

Ramusio, Paolo, ca. 1532-1600.

De bello constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Gallos, et Venetos restitutis historia Pauli Ramusij. Editio altera ... Venetiis, apud Marc. Ant. Brogiolum, 1634.

5 p.-l., 279. (36) p. 3 pl. 30 $\frac{1}{2}$ cm.

Ed. by Jacques Gaffarel.

Drawn from the Chronicle of Geoffroi de Villehardouin and other writers.

1. Byzantine empire—Hist. 2. Constantinople—Hist. 3. Latin empire, 1204-1261. 4. Crusades—Fourth, 1202-1204. 5. Venice—Hist.—697-1508. I. Gaffarel, Jacques, 1601-1681, ed. II. Villehardouin, Geoffroi, d. ca. 1212.

128

Library of Congress

130d1,

DF610.8.R18.

4-32597

Domus Professa Societatis Jesu Antuerpiae 1651

DE
B E L L O

COSTANTINOPOLITANO

Et

IMPERATORIBVS

Comnenis

PER GALLOS, ET VENETOS RESTITVTIS

HISTORIA

Pauli Ramnufij. Ramusio

Editio Altera

Ad Eminentissimum Cardinalem

DUCEM DE RICHELIEV

Parem Franciæ &c.

VENETIIS,

Apud Marc. Ant. Brogiolum. MDCXXXIV.

Superiorum Permissu. 1634.

874
Craw. 815.2.3

LIBRARY
OF CONGRESS

In Exchange

Harvard College Library
Gift of
Archibald Cary Coolidge, Ph. D.
July 1, 1895.

DF610
R
R18

RECEIVED
OF THE LIBRARY

LIBRARY

EMINENTISSIMO PRINCIPI

S. R. E. Cardinali.

DVCE DE RICHELIEV

Pari Franciæ &c.

Vm tot beatæ populorũ acclamatio-
nes immortalis Tuæ Gloriæ, Decus, &
Splendorem ad Cælum euehunt, Votaq;
solemni ritu pro tua incolumitate con-
cipiunt, **CARDINALIS EMINEN-
TISSIME**, ego qui nulli vñquam mor-
taliũ obsequio in te concessi, publicæ
me letitiæ libenter hæctenus immiscui, conuentusque homi-
num acutè prudenterq; de rebus grauißimis sentiētium am-
bitiosè frequentauĩ, vt quanti Galliam Nostram in Rege
Fortissimo, & Inuictissimo, Regem verò in te Sapientissimo,
Fortunatissimoque, orbis vniuersus æstimaret, præsens ex-
plorarem. Verũ cum in illis & Nomen Tuum vtramque
paginam facere, & omnes fermè in eius laudibus, aut le-
gendis, aut efferendis eloquentes euadere conspicerem, pu-
duit me tandem, qui Tibi varijs antea quidem occasionibus
innotui, meque totum Tibi deuoui & addixi, non instar
aliorum facere symbolamque quam ompes boni ad Te

* 2 meri-

meritis laudibus ornandum conferunt, tandiù apud me præmere inutilem. Atque dum hæc mecum ipse reputo, ecce commodum obtulit præsens Rhamnufij Historia, quam vt statim Typographus meo suafu denuò parauit in publicum, certè illam quoque multis nominibus dignam iudicauit, quæ sub Feliciffimis Augufti Tui Nominis auspicijs velut postliminio, in lucem, ac hominum existimationem rediret; meque fimul culpa abfolueret tam diuturni & intempeftiui silentij. Et fanè cum res præclare gestas contineat tot Gallia Heroum, qui non Orientem modò, fed Orbẽ Vniuerfum fama fui Nominis impleuerunt, cuius potius deberetur quam Tibi Heroum Maximo, qui antiquam illam Gallorum virtutem rursus excitas, eamque incendis, & inflammas ad præclara quæque facinora & omnium expectatione maiora perpetranda? Mirabitur enim posteritas cum audiet, aut leget, quam multa omnibus in munijs, quæ Regum Fidelitati Tuæ commisit Maximus, aut prouifa prudenter, aut acta conftanter, vel refponfa fapienter à te fuerint; diuina magnitudine animi Tui, nouaque ftupescet Confilij dignitate. Si namque Princeps ille Iuftiffimus omnia quæ tumultibus plena erant, omnia quæ bellorum ardebanr incendijs, gloriofis paccarit armis: Si Heræticorum mentes consceleratas, & nefarias, quas nec fanare potuerat, nec vlla linire mansuetudo, prostrarit: Si Rebelles quibus extorquere gladios, & eripere de manibus faces harduum erat, penitus debellarit. Si proprios reliquerit Penates, Alpiumque inaceffa pertransferit iuga, vt Italianam nouo metu, nouo periculo, nouoque terrore perculsam, liberaret: Si in expugnandis Urbibus, aut ad deditio-nem cogendis, vsque adeò excelluerit, vt fi cum omnium Gentium, omnium sæculorum, omnis memoria Regibus conferatur, paucos pares habuerit, superiorem certè neminem: Si in Rupellæ expugnatione, in quam tot Rebellium furores,

furores, tot curæ, tot vires conuersæ fuerant, ita fortiter se gesserit, vt non urbem vnã quæ obsidebatur, sed propinquos omnes Angliæ Regiones, ac Populos; ipsam etiam Naturam, inaudito aggere, Oceani fluctibus adlabentis iniecto (mirabile futuris sæculis miraculum!) vicerit: Si suis æternum efflorescentibus Lilijs quod deesse videbatur ad Gloriam, ita adiecerit, vt omnem vincat Immortalis Heros Maiorum industriam, nullaque Successorum arte, Marteque superetur in posterum: Si denique pacti fœderis nuperrime castigatis violatoribus, totum ita Regnum pacarit, vt verè ipsi redeant, ac reuiuiscant aurea sæcula; nihilque desit, quod ad Egregij Principis imaginem faciat, ac veluti Polycleti canonem proponendum omnibus, qui Christianam Rempublicam sunt administraturi; Nonne id omne Tuis Eminentissime Cardinalis, Salutaribus egit consilijs? Ijs namque profectò, nihil non est modò aut metu quietum, aut bello domitum, aut pietate deuinctum. Ijs etiam ad Aequitatem, ad Religionem ad Regni Gloriam semper cuncta referri, vel ipsi fateri coguntur Inimici; qui non sine animi stupore Tuæ Immortalis admirantur Gloriæ Monumenta, tot iam Historijs constituta, decorata, diuulgata. Et sanè quis tam felix, tamque facundum Ingenium; Quis tam maturum Iudicium; Quis tam excellentem rerum Diuinarum, & humanarum cognitionem non suspiciat, non admiretur? Quis eas, quibus ad Dei Optimi Maximi benignitatem proximè videris accedere virtutes, non omni ratione colendas sibi existimet? At quod hisce Tuis maximè proprium est dotibus, quodque sine vlla adulationis suspitione, liberè noscunt omnes, omnisque memorabit Posteritas, Te Fundatorem Aca-
demix, Collegia Aedificatorem, Antiqua Sorbona In-
stauratorem, Calamitosa Paupertas Erogatorem, Littera-
rum studia Meccœnatem, atque Parentem agnoscunt, &
præ-

prædicant. Quæ cum ita sint Purpuratorum Principum
Sydus, ac decus, Supremum Numen obsecramus, vtam
præclarum, tamque diuinum omnis virtutis, nostrique sæ-
culi Ornamentum, diutius Te Regi, Te Galliaë, Te Lit-
teris seruet incolumen; quod quidem communi pietatis de-
siderio summissè Voueo.

Venetijs 29. Septembris MDC XXXIV.

Æternum Tibi Deuotissimus

Jac. Gaffarellus.

Iacobus Gaffarellus.
LECTORI.

S.

Via iam PAVLVS RHAMNVSIVS in prima huius Operis Editione, nonnullos annotauerat Auctores, ex quorum Lucubrationibus, & Monumentis. quamplurima à Vill-arduiuo derelicta, excerpserat, suamq; hanc hauserat de Bello Constantinopolitano Historiam; opere prætiū esse duxi, Humanissime Lector, Tibi eos denuò ob oculos ponere, vt ijs, tanti operis dignitatem, illiusq; maximam percipere valeas vtilitatem. Auctores autem hi sunt: Georgius Acropolita; Nicephorus Gregora; Nicephorus Calistus Xanticus; Paulus Aemilius; Polydorus Virgilius; Speculum Historiale Vincentij; Niceta Choniata; Ioannes Zonara; Guilielmus Antistes Tyrius; Beatus Antoninus; Ioannes (vel si mauius) Bartholomæus Platina; Joannes Villanus Florentinus; Marcus Antonius Sabellicus; Publicum Tabullarium; Georgius Chodinus; Marinus Sanutus Patritius Venetus; Chronica Anonymi; Benuentendius Reipubl. Venetæ à Secretis; Blondus Flavius Foroliuiensis; Annales Flandriæ, tum Meyeri, cum Anonymi, paulisper Meyero Vetusioris; Annales Franciæ Ægidij, seu Vulgò, Gyllij; Andreas Dandulus Venetiarum Princeps, cuius Chronicon M. S. vetustissimum, mihi nuper ad Clariss. Virum, Ioannem Bourdelotiū; cuius amicitia gaudeo, gloriorsq; Chronica Carolij; Bernardus Iustinianus; Claudius Paradinus Gallus, ex cuius Chronico Rhamnusius exacte huiusce suæ texuit filum Historiæ, præsertim verò, ex Superiùs commemoratis Vill-arduiui Lucubrationibus, quas ad unguem est sequutus, vt ex codice eiusdem Autographo, quem præ manibus habeo, obseruare licuit; sequutus pariter nonnullas (vt vocat) Relationes, tunc tēporis receptas, quarū aliquas sanè curiosas, Tibi quamprimū edendas destinamus, vt & Geographiā illam Arabicam Principis Syrii Abilfadæ Ismaelis, quā ex Rhamnusij Herædibus mihi cōparauit, quamq; secū ex Aphrica alterius nominis, nō tamen cognominis, Io: Baptista Rhamnusius, secum Venetias attulerat; de quo sic ille in Præfatione Voluminis Secundi Navigationum, ad commendationem eiuscemodi tam admirandi Principis, qui planè immortalitate dignum opus illud sua lingua, in lucem edidit Geographicum, circa annum Egiræ 715. Sapeua (inquit) molto bene le cose di Filosofia, e d' Astrologia, & volse

& volse ancora egli far al modo delle Tauole di Tolomeo vna particular descrittione di tutte le parti del Mondo, che al suo tempo si conosceuano: & a questo effetto ridusse come in vn Compendio tutto quello che già haueano scritto molti Autori Arabi de' gradi delle longitudini, e latitudini di dette parti. *Et paulò post.* A far gran beneficio al mondo farebbe necessaria la liberalità di qualche gran Principe, che lo volesse far venir in luce fornito, che non gli apportaria forse minor gloria e più stabile e fissa, negli animi degli huomini, e di tutta la posterità, di quella che puo nascere da grandi Imperij, e trionfi acquistati coll'armi. *Interim Lector humanissime Librum hunc verè Princeps dignum, cum alijs, quos tibi propediem ex illa Supellectile ditissima, quam Eminentissimi Cardinalis Richelij iussu, ex omnibus tum Italia, tum etiam Orientis partibus conquisiui, vertendo instituiimus, a quo exspectes animo, nostrisque libenter faueas laboribus.*
Vale.

MARINVS DE CABALLIS
EQ. ET SENATOR
V E N E T V S

REIPUBLICÆ LEGATVS AD SOLYMANNV
Turcarum Imperatorem, Byzantio, has, quæ sequuntur Impera-
toris, Imperatricisq; Constantinopolitani, & Porphyro-
geniti imagines, in hac habitus specie,
scitè expressas, apportauit.

Anno Christianæ salutis M. D. LX.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R P R I M V S .

V E N E T I, post Gotthicum, atq; Hunnicum tumultum, sub ipsum Longobardorum in Italiam aduentum, vt primum in Insulas se collegerunt, & classem aliquam, vt tum eius sæculi opes erant, comparare potuerunt; ex eo tempore ad hoc ferè pugnis naualibus, & terrestribus, fato quodam iactati, vel cum propinquis, vel cum longinquis gentibus vario euentu rem gessere. Hoc primum Histrico, & Dalmatico, vt minora omittam, hoc etiam Pipini Regis bello patuit, qui Clodiæ potitus, ciuitate tum propè nascente, necdum Ducali sede in Riuaaltum translata, Venetis Medoacum incolentibus, oblatus simul, & classe deuictus est. Hinc animi candore, pietate, & perpetua vitæ innocentia, summa virtute coniuncta, per honestas artes in eas opes, & potentiam, quam hodie omnes summoperè admirantur, peruenerunt; non enim luxu, non voluptate, non desidia, quibus vitijs nationes, & regna multa concidisse scimus; sed labore, patientia, vigilantia ab
A   initijs

initijs non admodum magnis, ad summam amplitudinem Rempu-
blicam extulerunt. Quid ego hic bellum Normannicum apud Dyr-
rachium aduersus Guiscardum; Croaticum: Syriacum ad Tyrum;
tùm pro focus, & finibus, Hunnicum ad Albiolam; Taruifiense ad-
uersus Ludouicum Hungarorum Regem; tùm verò Proauorum
nostrorum memoria Ligusticum ad Fossam Clodiam, omnium cala-
mitosissimum, millies antea concertatum; Insubricum, Camera-
cense, cum postremo, dum hæc commentaremur, Turcicum com-
memorem? Ad Constantinopolitanum festinat animus: quo sanè
mihi nullum, vel noua intuenti, vel vetera repetenti, aut appara-
tu magnificentius, & firmitus, aut re ipsa difficilius, ac periculo-
sius, aut omnino admirabilius administrasse Venetorum Respub.
videtur. Quis enim singulis Venetis, & Gallis ducenos Græcos ho-
stes oppositos, ne prælio quidem, sed oculorum acie disiectos, & dis-
sipatos sine diuino numine existimet? Nunc quemadmodum res ge-
sta sit, & quàm dilucidè fieri poterit, exponam. Henricus Dandul-
us, Venetiarum Princeps, anno salutis ducentesimo secundo supra
Millesimum, Equites Francos, qui votiua in Syriam militiæ nomina
dederant, Venetijs excipit; quos non modo fama, sed ipsorum quoq;
promisso, ac fide pauciores, quod pleriq; Crucigerorum militum
(vulgo Cruciatos appellant) diuersi alios, atque alios portus per cau-
sam commodioris nauigationis petierant, cum videret, nec satis à pe-
cuniâ paratos intelligeret, vnà tamen vir maximè pius, ad sacrosan-
cti CHRISTI, summi Regis, sepulchri recuperationem, maiorum
exemplo, simul ad bellum in Noradinum, Sarracenosq; coniurat.
Syriæ tum Noradinus vniuersæ, & Palæstinæ dominabatur. Pater
eius Saladinus Aegypti Sulthanus, amplitudine Imperij, & clarita-
te rerum gestarum, maximè memorabilis: omnium Imperatorum,
ac Ducum callidissimus, audacissimusq;, & quod est in re militari
potissimum, felicissimus, Guidonem Luscinianum, postremum
Hierosolymorum Regem non multos ante annos viuum cepit, om-
ni Christianorum exercitu sub iugum misso. Dandulus igitur cum
multi Europæ populi Regesq; finitimi Reip. Venetæ amplitudini,
& gloriæ inuiderent, omnibus tamen quiescentibus, & nemine ijs,
qui pro religione pugnarent, negotium faceffente; primo quoq; tem-
pore summis viribus diurna, nocturnaq; cura bellum parat. Classem
omnium ad eam diem ex omni memoria, & numero hominum, &
virtute maximam, rebusq; omnibus, quæ bellorum vsui essent, or-
natissimam, veteribus nauigijs reffectis, nouis compactis, educit. Ne-

mo profectò Venetijs fuit, qui per ætatem arma ferre posset, qui non libentissimus eo bello se in Crucigerorum classe cenferi vellet, aut stipem conferret. Id quidem consilio longè optimo: cum Dandulus summæ prudentiæ Princeps fore prospiceret, vt, nisi Aegyptio Sulthanofracto, & Sarracenorum rebus affl ictis, Veneta Ciuitas (quæ rebus Syria, atque Aegypto inuectis, magis quidem quam reliquo terrarum orbe ditesceret) magnis afficeretur incommodis. Sic exquisito apparatu, nescio quis casus in itinere, Venetorum, & Francorum pium animum non tam mutauit, quàm deflexit paululum, ac distulit, vel pietati potius successit pietas. Vtriq; enim votiuo Exercitui, impietas Alexij Angeli Comneni, in Isaacium fratrem Constantinopolitanum Imperatorem, & iuniorem Alexium Isaacij filium Cæsarem, vindicanda, per Legatos Philippi Sueui Theutonum Regis offertur. Deinde verò, piæ causæ suator, Innocentius Tertius, Pontifex Max. pios milites hortabatur, vt Ecclesiam Græcam, eiusq; Patriarcham Constantinopolitanum, de sanctiore patrum curriculo deflectentem, in viam reducerent. Itaq; bellum Constantinopolitanum, quod sine summa impietate repudiari non poterat, à Veneto, & Gallo & summis opibus, & summa pariter alacritate susceptum. Et quamquam omnes, ea, quæ in præsentī bella geruntur, semper maxima ducunt, quod eos animi pendentes Mars communis tamdiu teneat, dum alterutram partem pignerauerit, quod tamen difficillimum, periculosissimum, & maximè admirabile fuerit, nisi re confecta liquidò iudicari non potest. Difficillimum certè bellum, & periculosissimum, aut cædes, & vulnera cuiusq; fortissimi Equitis, & classiarij, aut res nulla militaris arguit. quod si vllò in bello, in Constantinopolitano maximè vsu venisse constat. Nam debellatis Græcis, & Imperio ad Latinos translato, hinc in Mysos, & Triballos, homines barbarie ipsa barbariores; inde cum Theodoro Lascare, qui perditis Græcorum rebus, Pontum, & Bithyniam tenebat, bellum opinione exitiosius, & crudelius, terra mariq; commoueri necesse fuit: cuius exitus planè diri, & miserabiles fuerunt. Deinde, id sanè quidem tanto maioribus animis, quàm vllum antea gestum, quanto maior, ac præstantior victori merces proposita fuit. nempè Constantini Magni, atq; Orientis Imperium: tum, quod pro aris, & religione, vehementius quàm pro finibus dimicatur: quod hæc in Deum pietas, primus est piæ, & iustæ fortitudinis gradus. Pulsi finibus, alias sedes quære-
re possumus, erepta religione, ne horam quidem spiritum ducere

velimus. Postremò, fama satis fidem fecerit, ad hunc usque diem constans, à qua illud bellum maiorem in dies admirationem habet. Hæc nisi veritate niteretur, vetustate profectò, aut evanesceret, aut sensim extenuaretur. An non præter cætera admirabile videtur, quod multis ante sæculis vates prædixerunt; quod prodigijs insignitè notatum? cui deniq; conficiendo nemo homo Dux, sed Deus aliquis opus fuit? superiora bella ludi Martis, hoc, meræ ærumnæ, & labores. At Constantinopolis, octauo, quàm oppugnata est, mense, post iuniorem Alexium restitutum, expugnata. Concedo, & verum est. Sed nimirum hoc belli periculum grauius ostendit. nam, quò citius bello finis imponeretur, eò magis nauibus, & equis conmittendum erat. Præterea Gallum prælio magis, quàm bello studentem (quod aliquando euenisse audiimus) semel omnia in aleam iacere, ipsi, Reiq; pub. Venetæ periculosissimum. nec verò, quia vrbis obsidio, vel oppugnatio, longior & diuturnior est, idcirco periculosior existimanda, atq; operosior. Sed rei difficultatem, pugne, cædes, detrimenta vtrinq; accepta, declarant, nisi verò, bellum Gallicum, quàm Hispaniense populo Romano minus asperum fuit, quòd Galli decem annis victi, & in Prouinciam redacti sunt, Hispani ne centum quidem annis domiti, stipendium, aut tributum populo Romano dependerunt. Sed aliter se res habet. Bellum id periculosissimum, ærumnosissimum, & difficillimum existimare debemus, quod strenuissimos quosq; fatigauerit, aut extinxerit: quod victori Veneto post tot sæcula, Maritimi Principatus nomen laudemq; pepererit. At titulum maris Imperij, Sebastianus Zianus Reipub. Princeps, Othone Cæsare Federici Aenobarbi filio ad Salborium Histriæ promontorium classe superato, ac memorabili illa parta victoria, adeptus est. Fateor, & speciosus sanè hic titulus fuit; sed, nihil ad Danduli appellationem, quam eius virtus, quarta cum dimidia Imperij Constantinopolitani parte Reipub. adiecta, admixtis expressit. Ea demum solida Imperij appellatio: & iusto Marte quæsitæ fuit. Quid amplius argumentis vtor, qui Gotthofredum Villharduinum, Campaniæ Marschallum, ob eximiam virtutem summæ apud Gallos estimationis, testem in primis verum, & religiosum, atq; huius historiæ, & scriptorem, & actorem affero? nec enim ei bello solum interfuit, sed etiam præfuit. Quamobrem, quæ tum Venetorum, & Francorum virtus fuerit, quæ animi præstantia, ex eiusdem Gallicis Commentarijs licet agnoscere. In quo equidem vereor, hoc nostro labore, ne huius sæculi hominibus ignauiam, & imbecillitatem
 expro-

exprobrare videar. Has tamen ego partes mihi nunquam sumpsi; sed patrij splendoris desiderio incensus, vt gloriam ex rebus ad Constantinopolim gestis optimè partam, ad perenne Veneri nominis decus, etiam post tot sæcula extra omnem inuidiam obuientem, cum exteris hominibus communicarem; hoc vnum studui, vt nostri æui mortales, sese à Villharduino moneri, & fortasse dormientes ad maiorum virtutem, & gloriam excitari, æquo animo ferant: cum præsertim magni numinis præclaro instinctu à Christianis fracta superioribus annis ad Echinadas, & ad internecionem deleta Selymi Turcarū Imperatoris classe, ipsoq; Selymo omni maritimo honore spoliato, Christianæ Reip. fata viam aperuerint, eundemq; Deum mox aspiraturum procul dubio speremus, vt à Christianis capta iterum nostro æuo Constantinopoli, subacta Græcia, & Macedonia, Asiæ, Africæq; maiore parte, sed ipso potissimum CHRISTI, summi Regis Sepulchro, & Hierosolymorum Regno, qui verus erit pij belli fructus, in Christianorum potestatem redacto, Christiana gens, deleta hoste communi, parta per summam victoriam pace, perfruatur. Sed hoc Deus Opt. Max. pro nostra in se pietate præstabit. Nos verò, nè longiore lectorem oratione teneamus, his paucis contenti, iam hinc ab ipsa Hierosolymitani Regni inclinatione, qua sacrum bellum instauratum est, Constantinopolitanam ordiemur Historiam.

CVM multa singularia sunt nostræ religionis decreta, tum illud diuinitus de iure belli institutum, nullam Christianis inter se, nisi, vt sua tueantur, bellandi iustam causam esse posse: esse autem aliquod bellum pium; quo fit, vt id solum iustum existimetur, quod pium sit. Pium verò, quod in impios religionis nostræ hostes, præcipue pro CHRISTI Sepulchri repetitione in amplificationem Ecclesiæ, Pontifice Max. tanquam feciali, authore gereremus. Romanus enim Pontifex, ex vna hac re, pietatis laudè maximam capere studet, si Ecclesiæ hostes, qui sanari non possunt, in vltimas terras exterminat, si religionem amplificat, & quod caput est, si sacrum CHRISTI Sepulchrum vindicat. Nam Deus, ex toto orbe terrarum vnā Soly-morum regionem, vel ipsius Dei voce, lacte, & melle fluentem, & patribus millies promisit, & testamento sui cultoribus reliquit: quam, ab impijs Christiani nominis hostibus detineri turpissimum est. Ad hæc, quò Dei cultorum numerus maior est, eò hominum in ipsum pietas Illustrior, & proinde Pontificia dignitas auctior. Pontifici verò in primis facile est, piorum in impios mentes colligare, atq; arma

con-

coniungere, quòd sacerdotes soli ius ea de re concionis ad populum habeant: quodq; apud eos cuncti fidem, quam Deo habent, stato anni tempore profiteantur. Nam, præter belli præmia, votiuis militibus ab scelere expiationem indulgeri, mortuis quidem in pugna à Deo certum locum in cælo assignari, superstitionibus autem in diem fati seruari, publica ad hanc vsque diem persuasio est. Sic Urbanus II. Pontifex omni laude beatus, Christianæ salutis anno Millesimo nonagesimo quinto, ad Claromontem Auernorum Galliæ oppidum, Petro Ambiano Eremita in primis pio, populum grauissimis concionibus adhortante, Hugonem Magnum, Philippi Francorum Regis fratrem, Robertum Flandriæ Comitem, Robertum item Normannum, Guilielmi Anglorum Regis filium, Stephanum Carnutum, & Blesentium Comitem, senioris Theobaldi Comitis Patrem, Ademarum Podiensem, Guilielmum Arausiensem Episcopos, Raymundum Tholosatum, & Sancti Ægidij Comitem, Gotthofredum Bullionem, Eustachij Bononiæ Belgicæ Comitis filium, Lotharingiæ Ducem, complures Regulos, & Barones, peditesq; ad ducenta millia, equites, tum cataphractos, tum galeatos, ad centum millia, qui votiux militiæ, ad recuperanda Hierosolyma, nomina darent, honoris Dei causa, Europa in Asiam elicit. Sic Lucius II. sic Eugenius; sic Gregorius; sic Clemens; & quisquis deinceps iusti Pontificis nomine dignus fuit, ad Hierosolymitani Regni tutelam, & præsidium, non modò Equites, Barones, Regulos, sed Reges etiam summos, & Imperatores pietatis causa excitarunt, tanta omnium populorum approbatione, & plausu, tanto omnium concursu, vt omissis liberis, vxoribus, & quæ ipsis charissima erant, ad CHRISTI Sepulchrum recuperandum exirent. Regnauerant Hierosolymis duos de nonaginta annos post receptam Urbem, & Christianorum Regnum à Gotthofredo Bullione in Syria constitutum, nouem pij continuata serie Reges, Balduini, Falcones, Almarici, reliq; post Almaricum, Balduini. ex his, Guido Luscinianus, nouissimus Hierosolymorum Rex, Urbano III. Pontifice Max. à Saladino Ægypti, Syriæq; Sulthano, Christiani nominis in Syria, & Iudæa extinctore, non multos ante annos fatali prælio ad Tiberiadem, captus est: hinc iuniore Raymundo Tripolitano Comite, turpiter se dedente, inde Bohemundo Antiocheno, omni principatu exuto: Prolemaide etiam, Biblio, Gāza, Beritho, Aiscalona Toppeq; oppidis non sine Christiani nominis ignominia, & clade, direptis, & dirutis: Et malo quodam Christianorum fato euenit, vt quemad-

quemadmodum ab Urbano II. Pontifice Max. auspiciâ Hierosolymitani Regni cœperant, sic anno salutis Millesimo centesimo octuagesimo septimo, Urbano III. Pontifice sedente conciderent. Nunquam postea Sacrosancta Ciuitate (vt sunt dira inter se nostrorum hominum dissidia) à Christianis recepta. Iam tum Aenobarbus Imperator, & secundum eum Philippus Augustus Galliaë, & Richardus Angliæ Reges, in Syriam traiecerant: cum eodem Veneti, Ligures, Pisani, ingentes copias, & classes parabant, accisis nostrorum rebus opem laturi. Sed diro, infanoq; Richardi, & Philippi Regum in Syria dissidio, piorum conatus in nihilum reciderunt. adeo, vt re infecta, Regibus in Europam, alijsq; aliò dilabentibus, Guido Hierosolymorum Rex carcere elapsus, Palæstina, & Syria discedens, Ptolemaidis, Regniq; recuperandi desperatione, quam de Equitibus qui Templarij nominabantur, paulo antemerat, Cyprum se recipere cogeretur. Quæ Innocentius III. Pontifex Max. suo animo sollicitius reputans, simul & Christianæ Religionis, atq; Europæ metuens, quod eò Saladini, & Sulthanorum Aegyptiorum classis de improviso inuolare consuesceret (quandoquidem Sarraceni inopinatam Siciliam, & eam Italiaë partem, quæ inter Locros, sinusq; Scyllacæum, & Tarentinum interiecta est, à veteribus magna Græcia dicta, inuasent) maximam vim pecuniæ vndecumq; gentium cogere, indeq; votiuum Exercitum per disertissimos Concionatores (qua Christianæ religionis initia caperentur) quam copiosissimum facere constituit. Siquidem Europa, non modò veteris, ac diuturnæ pietatis studio, sed etiam recentis ita flagrabat, vt maiorum suorum gloriam superatura videretur, si ducem, & signiferum haberet. Ille, ex omnibus populis, vnos primum Gallos, vt natura bellicosissimos, ita religioni deditissimos, etsi sponte currentes, legationibus incitat, & eò celerius, quod certior esset factus, ea tempestate Fulconem, Virum qui se in hominum admirationem, & gratiam, antiqua illa religione insinuasset, Francis iam bellicum in Syriam canere.

ANNO igitur à natali die CHRISTI Millesimo centesimo nonagesimo octauo, eodem Innocentio III. Pontifice Max. & Philippo Augusto in Francia; in Britannia autem Richardo, qui cor Leoninum dictus est, regnante, Fulco, cognomento Nuyllianus, vir singulari sanctitate, & idem Nuyllij Paroeciæ Curio. (id oppidum inter Latiniacum ad Matronam, & Lutetiam Parisiorum interiectum) non in Francia modò, sed apud finitimos, de cultu Dei, & religione afferen-

asserenda ferè quotidie conciones habebat. aiunt, hominem per totam fermè Galliam, instinctu diuino, afflatuq; concitatum, mirifica diuinitatis exempla edere solitum, ita vt hominis fama Innocentius incredibiliter commotus, ei, Crucis signum, singulare ad bellum sacrum incitamentum (Cruciatam appellant) omnibus denuntiandum mandaret. Id, quod Vir sanctus, & religionis colens passim per vrbes habitis concionibus, purè & castè Dei numini facillè tribuit. nec ita multò post, eò Pontifex Petrum Capuanum Cardinalem, dextro humero Crucis rubræ insigne auspiciatò gestantem, legauit, qui diploma delictorum gratiæ à Sede Apostolica proponeret, & concionatores selectos tota Gallia promulgare iuberet. in eo disertè perscriptum erat, qui annum in votiuo Exercitu militauerit, eum, modo criminum humana fragilitate præter instituta legis impiè commissorum, pœnitentiam ageret, Christiano ritu confitentem, omnibus delictis exolui. Hic, complures tanta Pontificis indulgentissimi grátia illecti, & Fulconis persuasionibus excitati, rubram crucem amiculo, quo dexter humerus tegitur, certatim consueere. Anno verò proximè insequente, nonagesimo nono supra millesimum atq; centesimum ludi equestres indicti sunt, in Circo spaciofo Agrij (quod Castellum in Campania Briæ appositum, situm) constituto, circiter Kal. Decembris, quod tempus, Aduentum Natalis, Pontifices in fastis nominant, maximo Equitum conuentu diuinitus euenit; vt Theobaldus Campaniæ, & Briæ Comes Palatinus (hic Comitatus in fide Regum Franciæ positus hodie, quem definiunt Bria, Remi, Lingones) viginti duos annos natus, Ludouicusq; Blesensium, Carnutum, & Claromontanorum Comes, viginti septem, ambo regiæ prosapiæ iuuenes, cruce egregia voluntate insignirentur. Hos insequuti sunt permulti Franciæ Barones, veterani omnes, & bellica laude, & studio, erga Campanum, & Blesensem admodum illustres. In his, Symon Monfortensis, & Reginaldus Monmirallus, inclyti inter Principes nominis: ijdemq; cum nobilitate, tum virtute supra cæteros commendabiles. Illico de talibus, & tantis Viris fama in finitimos dissipatur. qui, quòd rubræ crucis insigne humero affixum gestarent, Crucigeri appellabantur. In Campania Theobaldi Principis exemplum secuti, Garnerius Tricassium Episcopus, Gualterius Comes Brennæ, Gotthofredus Ioinuilla Campaniæ Seneschallus, cum Roberto fratre; Gualterius Guignorus, Gualterius Montis Beliardis, Eustachius Confluentinus Rhenanus, Guido Plesseus cum fratre; Henricus Ardilierius, Odgerus Sancleron, Villa-

)
nus

MCXCIX.

nus Nuyllicus Eques in primis bellicosus, cum Guilielmo fratre; GOTTHOFREDVS VILLHARDVINVS Campaniæ Marschallus, qui huius belli Commentarios, illos quidem veros, sed nudos, nec omnia complexos conscripsit, eiusdemq; ex fratre nepos, Gotthofredus; Gualterius Fuilimesus, Conradus Montiniacus, qui nulla lucri cupiditate, sed cęlestis tantum vitę præmio ferebantur, arma cupiunt, & equata pietate vestibus rubram crucem miscent. Mox Manasses Insulanus, Macarius Sanmanechaus, Milo Brabantius, Guido Chappiacus, Clarambaldus eius nepos; Reginaldus Dampetra, Ioannes Fisnones, alijq; quamplurimi ex finitimis gentibus nobiles, viri fortes, ac bellicosi, & qui per aduersos simul, & prosperos vitę successus singulari virtute arma tractarunt, citatis animis deuotissq; corporibus in Crucigeris habentur. Lodouici Blesensis, & Carnutum Comitatus clientes, & familiares, neq; animi magnitudine, neq; Christianę pietatis studio Campanis Equitibus inferiores, ad accipiendam belli tesseram conueniunt, quum sacrum bellum vnum omnium, & iustę susceptum, & certis Innocentij Pontificis Max. auspicijs in Syriam ad victoriam proficisci vniuersi persuasum esset. Hos, quod virtutis opinionem, aut generis commendationem haberent, silentio Villharduinus prætereundos non putauit. Crucigerorum igitur ex Blesensi parte principes censent, Geruasium Castellatum, Heruillum eius filium, Ioannem Virsinum, Oliuerium Rochefortem, Henricum Montrolianum, Paganum Aurelium, Petrum Braiaquellum, Hugonem eius fratrem; Guilielmum Sanioannem Striasenum, Gualterium Gandeuillanum, Hugonem Cormeriacenum, Gotthofredum eius fratrem germanum; Heruillum Belouisum, Robertum Froeuillanum, Petrum eius fratrem; Aurium Insularum Equitem præstantissimum, Robertum Quadrigarium. magna præterea Nobilium multitudo, qui admirabili virtute præstabant indumentis rubra cruce obsignatis, ad pium bellum conspirant, & consentiunt, quorum nomina, vt conticescat Villharduinus (erant enim Crucigeri ex Bellouacis, Rhemis, Carnutibus, & omnibus ferè partibus Comitatus Blesensis innumerabiles) lex Commentarioli admonet, vel potius iubet. Tantum omnium ad bellum studium fuit, vt omnes vndiq; populi, voto suscepto, arreptis armis rubras cruces nulla spe stipendij, sed ne prædæ quidem, pro sua quisq; pietate, caperent. quinimò qui votiux militiæ, vltro nomen non daret, apud omnes vtî deses, & parum pius, quod sacro bello minimè interesse vellet, ignominia notaretur. In Francia peninsula, ad transmari-

nam militiam nomen dantes, Cruce signati voluntarij confluunt: Nubilonus Suefionum Episcopus, Matthæus Monmorentiacus, Guido Castellanus, Cocycus eius fratruelis, qui Equitum alas nobilitate, ac cultu omnium lectissimas, atq; ornatissimas ducebant. Hos præter, Robertus Maluicinus, Drufius Cressoneffarus, Bernardus Montroliensis ad confluentes Sequanæ & Ionæ; Enquerardus Bonnensis, cum Roberto germano fratre, splendidè armis, atq; equis instructi, subsequuntur. Hic multi Franci homines magni animi, si Villharduinum Annalium legi morigeratū intelligunt, sese non iniquo animo, hac recensitione exclusos ferent. Ceterum appetentibus quadragenis verni jeiunij diebus, anno post CHRISTVM natum M CC II. millesimo ducentesimo secundo, eo die qui Cineralia consequitur, VI. Kalen. intercal. prior. & Diui Matthiæ honori addictum diem præcedit; Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, vnà cum Maria Vxore, quæ Henrici Largi, Campaniæ, & Briæ Comitis Palatini filia fuerat, Theobaldi Campani Comitis soror, pari pietate, sed feliciori, quàm quisquam fato, Brugis in Belgij finibus notam Crucigerorum accipiunt. Mox, Henricus Balduini frater, deinceps Theodoricus ipsorum fratruelis, qui Philippi Namurcensis, & Lothariensis Comitis filius fuerat, maxima piorum lætitia, in Votiuorum numeris censentur. Balduinus insignitum se nota illa vt indicauit, omnibus ad benè de votiuo bello sperandum, certum signum sustulisse visus est. Itaq; eius partes cupidissimis animis vltro sequuti, ex Arthesio, Guilielmus Aduocatus Bethuniensis (is Bethuniæ magistratus est amplissimus, sic dictus, quia tenuibus contra potentiores ad opem ferendam aduocaretur) cum germano fratre Conone Viro eloquentissimo; Ioannes Nigellanus Brugarum Castellanus, Balduini Comitis cliens, quòd ab eodem Brugesem Castellaniam, Feudum Flandriæ, homagiò, vt loquuntur, cliens fiduciarius tenebat; Raynerius Traiectensis ex Aduaticis, qui Brabantes sunt ad Traiectum Mosæ, Raynerius eius filius; Matthæus Valencurius ex Namurcis, Iacobus Auennes, Balduinus Bellouifus, Hugo Bellinensis, Gerhardus Machortius, Odo Hamus, Hami Castelli in Veromanduis Toparchus; Guilielmus Gominus, Drufius Belramus, Rogerius à Marchia, Eustachius Sambuicus, Franciscus Colomensis Agrippinas, Gualterius Busferus, Raynerius de Monte, in Hannonia ad Castrilocum; Gualterius Stombenus, Bernardus Soubrenchenius, plurimiq; alij familiares, beneficiarij, & clientes Balduini, qui cum ingentibus armatorum copijs ad repentinum Comitis Edictum conueniunt,

niunt : quorum nomina in tanta multorum fortium. Virorum copia, in silentio iacere necesse est : Omnes tamen Crucem rubram, pij animi signum & notam, sibi aptare ; qui non idem faceret, is sibi facer, & alia quàm votiua militia inexpiabilis, videbatur. Sic, in ciuitate Principum virtus, non ipsis solùm ornamento est, sed exemplo etiam reliquos ciues ad pij belli studium cohortatur. Comes enim suis ciuibus, tanquam exemplar antique pietatis, ad imitandum proponitur. sic mirabiliter Flandriæ, & Hannoniæ vniuersa nobilitas ad Hierosolyma, & Palæstinam Noradini seruitute liberandam pietate exarsit, vt ceptam simul, & conflatam belli transmarini coniurationem diceres. Postea Crucem amplectuntur Hugo Comes Sancti Pauli, in finibus Attrebatum, & Morinorum, Petrus Ambianus ad Somonam eius nepos, Eques ditissimus, optimus, fortissimus. Eustachius Canthellus, Nicolaus Mayllius, Anselmus Leodiensis, Guido Aesdinensis, Gualterius Nigellans, Petrus eius frater germanus ; & complures alij, quorum nomina memoria non tenentur. Subinde Gotthofredus Comes Perticensis (is autem Comitatus, qui apud antiquos in Vnellis fuit, penè vndiq; confines habet populos Carnutes, Cœnomanos, Andes) eiusq; frater Stephanus Crucigeri, tanquam familiam ducunt. Robertus Monfortensis, Iuo Vallensis, Antimericus Villaregius, Gotthofredus Bellomontanus, super Ifaram in Belgis ; necnon pleriq; , quos nominatim appellare, ne, si cupiam, quidem possim, in numeros referuntur. Tantus deniq; vniuersa in Gallia omnium ad pium bellum ardor erat, vt qui nouissimus militiæ votiux nomen dedisset, tanquam Christiana proditione infamis, nunquam sibi posthac lucem aspicere fas putaret. Horum verò nomina potissimum Villharduinus edidit, quod omnes ferè ipsi ex Baronum ambaçtis, familiaribus, clientibus, suæq; factionis hominibus, equestres, pedestresq; copias ad Crucem rescriptas cogerent. quos idem non ita nominibus notos, tacitos relinquit. Nec verò quenquam fastidiendum duxit, cuius nomen in memoria hæreret, quòd omnes pro eo ac dignum ordinibus militem decet, animatos iudicabat. Barones igitur Conuentum Suefsiones indicunt, vt de die profectionis, quaq; iter commodum facerent, de communi sententia constitueretur. Verùm multis dictis dicendo consumptis, Conuentus producant, eosq; Compendium (id oppidum in finibus peninsulæ Franciæ situm est) reijciunt ; vt quæ ad eos retulissent, deliberatius concoquerentur. Comperiebant etiam, eorum, qui nomina dedissent, recensu habito, numerum opinione pauciores esse.

Ita, necessariò coniuurati Comites, Barones, Equites, singulis bimestribus totius anni, Compendium conueniunt. Ibi, Legatos, qui ex omnibus ei rei maximè idonei viderentur, quosq; singuli Comites de suis proferrent, creandos censent; vt quibus domi fidem maximam haberent, ita his, foris summam rerum omnium potestatem facerent. Quo factum est, vt Theobaldus Campanus, Gotthofredum Villharduinum, Campaniæ Marefchallum, virum solertem, & maximè cautum, cuius ingenio magnoperè confidebat, & Milonem Brabantium delegerit. Balduinus porrò Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Cononem Bethunium, & Alardum Macharellum. Ludouicus Comes Blesensis, Ioannem Friaſum, & Gualterium Gandeuillam edunt, quos vbiq; suo loco esse iubent. Iam tum sex Legati Comitum litteras quibus videretur auferunt. Sed cum nusquam Exercitui trajiciendo opportuniore portus, nusquam maiorem nauium numerum, quàm Venetijs esse cognouissent, consensu communi Mafilia, Genuaq; omiſſa, quàm maximè poſſunt itineribus, per Alpes Cottias & Cinesium montem, Venetias petere contendunt, eoq; circiter idus Februarij, prima Quadrageſimalis jeiunij hebdomade perueniunt. Ea tempeſtate Henricus Dandulus vſu rerum, & patriæ charitate præſtantiffimus, Venetæ Reipub. præerat. Vir in ſenectute, ſupra quàm dici poteſt, pro annis viridi, & viuida; fortitudine verò iuxta, ac ſapientia magnus, ita, vt ſapientia, quæ propria ſenum eſt, animùm aleret, atq; auget. Is, cum ſuis Ciuibus aduenientes Legatos, per diu admiratus, humaniter, ac liberaliter ſuſcepit, & ingenua procumbentes hilari oſculo excepit, atq; alleuauit. De his percunctati, quæ cauſa, tam longinquæ ex Belgio ad Senatum Venetum peregrinationis eſſet. Villharduinus Legationis princeps, litteras à Comitibus Dominis ſuis tradit, quæ ipſum rerum omnium certiore facerent. Litteræ autem erant fide publica munitæ, vt quicquid Legati cum Veneto paciſcerentur & tranſigerent, Barones amplecterentur; quarum ſententia hæc fuit. Quamcunq; fidem nunciij quos mittimus cuiq; dederint; quæcunq; egerint, geſſerint, fecerint, ea ipſa nos Comites, pro ratis, & ſanctis, omnia inuiolabili fide habituros, Deum Opt. Max. peierantium Vindicem, hominesq; teſtamur. Dandulus ad hæc reſpondet, ſe lectis Comitum litteris planè intelligere, Comites quum à Regibus diſcederetur, omnium eſſe fortiffimis, ac præſtantiffimis animis, illos quidem mittere, vt quicquid eorum verbis ſibi referrent integram fidem adhiberet, & ſtabile, firmumq; quicquid agerent exiſtimaret. Ad hæc Villharduinus

duinus, suppliciter petere, vt sibi Senatum in crastinum dare velit, apud quem suorum Comitum mandata bona fide perorent. Ab eo die, quartus à Dandulo dictus est, quo frequenti Senatu audirentur: ad constitutum Legati adfunt, & in Principis Palatium magnificentissimum (quæ tum Urbis opulentia fuit) omni rerum copia, quæ hominis, arte & ingenio ad ornatum comparari possunt, ingressi; Principem vna cum Concilio offendunt: & præ cæteris Vilharduinus stans, ita mandata exposuit. Nos, ad te Dux Dandule, Barones Galli, genere quidem omnium nobilissimi, sed animi magnitudine multò nobiliores, veræ pietatis, atq; immortalis gloriæ stimulis excitati, ad CHRIS TI iniurias vindicandas, ad Hierosolyma, & Palæstinam, in quibus ipsius Dei, & Incunabula, & Sepulchrum, sine cultu, & honore, quem tamen diuinum certè ei haberi oportebat, ex Sulthani Ægyptij, & Sarracenorum manibus, pio Marte recuperanda, allegarunt. quandoquidem Vos nauali scientia præstantissimi, rebus benè, gnauiterq; gestis. Federici Ænobarbi Cæsaris classe fusa fugataq; , Othone filio cum Illustribus Viris captiuo Venetias adducto, maris Imperium, ad perennem Veneti nominis gloriam, vobis iam pridem peperistis. Oppudeat verò nos eius testamento hæredes scriptos, Hierosolyma, ac Palæstinæ maximam partem, hæreditatem paternam, per Sarracenum hostem, non tam sua virtute, quàm nostra oscitantia, atq; ignauia potentem, non cernere. Et quoniam Venetus, & Gallus pari pietate inflammati, ex superioris sæculi memoria, virtutis opinionem terra, mariq; (quod vtriq; Deum benè fortunare velim) præter cæteras nationes, maximo merito, vel soli habent, per facile factu esse in patrum vestigijs insistentes, cum Tyro, ac Ptolemaide maritimis Urbibus benè munitis, & copiosis, recens captis potiamur, Palæstinam recipere. nec dubium esse, Ægyptios, & Sarracenos, homines molles, magisq; tumultibus, quàm bellis exercitos; magisq; scientia, & artificio, quàm virtute pugnare assuetos, non acie fortissimorum ordinum, sed oculorum; non materum intentione, sed clamore ipso militum, aut instructione, aspectuq; signorum pellamus & fundamus. Quandoquidem cunctis Galliæ viribus in vnum collatis, totius Europe accessura sint non modò equitatus, & peditatus perampla auxilia, sed suos etiam magni roboris Equites ipse Templariorum Magister religionis, atq; virtutis nomine contra Sarracenos pugnare solitus; atq; item Americus Luscinianus Cypri Rex nulla interposita cunctatione sint adducturi, vt de explorata iam propè victoria minimè sit dubitan-

bitandum. Gallico verò robori, semel Veneta prudentia condito, & directo, quæ tandem gens non concedat? ad id huc opem, nauesq; ad traiciendum, à te petiturum venimus. Hæc summa est. cuius spem si nobis præcidis, perijmus. Naues transportandis ex Adria in Syriam copijs, eisdemq; alendis commeatum, vt suppedites, rogamus. Princeps collaudata Baronum virtute, quòd domesticam Bullionis pietatem æmularetur, quonam (inquit) mox pacto Barones res tantas petunt? eo, per Deum immortalem, Legatus Villharduinus respondit, quod tu pro tua sapientia, pro rei naualis vsu, & scientia, pro tua, & Venetæ Ciuitatis, quæ erga Christianam Rempub. insignis admodum semper fuit, pietate, huic sanctissimæ coniunctioni, & amicitia propones; Veneto nomine dignum, & Galli viribus non impar. Rem certè magnam (ait Dandulus) à nobis petunt, ac nescio quid ingens moliri mihi videntur; de vestris postulationibus Legati amplius considerandum est. neq; enim solus suscipere, neq; terminare consilium posse reor: quum in re longè grauissima Senatui omnino consulendum putem. Idcirco vos octaua post die, bono animo adesse cupio, responsum accepturos; quod nimirum commodo Reipub. fieri potest, nos id vobis indulturos sperate. Ad diem reuertuntur, suisq; postulatis responsum petunt. qua de re, multis verbis vltro citroq; habitis, quæ, ne si placeat quidem, & si id operam demus, omnia memoriæ mandari possunt, hoc tantum Dandulus respondit, quid sibi, & VIViris pro re visum esset, relaturum. Is VIViratus, ex domesticis Ducis Consiliarijs, vt nunc quoq;, constabat; & hi tunc Legationes primum audiebant, & postulata expendebant, & considerabant; tum quid sibi videretur, exponebant: horum omnium calculis, vel certè complurium, Senatus consulta fiebant. Itaq; suam, & VIVirum sententiam esse, si ita magno Concilio XLVirum Populoq; Veneto placeret, Gallis hippogagas ad quatuor millium, & quingentum equorum numerum mare traducendum ministrare: ad scutatos pedites, nouem millia. naues præterea equitibus ad quatuor millia, & quingentos, transportandis: ad hæc deniq; viginti peditum millibus deuehendis. In equites autem & armatos frumentum commeatusq; reliquos, quantum in annum sufficiat comportare, ab eo die quo soluturi essent è portu Veneto, Hierosolymarum recipiendorum causa quemcunq; in locum delati essent. At verò, vt emptionis labore leuantur, in singulos equos, quaterna Agrippina talenta, idest marchas argenti puri puti, & viritim bina; hoc enim argenti commutationis genus eo sæculo

lo à Colonia Agrippina ad Rhenum, Venetijs in vſu erat. Idq; ex die quo ad bellum votiuum Veneto portu ſoluent, in annum ipſum dependere. Ita, in Claſſem argenti marcharum octoginta quinque millia inſumpta. Hoc amplius religionis propagandæ ſtudio, idq; maiorum exemplo, libentibus animis, quinquaginta biremes pugne nauali idoneas, quamdiu belli tranſmarini ſocietas tenebit, gratuito ſubminiſtrare; ea conditione, ſi prædæ manubiæq; , terra mariq; partæ, æquis portionibus diuidantur. rem conſiderare Legatos iubet: & , qui ſenſus ipſorum ſit, renuntiare. Illi, ne quid temporis ad maturandum deperiret, re diligenter tota nocte deliberata, nec vlla quidem conditione reiecta, protinus in ſocietatis conditiones inclinant. Poſtridie igitur omnes Senatū adire, Principi dicere, ſe conditiones non recuſare, ſeq; in eas iurare de illorum ſententia paratos, ipſius numine Dei, per quem iurent, cuiuſq; Religionis cauſam tota mente, totoq; animo tuendam ſuſcipiant, digniſſimas. Ad ea Dandulus, vt in re permagni momenti ſuorum animos triduo pertentaret, reſpondere; ſe ad Senatū primo quoq; tempore relaturum, & quod Patres conſcripti, ceteriq; Ciuitatis ordines cenſuiſſent, iuſſiſſentve, continuo ea de re Legatos certiores facturum. Ita, tertio poſt die, ſummo diluculo, XLVIros conuocat, qui Senatorum erat conſeſſus conſilio, iudicio, ſententia, authoritate præcellentium. ij, hodie capitales cauſas cognoſcunt: ad eos inquam, Dux de ſumma rei refert, ij poſtulationes ratas habere. Deinde centum alios Patres; ſeorſum ſeuocat. Mox ducentos: exinde mille. Cuncti eius conſilium laudare, & probare. Poſtremò vniuerſos ad decem millia, ad Diui Marci cogit: iubet, vt Miſſæ ſacrificio interſint, quod Spiritui ſancto nuncupatum eſt. Deumq; precarentur, vt mentem eis immittat conſilij in præſens capiendi. Hęc Ædes operibus omnium, quas Venetiæ Deo, Diuiſq; dicatas celebrant, magnificentiſſima, & ornaſiſſima Ducum ſumptu exædificata eſt: ex quo, Ducum Sacellum vulgò nominatur. non tamen quod in Urbis vmbilico recens conſtituta ſit, vt pote Ducum vſui deſtinata, Metropolitana eſt; quando Urbis Antifteſ Oliuolenſi in regione, extrema Venetiarum parte (quam Caſtellum vulgò appellant,) ad Epiſcopalem Diui Petri Ædem, quæ Nicolai V. Pont. Max. beneficio annis centum viginti amplius nunc Patriarchaliſ ſedes eſt, atq; eadem Metropolitana Dalmatię, Venetęq; ditionis, Marciana Æde longè vetuſtior, cum collegio Canoniorum refideat. Miſſa ſancti Spiritus Marciano in Templo celebrata, quæ more noſtro ſanctiſſima rerum auſpicandarum ceremonia eſt, eò Legati,

gati, Ducis mandato admiffi, à Venetis admirationi inſpectati omnium ora oculosq; in ſe conuertebant. Primum capite leuiter inflexo concionem ſupplices conſalutant. loquutus eſt ſociorum voluntate Legationis Princeps Gotthofredus Villharduinus, Campaniæ Mareſchallus. Barones Franciæ, Viri Veneti, animi altitudine, & virtute antiquis Heroibus proximi, ſed pietate, qui omnium rerum honeſtarum fons eſt, priores, nos huc opem veſtram, & fidem ſuppliciter imploratum, & obſecratum miſerunt, vt parietum Hieroſolymorum miſereſcatis; vt memoria Sepulchri, in quo diuinæ Religionis parens, & conditor **CHRISTVS** Dominus ſitus fuit; cui nunc Ægyptius Sulthanus hoſtis importuniſſimus, tota ferè Iudæa, & Palæſtina de noſtris capta, inſultat, Vos, vt par eſt, moueat; ſimul & omnibus precibus à Vobis contendunt, vt per vos votiuæ omnium Chriſtianorum peregrinationi tutæ eſſe liceat. Sepulchrorum iure nihil, neq; antiquius, neq; ſanctius; aut magis religioſum mortales habent. quanti monumentum in quo diuinæ religionis conditor ſitus fuit, faciemus? agite dum Recuperatores fortiſſimi, & eius numinis contumeliæ, tam diuturnæ vindices eſſe velitis: ne ve belli ſic pij, ſocij eſſe recuſetis. erit enim Vobis, & ad Veneti nominis immortalitatem expectandam maximè decorum, ſi religionis cauſam, vt maiorum veſtrorum mos fuit, pijs animis reſpiciatis: & ad cœleſtis quoq; vitæ præmia promerenda incomparabile facinus, ſi Ægyptium Sulthanum, ac Sarracenos Chriſtiani nominis hoſtes, iterum armis focijs Palæſtina, & Syria exterminetis. Perſuaſum omnes habent, ſolos Venetos mari, Gallos terra præpotentes eſſe. Id quod ſuperiori ſæculo Bullionis auſpicijs res à Venetis, & Gallis in Syria, & Palæſtina fortiter, ac feliciter geſtæ declarant. Idcirco Barones, vt piè inita conſilia ſuſcipiatis, & iuſtæ gloriæ, atq; victoriæ ſpem votis ritè nuncupatis complecti velitis, nos ad veſtros pedes iacere ſupplices iubent, id quod flentes nunc facimus, nec antè exurgere, quàm id à vobis impetrauerimus; ſimul & ſocietatis, poſt hominum memoriam honeſtiſſimæ, & iuſtiſſimæ ſpem feceritis, vt coniunctis animis, atq; opibus, coniunctis armis, atq; neruis, pietatis certamen longè pulcherrimum concertemus. Continuo, integra tota concio plauſu, nec eò exili, & raro excitato, flens etiam, & manibus paſſis gratias agens, & præ gaudio lachrymans beneuolentiam in Gallos, & miſericordiam declarare, ſimul & acclamare: Volumus, Iubemus. atq; ita, vt ſenes, neq; præ lætitia clamores, nec præ miſericordia fletus maiores vnquam meminerint. Simulac Villharduinus

Iharduinus Legatus perorauit, Dandulus priscæ virtutis, & probita-
 tis Princeps, suggestum ex quo festis diebus Euangelica historia re-
 citatur, ascendit, atq; in hanc fermè sententiam, graui constantiq;
 facundia locutus est. Dei erga Vos benignitatem (Veneti) quæso
 agnoscite; nec enim sine numine, Gallum gloria belli præstantem,
 nunc iterum vestram societatem appetijisse auguror: vt cum Barones
 Franciæ solo nominis terrore, rebus præclare gestis, toti Asiæ, atq;
 Orienti formidabiles sint, cum socios (vt videtis) aut Mafsilienses,
 aut Pisanos, aut Genuates sibi nullo negotio asciscere possent; Vos
 tamen ex omnibus præcipuè Europæ partibus vnos, in societatem
 tam gloriosi facinoris appetunt. Vos eosdem, per nobilissimos Le-
 gatos orant. quod si acciderit, non dubitant quin breui Hierosoly-
 morum, & ipsius Sepulchri (vnde pij mortales in ærumnis positi,
 & cruciatibus, in angore, & doloribus singulare solatium capiunt)
 sint potituri. Quare gratias Deo Opt. Max. vniuersi agamus, quòd
 vobis hodierno die mentem, atq; animum aduersus pios benignum
 dederit, eundemq; precemur, vt qua mentis sagacitate Gallum in
 optima causa iuuandum, & ornandum decreuistis, pari animi fortitu-
 dine decreta vestra confirmetis. Postero die, iubet pactorum conuen-
 torum tabulas confieri: cumq; de Sacro bello, ac militum Votiuo-
 rum in Palæstinam transmissione agitatum esset, in Ægyptum rectà
 Cayrum, quam rudis sæculi vocabulo Babylonem appellant, mo-
 uendum in sermonibus dicitare, vt Memphim expugnarent: Baby-
 lonem petendam, vt Sarracenos, & Ægypti Sulthanum in angu-
 stijs haberent, ne in Syriam Damasci Sulthano, atq; Iconiensibus
 Turcis Palæstinam maximè infestantibus, opitulatum descenderent.
 Hac vna ratione, Turcam hostem Hierosolymis depelli posse. per-
 facile esse, ea parte res Sulthanicas infestare: Sulthano verò Baby-
 lonis debellato, Turcicum bellum in Syria facilius tradi. Legati
 vnum instare, de pactationibus perscribendis. Is omnium consen-
 sus fuit, vt Barones, Equites, simul & votiui milites, ad VIII.
 Kalend. Iulij, qui dies natalis Diui Ioannis Baptistæ festus est, se-
 quenti anno, qui millesimus ducentessimus secundus à partu Virgi-
 nis foret, Venetias appellerent, ad quem diem, nauigia transmis-
 sioni idonea, Classemq; Venetam instructam offenderent. Ita q;
 Dandulus Dux Concilium duplex (maius & minus vocant, XL.
 Viris, & VI. Consiliarijs constabat) cogit, inq; omnium oculis
 supplex, & flens Euangeliorum libris manus admouens, iurat pacta
 conuenta omnia, litteris in medium prolatis, descripta, bona fide

feruare . idem facit vtrunq; XL. VI Virum Senatorum Collegium . Deinceps Legati conditionibus à Veneto in membrana Baronum Franciæ cereis signis impressa , descriptis , alacriter subscribunt , & suos Barones pacta omnia in eorum albo comprehensa , seruaturos , jureiurando confirmant . Extemplo Dandulus , & Legati de communi consilio , Oratores Romam ad Innocentium III. Pont. Max. rogatum mittunt , vt pactorum author esse velit : id quod ab eo libentissimo exorant . Inde Legati Venetijs duobus milibus marcharum argenti de mensa Riualtina sumptis , eisdemq; Duci ad classem construendam & ornandam representatis , & amicorum salutationibus more peractis , in reditum ad suos accinguntur . Paucis diebus vnà omnes per Insubres Placentiam , Æmiliæ Urbem , superato Pado , perueniunt . Exinde , Gotthofredus Villharduinus Campaniæ Mareschallus , & Alardus Macharellus per Subalpinos , recta in Franciam commeant : collegarum , partim per Anenninum Pisas , litoralis Hetruriæ ad Liburnum Portum deflectentes , partim Genuam petierunt : rescitum , quid opis sibi transmarina petentibus ferrent . Villharduinus Cottias Alpes , ad montem quem Cinesium , vel Cinerium , à terræ cineratiæ colore nominant , tum pedibus , tum equis transmittens , Gualterium Brenensem Comitem offendit ; qui in Apuliam cum magno Armatorum Equitum numero , dotalem Siciliam receptum ibat . Nam is postquam se Cruciatum professus esset , Regis Siciliæ Tancredi , qui post Guilielmum bonum regnavit , & Sybillæ filiam , opulentissimo Regno Siciliæ eius doti dicto , vxorem duxerat . Comitis auspiciis , Gualterius Mombeliardus Confluentinus Rhenanus , Robertus Ioenuilla , amicitia , & fidei causa sequuntur . atq; vnà non pauci valentes , & strenui Campaniæ milites , in Crucigeros relati . Mareschallus Comiti , obiter , quæ Venetijs egisset , & transegisset , quoq; in status communis esset , nunciat . Ille , re feliciter gesta , vt erat maximè pius , vehementer animo gaudere , manusq; in cælum tollere . Quando iam (inquit) Patriæ Barrorum finibus excessimus , cum in tempore Venetias conueneritis , nos in Apulia , non ita longo interuallo disiecta præsentis , & ab omni re , quæ ex vsu militiæ sit , ad nauigandum paratos offendetis . exin Villharduinum dimittit . Sed , cum nemo Dei solidum fauorem certò sibi spondere queat , sæpe hominum spes , vel luculentæ , paruo temporis momento conteruntur . quod cum aliàs cognitum , tum hoc maximè tempore palam factum est ; fato enim nescio quo , misero certè & funesto , tot , talesq; viri ,

& viribus, & rei militaris vsu, post homines natos præstantissimi; vniuersi nunquam postea sese nostris coniungere potuerunt. Mare-schallus tandem eadem qua antea Venetias venerat celeritate paucis diebus per Allobroges, & Sequanos, Tricassium Campaniæ Metropolim, ad Theobaldum reuertitur. qui tametsi ægra valetudine iaceret, quod cibi potusq; fastidio, grauem stomacho languorem contraxerat, reditu tamen Mareschalli, vehementer gaudere, sed vehementius rei Venetæ ex animi sententia transactæ, nuncio lætari; ita, vt nimia voluptate gestiens, ad suos clamitaret, equum citò scutati, citò scutati, equum. cum iam multo tempore in equo non sedisset, grabato tamen, puerorum & familiarium adminiculo surrexit, atq; in equum ab iisdem, vel inuitis sublatus, quasi esset repente Venetias moturus, & in hostes traiecturus aliquantulum itineris decurrit. Ita Baronem optimum Equitem, in equum tollere, vt nunquam posthac adequitaret. nam, vt is dies Theobaldo omnium lætissimus, ita supremus fuit. Morbo in dies ingrauescente, testamentum facit. eo, pecuniam quam bello transmarino destinatam, secum Venetias importare constituerat, ambaçtis, clientibus, amicis, ducibus, centurionibus, equitibus, peditibus, quorum numerum maiorem, nec minus strenuum, quam quisquam Baronum habuit, partim legat; vt quos in vita mirificè amasset, eisdem supremis vitæ diebus amicitiae fructus, quam maximos posset, dispertiret: partim ad castra perferri, & vsui Christianæ Reipub. insumi iubet. Egregia sanè voluntas, & stemmate Francico, atq; Britannico (vnde illi genus) dignissima. Ille, fortunas suas, quas diuino cultui, ac votiuæ militiæ viuens, iam pridem dixerat, amicis idem iter tenentibus, pari felicitate distribuit. Eodem testamento, vetuerat quenquam legata antè capere, quam manibus Euangelia capiens, quod Sacramentum apud Christianos augustissimum, & religiosissimum habetur, expromitteret, se Venetijs ad diem Venetorum, sexq; Legatorum voluntate delectam, sub signis præstò fore. multi dicto minus audientes, atq; aduersus Testatoris sententiam indeuoti, vulgo equitum, peditumq; malè audire. Non multo post testamentum conditum, Theobaldus excessit. Iuuenis omnibus corporis, atq; animi, quæ conferri à natura possunt muneribus totius Galliæ Procerum ornatissimus; quo nemo inter sui sæculi mortales felicius, ritu Christiano, de vita exijt. Certè quidem Comitum morte Religionis causa, incommodum opinione luculentius accepit. amplissimo funere effertur, tota ferè Campana nobilitate exequias prosequen-

te: ad quas decorandas, statim ut nuncius mortis allatus est, conuenerat; & Tricassij in Diui Stephani iuxta Patrem in Maiorum monumento, conditur. Cum verò in vita, morum suauitate, magnificentia, præcipuè bellica virtute, omnium generum, atq; ordinum amicos sibi parasset, mortuus summo luctui, & acerbitati omnibus fuerit necesse est. Ut verò corporis species, totiusq; oris dignitas hominum blanda conciliatrix prætermittatur, ecquis regio iuuenis ad domesticam, atq; hæreditariam gloriam spiritus, cum ex plurimis rebus, quæ Francis Equitibus notæ sunt, tum verò ex vna hac de Sacrosancto CHRISTI summi Regis Sepulchro, deq; Hierosolymis Religioni Christianæ recipiendis cogitatione singulari, & cura planè diuina, non agnoscit, atq; estimat? quem omnes exteræ nationes, quæ Orientem, Occidentemq; incolunt, animis & linguis celebrant, eum quo tandem ore Galli silentio, atq; obliuioni mandent, & tradant? Hoc debet præsertim Gallia Theobaldi Campani manibus, ut cum etiamnum illius memoriam mente teneat, hanc immortalē si possit, reddat. Sic vita fuit liberalitate, & iustitia erga omnes, virtute in hostem, vnde Viri nomen, vnde præcipuè Franci Equites decus sibi quærunt, & fide iuuenes, senesq; antestetit. Is tamen vnicus suorum amor, hostiumq; terror fuit: & quod maximi faciendum, penè adolescens votiuorum militum Imperator longè dignissimus. Egregiam verò spem, quam de eo iam puero, Barones & Equites cœperant, continuò singulari sapientia, & eò magis admiranda, quòd senectutis propria esse putatur, incredibiliter superauit. qui Imperium non ambiit, factus est tamen, & id ætatis Baro, Cruciatu Exercitus planè cœlestis, Dux, & auspex. Theobaldo vtraq; origo ab Regibus fuit. paternum enim genus à Gerlone Daniæ Principe, & Victore Neustriæ veteris (quæ hodie Normannia dicitur) ortum. hinc Henricus pater, Campaniæ Comes, Largi nomen ob summam in omnes liberalitatem adeptus. indidem Comes Palatinus, idemq; Campanæ & Briæ Comes Regis Ludouici iunioris auspicijs, Diuo Bernardo Viro morum sanctimonia commendabili, velut classicum Gallis canente, militatum adiit. Exin Henricus Theobaldi maximus natu frater germanus, Campaniæ Comes, in Asiam votiuo bello profectus, Philippo Augusto, & Richardo Anglo, Imperatoribus, eius Auunculis, virtutis ergò Hierosolymorum Regnum Dèo, hominibusq; approbantibus cœpit. ne ve ab Aui Theobaldi latere Regij stemmatis virtutem abfuisse homines ignorent, Stephanus Comes Bononiæ
nostri

nostri Magnus Patruus; Henrico Auunculo Rege mortuo, Rex Angliæ fuit. Stephanus quoq; eiusdem Proauus paternus, primum votium bellum, vt erat maximè pius, religionis causa cum Petro Eremita in Syriam suscepit. vbi campis Ramulanis, fato hereditario, sed eo plus satis glorioso, pro CHRISTI sepulchro pugnans cecidit. Materna porro Theobaldi origo, à Francorum Regibus ducta; cum Ludouicus VII. Francorum Rex, Mariæ Theobaldi Matris pater fuerit. Mortuum luxit Blanca Vxor, femina benè morata, atq; in primis venusta, Sanctij Regis Nauarrorum Filia: quæ cum Theobaldo filiam peperisset, etiamnum vtero marem posthumum gestabat, qui patris nomine III. Theobaldus Campanus, postea nominatus est, & in Campaniæ, ac Briæ Comitatu Patri; in Regno autem Nauarrorum Auunculo successit. Iustis igitur mortuo perfolutis, Matthæus Monmorentiacus, Symon Monfortis, Gotthofredus Ioenuilla Campaniæ Seneschallus, & Villharduinus Campaniæ Mareschallus, homines prouidi, & prudentes, ad causam piorum, curam conuertunt; atq; in primis ad Odonem tertium Burgundionum Ducem in Sequanis adeunt. erat is Campani nepos, Hugone Burgundiæ Duce Theobaldi Amitino fratre genitus, quo cupidius omnes hominem expetebant: eiq; ostendunt quanta calamitas, Cruciatibus omnibus, morte Campani acciderit. per Deum, cuius religio ageretur, orant, atq; obsecrant, transmarinæ Cruciatorum Classis Imperium, vt suscipiat, quòd eo tanti nominis Imperatore, totius Austrasiæ, atq; adeò Franciæ Barones, ac Equites libenter militaturi sint. Idcirco ipsum vno omnium ore expetitur, & delectum. Ad hæc, Oratores dicere, se curaturos, quæ Theobaldus testamento in eum vsum legarat, omnia illi primo quoq; tempore repræsentari: simul, omnem operam duros, vt Cruciatibus ad vnum omnes, ipsi sacramentum dicerent; pariq; fide nauarent, & parerent: sperare, quamplurimos cum horum exemplo, tum præsertim Burgundionis autoritate, quæ summa est, & familiæ nomine, quam gente Capeti Franciæ Regis, amplissimam duceret, excitatos, Ducis nutum non modò Imperium facillè sequuturos: vt, qui in ore omnium cum summa spe vigeret, & ingenium, quod in ipso planè regium elucebat, hominum opinione responderet. Ille, pudore vel ignauia incertum, negat se tantum munus obire posse: eaq; de causa adirent, qui oneri pares essent. Verùm tantæ rei, tam necessario tempore repudiatio, multum Burgundionis honori derogauit. Ioenuilla Vir acri ingenio, & singulari rerum vsu præditus, Legatis author est,

Impe-

Imperij Theobaldo Comiti Barleducio (Barrhos veteres dixerunt) qui Theobaldi Campani frater amitinus erat, demandandi. vt iussi, faciunt. Homini exponunt, quàm lubrico in loco res Deuotorum militum versetur: opem imploratum venisse, ac ipsum obnixè rogatum, summæ rei præesse vellet: sed, is molli animo, quem neq; meditando, neq; agendo corroborasset, sed maiorum imaginibus passeret, sine metu periculosi muneris, sine imbecillitatis conscientia, Legatorum precibus nullum reliquit locum; ita, vt omnium sermonibus nomen degeneris facillè inueniret. Sed eheu, mores, ingenium, vt dicitur in suam potestatem non difficulter perducunt. Ita enim tanti honoris contemptu, otij quàm negotij cupidior habetur. vnde effeminati, atq; avari suspitione, vix caruit. quod vnum erat remedium luctus Deuotorum, & mœroris, quem de morte Campani cœperant, vel tollendi, vel attenuandi. Concilium in Sueffiones, de more, in mensis sequentis exitum, pronunciant. eo conueniunt Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Ludouicus Comes Bleffensis, & Gotthofredus Comes Perticensis, vnà Hugo Comes Sancti Pauli, necnon maxima Cruciatorum Equitum multitudo, frequentissimo conuentu. Villharduinus, Legationes ad Burgundionem, & Theobaldum Barleducium Comitem. renunciat: &, quid pro tempore sui sit consilij, ostendit. Bonifacium Marchionem Monferratensem in Insubribus, & Transpadanis, virum in re ex tempore explicanda virtutis spectatæ, atq; in dando consilio, sapientiæ, & fidei prædicabilis, & quod maius est, res transmarinas non modò doctum, verùm etiam nobilibus factis expertum, accersendum esse. non dubitare se, quin is cum pro necessitudine, quæ ipsi cum Baronibus intercedit, & fraternæ mortis vlciscendæ desiderio, tum pro sua in Deum pietate, Crucem libenter sumpturus sit, atq; onus militaris Imperij subiturus. Multi multa de re dicere, sed ea paulò altius ponderata, Villharduini Mareschalli sententiæ assentiuntur. Bonifacius Baronum & Equitum vocatu, traiectis Alpibus, quos Cottias appellant, per Noualesiam, atq; Ferreriam, Franciam, & Campaniam in equis emetitus, à Philippo Augusto Francorum Rege, ad quem diuerterat, prout Marchionis, & Consobrini honor, atq; amor postulabat, acceptus est. Inde, Sueffiones ad diem peruenit. Eodem Comites, magnaq; Baronum, & nobilium multitudo; itemq; gregariorum, qui Crucem insigni humero professi essent, fama Bonifacij excitata coierant. Vniuersi, portis vrbis effusi, aduentanti obuiam ire, & salutare. Postridie mane, omnes in Diuæ Mariæ Sueffionensis hor-

sis hortos conueniunt. hic Proceres, hominem per Dei numen, quo
 Franci afflati Crucem rubram humeris consuissent, orare, vt idem
 faceret, ac Cruciatorum Reip. gubernacula eo iure capefferet, quo
 Theobaldus Campanus antè tenuisset, & idem pro sua prudentia &
 æquitate tractaret. tùm eius pecuniam omnem caperet, tùm deniq;
 clientes, equites, pedites transmarinæ peregrinationis socios duce-
 ret. Hunc multitudo maxima supplex, & flens obtestari, honorem,
 si sua in religiosos merita recordaretur, iure optimo debitum, sin eo-
 rundem desiderium respiceret, vltro delatum ne recusaret: ne ve se,
 quod in ipso esset, desertos, terras, & maria sine duce, & auspice pa-
 lantes emetiri sineret. Ille, generoso quodam pudore, se tanto mu-
 neri imparem aliquandiu professus, pro sua mox pietate, magnitu-
 dineq; animi, tanti Exercitus indignam sortem miseratus, contra,
 omnibus penè supplex, & flens se submittere; sed pro tempore Im-
 perium suscipere profitetur: nec commissurum, Deo iuuante, vt Cru-
 ciatorum Procerum, ac piorum de se mortalium opinionem fallat.
 ita, vtrinq; lachrymis verius, quàm verbis, peroratum. quod omen
 maturè accipientes Nubilonus Episcopus Suefsionum, & Fulco ille
 pietatis omnis Antistes, vnà & duo Cistercienses Abbates, vt vocant,
 candidis Syndonibus amicti; alter Lucèdij, alter Clareuallensis Cæ-
 nobiarcha, iidem Marchionis ab Italia, & Transpadanis in Galliam
 comites, ipsum in sacratarum Virginum Diuæ Mariæ Suefsionen-
 sis Templum deducunt; & ad Aram maximam consistentes, Crucem
 rubram transmarinæ nauigationis insigne, eius humero assuunt. Sic
 Bonifacius Monferratenfis Marchio, summæ authoritatis, atq; peri-
 tiæ Dux, sumpta Cruce, copiarum Cruciatarum Imperator deligitur;
 vir prudentia certè, Imperatorijsq; artibus nemini suæ ætatis secun-
 dus, sed priuato, & quidem pernobili voto omnibus anteferendus,
 quando ingenti pietate, de Sarracenorum manibus, Christiano nomi-
 ni Hierosolymis receptis, Conradi Fratris mortem vlturus esse dice-
 retur: hunc enim Tyri in foro agentem Arfacidæ (genus Sicario-
 rum sunt) paucis antè annis crudeliter obtruncasse dicebantur. Ibi,
 de summa rerum consultatur: diesq; dicitur ad quem omnes præstò
 essent. Concilium dimittitur, & Marchio postridie salutatis Baroni-
 bus, per Sequanos domum, ad res necessarias explicandas, redit:
 inde Venetias ad Exercitum in tempore profecturus. Idem omnes
 facere iubet. Exitinere domum, Conuentus Cistercianos, quos eius
 ordinis Archimandritæ (Abbates vulgò dicunt) XVIII. Kal. Octob.
 quæ dies Crucis exaltationi dicatus est, sub Autumni initium, Comi-
 tiorum

tiorum causa agebant, votiua militiæ cogendæ gratia Cistercium inuisit: ut ad eundis interim Lugdunensis Galliæ Urbibus, appellandisq; Regulis, ac Præsulibus, & Sacrativiribus, Cruciatorum copias, & magnum auri pondus ad sacrum bellum eliceret. Cistercium, monasterium est, in finibus Cabillonensium Galliæ Lugdunensis sylvis, & his, in magna planitie, aquis irrigua, sed solitudine maxime deuia, vndiq; circumseptum. sicuti post, eodem omnes eius ordinis sodales ab hominum cœtibus, rerumq; omnium, quæ prima mortales ducunt, cupiditate, atq; ambitione instituto suo remoti, præcibus aduersus Deum castius dies, noctesq; vacant. Id, Robertus quondam Cœnobiarcha Molisimensis, in Lingonibus, odio vitiatorum sui ordinis hominum, pietatis ergo condidit, Odone primo Burgundiorum Duce liberaliter suffragante. Hinc Regula sodalitatatis Cisterciensis fluxit, quam reliqua eius ordinis Cœnobia sequuntur. Ibi, Bonifacius magnum numerum Abbatum, ac Baronum, qui ad generalia Cistercianorum Comitia conuenerant, Crucibus insignium videt; & in his Fulconem illum Nuylliacum summe pium, qui eò religionis causa Bonifacium anteuertat, ut ad Crucem populum cohortaretur: nec eum fefellit opinio. Fulcone enim vehementissimè concionante, Odetus Campanus Chiamlites, magni nominis Eques, Guilielmus eius frater; Ricardus Dampetra Burgundus, Odetus eius frater; Guido Lesinensis, ad Tenarum in Hannonia, Anselmus eius frater; Guido Confluentinus Rhenanus, multiq; alij Viri fortes, ex Sequanis, & inferioribus Germanis rei militaris peritia, magnitudine animi, & rerum gestarum gloria insignes; quorum nomina memoriæ prodita non sunt, Cistercij facile persuadentur, ut Crucem gestent, & se cum cæteris coniungant. nec ita post, eadem ibidem rubræ Crucis nota, tanquam sacris initiantur, Episcopus Augustoduni in Heduis, Guido item Comes Foresti, Hugo Colonienfis, Vrbe Agrippina ad Rhenum ortus, Valemius Narbonensis, vir egregiè fortis, Petrus Bromontius, consimiliterq; alij innumeri, quos nominatim Villharduinus non recenset. Interea dum pleriq; Deuoti, tota Gallia equos & arma parant, sublatis dum vexillis in agmen coguntur, Gotthofredus, Comes Perticensis, malo quodam Reipub. Christianæ facto, in lethalem morbum, Martio mense, primis jeuniorum diebus, incidit. Is, testamento Stephanum fratrem fortunarum magis, quàm virtutis, aut pietatis hæredem instituit, iussum, copias ipsius Venetias ad Exercitum ducere. Ut de eius morte ad Deutos alla-

tum

tum est, statim luctus, & dolor tantus cepit, vt Ducis commutationem, haud ægrè laturi viderentur, si Deus Comitum adedò dilectum superesse voluisset; hominem virtute in armis spectata, imprimisq; equestrium pugnarum scientia memorabilem. ita morte eius res Cruciatorum, valdè afflicta, quam autem Gotthofredus charus fuisset, vniuersus Perticensis Comitatus, vestibus generatim mutatis, abundè indicauit. Idem Deuotus in Exercitu maximam partem facere. Cæterum CHRISTI Dei Resurrectionis solennibus peractis, circiter Pentecostes festos dies, Kalend. Iunij, appetente estate, omnes viatica, equos, arma comparare, sublatiq; signis abitu Venetias adornare. Sedibus autem abeuntes, tantus dolor, clamor, eiulatusq; vxorum paruulos liberos gestantium, liberorum, parentum, tantus etiam luctus prosequatur amicorum, vt eorum de patria discessu, ipsi iam, iamq; hostibus prodi sibi viderentur. Homines, nec ij ferrei, quanquam dolorem vultu simularent, fictamen afficiebantur, vt solent, qui caput pro religione vouent, quibusq; omnem ad Penates reditus spem, transmarina nauigatio, & ea omnium periculosissima tollebat. Ergo itinere quamuis difficili & impedito, per Sequanos, atq; Allobroges superatis Alpibus Cottijs, ad montes, & Iuniperum dictum, quod ea arbor inibi vberimè succresceret, & quem Cinesium accolæ vocant, per Taurinos in Insulas penetrant: qua mollius pedibus, & equis Venetiam emensi, hodie Marchiam Taruifinam appellant, in Venetorum insulam, portumq; qui ad Orientem Vrbi accubat, Diui Nicolai nomine dictum, quod eo loco Fanum religione sanctissimum, sub ipsius Urbis primordijs ei dedicatum est, ad nauigant. eius Diui reliquias corporis, à Græcia olim auectas, Vitalis Michael, eius neminis primus, Venetiarum Princeps, ad amici numinis honorem, quod à nauigantibus frequens vocaretur, condidisse dicitur: quæ ædes sodalium Casinensium Cenobio hodie inseruit. Per idem tempus, Flandrorum maxima multitudo, qui sese transmarino bello deuouerant, in naues imposita ex Belgarum litoribus, Flandro quidem Imperatore traducitur: Ducibus autem Ioanne Nigellano Brugarum Castellum custode (Castellanum vulgò nominant) Theodorico, Philippi Comitis Namurcensis filio, & Nicolao Mayllio, iterq; secundum Iccium portum, quem hodie Caletum dicimus, & Armoricum ciuitates litoris Oceani Gallici facientes, per Oceanum vela dant. ij, Balduino fidem, & iusiurandum dederant, se Gaditano freto, nostroq; mari enauigato, recto cursu Venetias petituros, &

D quo-

quocunq; ipsum delatum resciscerent, eodem sine mora velificaturos. Ea spe Balduinus Comes, itemq; Henricus eius frater, suas naues veste, com meatu, ceterisq; rebus bello necessarijs onustas, ventis permittit. Copiæ reuera ab armis, & diuitijs, militariq; instrumento benè habitæ: ita, vt his Comes Flandriæ, vnà & Deuoti Equites admodum fiderent, quòd sui Flandri, qui rerum maritimarum vsu, & virtute pollerent, maximam partem nauibus illis deueherentur. verùm duces Imperatoris spem fefellerunt, veriti diuturnæ Venetias nauigationis pericula. Sic, Augustoduni in Heduis Episcopus, Guido Foresti Comes, Petrus Bromontius, quos summo studio Crucem Cistercij paulò ante suscepisse memorauimus, compluresq; alij à fide discedentes, & scdam proditionis notam subeuntes, dum Venetias condicò die non adsunt, in Baronum tamen sermones, atq; in omnium magnam vituperationem veniunt. aliò enim turpem fugam, vt suspitio fuit, sibi consciuerant: Sed fluctibus vehementer conflictati, nec vbi portu consisterent, naçti, debitas postmodum perfidiæ pœnas dederunt. Franci nominis Equites, & hi perfidiosi, cum his desiderati sunt, Bernardus Moruillus, Hugo Caluomontius, Henricus Arramæus, Ioannes Villarius, Gualterius Sandionysianus, Hugo eius frater, multiq; alij, qui sinum Adriaticum periclitari refugerent, ad Narbonensem oram, Masi-liam, appellunt; nec hi dedecus fugerunt, cum ab omnibus fugerentur. Siquidem vulgo Masi-liensium, transfugæ, digito ad insignem contumeliam designabantur, simul & deuotorum Exercitui, malos sermones dabant: posthac in publico non conspectos dicunt, magna deinde perpeffos detrimenta. Sed eos mittamus. Deuoti, siue Peregrini Milites (sic enim ex professo militiæ instituto nominabantur, quod Christianæ Religionis cultores, & milites Hierosolyma ad Dei Sepulchrum recipiendum, & inuisendum, domo peregrè proficiscerentur) magnam partem Venetos portus iam tenebant. Iam Balduinus Belgio recens Venetias venerat. ad eos, nuncius adfertur, magnas copias Peregrinorum militum postquam essent Cottias Alpes transgressi, varijs itineribus aliorum portus petere: & partim, rectà per Apenninum ad Ligurum, & Hetruscorum maritimam oram iter extendisse: partim, ad Cisapenninos Ligures, & Galliam togatam defleçtentes, per Umbros, Senones, Samnites, & Præcutinos in Apuliam descendisse, vt inde Syriam peterent. quæ res Barones, ac deuotos milites vehementer (vt par erat) angebat, quod suorum paucitate, nec fidem de mili-

tum

tum numero Venetis datam liberare, nec mutui soluendi nummaria paucorum corrogatione, aut tributo, facile possent rationem inire. quibus malis, ut obuiam irent Barones, publico consulto confestim delecti Oratores, Hugo Sancti Pauli Comes; Vir eximiorum usu, ac ipsius senectutis honore venerabilis, & Gotthofredus Villharduinus Campaniæ Mareschallus ad Peregrinos, Ludouicumq; Blesensem, & Carnutum Comitem, qui nondum Venetias venerat, in Taurinas, & Subalpinas gentes, cum his ferè mandatis legantur: monerent, orarent, cohortarentur, ad pietatem, ad Hierosolyma, & in ea vrbe Dei Sepulchrum recuperandum: nominatim deniq; docerent nusquam vllis opportuniore portus esse, quam Venetijs. Legati, Ludouico Blesensi, Equitibusq; non paucis, virtutis profectò suspiciendæ viris, Papiæ ad Ticinum in Insubribus obuiam fiunt, mandata exponunt, de votiuo bello suscipiendo, identidem actum esse, ac coniuratum: quod bellum à maioribus affectum esset, id nunc conficere per Deum ne refugerent. terram non modò natalem CHRISTI summi Regis, sed eius sepulturam sanctam repeti. Scirent præterea se Innocentium III. Pont. Max. authorem inceptis rebus propensum habere, eumq; ipsum omnibus benè precari, ac victoriæ vota facere. quinimo ex Cardinalibus Legatum destinare, qui ipsius exemplo probè ad Dei cultum admonitus, præclarum innocentia, fortitudinis, constantia, atq; omnium virtutum specimen daret. Cumq; hæc nauigatio ad laudem, & memoriam pietatis maximè insignis esset, ne recusarent, via à maioribus trita, ad gloriam maiorem ingredi, inconstantia, ne dicam periurij, famam fugientes. Et, si hoc Francorum proprium semper fuit, vincere, non victoriæ quæstum sectari, Venetum qui nos accipiat, nostri nominis amicissimum, & fæderum quæ semel fecerit tenacissimum, disciplinaq; naualis peritissimum, se nobis coniungere, qui in Italia instructissimum hoc sæculo, atq; ornatissimum nauale habeat. prælio sacro mortuos, & superstites ritè expiatos, iuxta omnes post mortem in cælo beatas sedes adepturos. horum bonorum sponforem eundem Innocentium Pontificem Max. habere. Oratione Legatorum adducti, rectà Venetias contendunt; non modò qui id vnum peruellent, sed etiam nonnulli, qui iter aliò in animo habebant. nec enim tantum dicendo efficere potuerunt, quin pleriq; vilis animi homines, vagi dispalatiq; per Æmiliam etiam & Flaminiam, in Apuliam adproperarent, inde in Syriam traiecturi. In his Villanus Nuylliacus, eximia virtutis, sed incertæ fidei Eques, Hen-

ricus Argillerius, Raynaldus Dampetra, Campani quondam clientes; Henricus Longocampus, Egidius Trasidius, Eques Hannoni-
 nius, Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitis Ligius (quæ vox Gallicè clientem exprimit) eiusdem quoq; Balduini oberatus; du-
 centos enim, & quinquaginta solidos nomine viatici acceperat, ita
 desertores Christianos plurimi quoq; Equites, & Centuriones co-
 mitantur, quorum nomina, tollendi, vel attenuandi studio, à Villhar-
 duino memoriæ data non sunt. Ii magnas in Syria clades perpessi, à
 Turcis partim cæsi, partim capti, vt paulò post dicemus, Deo Di-
 uisq;, & Campani sui domini manibus, cuius auspicijs notam Cru-
 cigerorum acceperant, debitas perfidiæ pœnas dederunt: ita horum
 aliorum dilapsu, copiæ cæteræ, quæ se Venetijs ad Exercitum ag-
 gregare volebant, valde attenuatæ sunt; quæ res Barones non me-
 diocriter sollicitos reddebat, quod ea fidei honorisq; sui, ac summæ
 rei, iacturam allatura esset. Ita, ab his penè desertus Blesensis, cum
 reliquis Venetias ad litus insulæ, vnde Diuo Nicolao litoreo nomen
 est, (vt diximus) applicat. exceptus est clamore militari, tubarum
 clangore, & quibus alijs castrensis lætitia significatur. hoc fanè in
 confesso est, hunc Exercitum inuictissimum, fuisse collectum ex for-
 tissimis equitibus, & peditibus, omnibus ferè veteranis & multorum
 bellorum vsu iactatis. Ceterum Veneti, qui in Diui Nicolai insula
 casas palustri calamo, ac cœmentitijs innumerabiles, mansionum ac
 hybernorum loco, Galli quò equites, peditesq; diuerterent, mira ce-
 leritate construxerant, continentiaq; equilia perpetuis contignatio-
 nibus protecta, vniuerso litore excitarant. Scaphis quoq; & lincibus
 diligenter ad suburbanum litus conuehere ingentem commea-
 tus copiam, & promercalis tritici, in vsu tum equorum, tum equi-
 tum cataphractorum. Sic vt Cruciatos Barones nullius rei fatagere
 oporteret, quando urbana esculenta, & vini dolia innumerabilia
 abundè aduecta, Exercitum luculenter recrearent. Naues præterea
 biremes, hyppagogas educere, armamentis atq; ornamentis sic in-
 structas, vt tutiores, ornatioreq; vsquam portuum visas, in omni me-
 moria fuerit inauditum. Quarum tanta copia fuit, vt trium Exerci-
 tum Gallico parium traiectioni sufficeret. ea de causa, incommo-
 dius cum Deuotis actum, qui transfuersionis causa, non minore de
 via lassitudine, quàm periculo, portum Massiliæ, aut Genuæ, aut
 Labronis petierunt. si quo Galliæ meliore fatò Venetias conuenif-
 sent, nec Barones fidei datæ puderet: deinde quanto res Christiana
 auctior, & florentior in Syria & Palæstina, tanto Turcica deterior,
 atq;

atq; abiectione foret. Ita Venetum ipsum pactis stetit res ipsa loquebatur. Is, subinde Francos Barones, vt discessum admaturarent rogare: quandoquidem ineunte iam Autumnò matura hyems subesset, quæ procelloso mare omnium gerendarum rerum occasionem intercideret. testari deniq; ac naulum condicere: seq; de repente è vestigio soluturum dicere, simul ac sibi mercedes numerarentur. Barones, quorum aures quorundam voces perculserant, qui vecturas exolui Veneto non posse iactabant, nisi Comites, Baronesq; de suo, sumptus infumerent, vulgo militum mercedulas rogare, vnde voluntate soluerentur, eas accipere. Hanc pecuniam de paucis collectam, cum nec pro omnibus satis, pro paucis parum soluendo esse intelligerent, Comites, Barones, Equites ad colloquium vocantur. Ostenditur Venetum, qui per integrum fermè annum naualem apparatus nunquam intermiserat, & onerarias naues, pluraq; alia in bellicos vsus fabricata nauigia exædificauit, ac iam quinquaginta rostrata armauerat, pactiones bona fide seruasse: Exercitum autem in ordinibus eo numero non esse (quod incommodum ab his datum esset, qui seorsum sibi nauigationis consilium ceperunt) vnde solidum exactum Venetis solueretur. Præstare, ipsos omnibus se fortunis nudare, quàm Veneto præsertim fideli, datam fidem frangere, vnde etiam quæ iam impedissent, magna totius Exercitus iactura pacti lege non seruata, committerentur. ipseq; adèd Exercitus, soluti repetundi spem amitteret, simul in recuperationis Hierosolymorum, & Syriæ desperationem veniret. nec illi iam opinione falsi: ingens enim omnium animos desperationo occupauit, quæ Barones cum reliquis Cruciatis militibus propè committeret. nec mirum. nauicularijs enim mercede minus persoluta, & cuiusq; viatico, & facultatibus longa mora consumptis, quid aliud quam fames morte ipsa miserior sperandum erat? aut (quod nostris ominari nolim) sciorum importunissima violatio? nonnulli summa quidem arrogantia dicere, se mercedulas, quas pacti essent soluisse: si se Veneti nauibus tollere velint, naues libenter conscensuros; sin abnuant, se sibi consulturos, portusq; Ligurum, Pisanorum, Hydruntinorum, Brundusinorum in Italia reperiuros: vnde velis in altum datis, Syriam & Palæstinam tenerent. quod, eò in medium ab aduersa Baronibus parte iactatum est, ne res à desperatione ad spem reuocaretur: quin potius semel Exercitus dissiparetur. alijs, & quidem plus prouidis, qui fide & virtute præstabant, nullo pacto committendum videbatur, vt Exercitus dissociaretur,
qui

qui posthac vix diuina ope in vnum locum cogi posset; potiusq; omnes omnium fortunas, atq; opes in transfusionem effundendas esse; sperare, Deum Opt. Max. sub cuius signis verissima spe militarent, abundè stipendia suppeditaturum, & expensas cumulatiorè mensura, redditurum. horum vicit sententia; nec infeliciter: protinus enim fieri quædam ad meliorem spem inclinatio uisa est. Ille ipse Comes Flandriæ, & Hannoniæ Balduinus, mente veluti fatorum præscia, ac gnara, quæ sibi nihil tale expectanti, totius Orientis Imperium portenderent, vasa, vestes, aurum, argentum, factum infectum, margaritas, gemmas, gazam deniq; omnem; item, quæ fide sua aliunde corrogare potuit, in medium prolixè profert. Consimile faciunt Comes Blesensis, Bonifacius Marchio, Hugo Sancti Pauli Comes, ac reliqui Barones, & Equites, qui illorum partes sequebantur, tanto studio, vt nihil iam veteris argenteæ suppellectilis, apud eos vsquam repereretur. quod ipsum non tantum boni est Principis recta & honesta facere, quantum illud, permultos sui imitatores voluntarios habere. tum vasa preciosè, & affabrè cælata, aurea, argentea, quibus nobilitas abacos ornare solita est, ad Dandum Ducem, in Palatium Marcianum summo studio comportari videres, vnde redacta pecunia Venetis exolueretur. æris tamen alieni reliquum triginta quatuor millia marcarum, fuit. qui soluere detrectarant, sibiq; pecuniam comparferant, Christianæ militiæ, & Patrij decoris eueriores, gaudere; quòd proculdubio motum in castris futurum suspicarentur: immò ipsi reliquatores breui sperarent Cruciatum Exercitum à socijs disunctionem, qua demum exoptatam discedendi occasionem arriperent. Sed Deus, quem par est, credere piorum voluntate, & facto placatum, optimæ causæ in ipso articulo citius voto fauisse, Veneti cum Gallo societatem se teste initam, idem ille præsentis numine confirmavit. Quis enim sperasset, aut Gallos Barones procul domo in extremam Italiam suas omnes pecunias, diuitias, opes fuisse prouecturos; aut Venetos, suum alieno condonaturus? quod consilio humano explicari non potuit, id certè Dei immortalis vi, mente, numine perfectum esse meritò credendum est. Dandulus enim confestim in Concilium coactis Patribus, dixit, intelligere se Francum ne nummum quidem amplius solutioni addere posse, atq; Reipub. solutum; ex pacto iam esse commissum: se tamen censere, cum supremæ nobilitatis, & virtutis Baronibus, summo iure non agendum, immò exactione acerbiorè se, ipsosq; Venetos malè audituros. In memoriam, Ciuibus redigit, Tergestinos,

nos, & Muglenses, veteres tributarios, cum tota ferè maritimæ Histriæ ora, vsq; ad Liburnos rebellasse. Iadertinos postea Histrorum exemplum sequutos, non multis ante annis, contra ac fides & fas postulant, ad Belam III. Hungariæ Regem quartò defecisse; propterea quòd ipsi Veneto Magistratui parere, Ecclesiam verò Iadertinam, atq; vnà Archiepiscopum, in ijs, quæ ad sacra attinent, ex Lucij III. Pontificis Max. decreto, Patriarchæ Gradenfis auctoritatem respicere, nollent. Horum Urbem munitissimam, ab ipsis sæpe omnibus viribus oppugnatam, necdum tamen receptam: paulò ante, Dominicum Michaellem Reipub. Legatum, cum ingentibus copijs in terram expositis obsessum missum, re infecta redijisse: quum valida Pannoniæ Regis præsidia, Urbem tenerent. se quoq; prospicere ab vnà Gallorum gente bellicosissima recuperari facile posse. Idcirco rogandos, vt communi Marte Iaderam, Tergestinos, reliquamq; Histriæ oram oppugnatam adeant: Rempub. ipsis gratia referenda, solutionem reliquorum triginta quatuor millium talentorum (tantum enim erat æs alienum Francorum) in diem expugnationis Iaderæ, reliquorumq; oppidorum rebellium libenter prorogaturam. Ad hæc, Barones Venetorum in se voluntate cognita, qui honoris ne minimam quidem iacturam facere vellent, vtilitatum autem, vel maximarum nullam recusarent, conditionem accipiunt. quod eos opinione ægrius habuit, qui Exercitum dissipatum, & Christianæ militiæ tempus impletum mirè concupiscebant. Itaq; continuò ad VI. Idus Sept. qui Deiparæ Virginis dies natalis est, atq; idem festus, ciuitas in Diui Marci conuocatur. eodem Barones, ac cæteri Cruciatii concurrunt. Dandulus Princeps ante sacra cum egregio consilio, vt Venetos alloqueretur suggestum ascendisset, ex quo Euangelica historia recitatur, in hanc ferè sententiam locutus est. Fædus Viri Veneti, & belli transmarini societas vobis est, cum gente orbis terræ, vt maximè aperta, & simplici, ita pugnantissima; ea ne soluatur, danda est opera. &, quanquam ego id ætatis, qua videtis obsitus annis, debilis, ac penè membris captus, qui ne huius quidem lucis vsuram capio, à vobis quietem, & tanquam rudem emerita ætate impetrare meritò possim, statui tamen Patriæ, quæ me genuit, educavit, aluit, & ad amplissimum honorem euexit, vitæ reliquum spiritum dependere: vt ei potissimum, quæ dedit referuatus videatur. Nunc igitur quod summæ Reipub. conducere arbitror, vt liberè dicam, in animum induxi. qui naui clauo hoc tempore admoueat, vtiliorem me (quod tamen nulla arrogantiâ dictum

dictum existimari velim) certè puto neminem . Nam mei Ciuis domi in pace regendi , & continendi , scientiam plurimis senibus concedens , quod est Prætoris classis proprium , nihil quod maris acerbitate , atq; tempestatibus , accidere possit , æquitatis communis cogitare , propria pericula , citius quàm publica subire , classem in tempore committere ; Verbum deniq; illud nimium quam odiosum , non putaram , declinare , quoniam in eo Reip. causa , tota vita iactatus sum , id si mihi , tam duris temporibus quibus inuidia conticescit , sumo , videor certè meo iure quodammodò vendicare . Quare , si permittitis , vt Crucis notam mihi accipiam , classiq; præsum , & imperem , simul & Raynerium filium meo loco esse iubetis , omnia domi , & militiae felicia vobis , & auspicata polliceor . nec enim fas est putare , qui patris auspicijs Ciuitatis , tanquam clauum , ceperit , eum alijs quam paternis gubernaturum . hoc inquam , si mihi pro hoc meo erga vos studio , ne dicam merito , indulgetis , iam iamq; gubernacula accipio . Idem vobiscum , & vnà cum omnibus Deuotis , apud Hierosolymas , & Sacrosanctum CHRISTI Sepulchrum , victoriae , aut mortis decus petiturus , & in patriam reportaturus . In Danduli voce vniuersa Ciuitas acclamare , nunc ades , ades ad Imperandum , oramus . spectaculum pietate in Deum , ac Patriam insigne Principis , & senis , & cæci , simul atq; Ciuium vim lachrymarum effudentium egregia voluntate . Dandulo vulnus in capite acceptum , oculorum aciem imminuerat , sicuti Villharduinus tradit ; annalibus tamen Venetis proditum est , eundem Reipub. ad Emanuelem Constantinopolitanum Imperatorem Legatum , eiusdem iussu , contra ius gentium , candenti ferro oculis ad moto , luminibus priuatum . Sed animi tanta vis inerat , vt ipse non senectute fretus , sed magnitudine animi , & grauitate , sed pietatis studio , mortis , dolorisq; contempionem maiorem indueret ; & ita , vt in periculis , in reflantis fortunæ minis , hoc Duce nihil quidquam despondendum esset ; eoq; nostros suorum pudebat , & miserescibat , qui vt scopulosum Adriam , & infestum vitarent , turpiter aliorum diuerterant . è vestigio Dux , cum concione descendisset ad Aram maximam lachrymans in genua procumbit . huic præsto affuere primarij Templi Sacerdotes linteati , qui de vetere consuetudine ex sacris Pontificiarum ceremoniarum libris , in ipsius summo pileo (id erat xilinum) nullo tum Venetis Ducibus holoserici , purpuræ , & auri vsu , ita optimi & frugi mores ferebant , Crucem rubram insuunt , vt in vertice , toti ciuitati esset conspectior . Veneti maximo numero

numero, ea die Dandulum sequuti, rubra Cruce humeros honesto certamine insignibant. Et quanquam nulla diei pars, Crucis acceptione vacua esset, tamen pauciores Ducis voluntate videbantur. Ea re, Galli flere, simul & gaudere: atq; eò vehementius, quod Principem tanta sapientia, atq; animi robore præditum insigni Crucis nota præter cæteros conspicuum, nacti essent: quodq; tum demum Venetos, quod maximè cupiebant, Cruciatos ad pium bellum sibi coniunctos videre viderentur. Iam fermè Autumno appropinquante, Veneti qui per integrum annum, & amplius, naualem apparatus nunquam intermiserant, classem ad nauigandum paratam, atq; omnibus rebus instructam educere, & Baronibus tradere. Habuit autem Classis vniuersa, vt Annales Veneti tradunt naues CCCCLXXX. Nam præter Biremes numero quinquaginta, Venetis classiarijs militibus, remigibusq; refertas, quas ab initio Dandulus Gallis liberalliter, pietatis studio, pollicitus fuerat, CCCX. onerariæ instructæ dicuntur, in quarum CCXL. quæ sine remigijs quadratis velis agebantur, externus miles est impositus; reliquis septuaginta commeatus, & cætera impedimenta deportabantur, quum hyppagogis centum & viginti omnis Cataphractorum equitatus deueheretur. Interim sub ipsam Classis in Syriam solutionem, Constantinopoli res noua planè & luctuosa, & in hac memoria inaudita, ad misericordiam, & calamitatem notabilis, accidit. Isaacius Angelus Comnenus Constantinopolitanus Imperator, Alexium Germanum natu grandiolem habuit, quem à Turcis captum redemerat, & amplissimis quibusq; honoribus ornatum, Seuaftocratorem creauerat, cuius prima secundum Isaacium fratrem in Imperio erat autoritas. Is, vt erat peruerso ingenio, Regni flagrans, per summum scelus, Imperatorem fratrem, qui nondum decem annos regnauerat, luminibus orbauit, eumq; in carcerem coniecit; vnà etiam eius filium Alexium Porphyrogenitum Adolescentem custodiebat, quòd Patris successor esset destinatus. Is aliquot post annos maiores spiritus gerens, quàm commutata fortuna pateretur, Tyranno erepta penè diuinitus mente, Patris & amicorum consilio, atq; ope, carcere euasit: animo agitans quibus consilijs, ac viribus pulso Patruo Patrem in Regnum restitueret. Dum verò fugam animo volutaret, non defuit Fortuna extremis mortalium casibus succurrere solita. Oblatus est enim Pifanus quidam onerariæ nauis Dominus, qui fortè instructis duabus nauibus in Italiam nauigabat. ab eo siquidem magnis promissis, & precibus impetrauit, vt in Italiam trajceretur. Athyræ igitur quæ

ad Propontidem Vrbs est, infra Constantinopolim, latina veste clanculum induta, & coma in orbem rafa, vt in turba magna obseruans Tyranni inquisitores, & satellites lateret, nauigium, quod ex condicto puerum expectabat, conscendit, & Ægeo, Ionioq; e-mensis, miserimus Adolefcens Anconam in Picenum defertur. Inde ad Philippum Sueuum Germanorum Regem, fratrem sororium; nam ei Isaacius Irenem filiam nuptum collocarat, quæ defuncto Rogerio Tancredi filio Siciliae Rege, qui à Patre inauguratus fuerat, vidua erat, cum paucis necessarijs, atq; amicis pergit. In itinere, Veronæ, quæ Gallorum Cenomanorum vetus Colonia fuit, aliquot dies commoratus, consilium Tridenti Rhæticijs Alpibus petendi cepit, quò commodius, & tutius in Germaniam adiret. Ibi comites Adolefcantis fugæ, quotidie aliquot Deutorum turmas, qui ex Alpibus per Insubriam Venetias ad Exercitum concurrebant conueniunt: Ab his, Alexio Cæsari refertur maximas equestres, pedestresq; copias Gallia profectas, Venetias coisse, atq; ibi reliquas manus operiri, dum bona fortuna aggregati, vela in Syriam, & Palæstinam faciant. Illi eidem Adolefcanti Cæsari consilium dant, vt eò ad Bonifacium Marchionem Monferratensem propinquum, penes quem concessu Procerum, sacro bello, militaris Imperij potestas esset, & Barones, ad Exercitum mittat (quod inde Venetias spatium millium passuum circiter sexaginta esset) qui ipsi Barones conciliant, si calamitate Adolefcantis, & atrocitate iniuriæ, Patri atq; Filio per summam impietatem factæ, commouere queant: sin minus res precibus procedat, quacunq; ratione ad opem ferendam incitent; & sua obsequentia, illorum conditiones superent: se, magnam spem de Gallo concipere, quem natura omnium maximè exorabilem esse prædicant. Deliguntur confestim qui cum Baronibus de Adolefcantis conditionibus agerent. cum in Urbem venissent, consilij Alexij detectis, Barones obsecrant, obtestanturq; per sanctissimæ amicitiaæ fœdera, & propinquitatis, atq; affinitatis iura, quæ Alexio Adolefcanti, cum Monferratensi Marchione intercedunt, ne in summa rerum occasione deesse velint. docentq; demum quanta ipsis Baronibus, quanta Christianæ Reip. & Hierosolymitanæ expeditioni emolumenta, Isaacio Patre in Imperium restituto emanatura sint. Crucigeris porrò copijs in Græciam transmittere, atq; aduersus Alexium Tyrannum fatale bellum Barones suscipere non dubitarent, quando non homines solùm, sed ipsi propemodum Tyranno infesti sacrosancti Cælites fauerent. Approperarent modo,

do, atq; omnem spem in celeritate ponerent. Siquidem ab amicis, & paternis clientibus adipiscendi Imperij summa spes Adolescenti esset proposita, si armata classe, & terrestribus copijs nusquam interposita nauigatione Constantinopolim accedat, prius quam Tyrannus patruus imparatus, nihil tale veritus, Græcos mercenarios milites conscribere, ac propositis præmijs, contracta finitimorum auxilia, ex Asia in Græciam trajicere possit. Ad ea pro Bonifacio Marchione, qui nondum Venetias aduentarat, Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, coram Dandulo, Legatis respondit: & postulata ipsorum audisse, atq; imis sensibus mandasse: cæterum, se ad Philippum Sueuum Germanorum Regem Adolescentis fratrem, certos homines, qui restitutionis condiciones dicerent, cum ipso allegaturos; si Alexius authore Sueuo, in recipienda Syria, & Palæstina, Gallis auxilia polliceatur, se quoq; pro viribus Cæsarem in Regnum restitutos. Scire enim Isaacium Angelum Patrem, contra iura Diuina, atq; humana, Imperio spoliatum, & luminibus orbatum, squalore, ac sordibus, teterrimo in carcere vitam traducere. Ipsum porrò miserrimum Adolescentem, vagum, exulem, luctuosam, ac maximè miserabilem vitam agere. quum interim immitis, atq; atrox Tyrannus solus regnet, & dominetur. Cæterum Alexius si Hierosolymitanæ expeditionis iuuandę desiderio, perscriptis conditionibus, integra constantiq; fide Baronibus Palæstinam euntibus studium suum, atq; opem præstaret, non laturos Barones, quod Christiana pietate dignissimum existimatur, Isaacium, erepto Imperio ac libertate, diutius torqueri. Ipsos enim terrestribus, & maritimis prolatis auxilijs, Byzantium petitorios, atq; Isaacium ab Alexij fratricidæ manibus vendicatos; qui nec Deum scelerum ultorem timeret, nec parricidij nomen apud homines vereretur. Interim Baronibus, ac socijs ingens calamitas incidit, acerbissimum fatum Fulconis Nuylliaci, sanctissimi, ac integerrimi viri, vt quod in prima laude ponendum est, huius militiæ inceptoris, & si tanti progressus spem propè exploratam faciunt (sicuti certè faciunt) etiam perfectoris, Venetias allatum. id enim verò dicunt, Virum bonum & castum facilè Deum populo propitium impetrare, quem contra impij supplicijs, ac precibus infensum, atq; infestum reddant. Is, in re tenui natus, vnius cohortis Sacerdotum, Episcopo Parisiorum facientium fuit. quæ res nonnullorum historicorum errori causam præbuit, vt eum Parisium fuisse memoriæ traderent. Hoc etiam est, quòd ille semper in ore habuit. nihil numi-

ni Diuino, ac menti acceptius esse, quam eius cultum factis, ac sermonibus retinere; atque eundem, ubique gentium, vel persuadendo, vel cogendo, propagare. ex quo ille habitare in concionibus dictus. ita Franciæ mirabiles pietatis amores excitabat, ut nihil ei longius esset, quam ut Ducem videret belli signum sustollentem. Duo antea viri sanctitate inprimis celebres, Petrus Eremita Ambianus, & Bernardus Clareuallensis Cenobiarcha, Europa quieta, & in maxima pacis tranquillitate, hanc viam inierunt; Sed Fulco Nuylliacus, in intestina Christianorum omnium Regum discordia, belli Syriaci Concionator & instigator, arma ciuilia atque odia, in Impios vertere ausus est. quæ mysteria qui initiati sunt, eos religionem, purè & castè Dei numini tribuere, populoque aperire, decet. qui, etiam satis profecisse videantur, si concionibus ad eam populum cohortati, commouerint. Tanta autem Fulconem in sermonibus eo rudi sæculo, eloquentia fuisse constat, ut vulgò in concionibus, vitiorum securis diceretur; ac iure id quidem. permultas enim mulieres infames, quæque Parisijs corpore quæstum fecerant, à voluptate ad religionem facile retraxerat, ac reuocarat. quarum is numerus fuit, ut eis alendis, hospitia publicè constituerentur, quòd eæ sese vulgo reliquarum separare vellent, ne contagione inficerentur. Ea de causa, Fulco stipe publicè emendicata, Cenobium exædificat, Diuoque Antonio Campestri, non procul Lutetia Parisiorum, dicatum, mulieribus utendum fruendum dedit. Nostros tamen, in hac fortuna, mala certè & afflictà positos, complurium fortissimorum Theutonum in Urbem Venetam aduentus, recreauit, atque refecit. Hi admirandæ virtutis nomine inter Germanici Imperij Proceres apud Cæsarem in honore habiti, Germanorum Baronum superioris æui exemplo, auxiliares Cruciatorum equitum copias, vel robore, vel militari vsu præstantes, Venetias adduxerant; Gallo equitatu minimè inferiores, si Equitum nobilitatem, ac famam, assiduis quæsitam bellis, & priuatæ virtutis decora, animo reputemus. Siquidem Fulcone concionante superioribus annis, Occidentales Germani, qui dextram, & sinistram Rheni ripam incolunt, ad sacri belli famam, Pontificij Diplomatis indulgentia excitati, rubra Cruce humeros, Gallorum æmulatione, religiosè obfignarant; tanto animi ardore, dum omnes fermè Reguli, liberæque Ciuitates, & earum Antistites, opibus & authoritate præcellentes, de Palæstinæ recuperatione vehementer solliciti, certatim religione, ac pietate contendunt, ut paucorum mensium spacio innumerabiles equestres, pedestresque copias armarent.

rent. Itaq; vna expediti consilij celeritate, non Cistrhenana modo Germania, sed & Transrhenana, & ea quæ intra Albim, & Visurgim amnes incolitur, ingentes fortissimorum Equitum turmas sub Crucis vexillum, incredibili alacritate, conflant. Nobiliores verò fuere, Conradus Episcopus Halberstadiensis, ex inferiore Saxonia, qui cum supra amplissimi Sacerdotij opes, plurimorum Clientum præsidio validissimus esset, maximas equitum copias, & ingentem ad bellicos sumptus pecuniam, Venetias attulerat. Eodem etiam ex veteribus Cartis Bertoldus Catzenellenbogensis Comes in Hafsia, ad Rhenum, descendit, exemplo Hermanni Hafsia Comitis, & Thuringia Landgrauij, proximè in Syriam profecti, Ludouici III. Landgrauij Thuringia filij, Conradiq; Imperatoris ex filia nepotis, & Caroli Magni ex Lotharij filia paterna Auia, sanguine progeniti; cuius Hermanni alter frater Ludouicus, sine prole, non ita pridem sacro bello ad Hierosolyma gloriosè occiderat. Bertholdum sequuti sunt. Garnerius Borlandus Brabantius, Theodoricus Lofius, Henricus Aramæus, Theodoricus Dietzensis, ex Dietza; Rogerius Sui-crensis, Alexander Villaregius, Oldouicus Thonæus. Viri eximiè bello fortes, & qui Christianæ pietatis minimè oblit, pro antiquo inuictæ gentis decore, maiorum exemplo, ad maturè in Syria Christianis rebus opem ferendam, vndiq; cum Cruciatibus auxilijs conuolant; non inanibus omnino votis, quum secum pleriq; ex tota Germania nobiles, strenuiq; equites, qui antea in Syria turmales præfecturas obierant, spectarentur. existimabant enim se ignominia copertos iri, si vti desides, & parum pij, sacram militiam subterfugissent. Hic è vestigio Veneti eduçta classe, in quam nautici panis, & commeatus, prout ex fçdere debebant, ingentem copiam attulerant, Baronibus nauigia, atq; hyppagogas tradunt, quas ijdem, Equitibus, ac Centurionibus seorsum attribuunt, rebus omnibus summo studio administratis. Igitur viris, & equis, ac Centurionibus, in naues impositis, nauicularij scutis, quæ antiquæ, ac ob id summæ nobilitatis insignia ingenuarum gentium propalam habentur, ipsas naues, earumq; castella prætexere, signis Comitum, & Baronum expansis vexillis, atq; affixis. Postremò deniq; tormentorum omnis generis numero amplius ccc. magno quoq; numero Scorpionum, Catapultarum, ac ceterorum, quæ ad defendendum, ac ostendendum ex cataströmatis, seu nauium tabulatis, parari solent, magna copia, omniq; armamento nautico, & instrumento debellationi, atq; expugnationi. Vrbi necessario in naues illato. nam tantus erat,

erat, Arietum, ingentium Balistarum, Tollenonum, & Onagrorum, qui rudi sæculo in usu erant, bellicarum machinarum, & muralium tormentorum apparatus, Mangana appellabant, quibus grandiora saxa & lapides, fulminis in morem, longissimè iaciebantur, quantum antea nusquam belli fuerat. Bombardarum artificio (quibus à sonitu nomen est inditum) quod apud Germanos à Chymista Monacho, casu quodam, centum quinquaginta post annis innotuit, nondum reperto. Hic classis ornatus, atq; præclara instructio, ut militi gratissima, sic spectatori iucundissima fuit, & quod Gotthofredus Villharduinus suis Commentarijs affirmat, tam opulentissima, atq; firmissima, quam specie præclarissima. Cæterum VIII. Idus Octob. ex die Diuo Remigio dicato IIX. qui Venetijs stata quottannis Marcianæ Ædis Deo dicatæ memoria, festus est, Christianæ salutis anno supra millesimum, & ducentesimum secundo, nauigationis Illyricæ signum datur. Dux Venetus Henricus Dandulus, toti nauali negotio Præfectus, Prætoriam conscendit, remigibus lanea veste, & epibatis omnibus vestibus, ac armaturæ cultu plurimum exornatis, quum reliquæ Biremes veterano, expertoq; remige, ac magnoperè peritis gubernatoribus, vterentur; eo sæculo nondum Triremium usu, quæ ternis aguntur remis, comperto. Hamiralis classis, Vitalis Dandulus, Eques magna virtute, & idem regendæ classis, & in acies instruendæ; pugnarum præterea naualium, nulli ferè secundus: is cum præsentendi tempestates, naturamq; maris, & cæli, nubiumq; esset peritissimus, atq; omnes nostri maris oras, stationes, insulas, portus, egregiè doctus, munus Hamiralis, supra cæteros suæ ætatis Venetos, constantissimè tuebatur. Nauigiorum verò, & onerariarum nauium, quæ carchesia in malis ferrent, & velis tamen agerentur, in quibus equestres, pedestresq; copiæ, com meatus omnis, machinæ, machinationesq; & bellica tormenta deportabantur, Nauarchus Gabriel Superantius: Vir ætatis suæ summis honoribus, naualis militiæ gestis, longè clarissimus. Trierarchi autem Duces rostratarum Biremium, (nam cum Danduli Prætorial. numerum complebant) quæ Venetis militibus classiarisq; refertæ, gratuitò propagandæ religionis studio Baronibus attributæ erant, à Dandulo ob eximiam rei bellicæ peritiam, & naualis militiæ usum delecti: Iacobus Iustinianus, Dominicus Maurocenus, Vitalis Michael, Andreas Iacobæus, Petrus Delphinus, Andreas Barocius, Ioannes Contarenus, Petrus Zianus, Dominicus Bonaldus, Nicolaus Nauaiosus, Thomas Faledrus, Petrus Superantius,

Ber-

Bertucius Contarenus, Alexander Bracadenus, Petrus Zopolus, Hieronymus Zane, Bartholomæus Maurocenus, Ioannes Basilius, Otho Quirinus, Petrus Salamonijs, Antonius Orius, Marinus Dandulus, Dominicus Syluius, Constantinus Faledrus, Matthæus Iustinianus, Ioannes Iuleus, Bernardus Sanutus, Raynerius Permarenius, Rogerium quidam volunt; Ioannes Michael, Dominicus Pantalæus, Laurentius Theupulus, Ioannes Zenus, Panthaleon Barbus, Andreas Dandulus, Vitalis Istoricus, Nicolaus Maistropetrus, Leonardus Fradellus, Dominicus Memmius, Raynerius Polanus, Iacobus Baduarius, Ioannes Gradonicus, Petrus Celsus, Franciscus Vionus, Ordelaphus Faledrus, Franciscus Georgius, Ioannes Bolzanius, Aurius Gatulus, Blasius Casulus, Petrus Cornelius. Itaq; cum in anchoris, ad Diui Nicolai Litorij insulam per multos dies fuissent, idoneum soluendi tempus expectantes, quoad procellosum mare deferuesceret, traiecto Illyrico (Tergestinum sinum appellant) vt antea constituerant, in Istros, & Tergestinos, veteres Reipub. tributarios, læsæ Maiestatis rebelles, mouent. Classe Tergestum versus adnauigante, Tergestini, & Muglenses numerosæ classis aduentu terrentur. Naues enim, Biremes, Hyppagogæ, Celoces, præter ingentem nauigiorum copiam, frequentibus exornatæ vexillis conspiciebantur, quæ speciem æquo maiorem, & terribiliorem hostium oculis præbebant. Verùm, id rebellium animos magnoperè perturbauit, quòd alij, atq; alij minoribus nauigijs præcurrentes renunciabant, pro certo Dandulum ipsum Venetiarum Ducem, tantæ classis Imperatorem adnauigare, tantasq; secum Gallorum equitum, & peditum, in Palæstinam euntium copias auxiliares ducere, vt nemo qui arma ferre posset, in Gallia relictus esse videretur. his copijs Histrorum Piratarum, qui fidem sefellerant, defectionem vltum Dandulum venisse. quam ob rem Tergestini, & Muglenses, vt plerunq; accidit, ex timore deteriora quæq; expectantes, ad primum Classis in terram appulsum, missis ad Ducem Legatis, sine vlla mora deditioem faciunt. Dandulus autem venientes ad se Legatos, tanquam indignatione vehementer commotus, ita turbido infestoq; supercilio excepit, vt fractam fidem, & Venetæ Reip. læsam Maiestatem, armis vindicandam exprobraret. Aliquot dies post, deditioem leges dixit, his conditionibus, vt Muglenses, quinquaginta vini dolia, vrnas vocabant, Tergestini totidem, annuà Veneto Duci pensitarent. Misi igitur ea gratia Venetias, qui suos in perpetua fide mansuros iurarent, & quotannis pacta tributa soluturos,

turos. His rebus confectis, ac sine vulnere Histrorum defectione vindicata, Dandulus vnà, & Barones, præmissis nauibus, Hyppagonibusq; ex Illyrico, Flanaticum sinum præteruecti (Quarnerium dicunt) Iaderam versus cursum intendunt, & Iadertinum fretum ingrediuntur. Pridie eius diei, quem Martinalia appellamus, diem Diuo Martino sacrum, classe Iaderam appulsa, IV. Id. Nouembris, recognoscunt Urbem, cui aliquot in tempore ab Hungariæ Rege Equitum auxilia superuenerant, muris, & turribus, opinione munitiorem. Centuriones, & ij in vsu militari benè versati, inter se colloqui, eam nulla vi, nulla ope, nisi diuina, capi posse. Hęc Vrbs, in Illyrico diues, virisq; & equis potens, olim populi Romani Colonia, decem & octo passuum millibus, veteri Iadera procul sita est, cuius vrbs vestigia adhuc inter rudera, ad litus cernuntur; ab Vrbe Veneta ducenta passuum millia abest. Adriatico nauigantibus Ionium, ad læuam constituta; ad Septentriones portu, reliqua mari scòpulofo circumdata, nisi qua ad hybernum ortum in continentem via est. Itaq; Clasiarij ad Urbem anchoras iaciunt, reliquam classem præstolari: quibus postera dies, luce propè peculiari serena, ad socios prosperum cursum fecit. coniuncti, catena effracta, quæ aditum intercludebat, propugnantibus acriter Iadertinis è superioribus turribus, & pinarum coronam, sagittas, lapides, missilemq; ignem in ollis testacijs immittendo; Veneti, & Galli portum occupant: dein sedulò exeunt, & ad veterem Diuorum Philippi, & Iacobi Ædem, quam munitionis loco haberent, castra ponunt. Hęc inter & Urbem qua sol meridiem obit, portus erat interiectus. hìc innumerabiles Equites festinare, itemq; Centuriones in terram emicare, equi Hyppagogis celeriter produci, arma proferri, vasis, instrumentoq; omni castrensi, & supellectile, pellibus ad tentoria naues omnes exhauriri. Exitus adeò felix, omnium animos mira voluptate (vt par erat) suffudit. Veneti igitur simul & Galli, die quem de more poculis genialiter ad mensam confidentes domi celebrare consueffent, nunc in maxima rerum perturbatione omnibus copijs Iaderam obsidentes, iaculis, ac machinis petunt. Ex Transpadanis, & Cisalpina Gallia, nondum Bonifacius Marchio Monferratensis, ad quem bellicarum rerum summa respiciebat, suos consequi potuerat, necessario negotio retardatus; & hic nonnulli Barones desiderabantur. Stephanum quoq; Perticensem, & Matthæum Monmorentiacum, duos eius ætatis Duces longè clarissimos, morbus Venetijs desiderare cogebat: quo recreati, Monmorentiacus nauis cursum

Iaderam

Iaderam versus celeriter intendit: Sed Perticensis ad fallendum, colligendi sui causa (vt dicebat) prima nauigatione, quæ appetente vere Martiomenſe in Syriam adſolet, in Apuliam proficiſcitur: ſibiq; complures adiungit. in his Rodericum Monfortenſem, Iuonem Inſulanum, ac nonnullos alios. vnde rumore non ſatis bonum collegerunt. Poſtridie Martinalium Prid. Id. Nouemb. Iadertini continenti duorum dierum oppugnatione in ſummas difficultates coniecti, cum nulla Hungariæ Regis auxilia propediem ad ſe ventura proſpicerent, neq; Croatorum equitum turmas, ſecus ac Hungarici Regni Proceres paulò ante polliciti fuerant, ad ſe maturare intelligerent, & aduerſus tantos Venetorum, & Gallorum conatus inſirmiſſimas Ciuitatis vires etiam conſpicerent, animum deſpondent. Ita q; ab Vrbe diuiſis noſtrorum copijs circumſeſſa, nec tam rerum ſuarum, quàm vitæ trepida, per maritimam Diui Chryſogoni portam, ſuperato portu mittuntur ad Dandulum, qui deditiōem Urbis, agri, fortunarumq; omnium facerent, ſalutem corporibus ſuis tantum orantes. Ille reſpondit, ſe nihil Baronibus inconfultis, ſalua fide agere poſſe. Mox itaq; cum Baronibus colloquitur. Rem Iadertinorum ſui arbitrij eſſe noluiſſe, ſed pro ſuo in eos amore, illis integram ſeruauit, quid ipsis placeret, rogare. nihil enim neq; hoc tempore, neq; aliàs, niſi de eorum ſententia conſtituturum. Illi Ducem collaudare, ac rogare, deditos, quibus conditionibus ei videretur, in fidem reciperet. Concilio miſſo, Dux in tabernaculum rēdit. ibi, diſcit ſcleratam illam conſpirationem, quæ Exercitum diſpergi cupiebat, clandestina cum Iadertinorum Legatis colloquia habuiſſe, falſaq; pietatis ſpecie ſuaſiſſe, ne deditiōem facerent: Deuotos milites Francos, eò perducere non poſſe, vt in Chriſtianos arma verterant. Ita ſolos Venetos oppugnaturus, quos Vrbi capiundæ impares, non ſemel periclitati eſſent. Proinde ab his vix, aut ne vix quidem, ſibi metuendum eſſe, multis antè documentis cognouiſſent: ſi ſe audiant, armis libertatem defendant: Vna hac ratione haud dubiè factam teſtam manere. Legati, Robertum Bonnenſem ex Deuotis militibus comitem ſibi adſciſcunt, qui militaris ſacramenti immemor, quæ à ſocijs tumultuantibus, ac maximè ſeditioſis paulò ante edoctus erat, Iadertinis diceret; atq; ita ad ſuos pleni ſpe, redeunt. Quinetiam, illi idem factioſi homines quos modo poſui, continuo Abbatem Clareuallenſem, Ciſterciensis Sodalitatis hominem, turbarum, ac ſeditionis mirum artificem adornant, qui Deuotis, authore ſummo Pontifice, Chriſtiana vrbis oppugnatione, interdiceret.

ceret. eos sacramento rogatos tantum Sarracenos Hierosolymorum Palatinæq; occupatores, terræq; Syriæ Tyrannos vltum venisse, non miseros Iadertinos, secum iisdem Christianis sacris initiatos, in gratiam Veneti debellatum. Quibus rebus Dux grauius commotus, cum iam ira, & dolore exarsisset ad Comites, Baronesq; aduolat. In Procerum tentoria ingressus, perturbato pro re animo, conspectu eorum primo tacitus, mox rem indignatione remittente, exponit; fœdus & societatem, quàm maxima ceremonia ictam, nisi diuino numine violato imminui non posse. Præterea Gallorum colloquia cum hostibus clandestina, & flagitiosa consilia mirificè detecta edocet, nominatim autem Proceres appellat, atq; obtestatur. Franci, Comites, & Barones re inter se communicata respondent: scire se, æmulos esse quosdam nobiles ex suis, nullius penè sanitatis homines, Christiano nomini infensos, qui Exercitum mirificè consentientem palmis florere iniquo animo ferrent. Nec dubitare quin ij, si Legatos commodum nacti fuerint, victoriæ propè exploratæ moras (ne grauius dicam) inijcerent. nec quenquam Venetum ex eo, plus doloris, quàm se capere, quod in factiosis, nonnullos amicos, & necessarios habeant; sese tamen, sic fidem, & militare sacramentum more patrio colere assueuisse, vt quod mox vidisset, iam factione paucorum contempta, boni omnes iam è vestigio ad delendam ignominiam toti, & mente, & animo Iadertinae oppugnationi alacriter insisterent. Prima igitur luce, motis castris propius portas, qua Vrbs ad Orientem hybernum aspicit, cum tota mole copiarum incumbunt, & castra locant, prolatiq; tormentis quæ Mangana appellant, catapultis, & scorpionibus crebro ingentium saxorum, & sagittarum missu, Oppidanos opprimunt, muros disturbant, domos, munitionesq; magno ciuium incommodo labefactant. Iadertinis in summas angustias deductis, nostri sagittis, simul & iaculis, velut grandinis nimbo, ingestis, defensores muro deiiciebant; vnà etiam cuniculis oppugnabant, vno tempore. sed qua ad Aquilonem mare alluit, Veneti nauibus turres excitant: erectisq; Tollenonibus, qui gradarij vocantur, quod eis velut gradibus miles in hostilibus muris, nullo negotio, integer statueretur, mutuo inter se subleuare conantur. partim ascensu scalis tentare, partim lapides in Urbem iactare, atq; arietibus muros verberare; nullum quinq; dierum ipforum tempus, continenti, maritima, atq; terrestri oppugnatione vacuum fuit. Iam fundamentis vnus turris fermè subrutis, & excisis, Iadertini secundo deditioem faciunt: iisdem planè legibus, quibus prio-

rem

rem conceperant. Ita Iadera Galli auxilio capta, solius Veneti præda ex pacto, fuit. Dandulus Venetiarum Princeps ad Comites, Baronesq; gratulatum venit. demonstrat, mare propè clausum, nec satis ante Paschales dies, Aprili mense, tempestiuum futurum. Deinde ipsum mare Syriam, & Ægyptum versus, longa atq; hyemali præfertim navigatione, non satis portuosum, ac tutum. Postremò ciuitates maritimas, omnis propè comneatus inopes esse. propterea suam esse sententiam, Iaderæ hyemandum, quòd Vrbs copiosa esset, & Iadertina regio rebus omnibus, quæ bello vsui sint, abundaret. Commodè Gallo Urbis partem, quæ continenti innectitur; partem quæ mare ad Aquilonem, & Septentrionem spectat, Veneto attribui posse. Hoc spectauit Dandulus; sed illud multò magis, quòd Urbem infidam, quæ rebellionem quartò fecerat, & cuius fluctuantes animi nondum à bello satis resederant, non tam citò relinquendam putabat, quoad rem Venetam composuisset, & stabiliisset. Danduli consilium dictum, simul & probatum. Itaq; motis castris Gallico equitatu, & Cruciatorum militum copijs in Urbem introductis, omnibus pro cuiusq; ordine, & dignitate hospitia, designata. Breui autem spatio inter Venetos, & Gallos, vna & eadem Vrbe interiecto, multa lasciue vicinitas ipsa patrabat. Nam tertia post die ex promiscuo cætu, cum Barones, & Dandulus hincinde suorum licentiam castigando, iubendoq; cohibere volunt, sub vesperum maxima seditio militaris inter Venetos, & Gallos exorta est; quum Veneti superbas insolentium Gallorum voces, & minaces vultus ferre non possent, vno eodemq; tempore ad arma, ex omnibus partibus concurrere cæptum. Quo die Deuotorum res in summum penè discrimen adducta est, quando irarum causæ mutuis cædibus creuissent, & à Votiuis militibus, prout erant partium studia, in auxilium suorum armatæ acies accurrere properarent. Tum inter se Fortuna iniquiore commissi, per omnia Urbis compita, cominus ensibus, cæsim, & punctim ferire: tum eminus, maiores balistas intendere, telaq; & iacula ita emittere, atq; remittere, vt hastis etiam multis vtrinq; cæsis, pluribus sedè vulneratis, res non incruenta gereretur. Sed Veneti numero impares tandem Gallorum incursionem, & impetum nimis incitatum, ac vehementem, vix ferre potuerunt. Acerbum sanè vtrorumq;, & fociorum, & Fæderatorum spectaculum, ipsis etiam hostibus, miserandum. Eò armati Duces, Tribuni, Centuriones concurrere, si authoritate, si imperio, si vi motum sedare possent. Dolebant, florentissimum Exercitum intestina seditio funditus interire: do-

lebant, nihil quicquam à fide, & jureiurando, sanctum esse. eoq; propria pericula non refugiebant, quin se armatos armatis interponerent, ac manu confertos, vel contumelijs, vel Imperij auctoritate dirimerent. Sed Fortuna quæ nullius propriam potentiam, ac felicitatem esse vult, hoc vtrisque potissimum incommodabat, vt si quo in loco tumultuantes pacarent, nihilo alibi minus ira Martis & furor, pugnam redintegraret; Sic, obstinatis vtrinque animis, sæpius ad tertiam circiter vigiliam tumultuatum & pugnatum. Baronum, ac Comitum superuentu, qui benignè, ac comiter appellando, deprecandoq; ne tantum facinus in Venetos socios admitterent, certamen iam multorum cæde, ac vulneribus cruentum, dirimitur. Tanta tamen vtrinque detrimenta accepta sunt, vt omnes antè erratorum vehementer pœniteret. Eo in tumultu, præter gregarios cæsos quamplurimos, Ægidius Landasus Belga magni nominis Eques, moritur. Tumulto autem paulum sedato, Dandulus cum Baronibus per integram hebdomadam toto pectore in partium inter se reconciliationem incumbere, nec antè conquiescere, quàm Venetus cum Gallo in gratiam redijisset. Decima quinta die, quam Iadere tumultuatum, Bonifacius Monferratenfis Marchio, cui Barones militare Imperium attribuerant, ex Insubribus; Matthæus item Monmorentiacus, Petrus Braiaquellus, multiq; alij fortes Viri ex Gallia Illyrium appulsi, in Urbem ingrediuntur. Altero tanto post tempore, Legati qui ex castris ad Philippum Sueuum Germanorum Regem, cum Alexio Cæsare adolescente profecti erant, Iaderam ad Proceres reuertuntur. eos continuo Dux cum Baronibus domum suam, quo omnes conuenerant, intromitti iubet. Princeps Legationis dixit; Philippus Rex, vnâ & Isaacij Angeli Constantinopolitani Imperatoris Filius Alexius, Irenes Philippi Vxoris frater, vt ex ipsorum litteris cognoscetis, nos cum mandatis dimittunt. Primum Deo Opt. Max. Alexium Cæsarem Philippus dedicat: Deinde, vestræ fidei commendat, totumq; vobis de manu. (vt aiunt) in manus vestras, cum Victoria Iadertinorum, tum æquitate, ac iustitia præcellentes, tradit. Cum Adolescente Fortuna certè rerum domina iniquè commutat, vt (quod ipsum cum nos à se dimitteret, vehementer oppudebat, & tædebat) vobis prius oneri, quàm honori; & vsui, in hoc Syriaco bello esse cogatur. quem felicem nasci quidem voluit, vtpotè Porphyrogenitum, ad tanti Imperij fastigium natum, nimium quàm diu versat, vt eum tandem in temporis puncto euertat. At ille infelix, patria extorris, qui vel ipsi Fortunæ

teter-

reterrimum, & luctuosissimum spectaculum præbet; tamen sic egregia est de vobis, & Christianis omnibus aliquando benè merendi voluntate, vt quanquam neq; aditum neq; causam auxilij rogandi iustam haberet, Vos tamen iustitiæ, & pietatis laude præter cæteros insignes, nostro supplicio, atq; ore sibi precari audeat. Quoniam verò bellum insignitè pium ad Sarracenos, & Ægypti, Syriæq; Sulthanos, impios Hierosolymorum, & Sacrosancti Sepulchri occupatores vindicandos coniurastis, Alexij Angeli Tyranni impietatem cæcatorum fratre, & eodem cum filio in vincula abrepto nobilem, qui fratris, à quo ille mancipium Turci hostis pridem redemptus esset, oculorum cruciatu, oculos, exaturauit; eiusdemq; fordibus, & squalore etiamnum quotidie pascit; ex itinere vos Philippus Rex, vestri amantissimus per Deos orat, vlciscamini: socerumq; Augustum, cum filio Cæsare exule, & supplice, in auitum, atq; omni iure debitum Orientis Imperium, restituatis. Huic immortalis beneficio nullam satis dignam gratiam, Alexius Cæsar adolescens inuenire se confitetur; quandam tamen nouam, & ante hoc tempus inusitatam, & præsentis vortiuo bello conficiendo accommodatissimam, referre constituit. Difertè enim mandauit, vt Constantinopoli vestra virtute recuperata; seq; cum Isaacio Patre in Regnum restituto, vobis polliceremur ipsos, Orientis Imperium, vnà & vniuersam Ecclesiam Græcam, dicto audientem Romano Sacrosancto Pontifici Max. tradituros: cuius iure, ac mancipio sese iam pridem subduxerat. Hoc Alexius probè intelligit, vos procul patria, parentibus, necessarijs, amicis, & religionis causa exulibus proximos, innumerabilem vim pecuniæ effudisse; inde adedè ab renudos vitam trahere. Idcirco, ducenta millia argenti pondo, liberaliter daturum, commeatusq; vberrimos toti Exercitui in annum; Deinde peditum decem millium, vobiscum, si vsus erit, auxilium aduersus Sarracenos missurum: qui annum continuum Imperante Bonifacio Marchione mereant. Ipsum præterea Alexium cccc. Equites sub signis in Iudæa, Syriæq; , tota vita habiturum; eisq; stipendium quotannis persolaturum. Huius fidei æquiores sponsores, nec esse, nec fore, quàm Philippum Sueuum fratrem sororium, accepti beneficij insignitè memorem. cuius nulla in vtriusq; pectore, vel futura est obliuio, ob id præsertim, quod ingrati nomen Isaacius Pater, & Filius iam pridem execrentur: perenni; amicitia Latinorum, adedè propinquis ex Syria, Palæstinaq; præsidijs, confirmari suas opes, & Asianorum studia conciliari, Alexius adolescens non ignorat. Has conditiones Philippus Germaniæ
Rex,

Rex, & Alexius Cæsar suo nomine, vt fide, & jureiurando fanciamus, certò animi iudicio voluerunt, iusserunt. Id vtriq; in animo est planè perficere, si ita vobis cordi est. Equidem sic existimo, qui his conditionibus refragetur, vnis pietatis fontibus longè augustissimis, eum nihil elato animo, & regio, de gloria, & honore cogitare. Antiquitas, Regum nomen semper sanctum habuit, quòd Dei munere, ac dono, terris dati essent; qui vt ille nutu, ac mente mundum; sic Reges populum legibus, atq; armistuerentur: nunc, si quid eorum afflicte Fortunę (vt solet) vos ad misericordiam alliciunt, pietatis laudem, Patre, & Filio in auitum Imperium restituendis, supplices rogamus ne repudietis. quandiu ij, posteri q; eorum stirpis, Orientis Imperio potirentur, tandiu accepti apud eos immortalis beneficij memoriam duraturam: futurumq; esse, vt si Venetis, & Baronibus maturè opem ferentibus in Orientis Imperium restituerentur, expulsoq; hoste firmarentur; Alexius Adolescens, posteri q; omnes Venetum Principem, & Gallos, tanquam præcipuos Patronos, ac tutelares Dominos studiosissimè colerent. Legatis respondent, inter se deliberaturos. in diem crastinum reuerterentur. Postridie eius diei, Concilio conuocato, Cęnobiarcha Clareuallensis, quod Cęnobium in Cisterciensium sodalium religione tenetur, cęteris turbidior, & eloquentior, seditiosissimo quoq; , eius factionis equitum incitante, cum reliquis qui Exercitum Bonifacij sacramento rogatum, dilabi atq; euanescere volebat, concionabundus omnia in castris miscere, præcisè etiam negare, sese de Cæsaris Alexij restitutione, consensuros: quòd Constantinopolis iam inde ab Diuo Constantino Magno, bonorum omnium qui Christiani nominantur, thesaurus esset. non passuros Christianorum Exercitum votiuum & Barones, thesaurarium furem esse, & prædonem, cùm ad Franciæ ignominiam, tùm verò ad sempiternum Christiani nominis dedecus; quos certò scirent, initio ad Hierosolymorum, & Palæstinę recuperationem, sacramento Theobaldi Campaniæ Comitis addictos, coisse. Idq; se Barones testari: summumq; Pont. Innocentium III. vnà Hierosolyma petentibus benè precantem, ijsdem oppetentibus, præsentem in cęlum aditum, solenni carmine, à Deo certè propitio, pollicitum. Altera pars & ea circumspectior, nec vllò in benè consulentes odio infuscata, atq; omni gratia vacua contradicere, in Syria & Ægypto hyeme, nihil memorabile bello proponere: Indicare tot signorum desertores, qui sine comœatu palati alios portus turpiter petierunt. Illud eruditorum hominum, atq; expertorum fide constare,

stare, Iudæam & Syriam nulla via, nisi per Babylonem, & Ægyptum, aut Asiam, prout antea auxiliaribus Constantinopolitani Imperatoris copijs, Petri Eremitæ temporibus, inuadendam esse. hinc, gradus in Syriam propriè iaci: cui consilio, nisi tota mente adhærescant, omnibus ludibrio fore. Hæ partium singularum studio, de industria dissentientium conciones habebantur; nec mirandum. Monachi enim Syndonis candidæ, Sodales Cistercienses, qui in castris erant, inter se valdè dissidebant. Verùm Archimandrites, Abbatem dicunt, Lucedij (Lucedium Cisterciense Monasterium, Diuæ Mariæ dicatum, in Padanis Mediterraneis, sub Lepontijs Alpibus, inter Sessitem, & Duriam fluuios interiectum, à Monferratensibus Marchionibus magnificentia, quàm maxima potuit, conditum) homo incredibili sapientia, optimarumq; artium studijs excultus, cum pluribus Cœnobiarchis Cisterciensibus, qui Bonifacium ex Transpadanis, honoris causa, in Syriam secuti erant, in Baronum sententiam pedibus ire: idemq; mirum in modum Principes hortari, vt Exercitum in concordia retinerent, nec piam Alexij reductionem, eiusq; liberalitatem negligerent. Illis neruis & opibus, Constantinopolis, modico labore bellum Syriacum profligari posse. Contra Clareuallensis Cœnobiarcha, & qui cum eo sentiebant, concionabundi in Exercitu consilium Baronum identidem reprehendere, & vellicare, eorumq; fidem sugillare, qui iureiurando se Hierosolyma recuperaturos confirmassent. Idcirco, rectà in Syriam contendendum, protinusq; portu exeundum. Tum Bonifacius Marchio, Balduinus Comes, Ludouicus Comes Blesensis, Hugo Comes Sancti Pauli, & qui earum partium erant fautores, & adiutores, seorsum conueniunt. atq; vti erant cauto, grauiq; ingenio, & eo quidem cum Christianæ pietatis, & decoris causa, rerumq; necessitas accederet, flagranti, atq; expedito, demonstrant suæ dignitatis esse, Alexio Cæsari, prout à Baronum æquitate, & virtute supplex, & exul sperabat, fidem porrigere. Eum, in tam optima pietatis causa, cuius tutores essent, deferri sine maximo suo flagitio, & dedecore non posse: nec, si Viri modò haberi vellent, Alexium fratricidam, Tyrannum Constantinopolitanum, Dijs hominibusq; infensum, impunè de piorum manibus elabi oportere: propterea se libenter omnes conditiones de Legatis stipulari. rectà ad Dandulum concedunt. eò, Legatis accersitis, & in Principis domum introductis, respondent, se ex litteris signo Alexij obsignatis, omnia intellexisse, quæ in Concilio Legati pronuntiaffent, omnibus libenter assentire. Ita Baronibus, & Dandulo,

Lega-

Legatisq; vtrinq; adstipulantibus, & recipientibus, restitutionis conditionibus disertè præscriptis, tabulisq; confectis, pacta jureiurando sanciantur. Tempus nauigationis, post vernum æquinoctium, quo maris est tempestiuitas, constituitur: ad quod tempus Alexius Cæsar, ex Germania circiter XI. Kal. Maij, decima quinta post Pascha die in castra accederet. Ita, dimittuntur Legati. Francus verò Exercitus, adeò partium factionibus flagrabat, vt iam res, nec modo, nec ratione, sed vi paucorum, & impotentia agitarentur. Quod tunc maximè cognitum fuit. siquidem non plures duodecim pactiones iurarunt. Marchio Monferratensis: Comes Flandriæ, & Hannoniæ; Blesensium, & Carnutum Comes, Sancti Pauli Comes, ac reliqui octo Franci, qui se Principibus modo nominatis, sponte addixerant. Iaderæ Barones hybernare constituunt, Urbem atq; agrum contra Hungarorum Regem propugnaturi; sed nondum partium studia conquieuerant; Alteri hoc vnum studere, paucorum potentia inuidentes, vt Exercitus dispergeretur; alteri, contra niti, vt incolumis; complures tamen gregarij clam elabi, & onerarias præternauigantium naues conscendere, quæ naufragium fecerunt, quingentis vectoribus submersis; aliquot maris nauseam, & diuturnæ nauigationis incommoda reformidantes, per Liburnos, Illyrios, & Dalmatas, Macedoniam, Syriam pedibus petere contenderunt. Quorum partim ab Illyricis montanis latronibus cæduntur, partim cæde elapsi, Iaderam ad Exercitum reuertuntur. Ne si vterius progredierentur, persimili casu inter accliuēs, atq; arduas rupium crepidines, fædissimè ab iisdem interficerentur. Illyrici enim montani latrones (Martelosios vocant) feritate, pernicitateq; insignes, speluncis, & cauis arborum pro domo vtuntur: & parua secure, clauaq; armati, Illyricis montibus latrocinia exercent, ac viatoribus insidiantur: quum longissimis itineribus, per asperrimas rupes, paruo tempore emensis, incautos obruunt, & captiuos trahunt, vt vel breui spiculo transfigant, vel ceruices abscindant, Numidarum more. Cæterum nulla ferè dies intercessit, quin ea rerum perturbatione, alicuius fuga dolentius audiretur. Exercitum quotidie rariorem, atq; exiliorem fieri deplorabant. Per eosdem dies, Garnerius Borlandus, Theutonus, homo non minoris calliditatis, quàm audaciæ, in Syriam cogitat. Is, breui in nauem onerariam irrepsit. quæ res homini insignem ignominia notam inussit. Eodem tempore ex Francis Baronibus, vir summæ authoritatis, Reginaldus Monmirallus, magnis precibus legationem de Dandulo, ac Baronibus, in Syriam.

impe-

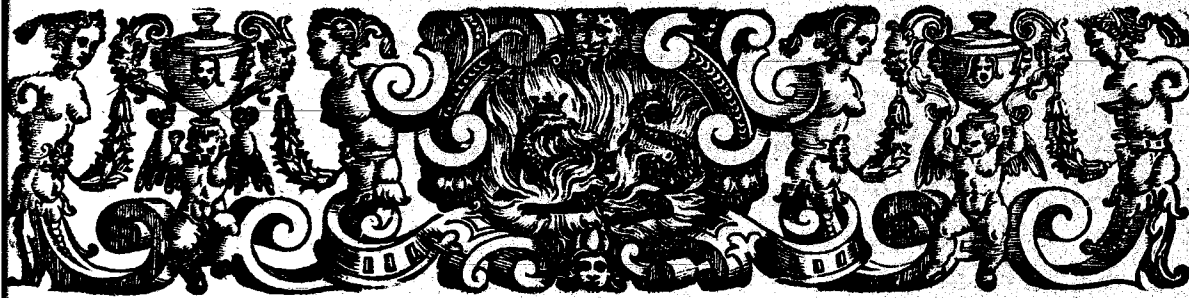
impetrat. Erant eo tempore in Syria, Hierosolymitani Regni reli-
quiæ, Christiani nominis Principes, Boemundus III. Antiochenus,
Raymundi Pictauensis filius, & Raymundus junior Tripolitanus
Comes, quem recutitum appellarunt, quod in Sarracenorum gra-
tiam, ad Mahometis sacra defecisset, nonnulliq; Barones. hi, præ-
ter Antiochiam, & Tripolim, pauca quædam oræ maritimæ Oppi-
da, Ifsicum versus, quem hodie Agiacium sinum nominant, ab Da-
masci Syriæq; Sulthanorum incurfionibus, non latis admodum fini-
bus, fortiter tuebantur. Ad Antiochenum igitur, & Tripolitanum
Monmirallus periculo territus, Legationis munus petens, honeste fu-
gæ specie diuertit, Ludouico Blesensi Comite (qui eius frater amiti-
nus erat) deprecatore vsus. Eo, nauem classiariam sumit, iuratq;
dextra Euangeliorum libros tangens, qua iurisiurandi religione ni-
hil more Christiano sanctius habetur, se, cum Henrico Castellano ne-
pote, Guilielmo Carnutum Vice Domino, Gotthofredo Bellomon-
tano, Ioanne Froeuillano, & Petro eius fratre, multifq; nobilibus
(quos comites secum ueheret) decima quinta die, qua apud Francos
Principes, in Syria Legationis munus obijisset, in castra remeatu-
rum. Verùm fidem iurandumq; neglexerunt. non enim periculi
metu reuersi sunt, nisi in sequenti anno, postquam suos Orientis Im-
perio iam potitos intellexerunt: vt eorum honor statim omnium fer-
monibus carperetur, & fodicaretur. Cæterum sub idem temporis,
Exercitui iucundissimus nuncius adfertur, classem Flandrorum,
quam supra, Balduino Comiti iureiurando dato, Belgio soluisse di-
ximus, ex longa Oceani Armorici, & Cantabrics nauigatione in por-
tum tandem Mafsiliensium appulsam. Ioannes Nigellanus, Castella-
nus Brugarum, Classis præfectus, Theodoricus qui Philippi Namur-
ci, & Louanij Comitis filius fuerat, Nicolaus Mayllius, ad Baldui-
num Comitem, suum dominum, paulò ante litteras dederant, quibus
significabant se Mafsiliam ad maritimam oram Narbonensem, cur-
sum inflexuros, vt eo portu hybernarent: ea propter quid se agere,
quòve prima nauigatione accedere vellet, certiores faceret. Bal-
duinus Comes, de Baronum, & Danduli Venetiarum Principis sen-
tentia (nihil enim inconsulto Dandulo maris, & nauigationis peri-
tissimo Imperatore, neq; ea re, neq; alijs faciebat) rescribit, vt Mar-
tij mensis exitu, aduersum se mouerent, & in Peloponneso Metho-
næorum portum peterent. Sed homines natura obstinati, & peruica-
ces, & seipsis fatali superbia elatiore, & pertinaciores facti, è veteri
sua sententia cum nullo modo dimouerentur, iurisiurandi iam pridem
G dati,

dati, & fidei litteris nuper consignatę, leuissimè obliterati, in Syriam vbi se solos nihil memorabile gesturos prospicerent, cursum dirigunt; ac nisi sapientia in Francis, & Veneto fuisset, vel nisi potius Deus suo numine rebus adedò afflictis, & miserandis subuenisset, de suscepta Constantinopolitana expeditione actum fuisset. Copiolas igitur, quanquam perduellium fuga attenuatas, sic tamen concordia affectas, & conspirantes, Deo maximo cordi esse, vltimę prosperitates fateri cogunt. quę enim mentem humanam sua caligine, & tenebris sic offundunt, quę consilium & naturam superant, vt nihil cerni possint, numinis esse diuini negare non possumus; quę verò virtute, vel fortuna aguntur, hæc nobis cum multis communia. sed ea hæcenus ingruerunt, vt Vni Deo Diuisq; gratulari habeamus. Hęc opinio Gallorum Comitum, & Baronum animos cum imbuisset, Innocentium III. Pontificem Max. per Legatos placandum censent, quem Iadera expugnatione offensum esse, rumor erat. Delecti & Equites & Clerici, qui huic rei præter cæteros idonei viderentur. Sed quatuor omnino Legationis principem locum obtinebant: ex sacratissimis Viris, Nubilo Suefionum Episcopus, mirę pietatis Antistes, & Ioannes Nouiodunensis, Balduini Flandrię, & Hannonię Comitum Cancellarius, sacrarum litterarum cognitione clarissimus. Equites verò Ioannes Friasæus, & Robertus Bonnenfis, militaribus honoribus insignes: Hos iureiurando dato, se optima fide Legationem, quàm primum liceret, obituros, & Gallo Venetoq; renunciaturos, Romam mittunt. Veneti munus suum integra fide præstiterunt. Ex Gallis tres probè officio functi, Legationem obiunt. Robertus Bonnenfis solus, fidem violat. Innocentio Pont. Max. demonstrant, veniam de Iadera capta, ab ipso, suis verbis supplices Barones petere, si quid animaduersione in rebelles à Dominis peccatum est: Exercitum verò agentem, ab nulla re præter ferrum paratum, contineri non potuisse; eundemq; Veneto summè obæratum, eorum præsertim culpa, qui aliorsum viam inierant, & promissæ solutionis sacramentum fefellerant, nisi iureiurando de Iadera recipienda, rem suam cum Veneto explicare nequijssè. Tanti Gallum fidem facere, vt prius vitam, quam creditum abiuret. Illud secundo loco ostendunt, sibi semel iudicatum esse, Innocentio III. Pont. Max. communi omnium parenti, omnia obsequi: idcirco, quę vellet, imperaret. Ad hæc, Pontifex humanissimis verbis excusationem accipiens, scio (inquit) commissum quorundam pusillo animo, atq; perfidia, qui pertęsi nauis maris, & longinquę navigationis incommoda reformidantes,

tes, Cruciatorum multitudinem, vt signa defererent, seditiosis sermonibus consternauerant, ne Cruciatu in vnum locum cogerentur, quò iusto Exercitu conata perficerent, vosq; eò adactos, vt cum Venetis creditoribus depaciscendum esset: Cui calamitati iam illachrymatus esset. vix dum etiam dolorem quem animo maximum concepisset, imminutum esse. Eadem ferè Baronibus in vniuersum rescribit, ad quos breues illas quidem, sed amoris plenas litteras dat. quibus Balduino, Blesensi item, Monferratensi, reliquoq; votiuo Exercitui incolumitatem benè precatur. ijs respondit, Baronibus, reliquoq; Exercitui se veniam dare, delictisq; omnibus ceu filios amanter absolueret. Iisdem litteris Comites, ac Barones orat, ne defatigentur, iubetq; Exercitum in fide contineant, neu vincula concordiae, quibus coniunctissimos inter se merere intelligit, laxare velint. sine iusto Exercitu Hierosolymorum, & Palæstinæ recuperationem, quam Deo per sua, liberorumq; capita vouissent, desperandam esse. Quamobrem redeuntibus in castra Nubilono Suefsionum Episcopo, & Ioanni Nouiodunensi Theologo, quem magistrum Franci appellant, in Deutos ligandi, soluendi potestatem tantisper dedit, dum intra paucos, dies suprema autoritate attributa, Cardinalem ad Exercitum legaret. Hyberna Barones Iaderæ exegerant. Inde omnes post VI. Id. Aprilis. Resurrectionis Dei CHRISTI peractis solennibus, moturi, rem nauticam diligenter apparant. Itaq; classe instructa, paratoq; & in naues omnis generis commectu abundè congesto. VII. Id. Aprilis, postridie Paschatis, Deuti priores Vrbe egressi, motis castris, ad portum hospitantur. Venetis in Vrbe relictis, qui vt Iadertinos humiliores, infirmioresq; redigerent, muros cum turribus complanare cupiebant. Eodem tempore quæ maxima calamitas fuit, Symon Monfortensis (quem Principibus proximum numerare possis) quò deficeret, occasionem turpissimam nactus, neglecto Cruciatæ militiæ sacramento, castris digreditur, & per Illyricos montes clanculum cum Hungarorum Rege, nostrorum hoste, concilium init. Cum prius, Guidoni Monfortensi Fratri, Symoni Nealfensi, Roberto Maluicino, Drufio Cressonefaro persuasisset, vt secum ad Regem, opima apud quem forent stipendia proficiscerentur. Quinetiam Cenobiarcha Clareuallensis, Sodalitati Cisterciensi (vt dictum est) dedicatus; alijq; complures seditiosi, castris propter ingenij leuitatem, præclara malignitate cumulatam, abeunt. Sub eorum abitum, Enquerardus Bonnensis, ex Bonna olim Vbiorum oppido, multi inter Deutos equites nominis,

cum germano fratre Roberto, cumq; suis Clientibus, & popularibus, æterno ignominiaæ probro notatis; quos ad hoc facinus perducere potuerunt, eodem ad hostes in Hungariam perfugiunt. Taliū, tantorumq; virorum defectio, vt Exercitui incommodum attulit, sic flagitij plena, & dedecoris fuit. Dandulus tamen Baronesq; tot incommodis perturbati, ne rerum gerendarum occasio elaberetur; neve Iadere æstatem consumerent, bellumq; in Autumnum producerent, maturius quam vellent, discessum accelerare, nullamq; eius rei causa, moram interponi cupiebant.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R S E C V N D V S .

O D E M die, qui VII. Idus Aprilis (vt diximus) & à partu Virginis, millesimus ducentessimus tertius fuit, pacatò mari, nactiq; certam nauigandi tempestatem velificantur. Antecurfiores iussi Corcyrae portum capere, iactisq; anchoris nouissimos praestolari. Imperio paritum. sed paulò antè quam Dandulus Venetiarum Princeps, & Bonifacius Marchio portu Iadertinorum cum reliqua classe soluerent, Alexius Isaacij Imperatoris Constantinopolitani filius, modico familiarium, ac propinquorum comitatu per Iulias Alpes ex Germania, à Philippo Sueuo Theutonum Rege, in Castra Iaderam peruenit. Dandulum Principem, ac Monferratensem suppliciter cum salutasset, deposita grauitate, tanquam pristinae fortunæ oblitus, ab omnibus hilarè, simul & honorificè excipitur. Dandulus porrecta manu Cæsarem complexus, naues quæ ipsi, atq; eius cohorti prouehendæ satis essent, administrat. Adolescens pugnae auidus, & nihil præter alacritatem pugnacis animi ad paternam

vin-

vindictam afferens, Classem conscendit. Mox portu promoti, ad maritimam Ionij oram deflectentes, in quam Adriæ nauigatio ad leuam terminatur, enauigato sinu, Dyrrachium occiduae Macedoniae Urbem, euehuntur: portumq; Dyrrachinorum summa voluntate subeunt. Id oppidum, à Romanis, abolito priori Epidamni nomine, quòd inauspicatum esset, deducta Colonia, Dyrrachium appellatum fuit: cum præsertim ab Chersoneso, vbi constitutum est, nomen fortiretur. Oppidani, Alexium Imperatoris filium salutant, atq; vt in officio semper fuisse, neq; se fidem fefellisse, aut ab amicitia ipsius Patris Isaacij discessisse confirmarent, cum portum intraret, vrbis claues, ad declarandam antiquæ propensionis fidem, celeriter obtulerunt. Cæterum quia Dandulæ gentis clypeus, siue scutum, vt nunc loquuntur, supernè album fuerat, infernè rubrum, & idem sed inuersum, Marchio Monferratensis Bonifacius cum haberet, qui cum suis Transpadanis, Campanorum etiam Francia maximam manum, suis vexillis ducebat; Henricus Dandulus Venetæ Reip. Dux, quò Veneta, & Franca classis inter se dignosceretur, prætorix nauis eo tempore clypeum supernè album, infernè cæruleum prætexuit, ac lilia cærulea in albo, candida in cæruleo sparfit; idem omnibus suis vexillis appinxit: vt vel eo militari ornatu, quale esset erga Francos Proceres, & Barones studium, vsurpatis gentis insignibus, testaretur: ea forma omnibus nauibus vexilla Iaderæ affixit. Id verò insigne post, toti Danduli soboli gentile fuit, ac nonnullis Dandulis à Sancto Luca, eiusdem agnatis, & in his, Andreae Dandulo Principi, eiusq; posteris vsurpatum, quæ tota ad vnum familia nunc extincta est, cum reliqui omnes eius gentis vetustum insigne hætenus retinuerint, hodieq; gestent. Interim classis, recto cursu Corcyram venit. Corcyra & insula, & vrbs eiusdem nominis in Ionio est, ad Adriatici sinus os, Thesprotis aduersa: ab Acroceraunijs quinquaginta passuum millium interuallo distante; Oppidum verò eiusdem nominis ad montis radices, ingentibus propugnaculis peritissimè constructis, hodie muro ita ad mare ducto circumdatum, vt duæ ingentes rupes, in quibus Castella constituta sunt, includantur; cum vetustæ vrbis situs eiusdem suburbij contineatur. Nonaginta septem millium passuum totius Insulæ longitudo est, Homeri poemate, & Vlysis quondam hospitio notæ. Phæacia Insula antiquis dicta; vini, segetum, fructuum omnis generis, sed olearum in primis ferax. Ex quo Alcinoi Regis horti ob miram foli fecunditatem, frequentiamq; & varietatem pomiferarum arborum, à Poetis fabulosè celebrati.

brati. Exercitum qui antecesserat, Castris ad Urbem positis, offendunt. Ibidemq; ipsi tendunt, simul Hyppagogis equos in terram curatum deducunt. Vt fama totis castris increbuit Constantinopolitani Imperatoris Filium venisse, atq; in portu constitisse, eò repente Franci Equites, Tribuni, Centuriones, ac ferè omnes milites, spectatum & salutatum descendunt; tantoq; studio de juuene honorando certatum, vt nihil potentiorum magnificentiæ, humiliorum, & tenuiorum voluntas, concederet. Adolescenti Cæsari in medio Castrorum tabernacula, quàm ornatissima collocant: proximè Bonifacius affinis tendit, penes quem concessu Procerum, eo bello militaris Imperij potestas erat, quòd eum suæ fidei, Philippus Sueuus commisisset: alia etiam de causa, sibi omnino Puerum tuendum susceperat, quòd Conradus Monferratensis frater, Theodoram Constantinopolitanam, Alexij adolescentis amitam, duxisset. Corcyrenses tantæ classis, præsentis instructiq; Exercitus aduentu perterriti, in arcem recepti, omnibus enim cædem, atq; ignem tectis, ni extemplò Imperatoris Filio Alexio sese dederent, Barones renunciabant: desperata defensione, quoniam suis rebus consulere non possent, animos ad deditonem inclinant, & Alexio Cæsari, Insulam atq; arcem tradunt. Dum Corcyræ Exercitum recreant, ibiq; dies circiter viginti quinque in magna rerum copia agitant (Insula enim, frugum est, vini, oleiq;, ac cæterorum fructuum, vt modo dixi, vel ad delicias, copiosa) factio de qua sæpe mentionem feci, quæ Bonifacij Marchionis, Baronumq; concilia, & conatus omnes carpebat, quæq; Exercitum miserè dissipari volebat, sua contagione illis ipsis diebus, multò maximam partem Exercitus, contaminauerat. hi, concilio in vallem quandam remotam indicto, quum in expiabili odio aduersus Barones deflagrarent, quærentur se maris insuetos quotidie nouis nauigationibus periclitari, & consenescere: Venetis ex fædis consilijs, & malignis pactionibus, inhumana feritate, satellitum ritu, & Græcis exulibus mercede operam nauare: nec ipsos fatis in vita ex fatali nausea, & naufragijs vexari, nisi etiam mortui cruciarentur: nempè insepultos in mare proijci, cum hominum corporibus humus (vnde illis nomen) tanquam portus debeatur: expectandum omnino, cum ita fors ferat, dum Bonifacius, Barones, Equites, & Centuriones, velut quædam Græcorum mancipia Corcyra moueant, & in Syriam nauigent. Ipsi interim tot itinerum, ac nauigationum incommoda perpessi, diuturnis lachrymis suas æumnas lugerent. Quod nunc peropportunum foret consilium, ac maximè salutare

salutare Gualterium Brenæ Comitem, qui Brundusij esset, rogandum, ut miseris ad se in proximam Apuliam, & Calabriam, quo tranfuerfo Ionio, atq; Adriatico in Salentinorum litus Corcyra, & Græcia nauigatio recta est, suis nauibus tollat: eo enim tempore Gualterius, quem supra dotali iure in Apuliam penetrasse docuimus, maiorem iam eius Apuliæ partem subegerat, quæ Calabria dicitur, & Apulia Daunia, ac felici Campania fermè tota potiebatur, Casertæ, Soræ, Celani, Aquini, Cereti, & Sancti Seuerini Comitibus, atq; omnibus Regni Neapolitani Regulis domitis, & penè deuictis: ipsos, interim ne inutili, ac ignobili otio tempus terant, Gualterij signa ad Hierosolyma recuperanda secuturos: pugnaturusq; intrepidè uti votopiè concepto ipsis ab initio fuerat constitutum. & aut opima parta victoria, aut honesta morte, perennis famæ decus in terris, & cælestis post mortem vitæ præmia consecuturos. Quoniam potentia hæc secta processerat, ut intelligatur, Principes factionis Villharduinus recenset. Odetus Campanus Chiamlites, Iacobus Auennes, Petrus Ambianus summi nominis Eques, Guido Castellanus Cocycus, Odgerus Sancleron, Guido Chappiacus, Clarambaldus Metis Mediomatricum ortus, Guilielmus Lancius, Petrus Cocycus, Guido Pefsinensis, Richardus Dampetra Burgundus, omnes seditionis duces, & signiferi, multiq; alij antea pudore partium tectiores, nunc, factioni apertè fauebant. hac parte in dies crescente, atq; ita, ut iam in maximam multitudinem copiaretur, & nunc conuenticula seditiosius agente, Bonifacius, Balduinus, Blesensis, Comes Sancti Pauli, ceteriq; Barones, qui sua auspicia sequebantur, ut tumultuantium intempestiuas voces compescerent è vestigio concilium cogunt: conditionem suam miserantur: ijdem commemorant, multorum antè discessu Exercitum ad eam, quam viderent, paucitatem redactum; facilius esse seditiosorum licentia Exercitum distrahere, quàm contrahere. hinc euenire perincommodè rerum cæterarum more, quòd citius apta dissoluantur, quàm dissipata connectantur. Nunc tot, talibusq; viris, seorsum ducem, & consilia capientibus, votiuum Exercitum, manipuli instar futurum, omnibus iniurijs proiecti. hanc belli societatem, plenam pietatis, & veræ gloriæ: ut pote quæ Isaacio Constantinopolitano in Imperium restituto, Palæstinæ quoq; restitutionem, & publicum Christiani nominis decus, publicamq; omnium Christianorum causam respiceret; igitur rebus omnibus postpositis, ad retinendam cum publicæ dignitatis, tum priuatis nominis existimationem, pacis, & amicitia petendæ

causa

causa, nihil intentatum relinquunt. orandos, aliquem discordiæ finem faciant. nec vnus aliquis reconciliator ad seditiosos mittitur, vniuersi Barones, mutata veste, & fordidati, cum ipso Alexio Cæsare Adolescente, vniuersi etiam Sacerdotes, Episcopi, Abbates, & sacra viri qui in castris erant, prælata Cruce cum iñfulis, & verbenis in vallem concedunt, vbi Conuentus agebant. Ibi procul, equos sustinent, dum descendunt. Illi ex aduerso, idem ad suorum tam miserabilem conspectum faciunt, atq; alteri alteris, flentes flentibus obuiam coeunt. Barones ad omnium pedes accidunt, nec se prius surrecturos obtestantur, quàm illi sponderint, se ab exercitu non recessuros. Illæ voces audiebantur, si minus pietate in amicos, affines, & consanguineos, quibus ferè totus constaret Exercitus, tenerentur; at sui ipsorum misericordia mouerentur: tot enim tantaq; nobilitatis lumina, si semel castris sua pertinacia se subdixerint, non modò spes pulcherrimas de Syria, Iudæa, totoq; Oriente exinaniri, sed etiam vtrosq; Christianæ religionis hostibus prodi. nimirum hæc ciuilibis discordiæ pretia omnes manent, vt qui Dei Sepulchrum quærimus, infepulti volucrum, canum, ac piscium, esca iaceamus. His vocibus vulgò iactatis, cum pudore perfusi, tum natura optima hominum inter se conciliatrice victi, tandem non passi sunt Barones, & Comites, suos dominos, suos amicos, affines, consanguineos, & ciues supplices iacere. Ad pedes stratos attollunt, ac vberius ipsi quoq; collachrymantes, diuino afflato numine, tanquam attoniti, emolliti manus dant, & se confestim consideraturos respondent. Tum, sine intermissione re seorsum inter se communicata, vno omnium ore pronunciatur, ipsos in Exercitu sub signis ad III. Kalend. Octobris, diem Diuo Michaeli festum, insequentis Autumnus ea lege staturos, si Barones Euangelij libris manus admouentes, verbis conceptis iurent, quoties ipsi post eum diem in Syriam velificare volent, nauigia in quindecim proximis diebus, bona fide administraturos. ita vtriq; fidem dant. fæderis recentis fama totis castris voluptate debacchantur. ita paulò post rebus compositis, omnes in naues coguntur. equis, pontibus in hyppagogas impositis, & tormentis, machinisq; in naues comportatis. Pridie Pentecostes. IX. Kalend. Junij, tertio supra ducentesimum, atq; millesimum à partu Virginis anno, portu Corcyreorum soluunt, ne nauicula quidem desiderata, vnà complures, mercatorum naues commeant, & (quod optandum) secundissimis ventis vsi, passis velis prouehuntur. Hæc Vilharduinus noster, qui omnibus rebus interfuit, plerisq; etiam præ-

H
fuit

fuit, omnia suis Commentarijs ex veritate testificatur. Res sanè spectanti magnifica, & admirabilis visa. Viri magnitudine corporum ingenti, & virtute animi, atq; oris habitu antiquis Gallorum Ducibus, qui C. Cæsaris arma exercuere, persimiles. Ibi videre erat, prægrandes equos ferreis bardis protectos, ingentia virorum corpora, fulgentibus munita armis, atq; ora bellicum vigorem spirantia, quales antiqui Belgæ, Menapij q; fuisse ex litterarum memoria referuntur; neq; enim gregarios equites ex clientibus, & obæratibus Campanus, Blesensis, & Balduinus, ac Sancti Pauli Comes, dum notam Crucigerorum accipiunt, sed maxime generosos, & fortibus factis illustres, ex omni nobilitate conspicuos, cum certatim studio, & pietate excellere cuperent, ad votivum bellum deduxerant. Nam quicquid in Belgico solo, aut exquisiti roboris, aut delecti floris fuit, à Sequana, & Francia peninsula ad Scaldem, atq; inde ad Rhenum, tam latè, quam litora lambit Oceanus ad Occidentem solem in Atrebatibus, & Septentriones, Sequanis montibus, atq; Arduena sylva concluditur, id totum, aut iussu Principum suorum dominorum, nomina dederat, aut sponte Crucigeris amicis agnatis, atq; affinis adhæserat: quando nihil tale in Europa centum ante annos à Bullionis memoria contigisset, vt consensu vno Belgica omnis Gallia, & proxima Germaniæ pars trans Rhenum, suis sedibus excita, pro Hierosolymis, Syriaq; recuperanda arma capesceret. Ita q; tot equorum, armorumq; politia splendore iucundissima, omnes omnium palmarum spes facile dabat. quacunq; oculis intentis circumspexisses, vela vidisses, & stratum innumeris nauibus mare, hac illac celoces, veloci remigio incitata in altum vndiq; volitantes, quæ classem cum insigni ornatu vexillorum anteirent: ita, vt ab re noua & mirifica, non mediocris voluptas animos omnium caperet. Ita q; nauæ lenissima vsi tempestate tantum remis, velisq; contendunt, vt Cephalemiam, Zacynthumq; Ionij Insulas præteruecti, supra Strophadas, Gallo capite, quod antiquis Acritas, & Tænario promontorio, quod Metapanium fuit, superatis, Maleas applicent. Id Peloponnesi promontorium, inter Laconicum, & Argolicum finem, multum in mare porrectum, propter aduersos ventorum flatus, naufragijs nobilitatum, etiam proverbio, sermone nauiculorum trito, homines terrere putatur. aiunt enim Maleas deflecenti: domesticos in obliuionem venire. Sed periculum Malearum, occurfus duarum nauium, quæ complures Deuotos Equites, Centuriones, per Pamphylum, & Charpathium ex Syria in Patriam reueherent,

herent, subleuat: reliquæ eius classis, vt mox compertum fuit, quæ Duce Ioanne Nigellano, Brugarum Castellano, Flandriæ finibus egressa, in cursu Mafsiliam flexerat, atq; præternavigato Adria; inde Orientem versus vela fecerat. hi, procul classem nostram, numero, atq; ornatu longè pulcherrimam speculati, se statim pudore in naues abdunt. ea re animaduersa, Balduinus Comes Flandriæ, & Hannoniæ, aduersum præternavigantes, suæ nauis scapham repente mittit; scitatum vnde gente, & religione, quo veloci vela panderent. qui missus erat, Flandros esse, ipsorum indicio, renunciat. ventis quocunq; ferentibus vela dedisse; sed quidam Centurio ad Balduini nomen naue expeditus, in scapham descendit, suarum sarcinarum cura certis vectoribus mandata. mihi (ait) in animo est, ad istos me recipere: videntur enim regna armis quærere. Is recipitur faustis Exercitus salutationibus. Ita, verum est vetus verbum: haud facilè homini in viam redire. superata autem Malea, classi Eubœam, vsq; Insulam, bona nauigatio fuit. Ea Ægæi Insula est, Bœotiæ auulsa centum quinquaginta millium passuum longitudine, ab Attica ad Thessaliam prætenta: suam latitudinem ultra quadraginta millia non extendit, nec infra viginti contrahit: eius circuitus trecentorum sexaginta quinque millium passuum; propter angustam formam, longitudinemq; veteres Macram appellarunt. Duo habet promontoria Gerestum ad Atticam vergens, & Capharæum ad Hellespontum. multis vrbibus olim clara: nunc, nulla ferè alia præterquam sola Chalcide, è regione Aulidis ad Euripum, reciproco cursu notum sita, quæ Insulæ Metropolis est, eadem Aristotelis morte clara: quanquam Chalcidis nomen toti Insulæ olim fuisse scriptores tradant. Chalcidenses ne Alexij animo vlla defectionis suspicio oriretur, aduentanti suppliciter occurrunt, & imperata facturos pollicentur. Ex Vrbe Chalcide, quæ valdè opulenta est, Barones de Andro proxima Insula capienda, quæ oculis omnium adiecta, specie & nomine victores inuitaret, decernunt. Eo Bonifacius Marchio, Balduinus Comes cum Alexio Cæsare Hippagogis, ac Biremibus actis, Insulam capiunt. Andrus, Ægæi Insula est Eubœæ proxima, Cycladarum prior, cum oppido Antandros. patet circuitu nonaginta tribus passuum millibus. Equitibus latè loca perlustrantibus, & populantibus, incolæ Cæsaris filio Alexio supplices obuiam pacem petitem veniunt. Data fide, imperata faciunt. Exinde omnes sedulò in naues conscendere, & per Ægæum Constantinopolim versus agere. Eo ferè tempore Guidonis Castellani

Cociaci, viri illustris in cursu mortui cadauer, vt fit, in mare projicitur. Hoc primum qui mare antè non experti erant, vt maxime infolens, ita Exercitui luctuosissimum, ac acerbissimum videbatur Virum nobilem, eundemq; Matthæi Monmorentiaci affinitate, & bellica virtute clarissimum, infepultum, pisces suo corpore pascere. Iam ceteræ naues quæ Andron appulsæ non erant, Propontidis angustias ingressæ, in aduersum Hellespontum, Villharduini quoq; sæculo à nautis Sancti Georgij Brachium dictum, quòd in id mare eius Diui Brachium, (reliquiæ non mediocri religione colendæ) vectoribus naue, excidisset, secunda tempestate Abydum adnauigant. Abydus Hellesponti vrbs est, ad Troadem pertinens, Sexto ad triginta stadia distans ad litus Asiæ minoris, à Milesijs condita, qua angusti maris freto Asia dirimitur ab Europa. Quo in loco Xerxes Persarum Rex strato nauibus mare, qua septem stadiorum Hellespontus in arctissimas fauces coarctatur, in Græciam transiisse dicitur. Vrbs, in summo Asiæ litore, subiecto portu, natura, & situ, atq; ædificiorum pulchritudine spectabilis. Iactis anchoris portum alacriter occupant, & in terram descendunt. Abydeni, repentino classis appulsu, Vrbs propugnandæ diffidentia, Alexio Cæsari statim portas aperiunt. Ibi, Exercitus in terram expositus, Tribunorum, Centurionumq; diligentia, sine maleficio & iniuria, octo dies commoratur, dum reliquam classem tardius nauigantem operiunt: nemine enim violato, nihil ademptum. Interim, in proximum Lampfacenum agrum, frumentatum eunt; quòd id tempus messis esset, frumento, quod nauibus aduexerant, penè consumpto. atq; illis octo diebus tota classis incolumis Abydenum portum appellitur. inde repletis omnium rerum copia naualibus socijs, cum secundi perflarent venti, Classis Abydeno portu educta, per aduersum Propontidem Constantinopolim versus cursum tenuit. Hæc classis, tam firmissima, quàm speciosissima, omnibus vndequaq; in Propontidem intuentibus, terrori simul, & voluptati erat. Nunquam tot nauium, & tantæ classis apparatus, à prisca Græcorum vsq; temporibus, Propontis tulit. Erant naues ingentes omni tormentorum, & machinarum genere onustæ, cum Castellis superne ædificatis, latioribus vexillis conspicuæ; quibus Superantium Venetum præesse memorauimus. Visebantur Hyppagogæ, & latiores rostratæ equorum agmina deferentes: cum nauigia propè innumerabilia tabulatis contecta, non Francis modò, sed externis militibus plena essent. præter hæc Venetum Biremes longo tractu remigibus

gibus Clafsiarijsq; refertæ, Danduli prætoriam erectam ad puppem ingentem laternam de more præferentem, iuxta quam Alexius Imperatoris Filius, & Monferratensis Marchio erant vecti, æqua navigatione fequebantur: cum innumerabilis ex Ægæo, & Peloponneso, nauicularum fuopte studio voluntateq; Alexium dominum comitantium multitudo quamplurima recenseretur. Itaq; secundis ventis Propontidem adnauigant: vt Diuum Georgium præsentem brachio illo extento, quod nauæ illis in regionibus sanctissimè venerantur, fauere nauesq; scopulis prohibere, ex quo votis omnibus tendebant, saluas ducere, crederent. superata Propontide, quæ centum septuaginta passuum millibus Abydo, ab Hellefonti faucibus ad Bosphori os, & ipsam Constantinopolim protenditur, cum appropinquaret Clafsis, admirabili ordine naues expandunt, & dirigunt in conspectu hostium ante Urbem, decurrentibus cum insigni ornatu vexillorum Venetis Biremibus ad deterrendos Græcos. Inde ad VI. ab Vrbe lapidem, ad læuam deflectunt exploratis litoribus ad Sancti Stephani, quæ statio applicantibus commoda est, ad descensionem se comparant. Vicus est altioribus muris circumseptus, oppidulo similis, ab insigni templo eius Sancti, cui ara posita est, Cenobij, Sancti Stephani nomen sortitus, in Thraciolitore ad Propontidem constitutus, vnde tota Constantinopolis, quæ sublimi in specula, supra septem colles magna ex parte constituta, æstimari facillimè potest. Mirificè oblectabat vrbis aspectus, quæ tùm natura & situ, tùm ædificiorum magnificentia, omnium nobilissima, & potentissima esset: vt, quæ Urbium Imperij mater haberetur. qui de eius vetustate, opulentia, & pulchritudine audierant tantum, vellegerant, oculis certè sic comedebant, vt famam veritate minorem facillè prædicarent. Murorum & turrium, quibus veteris Romæ instar, septem & ipsa colles complectens, vndecunq; cincta est, altitudinem & speciem admirabantur: sublimes Columnas, ingentes Obeliscos, immensos Arcus, maximos Circus, quos Hippodromos appellant, Colossos, Aquæductus, maximum præterea templorum numerum Deo, Cælitibusq; dicatorum; atq; ipsum demum Sophianum templum, Iustiniani opus, generosi operis mole, sed excelsis potissimum plumbeis testudinibus, reliqua vrbis ædificia superans, maximum numerum Palatiorum, Thermarum, Basilicarum regiarum, & Xenodochiorum, quantum nemo nisi oculis subiectum, vnquam crederet, intuiti, ægrè inde lumina dei ciebant: & Constantinopolim non Byzantium Pausaniæ Lacedæmoniorum Ducis, non magni

Con-

Constantini Urbem, sed mundi mundum nominarent. tantæ Urbis conspectu pluribus non infrenis militibus cor amore (vt ferunt metu lepori) agitato palpitare, neq; id profecto mirum; nullum enim bellum iam inde ab heroicis, vsq; temporibus, neq; maius, neq; difficilius, aut periculosius vnquam gestum. Itaq; Barones, & Comites, atque vnà Dandulus in terram descendunt, concilioq; in Diui Stephani aduocato, consultatur de rebus omnibus, quæ grauisissimi essent consilij: tantum deliberationem quo potissimum frumentatum iretur, referam. Dandulus Princeps surrexit, nemini dubium est (inquit) Barones magnanimi, quin maiorem rerum notitiam, atq; vsum, quam quisquam vestrum, ætatis beneficio habeamus, quod in his etiam regionibus magno nostro malo, ne dicamus fato, diu multumq; versati, & locorum opportunitates, atq; utilitates, & Græcorum ingenia, ac mores, vt sciremus, & fideliter teneremus, iam inde ab adolescentia animum assuefecimus. Rem maximè arduam, & periculorum plenissimam aggressi sumus, sed eam consilio, quo nihil cum in rebus humanis, tum bellicis præsertim utilius, atq; præstantius dari potest, qui solus fructus ab hoc fene non imperito fortasse, fidelissimo certè, ac vestræ dignitatis amantissimo speratur, facillimam vobis tradamus; nam labores deliberatè, & concoctè, vobis pro viribus indictos, quin egregiè, fortiterq; pro ista animi magnitudine, exantlaturi sitis, nunquam profectò dubitauimus. Primum, ne miles in continentem Thraciam frumentatum eat, censemus, quæ vt omnium rerum vbertate, ac copia, ita hominum multitudine abundat. in quo verendum est, in tanta præsertim nostrorum paucitate, ne prædarum, ac manubiarum cupiditate, miles euagatus, deprehendatur; ac velut naus in alto vesaniente tempestate abripiatur. Vobis præterea manubiarum satis, frumenti parum. neq; verò imparatis adhuc laceffendæ gentes videntur, quando tantum bellum gerentibus commeatus, non nisi multo nostrorum sanguine parari possit. Insulæ Propontidis sunt suburbana Byzantij, propius vestris oculis subiectæ, eas Protam, Chalcitim, Principis, Oxiam, Platim, Antigonon, seu Panormum dicunt, frumenti reliquiq; commeatus refertissimæ. primo aduentu, in vestram potestatem venturas pollicemur. vnde re frumentaria abundè prouisa urbem postea terra, mariq; vno tempore expugnare adoriemur. commeatibus enim diligenter curatis bellum facilius confici. Barones Duci assensere. ita, ab consilio disceditur, & ad classem reuertuntur. miles in nauibus pernoctat. postridie diluculo, quo

Diuo

Diuo Ioanni Baptistæ maximos honores habemus VIII. Kalend.
 Iulias, à Nauarchis Biremes frequentibus exornantur vexillis: scu-
 tis etiam prætexuntur. omnes arma & ferramenta iubentur præ cæ-
 teris expolita studiosè inspicere, quæ cuiq; apta in tempore essent:
 malos erigi, anchoras euelli; tum secundis Dei Benignitate ventis,
 vt ad insulas contenderent, vela dari. Ita tres grauiori ventorum
 flatu propulsæ, sub ipsius vrbs oculos, vt propugnatorum telis, è
 propinquo incessantium ictus difficulter vitarent, tamen felici teme-
 ritate Propontidem enauigant. nam, in tam paruo traiectu, qui mu-
 ros, turresq; compleuerant, tantus Græcorum numerus apparebat.
 vt nusquam vrbs quenquam hominem relictum putares. Sed his
 Deus mentem eripuerat, qui consilij modò de insulis petendis dati,
 perinde obliuati essent, ac si ei non interfuissent, aut id ne ex leui qui-
 dem auditione accepissent. In Asiam subitò ad continentem diri-
 gunt, portuq; Chalcedoniorum recta succedunt, ad Palatium Im-
 peratoris fratricidæ Alexij, cui nomen est Chalcedonium, ad Bos-
 phorum, contra Constantinopolim Asiæ litore positum, qua Bospho-
 rus quadraginta stadiorum interuallo Chalcedonem, & Byzantium
 interfluit, vndisq; rapidioribus in Propontidem definit. Id vete-
 rum Græcorum Imperatorum Prætorium, operibus magnificum,
 regijs sumptibus, & supellectile ad luxum, & delicias plusquam Im-
 peratoria, ædificatum, & Aulæis pretiosisq; rerum omnium appara-
 tu luculenter instructum. Eo Comites & Barones exeunt, & totus
 Exercitus. hiq; magnam partem erectis tabernaculis circummetati,
 biduum ibi fuerunt, soli nauiculatores in nauibus mansere. Chal-
 cedon, Bithyniæ Ciuitas nobilis, nunc Chalcedonia, vulgò dicta, à
 Saturni filio Chalchidone, Apollinis templo, atq; oraculo quondam
 insignis à Megarensis condita, qui ob id cæci appellati sunt, quòd
 opportunè oppositum Byzantium litus non caperent; iterum & sæ-
 pius vastata; primò à Persis; iterum à Valente Imperatore muris
 spoliata; deinde à Gotthis euerfa, quam post Cornelius auitus ali-
 qua ex parte restituit, sexcentorum amplius patrum Synodo, Mar-
 ciano imperante nobilitata. Vicus admodum diues, & rerum quæ
 bello vsui sunt, plenissimus. Eo anni tempore segetum demessa-
 rum acerui in agris congesti erant, quo celeriter vulgò frumenta-
 tum itur, quòd frumenti, ac reliqui commeatus inopia nostri labo-
 rarent. atq; ibi Barones, & Veneticum vniuersa Classe in proxi-
 mam lucem manserunt. postridie mane in naues se recipiunt, Equi-
 tatus parte in terra relictâ, qui classem litus lambentem antecede-
 ret,

ret, ac tertio die, quam Diui Stephani portu mouerant, qui dies est V. Kalen. Iulij, nauigant, ac secundo vento in superas fauces aduersi Bosphori, trium supra Constantinopolim passuum millium nauigatione ad Palatium Scutaricum ad Damalim, delati sunt; alterum Græcorum Imperatorum Prætorium: Chalcedonio, ædificiorum pulchritudine, laxitate, & magnificentia propè par. hunc locum ubi excitatum est Scutarium, antiquis Dianæ fanum fuisse, & à veteribus promontorium Damalicum, siue Bouem appellatum, volunt: idq; in Chryfopoli antiqua, ad Thracium Bosphorum constitutum. Bosphorum porrò à Boum meabili transitu dictum: quoniam non latius distent litora, quam vt tranari bobus interfluum mare possit, quando ab Io Inachi filia, quam fabulosè in buculam à Ioue conuersam scriptores tradunt, tranatum sit. etenim Bosphori, ubi fretum angustissimum est, duobus locis, non amplius quingentis passibus, duarum terræ partium litora discedunt. alitum quippe cantus, canumq; latratus inuicem audiuntur, vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbis manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti. adèd tenue illic interstitium est, quod Europam ab Asia disternat. Interea equitatus, qui Chalcedonio palatio hospitatus erat, urbem Asiatico sinuoso in litore obequitando, vt recognosceret, ad Scutarium peruenit, atq; in campo ad litus molliter accliu iuxta Bosphorum, tabernacula statuit: Francicus Exercitus editioræ in tumulo ad Orientem versus, colles Ponti confedit. Scutarium porrò, vicus est Bithyniæ, qui idem Chryfopolis olim fuit, Chalcedonis Emporium: ubi, Græcos tradunt qui meruissent. stipendia in Cyri expeditione Persica, mansisse dies septem, vendentes prædas, quibus essent potiti, non mēnibus quidem circumdatus, oppidi instar, sed Vicus laxè habitatus, multorum ædificijs non continuis. ambitu milliaria complectens circiter duo, partim in valle, partim duobus in promontorijs, vallem cingentibus constitutus: quorum vnum quod in Bosphorum prominet, Damalicum appellatur. Portum profundum habet, in sinum mediocriter curuatum: sed longè maiorem habuisse olim ferunt. occupantem imam Vallis planitiem, cum Athenienses triginta biremes illic in præsidio tenerent, & esset Chalcedoniorum nauale. ferunt Philippum Constantinopolitanum Imperatorem Chryfopolim exædificasse, vt templum Deo Opt. Max. conderet, palatiaq; ad excipiendum Imperatorem, Imperatoriosq; Liberos, hortosq; struxisse, & piscium viuarium, piscinasq; insanis sumptibus ædificasse. Sed quoniam ad hunc locum

deuentum

deuentum est, vbi posthac de Constantinopolitana Vrbe sæpius dicitur, non alienum ab instituta serie erit, de tantæ Urbis situ, & magnitudine, quæ veteris Romæ æmula, omnium Europæ urbium semper clarissima fuerit, pauca recensere. Byzantium igitur, quam postea à Cæsare Constantino instauratore, qui trecentis amplius annis post natum CHRISTVM magnificè struxerat, & munierat, Constantinopolim appellant (quanquam ipse Constantinus nouam Romam vocari mallet, sed Principis gratia factum, vt suum, non urbis Romæ nomen obtinuerit) à Pausania Spartanorum Rege conditum scriptores referunt, est Vrbs adeò opportuno loco sita, in Thraciæ, atq; adeò Europæ finibus, ad Thracij Bosphori fauces, vt Megareses illi, quorum antè meminimus, Chalcedonis conditores, quam è regione Byzantij fuisse diximus, oraculo Apollinis, cæci sint iudicati, quòd tam locuplete ripa ommissa, vbi postmodum Byzantium condendum foret, quò omnia ferè piscium genera è Ponto in Propontidem præcipiti agmine, & naues nulla ventorum vi, nullo remorum impulsu, secundo Bosphoro deferuntur, sterilem edificandæ Vrbi locum captassent. Pisces etenim, ex Euxino per Bosphorum in Propontidem illati, vbi ad Chalcedonense litus incurrere, territi candicante saxo, quod à vado ad summa pelluceat, aduersum Byzantij Bosphoreum Promontorium, Chryfoceras appellatum, adeò præcipiti petunt agmine, vt vno reti viginti nauigia facilè compleantur; vnde omnis captura Byzantij, est Chalcedonensibus penuria. Vrbs ipsa, tribus partibus alluitur mari, quarta continenti Thraciæ iungitur. quandoquidem ab Aquilone, sinu, cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosphorus Thracius: ab Oriente cingitur Bosphori extremis faucibus; à meridie Propontide; ab Occidente terra Thracia. forma illius est triangula, sed lateribus disparibus, cuius basis est pars continentis ad Occasum vergens; vertex autem, pars pertinens ad Ortum, idest ad initium peninsulæ, sed lateribus inæqualibus. Latus enim spectans ad Occasum, lunatam curuaturam ab angulo sinus admittit; deinde postquam longo spacio processit, ex Aquilone ad Meridiem flectitur. Latus verò ad Meridiem vergens, admittit flexum, ea latitudine, vt si ab angulo rectam lineam extendas, sinum maris intercipias, plus minus duobus stadijs latum. quod autem ad Septentriones, & sinum cornu nuncupatum latus pertinet, si ab angulo vno ad alterum linea duceretur, totum sinum cornu, & partem urbis Galatæ, interciperet. sic enim litus curuatur, vt eius duo extrema cornua arcum quodam modo efficiant, duos arculos in

medio flexu habentem, adeò introrsum recedentes, vt duo extrema cornua arcus se includentis, impedimento non sint, quò minus quis ex alterutro cornu prospiciens, cernat vtrumq; cornu. magis igitur Constantinopolis tricornis, quàm triangula. tantæ vrbs ambitus, duo de viginti passuum millia complectitur. Sed in collibus, & editioribus tumulis accliuis constituta, aduenientes longissimè specularatur, & vicissim aduentantibus, vel procul occurrit. Vrbs menia partim lapidibus quadratis, partim coctilibus constant; sed qua Vrbs in continentem Thraciam prospicit, muro triplici, crebris turribus, atq; ingenti fossa, munita est: qua verò mari alluitur humilioribus quidem quam sint terrestres, sed iisdem turritis, & crassioribus circumdatur. Maris circuitu vacantes muri, sex portas habent. Constantinam videlicet, Adrianopolitanam, supra supercilium septimi collis, Auream, Selymbriæ, & septem turrium. ex parte sinus Ceratini, Blachernæam, quam hodie Xiloportam dicunt, Cynigos, siue Palatinam, inde Phanariam, Agiam, Iubalicam, Farinariam, Lignariam, Seminariam, Piscariam, Neorij portam, atq; Demetrii. ex parte Propontidis totidem fermè portis exornatur. habet Vrbs ad Septentriones Ceratinum, quem diximus; sinum quinquaginta stadia, à Bosphoro ad Occasum protentum: ad cuius aditum breui interuallo, hinc Byzantium, inde Pera: quam à breuiore traiectu, verbo Græco appellatam existimant. Et cum se ex aduerso intueantur, vtrinq; validissima Catena deducta, qua introrsum sinus arctissimus est, impositoq; ad vtrumq; locum præsidio, ex quo, non modò tormentis bellicis saxa emitterentur ex vtroq; litore, sed etiam machinis ignem liquidum profunderent Græci, aditum nostris Alexius Tyrannus ademerat. Igitur nostros Scutario in litore Urbem æstimantes, quaq; oppugnandi, & quatiendi causa Exercitum, & classem deducerent, ab Vrbe specularatus Alexius, Exercitum educit, & Imperatorijs tabernaculis pro Galatæ menibus erectis, in Bosphori vltiore Thracio litore extra Peram nostris opponit, eo consilio, vt nos appulsu, & in terram exitu prohiberet. Franci nouem dies commorati, reliquos Exercitui ad subleuandam inopiam commeatu dispertiunt. atq; hic totus votiuus Exercitus. Iisdem ferè diebus turma equitum longè optimorum tabernaculis specularatum procedit. præmissi designatores, qui tabernaculis loca antecaperent. exierant autem, vt proxima explorarent loca, hostiumq; simul casus & vicos occuparent, vsq; ad collium radices, vastatoq; agro & præda facta, præsidij causa pro castris agitent. Sic eius turmæ

prin-

princeps Odetus Campanus Chiamlites, Guilielmus eius frater, Odgerus Sancleron, Manaffes Infulanus, Crassus Comes, ex Transpadanis, cliens Marchionis Monferratensis, octuaginta Equites viros mirabiliter strenuos, ducebant. hi in excursione sex millium passuum, hostium tentoria ad collium radices speculati, aperiunt. ibi Megalodux Imperatoris Alexij (Græci Megaducam Imperij appellant) agmen equitum ad quingentos silentio continebat. nostri reintellecta, aciem instruunt: quatuor phalangibus institutis, eo consilio, vt cum hoste, si eius copia fieret, prælium committerent. Græci nostros conspicati, aciem instruunt. & aliquantum progressi aduersum nos in conspectu consistunt: nostri, ad hostis conspectum teneri non potuerunt, quin innato animi ardore prælium faciant. pugnatur acerrimè. primo impetu Græci in fugam conijciuntur. hos nostri Equites tria millia passuum consecrati ad prædam, in castra redeunt. hic equorum, mulorum, phaleratorumq; magno numero opimisq; spolijs ditati, claris suorum plausibus, armorumq; strepitu excipiuntur. prædas & manubias inter se diuidunt. altera à prælio die, Alexius Tyrannus, vt Baronum, & Danduli Principis animum pertentaret, & quod plerunq; frequentibus colloquijs euenit, ad abdita eorum consilia, exploratius penetraret, Nicolaum Rufum origine Insubrem Italica vtentem lingua, quod à Dandulo, & Venetis, Baronibusq; id idioma Franco eloquio proximum acciperetur, ad Comites, & Barones trans Bosphorum in Scutarium mittit, qui suam cum Baronibus causam agat, sed amicè primo, atq; lenissimè, si fieri posset, negotium pertractet, neq; eorum vires quas satis amplas esse præsentī classe cognosceret, exagitaret. Palatium ingressus nostros communicatione de consilio capiēdo occupatos, offendit. Omnes Alexij Imperatoris nomine salutatur, & eiusdem litteras Bonifacio Monferratensi reddit, ad quem militaris Imperij potestas pertineret. litteræ in omnium oculis recitantur. erat autem hoc præter cætera litteratè scriptum. Alexium Imperatorem Nicolao Rufo singularem rerum suarum fidem habere. idcirco ipsos orare, vt ei, perinde, ac sibi, crederent. Rufus, quæ vellet, in concilio dicere iubetur. Exponit Alexium Angelum Imperatorem exploratum habere, Barones omnium, post reges, optimos, & potentissimos, in clyta Gallia ortos & oriundos; qua, nulla regio, in terris magis opulens, magisq; morata est. eandem de Veneto Principe opinionem concipere: ea de causa se mirari Venetos & Gallos, fines sui domini violatum aggressos: se ad Exercitum quæsitum venisse, quo facto

dicto ve offensi, intempestiuè dominum bello lacefferent. præsertim eos, qui sine controuersia Christiani essent, eadem religione cum ipso constricti, quæ more maiorum legitima disceptatione per sacras Synodos, & Christianæ professionis Antistetes in vnum locum euocatos, de suis controuersijs, non armis contenderet, aut dimicaret. scire se, vno omnes consensu Barones, iam pridem Cruce insignitos, ad transmarinum bellum, in Iudæam, & Syriam trajcere, constituisse; Hierosolyma & Sepulchrum sanctius repetitum, non Constantinopolim Urbem, ad infamis auaritiæ nomen, turpiter oppugnatum, venisse. Imperatorem Alexium administrandi Imperij non ad eò imperium, aut ignarum Christiani muneris, vt ipsi existiment, pari pietate in animum induxisse, beneficijs cum Baronibus, non maleficijs certare. si quid ipsius indigentes essent, & rerum copia premerentur, ipsum non modò com meatu, sed etiam suarum fortunarum, quæ Christiano orbe essent amplissimæ, partem maximam libenter impertiturum, si sine maiori iniuria, suis finibus protinus excederent. statuisse iniuriam iniuria (quæ est summi Augusti clementia) non repellere, quamuis hoc, & possit, & debeat. nam, si satis Constantinopolitani, atq; Orientis opes Imperij Baronibus cognitæ essent, pro explorato haberent, eum non tantum ad apertam vim, parem esse, sed superiorem etiam futurum. Illud quoq; , Exercitum vigesies copiosorem, nisi fufum, Græcia vquam discessurum. Conon Bethunius Belga, Guilielmi Bethuniensis Aduocati, frater. atq; idem Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitis cliens, summæ authoritatis, atq; prudentiæ Eques, quum ad respondendum surrexisset, Procerum conuentu maximo, Baronum, Ducisq; Veneti nomine, hæc verba habuit. Imperatorem Rufe (inquit) mirari dixisti, quòd Barones præsertim nullo ipsius facto, sed ne dicto quidem læsi, vltro ipsi arma intulissent, atq; in suum Regnum inuasissent. quo (Rufe) hæc oræ dicta in hoc ad eò clarissimorum Principum confessu videris? Non tibi satis causæ est armorum inferendorum, Bonifacij Marchionis, vt cæteros mittam, illustris affinitas, cuius frater Conradus Theodoram Constantinopolitanam amitam Alexij adolescentis, quem inter nos sedentem conspicis, vxorem habuisset? nihil ne Philippus Sueuus Germaniæ Rex, Alexij frater (Irenem enim Alexij sororem duxit) quem belli socium omnium potentissimum exorauimus? si Imperium Constantinopolis, legibus ipsi delatum, aut his rationibus quibus sacrosancto iure, inter Christianos regna acquiruntur partum docuisses, non in-

coloratè

coloratè fortassis iniuriam armorum expostulares ; sed tamen veritas ipsa, neq; propinquis Bonifacio, & Philippo ius suum adimeret. sed tuus, vt appellas, dominus, inaudito antehac scelere, inexplebili auaritia, Dijs, atq; hominibus inuisus, impietate post hominum memoriam maxima, Imperium adeptus est : nam cum is, non solùm à Turca hoste communi, pia fratris pecunia liberaliter redemptus esset, sed Seuaftocrator factus, honoribus etiam omnibus amplissimis, & re ditibus, domi, militiæq; auctus, tantùm non Imperatoris appellatione honestatus, Imperatorijs opibus, Imperatorem ipsum, & fratrem, nihil tale meritum inhumaniter oppressit. atrocitatem rei ex veritate dicere parantem lachrymæ impediunt. neq; enim regno sceleratissimi hominis cupiditas satiari potuit, quin nouam, & summam crudelitatem adiungeret. Imperatori & Fratri (quod ipsa morte acerbius videtur) oculorum lucem à natura datam, ademit. Eandem Imperatoriam Coronam, atq; ipsasmet fraternas vestes, collachrymantibus præ misericordia Constantinopolitanis Ciuibus, nefandæ impietatis testimonium, induit. Eundem confectum penè maximorum dolorum cruciatu, vexat, atq; etiam in carcerem rapit. atq; hic tuus bonus Rex, impietate dirus, & humani generis prædo, non solùm in Isaacio Fratre, verùm etiam in Fratris Filio vnico Alexio, ad spem tanti Imperij lege nato, sæuitiam insatiabilem edidit. Nam Adolescentem in carcerem teterrimum coniecit, vt paulò post squalore, atq; angoribus conficeret : quem tamen Dei immortalis consilio, de tui domini ergastulis elapsus, sella inter Procereß augustissima sedentem vides, ad tui Imperatoris (vt spero) breui perniciem non dubiam. Eum igitur potius mirari debemus, Augusti Patris, atq; Alexij Cæsaris Regnum tyrannicè occupare, teq; eò impudentiæ iam prouectum, vt diceres tuum dominum more Christianorum, ad Ecclesiam, tanquam in ius vocandum fuisse. Tyrannum scilicet aliquem, summæ perfidiæ, & crudelitatis, humani generis hostem atrocissimum, tanquam tuum ciuem habeas, quo cum iure ciuili, decertes ? in Christianis etiam connumeres ? qui per summum scelus, & impietatem, regnandi libidine, fratrem luminibus orbauit ? nulla (mihi crede) tyranno cum Christianis societas est : neq; est contra naturam, ei tanquam veteri, impioq; hosti, & vltima supplicia merito, spolia aliena detrahere, atq; eripere ; quem honestum est (si possis) necare. declarant hoc, veterum tui Domini similibus exitus tyrannorum, vt iam Barones, & Veneti, in vitio sint inexpiabili, nisi illius capite, hoc omne genus detestabile, & impium, cum possint,

possint, ex hominum societate exterminent. Ea tamen sunt mansuetudine, & clementia, vt tuum Dominum, per te, si æquum est, rogatum velint, ne iudicium armorum, ac Martis expectet: veniam potius ab Isaacio Fratrem statim petat: eum in Imperium restituat. nec enim in causa, quam perorasti, sed in huiusce Principis adolescentis fide, spes salutis posita. Barones, Ducemq; Dandulum, omnem operam, atq; studium Isaacio Imperatori, Filioq; Cæsari placando, duros pollicentur. his deprecatoribus non solum veniam impetraturum confido, verum etiam tantum facultatum, vnde se, suosq; victu, & cultu sua gente, siue Angela, siue Comnena digno, alere luculenter possit. tui igitur Domini partes erunt, vt primo quoq; tempore, ille sibi Isaacium cum Filio reconciliandum, atq; in integrum (quoad eius fieri potest) restitutum velit: tu verò ad tutiora reuersus consilia, ne breui, stultæ pertinaciæ, crudeli supplicio penas des, vt è vestigio abeas, neq; ad nos, si sanus es, nisi restitutionis causa posthac redeas. Ita Rufus prægravi responso Castris protinus excedere iussus, & cum pudore redargutus, ad Alexium dimittitur. Barones Alexij pernicitiam, & Oratoris Rufi audaciam stomachati, vehementissimè commoti sunt: moxq; murmur tota aula est auditus, qualis apud indignantes, & offensos Proceres esse consuevit. Inde consilio, priusquam armis, omnia experirentur; nam in Syriam, si suos retinere vellent, nauigationem maturandam videbant; Alexium in sublimi Biremis parte locatum urbem circumuehere, ac ciuibus pro muris exhibere constituunt. Huiusce rei causa Biremes omnes repente armant. in vnam Dandulus, & Bonifacius Marchio cum Alexio adolescente conscendunt: in reliquis Barones, & Equites. Ita placere expansa, atq; directa in hostem Classe, Alexium Isaacij Imperatoris filium, vt Constantinopolitanos ad defectionem elicerent, Græcorum oculis, qui frequentes mœnia propugnabant, subijcere. his nostrorum vocibus omnia personabant. en, omnium vestrum iustum Dominum. en, cuius gratia vestram libertatem propugnatum, non oppugnatum, venimus. Ad ea, Constantinopolitani nullam significationem misericordiæ dare: nemo ex Græcis se commouere: nullusq; omnino, vel à timore, vel à seditione, vti futurum putabant, & sperabant, in vrbe tumultus oriri: propterea quod si se indicassent, summum in cruciatum venturos videbant. deinde boni, & hi alicuius fortunæ, & rei homines, custodes sibi affixos verebantur. Nostri re infecta, Scutarium ad Damalicum promontorium in castra remigrant. Imperij enim restitutione desperata,

ta, nisi quam armis facerent, nihil commodum cum Tyranno decidi posse. Ex quo omnium animi ad bellum extemplo capefcendum inclinati. post die peractis sacris, & Deo Cœlitibusq; ritè vocatis, euulgata profectioe, omnes Scutarij in campo armati, in equis, inter se colloqui, atq; militari more, concilium armatum habere. res verò spectatu digna, omnes citius imperio ad aciem præsto esse. in tantis porrò non modò contentionibus, sed etiam altercationibus, tamen illud salutariter pro tempore deliberatum, vt copix omnes lustrarentur, atq; in sex omnino quadratas acies distribuerentur. Primam aciem, Balduinus Comes Flandriæ, atq; Hannoniæ duceret, quod eorum maximum numerum haberet, qui scorpionibus, qui balistis manuarijs intentis, quales apud Gallos in more sunt & vsu, telamitterent; qui ferè semper in prima acie collocari solent. Secundam porrò eius frater Henricus, Matthæus Valencurius, Balduinus Bellouifus, multiq; egregiæ nobilitatis, notæq; virtutis Equites, ductarent, quos suæ quisq; patriæ finibus eduxerat. Hos cum tertiam phalange, Hugo Comes Sancti Pauli, Petrus Ambianus eius nepos, Eustachius Canthellus, Anselmus Leodiensis, multiq; alij fortes, & egregij Equites, Ducum conterranei, sequebantur. Quartam Ludouicus Blesensis, & Carnutum Comes, de suis ambaçtis, clientibus & familiaribus, quos pugnx equestris scientes, & præsentis magnitudine animi non contemnendos, secum magno numero habebat, conscripsit. His, vel illis, vbi res posceret, auxilio futurus. In quinta ferè cunctæ nobilitatis Gallicæ flos censebatur. In his Matthæus Monmorentiacus præcipuus, & pleriq; Campani nobiles, Odetus Chiamlites, Villharduinus noster Campaniæ Mareschallus, Odgerus Sancleron, Manasses Insulanus, Milo Brabantius Priuinus, Macharius Sanmanechaus, Ioannes Fisnones, Ioannes Chappiacus, Clarambaldus eius nepos, Robertus Ronceius, qui singularem militiæ vsu habere dicebantur, curabant. Hanc etiam permulti Senones, Meldæ, & Aureliani Equites referferant. Sexta quam (maximam ex omni numero, veluti subsidiariam) Bonifacius Marchio Monferratensis, ab vltimis Allobrogibus, qui Lugdunenses ad Rhodanum attingunt, contractis auxilijs fecerat, Transpadanis, Insu-
bribus, Thuscis, Theutonibus, Cistrhenanis, Transrhenanisq; referferam, postremum agmen tutissimè claudebat. Hæc ratio belli fuit, vt, si descensione ordines prohiberentur, ad Danduli Venetiarum Ducis Imperium, qui maritimarum pugnarum erat apprimè peritus, nauali prælio non disiecti passim, sed ordinatius dimicarent.

fin terrestri prælio decernendum esset, in suis ordinibus dispositi, commodius, atq; animosius hostem adorirentur. Itaq; Exercitu lustrato, naualibus turmis inspectis, dies constituitur, qua omnes in naues se reciperent, mox ad signum traiecturi: atq; hinc, tanta animorum alacritate obtemperatum, vt omnibus vincendum esset, aut oppetendum. Episcopi, Sacerdotes, & reliquus Clerus qui rei diuinæ causa Exercitum secuti erant, concionem stolati (vt in tali re necessarium) habent, de confitendis more Christiano peccatis, deq; testamentis in procinctu faciendis, ac vita cum morte piè commutanda, quod Deus optimos quosq; in prælijs pignerare soleat. Franci etenim, Belgæ, Theutones, Ciuitatum Antistites, Cœnobiarchæ etiam ex sacris redditibus valde opulenti, patrio more, tanquam Regni Proceres, summo studio certatim alere equites, & nobili exemplo in Syriam ductare aduersus Sarracenos solebant; cum valdè decorum putarent Religionis causam, à sacratis maximè Ducibus defendi. Itaq; pietatis honore, Deo, Cœlitibusq; casta mente habito, delecti omnes arma induunt, equos phaleris consternunt, exornantq;, & vt imperatum erat, naues conscendunt, qua profluens Bosphorus sedatior est. reliqui militum numeri non ita prælio idonei, in naues onerarias imponuntur; simul Biremes Venetæ instruuntur; tanta animorum alacritate ab omnibus obtemperatum, vt ipsis persuasum esset, aut vincere, aut oppetere. Traiectioni dies latus illuxit. Imperator Alexius animo vehementer perculsus, atq; anxius, instructa acie, nostros propè Galatam (ea Pera est) iam diluculo expectabat, quo descensionem prohiberet. Nostri, protinus classicum canere, singulisq; Biremibus singulas Hyppagogas admaturandæ traiectionis causa alligare. traiecto Bosphoro, non longè ab Hermæo promontorio, vbi ex Asia angustissimus Bosphori traiectus est in Europam, quo loco Darius Xerxis Pater in Græciam moturus, copias ponte transuexit, ad Galatæ maritimam planitiem appellunt. alij alios, studio pugnæ in litus anteuertere, atq; ita, vt eques Hyppagogis eductus sine imperio in prima estuaria armatus insiliret, tanta velocitate, vt vmbilico tenus maritimis vndis ablutus, brachia tantum, atq; humeri ad sustinenda arma liberi esse possent. huc sagittarij intentis arcubus, balistarij, libratores, Centuriones effundi; reliquus miles pari animi ardore consequi. Alexiani quidem primùm litore, speciem prohibentium ostentare, sed ad nostrorum hastas vibrantium aspectum (in hostes enim repentino quodam velut fulmine, impetu animi, & pugnæ ardore

dore incitati incurrerant) terga turpiter vertere. neq; enim nostrorum clamorem diutius perferunt, quin in fugam nullo contracto certamine protinus sedarent: & repente tota vndiq; litora Græcorum agminibus nudarentur. Ita nostri superato Bosphoro, portum fortiter occupant. Eò nauiculatores celeriter equos pontibus in litus educunt, atq; actutum acies, vt præscriptum erat, ordinatim ingrediuntur. Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, suorum primam aciem ducit. Ceteræ, suo quæq; ordine consequebantur. Castra Imperatoris Alexij (vnde ille Constantinopolim versus, cum fama accepisset Francos eò ruere in maritima ora, relictis tabernaculis excefferat) non procul à Cornu Byzantio, inuadunt, & diripiunt. Sed, vt situm cornu Byzantij (quem Peræ sinum hodie dicunt) cum locus ita postulare videatur, referamus, Bosphori sinus, Cornu antiquis nuncupatus, iuxta Byzantium duobus promontorijs, qui sinus, fauces, & initium faciunt, clauditur. Vnum à meridie, in quo Constantinopolis maritimus angulus situs est, appellant Bosphorium, cui nunc conuersa Græcorum fortuna, Othomanorum regia claustra infident: alterum verò ex aduerso à Septentrionibus, Metopum olim dictum, hodie Turcæ Acram Spadoninam vocant. Sinus ipse, ab ostio vsq; ad intimum recessum, ab Oriente in Occidentem vergit: longitudine, trium passuum millibus, latitudine verò, qua arcissimus est, paulò plus tribus stadijs, cornu ceruino perquam similis, quando in plures sinus perinde ac ramos, scindatur. hic sinus omnes portus maris commoditate applicandi præstat. in ceteros enim omnes portus, vi remorum, aut ventorum applicatio fit. in Ceratinum sinum, sine ventis, sine remis, naturalis & perennis Bosphori cursus, naues inducit, & reducit. Omnibus anni temporibus, omnis generis piscium piscationi commodissimus: qua præsertim vadofus est, ad intimum sinum, & incuruatur ad Septentriones, vsq; ad Ostia Cydari, & Barbyfæ fluminum, palustris est, & lutulentus; frequentibusq; insulis exaggeratus, quas habet amplius quadraginta. huius in sinus altero in Septentrionem litore, Constantinopolitanæ vrbi aduerso, sita est, Sycena regio antiquis, Græcorum vulgò Galata Ciuitas siue Pera, rectius nominanda Peræa, idest trans sinum posita, partim in colle, partim in planitie colli subiecta, quem duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente. Collis deorsum à meridie in Septentriones procedit. vnde fit, vt vrbs sit pronâ triplici procliuitate, à Septentrionibus ad meridiem, altera ad solis ortum, tertia ad occasum. totum litus quod maritimam oram circumdat, &

Cornu accubat, portuosum est, naues admittens. portas habet maritimas sex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Constantinopolim. Turris erat Galatæ, Castellum Galaticum vocant, qua ad Ceratini sinus medium, vbi angustissimus est Bosphorus, in stadia paulò plus tria coarctatur, benè munita, qua pertinens catena ad ipsam Constantinopolitanam Acropolim, naues intercludebat, cum alià portus ob secundum Bosphorum adiri non posset. nostro æuo adhuc Galatæ porta est, quæ appellatur Catena, ex eo quod ab Acropoli ad eam vsq; portam, catena extenderetur. De ea expugnanda in isto concilio, nocte iuxta portum Galatæ, quod oppidum Villharduinus Iudaicum vicum suo tempore Lesthanor appellatum scribit, non ignobili fortasse argumento à Lasthene Megarensi, qui proximo Lasthenio sinui nomen dedit, nuncupatum, quam proximè arcem tendunt: constitutis custodibus, qui excubias in stationibus, vndiq; agerent. postridie hora tertia animosè turris oppugnationem aggrediuntur, si primo impetu capere possint. Alexiani ex vrbe nauibus deuecti, Galatis certatim opem ferre. quæ res totum Exercitum ad arma excijt. Ibi Iacobus Auennes præsentis animi Eques, remoto equo, cum sua turma aduersus Græcos fortiter pugnans, graue vulnus aduerso ore accepit. penè de eo actum fuisset, nisi Nicolaus Iamlainus eius turmalis, ex equo opem domino opportunè tulisset. vnde coronæ ciuicæ honorem promeritus, magnam laudem à toto Exercitu, Auenne Equite, & Gallo seruato, consecutus est. nostri conclamatione ex omnibus partibus castris euocati, concurrunt. quorum præsentia compluribus partim cæsis submersisq; , partim etiam captis, reliquos Græcos in fugam conijciunt, ac terga vertere turpiter cogunt. Cæterum auxiliares, qui ex vrbe sinum præteruecti, in turrim inuadere nitebantur, sic à nostris per impressionem opprimuntur, vt porta claudi non potuerit, quin effractis valuis, & ipsi vnà subirent; multisq; cæsis, ac præ turba elisis, & exanimatis, eodem ferè temporis puncto, arx Galatarum cum præfidio capitur, portusq; Constantinopolitanus à Venetis, & Francis occupatur. cum hac de re, tum de Constantinopolarum merore magna voluptas Exercitum cepit. continuò Episcoporum decreto, Deo Diuisq; pro victoria totis castris supplicatum. Insequenti die, classis Ceratinum in sinum, ceu in portum tutissimum, accepta est. Cæterum hic diu multumq; inter Venetos, & Gallos deliberatum de Vrbe, mari, an terra, obsidione, atq; vi oppugnanda. Venetis explorato Urbis situ placebat mari, & quidem scalis è nauibus in-

uadere,

uadere, atq; inde catapultis, balistis, tollenonibus, & maioribus tormentis grauiores impetus futuros. circumductis enim in amplissimam coronam onerarijs nauibus, & ante eas Biremibus, magnam conuexæ vrbis partem, quam cornu cingit, se faciliè complecti posse sperabant, fabricatisq; pontibus quos superstantibus armatis ex gradarijs tollenonibus, seu colligatis nauium antennis, muro submitterent, continuò vrbem adorirentur. Francis constabat, vrbem terra aggredi, tormentis, machinisq; murum petere, & introrsum irrumpere: se, naualis negotij, & maritimarum pugnarum rudes; quarum essent in primis vsu periti Veneti: se à maioribus, equo rerum omnium ad bellum aptissimo, Gallorum consuetudine, vti didicisse. præterea melius in equo, quam in nauì hærere. Res approbationem consensumq; hunc habuit, vt Veneti mari, Franci terra oppugnationem agitent. Classe igitur, equitibusq; recreatis, quinto die, Exercitus motis castris, rectà per Sycenas valles & Vineta, ad extremam ferè Ceratini sinus partem, Blachernio Palatio proximam contendit, & prout antè Scutario in campo præceptum erat, procedit: ita composito agminum ordine, dum sub suis quisq; ducibus, & vexillis incedit, vt duodecim passuum millibus (tantum enim circumdato sinu ex continente ad vrbem iter est) parati ad pugnam, instructa acie, aduersus omnes insidias, incursumq; Græcorum, iter facerent. Ante Vrbem, non procul à Blachernia porta consistunt: ibi Prætorij vexillum erigitur. Classis verò vniuersa celeriter commouit, & portum præteruecta, in conspectu nostrorum constitit; idq; ad intimum sinum, qua Bosphoro aquis dulcibus sensim infuso, portus ferè circumcluditur. Illac Hydrales fluuius (quem hodie Turcarum accolarum quidam Belgradum, à Vico proximè ipsius ripas sito: quidam Camerarum à fornicibus, quibus Constantinopolim, ducebatur) cum Barbyse, nunc Chartarico ab officina ostijs fluminum propinqua, vbi chartæ explanantur, vel Pectinacorio appellato, se coniungit, & in sinum Ceratinum influit. qui fluuius latè patens, frequentibus aquis auctus, lapideo ponte, qua tantum transiri potest, à Græcis Imperatoribus iunctus fuerat, quem hostis paulò antè exciderat. Is, Baronum iussu, militum labore diem, & noctem continenti, verùm alacritate singulari, vtpotè quibus Barones præfentes, ac indefessi adhortatores essent, tumultuario opere reficitur: quò nostræ acies prima luce, ex consuetudine progressæ, propius vrbem effusæ, inde auso obuiam egredi nemine, tabernacula constituunt. Id, quod nostros in summam admirationem traduxit.

fatis enim constabat ex captiuorum sermone, singulis Gallis ducentenos Græcos (tanta hominum multitudo, qui arma per ætatem ferrent, vndiq; in urbem circumfluxerat) opponi potuisse. Itaq; Barones, inter Regiam Blachernæ, interq; Diuorum Cosmæ, & Damiani Ædem, à Græcis Cosmidium eo sæculo appellatam, castris positis, & erectis tabernaculis, ante urbem tutissimè confederunt. Id Cenobium vastæ amplitudinis, cum viridarijs, altioribus muris circumductum, Ædem eorundem Diuorum in se continebat, quæ ad extremum sinus Ceratini, litori proxima, in loco arduo, & vehementer sublimi, à Iustiniano liberalissimo Imperatore saluti restituito, Deo Diuisq; pietatis causa fuerat constituta. Eum locum, tanquam Prætorium regalis fortunæ, instar arcis, editiore tumulo conditum, vulgò Boemundi castellum nominabant. Inde, Constantinopolis situm ad continentem speculati (ea urbis pars ad Occidentem vergit) sex millia passuum ingentibus muris completi videbant: quod illis spem simul & metum mouit. suam enim paucitatem vniustantum portæ ex sex, quæ à continente, in Thraciam ducunt, obsidione distineri posse, non sine periculo cernebant. nam præter Blacherniam, quæ ab angulo urbis ad sinum incipit, quam eandem Constantinam dicunt, Adrianopolitana deinde succedit; mox tertia, quæ est supra supercilium septimi collis, deinde Aurea, postmodum Selymbriæ, siue Rhegij, & postremò septem turrium, totum Occidentale latus claudunt. Dandulus Venetiarum Princeps, lunata classe ad semicirculi formam in ordines instructa, Imperatoriam in ipsius medio constituit, Dromonibusq; in cornua constitutis, maritimam Urbis oppugnationem ad Petrium adoriri, machinas & tormenta instruere, ex singularium nauium, & biremium, prora, Syphones sublimes ère obrectos, ad ignem in hostes iaculandum apparare, supra Syphones, pseudopatum ingens asseribus, & boum tergoribus circumtectum, in quo pugnantes consisterent constituere: molarium præterea lapidum, & manipularium grauis ferri, cuspidatorum malorum, ingentem copiam, vndiq; cogere, scalas erigere, & iam murum verberare. Barones in Castris inter se cohortati, atq; cum animo suo reputantes, cum his sibi dimicandum esse, qui longissimè pacis, & deliciarum luxu molles circumfluerent, quosq; ex superiore fuga, in hominis figura, cor leporis gere-re explorauerant, balistas, fundas, tollenones, cæteraq; militaria tormenta diligenter curant. Nunquam antea ab vlla memoria, tantum obsidionalium tormentorum, ad vnam oppugnationem collatum

tum fuit. Nam, à terra præter arietes, onagros, turres ligneas, & testudines CCL. à mari CCCC. tormentis, vno vndiq; tempore, Constantinopolitanus murus est vehementissimè percussus. Minorum verò tanta vis fuit, Scorpionum, & Catapultarum, vt præ fragore, ac strepitu, in castris, & nauibus, quidquam exaudiri non posset. His rebus à nostris comparatis, propugnatores murorum sagittis arcu, faxisq; balista missis, inferiores petere, & affligere, ollas fumante calce, & parato Græco igne liquido plenas, in Venetas naues, & castra deijcere, ac nostros disturbare, omnia summa vi coniti. Prorsus à nostris nihil reliquum fieri: ita, vt semper vna aliqua ex sex aciebus, dies & noctes ad Blacherniam vrbis portam, ibi enim statiuā habebant, excubias, vigiliasq; continuarent, quo sibi ab hostis eruptionibus cauerent. Contra Alexiani in Vrbe festinare, necessitati prospicere, rebusq; omnibus Gallos arcere, & fatigare, modò machinis labefactare, modò eruptionibus, cum Blachernia porta ad quam confederant, tùm verò Adrianopolitana, vel Selymbriana, inopinantes percellere, vt quotidie ferè totis castris septies ad arma conclamaretur. Blachernium Palatium in angulo vrbis, in continentis parte, quæ ad Thraciam vergit, iuxta portum, constitutum est, ab Anastasio Cæsare conditum scriptores tradunt, & Palatium Blachernium, atq; idem nouum Comnenorum, atq; Angelorum Augustorum temporibus dictum, quod non multis ante sæculis constructum esset. Blachernarum autem nomen, ob id, loco, vbi situm est, inditum ferunt, vel à quodam Rege qui ibi regnasset, vel quòd ibi sinus palustris esset, proptereaq; obrutus illis temporibus, quum Pulcheria, Arcadij filia, Marciani vxor, pia Imperatrix ea vrbis parte, magnum Deiparæ templum erexisset. nam Græci vulgò in hanc diem palustrem locum, ob vadum aggerationem, quam deferunt ostia fluminum, Blachas appellant. Ibi enim maris maricidi extremus Ceratini sinus, locus paludis appellabatur, quòd ijs stagnis lutulenta fluminum secessio subsideret. non enim maris vadum arena, sed ceno & luto tectum est, quod ab iisdem fluminibus in Ceras sinum erumpentibus defertur. In tantas nostri angustias cibarium penuria adducti erant, vt ad perquirendos comæatus, vix extra quatuor balistæ iactus prodire liceret. quæ res molestiam non mediocrem nostris importabat, in maxima penè rerum omnium inopia positis. Siquidem præter farinam, quam ex Chalcedonensi frumentatione comparauerant, parum erat suillæ, & bubulæ salitæ, sed nihil omnino carnis, à lanij cultro recentis, nisi quam equi

con-

conçifi suppeditaffent . ac diligenter, commeatum quicquid in castris erat, ratione inita, compertum fuit, id Exercitui vix tres hebdomadas duriter tolerando, fatisfore, quanquam paucorum Exercitus erat, & eo grauiore periculo, quod tanta vrbs, tamq; copiofa, à tam paucis ex omni memoria circumfessa non fuiffet . Eodem tempore Veneti è turribus super naues impositis, omnium generum machinis Græcos aggrediuntur: eòq; festinantius, quò ipsis gloriofius effet, si qua vna re Gallis, bellatoribus eximijs anteuertent: Urbemq; primo impetu antecaperent. Barones, vt Exercitum si minus ab inopia, at ex labore, quem cauendis Græcorum irruptionibus die, noctuq; capiebat, reficerent, castra per gregarios interim munire instituunt; fossaq; & vallo circundant, & irrupturis hostibus opponunt. Id quod Francos ad id tempus duabus de caufis neglexiffe videmus; laboris primum infuetos, & operarum hominum infimorum fastidientes; deinde per se præfidentes, vt alia vi, quam celi ruina se oppressos iri, nunquam reputent. His igitur rebus Galus Blachernia terrestri Urbis porta, penes quam castra posuiffet memorauimus, repentinos hostium impetus sustinebat, & reprimebat: quos tamen femper nostrarum virtute depulso, solus murus tutabatur: simul & tutius quietem corporibus dabat, vt refectis viribus, cum vsus erat, redintegrato in nostros prælio, decertarent. Quadam die Burgundiones pro vallo excubabant. hi Græcorum maximum numerum, ex Blachernia porta ad se erumpere conspicati, celeritate, & fortitudine iuxta admirabili, vix confirmatos, & in ordinem redactos adoriuntur: atq; in urbem, priusquam certamen tentaffent, in longè turpiffimam fugam coniectos, magno ipforum detrimento compellunt. subq; ipsam Blacherniam portam fugientes, ne retentare conglobareq; fuorum acies possent, tanto animi ardore infectantur, vt quum ingentia saxa à Græcis, in grandinis morem deijcerentur in nostros, & Burgundiones acriter incumberent, Guilielmus Chiamlites lapide de muro in brachio ictus, magno omnibus luçtui effet, quòd Eques præfenti consilio, & manu efficax haberetur. eodem casu plures nostrarum faucij, plures grauiter vulnerati perierunt. Burgundiones interim multis ea pugna captis, atq; in his Constantino Lascare Theodori fratre, equo hærente, viro ea tempestate apud Græcos insignis virtutis, & famæ, Imperatoria affinitate clariffimo, quem Gualterius Nigellanus suum mancipium iure belli fecerat, sese ad stationes recipiunt. Cæterum antequam pugna dirimeretur, Eustachius Eques spectatæ virtutis, atq; idem

Hen-

Henrici fratris Balduini Comitis, cliens, quem Marchionem appellabant, à chirotecis trilicibus, à casside, & scuto de collo pendente benè paratus, eò ad conflictum communis martis accurrit tanta celeritate, atq; animi magnitudine (siquidem solus perpetratae dimicationis gloriam tulit) vt quemadmodum hostium propriam fugam, ita suorum victoriam fecisse diceretur, vt non modò fugati hostis, sed probatae virtutis opinionem, in castra reportaret. Et cum nullum ferè temporis punctum remitteretur, quin vel leuibus prelijs dimicaretur, Græci semper aliquid detrimenti accipiebant: cum tamen Francos miserè coarctatos, tanquam planè captos gloriosè iactarent. Re quidem vera angustè continebantur, atq; ab omni comœatu intercludebantur; vt vix satis temporis quieti, curaq; corporum necessariæ daretur. Nostri tamen in stationibus facillè cauebant, ne qua subitò irruptio vniuersæ rei perniciem adferret, quinimo, si quando hostis quacunq; portis egressum specularetur, confestim eò aduolabant. adeò, vt ne vnus quidem in dimicatione ad nostras munitiones perueniret, nedum fossam transfret, aut vallum rescinderet. Iisdem diebus irruptione ex Blacherniâ porta in Gallos facta, vbi Græci insignem ea die cladem accepere, Guilielmus Gifnensis concidit. Id incommodum fortis viri morte acceptum, Matthæus Valencurius, ex Namurcis, magni animi Eques, refarciit: qui amisso equo in ponte ante portam, incolumis tamen duplicatam laudem, & de hostis fuga, & de pontis transitu, in castra retulit. Sed ad eandem Blacherniam portam, quam supra Blachernio Palatio proximam fuisse memorauimus, vnde crebriores hostium irruptiones fiebant, Petri Braiaquelli virtus admodum enituit: qui proximus hosti excubitor cum esset, & gloriæ auidus noua alia super alia facinora edebat, gratiam & gloriam, haud immeritam custodiæ castrorum ferens. Ita decem dies in summa rerum angustia, & maximo Gallorum incommodo, assiduè velitatum. Proxima Iouis die, XVI. Kalen. Augusti, rebus omnibus, antelucano tempore apparatus, Galli terra, Veneti autem mari ad Urbis oppugnationem se comparant. Quatuor itaq; ex sex, quas supra memorauimus lectiores acies deliguntur, quæ ad pugnam prodirent, reliquis duabus, veluti subsidiarijs, opportunè dispositis, ne nostros pugnae intentos à tergo hostis offenderet. Bonifacius Marchio Monferratensis manu quæ numero maxima erat, planitiem custodiebat. Campani, item Burgundiones, simul & Matthæus Monmorentiacus cum suis excubias agebant, præsidio Castrorum relictî. Balduinus Co-

mes Flandriæ, vna & eius frater Henricus, Ludouicus Comes Blefensis, Hugo Sancti Pauli Comes, castris egressi, cum suis copijs, oppugnationem alacriter aggrediuntur, binisq; scalis ad fenestram superioribus murorum pinnis subiectam (Barbacanem vocant) in vrbis angulo mari proximo, applicatis, nobiles quidam Galli, duoq; cum his Centuriones, genere quidem humili, sed eo saltu satis clari, maxima vi murum transcendunt, Britannis ac Danis propugnatoribus, ab Imperatore Constantinopolitano mercede conductis, qui arcubus ligneis ex disciplina Britannica sagittabant, fortiter loco pulsus, Francisq; militibus ad quindecim numerum scalas ascendentibus, iter faciunt. Omnes cominus cum Græcis pugnant, initumq; est certamen paribus primo animis, ac viribus, ac plures hincinde aduerso ore deformiter vulnerati; sed postquam noua manus militum Græcis subsidio aduenit, & murum conscendit, nostrosq; raros, & præterea neminem subsequi animaduernerent, subita spe elati, paucos facile regredi compellunt, omnibus perturbatis, dissipatisq;, compluribus vulneratis, & duobus captis. quorum aspectu Imperator Alexius fratricida valde exhilaratus est. Interea Dandulus rei naualis peritissimus Imperator, tubarum, & tympanorum signo sæpius dato, mari nihilo segnius agere, percussis muris Ceratino in sinu, Classem instructam ad Petrium promouere: ita vniuersæ classis diuisis ordinibus, vt Biremes inuicem succederent, & muris appellerentur, tensisq; balistis, atq; infestis arcubus Græcos lacerarent. Maiores verò, & onerariæ naues, celoces etiam, & Hyppagogæ statariæ, nempè ad anchoras in aciem ante muros constitutæ, erectis tollenonibus, vibratisq; ingentibus saxis, ex castellis pro-rarum, & puppium, & ab excelsis summi mali carchesijs, iugiter operam nauarent. ita omnibus tormentis defensores satis pro loco pugnaces muro submouere. Naues, Biremes, Hyppagogas, ad terram propellere, simul & his, quæ ad mali summitatem caueas haberent, scalas applicare, vt iam cominus certaretur. caueæ enim summis alligatæ malis, multos propugnatores continent, è quibus deni, & sæpè pro nauigij magnitudine, viceni homines, ferro & saxis, atq; missilibus propugnant. Ita classis acie instructa, vt turribus, atq; editioribus ex locis naues ab hostibus facile numerari possent, ad tres manualis balistæ iactus, Ceratino in sinu Urbem oppugnabat. tanti vndiq; clamores editi, tanto crepitu, adeòq; horribili machinarum, & tormentorum molares lapides ad auras supernè iactantium, fragore cuncta resonabant, vt cælo mare, cæ-
lum

lum mari misceri videretur. mare etenim, quod ipso Ceratino in sinu tranquillitatem, alioquin leniter profluentis Bosphori, introrsum ostendit, fluctuosius concitatum, Peræ litoribus feruenti spuma iactabatur; quum cælum, superfusa tot excitatis fragoribus atra caligine, pugnantium oculis penè esset ereptum. quæ res nautas eo incommodo territos, aliquantum conturbavit, atq; vt iam Biremes ad terram appellere dubitarent, effecit. hinc liquidò cognosci potuit, quantum sit momenti in Imperatoris virtute, & sapientia positum. Dandulus, quanquam senex, & cæcus, attamen ingenio ferox, præter senum naturam, quibus omnia alia magis, quàm bellum placet, sic animo militari capiundæ Vrbi excubabat, vt nihil ei inopinatum accideret: nullam quoq; rei benè gerendæ occasionem prætermitteret. proponit præmia singulis, qui spectatæ virtutis facinus ediderint: atq; omnes ad præstandam gnauiter operam hortatur. sed, vt suos paulum respectare, atq; hæsitare animaduertit, neq; in terram appellere; indignans, & stomachans, quòd Venetæ gloriæ multum splendoris, ea turpi cunctatione detraheretur, in puppim Prætorię (vt erat) fulgentibus protectus armis, conscendit; & ad accendendos animos, ante se alati Leonis vexillum præferri iubens (is Leo Diuum Marcum, Vestetorum numen tutelare exprimit) quam clarissima posset, voce exclamans, remiges, & propugnatores nominatim appellat, terræ quamprimum exponerent. qui non obtemperaret, ei capitale fore. Ita, Principis grauitate, sapientia, authoritate, dignitate, voce; nautæ, gubernatoresq; commoti, Ducem, & seniore, & cæcum gestantes, ante Urbem in terra statuunt, simulq; Diui Marci Vexillum præferunt. Tantus primùm pudor, deinde ex conscientia ardor animi, ad Duci satisfaciendum, classicos milites, reliquosq; Trierarchos incessit, quòd Prætoriana nauis prima ad terram appulsa sit, vt omnes suo sanguine erratum protinus luendum ducerent. omnium namq; oculos in se conuertebat, cum aperta galea viuus senex, ac ferox adhortaretur suos, voce terribili, & seuro vultu intuens, minus fortiter pugnantes increparet. Itaq; Veneti specimen virtutis, aliud ex alio Principi suo, conscensis scalis per nauium rudentes, & in altum eductis, vt longè supra mœnia eminent, certatim edere non destiterunt. Villharduinus Mareschallus, Imperatori Dandulo, Classiq; Venetæ, Diui Marci Vexilli in turri Constantinopolis ante omnium oculos propositi, in suis Commentarijs Gallico sermone conscriptis, testimonium dicit. Idq; se de XL. Viris didicisse, qui suis oculis idem vidisse

confirmarent, sed à quo potissimum Clafsiariorum Venetorum duce, in turrim primum illatum fuisset, nescire. Certè quidem vulgò Græcorum in constanti fama erat, custodes territos de statione fugisse, simul ac Venetorum Vexillum à Venetis ad se formidandis copijs inferri prospexerunt. tantum porrò cuiusq; Veneti, & Remigis, & Clafsiarij, vel Trierarchi studium erat, gratiæ à Dandulo Duce ineundæ, vt non dubio periculo turribus propinquarent, murumq; subeuntes demolirentur: quo armatorum acies, patente aditu in Urbem irrumperent. omnibus in mentem veniebat, Diuum Marcum Orienti infensum facilè Venetias euocatum (nam eius Diui corpus, Iustiniani Participatij Principatu, Alexandria in Urbem aduectum) vt Venetos omnibus dubijs temporibus, certo tutelari numine conseruasset; sic eosdem præsentis fauore tueri, vt Iuniore Alexio in Imperium cum Patre restituto, insignis Veneto nomini ex eo bello, apud omnes gentes gloria pararetur. Ita, ad Petrium (Vicus Urbis est Ceratino sinui proximus) viginti quinque turres Veneti XVI. Kalend. Augusti capiunt, & præsidio firmant. Dandulus victoriæ nuncium ad Barones scapha statim misit, se viginti quinque turribus potitum: quas sine alterius adminiculis facilè tueri posset. Ea re, Barones gaudere, simul & mirari. nec ita solutè nuncio credere, nisi cum ab eodem Dandulo, equos, phaleras, ac multiplicem opimam prædam, nauibus ad se importatam cernunt. tot tantarumq; Urbis turrium occupatio, & in Urbem irruptio, Alexium Tyrannum virium suarum conscium, perplexum angebat, & ad fugæ consilium incitabat; eò tamen magnas repente suorum copias immittit, quæ Venetum disijcerent, aut illi viam in interiorem Urbem intercluderent. nostri, cum se tantæ multitudini impares viderent, tantum incendiolorum inter se, & Græcos intermiscerent, vt sui conspectu illis adempto, incolumes se in turres antecaptas facilè reciperent. Inde, ad Græcos, ignis continenti vento, quum fortè magno nostrorum adiumento flaret, tantus ferebatur, vt eorum oculos, Venetorum. & Francorum in turres receptus, planè falleret. ferunt eius sæculi scriptores, nullum vnquam, vel obsessæ, vel bellica clade afflictæ vrbi, vno illo acerbius, ac luctuosius spectaculum extitisse. exurebatur enim continenti incendio, quicquid à colle Blachernio, vsq; ad Euergetæ monasterium pertinet; quod trium milliarium spacium complectebatur; flamma ultra Deuterum elata: miserias suas Græco populo, tota Vrbe magnis eiulatibus deplorante. Interim Tyrannus Aurea, Selymbriana, & septem turrium terrestribus portis, omnes

nes copias passuum duorum millium interuallo, ab his quas nostri obsidebant, Duce Theodoro Lascare genero Vrbe educit, quo inopinantibus pauorem inijceret. Eius Exercitum innumerabilem fuisse credibile est, qui omnium fama, & Græcorum fermone mundus ipse vocitabatur. Itaq; patentibus latè campis instructam aciem, expanso, & circumdato equitatu, in Francos ingredi iubet. Ipse Imperator, vt suorum voluntatem promereri videretur, sublimis in equo fulgentibus armis protectus, quem ab Imperatorio pileo, & purpureo villosò serico, ad acutæ pyramidis instar turbinato, omnes vel procul noscebant, medijs Legionibus longè conspicuus, huc illuc celeriter aduolans, districto gladio suos cohortans, & phalanges permouens, ea die omnia, solertissimi Imperatoris, & militis munia implere conabatur. Franci, vt primum ad se veniri conspexerunt, extemplò omnibus partibus, ad arma conuolant; ita quisq; arma confestim expedire, tela tentare, & spem victoriæ aliquanto maiorem capere, nempè spectaturi quos sæpenumerò vicerant. Quamobrem è vestigio in ordines suos quæq; manus restituant. Eo die, Henricus frater Comitiss Flandriæ custodias agebat, vnà ex Namurcis Matthæus Valencurius, Balduinus Bellouisus Hannonius, cum suis quisq; equitibus, ac manipularibus, qui in secunda acie constiterant. In hos, Alexius Tyrannus omnibus suis copijs, tribus Urbis portis, vno tempore egressus, rectà pergit. simul castra oppugnari iubet. Contra Franci in valli morem firmissimo munimento castris hærentes, satis habere hostem exitu prohibere. Sex igitur Francorum turmæ, necessariò, vt in tanta paucitate educæ, in acie, pro castris stare, ne hostium multitudine circumuenirentur. Sic aciem Villharduinus suis Commentarijs fuisse refert. In fronte sagittarij, & ballistarij locantur; sed ita, vt magis alæ, quam frontis speciem præberent. nam frontem propemodum equites ostentant, qui more Francico, aciei omnis caput, & pedes habentur. Pone equorum tergis, scutati, vel clypeati: post hos armigeri adhærent, pedibus pugnanturi, deinde Centuriones. His, valida & pugnæ parata manus adiungitur, quæ ex equitibus, ad ducentos conscripta, pedestri tantum prælio destinatur. qui contra Alexianorum Equitum, peditumq; nimbum Constantinopolitanis campis effusum, varia armatura effulgentem videbant, manus in cælum tollentes, nostrorum miserescere, eoq; Deum palmam nostro paucorum Exercitui, vt Tyranno sceleribus tantis feroci, & præclaro, iustas pœnas, & debitas precari. Ita consistunt pro castris, idq; sapienter: ne, si se campo effudis-

fent tam pauci, hostium innumeris copijs, vno omnium cruentissimo prælio, circumuenirentur. apparebant campi, hostium copijs tecti, & gradu militari, in nostros vadebant. Francorum in acie sex tantum phalanges, Græcorum verò numero ad sexaginta, & singule singulis nostrorum numero pares. sed nostri ita pro tempore instructi constiterant, vt nullicundè, nisi à fronte inuadi possent. Iam intrareli iactum vtraq; acies constiterat, & missilibus rem gerebant, cum Dandulus ad declarandum suum in Gallos studium, turres deserit, suosq; ad vnum omnes sub Diui Marci Vexillum laborantibus suppetias laturus, cogit. demonstrat duo imprimis homini benè à natura informato semper declinanda esse, temeritatem, atq; dedecus; quod qui his maculis vel tinctus sit, is Dijs hominibusq; inuisus habeatur. hæc eo die fugere, an sequi velint, in ipsorum manibus esse. quibus, quò minus parcerent, eò tutius eas pestes à suo capite amolirentur. animaduertant, Gallos sibi coniunctissimos in acie collatis castris cum summo periculo stare, & quidem in Tyranni conspectu, omnium hominum, quos terra sustinet maximè impij: Græcis pariter, ac Ciuium omnium multitudine armata Vrbe effusis. Se cum Gallis, vt scirent, belli societatem iurasse, quos sine impietatis scelere, deserere non possent. increpans eos qui ad naues respicerent, quod saluti Dijs hominibusq; infensi consulant. Ad extremum orat, ne committant, vt Galli gloriosè mortuorum nomen, Veneti turpè fugientium, & infidelium obtineant. Ita, splendidum thoracem quem induerat, palma crebrò pulsans, sibi vti pio certè, & impigro Venetæ Reipub. Principi, & Imperatori constare, cum Deuotis, aut gloriosè vincere, aut victo honestissimè emori. Imperat, vt sese in terram Clasiarij Deo auspice transmittant, quo votis vocato, nullam vnquam ignominiam admiserint. Igitur non procul à Blachernis, cum auxiliaribus Venetorum copijs, in terram descendens, ad Exercitum contendit. Græci, vt modò posui, innumerabiles, cum ferè toto die oculis nostros comederent, & suo more non manu, sed procacitate linguæ nostros ad pugnam euocarent, cum nostri pro castris confisterent, & sapienter quidem, ne quid enim à tergo noceretur, castra occurrebant, & loco tamen æquo, prælij potestas fieret, ducenteni tamen cum singulis prælium committere, atq; in amplissima planitie in fronte pugnare refugiunt. Ad extremum Imperator siue suis diffidens, siue conscientia Deum præsentem hoc prælio, sceleris vindicem veritus, vrgente fatali necessitate, Theodoro Lasfari genero, ferocis ingenij iuueni, committendi cum nostris prælij

maxi-

maximè auido potestate sublata, pedetentim regredi cepit, suosq; omnes incolumes cum aduesperasset in Urbem reduxit. Nostri equites, pugnae ardore, Graecos castrensi gradu infecuti sunt, sed quòd nusquam illi resisterent, & eruptione improsperè tentata, conuerso itinere ad Palatium, quod Castelli instar cum viridarijs perpetuo muro praecinctis, Philopacium exterius appellatur, se reciperent, in castra redeunt. Omnes credere, Deum Gallis, & Venetis victoriam eo die ex animi sententia conficere: aut, eos diuina mente homines esse, qui sine sudore, & sanguine, innumerabiles Graecorum myriadas cum suo Imperatore fugarent, ita ne posthac rebelarent; idq; meritò gaudere. Imperator Alexius desperatis rebus, in Urbem reuersus est. nostri, defatigati in castra redierunt, exuendis armis, curandisq; corporibus prima vespera operam daturi: sed id cura militari parcius, quòd inopia commeatus laborarent. primis tenebris Alexius cum se in Palatium recepisset, per se pavidus, & ex merito infidias vndiq; timens, destitutusq; à Ciuibus ad fugam se parat, quasi de industria Urbis afflictæ, & perditæ se absente exitium acceleratum vellet. Itaq; compilatam omnem Imperatoriam Gazam, secum asportans, fugæ consilium cum paucis mulierculis, & cognatis turpiter communicat: omnes amicitiae specie hortari, & monere, vt fortunæ cederet, extemploq; profugeret. Ergo Irene filia, & decem auri centenarijs, cum alio ornatu Imperatorio, & pretiosarum gemmarum, atq; vnionum loculis in nauem impositis, ne his demum hostis potiretur, Euphrosina Imperatrice familiaribusq; in Palatio relictis, quum in mora (quod dicitur) periculum videret, sub primam noctis vigiliam, summo silentio, Debelum, Euxini Urbem contendit, deductisq; omnibus qui voluntarij fugæ comites esse voluerunt, aduerso Bosphoro nauigans, clam Vrbe fugit, cui octo annos, menses tres, dies octo amplius imperauerat. neq; enim diuturna sunt Imperia scelere quæsitæ. Hoc incontinenti rumore dissipato, Ciues, qui satis improsperè virium suarum periculum fecerant, partim obstupescere: qui, nullius culpæ sibi conscij videbantur, Euphrosina Imperatrice cum cognatis in carcerem coniecta, ad Isaacium Imperatorem, effracto carcere salutatum protinus aduolare, faustisq; pariter acclamationibus (vt in tali re adsolet) exceptum, rectè sublimem suis manibus, vt in Blacherniam aulam gestarent, contendere, dominumq; Imperialem trabeam induere, eumq; gemmata thebena capiti imposita, in folio Augustali constituere. eo repente populariter ex tota Vrbe ad rem, tam nouam vndiq;

diq; accensis facibus, vel intempeſta nocte concurritur. nemo tam vecors, atq; adeo ferox, quin hoc vno facto Deum Imperia, & Regna omnia largiri, & regere cenſeret. Iſaacius Comnenus commutata fortuna, modo inops, cæcus & catenatus, hilaris nunc, eorum aduentu quos conſpicere non poſſet, terrarum orbis Principum amplifſimus, vniuerſum populum hoſtem & amicum, eadem horula expertus eſt. Ita, cuius cauſam, homines neq; conſilio, neq; vi diiudicare potuerunt, Dei nutu, & quidem ſine puluere, & ſudore, quod præſtantius eſt, finem habuit. Extemplò familiares ſuos ad Exercitum mittit, qui Alexium filium, Barones, & Dandulum Venetiarum Principem, de Tyranni fuga certiore facerent: ſimul ſe in priſtinam fortunam reſtitutum. Accepto patris nuncio adoleſcens excitatus, ſtatim Marchionem Monferratensem ad ſe vocat: Marchio, eodem ad Alexij tabernaculum, accensis funalibus, Barones vndiq; accerſit. eos rem omnem voluntate pueri edocet. ita, quæ de Deo non ſperare, ſed ne optare quidem auderent, libentioribus animis accipiunt. eoq; Deo ipſi Opt. Max. cæteriſq; Diuis publicè congratulatum, atq; ſupplicatum eſt; quod ſine ſanguine, ac tantæ Urbis direptione victoria pararetur. Quod iuuenem è miſerrimo, repente fortunatiſſimum, ac florentiſſimum effeciſſent: vt iam veritate verius, illud prouerbiū habeatur, cui Deus adſit, ei neminem hominem obeſſe poſſe. Ita, noctem inſomnem, nunciij vltroq; aduoſante lætitia penè incredibili, omnes cumulauit. Iam cælum in albeſcebat, cum frequentes Græci, gens prona in adulationem, cognita Tyranni fuga, in caſtra ad Francos magnas inuſitatæ lætitiæ ſignificationes, manuum plauſu, & crebra geſticatione corporum, ſecundiſq; acclamationibus edere, & Iuniorum Alexium dominum ſuum ſalutare. vt diluxit, Exercitus more in armis ſtetit, nec ſe Græcis hominibus libenter credulum præbebat: ſed in horas tam certi, & locupletes authores certatim aduoſabant, vt Barones cum Duce Veneto, quomodo victoria vterentur, in medium conſultare non dubitarent. Decernuntur è veſtigio, graui ſuſcepto conſilio, quatuor Oratores, Matthæus Monmorentiacus, Gotthofredus Villharduinus, Franci, cum duobus Venetis Patricijs Danduli Ducis nomine, qui ſi de re compertum haberent, continuo cum Iſaacio de conditionibus, & pactis explendis, agerent, quas Alexius filius, authore Philippo Sueuo Theutorum Rege genero, Baronibus, Duciſq; Veneto iureiuraffet, vt eaſdem ratas haberet, coram pertractarent, aliàs Barones, ſe filij poteſtatem ipſi non facturos. Legati, aditu ad Imperatorem,

per

per præconem petito, inter Macherophoros, quod satellitium, Grifonum vulgo Græcis nominatum, ex Anglis, & Danis, antiquo Græcorum Cæsarum more conscriptum, in stationibus erat, ab Urbis porta, pedibus ad vicinum Blachernium Palatium deducuntur. Ibi Isaacium carcere eductum Augustali ornatu, & calyptra insignem, vnâ Vxorem Margaretam Augustam, Alexij nouercam in primis venustam, Hungarię Regis sororem, salutant. Aula omnis gentiliū & propinquorum Isaacij, proborum Ciuium, & principum Virorum, Seuastocratorum, Protoseuastorum, Contostephanorum, Chartulariorum, purpuratorum gratulantium, & illustrium Feminarum plenissima: quæ auro textile, & serico versicolore, pictas stolas indutæ, multoq; auro, margaritis, gemmisq; lucentibus exornatæ, spectantium oculos perstringebant. Qui modò Dominum armis insequerantur, eos ipsi momento temporis omnia obsequentes vidisses. multiq; ex ijs qui Imperatoris Alexij partes prius sequebantur, astuta dissimulatione accurrentium turbę admiscuntur: tanto concursu, vt ea Ciuitatis in Augusteonum Palatium frequentię pompa, intermixto lachrymis gaudio, magni triumphi speciem adæquaret. Legati, se ab Alexio Filio, Dandulo Principe, & à Baronibus missos dicere, & arcanò cum paucis colloqui velle. In conclaue introducuntur: quo Imperator cum Margareta Augusta, & epistolarum scribijq; Augustalis Magistrò, quem Cancellarium dicunt, & quodam internuncio (Dragomanum Græci vocant) concesserunt. Ita q; Villharduinus cum Collegis ante illos stans, pauca in hunc fermè modum locutus est. Quantum Alexio Filio tuo, Imperator Auguste, tibiq; adeò Venetus Princeps, ac Franci Barones opitulati sint, nobis tacentibus, satis res ipsa loquitur. vt iam nemini dubium sit, quin fidem datam, dictis factisq; abundè liberarint. restat, vt is pactis maneat, tuq; præsertim qui belli confecti commoda prior sensisti, optima fide, & iureiurando nobis ea confirmes. Idq; Filium de te nostra voce flagitare, Deos, hominesq; testamur. Duci Veneto, Baronibusq; omnino deliberatum est, Alexium non ante huc dimittere, quàm initæ ad Iaderam pactionis, ritè confectis tabulis conceptas condiciones, te integra fide præstiturum, iuraueris. Quas (inquit Imperator) condiciones? proloquar verò, inquit Villharduinus. Ecclesiam Græcam Romano Pontifici Maximo, atq; Ecclesiæ Latinæ obedientem fore, cuius de manu, & iure, iam pridem sese, per iniuriam, an indignationem dicam, an potius vtrunq; subduxit. Alexium Filium, teq; adeò, Romanos Pontifices, vti veros CHRISTI

Vica-

Vicarios, & sacrorum Principes, veneraturum. Secundo loco argenti pondo ducentena millia, rei nummariae inopia pressis Baronibus Alexium soluturum, ut tantorum sumptuum incommoda compensemus, & militibus stipendia seditiosè flagitantibus præsentì pecunia persoluamus. Deinde aduectitium com meatum in annum continuum omnibus Crucigeris, vel infima fortuna hominibus, cuiuscunq; modi suppeditaturum: peditumq; decem millia, ad augendas Baronum copias, suis nauibus Memphim aduersus Ægyptium Sulthanum, nobis auxilio submissurum; qui annum continuum, imperante Monferratense Marchione mereant. Ne verò aliquam Christiani milites ex quotidianis ferè Sarracenorum incursionibus calamitatem accipiant, Alexium quingentos equites sub signis in Iudæa, Syriaq; ad Hierosolymitani Regni præsidium, tota vita habiturum, eisq; stipendium numeraturum. Habes Imperator condiciones, de quibus Alexius Filius, Philippusq; Sueuus, Theutonum Rex, tuus gener, ac idem sponsor, iusiurandum iam pridem dedit, easq; publico diplomate, & quidem signo suo pendente, idem Alexius testatus est. in hæc eadem ut consentias, tabulisq; consignes, Dandulus & Barones flagitant. Rem sanè perdifficilem (ait Imperator Isaacijs) Oratores postulatis, cui, diuturnis bellis ærario maximoperè exhausto, recens Imperio potiti, soluendo non sumus. quanquam si triplex Imperium quale hoc Constantinopolitanum, Filius vobis donarèt, plura tamen vos promeritos liquidò iudicaremus. Ita q; quod immortalis collati beneficij magnitudo suadet, ut gratissima voluntate agamus, quæ Alexius Filius promisit, ea omnia rata habemus, tenemus, & ex formula exquisitissimi iuris comprobamus: Eademq; cum ingrati nomen abominemur, & exhorreamus, dare, facere, bona fide iuramus. Cæterum de meo in Barones, & Dandulum Ducem animo, ita illos existimare velim; amorem meum, qui quidem erga illos eximius antea semper fuit, hac in me, filioq; meo in Imperium restituendo, & ornando mirifica voluntate, ita auctum, multiplicatumq; esse, ut Baronibus, Venetoq; Duci, nemo mihi Imperioq; Orientis, aut coniunctior futurus sit, aut certè carior. Quarum rerum diplomate conscripto, aureo quidem signo de veterum Græcorum Imperatorum more pendente ablato, Legati in castra reuertuntur. Igitur in Vrbe, Deo, omnibus templis apertis, protinus congratulatum, qui Gallo & Veneto, victoriæ quidem insignia, sed Isaacio Patri, Filioq; præsertim victoriam tribuisset. Barones, Isaacij Augusti responso mirum in modum gaudere, Alexiumq; Filium, ad ipsum

in equis , solenni pompa è castris cum ornatissimo Trierarchorum Venetorum , Gallorumq; Præfectorum , & Centurionum , equestri comitatu , vt quibus viribus pollerent , Græcis ostenderent , in Urbem deducere : à quo omnino regiè excepti sunt . Bonifacius Monferratensis Marchio , affinitatis memoria , & honoris causa , cum Equitibus Transpadanis pompam anteibat . Adolefcens pernobili incedens equo , inter Venetorum Primores , & Gallorum Equites , qui ornatui maximoperè studentes , fulgentibus armis conspicui , vetera victoriarum suarum insignia , galeati aureos torques , atq; prægrandes cristas desumpserunt , medius incedebat . Ita Urbem Adolefcens Augustus , triumphanti similis inuectus , magna frequentia , gratulationeq; populi susceptus est , cum tota Vrbs portis repentè egressa , intranti obuiam occurrisset . Sed cum Pater , & Filius sese mutuo complexu tenuerunt , penè alienata præ gaudio mente , lachrymas fundere , ac tenere se dubitare , quòd inter se tanto interuallo non vidissent , & è summa calamitate nunc felicissimi conspicerentur . Verùm Alexius Adolefcens in primis omnium oculos in se conuertit , quem decoræ frontis , & iuuentæ honore conspicuum , è miserrimo beatissimum repentè factum lætarentur : contraq; Tyranni fratricidæ , patruis spoliata sortem , cum florenti Patris & Filij Fortuna conferebant . Luculenta nimirum , magni numinis Dei in vtramq; partem exempla . homines in puncto temporis , vel ad gloriam euehentis , vel deprimentis , atq; conculcantis . In Castris , Episcopi , minores Præsules , Cenobiarchæ , & reliqui Sacerdotes , hymnos præcinere , victoriamq; vni Deo acceptam referre , quæ humana ope pari non potuisset . ab eodem , parem in Palæstina , & Syria Fortunam sacro bello deuotis militibus petere . Postridie Imperator Isaacius cum Filio , Comites , & Barones rogat , vltra finem Peræa in vrbe , sibi tabernacula locari velint : quòd periculum videretur , ne si in vrbe hospitentur , inter ipsos , & Græcos tumultuaretur : propterea à Græcis seorsum stationes haberent , ne ex promiscuo congressu , conciones & rixæ subinde orientur ; quæ res Urbem , aut funditus euerteret , aut labefactaret . Illi , se Imperatori ita addictos esse respondent , vt omnino parere semel ipsis imperatum sit . Dimenso apud Galatas loco , tendunt : omni comteatu , diligentia Augustorum , abundè prouiso ; quinimò cæteris omnibus rebus , quæ ad ornatum , luxumq; satis essent , nostri à Græcis decenter excepti . Equites , peditesq; Urbis inspiciendæ , amplissimorum Circuum , Hippodromorum , Regiarum domorum , Templorum

pulchritudine, præter cæteras nobilitatē desiderium cepit. quibus in templis, Reliquiæ Diuorum asseruabantur, vndiq; à Græcis Imperatoribus, eò ad honorem comportatæ, quantē nusquam Urbium Græciæ ornamento esset. Iam nihil Græci, Franciq; & Veneti disfidere, sed omnia communibus auspicijs in medium deliberare. Hoc interim spatium, communiter decernitur, vt Alexius Adolefcens, die quo Diuo Petro ex vinculis in libertatem restituto, Christianis mos est Kalen. Augusti, ferias agere, resignante Isaacio Patre, inauguretur, quæ cæremonia nostris eò maiorem lætitiā attulit, quò ipsis Augusti Kalen. incidisset, quò felici die, vt Augustus Cæsar, olim nutantis Romani Imperij nomen, Actiaca victoria confirmasset; ita Diuus Petrus Christianis vinculorum solutione plusquam diuina, festum diem dedit. In cuius victoriæ memoriā gnara posteritas, continuato more eum diem deinceps poculis, ad mensam genialiter confidens, celebrare consueffet. Sed quoniam ad hunc locum est deuentum, operæpretium erit, quod ad rem pertinet, in historiæ studiosorum gratiam, paucis enarrare ritum, quo olim Orientis Imperatores Constantinopoli in Diuæ Sophiæ solennibus cæremonijs inaugurandi, gemmatam coronam induerent. Fanum est in Vrbe Diuinæ sapientiæ verbo, Diuæ Sophiæ appellant, omnium, quæ Constantinopoli sunt, vt augustissimum, ita & religione sanctissimum, ab Imperatore Constantino, magni Constantini filio, Tigneo primùm opere concamerato ædificatum: mox à Theodosio magno, cum ob Arrianorum seditionem conflagrasset, cameris cylindricis textum: nouissimè demum in eam, quam hodie, videmus formam, à Iustiniano Imperatore pari religione, sed magnificentia longè maiori, vtpotè lateritio concamerato opere luculentius restitutum. Templi vastitas, & magnitudo ea est, cum in longitudinem ducentorum quadraginta pedum, latitudinem ducentorum, & tredecim, à suprema verò testudinum conuexura ad imum solum, centum quadraginta duorum pedum latitudinem protendatur, vt amplissimarum testudinum fastigia, crebraq; pinnacula, ad octingenta, & amplius stadia, per Propontidem Byzantium nauigantibus, inter eminentissima Urbis ædificia occurrant. Vniuersa moles coctis lateribus constat, nulla lignea materia interposita, ne in posterum incendijs pateret. Parietes ab imo ad summum marmoreis crustis conteguntur. pauimentum tessellato distinctum opere, tabulisq; marmoreis non parui pretij pulcherrimè substratum. Columnarum verò quæ multiplici serie non vestibulum modò, sed & à fronte & à lateri-

lateribus omnia conuallant. Porphyritici lapidis, Thapsici, Parij, Spartani, tantus est numerus, vt in reliquo terrarum orbe vix parem reperias. Ædis superior pars introrsus, ipsaq; testudinum conuexura, purissimo fulget auro, tessellis vitreis aureis, non moseaci operis ratione hodie peruulgata, sed antiqua illa recondita amussi, diuina egregiè, vndiq; intexta. Eo in templo, recens Imperio potitos inaugurare consueuerunt: more per octingentos amplius annos iam pridem à priscis Imperatoribus ducto. Sed, vt apud Latinos nihil est Sacrosanctum, nihil Augustum, nisi quod Pontifex Max. sanxit, quod in Romanis Cæsaribus euenire hodie perspicimus; eos quamuis sententia Senatus, aut suffragijs electorum Augustorum acclamatos, & designatos, non tamen prius Augusti, aut Imperatoris titulum sumere, quam ritè à Romano Pont. Max. coronatos: tum enim primùm reiectis Cæsaris designati titulis, appellationibus Augusti, & Imperatoris vtuntur, cum more per quos oportet, vbi, ac quando oportet, Romani Imperij corona ipsorum capiti imposita est. sic, in Vrbe Constantinopoli Patriarchæ soli jus erat, diem diademati imponendo deligere, diademaq; nouo Imperatori ponere, nisi pater uetus Imperator præsens adesset, qui vnà cum Patriarcha coronam Imperatoriam (calyptram Græci vocant) filio imponeret. De fanciendo igitur solempni ex Græcorum monumentis, quorum proximis annis mihi copiam fecit Aloysius Barbarus, Petri filius Venetus patritius, græcè & latinè doctissimus, pauca, sed ea digna memoratu exscribam, quo Latini homines ritus, morisq; Græcorum rudes, Imperialis inaugurationis notitiam aliquam habeant. Pridie igitur eius diei, qui capiendò diademati præstitutus est, futurus Imperator Augustus in magnum Palatium, Constantinopoli Augusteonem nominant, celebritate Senatorum, & nobilium Aulicorum, domesticorumq; quanta maxima potest, deducitur. Inde sequenti diluculo, hora diei secunda, in Sophiæ Templum, initijs Imperialibus consecratum, gemmata veste designatus Imperator descendit. Græci Proceres auratis trabeis, vel purpura, vellato clauo, incedentis latus stipant. Ibi, quam de rebus diuinis habet persuasionem, apud Patriarcham Constantinopolitanum, hoc ritu, solempni sacramento profitetur. si literarum peritus est, sumpto calamo id ipsum manu sua in tabulas refert, præfatus se in CHRISTO Deo fidelem Imperatorem, & Augustum Romanorum esse. sin verò Cæsari adhuc Cæsar pater supersit, (vt erat Alexio Isaacius) patris nomine præposito, sacramentum filius exorditur. Auspicatur autem Imperator

ab Symboli Apostolici recitatione, quod ad calcem accuratè describit. Imperito autem literarum, Patriarcha voce præit, quod sequatur. Apostolicas etiam & diuinas omnes traditiones sancit: nominatim verò septem Conciliorum Oecumenicorum, & Prouincialium decreta: itemq; priuilegia, idest iura singularia, & morem sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, necnon quæ Sancti Patres rectè, & ordine suæ quisq; Diœcesi præscripserunt. Præterea, omni tempore, vt Christiani Imperij propugnatorem Augustum decet, Ecclesiæ constantiam, fidem, pietatemq; præstiturum: pro cuius autoritate, maiestateq; defendenda, ipsum quascunq; licet grauissimas, contentiones subire, & suscipere paratum, curaturumq; (vt filios amanter decet) quæ ad Ecclesiæ amplitudinem pertineant, vt Christiana Religio ad firmiorem dignitatem instaurata, clariore nominis sui autoritate potiat. ea deniq; omnia cogitaturum, quæ suam veterem pietatem in Dei Ecclesiam, & Patriarchas Constantinopolitanos benignitate, atq; humanitate testentur. vt quantum in se sit tanquam Pontificiæ dignitatis assertor, & vindex, non modò Christianam Religionem defendisse, sed etiam auxisse videatur. Adhæc operam daturum, vt vectigalia, redditus, incolumitas, & fortunæ omnes Constantinopolitanæ Ecclesiæ augeantur; nullumq; ipso imperante detrimentum capiant: deniq; illud cogitaturum, & animo habiturum, vt Imperio administrando, à rectis iustitiæ, & veritatis finibus nunquam recedat: Postremò se, Patriarcham ipsum, atq; Ecclesiasticas personas, & bona, qua filios in parentes esse pietate par est, sua obseruantia amantissimè complecti, omniaq; illis, quæ quidem ad Ecclesiasticum honorem, dignitatemq; Constantinopolitanæ Sedis confirmandam pertinebunt, quoad suæ rationes patientur, libentissimè polliceri. In formula & illa verba sunt, easdem sibi omnino execrationes, & anathemata fore, quæ Sancti quondam Patres deuouerint, & sacrarint. toto deniq; corde, atq; animo ipsi Symbolo se fidem habere iurato promittit, & pollicetur. Eius rei ergò, sacrosanctam se Dei Ecclesiam Catholicam, atq; Apostolicam, Deumq; ipsum Opt. Max. peiurantium vindicem testari. mox die, mense, indictione, anno, quo hæc agerentur conscriptis, seipsum qui in CHRISTO Deo, fidelis est Imperator, & Romanorum Augustus, Patriarchæ, & diuino Patrum concilio penitus tradens, subscribit. His peractis, ad Conclauem Thomaites appellatum, quod Augusteonem Palatium spectat, reuertitur: vbi vniuersus populus Exercitusq; adstans, Imperatorem acclamare consuevit. Hic antequam

quam Imperator ab Exercitu perspectus acclametur, missilia veteris congiarij loco (ea Græci nodos appellant) qui sunt inuolucra, numismata tria aurea, argentea quoq; totidem continentia, ad multarum myriadarum numerum, ex Cæsaris voluntate, de superioris Augusteonis gradibus, in vulgus iactant. quibus rebus confectis, scuto aureo impositus nouus Augustus sublimè attollitur: ibiq; stans, Exercitui, & populo acclamantibus, exhibetur: & quidem ita, vt totus ab omnibus, de plano spectari possit. In fronte scutum, specie sustentatum, subeunt, vetus Imperator, noui pater, si superest, aut quisquis resignarit, & Patriarcha: aliàs scuti partes, aulicorum Magistratum honoratissimi quiq; sustinent, Despotæ, Seuastocratores, Prothoseuasti; quorum penuria, primarij ciuitatis Senatores id munus obeunt: sin huic neq; Pater adest Imperij resignator; qui dignitate Princeps est, Patriarchæ socius adiungitur. Postquam verò populus, vnà & Exercitus sese eum pro Imperatore habere non semel lætis vocibus conclamarunt, è scuto humi statuitur, atq; hominum celebritate, quàm maxima potest, ex apparitoribus maximo clamore atq; plausu, in Diuæ Sophiæ templum deducitur, vbi mitratus Patriarcha, vnà & linteati sacerdotes obuiam occurrunt, atq; Imperatorem ad rem diuinam in tabernaculum, quod è ligno pro tempore excitatum est, aureoq; panno atq; holoserico vndiq; tectum, ascendentem comitantur. Ibi amiculum Sacerdotes in formam propemodum sacci iniiciunt: deinde diadema, ab Episcopis dedicatum, eius capiti imponunt. quandoquidem eo loco nihil quod antea consueuerat gestare, sed vel corolla, vel alijs rebus, vt libuerit, caput pro tempore velare, liceat. Absoluta interim re diuina, & cælesti pane ab Patriarcha communicato, ante ter sanctissimum hymnum, Patriarcha ex adytis tabernaculum ascendit, & cum eo, principum Ecclesiæ honestissimus quisq; in infulis & stolis. Silentio verò magno, per vocatores Patriarcha interim Augustum vocat. Vt ad pulpitum accessit, & conscendit; Patriarcha ad Imperatorem capite aperto auscultantem, aliàs clara voce, aliàs submissius, solenne eius præcationis carmen effatur, quo Deum propitium, Augustis inungendis inuocare solent. Imperator, velamento capiti detracto, quod paulò antè impositum fuisse diximus, reliqua multitudo, quæ circumstat, nudatis capitibus stare. Exin Imperatoris in caput, in crucis modum, sacrum vnguentum instillat, ter effando, quàm clarissima voce, Sanctus. Chorus qui circumstat Symphonicus, ter acceptam vocem obloqui, ac reliqua templi multitudo idem reddere. Continuò Calyptra

rudi

rudi multorum sæculorum vetustate venerabilis, quam magnum Constantinum quidam gestasse ferunt, paucis gemmis, atq; vnionibus exornata, non de sacra mensa, quod quidam putant, sed de loco infra sacrum tribunal excepta, à Sacerdotibus, ad pulpitum deferretur, & noui Imperatoris capiti, per patrem Imperatorem, vnà & Patriarcham imponitur. Dum autem coronam imponunt, ter exclamat Patriarcha, dignus. qui proximè adstant in pulpito Sacerdotes, & Chorus Symphonicus obloqui, & acceptam vocem dignissimum geminare. Idem vniuersus populus per ædem facere. deinceps Patriarcha iterum preces recitat, & Augustum inunctum Deo, Cælitibusq; suppliciter commendat. quibus peractis, acclamante populo, Imperator alia quam ascenderat, pulpitum descendit, dextra quidem Crucem, sinistra verò oblongum Euangeliorum volumen, manu gestans, & in pompæ morem, templo exit. Imperator Augustali trabea, margaritis atq; vnionibus longè conspicuus præit, armatis legionibus hinc inde stipatus; diaconi verò, & sacerdotes, aurea, atq; argentea sacrorum vasa deferentes, subsequuntur. templum de more circumeuntes; Solea porta superata, Patriarcham in Sanctis foribus stantem reperiunt. capita autem ambo inclinantes, Patriarcha intus, Imperator autem extra, specie gratulantium stantes, seq; inuicem salutantes, diuersis discedunt. Patriarcha templum, Imperator verò maximo tubarum tympanorumq; concentu perstrepen-tes; Græcis proceribus, Seuastocratore, Prothoseuasto, Despota, cæterisq; aulicis Magistratibus, totoq; Exercitu comitante, magnum Palatium ascendit. & in eo conclauē sistit, in quo recens Imperio petitos, & diademate redimitos, ab vniuerso populo celebrari mos est. Ibi, Epulum coronationis supra luxum elegans, atq; opiparum, cunctis Magistratibus Imperialibus, & Senatoribus exhibetur: magno auri, atq; argenti pondere quamplurimis abacis exposito, dum insigni apparatu, & singulari comitate, qua tamen Regia Maiestas nulla ex parte corrumpitur, Imperator publicè cum Proceribus epulatur; quando interim nihilo segnius domesticis Imperatoris ministri, per reliqua Augusteonis conclauia, inferiorisq; Palatij partes, & proximas plateas, Vniuersum Exercitum, atq; vrbānam plebem collectam, cibariorum omni genere instructis mensis, infano sumptu lautè, & luculenter excipiant. Alexius Adolefcens ita coronatus, pecuniam primis suscepti Imperij diebus, per Quæstorem Imperialium pecuniarum (custodem Græci appellant) cepit dependere, quæ singulis Comitibus, Baronibusq; pro rata naui Venetijs

netijs olim Dandulo Principi repræsentati solueretur. Idem nullum ferè diem inuisendi Exercitus, Danduli Principis, Baronumq; salutandorum intermittere: ac præ se ferre, & prædicare, tam diuina illorum erga se merita constare, vt cum omnia egerit, fecerit, quæ velit, tamen ne minimam quidem eorum partem assequi confidat. Quadam die, penè priuato habitu domum Balduini Comitis Flandriæ, & Hannoniæ, familiariter venit: eodem Dandulus, cæteri q; Barones amicè vocantur. apud quos Imperator placidè, & benignè, simul hæc ferè verba fecit. Se Dei numine, & Baronum, Ducisq; Veneti labore & vigilijs, legitimo Patri, & legitimo Imperio, restitutum: quo beneficio, nullum maius ante, cuiquam ope humana ab omni sæculorum memoria partum fuisset. Verùm suborta inuidia crescentis fortunæ semper comite, paucos Regno fideles esse. ei verò Regi omnes infideles, quem pristina fortuna de gradu facilè deijci posse, docuit. Græcos præterea, tùm iniquo animo ferre, se Galli Veneti q; quos pessimè oderant, beneficio Imperium habere, tùm illud omnium indignissimè, Græcam Ecclesiam nouæ Romæ, à Veteri Roma iamdudum omni Imperij honore nudata, iura petere: Ea de causa, sibi ad Clericorum populariumq; voluntatem Imperium, quoad eius vires constabilitæ sint, moderandum esse. His, vt finem statueret, & cum Latinis, rectè sentientibus conueniret, Græcamq; Ecclesiam Latinæ dicto audientem, vt redderet, sedulò operam dedisse. Sed hæc, ab suo Constantinopolitano Patriarcha, Græcisq; Sacerdotibus, multa & maximè liberali indulgentia dissimulationeq; earum rerum, quæ tot errorum causam respiceret, accuratè impetranda: multa deniq; lenitate alliciendos Græcos. Sic enim, ab tot, quibus impliciti essent erroribus, Græcos auerti posse: sic, quòd maximè expeteret, dissolui eorum peruersam de rebus diuinis persuasionem. Sed hæc nimirum, absq; aliquo temporis interuallo, à se fieri non posse dictitabat. proinde, si manerent, multa atq; ea ampliora, angustioraq; , quàm promississet, restitutæ libertatis, & Imperij munera, communis concordia causa concessurum. In his difficultatibus Regni, atq; asperitatibus, si discederent, iuuenem se relinquere & deferri, simul ac portu soluerint. illos, solos esse qui tantis incommodis sua præsentia medicinam facere possint. Se quoq; scire, iam diem appropinquare, quo transmittere in Syriam, & Palæstinam inter se constituerint. Societatem belli, quæ cum Venetis sit, die, quo Diuo Michaeli celestes honores habemus, ex pacti scriptione, ad III. Kal. Octobris, solutum

solutum iri . se, intratàm breue tempus satisfacere non posse . Idcirco orare Barones, vt ad Kalen. vsq; Martias secum hyemare velint. Hanc gratiam de Venetis non desperare, vt stipendio totius hyemis in classem numerato, eam in id tempus non prorogent, vt ex die Diuo Michaeli sacro, in annum, Classem communibus auspicijs regant. Gallis verò, se omnia in diem Paschatis ad VII. Kalend. Maij, affatim suppeditaturum, iam tum mari ad nauigandum tempestiuo. quæ, nisi pro ipsorum humanitate exoret, à Græcis externorum odio flagrantibus, non solùm Imperio, sed suo etiam capiti, non mediocre periculum imminere. Cæterum intra id temporis, se ipsorum ope Regnum communire posse ac stabilire. Proinde, fidem (quæ sibi omnibus rebus charior esset) ex singulis prouincijs vectigalibus exactis, facilè liberaturum. quis enim dubitet quin ciuitates, quæ à Græcis rebellibus occupantur, sub Veneti Franciq; nominis vmbra, quieturæ sint atq; imperata facturæ? adhæc, naues paraturum, in quibus secum in Syriam trajiciat, aut ipsos milites auxiliares in Syriam remittat, vtendasvè Gallorum ductui permetteret, sicuti sua fides postulat. His, Barones pro tempore respondent, deliberandum esse, quòd ea res non sui præiudicij esset, sed Exercitus; quanquam acutiores præsentirent, Alexij preces, ostentui esse. Inde ille in Urbem reuertitur. Postridie Concilium aduocant. Refertur de Alexij postulatis. Barones, Comitesq; ad vnum omnes, maior pars Equitum, Tribuni, Centuriones, Alexio præfertim æqua petenti, indulgendum censent. Sed factio quæ Exercitum sub vexillis stare debebat, & Corcyræ ingentes motus excitauerat, discordias etiamnum obstinatius quærere: Iusiurandum Corcyrense testari, naues publica fide promissas poscere, sibi deniq; nihil quicquam certius, quàm Syriam petere & Palæstinam. quorundam ad militum pedes procumbentium, eiulatus, & voces audiebantur, ne per Deum sæuisima hyeme in Syriam sese importuosis litoribus perditum irent; Franciæ luctum, Syriæ & Sarracenis gaudium allaturi. vt æstiuos dies bello, omnium gentium more dari, ita hybernos quieti. quandoquidem vasto, & sæuo mari, nequaquam ante Kalen. Aprilis, nisi infano ausu, clasis committi posse videretur. Præterea Venetos in animum induxisse, Alexium Cæsarem nulla in re, deserere. Verùm si ad insequentem Martium menssem morarentur, ipsos non modò Alexium suis rebus firmatis, in Imperio relicturos, sed argentum ab eo com meatuq; nauticos (quòd esset apprimè utile) abundè secum ablaturus, & quòd commodum esset, Damiatam tum demum

traie-

traiecturos, copijsq; in Sarracenos, & Memphitidis Sulthanum ductis, totaq; Ægypto, & Babylonis agro præda acta, dites futuros: siquidem votiui milites ab III. Kalend. Octobris, qui communis belli terminus est, ad Paschales dies insequentis anni, qui foret quartus supra ducentimum, atq; millesimum, necessariò secum futuri essent, hyemis asperitate retardati. hanc vnam esse Palæstinæ acquirendæ viam, quam Exercitus concordia faceret. Ita discordia Diuina ope sedata, in Alexij Cæsaris petitionem, qui multa donando, largiendoq; Baronum, ac militum animos propensè redemerat, atq; deuinxerat, decretum fit. Ea de causa Dandulus Venetiarum Princeps vnà & Veneti, solennibus tabulis confectis, benè auspicatò, commune bellum, ab III. Kalen. Octobris, qui dies Diuo Michaeli consecratus est, in reliquum annum facere iuratò promittunt. Idem Barones Deutorum Duces, interposito iuramento polliceri. Tam felicem partium consensum, Matthæus Monmorentiacus, vir fortis, atq; idem antiquissimæ stirpis nobilitate, ac animi magnitudine dux præclarus, illud modò Gallorum Equitum columen, morte sua, debita lætitia priuauit. Luctus enim publicus, vnus hominis vita vniuersam salutem contineri, fortasse equo ambitiosius indicabat. Ergo, funere quàm amplissimo, cuncta nobilitate exequias decorante, elatus, Constantinopoli in Hospitaliorum Equitum Diui Ioannis Hierosolymarij, situs est. Nec ita multò post, Alexius Imperator, Græcorum, Baronumq; sententia, cum parte copiarum Vrbe egressus, Imperij Ciuitates peragrat in fidem recepturus. ei se Comites præbent Bonifacius Monferratensis, Hugo Comes Sancti Pauli, Henricus Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitum frater, Iacobus Auennes, Guilielmus Chiamlites, Hugo Coloniensis; Barones deniq; complures honoris causa sequuntur, quorum nomina, idè Villharduinus non recenset, quòd nihil ad historiæ cognitionem conferrent. Castrorum præsidio Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Ludouicus Blesensis, magnusq; Deutorum numerus relinquitur. Imperatori quocunq; Thraciæ, Macedonia, Ponti, Bithyniæ deniq; adeunti, Ciuitates supplices obuiam procedere. Vnus Ioannissa Rex Mysorum (is inferiorem Mysiam tenebat, quæ Valachiæ, & Bulgariæ prouincias complectitur) superbo contumaciq; ingenio, cuius opes, atq; audaciam finitimi magnoperè timebant, non deditionem, non officium vllum facere. Sed quoniam dehinc sæpius de Valachis, & Bulgaris dicendum erit, qui Mysiæ inferioris populi sunt, & funestas clades Francis intulerunt,

runt, prout suo loco dicetur, non alienum ab instituto operis futurum reor, antequam de Ioannissæ Regis aduersus Græcos Imperatores odio dicamus, si pauca de Mysiæ nomine, & regionis situ, vti multis hoc tempore fortasse ignota, quàm fieri poterit breuiter, referamus. vt, cum quibus atrox, ac calamitosum gestum sit bellum, quiq; nostrorum vires in Thracia vehementer attriuerint, posteris prodatur. Valachia & Bulgaria finitimæ regiones ad Istrum sunt: vno olim inferioris Mysiæ nomine contentæ. nam Mysia omnis veteribus, in duas partes, duasq; prouincias distinguitur. altera, quam Seruiam dicunt, Antiquis Mylia Superior fuit, in qua est Dardania, hodie à Bosna Illyridis fluuio, in Sauum influente, Bosnam vocant. quæ Auorum nostrorum memoria Regibus paruit. nec amisit nomen; hodieq; Bosnæ Regnum vocatur. cuius oppida permulta; sed celeberrimum, quod Hungari Sinderouiam dicunt, Regum Bosnæ, non ita pridem, sedes. ad Meridiem Macedoniae proxima, & Scardois montibus; ab Occasu Dalmatia; ab Ortu autem Thracia; in Boream autem, & Septentriones, Dacia, qua non procul à Tauruno, quod Belgradum vocant, ad Danubij, & Sauu confluente pertinet, terminatur. Altera verò huic proxima, Valachia, à Flacco Præfide Romano, qui illustri virtutis argumento nomen suum prouinciæ reliquit, Flaccia appellari cæpta est, & corrupta paulatim voce, in Valachiam abiisse perspicimus. Hæc, antiquis Mysia inferior fuit, atq; eadem Ioannissæ Regnum, ad veteres Triballos, Scythas, & Getas pertinet. Siquidem descendentes Bolgæ amnis accolis, & Mysiam ex Asia migratione facta ingredientibus, hæc Mysiæ pars ab amne Bolga ingenti fluuio Asiaticæ Sarmaticæ, quem Rhæ veteres, Tartari autem recentiores Hedilûm nuncuparunt, mutato sensim Bolgæ vocabulo, Bulgaria dicitur. Is Fluuius, apud Scythas, ortum habet, loco trans Istrum versus Septentriones, Volga dicto, è magnis, vastisq; paludibus, qui candidi lacus appellantur, & gentibus antequam Istrum traicerent, atq; inferioris Mysiæ partem Thraciæ proximam penetrarent, Bulgarorum nomen dedit: cum à prima origine Bulgari pariter, ac Valachi, inferiorem Mysiam incolentes (tanta est in rebus mortalibus vicissitudo) Scythæ omnes fuerint. huic inferiori Mysiæ, in quam Bulgari ex Sarmatia habitatum concesserunt, & Flacciam, & Bulgariam appellarunt. fines sunt à Meridie Thracia, atq; Hæmus mons; ab Ortu, qua maxime patet, Euxinum; vbi Danubius sex ostijs in Pontum Euxinum effunditur: ab Occasu Dacia; à Septentrione Europæa Sarmatia.

Tran-

Tranfalpina ad Moldauiam Regio, trans Hæmum, hæc, à nostris hodie dicta est; & Bogdania, quasi Bulgaria nunc à Turcis, siue Carabogdana minor vocatur. Regio agrorum, & pastionum amplitudine abundans: & quæ armenta, & militares equos perpetuo prouentu, vna omnium felicissimè alit. Mysi igitur inferiores, qui ex vetustis quondam Tryballis constant, Illirij, Poloni, Sarmatæ, eadem ferè inter se lingua vtuntur, ex quo facilè conijci potest, vnum atq; idem ferè hominum esse genus. Christianis sacris, Græcorum ritus vanissimè sequentes Bulgaros, cum Crumo eorum Principe initiatos ferunt, Michaelè Theophili filio, & Theodora matre Constantinopoli Imperantibus. quæ certo fèdere cum ijs inito, vt pacem seruarent, & Christianam Religionem colerent, Thraciæ regionis particulam, qua asperissima est, in Boream, & Occasum, ad incolendum concessisse fertur. Nam, cum Hæmi angustijs Bulgari premerentur, Crumus eorum Rex per Legatos sedem in Thracia postulauit, perpetuam pacem Græcis Imperatoribus, & belli societatem, aduersus Barbaros pactus. annuit Imperatrix Theodora, & quicquid inter regionem, quæ ferrea dicebatur, ac prius Romanos, & Bulgaricos fines distinguebat, ac Deueltum ad Euxinum interiaret (ea Thraciæ regio est ad Septentriones, cui nulla frugum fertilitas est, ac ne cælum quidem admodum clemens) perpetuum deinceps Græcis Imperatoribus belli seminarium, concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, vernaculo sermone Zagoram appellarunt. Ternobo Hæmi Vrbe, Ternouizzam dicunt, totius Zagoræ, & inferioris Mysiæ Regia constituta; ac cum Imperatoribus Græcis societate, atq; amicitia firmata, fèdus percusserunt. nunc continuato nomine, Zagoriæ præfecturam Turcæ vocant. Ita, Valachiæ, & Bulgaria, in inferiori Mysia Reges, Constantinopolitantis Imperatoribus finitimi, per multos annos, de finibus continenter bellum gesserunt, cum sæpius leui de causa variæ controuersiæ subinde orirentur, quæ utrosq; magnis cladibus in bellum armarent: donec Basilius Porphyrogenitus, qui postea Bulgaroctonus appellatus est, Samuele Bulgarorum Principe, non Thraciam tantum, & Macedoniam, sed Græciam ipsam, & Peloponnesum vastante, ad Sperchium anem, hodie Agriomelam appellatum, ingenti clade superato, pluribus castellis incensis, & dirutis, Bulgarorum in Valachia opes euertit, & vehementer afflixit. Apud eos regnauerant Petrus, & Azan fratres, ex priuatis ciuibus Imperium adepti, corollam auream, & rubros calceos æmulatione Græcorum Augustorum

rum induti, belli artibus clari, & hæreditaria iure, Græcorum Imperatorum hostes erant. Siquidem cum Thraciæ Urbibus animum adiecissent maxima quotidie Græcis Imperatoribus detrimenta, auxiliariibus Scytharum copijs, eruptione in Thraciam facta, inferre non cessabant: quando Mysorum, & Bulgarorum dominatum, ut olim fuisse ferebatur, prolatis finibus in vnum coniungere statuissent. Ab Petro, qui Azani successerat, & ad Pristhlabam Hæmi Urbem regnauerat, Ioannissa, quem diximus, fratrum postremus, Regnum accepit; vir ingenio militari, sed maximè turbulento, crudelitateq; simul, atq; perfidia infami. Is Isaacio Angelo Constantinopolitano Imperatori Alexij patri, fraterno hæreditario Azanis iure, hostis erat, tum quod montium angustijs, & Castellis fretus, quæ plurima in Hæmo habebat, præruptis saxis inædificata, Græcos Imperatores contemneret; tum verò, quod per causam abacti pecoris ab Isaacio, dum Hungaræ vxoris nuptias secundò celebrat, aperte secum frequentibus prælijs bellum exerceret. Ioannissa igitur Mysus genere, manu promptus, collectio Scythæ militæ, Isaacio patri, patruoq; Alexio Fratricidæ, iam viginti annos bellum constanter intulerat. Thraciæq; Regni magnam partem ademerat, quando maximis rebus gestis, Petro fratre mortuo, Rex à suis appellatus: idem secunda fortuna ditissimus, adhæc superbus, & insolens, occiduas Imperij regiones, quæ ex Propontide, & Hellesponto ad Hæmum vergunt, ferè omnes in suam ditionem redegit, ex quo, magno Græcorum Cæsarum detrimento, sibi opes, & regnum opulentissimum parauerat. Sed, dum Imperator Alexius, Imperij Vrbes peragraret, Græci & Deuoti nominis Latinorum factio quædam, qui in Vrbe otij incertum, an negotij causa agebant, seditionem inter se concitant, atq; quorundam nefariorum consilio, coniectis facibus, incendia in Vrbe iam secundò faciunt. Id incendium, sub mediam ferè noctem, cum exortum esset, atq; nocturni tumultus faciem ostenderet, adeò vastum, atrox & immensum fuit, ut cum omnibus tentatis remedijs restingui non posset, mulierum vlulatu, virorum, puerorumq; ambustorum clamoribus horrifonum, atq; terribile videretur, Matronæ enim, nubilesq; puellæ, & sacratæ virgines trepidæ è claustris, flammæ strepitu, & cadentium tectorum fragore, se in publicum proripiebant: atq; pudoris oblitæ, ab obuio quoq; ut se trans sinum veheret, luctuosus vocibus exorabant. Ita enim late serpebant incendia, ut non aqua, non alia re, nisi ruina restingui possent, sed late ad Urbis vastitatem grassarentur.

Peræa

Peræa Iudaico oppido, quam Peram diximus, ex altera Ceratiui finus parte continebant, neq; per tenebras noctis ad ferendam opem aduolare poterant, ripa Urbem flagrantem conspicantes; vnum dolebant, se pulcherrimam urbem, eandemq; opulentissimam, ab incendio, & flamma ex tanto interuallo liberare non posse. Incendium opinione maius, quo celeberrimorum Urbis templorum, quo ædificiorum omnis generis, quo integrorum Vicorum, domus omnes, ipsiq; medijsfidius parietes, atq; ab ipso portu ab Aquilone in Meridiem inde, per interiorem Urbis partem adusq; Diuæ Sophiæ, & amplius duorum millium spatio, ad inferiorem Propontidem regiones consumptæ. Nec cuiusquam ope tantus ignis, non dico extingui; sed, ne reprimi quidem potuit, quin integros octo dies continentia ædificia, populantibus incendijs latissimè grassaretur, vt sola materiæ defectio, eius restinctio fuerit. multis hominum millibus consumptis, è media flamma erepti cum paruulis liberis, atq; coniugibus, partim semiustulati ad quindecim millia, nostrorum Deuotorum ope, in aduersam Peræam scaphis enatantes, constituuntur. Huic tam luctuosæ Urbis conflagrationi, omnes Latini, diuitesq; inquilini, qui Urbem Constantinopolitanam inhabitabant, vndecunq; gentium collecti, incendio commigrare aliò coguntur, omnibus suis sarcinis, cum vxoribus & liberis, in naues impositis, portu Ceratino superato, Peregrinos petierunt, quorum ope & manu incolumes traijciunt. hæc calamitas Francos, & Græcos multum inter se alienauit: nec satis eius authorem, apud quenquam incusare poterant, quòd hoc tam graue detrimentum omnes contingeret. Ad summum hoc incommodum, mors Abbatis, Diuæ Mariæ Lucedij cumulus accessit, vnde Barones magnum dolorem animo conceperunt; sed omnium maximum Bonifacius Marchio, quem Abbas amicitiae causa ex Transpadanis (ibi enim Lucedij cum eximio templo Cœnobium situm diximus) peregrè secutus erat, vt non immeritò eius sapientia frui Marchio gauderet. Is enim suauitate morum, & sanctimonia, atq; optimarum artium studijs, in tantam prudentiæ opinionem, & gratiæ venerat, vt non tantum apud Cisterciense sodalitiū, in quo authoritate planè princeps plurimum eminebat, sed apud omnes Barones in castris, nusquam ferè quisquam infimus, medijs, summus repertus fuerit, qui hominis authoritatem refugerit. Ex quo omnium vno ore, discordiarum sedator nominabatur. Perluctuosum omnibus innocentis viri funus, qui viuens cum humeris Rempub. Cruciatorum portaret, eius morte Exercitus vniuersus

extrema

extrema omnia metuebat. Alexius Adolefcens Imperator, rebus ex animi fententia compositis, & Imperij vrbibus, atq; oppidis, in deditioem acceptis, fecunda peregrinatione vſus, cum Bonifacio, & Baronibus, die qui Diui Martini nomini feſtus eſt, & idem more genialiter vulgo agitur, Conſtantinopolim redit, totaq; Vrbe obuiam effuſa, maximo Deuotorum, ac ſuorum Ciuium, omnis ſexus, fauore, & plauſibus excipitur. Imperator quidem in Blachernium Palatium ſe recepit, quod hodie Conſtantini dicitur. Bonifacius verò, reliquiq; Barones, in hyberna vltra Ceratinum ſinum, Peram ad ſuos conueniunt.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R T E R T I V S .

MPERATOR, re foris ex animi sui sententia feliciter confecta, Imperij opes satis constabilitas ratus, quorundam aulicorum felicitati omnia assentantium sermone facile immutatur. Itaq; solùm quo in gradu positus esset, identidem prædicans, sed per quos in eum proeuctus esset penè oblitus, semper aliquid in dies de honorandi Exercitus consuetudine, atq; officio remittebat. Barones verò, Dandulusq; Venetiarum Princeps, cum eius adeundi indignitatem diu pertulissent, de pecunia per Legatos admonent. Ille procrastinationibus, minoribusq; in dies pensionibus, græca fide ludere, & proinde Francis, & Venetis difficiles aditus præbere. rursum, iisdem honestissimos Equites mittunt, qui ipsum de fide appellarent, hos quoq; minutis pensionibus ducere, frigidaq;, & plena pudendæ dilationis responsa reddere. Sed, ad extremum, nostris nomen vrgentibus, impudenter inficiari. qua ex re, magna molestia Bonifacius Marchio afficiebatur; qui, vt in eum supra ceteros fra-

fraternæ affinitatis memoria gratissimus extitisset, ita adhuc amicissimus esse cupiebat; nec eum ab Danduli, Baronumq; beneuolentia, in quam illum insinuasset, leuiter discedere. Ita Bonifacius frequens in aulam ad Alexium ventitare; Franci, Venetiq;, in illum merita commemorare, quanta homini ab homine nunquam ex omni sæculorum memoria contigissent. Idcirco Imperatori suadere, honori suo, vt consuleret, & ingrati suspicionem potius omnibus Imperij opibus declinaret: dixerit enim maledicta cuncta, qui eum ingratum dixerit. Vt iam nimio præstet dispendiosum, quàm ingratum dici. Illum laudabunt boni, hunc etiam ipsum culpabunt mali. Sed vir sapiens, & idem amicus, nihil iuuenis animo Græco astu occupato, persuadet. Barones, postquam se fraudatos liquidò vident; nec ius suum per disceptationem obtinere posse, grauius commoti, consilio cum Dandulo Principe inuito; per vim repetere constituunt. Extemplò sex Legatos fœciales, Cononem Bethunium, admirabilis eloquentiæ laude clarissimum, Gotthofredum Villharduinum, Campaniæ Mareschallum, Milonem Brabantium Priuinum, Gallos; totidemq; Venetos lectissimos Patritios, quos Princeps in consiliũ adhibebat, Danduli nomine in Urbem mittunt; qui inficiatorem obtestarentur, bellumq; (sicuti equitas, iusq; gentium, postulat) indicerent: quanquam suos vix satis omni iure tutos, inter græcos homines astutos, & infides rebantur. Itaq; loricati gladios sumunt, admotis repenti equis, terrestri itinere, inter spem & metum Ceratino sinu circumdato, Urbem ingrediuntur. Et scalam conscensũ (Palatium enim Blachernium, quod Constantini vocant, ad urbis portam pertinet) Bethunius cuius sapientiæ, & facundiæ à cæteris concessum, in Regiam Blachernæ cum collegis introductus, apud Alexium Augustum imperiali in sella sedentem, iuxta Isaacium Patrem, eiusq; vxorem, Alexij nouercam, quam Hungariæ regis sororem, paulo antè memorauimus, ab Isaacio secundò ductam, magno procerum confessu, aduocatæ concionis instar in Corona stans, sic, vt circumfusa totius aulæ turba audiretur, orationem huiusmodi habuit. Baronum, hodie, Danduliq; Ducis Veneti iussu, huc tibi clarigatum, & res nostras repetitum venimus, Imperator Alexi: immortalem Deum, hominesq; te ipso audiente testantes, nisi pactiones iuratas serues, te indignum facinus consciscere. neq; enim eius animi sunt, vt tibi vel minimum beneficium commemorent, nedum insigne obijcere, aut exprobrare velint. Pactiones memoria omnium gentium tenentur: Illæ publicis litteris auro signatis, consignatæ sunt,

funt, Deo primùm, mox etiam fratre tuo Philippo Sueuo Germano testibus. Et quanquam sæpenuerò de fide interpellatus, necdum tamen, neq; pudore, neq; iure liberaſti. atqui non petunt Barones, & Dandulus, vt fidem, niſi illorum ærumnis, atq; periculis ſeruatus præſtes: ſcis enim quo periculo aduerſus Alexium patrum, pro tua patriſq; ſalute, atq; potentia conflixerint. Ad iniquas porrò conditiones dolo inductum te, qui quæri potes? qui in omnium rerum egeſtate, quas ne priuatis quidem fortuna negat, exul, ſupplex, inops, pulſus regno, & ex calamitate ad Barones profugus, ijs Iaderam Legatos, cum Philippi Sueui Fratris litteris, ſupplicatum miſiſti, vt te per immortalem Deum, perq; Imperialem genium miſerentur: hanc tandem non ſpontè traiſcientibus, ſed rogatis, & tuis precibus impulſis, abrupta turpiter juriſiurandi fide, ſumma animi inſtantia, ac leuitate gratiam refers? quos ſine vlla ſpe præmiorum, & emolumentorum, ſedes in Gallia reliquiſſe, & quod vnicum votum fecerant, Palæſtinam atq; Syriam, deſeruiffe, cuius tandem aut impudentiæ, aut dementiæ eſt putare? quæ igitur iniuria eſt, iure pacta, iure belli vindicare? ſi ſædus, & amicitiam præoptas, iniquum eſt de pecunia cæteriſq; conditionibus recuſare; quas Pater, tuq; adeò his quas in medium prolatis tabulis vides, fide ac ſacramento ſanxiſtis. ac, ſi tibi Baronum, Danduliq; ope in Imperium reſtituto ſemel perſuaſum eſt, turpiter abiurare, violare juriſiurandum, fidem prode- re, ac pactorum conuentorum obliuiſci æquum, & regium putas, iam te nec Imperatorem, nec amicum, habemus. & quoniam ſic à maioribus didicimus, magis virtute quàm dolo contendere, neq; inſidijs niti, neminemq; bello, niſi ante indicto, atq; aperto laceſſere; Ideò tibi Baronum Ducisq; Veneti nomine (tametsi inuiti hoc faciunt) quàm clariffima poſſum voce, ipſum bellum denuntio. æquitatem noſtrarum poſtulationum, ſi te, Patremq; audieris, ſi in conſilium adhibueris, vtriq; probatam iri ſpero: opto quidem certè, quò noſtrorum amicitia, quos tua ſalute, quam rectè illorum fidei commiſeras, expertus es, fructus ſperatos aliquando capias. Græci Proceres Oratoris fiduciam admirati (nam Conon cuncta graui concitatoq; ſermone, ore flagranti protulerat, eo exitu, vt Baronum & Danduli intimos ſenſus ardentiffima facundia denudaret) inter ſe inſurrare Cononem Maieſtatis Imperij, Deiq; cuius augurijs conſtituta auguſtior eſſe debeat, contemptorem eſſe: quod in ipſius caput fortasſe malè vertat. Itaq; Alexius grauiter commotus, cæteriſq; Proceres, qui illi aſſidebant, quandoquidem nemo ab omni ſæculo-

rum memoria Orientis Imperatori intra domesticos parietes, bellum contumeliosis verbis denunciaſſe diceretur, cum inſenſi, ſeueriq; oris habitum omnes oſtenderent, turbido vultu noſtros Oratores, quos paulò antè mirificè coluerant, ne verbo quidem, honoratos dimittunt. Illi, per hunc modum indiſto bello, prolatoq; Baronum decreto, reieſtis Alexij excuſationibus, conſenſis equis reditum ad ſuos in caſtra ſedulò admaturant; nec antè animum, non dubio perfuſi mortis periculo, metu ſoluunt (quò enim ſufurri, qui ipſorum in peſtus altius deſcenderant, reciderent, valdè laborabant) quàm ſe de Græcorum manibus Blachernio Palatio, atq; ipſa Conſtantinopoli elapſos, circumſpiciunt. adè præſens periculum ſibi euaiſſe videbantur. nihil enim propius fieri videbant, quàm vt vel occiderentur, vel in vincula protinus conijcerentur. Ita periuro bellum committitur, pluribuſq; locis ſubinde vtrorumq; concurſu factò, Græci ſemper magnis incommodis acceptis, in fugam conijci. Elapſo Autumno, quo minutis prælijs continenter certatum fuerat, iamiam hyems penetrauerat, quo tempore miles quieturus videtur, niſi laceſſitus. Ita q; Græci cum virtute parum valerent, ideoq; ferè ſemper acie abſtinerent, per brumales Solſtitij longiſſimas noctes, Venetam Claſſem artificio quodam oppugnant: in ſpem enim venerant, noſtris inopinantibus magno noſtrorum detrimento, noctu incendi poſſe. Nauigia igitur maxima, decemſeptem numero, aridæ omnis generis materia, accenſis carbonibus, incendiario oleo, ſtupa, pice, ſulphure, & bitumine, vinariorumq; doliorum maximo numero implent: deinde ex ſententia ventum ad nos perflantem naſti, ſecundo Boſphoro profluente, qui in Ceratinum ſinum influit, in ea, de media nocte, liquido igne, quem Græcum ex gentis inuentione dicunt, inieſto, qui vel inter fluctus ardere conſueuit, vela, vnde flatus erat, dederunt. quo tanta inde latè refulgens flamma repente emicuit, vt quum Boſphorus qui Cornu ſinum influit, nitido vndarum æquore lucis ſplendorem exciperet, repercuſſuq; diffuſum ad Sycenam, vſq; ripam diurno lumini perſimilem euibraret, intempèſta nocte, & ea nubilo cælo perobſcura tota Conſtantinopolis circumieſtuſq; Ceratinus ſinus, atq; aduerſa Chalcedon flammis in altum elatis, collucerent. Porrò autem ardentès nauès, in Deuotorum Claſſem non procul à noſtris iuxta Galatæ ripas in anchoris ſtanti ferri. tum rei inſolentia, horrendi clamores, totis caſtris excitabantur, vt repente ad arma, tanquam in diurno tumultu, vndiq; conclamaretur, atq; accurrentium auxiliorum accenſæ faces, appropin-

quan-

quantumq; Baronum funalia spectarentur. Veneti, qui magnum rei naualis usum habebant, tam subito, quam felici consilio, nihil incendij flammam veriti, sumptis facibus, ad Biremes, & nauium scaphas, celeriter aduolant; falces ferreas confixas longissimis contis capiunt, &, cum penè vndiq; flamma torrerentur, maximaq; telorum multitudine premerentur, iniectis pontibus incendiarias conscendunt naues, hastisq; ferreo vnco præfixis, harpagones vocant, tanto nisu, quanta humana vis sufficere potest, in ore, atq; oculis hostium, portu paulatim trahere, atq; extra sinum Cornu, in inferiorem profluentem Bosphorum committere. Iidem in continentem fumum flammamq; sese conijcere, tanto certè animo, vt penè his frui viderentur. siquidem ea succensa, atq; amissa classe, simul spem Palæstinæ, Hierosolymorumq; & domum reditus, amittebant. Græci maximo clamore infecuti, quasi parata iam atq; explorata victoria, nauigijs conscensis, nostrisq; oppositi, Venetos restinguendis ignibus districtos, eminus sagittis, & telis petebant; nec solum igniuomos globos, & saxa eodem iaculabantur, sed etiam collatis nauibus, pluribus vulneratis, magnis detrimentis afflictabant, scaphasq; ne à nostris occuparentur, suorum corporum pondere in profundum demergebant, quod homines vrinandi scientes tutò possent emergere. tota suburbana Constantinopolis litora, Galatæ opposita (nam eo tractu quantum Vrbs mari alluitur, oblongum, nec ita latum litus extenditur) Græcorum refertissima, quos fortuna suæ calamitatis artifices, & spectatores, duplicatò dolore, fecerat. Maximus vtrinq; clamor, cælum terra, cæloq; terra misceri videbatur. Vna tantum Pisana nauis oneraria, & ea varijs mercimonijs onusta, quæ fortè in anchoris stabat, incendio absumpta fuit; nulla nostrarum desiderata. Ceterum Veneti desperatis pridem rebus incolumes sese celeriter, ex incendiarijs nauibus explicantes, in terram ad nostros se receperunt. Ita, Græcorum ignes, tanto artificio apparatus, Venetorum virtute in nihilum recidunt. Nec verò Galli Equites cessare, qui somno dudum infuetis clamoribus experrecti, in armis erant. Itaq; acie ex consuetudine instructa, ne nocturno præsertim tumultu Græcorum agmina nostros Equites inuaderent, excubijs accuratius intentis, plana sub Vrbe occupant, qua hostem ad se ingressurum suspiciebant. ea de causa actis summa cura vigilijs, dispositisq; ad Galatæ ripam, & portas armatorum cohortibus, reliquam noctem insomnem omnes sub armis in lucem steterunt. Posthac Græci duces, qui ante in nostros irruerant, spem pacis omnino excisam videntes, insidias

Alexio Augusto parant, vnum aliquem in eius locum confilio manūq; promptum allecturi, ne res Constantinopolitana Latinorum, aduentu labefactata, turbari, aut vllis affici detrimentis ex opportunitate adolescentis, atq; adeò imperiti Principis posset: quum miseri Ciues toties capta, & direpta Vrbe, extremam cladem subirent, Alexius quidam Ducas, cui ob coniuncta supercilia, & veluti oculis imminencia, Murtzuffi cognomentum, quod vernacula Græcorum lingua superciliosum exprimit, ab equalibus erat inditum, & Alexio Augusto authoruerat, belli aduersus Francos, & Venetos suscipiendi, vnus ex multis aptissimus visus est, qui facinusmitteret, quòd Prothouastiarij dignitate, & insignibus calceis ornatus, in altissimum dignitatis gradum, per Alexium Iuniorem euectus, ipsi insignitè carus esset: vt iam in Augusti cubiculum, intempesta etiam nocte, per custodias, ei familiaris aditus pateret. Concilio communi, modus insidiarum, simul & dies, circiter finem Ianuarij constituitur. quarta post vigilia, quo tempore Alexius altè somnum capiebat, Ducas Murtzuffus, Spadone, fisci præfecto, exquisitè auaritiæ homine, conciliatore, cum reliquis coniuratis, ad apertis sensim foribus, in cubiculum per satellites introductus, per simulati colloquij speciem, quò ipsum ex tumultuantium Ciuium manibus eriperet, Imperatorem è lecto in tenebricosum carcerem abripi iubet, & calceos purpureos in pedes repentè induit. hoc calceamentum, futuri Augusti insigne erat. Idem mox palam à coniuratis Imperator salutatus, in Diuæ Sophiæ etiam infertur, atq; ibi Græcorum Augustorum more inauguratur, Imperium per summum scelus adeptus, Sed Isaacius Pater, rumore de Filio Cæsare in carcerem coniecto, & Murtzuffo parricida Imperatore creato, vehementer perculsus, VII. restituti Imperij mense nondum exacto, in ægritudinem incidit, quæ ipsum paulò post acerbissimis curis agitatum, merore animi, nondum quinquagenarium è medio sensim sustulit, cum ante expulsionem annos nouem, menses octo imperasset; obcæcatus verò carcere annos octo, menses tres exulasset. Fuit Isaacius, vt Græci eius sæculi tradunt scriptores, flammata facie, rufo capillo, mediocri statura, valido corpore, ac lacertoso; & si ad animi virtutes spectes, non contemnendus Imperator. Interim Murtzuffus Ducas, Imperio ad hunc modum potitus, Alexio venenum bis ter'ue præbuit: sed dolo parùm procedente, quòd festinatione, nec scienter, nec suo tempore misceret, vel quòd adolescens, tum ætatis robore, tum antidotis venenum præuertisset, ipsum VI. Idus Februarij (sex enim menses,

menses, & octo dies imperarat) strangulat. Continuo fama spargitur à coniuratis adolescentem Imperatorem, non sine maximo Alexij Ducæ merore, vi morbi interiisse. Regio itaq; funere elatum, summa in speciem pietate iustis persolutis, in vetus Græcorum Augustorum monumentum, ad Apostolorum, statuit; ac more luxit: ne, cui Imperium, & vitam abstulerat, supremos quoq; honores abstulisse videretur. Sed vtnihil homines sciant, suspicenturve facinus, quis Deum, mundi oculum, celare potest? magnam vim famæ, in vtramq; partem, vel ad veras res, vel falsas, nemo est qui nesciat. Quæ modò adolescentem Imperatorem suo fato interiisse, sed falsò dixerat, eadem dolo Ducæ Murtzuffi necatum, constanter verèq; prædicat. Ad castra nostrorum protinus de morte Alexij certus nuncius adfertur. Barones, ac Dandulus, confestim tuba Concilium aduocant. Eodem Episcopos, minoresq; Præsules accersunt, præcipuè verò quos summus Pontifex Innocentius legarat, in Exercituq; Sacris præesse, ac vices suas implere iusserat, atq; ex his vnus ætatis honore, & eloquentiæ opinione ceteros antecedens, grauissimam de iure belli sententiam apud Barones, & Dandulum dixit, eoq; attentius auditus, & promptius, quòd militum festinatio non solum belli, sed etiam celeritatis auidissima, ius belli gerendi à fecialibus expectabat. Ille hortari, ad Dei parricidarum vindicis signum, torpescere non oportere. quibus iam licet, vel in hoc terre solo, vel in cælo esse beatissimis. aliàs verendum de iustitia, huius belli dubitatio ne iniustitiam summam habeat. parricidia enim, vbiq; gentium, capite sanciri. Vt verò ius gentium sileatur, quòd parricidam peræq; apud omnes morte bonisq; mulctat, bellum quod gerent, iure belli, tam æquum esse, quàm quod æquissimum. Siquidem pietas est prima, quæ impietatem è medio tolleret. scirent se, armis feruum persequi, qui dominum, iustum Regem, quem diuinis auspicijs Barones, Dandulusq; in solium restituerant, Dei in terris effigiem, è medio per summum scelus sustulisset, vt solus regnaret. Eum enim solum esse Imperatoris, & Regis nomine dignum, qui id voluntate Dei, cuius iustum interpretem Romanum Pontificem Max. non Constantinopolitanum Patriarcham crederent, auspiciò acceperit. Idcirco nihil addubitandum, nec cunctandum, quin importunissimo Tyranno, atq; hosti, cum quo nullum esset ab aduersa religione commercium, sceptrum protinus extorquerent. quem ipsi alieni Græcum propter Regium nomen saluum & florentem Imperio viuere volebant, inuentum esse feruum veneficum, qui eum

acer-

acerbissima morte afficere voluerit. Itaque viderent, ne reges post-hac, & Imperatores, si à bello tam pio animus ipsorum refrixerit, nusquam, quod in ipsis est, tuti, nusquam sacrosancti futuri essent. Nec eos latere, cum in Constantinopolitanos arma inferrent, cum hominibus sectarijs bellare: id quod lex, & fas iubent. Si Christianæ Religionis cultus, si Latinæ Ecclesiæ dignitatis propagatio, & Romani Pontificis Max. maiestas omnibus cordi, & pedibus manibusque conandum. Vulgò notum esse, vt Patriarcha Constantinopolitanus Oecumenici nomine, de quibusdam Græciæ conuenticulis emendicatò, sectam iam pridem fecerit, quorum leges sequeretur. Constantinopoli enim Græcorum Imperatorum ope, qui post Constantinum regnauerunt, vehementer adaucta, cum fortunæ beneficio inclarescere fama, & Imperatorum res in Oriente gerentium sedes esse cepisset, factum esse, vt paulatim Ecclesia, & Episcopi eius Urbis, contra fas iusque dignitate eminere, & autoritate adeò præstare ceperint, vt vereri illam, ceu magistram disciplinarum: Episcopos autem Constantinopolitanos, vt Præsides, & patres honorare, vicinæ Ecclesiæ perrexerint: nec solum, quòd in Ægypto Alexandria, in Syria Antiochia, in Palæstina Hierosolyma, hoc non in Thracia modò, vel Asia vicina, & Græcia propè omni Constantinopolitanus Patriarcha esse vellet, sed quòd nefandum est, cum Romana, eadem Apostolica beati Petri sede, de primatu vanissimè contendere auderet. Ipsum porrò Constantinopolitanum Patriarcham, sepè ab Romano Pontif. Max. monitum, vt opinione desisteret, & omnium gentium, & Regum, qui non modò religionem, sed etiam Regum appellationes de Pontifice Max. beneficij loco haberent, consensionem sequi mallet, quàm seorsim vitæ rationem capere; in Italorum, in Gallorum, & Germanorum, & quod nullo sanguine expiabile est, in Dei Ecclesiæ Latinæ odia incurrentem. at hominem abhorrentis ingenij, & ad nullam pietatem informatum, noui delirij, & antiquæ leuitatis vestigijs insistentem, autoritatem, rationemque Latinæ Ecclesiæ vt amplecteretur, nullo pacto persuaderi potuisse. His sectis, quæ, quòd sensim Religionem dissuunt, non ita obrepere intelliguntur, Christi, eiusque sponsæ Ecclesiæ, honorem agi, qui vnus si quæretur, iusti belli fons est, & semen. His rebus Innocentium III. Pontificem Max. maiorem Christianæ Ecclesiæ motum expectantem; celeriter more Apostolico factum execrari, eumque prauæ opinionis condemnare, omnesque qui in eius hæresi essent, religionis nostræ inimicos, atque hostes iudicare. Cumque ipsi modò Barones, & Veneti, Isaacij, atque

Alexij

Alexij Imperatorum capita tuebantur, idcirco iustum hoc bellum. Ecclesiam censuisse, quod pro his, qui ex fœdere in viam redibant, ac Maiestatem Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ sibi curæ, Græcamq; Ecclesiam in Romani Pontificis obsequentiam futuram esse, perpetuò fore iurabant, arma sumerentur. hos igitur alia mente, quam nunc, Græcos cum viderent Pontificis Romani colentes, sic victores Imperio fraudasse, meritò sacros, atq; intestabiles habitos iri. nunc, quum Gallo, ac Veneto bellum sit cum Græcis apertis sectarijs, atq; ex diuini iuris censura impietatis crimine damnatis, illud, Romano Pontifice Max. authore, iustissimum edicere; captaq; omnia in Victoris mancipio, iure quàm optimo fore. Illum tantum captiuorum animas, quibus Deum suis precibus propitium impetret, sue fidei reddi peteret. Ipsos verò Barones, & Venetos, eodem Pontifice Max. authore, Constantinopolitanam Urbem Latinæ Ecclesiæ infidelem caperent, captamq; in eiusdem summi Pontificis fidem traderent, vsuq;, & fructu suam possiderent. Ita, acriter Barones, & Venetos hortari, irent, & Victoriam Deo, Diuisq; benè iuuantibus exploratam capefferent, Constantinopolimq; proprium ipsorum præmium, peterent, & Græcam Ecclesiam commune omnium commodum Romani Pontificis obedientiæ darent; & beatitatem, vel mundanam, vel cælestem ipsius, Pontificisq; fide datam, tandiu expetitam amplecterentur. recordarentur deniq; bellum pro aris semper iustum, aut Gallica, & Veneta virtute perpetrandum esse, aut ipsis Christiani nomen relinquendum. Hæc eadem ceteri Antistites, & Sacerdotes totis castris concionabundi immiscere. quæ oratio penitus in memoria bonorum insedit, vt spontè currentes incitasse, atq; bellum inexpiabile protinus creasse videretur. Cæterum nostri impigrè dies ac noctes hostem, terra mariq; continentibus damnis afficiebant, aut lacebent; quòd nulla re alia Deum, eiusq; Romanum Vicarium in terris, quàm hostis victima se placaturos sperabant. propterea nullum capitis periculum fugiebant, dum voluntati Diuinæ satisfacerent. Continuò Henricus, frater Balduini Comitis Flândriæ, partem copiarum educit. Iacobus Auennes, Balduinus Bellouifus Hannonij Equites, Odetus Campanus Chiamlites, Guilielmus eius frater, cum suis popularibus vniuersam Thraciam, sub eodem vexillo, populatum mittuntur. Itinere totius noctis multa luce Phileam, quæ Phinopolis antiquis fuit, ad Roxolanorum mare sitam, quod Euxinum est, peruenit. Euxinum porrò, quia ad læuam iam inde à Salmydessò litore, ad Istrum, & Scytharum deferta,

ferta, magno litorum flexu retro curuatum, in cornua ad Tauricam Chersonesum multos attingit populos, eorum sinuum accolas, atq; in his non Getas modò Romanis olim Dacos dictos, Sarmatas Græcis Sauromatas, Hamaxobios, sed Alanos mox, & potissimum Roxolanos se in longum ad Tauroscythas iuxta maritimam oram extendentes, Roxolanorum mare dicebatur. Ea propter Vilharðuinus Eques peregrinarum regionum non satis sciens, & militia quàm Geographiæ peritior, proindeq; Euxini nominis ignarus, Pontum Euxinum in Gallicis Commentarijs, rudi eius sæculi more, Roxolanorum mare, quod Euxinum erat appellauit, quando eo tempore Roxolani, ijdem Rufsi, viribus pollentes apud omnes noti, tota Thracia, atq; Europa, sed ad Euxinum potissimum prolatis viribus, maximè formidabiles essent. Philea Thraciæ ciuitas est, in maritima Euxini ora, ad læuam iuxta Bosphorum in Aquilonem vergens, omnibus rebus refertissima, olim Phinei Regia, vt quidam volunt, quæ Iasonem, cæterosq; Argonautas excepit. Eam Urbem primo impetu capiunt. tanta verò prædæ vis, manubiarum, & comæarus fuit, vt parte etiam ad Exercitum, qui infra collocatus erat, per Euxinum, & secundos perfluentis Bosphori anfractus nauibus inuecta, omnibus rebus in castris abundarent. In ea Vrbe duos dies agunt. tertia verò die præda manubijsq; onusti, ad suos regrediuntur, quòd deposita asperitate hyems præcipitaret, seq; annus sensim aperiret: instabat enim dies, quem honori Deiparæ Virginis solenni cæremonia festum impertimus, IV. Non. Februarij, cum ad accipienda imperia conueniunt, bello aduersus Murtzuffum pugnaturi. Interim Murtzuffus certior factus, Henricum Balduini fratrem cum Exercitu ad suos se recipere, intempesta nocte Vrbe egressus insidias tendit, & postremum Francorum agmen, dum syluam ingrederetur, sub sarcinis ex insidijs, inuadit. sed nostri semper quadrato agmine, & militariter munito ingressi, in temporis momento acie conuersa, hostem conscindunt, Græcosq; Equites ad viginti, omnium optimos capiunt. Currus etiam armorum Murtzuffi, eo sæculo Carrocium appellabant, vexillumq; prætorium Carrocio impositum, à nostris diripiuntur. Carrocium porò currus erat castrensium prætorij insigne, bubalis prætextatis tractum: à cuius postrema parte, Turris lignea cum pinnis assurgebat: in qua antenna præalto in malis suspensa, Imperatoris vexillum expandebat: superstante Campani æris tintinnabulo maximoperè sonoro: cuius sonitu bellum publicè hostibus denunciabatur: Regibus & Imperatoribus, liberiq; iu-

ris Ciuitatibus tantum in Europa, & Gallia potissimum Cifalpina, tota; Hetruria Carrocij vsus erat, aut quibus esset id ab Imperatore concessum: maiori Urbis templo asseruabatur. hinc, Carrocium non nisi bello indicto educi, & in foro sisti consueuerat. ei milites in praelio ita hærebant, quum id deserere summæ perfidiæ loco haberetur, vt inde nunquam, nisi cæsis, vel profligatis legionibus discederent. Hac infausta Murtzuffi pugna Carrocio capto, Icon quoq; Deiparæ Virginis Græcanico opere expressæ, quæ ipsi Murtzuffo veterum Augustorum more in bellum euntium præferebatur, quod faustam sibi, & Græcorum Exercitui speraret, cum reliquo Imperatorio apparatu, in nostrorum potestatem venit. Id praelium tam opportunè, quàm prosperè tentatum à Gallis, vniuerso bello felicem euentum præbuit: siquidem Icone capta, Henricum Balduini fratrem (vt erat ex domestica disciplina maximè pius) felicitis prædæ euentum, Christiano more ad lætum augurium facilè vertentem, exclamasse ferunt; debellatum esse Tyrannum; postquam ipsum Virgo Deipara, atq; omnes demum Sacrosancti Cælites, tanquam sacrilegum, atq; impium deseruissent. Nostri pari pietate omen, quam maxima possunt religione accipiunt, & Deiparam inter splendidiora victoriæ spolia, & preciosam prædam, in sui Filij cultorum manus deuocatam, concessisse, persuasum habent. Ea cum Dandulo Duci, vt infra memorabimus, in rerum diuisione forte obtigisset, summo cultu Venetias delata, nunc in Diui Marci, solennibus Deiparæ diebus, è Sacrario collucentibus vndiq; cereis, ad Aram maximam salutatur. Sed quoniam anteposui Classem Flandricam, ad Imperium Ioannis Nigellani Brugarum Castellani, Massiliæ hyemasse, atq; in Syria, tam importuna, quàm exitiale nauigatione, æstiuam egisse; præterea magnam copiam eorum qui Venetensem Exercitum deuitarent, aliò portuatum dilapsam, qui nostris numero multo plures erant, quàm qui Constantinopolim obsidebant: hi omnes in Syriam appulsi, vt multorum litteris, ac nuncijs in castra allatum est, Deo CHRISTO, Deuotisq; satis pænarum ad religionis honorem dederunt. Alij enim contagiosa pestilentis morbi lue per omnem regionem diffusa, absumpti: nonnulli, qui ad suos repedarunt, tanquam impij desertores, publicè pro pollutis habiti: Alij quos desertis Castris flagitioso, ac indecoro prorsus secessu ad Gualterium Brennesem in Apuliam superiùs profectos fuisse memorauimus, vt ignominiam speciosa militia contegerent, & diluerent, aut Antiochiam, ad Bohemundum III. Antiochiæ Principem, aut ad Raymundum.

Iuniorum Tripolitanum Comitem, ex magni Raymundi Tholosani Comitis gente oriundum, quem superius recitatum appellauimus, quibus superiori tempore cum Ægyptijs, & Sarracenis continua bella intercesserant, falsa pietatis specie adire constituunt; & se secundo sacramento, priore iniuria soluto, obligare: sed, eos palantes Turcæ, qui ante quadringentos annos ex Sarmatia Asiatica in Persidem, & minorem Asiam descenderant, & latrocinantes magis quam belligerantes, dum nec vnus illis certus Dux, nec certum Imperium, prouincias vastabant, ex insidijs adorti, diuina ultione, ad vnum omnes oppresserunt. Turcarum enim vires tenuibus initijs, vt fit plerumq; , ex Scythia, & Caspio mari, vnde illis genus, per Asiam sese sparserunt, annis retro plus minus septingentis sexaginta, paululum antè Caroli Magni Imperium, à quo deteriores habere Africæ, & Asiæ res cæperunt. Ii Sulthanis qui multiplices Asiæ minoris Satrapias administrabant, mercenaria militia operam nauantes, aliquot prælijs, duce Tangrolipice, feliciter aduersus Sarracenos gestis, quorum antè auspicijs militauerant, celebres esse, & victoriarum successibus elati, aspirare ad regnum cæperunt. mox Othomanis ad imperium euectis, omni Asia sunt potiti. & Auorum nostrorum ætate, cum in Europam traiecissent, Adrianopoli primùm; mox Constantinopoli capta, ad ingentes opes, & eam potentiam, quam hodie admiramur, maximo Christianæ Reip. casu, peruenerunt. Ita, nostris dissidentibus, malum haud satis prouisum serpsit. Turcarum igitur armis cæsi, aut capti magnæ nobilitatis Franci Equites ad octuaginta. Inter cæsos autem nobiliores memorabant, Villanum Nuylliacum, Equitem in primis bellicosum, ac Ægidium Trasidium Hannonium Equitem, Balduini Comitis Flandriæ Clientem, atq; eiusdem obæratum. Captos autem Bernardum Montroliensem, Raynaldum Dampetram, Ioannem Villarium, Guilielmum Nuylliacum, nimia pietate fratrem sequentem: omnes fermè Campani Comitis Clientes. Ita, Deuotos milites à multis execrationibus infames, fame sitiq; enectos, ultore Deo magno, meritas perfidiæ pœnas dedisse. Testificatur Gotthofredus Villharduinus noster, juratorum neminem fuisse, qui castra Venetijs instituta fugisset, siue casu, siue quòd credibilius, Dei voluntate, qui non insignem calamitatem fato tulerit. Ea de causa veteri prouerbio sapientem esse, qui meliõri pareret. Sed vt ad institutæ historiæ seriem reuertamur, Veneti, Franciq; , qui Constantinopolim terra, mariq; obsessam tenebant, de Murtzuffi victoria subnixi, Classem rebus omnibus adornant, manganis, balistis, tollentibus,

nonibus, & fundis, quas vrbium expugnationibus homines machinantur; atq; omni vi, & ingenio agere connituntur. Scalas enim ab antennis nauium, mēnibus altiores, incredibili omnium admiratione erigere, & muris admouere: Obsessi contra præfenti exaggeratione ascensum impedire. turres enim ipsas, etfi opera editas, nouis tamen contignationibus tabulatorum editiores faciebant: tanto studio vt nulla vtrinq; belli munia Martio mense, jeiuniorum diebus intermitteri diceres. Inter hæc Francis, è terra non procul spectantibus, præ gaudio manabant lachrymæ, veluti concepta, non sine ingenti spe capiendę vrbis, & propè explorata de Murtzuflo tyranno & Gręcis victoria. Igitur Barones è vestigio tuba concilium aduocant: eò Dandulus Venetiq; conueniunt, ac pluribus in vtramq; partem dictis sententijs, ne qua inter socios, Venetum & Gallum capta Vrbe diffensionis occasio præberetur, inter se pacta his legibus confirmant. Si Dei voluntate Vrbe potiri contingeret, præda, ac manubiæ, Imperij oppida, Ciuitates, Vici, castella, horumq; vnà agri, cuiq; pro ordine, & virtute, vt distribuerentur: neu quisquam rem ne minimam quidem contrectare, nisi adiudicatam, auderet; quin ad diem, locumq; præstitutum referret. Quod autem Vrbs & Imperium vnum aliquem gubernatorem requireret, æquissimum videri, XII Viros, omnium suffragijs deligi, VI. Francos, itemq; VI. Venetos, qui tactis Euangelijs dextra, qua iurisiurandi religione nihil Christianis solennius habetur, quem ex omnibus maximè Imperio regendo idoneum iudicassent, Imperatorem sua voce declararent. idem simul more militari Exercitus annuere, se vnum & solum, quem XII Viri nominassent, pro Imperatore obseruatuos. Qui vero ad Imperium delectus esset, is quadrantem prædarum & in Vrbe, & foris suo iure haberet; eaq; præter, Gręcorum Augustorum Palatia Bucaleontem, & Blachernium: reliquus dodrans Imperij, Venetis, & Gallico Exercitui ex æquo dispartiretur. Extemplò etiam sapientissimi quiq; ad XII. de Veneta Classe, de Exercitu Gallico totidem crearentur, qui censum Imperij, Feuda & magisteria pro sua prudentia constituerent; eaq; quibus oporteret, diuiderent. His rebus honoratos, quibus operis & muneribus liceret & deceret, onerarent, idest seruitia imponerent, quæ Imperatori præstarent. Has pactiones tabulis de more prolixè confectis, hinc Franci, ex altera parte Veneti, fide & iureiurando confirmant. minus obtemperantes Pontificio anathemati subiectos decernunt. queis & illud adscriptum fuit, vt in sequentis anni exitu, Mense Martio, cuiq; licentia esset,

quo terrarum vellet, commeandi: Ita enim vt honore fortis, sic onere liberarentur. Ceterum qui commodis in Imperio vterentur, hi Imperatori ex XII Virum præscripto, dicto audientes essent. Hæc legum, his de rebus dictarum, ex Villharduini Commentarijs Gallico sermone conscriptis, sententia est. Quas condiciones, quoniam legum instar sunt, ex Veneto Reip. Tabulario accuratè fanè, & diligenter exscriptas, Decemviri, Ioanne Baptista Rhamnufio patre Decemviralis Collegij à secretis impetrante, exscribendi nobis potestatem fecerunt, quòd historiæ multam lucem afferant, legis voce enucleatius expromemus. Principio, Christi nomine inuocato Urbem Constantinopolim expugnato. Vrbe Constantinopoli Diuini numinis ope potiti, eis qui ad imperandum Exercitui, communibus Gallorum, & Venetorum suffragijs creabuntur, & eligentur, omnes obediens sunt; vti de communi sententia præscriptum erit, & constitutum. Prædæ, manubiæ, totaq; gaza, quæ in Vrbe Constantinopoli inuenta, reperta ve erit, eò loci, qui ei rei constituetur, sine fraude comportantur. Totarum rerum dodrans Gallis, & Venetis dependitor, in eam summam, quam adolescens Alexius Angelus Comnenus Imperator restitutus, vtrifq; focijs exsoluere tenebatur. Reliquum quadrantem Venetus sibi retinet, dum solutio expedietur, & ius cuiq; suum peræq; redditum erit. Quòd solutione facta residuum erit, id Gallo & Veneto equis partibus dispertitor, dum omnino absoluantur. Sin prædæ, Manubiæ, Gazaq; præsens, æri alieno prædicto minus soluendo erit, quodcunq; prædarum, Manubiarum, atq; Gazæ, vndecunq; posthac Exercitus classisve sibi pariet, & capiet, inde reliquationem ex præscripta superius formula conficito. Frumentum & commeatus excipiuntur, victuiq; omnium, & annonæ militari reseruantur. Inde annona militaris, Gallis, & Venetis, vnde sese alere, & sustentare queant, partibus æquis admetitor. Quòd residuum fuerit, id Gallo, & Veneto, eatenus peræq; expenditor, quatenus ex præscripto modo, & ordine satisfactum erit. Venetis in cuncta ditione Imperij Constantinopolitani omnibus honoribus, & dignationibus, ac possessionibus, idq; tam in spiritualibus, quàm temporalibus, ius vtendi fruendi, vt ad eam diem fuerat, esto. Itemq; commodè vtendi, fruendi, omnibus rationibus, siue consuetudinibus scriptis, non scriptis, ius pariter esto. VI Viri Veneti, itemq; VI Viri Galli, communi omnium voluntate eliguntur. Olli iurati, vnum aliquem ex his, qui in Exercitu, classève sunt, quem quidem iudicabunt omnium optimè ditionem Constantinopolitanam,

nam, & Imperium constituere, gubernare, tueri posse, ex pietate in Deum, ex dignitate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ex maiestate deniq; Imperij, creant. Quem vnum XIIIViri communi iudicio declararint, eum omnes iustum Imperatorem habent. Sin verò hinc VIViri Galli, inde VIViri Veneti in aliam, atq; aliam sententiam iuerint, sorte variata, lectio dirimitur. Vtrum fors designarit, eum iustum Imperatorem vniuersi habent. sin plures in vnum aliquem consenserint, eum ipsum Imperatorem accipiunt, quem maior pars legerit. Contra, si in plures sententias, quàm duas itum erit, is, in quem maior pars consenserit, Imperator esto. Quadrantem totius Imperij armis quæsiti Imperatori, præter Blachernæ Palatium, præterq; Bucaleontis, cedunt. Quod reliquus Imperij doctans, Gallis & Venetis ex æquo diuiditur. Clerici, qui origine nationis, ab ea VIVirum parte non fuerint, vnde erit Imperator delectus, jus, potestatemq; Ecclesiæ Cathedralis Sanctæ Sophiæ constituendæ, & ordinandæ, simul & Patriarchæ Constantinopolitani capiendi, ad Dei, ad Sanctæ Romanæ Ecclesiæ honorem, & Imperij maiestatem, habent. Clerici, tùm Galli, tùm Veneti, illas Ecclesias, quæ forti suæ obuenerint, constituunt, & ordinant. De possessionibus Ecclesiasticis, tantum Clericis, & Ecclesijs, assignant, vnde honestè, ac commodè viuere, & sustentari, atq; sacerdotio operam soluere possint. Galli & Veneti iureiurando adacti ex vltima præsentis Martij mensis die, reliquum annum continuum, & Imperium, & Imperatorem, ad Dei cultus honorem, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ dignitatem, & ipsius Imperij maiestatem, omni obsequio, & comitate obseruant. Qui in terris Imperij confederint, ij ipsi sacramentum, vt moris est, dicunt. Hi ipsi, qui terras Imperij incolent, vt modò dictum est, partitioni, quæ de rebus Imperij confiet, stare iureiurando astringuntur, partitionemq; perpetuò ratam, & sanctam habent. XIIIViri, plures'ue de Gallis & Venetis delecti, & ijdem iurati, beneficia Imperij, siue feuda, munera, & honores, inter Gallos & Venetos distribuunt; simul seruitia, siue operas, quas ipsi Galli pariter, & Veneti Imperatori, & Imperio edere teneantur, sicuti ipsius XIIIViris, pluribus'ue equum bonum, videbitur, imponunt & indicunt: Quæ feuda, munera, honores rectè, & ordine assignarint, ea quemq; fiduciarium clientem, siue vasallum optimo iure possidere, tenere'ue iubent. Earum in hæredes, hæredumq; successores mares, feminas, ius transmittendi, omnesq; feudorum iustos arbitros, contractores, & pactores esse, & fo-

re sci-

re sciscunto ; sed Imperatoris tamen , & Imperij seruitiorum , operarum , & obsequiorum iure saluo . Imperator reliqua munera , præter ea , quæ vassalli , & fiduciarij clientes , qui feuda , & beneficia Imperialia acceperint , ex lege beneficiaria imposita edent , de suo exhibiteto , & præstato . Neminem hominem cuiuscunq; Ciuitatis , quæ cum Venetis , Gallis ve , aut ipsorum successoribus bellum gerat , antequam bellum pacificatione inter ipsos extinctum sit , in Imperij ditione recipiunt . Galli & Veneti pedibus , manibusq; conantur Pontificem Max. exorare , vt is pactis conuentis author esse , eiq; , qui conditionibus dictis , acceptis obtractarit , nec obtemperauerit , Sacris interdicare velit . Imperator in partitiones , & traditiones ex formula factas iurato : easq; semper ratas , & sacrosanctas habeto . Si quid suprascriptis pactiõibus addendum , adimendum ve esse videatur , eius rei facultas , & arbitrium , penes Gallos & VI Viros Venetos , Consiliarios , penesq; Dominum Marchionem , eiusdemq; VI Viros Consiliarios esto . Dominus Venetiarum Dux (quod eius honore singulariter habitum est) de seruitijs , & operis nomine feudi , vel magistratus ipsi deferendi ; Imperio Imperatori ve Sacramentum ne dicit . Sin cui alij Dominus Venetiarum Dux feudum , honorem ve transcripserit , is nouus fiduciaris Cliens siue Vassallus , seruitia , operas , obsequia communi consilio iniuncta , soluere Imperatori , & Imperio iureiurando astringitor . Hæc verò tractata confecta q; sunt in castris , ante ipsam Urbem Constantinopolim Martio

MCCIV. mense , anno à partu Virginis , quarto supra millesimum & ducentissimum . His rebus communi omnium consilio compositis , sanctissimoq; iureiurando confirmatis (quod more nostro , præter capitis penam , Sacrorum interdictione concipitur) paribus animis celeriter se ad pugnam comparant , quod ad certa præmia omnium laborum & ærumnarum proficiscerentur , & eò vehementius Veneti , Baronesq; velis & equis Urbem capere conniti , ne suprascriptis inter se pactiõibus , prius quomodo victoria vterentur , quàm quomodo vincerent , ridiculè cogitasse viderentur . Classsem igitur VI. Idus Aprilis summa penè quadragesima , remigibus , militibusq; & grandioribus machinis instruere , & vniuersi naues conscendere , commeatus diuidere in Classsem , equosq; hyppagogis imponere , atq; ita , vt singulæ equitum acies prout ante institutæ erant , suis nauibus veherentur , quæ confertæ magis quàm raræ pro natura sinus , & murorum munitiõibus dirigebantur ; sic , vt naues ab hyppagogis , & Biremibus ordinem quæq; suum æquabilem & cursum tenerent , vt si vsus esset ,

mutuo

mutuo succedere, & sibi opem ferre possent. mirificam verò è litore suspicientibus mare directò, tria circiter stadia, nauibus constatum, iucunditatem simul & admirationem excitatam, Gallicis Commentarijs Villharduinus prodit. In sequenti die, qui Veneris dies est, V. Idus Aprilis, Classe tota, vt imperatum erat, propius ad Vrbem mota, & ferè ad murum applicata, Biremes, naues, Hyppagogæ, iustis inuicem distinctæ interuallis, id spatium occupant, superiore incendio desolatum, quod ab Euergetæ monasterio rectà ad Blacherium Palatium extenditur. Igitur Franci, & Veneti scutis validioribus, & amplioribus sumptis, quò creberrimos ietus lapidum euitarent, pro animi impetu vix signo dato, prælium committunt, per multis in terram assilientibus; alijs, diuersi generis scalas è nauibus, in ora defensorum attollentibus, vt cominus ad manus veniretur, & ensibus res non incruenta, obstinatissimis animis gereretur. Omnia hostibus pro loci natura opportuniore, & aptiora erant, quòd & muro facilè tegebantur, & è superiore loco grauius in morem grandinis tela, sagittæ, & saxa, fundis siue fustibalis dirigebantur. Accedebat, quòd integros defensis, pro tanta hominum copia, è propugnaculis facilè summittebant. Contra omnia nostris incommodiora, quorum paucitas diurnitate pugnæ fatigari, atq; è scalis regrediendi, non modò defatigatis, sed ne faucijs quidem potestas vlla dabatur; ita aut casu, aut hostis gladio pereundum. sed hæc omnia incommoda virtus nostrorum aliquantum sanabat. cum ferè ex antelucano tempore ad Meridiem, centum locis continenter dimicaretur, nostri æquo acriores, & parandæ laudis audiores, siue merito, siue mentibus nimia festinatione impeditis, ab hostibus fortiter repelluntur. Nam Græcorum ex tota vrbe hìc sese conglobantium ea fuit impressio, atq; is in Venetos, & Francos impetus, vt nostri pauciores aduersus multos, non diu resisterent, sed tumultuosissimè regredi cogerentur. Ceteri, qui de Biremibus, & Hyppagogis in litus ante urbem insilierant, & ad terram pugnabant, in naues se recipiunt. qua ex re hostibus ex successu eius diei animus augetur, nostris magnopere afflictis, vix animus accepti incommodi ignominia sustinetur. Itaq; Barones cum Dandulo Venetiarum Principe, Gallis Ducibus, & Trierarchis animo tristes, ex classe in terram delati, in concilium post Meridiem in Diuorum Cosmæ, & Damiani templo, vbi castra habebant pro tempore, coguntur; consultantq; de tanto incommodo maioribus commodis sarciendo. Sperandum, fortunam non iniqua plerumq; manu, bona pariter & mala, inter mortales dispensare solitam,

tam, id Græcis non indulturam, ut ab ea inflictâ clade diù lætarentur, par eis incommodum, & longè maius Venetos, & Francos sua virtute allaturos. Proinde erigendos animos, & quicquid dedecoris fuisset admissum, noua virtute sarcendum existimarent. nonnulli huiusmodi sententiam dicere; alij, quâ ad Meridiem in mare Vrbs vergit, experiendum; quòd ea ferè parte, muros laceffente atq; absumente vetustate, Vrbs minus certè munita esset. Dandulus, Venetiq; rei maritimæ inprimis gnari, ostendunt eo modo naues Bosphoro secundo, & eo prærapido in Propontidem fluente, nostris, si ea pugnarent, vix inhiberi posse auxilio remorum, quin infra Propontidem ferrentur. Nec deerant in Exercitu qui Classem aut rapiditate, aut aliquo vento, Propontide, & Hellesponto in Ægeum disijci libenter vellent. Omnia tamen detrimenta vel luculenta, ipsis leuia fore, dum in Syriam maturius, quàm fortunatius trajcerent: quorum querela tam periculoso tempore, æqua propemodum videbatur. Sed viri fortes, qui ijdem, & constantes, & patientes habentur, Fortunam rerum suarum mutationem magis, quàm euerfionem animo prospiciebant, non sibi novos hostes oppositos, sed umbras verius quàm corpora, nec hos vnquam pedestribus pugnis collato pede, manum conferere ausos, utpotè suis viribus, & virtute diffidentes, sed equis fugacibus fugaciores, ipsos sibi cursu salutem petere: propterea nec Franco, & Veneto, de sua virtute, tot rebus cognita, desperandum, nec cunctandum, quin biduo post mari & terra, Urbis oppugnatione intermissa, totis copijs pugnetur. Idcirco duos dies quiescendum, ut equos & viros promiscuè, summa lassitudine defessos, curarent, & Classem instruerent: naues enim, quæ summi mali carchesijs scalas habeant, binas ex antennis inter se colligatas, singulis turribus necessariò adinouendas, quòd scalarum multitudinem, prout recens detrimentum docuerat, singulæ naues ex caueis, in singulas turres, pro defensorum numero, non ita firmiter, & commodè ferrent, vbi prælium pari virtute, & rei naualis scientia iniretur: quibus rebus Francum & Venetum fama in celo poneret. Scire illos, à Græcis ea die non viribus, non bellicæ disciplinæ vsu, sed loci opportunitate, & pugnantium numero superatos, quòd aliquando locus prodesse magis quàm virtus solet; eoq; magnas gratias immortalis Deo agere, quòd eos, quòd cautiores faceret, eò diutius in vita commodis victoriæ, quam manibus tenerent, frui vellet. Dandulus interim Trierarchos, veteresq; nauium præfectos, & classiarios, ad se in prætoriam vocat; ad eosq; conuersus, viros, inquit, alioqui semper fortes, qui multas,

incom-

incomparabileſq; victorias ſecum Veneto nomini ſua virtute peperiffent, paucis omnino verbis cohortandos videri; vt priſtinum ſpectatumq; bellicum vigorem ad animos reuocarent. in ijs enim ſe videre, quòd pigeret, puderetq; priſtinæ partæ laudis, paulò antè in fratricida Alexio Vrbe pellendo, memoriã penitus refrixiſſe, & inſolito metu obtorpiſſe manus, vt non illorum inermium, vmbrarum verius quàm corporum vim, ſuo forti auſu vindicandam putarent. Quam ob rem, ſe ſeuerè iubere, atq; imperare, vt ad nouam parandam laudem, arma, atq; animos quamprimum parent: vt Capienda Vrbe, & Veneti nominis exiſtimatione retinenda, aut opima cum Gallis ſocijs parta victoria, aut ſi id Superi nollent, honeſta ſaltem morte, famæ fatiſfaciendum cenſerent: quando ipſe nonagenarius ſenex, atq; idem cæcus, omnem vitandi dedecoris, & parandæ laudis rationem ipſa vita chariorem haberet. Proinde quicquid ad belli exitum fortuna adueheret, ſe Duce constantibus animis, in ſequentem biduum expectarent. aggreſſurum enim ſe urbem mari, cum Baronibus, qua in anchoris ſtarent, admotiſq; ſcalis tormentiſq; omnibus, Conſtantinopolis mœnia quaſſaturum, ea mente, vt Deum, Diuoſq; omnes, quos ſuſceptis ritè votis propitiãſſet, ſibi, Comitibus, & Baronibus pro Chriſtiana pietate, & ſumma æquitatis cauſa aduerſus ſectarios, & à Romana Eccleſia diſſidentes, bellum gerentibus, proculdubiò defuturos non crederet. Victoriã profectò Deum, cunctoſq; cœlites, pro quibus mox in Syriam, & Palæſtinam traiecturi, conſtanter pugnarent, haud dubio præbituros. Succlamarunt cuncti, paratos eſſe, omnia incommoda æquiſſimis animis laturos, vt egregiè pugnando, veterem ſpectatę virtutis opinionem non fallerent, & non Conſtantinopolitano modò Imperio, ſed & Hieroſolymorum Regno recepto, ſacroſancto CHRISTI ſummi Regis Sepulchro auidiſſimè potirentur. Ita, confirmandis ſuorum animis Veneti, Galliſq; inſpiciendis machinis, & tormentis, parandis telis, integros dies abſumunt. Murtzuſius, ſecundo prælio ſuorum inflatus, erectiori in tumulo ad Pantepoptis Monafterium, quà noſtris terreſtri parte aggrediundum erat, vt noſtrorum ingreſſus obſeruet, Prætorium Auguſtorum more velis purpureis ſuperbè intendit; duoſq; ibi dies fuit. Id quod à noſtris animadſum, ſpem dubijs animis dedit. Tertia poſt die, pridie Idus Aprilis, qui Lunæ dicatus dies fuit, cum iam diluceſceret, noſtri ab omnibus rebus, vt edocti erant, quàm paratiſſimi, in anchoris conſiſtunt, eo exitu, vt roſtrata ſibi per vices tripartito ſuccederent, onerariæ

Q

verò

verò naues, idoneo loco, ab rostratarum lateribus ad anchoras constitutæ, ab excelsis summi mali carchefijs opportunè rem gererent. Propositis ab Dandulo præmijs singulis, qui spectatæ virtutis facinus ediderint, Veneti Galliç; erectis iam tota classe machinis, ad pugnam se comparant, scalas, tela, lapides, sagittas, hastas, arcuferreas bälistas proferunt; antennis naues inter se binas colligant; turres erigunt, vt ab omnibus rebus paratissimi essent. Iam Græci Duces nihil oscitanter agere; omnia munia exequi; defensorum maximum Numerum, quorum copia ad manum suppetebat, in muris & turribus collocare; sperantes se nostros, vt ex remissa duorum dierum pugna, inopinantes aggredi, muros turesq; conscendunt: & certatim in subiectos vndiq; sagittas, lapides, misilemç; Græcum Vignem, tenaci flamma armis adhærentem, conijcere, fauciare, sternere: quum extemplò, signo dato, ad timpanorum, & tubarum sonitum nostri, sicuti imperatum fuerat, terrifico apparatu omnibus locis nauibus erumpunt, & celeriter in hostem impetum faciunt, vt clamoribus maximè mirandum, ita ipsa imprefsigne vehementissimum. Complures summa vi scalis in medias turres inuadere: quæ scilicet turrium in nauibus excitatarum altitudo pertinebat, propugnatores Græcos obuios cædere, contis, misilibus, faxisq; prostrere, turribus & muris in urbem deturbare; cum Græci nihil interim segnes, nec iam terrore, sed viribus & arte confligentes, proxima murorum parte, tantam vim sagittarum omnis generis, telorum, verutorum, sed maximè molarium lapidum subiectis nauibus superfunderent, more fulminis quicquid percusserint dissoluentes, aut irrupentes; vt pugnatore simul & remiges his confixi, lapidumç; ictibus percussi, fatiscerent. tot enim ex turrium culminibus tela, trunci, tigna, faxes, tegulæ iaciebantur, ipsis culminibus & murorum pinnis direptis, & demolitis, vt superantium conclamatione ac cadentium gemitu cælum penè ipsum consonaret. Cæterum nostris ad Meridiem iniquiore loco continenter pugnantibus, Venetis Aquilo tam sæuus & immoderatus, sed à tergo secundus afflans, naues impulit, vt omnes ad Urbis muros facilè accederent. Nostri, felici benè vaticinantium Trierarchorum præfagio, tempestatem religioni vertere, seç; Deo charos esse dicere. quibus rebus, nostris animus aliàs inuictus, diuina tamen ope facilius ad audaciam erigitur. atq; omnes antè ærumnas & detrimenta ferre statuunt, quàm non secuturos vindicent. duæ naues, antennis inter se modò vinctæ, quarum vni Peregrinæ, alteri Paradisæ nomen erat, opportuna maris

iaçtatione

iaculatione fortuitò disiunctæ, turri, quæ proximè Petrium erat, vbi cum suis Imperator pugnabat, duabus partibus applicantur: ac scalis, quæ in carchesijs Peregrinæ excitatæ erant, rectà admotis turri accidunt: hanc tantam siue Diuini numinis bonitatem, siue occasionem repentè naçti; hinc Petrus Albertus Venetus, inde Andreas Vrboefus Gallus muralis coronæ decus promeriti, quum primi pinnas apprehendissent, turrin ingrediuntur, & vi capiunt. Hos tam illustres facti duces complures infecuti, Græcos qui in præsidio erant, aut ferro necant, aut præcipites è turre agunt. Sed Albertus infelix, vt sunt humanarum rerum casus, non ita diu ea receptæ turris laude, honoreq; lætatus est. ab Equite enim Franco, qui paulò post eandem turrin intrauerat, pro Græco hoste habitus, dum mutuo metu ignoti confertis manibus, vterq; vtrunq; hostem credit, lethaliter vulneratus, interijt: tanto omnium dolore (erat enim ex sua maiorumq; suorum nobilitate, animo ad omnia belli pericula maximè impauido) sed ipsius præsertim Franci Equitis indignatione, quod per insaniam tantum facinus insciençter admisisset, vt & diu in classe lugeretur, & Francus Eques animi angore, nisi proximi Equites obstitissent, penè seipsum interemerit. De tanti viri casu fama ad Dandulum delata, optimus Princeps præsentibus Trierarchis, fortissimum Ciuem, virtutis nomine, publicè laudauit. Equites nauibus secundum rerum euentum speculati, classe in terram appulsa, è nauibus omnes repentè emicant, scalisq; admotis, murum maxima vi superant. Turres quatuor eodem impetu audaçter inuadunt, atq; ingenti cæde edita, potiuntur. Nauicularij, classiarijq; impressione, quanta maxima potest, onerariarum nauium, Biremium, celocium mari Urbem adoriuntur. Ibi, maritimarum trium portarum effractis valuis, vt Urbem tripartitò inuadant, Hyppagogis equos, quamprimum educere. In his equites vix federunt, cum rectà ad Pantepopti Monasterium in vnus Murtzuffi Imperatorium tentorium, quod edito in tumulo, ad Francorum castra, & Venetorum Classem conspicandam constituerat, impetum faciunt. quibus irrumpentibus Murtzuffus, qui aciem pro castris continebat, quantas habebat copias, vt in extremo conatu necessè erat, haud cunctanter opposuit. Sed, cum intra Urbem Venetos, & Francos diffractis maritimis portis peruasisse, ferroq; sibi in Urbem viam fecisse, & ab ijs Forum Constantini, & longè maximam partem occupatam fuisset cognouit, pressus multitudine nostrorum equitum adurgentium, ac iam destitutus omni spe, fatorum vim, non Gallorum virtutem

incufans, maturè se recipit. Hostibus igitur ad paucorum equitum nostrorum conspectum in fugam conuersis, magno Procerum Græcorum numero per continuas phalanges ad Blachernarum portum cursum intendente, cum nostrorum vim terrefacti sustinere non possent; Imperatore etiam ipso Murtzuffo in Bucaleontis arcem altera Urbis parte ad Meridiem, concitato equo profugiente, nostri in Gryphones solos (ij stipatores, & satellites Augusti erant) cum fortè incidissent, iram, vimq; Martis euomunt: atq; eos omnes, vel prosternunt, vel capiunt. Sed Francis defatigatio, noxq; iam appetens, finem cædendi attulit. Profligatis itaq; hostibus tanta clade, ut ea Urbis pars muris proxima, Græcorum cadaueribus constricta videretur; nostri equorum phaleratorum, mulorum, iumentorum, maximo numero, omniq; castrensi instrumento, & Gaza facillè potiuntur. Deinde ad Constantinianum Forum, quod antiqua Urbis regionum descriptio Placotum appellat, vniuersi coacti, quod opulentissimam, & copiosissimam Urbem vix mense ipso capi teneriq; posse confiderent, sole præcipitante descendunt, castraq; pro muris turribusq;, quas vi ceperant, opportunius locant. quippe quæ classis commodiora faciebat, quam propè in manibus habebant. Balduinus Comes ad Pantepopti Monasterium, in vacuo Murtzuffi tabernaculo purpureis velis intento, fato quodam confedit. Id omen futuro Imperatori faustis acclamationibus benè vaticinans miles vèstebat. Eius verò frater Henricus pari felicitate proximè pro Palatio Blachernarum tendit. Bonifacius Monferratensis, cum suis clientibus, & familiaribus celebriore, & interiore Urbis parte, collocatur. Ita Vrbs Constantinopolis omnium ea tempestate potentissima, ut, quæ totius Orientis caput esset, & domina, pridie Idus Aprilis, qui Lunæ dictus est dies, anno à partu Virginis quarto supra millesimum ducentessimum, à Venetis, & Gallis capta, fidei iurifurandi, religionisq; violatæ pœnas dedit. In quo, licet Deum Opt. Max. omnis sceleris; præcipuè verò impietatis, ferius, ocyus, vindicem cognoscere. Ludouicus Comes Blesensium, & Carnutum, Eques incertum bellicosior an sapientior, per quartanam expugnationi adesse non potuit; in quam superiori Autumno eius celi insolens inciderat, vehementiusq; quam periculosius iam totam hyemem in Hyppagogis ægrotabat. Nostri prælio defatigati, ne à Græcis qui in Vrbe erant, auxilijs accersitis, tumultuario adortu in tenebris intercepti trucidarentur, per loca saltuosa equitibusq; parum commoda, noctem sine tabernaculis, absq; victu vllò sub dio, summa sua

solitudine, ac militum labore agere, & paululum quiescere. At Murtzuflum, ne punctum quidem temporis à metu respirare, siue sua in dominum impietas, & in omnes iniuriæ, siue supplicij à Francis formido non sinebat. Omnibus igitur rebus ad fugam necessarijs clam præparatis, ostendit se prima luce omnibus copijs, tanquam supremo conatu, hostem inuasurum. Sed hæc magnifica ostentatio, quo recasura esset, acie præsertim languidius consuetudine lustrata, Græcos sagaces pariter, ac timidos non facilè fugiebat. Itaq; omnes sibi consulere, & fuga salutem quærere, diuersiq; in omnes partes dilabi, & latitare. Imperator Murtzuflus, Francorum, & Venetorum virtutem, amplius valere, quàm Græcorum multitudinem, supremo discrimine edoctus, animo repentè deficit. Itaq; attonitus, & planè vecors, rebus omnibus perditis, & conclamatis, totus deformem in fugam versus, Eufrosinam fratricidæ Alexij Tyranni vxorem, & eius filiam Eudociam, cuius amore tenebatur (erat enim homo libidinosus & salax) ex magno Palatio properè lembo imponit; ipse clàm nostris, quàm remotissima potest, Aurea terrestri porta, intempesta nocte clanculum fugit: diffugientibus vndiq; Græcorum cohortibus summo silentio, citatoq; agmine, vel intempesta nocte, sese continuò Vrbe eripientibus. nostris interim paulisper quiescentibus, nec eius fugæ gnaris. Ita Alexius Ducas Murtzuflus Imperio, atq; Vrbe excessit, cum duos menses, dies sexdecim imperasset. Vir profectò sæuitia, ac perfidia sua, deterrima quaq; sorte, vltimoq; supplicio dignus. Ea ipsa nocte, nescio qui nostrorum repentinas Græcorum incursiones veriti, secundum Bonifacij Marchionis tabernaculum partem Urbis interiectam, quæ ad Orientem vergit, incendunt: igne noctem, atq; insequentem diem in vesperum depopulante. Urbana igitur interiora tecta ab Euergetæ Monasterio, & ea, quæ ad mare inclinant, vsq; ad Drungarij ædes conflagrarunt. Græci qui in Vrbe manserant, flammaram strepitu excitati, ædificiorumq; cadentium fragore, vt se Murtzuflus fuga desertos vident, alienata penè mente vix incendio elabuntur, hinc fumo conspectum eripiente, illinc flammis fugam impredientibus. Hoc tertio loco, incendium à francorum obsidione, nostri vates religioni habent. quò, vt aurum igne, sic Græcorum de Deo Opt. Max. deq; Diuinis rebus persuasio, vel ipsis inuitis, purgator tandem haberetur. Huc enim Franci, & Veneti cum falcibus emissi, Urbem pridem senticosam Pontifici Romano maximo aperuerunt. Eo namq; incendio, tot domos absumptas Villharduinus testatur,

quot

quot tribus, vel opulentis Galliæ Ciuitatibus pares essent. Barones quos iam tum fuga Murtzuffi Imperatoris fugiebat, prima luce Idibus Aprilis, acies exornant, & sese ad inuadendos hostes comparant. rectaq; quâ ipsum consistere putabant, acie dimicaturi: Vrbe propugnatorum Vacua vexillum inferre, & sub suis quisq; signis incedere iubent. Interim Bonifacius, qui hostem Murtzuffum, desperatis rebus, nec effugisse, nec Auream prætergressum terrestrem portam, in Thraciæ montes maximis itineribus properare certius didicerat, exorto sole rectâ per mediam Urbem in equo Bucaleontem versus, explorat. Castellum, & Castellanos Bucaleontis, qui salutis spem in eius clementia collocarunt, in deditioem redigit, omni Gaza, & veste captiua, in Castello custodiæ relicta. Huc Agnes, Philippi Regis Franciæ soror, Alexij Porphyrogeniti, Manuelis filij Constantinopolitani Imperatoris Vidua, postmodum Andronico Imperatori secundò nupta; huc, Margarita Regis Hungariæ soror, Isaacij Imperatoris vidua, compluresq; primariæ feminae ad captæ Urbis nuncium confugerant, & vnâ carissimarum rerum sarcinas comportarant. Eas Monferratensis comiter susceptas, ea fronte excipit, vt nihil captiuis insultaret, sed & metu soluit, & honore præcipuo habuit: tanta, in militaris hominis pectus mansuetudo, & continentia inceserat. Alia parte Blachernani, Henrico Comitibus Balduini fratri deditioem, pacta tantum salute, faciunt; non minori Gaza & veste captiua, quàm in Bucaleontis palatio fuerat, Blachernis relicta. Vtriq; Castello præsidio firmo, & fideli imposito, qui thesauros simul, & Castella custodirent. Equites peditesq; prædæ cupiditate alacres, momento temporis tota vrbe sparsi, quod opulentissimam Urbem prædæ suæ destinatam viderent: Siquidem per quos Imperator vicerit, iisdem multa contra fas, ac leges, quas victoria natura contumax, & tumultuosa vix audit, indulgeat necesse est. Quantum auro, argento, ære, infecto, facto, signato, stragula veste, panno serico villosa, abrafo, subserico, gemmis, margaritis, pretiosis lapillis, supellectile: ac quanta deniq; rerum omnium copia sese ditarent, dici non potest. Quæ quamuis maxima sit, nunquam tamen quod peculiare vitium omnibus in castris esse consuevit, militaris illa sitis expletur. Refert Villharduinus Mareschallus, qui prædas præsens conspexerat, nullibi vnquam tantum prædarum reliquo orbe actum. quandoquidem Vrbs situs opportunitate, agrorum fertilitate, maritima opulentia, omnium Orientis ditissima per LXXXX. fermè annos, Augustorum sedes, Imperij Metropolis & caput,

put, diuturnisq; maritimarum navigationum commercijs locupletata, in immensum diues, opimas omnis generis prædas suppeteret. Quibus rebus confectis, Veneti, Franciq; arbitrato suo, quod victoriæ licentia dabat, passim hospitantur. Episcopi, cum reliquo Clero in infulis, victoriæ ergò supplicationes longo ordine ad Diuæ Sophiæ templum ducunt, quòd omnes ex afflicta fortuna in beatam repente peruenissent. Barones, Dandulusq; comitantur: & qua erant pietate, & in Deum cultu, victoriam Deo acceptam referre. Mariæ aras, Diuorum templa venerari, gratias agere, vota soluere, nihil Venetus, nihil Francus miles, eques, nobilis, ignobilis omittere, quòd ad declarandam lætitiã, nihil Dandulus, & Barones, quòd ad gratitudinem erga Deum, Diuosq; testificandam pertineret. In castris iam victoriæ certi, festa omnia agere, conuiuia parare, publicè priuatimq; lætari: omnia victoris gratulatione, & gaudio celebrantur: itemq; victi luctu, ac dolore mixta agebant. Ita, læti vtrumq; Pascha, & Palmarium vocatum, & solennius CHRISTI Domini resurrectione faustum, & salutare, VII. Kalen. Maij, maximum Pascha vulgò dictum, agunt. de Francis, Venetisq; hominibus suum cuiq; iudicium relinquam liberum, dum equos iniquos iudices hoc vnum moneam, Gallos, & Venetos, ex omnibus quotquot in Exercitu, & Classe ad Constantinopolim fuerunt, vix ad viginti millia numero fuisse, qui arma ferrent, vt quòd diligentius res gestas cum animo meo reputo, eo constantius hanc palmam, non hominum, sed Diuini numinis potius fuisse prædicem. hæc enim veritas extat, captos (vt cæcos omittam) quater centena amplius millia, in Vrbe Orientis eo sæculo longè munitissima, rebusq; omnibus ornatissima. quorum fidem perlocuples testis Villharduinus, Gallicis Commentarijs facit. Bonifacius Monferratensis, penes quem militaris Imperij potestas erat, Barones item, Dandulusq; edixerant, vt quòd quisq; Urbis direptione prædatus fuisset, sine fraude in amplissima tria Urbis Delubra comportaret: Francisq; & Venetis custodibus, ei rei delectis, vt imperatum erat, traderet. Delubra, constitutis custodibus, decernuntur. Edictum Bonifacius capitis pena, Episcopi Sacrorum interdictione fanciuerant. Sed nulla lex, satis vnquam auaritiã contagionibus virtutes omnes labefactantem, & violentem domuit: cum cætera vitia, suum quasi lutum, in quo volutentur, habeant: hæc vna, infinitis criminibus implicatur. Animus per se continens sit & abstinens, necesse est. corpus enim legis, tanquam manu, teneri potest: animus auarus, non potest. In castris,

qui

qui ad eam diem continentes, nullis criminibus noxis ve impliciti fuerant, Deo chari & accepti, supremi numinis bonitatem fenserunt; ijdem mox exitiali, & monstrosa auaritiæ labe corrupti, ne suis maleficijs diutius exultarent, vltore magno Deo pēnarum satis superq; dederunt: multis magnisq; detrimentis diuinitus eorum culpa in Exercitum postea immisis, quæ bonos malosq; pariter afflicterent. Vt verò verius dicatur, bonos sæpè malorum culpa vexari. Præda, manubijsq; Veneto, & Gallo, per XII Viros à Venetis, & Gallis datos æquis partibus distributis, quoniam duplex genus Centurionum, in Gallica militia, alij pedibus, alij equo mererent; in commodorum perceptione duo Centuriones pedites, vnius equitis loco censebantur. duo Centuriones equites, vnius Catafracti equitis loco: eo pacto, res captiua, quæ modò in medium collata fuit (nam pars maxima furto cefsit) vt constitutum fuerat, singulari æquitate diuiditur. Inde Gallus argenti pondo quinquaginta millibus Veneto solutis, sibi tamen reliqua centum millia argenti habuit. Nusquam meliori fide inter vllos actum. siquid contra Edictum ab aliquo commissum fuit, id prædonum auaritia factum est. Peculatores, fures ve deprehensi, aut conuicti, recte suspensi pēnas dederunt. Comes quidem Sancti Pauli Vgo, equitem furem de superiori loco suspendi, scuto è collo pendente iussit: reliqui equites, aut milites, summi infimi, qui furtum fecissent, quòd ad Baronum aures non venissent, impūnè præteriti. Quæ tota res à Villharduino commemorata, vt maiorem lucem accipiat, quòd omnibus ferè Venetorum annalibus, sed Andreæ Danduli Ducis, qui post Henricum circiter annum. CHRISTI MCCC XLIII. Principatum adeptus est, præsertim historijs enucleatius prodita est, quæ Venetos hæc ad posteritatis memoriam curiosius notasse commonstrant, à nobis fusius huic historiæ mandabitur: quandoquidem Vir Clarissimus Aloysius Michael M. Antonij doctissimi Senatoris filius, ex paterna bibliotheca vetustissimum eiusdem Danduli Principis historiarum Codicem manuscriptum, & luculentissimis Michaelis patris annotationibus illustratum, superioribus annis nobiscum communicauit. Igitur tres socij prædarum, ac manubiarum, sicuti fidem eadem Danduli historia, atq; annales faciunt, Imperator futurus, Venetus, Francus, ipsam Urbem Constantinopolim, ceterasq; res Imperij, in octo vncias diuiserunt, duæ futuro Imperatori pactæ, tres Veneto, tres deinceps Franco. Ita, asse in octo vncias diuiso. Imperator fururus duas vncias, Francus tres, sic Venetus alteras tres vncias aufert,

Hic

Hic tamen exponemus tantummodò rerum mobilium , & mouentium partitionem , & quæ Dandulo obuenerint ; de rebus soli , suo loco , sicuti à Villharduino contextitur , amplius dicturi . Prædarum igitur , & manubiarum nomine quoniam intelliguntur (id quod vulgò notum est) mobilia & mouentia ; in mouentium portione Veneti (quæ prima fuit partitio) censentur equorum , iumentorum , mancipiorum multitudo longè maxima . Præterea de mobilibus , auri pondo ad decem millia : argenti , ad quinquaginta : vestis stragulæ , ac sericæ , & supellectilis magnus numerus : serici infecti , pondo infinitas : pellium item quantiuis precij ingens copia : poculorum ex auro , argento , ære , gemma , & toreumatum , quæ tot Orientis Imperatores , ex immensa illa opum amplitudine reliquerant , vis maxima . Vasa præterea , & crateres ex auro & gemmis , ad ornamentum multorum abacorum . Nam præter innumerabilia , quæ veteris Sacrarij incendio MCCXXXVIII. Iacobi Theupuli Ducis tempore conflaerant , hodie quoq; quamplurima , atq; in his nonnulla Murrhina C N. Pompeij , de Regibus Mithridate , & Tigiane victoria , & triumpho nobilitata , inter sacros thesauros spectantur . Scyphi præterea , calices , phyalæq; iustæ magnitudinis ex Callaide gemma , à colore Turchinam hodie vocant , Iaspide , & purpureo Amethystino lapide , illustrium artificum scalpturis nobiles : fundo arabicis , vt videre licet , caracteribus cælati . Insuper , complurium Augustarum ornatus , & gestamina , & ea aurea , quæ pectus amiciunt , ad pompam gemmis , innumerabilibusq; vnionibus exornata . Coronæ solido ex auro permultæ margaritis distinctæ , quæ nummario precio vix extimari possunt . Super hæc , bullæ & annuli , quorum in palis gemmæ , & maximi precij lapides inclusi . visuntur enim prægrandes Smaragdi , & eximij ponderis Carbunculi pinnato fulgore radiantes : qui in maxima Ara Marciana solennibus sacris , vel vmbante tecto sublati , liquidioribus flammis scintillant , atq; acriter exardescunt . Saphiri præterea miræ magnitudinis , Topazij , Gryfolithi , & Hyacinthi . quarum rerum dactylothecam Augustorum refertam , victores compilarunt . Hodie meliori conditione , Ædis Marcianæ Procuratoribus cura demandata , Diui Marci Gazophilacio (thesaurum vulgò appellant) dedicatæ . Statuarum quoq; simulatorum , & tabularum ingens numerus . Equi ænei quatuor affabre facti ; rarum opus & perantiquum , quos ex Circo detraxerant : Hypodromum Græci dicunt , qui iuxta antiquam Byzantij descriptionem , in tertia Urbis regione fuit . vbi alij permulti eximij operis , mar-

R morei,

morei, & ærei equi incuruis ceruicibus luxuriantes, ad Romanę magnitudinis exemplum, superbis fornicibus infidebant. ob artificis præstantiam ab omnibus expetiti, & per maria, ac terras, vt pedum fractura indicat, vltro, citroq; infanis Regum sumptibus toties deportati. nam Constantinus magnus, artificio, ac nobilitate pellectus, de Traiani vetere arcu ab se Romę euerso & diruto, equos sustulisse dicitur, suoq; arcui imposuisse, quem de Maxentio Tyranno ad Miluium pontem profligato, mollem dicunt, Corinthio opere iuxta Palatini collis dorsum, inter curiam veterem, & Amphitheatrum, quod Colossæum vocant, erectum conspiciamus; iisdemmet quadrigis cum sole insidente scalptis, alijsq; trophæis, & rerum gestarum incisis monumentis insignem. In Traiani porrò arcum ex Domitiani arcu auulsos, & ad operis ornamentum illatos ferunt: ab eodem Domitiano, antè de Neronis arcu demolitos: quum eos Nero ex Augusti arcu detractos, post Augusti mortem sibi vindicauerit. Sed mox Byzantium Constantinus profectus, circiter annum CHRISTI CCCX. quadrigas egregiè factas ex arcu sustulit, & cum reliqua supellectile Imperatoria in Thraciam deportauit; eodem tempore, quo & Porphyreticam ingentem columnam cycloterem, statuarum, signorumq; ac simulachrorum omne genus, vel ex ære, aut marmore, omnibus Europæ, atq; Asiæ Urbibus nudatis, è vetere Roma in Orientem, ad Urbis de suo nomine ornamentum, deuexit. Easdem ab Augusto annis ferè CCCXXXVI. ante Constantini discessum, cum Orientis domitor, Antonio & Cleopatra Alexandria victis, ex Ægypto, Asiaq; in suam potestatem redacta, triumpharet, nempè annis XXXVII. ante CHRISTVM natum ex Alexandria Ægyptiorum Regum fede, Romam (sicuti ex Heliopoli obeliscos) aduectas memorant: Ciuibusq;, & signis militaribus à Parthis recuperatis, arcui demum impositas, quem ipsi Augusto Orbis totius toties triumphatori, pacisq; restitutori æternæ, Senatus decreuit. Quidam artificem Lyfippum commemorant, equosq; ad solis quadrigam in Rhodiorum gratiam, vel vnus nobilissimo Plinij testimonio fabri factos. numi veteres certè aurei, vel argentei diuersi generis, Augusti primum; mox Neronis ænei; Domitiani postmodum; dehinc Traiani has ipsas quadrigas, currumq; & aurigam, trium fermè sæculorum spacio, ab Romanis Principibus æmulatione operis, inuicem raptas atq; arcibus impositas, posteriore æris parte luculenter repræsentant. id quod etiam vir Clarissimus Sebastianus Erius Senator Venerus, elegantissimo numorum veterum commentario testatur. Sed

à Ve-

à Venetis cum præda reliqua in Urbem victricem translati, meliore quàm vsquam loco, hodie omnium quæ in Europa sint nobilissimum opus, sed amoto aurigario spectantur Venetijs in summo Diui Marci propilæo ad Occidentem Solem, præclarum Imperij, quod Respub. postmodum adeptæ est in continente, præsagium: & eodem quo Romæ, ac Constantinopoli, alacri statu prominentes, omnibus admirabiles, aureæ Ædi Marcianæ non mediocre ornamentum afferunt. Adhæc sanctioris notæ res. ampulla, seu vasculum ex chrystallo, Domini omnium nostrum soteris CHRISTI sanguinis, qui Berythi ex eius imagine ab Iudæis confossa, singulari miraculo manavit, Athanasij libello, & II. Niceni Concilij testimonio valdè nobilis. Is sanguis, cum non minori miraculo, Marciani veteris Sacrarij, quod diximus, incendium MCCXXXVIII. diuinitus euaserit, hodie Venetijs in Marciana Æde, loco religione sanctissimo, Sanctuarium dicunt, quod nobilissimo opere introrsus præditum, sanctiore templi parte, æternis ignibus ante fores constitutis, Diui Marci Procuratorum diligentia, & religione seruatur. Eum locum nimia iam vetustate collabentem, templi Marciani Procuratores, Leonardus Mocenigo, qui Ioannis Ducis filius fuit, idemq; Aloysij qui nunc diuinitus Reip. præest Auus, Collegæq; Paschalicus, Lauretanus, Superantius, Leonus, Priolus, Legius, Pisanus, Capellus, Grimanusq; Andree Griti principatu, Luculenter exornato vestibulo, restituerunt; atq; aditum in quo gemmæ Reip. asseruantur, concinnaerunt. Porrò autem ipse sanguis sacrosanctus nunquam ex adytis, nisi Dominicæ Cænæ sacratissima nocte magnæ hebdomadis, & ea quæ Domini Ascensionem præcedit, de secunda vel tertia vigilia, ingenti concursu ex tota Ciuitate in Ædem factò, maxima veneratione depromitur. tum quoties profertur, quamplurimis accensis funalibus (ita enim mos traditus) Marcianæ Ædis Canonici, & Procuratorum vnus, venerabundi circumstant, & cum ceteris Sacrarij Reliquijs, ex sacra concione procumbenti palam populo, solenni cæremonia ostendunt. Eum sanguinem mihi genu innitenti, ex ipso chrystallo intra Sacrarij aditum inspicere per ocium licuit, & contemplari: ac quod summæ felicitatis fuit, sacrosancti vasculi pedem chrystallinum exosculari. tribuit enim hoc mihi singularis beneficij loco, Mæcenas olim meus Franciscus Contarenus, Zachariæ Equitis F. ipsius Ædis Marcianæ Procurator, Sacrarij Præses, & Senator perillustis, fore illud aliquando arbitratus, vt dum ex Villharduini Equitis Franci Commentarijs historiam belli Constantinopolitani contexeremus, quorum ille

Commentariorum peruetustum Codicem Gallica conscriptum vere lingua, veneranda facie, & literis propè cadentibus exaratum, aliquot ante annos ex Belgio ad Carolum V. Reipub. Legatus, in patriam retulerat, huiusce sacrosancti sanguinis Berythenfis miraculi, cæterarumq; Reliquiarum, quas Dandulus Constantinopoli cum reliqua præda ante trecentos quinquaginta annos in Urbem miserat, mentionem, ad Veneti nominis decus, sed ad ipsius potissimum Marcianæ Ædis gloriam, faceremus. Inter sacras igitur res, quæ ex Constantinopolitana præda Dandulo obuenerunt, præter ampullam sanguinis Berythenfis, trunculus visitur ligni Crucis Domini, quem Diuo Constantino in prælium eunti, præferri solenne erat; ab Græcis Augustis, qui post Constantinum imperarunt, summo semper honore, ac religione habitus, eiusdem Sacrarij conflagratione inuiolatus receptus. Clauus vnus ex ijs, quibus **CHRISTVS** Dominus Cruci affixus, quem idem Constantinus in bello ad conum galeæ, nobilissimarum cristarum loco religiosè gestabat. Spina item de eiusdem summi Regis Corona decerpta. Nam reliqua corona, Imperatoriæ partis fuit, & Constantinopoli à Latinis Imperatoribus summo cultu habita; quam annos fermè sexaginta post, Balduinus eius nominis II. Latinorum autem Imperatorum postremus, Ludouico Francorum Regi, qui postea in Diuorum numerum relatus est, in Galliam dono misit. eo fortè tempore, quo idem Balduinus sexagesimo ferè anno, quàm à Latinis imperari cæptum fuerat, amissa Constantinopoli, & à Michaele Palæologo per proditionem recepta (Chier Michalim appellabant) opibus atq; potentia exhaustus, utpotè omnium templorum donarijs ablatis, cunctos Europæ Reges adiit: nec quisquam præter Ludouicum Francorum Regem, suppetias tulit: quum Blanchæ matris precibus magnam signati auri vim, & nauales, terrestresq; copias, liberali studio contulisset. Id immortale beneficium, ut gratissimo animo coleret Balduinus, repigneratam coronam Ludouico Regi, tanquam vnum omnium amplissimum munus, liberalissimè donauit. eam hodie Lutetiæ Parisiorum in sacello Regio, quod Sancta Capella dicitur, vnà & lanceam, & spongiam Dominicæ passionis instrumenta, statis diebus, accensis cereis, ad eunt, & omnes reuerenter exosculantur. Sed ut ad Venetos reuertamur, celsit præterea fragmentum columnæ, cui deligatus **CHRISTVS** Dominus, & flagris cæsus; in eiusdem Marcianæ Ædis Sacrarium illatum. Nam maius fragmentum, quod ad Aram maximam XVI. Kalend. Maij, die Diuo Isidoro sacra, solenni cæremonia sisti-

tur

tur. quod perimetrum habet trium circiter pedum, nostro ævo à Franciscanis Monachis Sepulcro Hierosolymitano sacris, Laurentio Priolo Duci, & Senatui dono missum. ex Porphyretico lapide, vtraq; fragmenta constant. Vincentius Fidelis affinis noster, & à secretis Reipub. de Bonifacio Stephano Epidaurio, Montis Syonis Guardiano, nunc Stagni Episcopo, atq; iisdem Franciscanis Monachis, fragmentum maius ex Palæstina Venetias attulit; anno salutis M D L V I I I. quum Sacrosanctum CHRISTI Sepulchrum veneraturus Hierosolymam accessisset: sub id tempus, quo in Cypro Insula exacto magni Cancellarij munere, in patriam reuertebatur. Insuper in partem celsit, brachium Diui Gregorij Martyris, vnà & portio capitis Diui Præcursoris Ioannis Baptistæ, quod olim Theodosius maior in suburbij Constantinopolis, templo ad hebdomum excitato, è Coslao Vico trans Bosphorum, Pantichio Chalcedonis proximo, quò Valente imperante, ex Cilicia Constantinopolim Diui eiusdem caput delatum fuerat, ad Urbem transtulit. quæ Reliquiæ summa sanctimonia colendæ, Venetias importatæ, & in Marciana Æde ad omnium venerationem, & victoriæ monumentum, Danduli iussu statutæ sunt. sed Præcursoris præsertim, non minori Ædis ornamento, quàm ipsius Ciuitatis lætitia, ergà Diuum ob multitudinem miraculorum amico animo, iam pridem affectæ. quandoquidem eius Diui dextra, ea dico, quæ CHRISTVM Deo genitum, atq; ipsum Deum ad Iordanem amnem Baptismi lauacro respersit, aliquot ante annos in Diui Hermachoræ, & Fortunati Æde Canaregij regione, aureo tabernaculo, summa Ciuitatis religione asseruaretur: quæ vna omnium Reliquiarum quæ in Vrbe sunt, in publica cæremoniæ pompa, sub umbella hodie circumfertur. Imago præterea Diuæ Mariæ peruetusta in tabula, quam superius Alexio Duce Murtzuffo, ex insidijs nostros inuadenti, in prælio vnà cum curru, quem illi Carrocium vulgò appellabant, ademptam fuisse memorauimus, cum in partem celsisset, Veneti in Urbem asportarunt: tanto monumento, tantam Urbem ornaturi. Eam Augusti, quoties Exercitum Constantinopoli educebant, salutare signum Græcorum, sub umbella præferebant. Quin & hodie quod pluribus miraculis illustrata, in Diui Marci accensis cereis, ac thure, stans diebus Deiparæ Virginis, eximia veneratione colitur, supplicationibusq; circum Marcianam aream, solenni cæremonia circumfertur. Diui Lucæ opus ferunt. Obuenere etiam inter res sacras, Diuarum Agathæ, & Lucæ corpora; quæ ex Sicilia ducentos ante annos Basilio Porphy-

phyrogenito, & Constantino fratre imperantibus, Siciliam tum Salentinofq; obtinentibus, Constantinopolim aduecta fuerant, Diuæ Luciaæ corpus Venetias missum; Agathæ verò Siculis, quibusdam pijs viris rogantibus, Danduli munere libenter donatum. Sed cum Diuæ Luciaæ corpus multos annos repositum fuisset, apud Abbatem Diui Georgij, in Insula è regione Ducarij Diuo Georgio dicata, quæ Ducalis ædes olim erat, & velut in ditone Veneti Principis, cum dicendi Abbatis ius illi esset, omnibus ornamentis à Principe honestabatur: inde in Urbem proprio Delubro cum sacratarum Virginum domo, de eius nomine erecto, deportatum fuit: eius tantum Diuæ brachio, quod hodie visitur, Diui Georgij Sacratio ob exosculantis Archimandritæ miraculum relicto. quo tempore Diuorum Symeonis, qui CHRISTVM Dominum senior in vlnas accepit, & Ioannis cognomento Eleemosynarij Patriarchæ Alexandrini corpora, per Venetos Ciues æmulatione religionis, summa pietate in Urbem aduecta. illud, ex Sacello Deiparæ, quod Sophiano templo, accubat, Andreaæ Balduini, & Angeli Drufenti, Virorum pietate insignium opera & sumptu; hoc Raynaldi Danielij quorum alterum, in Diui Symeonis cognomento magni Cruceia regione, Æde eius cognomine; alterum in Diui Ioannis Baptistæ ad Brachoram Castellana regione ritè honoramus. cui etiam sua Ædes in Riualto dicata, & consecrata fuit, cum vetere turre valdè eminenti, quæ Ædi accubat. ea Ædes Veneti Ducis jurisdictioni, prout proximum Diui Iacobi templum à priscis Venetæ Urbis conditoribus erectum, subiecta. quo templo, nihil antiquius Venetijs habemus: vt potè, quod in ipso nascentis Urbis primordio, ex voto ædificatum fuerit; & ingenti Riualtino incendio patrum memoria, Christianæ salutis anno M D X I I I. circum ambugtis lateribus, ope numinis intactum. vtrifq; Dux ex antiqua prerogatiua Flaminem dat. sed Eleemosynarij templo, eodem Riualtino incendio absumpto; alterum insigniore postmodum apparatu, Andreaæ Griti inclyti Ducis Principatu, cum reliquis Riualtinis porticibus, atq; edificijs restitutum. Floruit Eleemosynarius, ne hoc quoq; prætermittamus, Alexandria postremus Patriarcha, eo ferè tempore, quo Heraclio imperante Urbs Alexandrina tam nobilis quàm fide in CHRISTVM memorabilis, circa annum CHRISTI DC XIX. à Sarracenis fædo hominum genere recepta est, ac Ægyptij Sulthani imperare cœperunt: biennio antè quam impurus ille & sceleratus Mahometes delirij sui leges daret: anno scilicet Christianæ salutis exacto DC XXI. à quo tempore,

re Arabes Mahometanæ superstitionis annorum initia computant. Sed Ioannes, doctrinæ fama apud omnes gentes celeberrimus, quum ex humanis excessisset, ob maximas in pauperes largitiones, Eleemosynarij nomen, quod in hanc diem durat, fortitus est. Ceterum Ciuitas III. Nonas Februarij ad Brachoram frequens quotannis, & templum & Diui loculum supplex inuisit. Quo datur intelligi, quantum iam inde à priscis illis Urbis temporibus, apud Venetos, Christianæ pietatis & religionis studium publicè, & priuatim suprâ ceteros Europæ populos emerit. Tantundem rerum omnium ad Imperatorem, & Gallos delatum. Porrò vt prædarum magnitudo, in vniuersum breuiter referatur, satis constat, sine ijs, quæ furto perierunt, quæq; item Venetis seorsum ex pacto æris alieni persoluta sunt, in publicum quater centena millia argenti pondo relata. Item equi omnis generis, numero ad decem millia. His rebus constitutis, tuba militare concilium aduocatur. Eo concilio nihil plus actum quam vt ad alium diem res deferretur, in quo XII Viri legerentur, qui Imperatorem dicant. Vix enim fieri poterat, vt in tanti honoris, cuiusmodi est Imperatorius, contentione, non complures ambitio compungeret: omnes tamen, in duorum alterum facilè consentiebant, Constabat enim inter omnes, duos ex omnibus potissimùm, Baldinum Comitem, & Bonifacium Marchionem Imperio dignos videri. Cumq; alterutrum Imperatorem prodi necesse esset, Barones metuere, ne vnus repulsa, alteri calamitatem crearet; quæ vt non Imperium vniuersum afficeret, fieri non posset. Commemorabant enim huiusmodi ambitione, superiori sæculo Regnum Hierosolymarium propè comminutum fuisse, Gotthofredo Bullione Rege declarato. eius competitorum Raymundum Sancti Ægidij, & Tholosæ Comitem repulsæ ignominia com motum, posthac non destitisse, quin maximam partem Exercitus, precibus, vel precijs sensim detraheret, Regemq; optimum omni præsidio nudatum, Iconiensibus Turcis, vicinoq; Ægypti & Syriæ Sulthano, tandem vexandum relinqueret. Idcirco præsentis Imperio, ab omnibus impensius consulendum, atq; excogitandum, quomodo vtrosq; inter se amicos retinerent. Placuit vno duorum ad Imperium electo, alteri Pontum, & Bithyniam, ex altera Propontidis parte, minorem Asiam versus, simul Cretam nobilissimam Insulam, iure clientelæ, siue feudi attribui. Ita, Imperator patronus, alter verò cliens, idest vassallus. Mox constituta die, XII Viri leguntur, apud quos numeratis suffragijs declarandi Imperatoris summa erat potestas. In memorijs & annalibus Venetis, quos

quos admodum locupletes habemus, obseruatum est, Dandulum accitis Venetorum primoribus, quos in consilium adhibebat, VI Viros legisse, Vitalem Dandulum Equitem, eundem classis Hamiralem, Othonem Quirinum, Bertucium Contarenum, Nicolaum Nauaiosum, Panthaleonem Barbum, sed in sexti nomine, annales ipsi, quoniam inter se paululum dissentiunt, cum quidam Ioannem Basilium, quidam verò Ioannem Michaellem habeant, nos hac de re nihil certi palàm proferemus. Francorum suffragijs creatos legimus, quatuor Episcopos; Nubilonem Suefsionum, Garnerium Tricasium, Petrum Bethlehemitam; atq; item Acconensem Antistitem: duos præterea Equites Italos, Nicolaum Picciolum, & Iacobum Maluicinum. Hi præscripta die, per apparitores ad concilium vocati sunt. habitus est autem is Senatus, in Augusteone Palatio, proximè Sophianum templum (id quod honori Danduli datum est in eo habitantis) in interiore Palatij Sacello, vt Villharduinus Mareschallus tradit, tamerfi Choniata Græcus author in Diuorum Apostolorum, conuenisse scribat. sed Choniata summè alioqui fidei, & ingenij scriptori, qui res Constantinopolitanas annorum LXXXVI I I. ab Ioanne Comneno Alexij filio, vsq; ad Henrici Imperium luculenter conscripsit, hoc loco facilè ignoscendum. quandoquidem Vrbe à Venetis, & Gallis capta, exul cum reliquis Græcis factus, Chonas secessit, nec Imperialis Comitij, nec Comitiorum gnarus, vtpotè rerum, quæ procul à se fierent, Annalibus suis labi facillimè potuerit. Ad Augusteonem igitur tantæ multitudinis, quantam Palatium capere poterat, concursus tota Vrbe fiunt, qui alterutri, vel vtriq; potius fauebant. Coactis in concilium electoribus, iusiurandum datur ex pactionibus pridem firmatis, illos odio, & gratia vacuos, eum potissimum Imperatorem electuros, quem Imperio dignissimum, & rebus gerendis magis idoneum iudicassent. Ac reputanti mihi, quæ causa Balduinum, Bonifacio in Imperio prætulit, hæc potior visa est, quod Bonifacius Marchio Monferratenfis, quanquam spectata virtute, & consilio nulli Baronum secundus esset, non tamen ita magnas cataphractorum equitum copias suo ductu ex Monferratenfibus Insubriæ, & Subalpinis populis sub signis habebat; si Francos veteres Theobaldi Campaniæ Comitum milites, familiares, clientes, obgratos, & amicos detraxisset: minus etiam nouas inde Comitatu Monferratenfi colligere poterat; quæ Balduino superabant, in Flandria præsertim, & Hannonia, cui parti Belgij multò maximæ, quæ totius Galliæ fortissima, & bellicosissima

habe-

habetur, summa populorum benevolentia, Regiæ clientelæ, idest feudi regalis iure imperabat. Sic enim ferebatur, vt qui in Belgio bellicum cecinisset, equestres, pedestresq; copias, velut è terra nasci solere. eam rem Orientis Imperio vsui, atq; aded saluti fore. Idcirco, VI Viros Venetos in Balduini electionem procliuiosiores fuisse. Sed huic causæ pondus addidit, Pantaleon Barbus, VI Vir Venerus; qui cum auctoritate, tum oratione collegas persuasit, magis ex vsu Imperij esse Balduinum Imperatorem declaratum, quam Bonifacium. in qua consultatione diu, multumq; concertata, collegæ tandem Veneti, qui Henrico Dandulo Venetiarum Principi fauebant, à Barbo, Senatoriâ illa grauitate singulari, iuxta & causæ iustitia, tum viri auctoritate obiurgati, facile sententia destiterunt. Quam rem, annales facile illustrabunt, si quæ in ipsis notantur, huc bona fide conuersa ediderimus. Tradunt igitur annales Veneti, Suesionum, & Tricassium Antistites, magis ex Christianæ Reipub. utilitate, quam aliquo Balduini, aut Bonifacij Marchionis commodo, Imperatoris designationem metientes, in animo habuisse, Dandulum spectatæ virtutis Principem, sua sententia ad Imperium prouehere, quando ad eum designandum VI Viri Veneti senis suffragijs plurimum valerent; sed Pantaleon Barbus, vt erat summæ sapientiæ Patricius, vnus ex XII Viris aduersatus, cui mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, atq; asseueratio, recti, ac veri cultus eximius, & erga patriam, atq; aded Christianam Religionem, studium suprâ quàm cuiquam sit credibile, imò (inquit) alium omnino, quàm Dandulum nostrum Viri Veneti, vosq; Franci censeo Imperatorem declarandum. Nam quamuis Imperium Orientis aptius Venetis, quàm Transalpinis cederet, qui maris domini (absit verbo inuidia) classe, & maritimis auxilijs pollentes, Constantinopolitanum Imperium, atq; Urbem, longè melius quàm aut Monferatensis, aut Flandriæ Comes, maris rudes, ab finitimorum incursionibus conseruarent, & commodius classe ex Adriatico per Ionium & Ægeum immissa, laborantibus suppetias ferrent; quàm si vel maximè cataphractorum equitum copiæ ab vltimis terrarum finibus ex Belgio, aut Transpadanis mediterraneis Italiæ regionibus, mitterentur: cuius classis, & maritarum Venetarum copiarum quanta vis fuerit, Vrbs infra nonum mensem bis Venetorum præcipuè classe expugnata facile ostendit: Nunquam, ait, mihi credite, equitatu quantumuis magno, Imperium hoc aduersus finitimos Græcos, absq; numerosa classe, præsidijq; maritimis conseruari poterit, quin Græci

breui rebellantes, nostros facile Imperio depellant. Quoniam tamen tantarum opum, & Imperij amplitudine, ac fortuna Veneti euecti, ideoq; supra omnes Europæ Principes ad ingentem inuidiam expositi, vt sunt mortalium animi cupiditate, ambitioneq; præcipites, maximo apud omnes odio deflagrarent, vt protinus Franci Barones, Balduinus item & Monferratensis repulsæ dolore, atq; offensione, cum suis clientibus, & familiaribus ab signis noui Imperatoris, & amicitia discederent, & sic Hierosolymorum expeditio amitteretur: ideo, vt tam funestum Reipub. Christianæ discrimen euitetur, Balduinum, aut Monferratensem vtrum vellent, Dijs benè iuuantibus, Imperatorem dicerent. neque eius sententiæ nouitatem non insulsi homines admirarentur, quoniam Dandulo Imperatore dicto, amitti Hierosolyma, Exercitum debilitari, & quod indignius, Christianam Religionem, Græcis à Romani Pontificis autoritate dissentientibus, altius reuelli necessè esset. Duos tantummodò esse, vt probè scirent, qui virtute & gloria cæteros anteirent, quæ seges est inuidiæ, ipsos tamen omnibus charos esse: idcirco Dandulo omisso, altero ad Imperium necessariò promouendum. Re diu multumq; à XII Viris considerata & concocta, in vnum tandem Balduinum Flandriæ, & Hannoniæ Comitem consentiunt. Extemplò Nubilo Sueffionum Episcopus XII Vir, ad aperto Senatu, ex eo ipso Sacello, in apertiore ædium partem ad Barones, Dandulumq; Venetiarum Principem, collegarum mandato, in atrium introducitur, ita auidis oculis propensisq; animis aduenientem inspectante populo, vt, qui alterutri fauerent, nihil prius quàm Imperatorem prodentis vocem expectarent. nec mora, Nubilo silentio per præconem factò, hæc verba habuit. Imperatorem eum quem nos rectè, & ordine legeremus, Vos Proceres, tuq; Dux Dandule, habere, honorare, colere, Deo teste, promisistis: eundemq; omni ope, & opera, ab omnibus sanctum, inuiolatumq; præstare. de communi omnium sententia, quod Orientis Imperio, reliquoq; Christiano Orbi, felix faustumq; sit, Deo auspice, Balduinum Comitem Flandriæ & Hannoniæ, Imperatorem dico. Ea voce excepta, atrium repentè faustis militum acclamationibus personare, tanto intus strepitu, vt ædes iam iam casuræ viderentur. omnes enim læti, & alacres (nihil enim longius illis erat, quàm dum delecti nomen audirent) Nubilonis Episcopi vocem secuti, Balduinum, Balduinum Imperatorem, protinus geminatis vocibus acclamare. Exercitus ad declarandam lætitiã, tubis, tympanis, omniq; armorum crepitu applau-

plaudere; omnes deniq; ex ancipiti spe ad hilaritatem conuersi, Deo sibiq; & Exercitui gratulari, quibus Princeps antiquissima, & ob id vna omnium augustissima gente, Caroli Magni sanguine insigni (indidem enim domus Hannonia oriunda) regia præterea Philippi Augusti cognatione clarissimus, sapientia, & æquitate, Imperator diuinitus contigisset. Hic Bonifacius Marchio repulsæ dolore abiecto, vt erat constanti, & æquo animo, cum nullam perturbationis, nullam tristitiæ significationem daret, imprimis hilari vultu, sibi Franciscq; optatissimum nouum Augustum, palàm gratulatus, ex Augusteonis Sacello, altè sublatum protinus in Diuæ Sophiæ antè humeris subiens, cum Proceribus reliquis officiosè gestare, omnesq; honores, quos tempus & locus poscebant, æquissimis animis habere. Eo die, qui ipsi omnium lætissimus fuit, Balduinus Sophiano in templo, atq; aurata in sella constitutus ad Aram maximam; ab vniuerso Exercitu, Græcisq; qui in Vrbe erant, incredibili fauore, magnis gratulationibus, & Rex, & Imperator appellatur; quum in perpetua populi, militumq; acclamatione, nihil præter ipsius Balduini nomen audiretur. Mox, dies coronationis Dominicus dicitur, ad X VII. Kalend. Iunij, quo temporis spacio, Proceres, aureas, argenteas, & holosericas trabeas, precio quanto maximo potest, apparare: adeò, vt superiorum Regum luxum non æquarent, sed superarent. Interea Bonifacij Monferratensis Marchionis, & Margareta Regis Hungariæ sororis, quæ Isaacij Imperatoris Vidua erat, nuptiæ summa omnium lætitia, celebrantur. illoq; ipso tempore Odetus Campanus Chiamlites, magni nominis Eques, quem cum nobilibus Campanis, quintam aciem, prima Constantinopolitana oppugnatione duxisse memorauimus, maximo Baronum dolore, è vita decedit. Eum Guilielmus frater diu & grauiter luxit; & magno amicorum comitatu funus cohonestante, in Apostolorum templo, quod vel magni Constantini, & Diuæ Helenæ eius matris sepulchro, aliorumq; Augustorum nobilitatum erat, condidit. Dies coronationis venit. Balduino Imperatori Veterum Græcorum Augustorum more, in Diuæ Sophiæ, Imperialis Calyptra imponitur. Gallis ac Flandris Proceribus in Constantinopolitano Imperio veteri ritu, ea die Despotarum, Autocratorum, Seuastocratorum, & Prothoseuastorum munus implentibus; eò augustius, quòd simul ac coronationis dicta dies fuit, vt in tanta hilaritate, regio sumptu suprâ quàm fieri posset, exornati conspicerentur; prout libido genijq; tulerunt, auro textile, vel argento, quorum in Vrbe ingens

erat copia, & serico omnis coloris eleganter variegato, itemq; Phrygijs operibus, & acu græcanico opere pictis sagulis, & latis vestibus se integros quindecim dies ad pompam summo studio comparaerant. Quidam, Imperatorem Græcorum diademate coronari solitum, scribunt, sed pleriq; Calyptra, quibus assentior, quòd eorum testimonio, Græcorum Augustorum imagines Constantinopoli delatæ, & nobis à Marino seniore de Caballis Equite, & amplissimo Senatore traditæ, suffragantur. Inauguratus est in Diuæ Sophiæ, & Calyptram accepit incredibili omnium ordinum lætitia, applaudente Senatu, canente Clero, Dandulo Duce, & Baronibus maximè hilaris; æquis, iniquis fausta omnia acclamantibus. Tanta verò omnium frontibus testata gaudia, tantaq; Augusti iucunditas, & tam clara in omnes oculorum gratia, tam comis singulorum salutatio, tam blanda deniq; omnium appellatio, dubium faciebant, Balduinus Constantinopolitas & Græcos, an Latinos magis exhilararet. Pompæ autem apparatus sic magnificus, vt Græci qui in Vrbe erant fenes, sumptuosiore non meminerint. tanta vis auri atq; argenti comportata, tantusq; vestis stragulæ, sericæ, & holosericæ ornatus, tanta equorum impensissimi precij, phalerarumq; copia, magnificentiam iuxta, & opulentiam Græciæ ostentabant, vt veterum triumphorum pompam facilè exæquarent: populariter verò tubis, lituis, cornibus, cantu, & fidibus, & tibijs exceptus est. Quinetiam, quæ ab Blachernio Palatio ad Augusteonem, atq; inde ad Diuæ Sophiæ Ædem, & ad Bucaleontem pompæ transitus erat, festis frondibus topiario opere ingentes arcus sublatos; in vias vndiq; & regionum compita, florum odorumq; nimbos effundi videres. Ita, ille generoso insidens equo, auratis ephippijs instrato, sub umbella, Francis Italifq; Proceribus ad eam gestandam, honori simul & labori succedentibus, à Sophiano templo ad Bucaleontis Palatium perrexit. Tum primùm Constantinopolitæ votiufq; Exercitus, Balduinum in picta auro trabea, margaritis, gemmisq; intextis adornata, hinc dextra Crucem, inde sinistra Euangeliorum volumen, prisco Græcorum Augustorum ritu gestantem, æquissimis oculis spectarunt. Is profectò florenti ætate, forma regia, totiusq; oris dignitate, quanta vi x homini optanda (tertium enim & trigesimum ætatis annum agebat) omnium oculis veteres Romanos Augustos, vnde illi origo fuit, iucundè, & suauiter referebat. acclamationes Augustis exhiberi solitæ, quales Constantinopoli ab magni Constantini temporibus ad eam diem non fuerant, vndiq; exaudiebantur, Balduino Cæsari Augusto,

gusto, Magno, Pio, Felici, Vita & Victoria. erat enim moribus & facie Cæsaribus similis. Summa in eo clementia, incredibilis in omnes æquitas, rei militaris disciplina sagax, nec à literis alienus, & quod maximum est, orthodoxæ fidei apprimè colens. Iam vnum celo demissum prædicare, qui Orientis Imperium imminutum, in antiquum honorem restitueret. omnes deniq; ad vnum, fortunam Urbis laudare, quæ optimum, & fortissimum Principem, atq; inuictæ virtutis tutorem optimum maximum orbo Imperio dedisset. complures festi dies celebrantur, totaq; Vrbe omnibus foris, & theatris, ludium magnificentissimi eduntur. & ne quid splendoris ac magnificentiae deesset, constat etiam urbanos Circus, Hyppodromosq; coloratis fericis velis contectos fuisse, in quibus Circenses ludi singulari equo, bigis, quadrigisve Græco more, itemq; ad equestris pugnae simulacrum (Galli & Germani Torneum vocant) Franci Equites in aureis armis, & militaribus ornamentis conspicui, complures dies iucundissimè decurrerunt. spectaculum certè speciosius, quàm scribi potest. Sic inauguratus Imperator Balduinus à Venetiarum Duce Dandulo, à Baronibus, & Equitibus, à toto Senatu, populoq; Constantinopolitano, in Bucaleontis Palatium, ab Nicephoro Phoca Imperatore opulentissimo exædificatum, solenni pompa deducitur. Bucaleon Palatium est ad mare, quæ Vrbs ad Meridiem vergens Austrino mari ad Propontidem alluitur. Eo autem loco Constantinopoli Bucaleontem constitutum ferunt, quo antiqua regionum descriptio ponit in tertia regione Hyppodromi portum nouum, qui postea portus Iuliani dictus est; mox, & Sophia, ab Sophia Augusta, Iustini. Curopalatae Iustiniani nepotis vxore, appellatus. Turcæ, locum Caterga Limena, quasi portum quendam triremium hodie dicunt. Is Iustinus, Iustiniani successor, atq; operum emulato, Regiam ibi extruxit, portumq; purgavit, qui nunc exaggeratus est, & ceno, & lapidibus magna ex parte obrutus, ab Turcarum Imperatoribus, intra muros Constantinopolitanæ Urbis postmodum receptus, paruo velut lacu relicto, quo nunc Turcicæ mulieres ad abstergendos pannos descendunt. Bucaleontis aulam Nicephori Phocæ quem diximus fuisse memorant: eo nomine dictam, quod ibi magnus lapidius leo excisus esset, qui boui marmoreo insideret, & insigni argumento, sinistro pede bouis cornu tenens, & collum distortuens, Bucaleontis nomen loco dederit. Id Bucaleontis Palatium, Blacherniaq; item aula, vt supra memorauimus, scriptis pridem patitionibus inter Francos, & Venetos, cum futuro Augusto in partem ces-

cessisset, Balduinus Imperator ad secessum omni regio apparatus, supra quam dici potest, magnificentissimè exornauerat. Balduinus Orientis Imperator coronatus, tamen regendo Imperio, ab priscis Augustorum legibus multorum seculorum spacio, sacrosancta maiestate toto Orbe venerandis, sibi minimè recedendum existimaret, ut tamen ius ipsum, quod aut nullum, aut durum in Græcia eo sæculo receptum erat, æquius melius pro tempore institueret, redderetq; leges Hierosolymarij Regni militares, pariter & ciuiles (eas quasi Regum scita, vel Concilij, ceterisq; Gallorum responsa, veteris gentis vocabulo Afsifias vocant) Constantinopolim transferri iussit, centum retro annis à Gallis Principibus, & Hierosolymorum Patriarcha in Syria editas, postquam Hierosolymas in Christianorum potestatem vindicassent, Gotthofredumq; Bullionem, ac secundum eum Balduinum fratrem, Reges appellassent. Quibus legibus eo tempore Almericus Luscinianus Cypri Rex, vnà & Galli Proceres Hierosolymarij Regni reliquæ, Anthiochenus Princeps, Edeffanus, & Tripolitanus Comites utebantur. Ita Balduinus, de beneficijs, siue feudis, Imperij muneribus & honoribus, simul & seruitijs siue operibus, imponendis & indicandis, Imperatoriq; ex beneficiaria lege per clientes, & vassallos præstandis (quod antiquioribus Gallicis, atq; ijs proprijs, verbis conscriptæ leges, binis Afsifiarum institutorumq; maioris, & minoris Curia libris, apud Gallos, præsertim in terra Græcia, multum authoritatis essent habituræ) Cypro Constantinopolim delatas Afsifias, tanquam municipales statim promulgari iussit: ut iisdem, ceu fonte quodam, summatim & enucleatè ius, tanquam per compendium Baronibus, Equitibus, Francisq; militibus redderetur. Hæ, dum Gallorum res sexaginta annorum spacio integræ Constantinopoli fuerunt, à Latinis Francisq; hominibus pro legitimo iure habitæ, receptæq; sunt. Præterea Imperiales etiam magistratus & magisteria, siue Palatij officia, ut Græci veteris Græcorum Augustorum more constituta vocant, ex dignitate nominis Latini innouauit: Imperiumq; Constantinopolitanum, aulae Franciæ instar etiam informauit, & descripsit. Honorarios verò ministros, ordinarijs addidit, sed qui in altiore dignationis gradu essent, quod ceteros vicarios haberent. Ex priscis autem Græcis aulae magistratibus, imprimis Dandulum Venetiarum Principem, ut ei honorem præcipuum haberet, Imperij Despotam seu Principem, qui primus secundum Imperatorem titulus est, & à Constantinopolitanis Imperatoribus cum Peloponnesi feudo, Morea dicitur, Imperatorum liberis

liberis tradi solebat, creavit: Et purpureos calceos Augustorum insigni-
 gne, ceteris vetitos, honoris causa, utendum fruendum concessit. Ve-
 netos præterea Patricios, à Consilio Danduli, quamplurimis militiæ
 muneribus atq; honoribus ornauit: Præcipuè verò Ioannem Basi-
 lium, insignem Trierarchum, ob egregiam virtutem, equestri digni-
 tate ornatum, aurea Imperatoria corona cæruleo in campo, quam
 militari in scuto gestaret, liberaliter donauit, ut quale eius esset erga
 Venetos animus, communicatis Imperij insignibus, testaretur: Id
 postmodum Basiliæ familiæ abolito vetere insigni hætenus mansit.
 Cum verò magistratus, ut à iure peritis concinne, & sapienter descri-
 bitur, appellari consueuerit, cui iurisdictio data sit, iussorumq; suo-
 rum explicandorum potestas; & Constantinopolitano in Imperio,
 iam inde ab Diui Constantini magni temporibus, Rossicus Domi-
 nus, id est qui feudum haberet, dignitatem dapiferi; Peloponnesia-
 cus Despotæ seu Principis; Atticæ & Athenarum, magni Ducis; Bœo-
 tiæ & Thebarum, magni Primicerij; Siciliae verò Regis titulum obti-
 nerent, tametsi postea Thebarum, & Bœotiæ Megam Kyrium pro ma-
 gno Primicerio, itemq; Atticæ, & Athenarum Ducem pro magno
 Duce, posterioribus sæculis appellare consueuerint. ea etiam feuda
 Imperator Balduinus, iisdem honoribus, & muneribus veterum Au-
 gustorum more, latinis hominibus, & Francis suis clientibus conce-
 dit. Ministerium autem, munus ipsum, jurisdictionis immune, quæ of-
 ficia appellant, cum non minoris necessitatis, quàm decoris causa Im-
 peratoribus esset institutum, magnum Ducem classis Imperatoriæ,
 eundemq; Exercitus Præfectum creavit, cui Magnum Drungarium,
 atque huic Hamiralem, & Prothocomitem, qui largitionibus Im-
 peratorijs præesset; reliquos item classis Procuratores suffecit. Præ-
 terea magnum Domesticum constituit, qui ante Imperatorem enses
 gestabat; is Archieconomus, & Gallis hodie maior Seneschallus
 dicitur. Creavit & Galliarum more magnum Comestabilem, qui caput
 est rogatorum Francorum: sed Comestabilis, ut hoc interim me-
 moriæ mandem, multum à Præfecto Prætorio differt, id quod ratio
 muneris, & officij declarat; quanquam nos non latet, nonnullos, &
 eos alicuius nominis authores, aliud litteris prodidisse. Scutigerum
 quoq; qui Parmam Imperatori prægestet, instituit. Acoluthum sem-
 per gressus Imperatoris sequentem. Magnum Stratopedarcham,
 qui commeatus, & reliqua necessaria in castris curat. Domesticum
 murorum, qui Castrorum & mœnium curam habet. Vestiarij Præ-
 fectum, quasi quæstorem Imperij, qui vectigalia, datiq; & accepti
 rationes

rationes curat. Vestiarium, qui omnes Imperiales vestes, ac instrumentum Imperatorium curat. Prothocomensem, qui maris cæteris curatoribus præest. Præterea Prothostratorem, quem nos Mareschallum vocamus, Gotthofredum Villharduinum, qui huius belli Commentarios scripsit, ob eximiam fidem, industriam, & prudentiam creavit: cum præterea iusti honestiq; apprimè colens, ac supra Gallorum hominum ingenia, grauis, seuerus, & circumspectus haberetur. Huius erant munia apud Constantinopolis Imperatores, absente magno Domestico, Imperatorium enses ante ipsum Cæsarem gestare, & Augusto aula egredienti, & Vrbe equitatu, nobilioris officij causa equum sistere, in quem conscenderet. Militiæ verò nouissimum agmen suis turmalibus stipare, & claudere. cauere item miles ordinibus ne egrederetur, non obedientes deniq; more militari plectere. Mareschallum porrò à Marcha, idest equo, quasi equorum Præfectum Beatus Rhenanus appellat; Budæus, quasi maiorem Iudicem in caballo sedentem, veteris Tribuni militum haberi similem scribit. Quod autem eum delictorum militarium animaduersorem dixi, sciendum est eum, ius Præpositi dicendi habere, qui ipsius iurisdictionem in milites delinquentes exercent. Quare, quidam rectè Mareschallos Imperiales, veteribus Irenarchis similes tradunt, qui de militaribus delictis cognoscebant, Aurelio, Marciano, Iustiniano nouæ Romæ Imperatoribus. Iuris interpretes, propriè Latrunculatorès dici contendunt. Magnum deniq; Chartularium ab eo pariter institutum ferunt, qui Augusto foras equitatu, equum habentis sisteret; cæterosq; omnes magistratus, & magisteria innouauit, honorarijsq; dotauit, quæ Græci veteres Imperatores in aulico instrumento habebant. Enimuerò Francos Proceres, quod ex Veneto tabulario apparet, Cononem Bethunium Belgam, clientem suum, eloquentissimum virum, Guilielmi Aduocati Bethuniensis fratrem, Prothonestiarium; Manasserium Insulanum maiorem Coquum; Macharium autem Sanmanechaum Pincernam, & Milonem Brabantium, primum Pocillatorem, sed honorarios ministros delegit. Cæterum Balduino Imperatore Coronato, iuxta feriem pactorum, in quæ Galli & Veneti, ante Urbem captam consenserant, Thomas Maurocenus à Venetis sacerdotibus, priuo suffragio, Constantinopolitanus Patriarcha vetere Orientis more in Diuæ Sophiæ æde, vbi dudum Græci Metropolitæ, qui in Constantinopolitani Imperij ditione censentur, solennibus auspicijs Patriarcham designare consueuerant; absens nec ambiens, sola probitatis & eruditionis opinio-

ne,

ne, declaratur, totiq; Orientis Ecclesiæ præficitur. Erat enim Patriarcha Constantinopolitanus hoc sæculo, opum amplitudine, & nominis maiestate, inter Orientales primarias Alexandrinam, Hierosolymitanam, & Antiochenam Ecclesias, ob Imperij sedem per initia florentissimi, & Urbis gloriam, summæ authoritatis, & dignationis: adè, vt etsi illæ prærogatiua quadam Apostolicæ doctrinæ eximie essent, & Christianam pietatem edocet, antequam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quæ neminem Apostolum audiuit, nomen extaret (ætate enim haud dubiè Constantinopolim vincunt Hierosolyma, Antiochia, & Alexandria) Constantinopolitano tamen Patriarchæ, non modò Asiæ ferè omnes, Thraciæ, Macedonia, Mysiæ inferioris & superioris, vtriusq; Sarmatiæ, Asiaticæ, scilicet & Europeæ, Roxolanorumq; & Moscorum Ecclesiæ parerent. Sed ex his Archiepiscopales ferè XL. Metropolitanæ verò LXXX. amplius eius authoritatem respicerent: primatumq; hoc pacto inter Græcorum Asiæ, Ruthenorum, & Thracum in Europa Ecclesias diutissimè tenuerit: atq; aliquando etiam cum Sacrosancto Romano Pontifice Max. de principatu vanissimè disceptarit, hoc nomine, quòd Orientis Imperij maiestas, & nouæ Romæ appellatio, Regni cuiusdam inter alias Patriarchales sedes, & Orientales Ecclesias speciem adumbraret. Quibus rebus constat, velut è scintillis per Græcorum insaniam, incendium illud tantarum dissensionum exortum fuisse, quòd Christianissimam illam tot sæculorum cura, studio, opera retentam communionem Ecclesiarum Orientis, & Occidentis, postmodum distraxit, & penitus absumpsit: non sine ipsius demum Orientalis Ecclesiæ, atq; Imperij clade, terræq; Græciæ, & Græci nominis internecone, Diuino numine peccata puniente, Mahometana superstitione, ac Turcarum armis inualentibus: quando anno post CHRISTVM natum MCDLIII. IV. Kalen. Iunij Constantinopolitana Urbè capta, & direpta, ipsoq; Palæologo supremo Græcorum Imperatore trucidato, totq; hominum millibus, omnis ætatis & sexus, eo bello interfectis, & captis, Græcorum nomen funditus euersum fuerit, & ipsorum Religio pollutis templis profanata. Cæterum Maurocenus Venetijs patricia familia natus, cum supra generis antiquum decus, amplissimam ex sacris studijs laudem spectaret, planè adolescens abdicata Maurocenæ gentis præclara nobilitate, & spreto demum omni patrimonio, quum rerum humanarum satietas illum cepisset, amore religionis, in Portuensis Cænobij, quòd virorum sanctitate illustrium seminarium fuit, sacratis septis se

T

inclu-

inclusisse, dicitur. Ibi vitæ duriciem perferens, nec à suscepta professione vel paululum discedens, tantam eo sæculo ab vniuersa Italia, & Venetia regione pietatis laudem promeruit, vt cæteris præteritis, & repulsam ferentibus, Patriarchatum omnibus Venetorum suffragijs adipisceretur. Ea de re Venetias, Dandulus ad Raynerium filium, & Rauennam subinde ad Maurocenum, per certos homines conscriptis litteris, illos rerum omnium certiores facit. Petebat Dandulus, vt postquam Veneti Cleri suffragijs, Patriarcha Constantinopolitanus, aspirante cælesti numine, esset creatus, Græcam Ecclesiam capite indigentem, diutius frustrari nollet: tantamq; Romanæ Ecclesiæ, cui sese Orientalis dudum subiecisset, vel augendæ vel illustrandæ occasionem prætermittere: sed acceptis de manu summi Pontificis Innocentij, tanquam supremi omnium Ecclesiarum authoris, solennibus ornamentis, eiusq; Sacrosanctis pedibus exosculatis, rebus omnibus ad nauigandum paratis, Constantinopolim primo quoq; tempore maturaret, vt quòd Deo Opt. Max. Venetisq; deberet, opportuna ope afflictis Græcæ Ecclesiæ rebus allata, religiosè persolueret. Vixdum Balduinus inauguratus erat, vixdum gratulationes deferbuerant, cum quadam die Bonifacio leuiter de rebus sibi pactis, scilicet & minore Asia, & Insula Creta sibi more assignanda, agenti; libenter verò (inquit) Imperator, mox, vel nunc potius, quòd id ipsum jus fasq; postularent, & hominis amicitia nihil antiquius haberet, concedemus. At Bonifacius, Augusti æquitate fretus, rogat, vt res promissas (eæ erant Ponti Bithyniæq; vrbes) Thesalonice Regno in Macedonia commutare velit. Id Bonifacius postulabat, quòd Hungariæ Regno fratris, quòd eius sororem Margaretam nuptam haberet, vsui esset. Quam rem, vt mox dicemus, non ita post multas preces atq; indignitates impetrauit. eaq; de causa Bonifacius cliens, Imperatori patrono sacramentum dixit. atq; hæc concordia, maxima voluptate Exercitum affecit, quòd Bonifacio cum multarum Virtutum nominibus, tum præcipuè liberalitatis, & magnificentiæ, omnia Deum fortunare vellet. Ad Ducam Murtzuffum tyrannum, quem superius Vrbe à Venetis & Gallis capta, aufugisse memorauimus; quanquam quinis castris perueniri poterat, tamen contemnebatur, quòd copiolas, gregario milite, & imbelli conflatas secum eduxisset. Quem enim integrum, & stantem, Gallus antea fregisset, qui nunc profugum, & ab omni bellico apparatu nudum, tanquam capite minutum, extimesceret? Duxerat etiam Socrum Eufrosinam, ad Socerum Alexium fratricidam Imperatorem,

qui

qui cum Græcis exulibus è fuga Mofynopolim feſe receperat, atq; vrbe agriq; magna parte potiebatur. eò, vnà & Eudocia Ducæ vxor, eorum filia, Murtzuflum ſequebatur. quo tempore magnus quoq; Græcorum Procerum numerus, odio Latini Imperatoris, Conſtanti- nopolì trans Propontidem, pars in Aſiam, pars in longinquam Thra- ciam, cum ſuis amicis, & clientibus noua Regna, nouas ſedes quaſi- tum, conceſſerant. Vbi verò locorum Imperij, quiſq; ſiue caſu, ſiue aliqua opportunitate illectus confederat, Deſpotias ſibi conſtitue- bat. Murtzuflus inter hæc, Tzurulum Thraciæ oppidum, quod Pau- lò antè in fidem Imperatoris Balduini ſe tradiderat, inuaſit, & peni- tus diripuit. Hos proinde omnes Imperator, hiſce de rebus certior fa- ctus, primo quoq; tempore, de Baronum, Danduliq; conſilio, bello perſequi ſtatuit, ne maiores motus tota Thracia, & Macedonia fie- rent. Itaq; Imperator, Ludouico Bleſenſium, & Carnutum Comi- te, qui iam adulta ætate nondum è quartana febre conualuerat; Du- ce etiam Dandulo, & Conone Bethunio, in Blachernarum, & Buca- leontis Palatijs, cum firmo præſidio relictis, quòd Græcorum men- tes, nondum firmatis Imperij viribus, aſcitiſq; Proceribus Græcis, re- centi iniuria accepta reſediſſe ſuſpiceret, eoq; minus in fide ſtabiles fore ſperabat; ipſe cum omnibus copijs Gotthofredo Villharduino Campaniæ Mareſchallo, Milone Brabantio, & Manaffe Inſulano Ducibus, ad hoſtem proficiſcitur. Henricum fratrem cum parte equitum (centum enim valentiſſimos equites attribuerat) præmit- tit. iuſſum, vt quoquò verſus adeat, Ciuitatum animos erga exterum Imperatorem exploret. Ex itinere, Legationes Ciuitatum deditio- nem facere. Adrianopolis in fidem recepta; multis rebus animum erga Henricum fratris Legatum teſtatur. Ea Thraciæ Ciuitas eſt, ad Hebrum amnem, ab Oreſte Agamemnonis filio condita, & Oreſtias primùm dicta; poſtea, ab Adriano Auguſto inſtaurata, Adrianopolis nomen ſortita eſt. Ibi Auguſtum opperitur. Ducas autem Murtzuflus certior factus Imperatorem ad Vrbem aduentare, continuò Adrianopoli Vrbe exceſſit, & in fugam ſe dedit, triumq; dierum itinere iuxta Vrbem Thraciæ Mofynopolim venit, atq; ibi caſtra locat, & tentoria pro tempore ſtatuit. Ad Alexium fratrici- dam mittit, qui nunciet, ſe illi contra aduentantes Gallos opitula- tum veniſſe: imperaret, quæ viderentur, ſe omnino pariturum. Ale- xius Murtzuſto vehementer inſenſus, quò tamen odium diſſimula- ret, & conſilium tegeret, pauca reſpondit. Nunciùm ſibi, vt æquum erat, optatiſſimum fuiſſe, quòd Ducam Murtzuflum, Eudociæ filie

Virum destinasset, & quem in Generi loco haberet, eum opera sua, atq; ope vsurum. vicissim ille, rebus Murtzuffi vt suis, sine exceptione frueretur. Murtzuffum, qui ad Urbem tetenderat, Alexius quoniam multis nominibus acerbè oderat, sed potissimùm ob stuprum Eudociæ filiaë illatum; dolo cum suis composito, paucis post diebus in aulam vocat, vnà cœnatos per vocatorem significans. Epulum Alexius, Eufrosina coniux, vnà & Eudocia filia, Murtzuffus, atq; aliquot Proceres lautissimum inire. Ventum est in aulam. inde Murtzuffum in conclaue accitum, & in Soceri domo nihil tale expectantem, ante epulas, violato iure non modò hospitij, sed ipsius Regiæ mensæ, suo satellitio Generum obcæcandum tradit. Hęc magni Dei iustitia est, nihil diu impij votum secundare; nec serò admodum ultionem aduentare. qui, si quando in nostris sceleribus conuiuet, id totum non delictorum gratiaë, sed morum emendationi largitur: aliàs grauiore supplicio pro rata vlturus. Continuo, tristi fama de Murtzuffo in castris ab suis audita, Exercitus diuersus totus ferè dilabitur, nisi qui se fratricidæ Alexio authorant. His rebus intellectis Balduinus Imperator, Constantinopoli magnis itineribus Adrianopolim peruenit, vbi Henricum fratrem cum copijs excipit. quaquaverò iter erat, Ciuitates vndiq; effundi, & dedi: multusq; sermo de clientum iure, & nobilitate habitus; quanta honestate vitam colere debeant; vt indigni planè Regum appellatione habeantur, qui neq; ipsius Dei metu deterriti, nec hominum verecundia adducti, fratricidæ Alexij via, iustitiæ opinionem assequi putent: & impostores longè turpissimi, sese tam fedè inuicem lacerent. atq; hoc facinus quamprimum vindicandum Imperatori iurat. Is præsidio quadraginta Equitum, itemq; c. Centurionum, qui in equis stipendia faciebant, Græcis deprecantibus, Adrianopoli relicto, cui Eustachium Sambruicum Flandrum Equitem præfecit, qui repentinas ex Hæmo Ioannissæ Regis Myforum, & Triballorum excursiones reprimeret, Baronum consilio, rectà Exercitum Mosynopolim ducit. In itinere audit fratricidam Alexium aduentantis Balduini metu, oppido fugisse. ea ciuitas, sine cunctatione Legatos de deditioe ad Imperatorem mittit: in fidem recipitur. In oppido Imperator aliquot dies moratur, Bonifacium Theffaliæ Regem expectaturus; quòd is secum Margaretam Augustam vxorem ducens, necessariò consequi non potuisset, impedimentorum multitudine retardatus. Sed tamen quamuis impeditus ad Strymonem fluuium, quem Turcæ Stromona hodie appellant, peruenit, quo in loco, pro tempore tabernacula

com-

composuit. Postero die ad Balduinum salutatum adit. cum eo multis de ratione belli agit, sed pluribus in eam partem, ut se Regno Theffalonicæ donatum, velit ad fruendum quamprimum dimittere. Docebat Imperatorem bonis nuncijs, & optimorum auctorum literis se certiorum factum, egregiam Theffaliæ Procerum, ac populi Theffalonicensis erga se voluntatem esse. Illos, ac Balduini beneficio Imperij clientem, idest vasallum, vnum sibi dominari cupere. præterea neminem obnixius rogare, ut Theffalonicem fidei ipsius tenere, possidere ve liceret. si nunc ab Imperatore in Theffaliæ Regni possessionem mitteretur, se maturè à Theffalonica, frumenta com meatuq; Exercitui abundè administraturum: seq; posthac ipsi ex præscripto, præstò semper ad parendum fore. Ne per Deum, Exercitus lasciuias, & maleficio regionem Theffalonicensem sibi in vsum referuatam, vexari & diripi diutius infestis populationibus velit: Exercitus vel solum transitum quacunq; iter facit, colonis magnam calamitatem importare. Neu deniq; perditos Theffalonicenses, funditus perdere. Ioannissam enim Mysorum Regem propinquum hostem, Macedoniae & Thraciæ ad Occidentem Solem maximam partem occupasse, & quotidie novos tumultus in Theffalia per Myfos, & Triballos, prædatorios ædere. Ac, ni maturè obsistatur, tota Theffalia, aut maxima agri parte, vi potiturum. Sed cunctæ Theffalonicensis Ciuitatis tum maximum motum esse, atq; coniurationem ad res de Ioannissa recuperandas, ut ipsum vel dormientem, repente exporrigeret. Ei, si quis se Ducem, & signiferum præbeat, omnia ipsi ad voluntatem promanatura. Nescire se cuius tandem consilio omnia conturbarentur. sibi nota Regis Mysorum consilia, & vires esse: dum facilem rerum recuperationem haberet, suo in Theffalonicense Regnum ingressu victoriam propè exploratam ne præpediret. se conijcere non posse, Imperatorem tanti Exercitus iurato promissum, nec traditum deductione, nihil boni de se cogitare. Id, si Imperator faceret se è vestigio sibi seorsum consulturum. Ad ea Balduinus respondit, se nihil eius defectione commoueri, nec de itineris sententia, ne latum quidem digitum abscessurum. En, quò tantorum Principum, duorum Imperij sine controuersia oculorum, mens præceps erupit. Inexpiabilis certè eorum culpa, qui sic ingenio subactos, sic sapientes, tantos viros, aut inter se commiserunt, aut discordiam funesto quodam Imperij fato excitatam, non placarunt. Nam Imperium, remq; Christianam in periculum haud dubiè vocarant, nisi magnus Deus nostrorum misertus, vtriusq; rebus in tempore

pore prospexisset. Ita vterq; iniquior an infensior, dubium (adeò res est pestilens peruicacia) non sine omnium, vel contumeliosa reprehensione, diuersi secedunt. Imperator cum Exercitu per Macedonas Thessalonicem institutum iter habere. Bonifacius Marchio conuerso itinere regredi, vnà & magna pars optimorum Equitum. Neq; ita post, Iacobus Auennes, Guilielmus Chiamlites, & Hugo Colonienfis, Bertoldus Catzenellenbogenfis Comes ex Hafsia, qui olim veteres Catti fuisse memorantur, sub Hercinijs saltibus quondam in Oceanum expansi, postmodum remotiora paululum, & in Rhenum vergentia incolentes, cum ad Melibocum montem confederint, Ptolomæo cognitum; Cattimelibocos hodie dicunt, vernacula voce idem, sed corruptè significante; nec non complures Theutones Germanici Imperij clientes, qui Bonifacio adhærebant. His copijs fretus Bonifacius, Didymoticum castellum opulens, & benè munitum petit. Id Thraciæ oppidum est, quà ad Occidentem Thraciam aditur, Adrianopoli proximum, prærupto in Rhodopes colle situm, quod Hebrus per verticosos meatus paucis cognitos, ad radices collis circumdat, & munit: oppidum omnium Thraciæ munitissimum, & amenissimum. Id Græcus Castellanus custos, vix præconis voce audita, statim dedit. Deditum, propter loci opportunitatem imposito præsidio, Marchio firmat. Oppidani omnes, item populares, deprecatrice Augusta Marchionis vxore, in fidem sine noxa recepti. Alia parte Balduinus, qui rectà Thessalonicem proficiscebatur, Christopolim Castellum, quamuis natura, & opere præter cætera Macedoniæ oppida munitum, inuadit. Castellani tamen per præconem ad deditorem vocati, celeriter tradiderunt. Inde Blachas, Castellum firmum & opulentum, sine ariete receptum est. Idem Serræ facere (Amphipolis ea olim fuit clarissima Ciuitas) vrbs viris opibusq; præpotens in Balduini fidem iurat. deditorem leges dictæ, vt quo iure, quo ve priuilegio Græci olim Imperatores Serranos ipsos habuissent, eodem vt iam in posterum viuerent: vt pristinus magistratus maneret; isq; in populi potestate esset: id quoq; Imperator æquo animo annuit. Ad Serras tendit, ibiq; tres dies fuit. Interea cum Balduinus Thessalonicem iter pergeret, & quoquo versus adibat, omnes ad eius fidem supplices confugerent, Bonifacius cum suis, & Græcorum copijs Adrianopolim versus adequitat: ibi prolatis tormentis, castra habuit, & tendit. Eustachius Sambruicus quem Imperator Urbis præsidio reliquerat, Equitesq; omnes, in muro è turribus propugnaturi

turi ordine consistunt. Sambuicus duos repente Constantinopolim ablegat, qui continuato die ac noctu itinere, Dandulo Venetiarum Principi, Ludouico Blesensium, & Carnutum Comiti, cæterisque Baronibus regendæ Vrbi adscriptis, nunciant, Imperatorem, & Bonifacium vehementer discordare, & iam ad manus ventum esse. Iam Bonifacium qui spem omnem occupandorum oppidorum in celeritate posuerat, Didymotici Castelli omnium Thraciæ firmissimi, & copiosissimi, disiectis Græcis, qui in deditioe Imperatoris tenebant, insolenter potiri. Eundem & Adrianopolim præsidio Imperiali propediem deturbato, dominari. Ex nuncio offensi, exacerbatiq; Barones magnum dolorem capiunt. Horum enim duorum dissidio, res omnes summo labore partas, vno omnium lugubri atq; durissimo exitu, breui malè perituras. Confestim igitur in Palatium Blachernarum Dandulus Dux, Comes Blesensis, Barones, & Equites conueniunt. ibi dolor, quem de talium tantorumq; Virorum pugna sustinebant, refricatur, & renouatur. Eoq; peius, assentatoribus precari, qui lingua, quasi flabello, discordias inter hos ventilarent; quòd tot palmas, vniuersamq; Imperij potentiam labefactari videbant. Itaq; Villharduinus Campaniæ Mareschallus, à Duce Dandulo, & Blesensi Comite singulariter rogatur, vt maximis itineribus Adrianopolim ad Marchionem contenderet: omninoq; meditaretur perditæ obstinationis Principes inter se in gratiam restituere. Sin minus inter se pacificari possent, iniuriæ saltem aculeos euelleret, aut hebetiores, ne posthac grauius pungerent, redderet. Villharduinum verò vt idoneum interpretem reconciliandis talibus viris legerunt, quòd eum ambo in consilium semper adhibuissent. nouissimè verò Bonifacius in intimis coleret, & in consilijs capiendis authorem, & in rebus gerendis adiutorem haberet. Itaq; penes hunc vnum, præterea neminem, reconciliationis potestatem esse constabat. Villharduinus, Ducis, & Blesensis Comitis precibus locum reliquit, Legationemq; perlibenter suscipit, & ad tollendas huiusmodi controuersias proficiscitur. Vt autem Legationi maior inesset authoritas: sibi comitem Manassem Insulanum Belgam adiungit: qui præsentis consilio, & manu promptus Eques præ cæteris habebatur; quiq; in Exercitu ob generis claritatem & spectatam virtutem, summos honores adeptus erat. Iustis itineribus Adrianopolim perueniunt, quam à Bonifacio Marchione obsessam conspiciunt. Vt primùm de eorum aduentu ex multorum nuncijs Bonifacius cognouit, castris obuiam egreditur. Comitantur Iacobus Auennes,
Gui-

Guilielmus Chiamlites, Hugo Coloniensis, Otho Rocha Transpadanus, homines prudentes, prælioq; strenui, & honore reliquis Affessoribus superiores, qui Bonifacio hærebant. Legatos in Castris magno honore, magnaq; lætitia excepit. Cæterum Villharduinus quod eum amicitia non modò familiarem Marchio, sed penè etiam parem sibi fecisset, grauitèr obiurgare, sicuti neminem vnquam amicus; veteri prouerbio, Imperio quod constitueris, obediendum esse. opponerat ipsi, Ciuitates Imperij, Oppida, Castella armis tentata, & quod indignius est, vi capta, Adrianopolim deniq; ipsam circumfessam, antequam certiores Barones, Equites, Dandulumq; Venetiarum Ducem, qui Constantinopoli præessent, fecisset; qui suadendo ad sanitatem, atq; æquitatem illos facilè adducere potuissent: & si quam Marchio ab Imperatore iniuriam accepisset, eam iusta satisfactione diluere. Bonifacius, etsi primo durior quàm deceret inuentus est, excusare tamen iracundiæ suæ impetum; seq; indignis modis ab Imperatore habitum, commodisq; palmarum, quas se præcipuè peperisse, ipsos Legatos testabatur, fraudatum, ad ea, quæ ira amat, impulsus fuisse. Villharduinus quidem excusationem sustinens, ab eo tamen tanto tempore contendit, vt persuaderetur, & disceptatione magis, quàm vi, rem tantam componi cuperet. Itaq; quòd Dei primùm ope, deinde Baronum deprecationibus, quos Marchio in consilium adhibebat, Villharduino fauentium, perfectum esse credendum est; Bonifacius respondit, se Dandulum Venetiarum Principem, Ludouicum Blesensium Comitem, Cononem Bethunium, vnà & ipsum Gotthofredum Villharduinum, homines sapientes, & aperti consilij, & pactioinum iuratarum confcios, arbitros libenter sumere. Interea Adrianopolis, & Sambruici oppugnatione intermissa, pacte induciæ inter Balduinum, & Bonifacium. Porro Constantinopolim redeuntes, Villarduinum Marefchallum, & Manassem Insulanum gratisimo animo in castris susceptos constat, quod in pacificatione tantorum Virorum, Barones, ac Dandulus toto animo, & mente, dies, ac noctes incumbent. Que omnia vt Græcis hostibus dolentia, qui discordiam belli amore longius serpere cupiebant, ita Venetis & Francis maximè iucunda, & grata per vniuersam Thraciam fama dissipantur. Obsidione igitur Adrianopoli soluta, Marchio suas copias Didymoticum, vbi Augusta eius vxor refederat, per Thraciæ fines sine maleficio reducit. Oratores eadem celeritate qua discesserant, legationem Constantinopoli Proceribus renunciant. Qua de re magna voluptas

Dan-

Dandulum Venetiarum Principem, Blesensium Comitem, ceterosq; Barones, & Equites cepit. Continuo Legatos Theffalonicam decernunt cum litteris ad Balduinum Imperatorem, quibus significant, Marchionem Theffalonicę Regno contentum, Didymotici esse cum Augusta vxore, de iure, iniuria, summo ipsorum arbitrio staturum, eoq; nomine fidem dedisse: fidei autem signum certissimum, inducias cum Adrianopolitis sancte conseruatas: orare Imperatorem, vt eodem iure vteretur: Nullo enim se pacto dissidia inter ipsos, atq; adeo bellum ferre posse. Postremo hoc postulare, exemplo Bonifacij, in seipos eosdem consentire ne recusaret. Ita Legatos cum mandatis dimittunt. Interea Balduino ad Theffalonicam agenti, apud quam armatos firmissimo in praesidio collocarat, cui Raynerium de Monte, Equitem Hannonium ad Castrilocum, cui plurimum fidebat, Virum fortem, & militiae honoribus clarum, praefecit, nunciatum est, Marchionem Didymoticum cepisse, regionibusq; circumiectis, facile potitum; Urbem praeterea Adrianopolim circumfedis. Ea res quum Imperatoris animum vehementer exulcerasset, vt ex vultu admodum turbido, ac tristi, meror animi facile cernebatur; nihil in vita vnquam aeque offensus Balduinus fuisse videbatur, quam illo nuncio de Didymotico capto, & Adrianopoli obfessa. Ita, sine vlla cunctatione in Bonifacium profectioem maturat (nam eius dicta cum factis componens, nihil eum pro bono, & sano cliente, vnquam facturum iudicabat) vt Adrianopolim obfisione liberaret, simul & Marchioni omnibus modis incommodaret. Sed magna Dei prouidentia faustius omnium opinione euenit; qui cum omnia genuerit, nisi eadem amaret, & conseruaret, hoc incendium sola Christianae Reipub. ruina extinctum fuisset. Ille igitur diuino instinctu aequiorem mentem induit, nec se transuersum agi finit. Ita placide a Theffalonica discedit, nec id sine incommodo: Exercitus enim castrensi illuue, & alieni caeli inclementia, ita valetudine tentatus erat, vt vulgatis morbis, quotidie funeribus castra complerentur. complures infirmitate in castellis lethaliter residebant: multi incommoda valetudine languentes, Imperatorem sequi non poterant: multi quoq; qui rem ad sumptum habebant, lectica delati. adhuc illustrium Virorum funeribus Imperator, totusq; Exercitus, eorum dolore, qui suos lugebant, quotidie dolorem maximum sustinebant. Defunctus vita ad Serras Ioannes Nouiodunensis, vir togatus, consilio & facundia facile princeps, idemq; Flandriae, & Imperij Cancellarius, rerum diuinarum, atq; humanarum

narum scientia, Ciuiliūq; vsu magnus; &, quæ homines obstupescerent, eloquentia ante alios omnes præstantior: sed, Baronum nomine Romana ad Innocentium III. Pontificem Maximum Legatione longè clarissimus. Eum in Exercitu honoratissimi quiq; luxerunt, quòd diuinis cohortationibus merorem, ac tedia malorum belli, facile leuasset. Ecce alterum infortunium de morte Petri Ambiani Equitis ditissimi, optimi, fortissimi. eius fatum toti Exercitui valdè doluit; sed tantum virum præcipuè Hugo Comes Sancti Pauli suum amicum luxit. qui, ad Hierosolymam liberandam cum votiuis militibus pari pietate in Francia exardens, secum superioribus annis notam Cruciatorum acceperat. Mox & Gerhardus Machortius, Eques maximi pretij, Balduini Imperatoris cliens; Ægidius Lanoius, quadragintaq; Equites raræ virtutis, in ea peragracione morbo perierunt: Eaq; clades aduerso prælio maior habita, dimidia Equitum absumpta Exercitum vehementer attenuauit. Balduinus in itinere Legatos cum litteris à Constantinopoli offendit. horum aduentu Imperiales ad certam pacificationis spem deuolui. In his erat Iacobus Fransures cliens Comitis Blesensium, vir eloquens & in dicendo suauis, eoq; plus ceteris sapere credebatur. Is, à suo domino, à Duce Dandulo litteras Balduino tradit, nihilq; ad gratiam locutus, cetera mandata liberrimè annunciat; docetq; Dandulum Venetiarum Principem, & Blesensem Comitem, omnesq; qui Constantinopoli essent, de eius & Bonifacij pugna dolorem animo vix consolabilem accepisse. Dei fidem obtestatur. Hoc enim cum tanta acerbitate dissidium, nihil nisi Reip. Christianæ excidium parturire, nihilq; grauius principes viros committere, ipsa aurium adulatoribus patefactione, quæ ipsos sæpè ipsorumq; Imperium euertit. Hoc illi præterea dicere, Marchionem Blesensis domini sui, Itemq; Danduli Ducis, & Bethunij arbitrio sese dedere; ipsos quoq; se sponsores voluntatis Bonifacij profiteri. Idcirco, omnes ipsum Imperatorem dominum suum precari, vt pernobili facinore controuersiam omnem suæ sententiæ permittere vellet; vt, qui omnibus imperat, sibi ipsi prior imperaret, facilitatemq; & clementiam diuturnam Imperij custodem, cum potestate coniungeret. Præterea, sibi subditos, exemplo doceret, amicitias immorales inter se, inimicitias verò mortales habere oportere. Addit postremo, suum dominum Blesensem, Dandulum Ducem Venetum, Barones, Equites hanc contentionem diutius pati non posse, quòd hæc conditio Imperio data sit, vt ius suum cuiq; reddat. Balduinus, se deliberaturum respondit. Con-

festim

festim consiliarios fidissimos de tanta re consulit. Dictæ sententiæ ab his, qui vtrumq; animis inter se exulceratis esse volebant, quiq; gaudebant eorum simultate, quasi alter impedimento esset alteri, Venerum Ducem, Blesensium Comitem, prædarios Equites Constantinopolis, nimium sibi sumere, atq; adeo Imperatori, & Cæsari nefario ausu contumeliam facere, qui Balduino, & Augusto & Domino, à cliente Bonifacio leges turpiter dici paterentur. Criminantur, custodes etiam ipsos Constantinopoli ab Imperatore affixos, se, nisi Balduinum dicto audientem habeant, vim facturos, & ad imperata coacturos. quænam, concludunt ista; si non coniuratio est & rebellio? Maiestatem tibi retinendam censemus, & in eos, quod leges, iuraq; postulant, vindicandum: At saniores suadere, boni & æqui consulendum, quæ Dandulus Venetiarum Dux summa sapientiæ laude clarissimus, Ludouicus Blesensium, & Carnutum Comes, Barones, Equites, bono publico Imperatorem monuissent. Eos tantum abest vt ab se alienare velit, vt eos sibi omnibus numeris coniungere debeat. Illa consulta Balduinus Legatis respondit, se pro Augusta summi Cæsaris dignitate; pro gradu in quo se vniuersi Galli, & Veneti collocassent, neminem sibi iudicem arbitrumve dari passurum, quem iuris, iudiciorumq; fontem omnes habere oporteat. Verum, vt Constantinopolim, quod iam pridem Thessalonica profectus intenderet, peruenisset, se nemini quicquam incommodaturum, omnesq; lenius opinione auditurum. atq; in his Bonifacium Marchionem suum clientem, si sua fide, supplex ad se accedere velit. Imperatori de via Constantinopolim ingressuro, Barones, Veneti, cæteri q; Constantinopolitæ triumphali pompa obuiam procedere, ac parem (quod in his fuit) eius maiestati honorem habere. Quatriduo post, cum impetus omnis conceptæ iracundiæ deferbuisset, Imperator re ipsa sensit, Bonifacium Marchionem, pro eo ac nouerat, dignandum fuisse, saltem tantum virum, tamq; vtilem, à se non abalienandum. Qua de re, ipsum Dux Dandulus, Blesensius Comes, & Conon Bethunius adeunt; itaq; Dandulum, postquam Imperatorem humaniter complexus esset, secum locutum ferunt. Ego te Imperator Auguste reducem gratissima mente conspicio, quem oculis non possum. Ea enim spe sum, & qui mecum est illustris hic Blesensium, & Carnutum Comes, Bethuniusq; Conon, tua æquanimitate, discordias omnes extinguere posse: vnum hoc idem te exorari, vt sinas, oro. Cum enim leges, quæ ab odio & gratia vacuæ sunt, quod auspiciatò omnium suffragijs, qui illis

ipsis tenentur ferri soleant, neminem suæ causæ iudicem esse velint, tute Imperator (etsi legibus solutus es) legibus tamen viuere æquo animo feras. nam, quales in Imperio Principes aduersum leges sunt, tales quoq; reliquos solere esse ciues. Si legifragum semel esse placet, cæteros legifragos planè effeceris. Quare, si tibi nostri sensus de Repub. Christiana noti sunt, si Comitum Blesensium, si Cononum Bethunij animus, si omnium Baronum egregia in te voluntas satis perspecta est; illos, consiliarios audi: illos, tuæ causæ arbitros esse iube. ne, dum iniquæ iracundiæ impensius quàm pietati indulges, Baronibus scèdè in partes deductis, tua vnius pertinacia, vniuersum Imperium cum perenni Augusti nominis tui infamia, supremæ cladis discrimina incurrat. Imperator Danduli Venetiarum Ducis oratione permotus, Baronum precibus non ita grauatè manus dedit. Is enim quanquam aliquantum stomachosus erat, tamen vbi se collegisset, in rationis tanquam gyrum descendebat: seq; melioribus moderandum tradebat. Itaq; ius suum lubens eorum sententiæ permittere. Extemplò decreta Legatione militares, & togati viri electi, qui honoris causa Bonifacium Constantinopolim accerferent. Geruasius Castellanus, Raynerius Traiectensis ad Traiectum, Mosæ, Gotthofredus Villharduinus. Dandulus ad exornandam Legationem, de suis Venetis patricijs duos adiunxit. Ita, cuncti Legationem obeunt, iustisq; itineribus emensa Thracia, & Hebroamne superato, Didymoticum ad Marchionem, & Augustam eius vxorem, magno equitum Comitatu accedunt. Villharduinus pro omnibus verba facit, oratq; Bonifacium, fide Imperatoris, cum suis Constantinopolim, vt veniret. Se pacem, inter ipsos, quæ Veneto, Blesensi, & Bethunio videbitur, conciliatam iri sperare. Nec enim Imperatorem arbitrio Danduli, & Baronum refragaturum; se, & collegas fide publica Bonifacium eiusq; comites in Urbem conducturos. Marchio intimos, & fidelissimos in concilium vocat, & quanquam pars ad eundem censeret, pars Didymotici manendum, tamen hoc consultum valuit: vt, Marchio centum cataphractis Equitibus, tanquam firmo Procerum præsidio, non iusto Exercitu comitatus, sese in viam Constantinopolim daret. Itaq; nulla profectio mora facta Byzantium ingressus, æquissimis omnium animis accipitur: quinimo Ludouicus Blesensium, Carnutumq; Comes, Dux Venetus, ac multi Equites extra Urbem honoris causa Bonifacio obuiam ierant, quòd Exercitui esset longè charissimus. Concilio de pacificatione coacto, decernitur, vt his conditionibus iurata perscriberentur. Thesaloni-

lonicem videlicet Bonifacius cum tota Theffalia, iure clientis possideret. Interea, in Didymotici possessionem Villharduinus Legatus sequeſter mitteretur; dum certo nuncio, aut litteris cera ſolenni, aut annulo ipſius Bonifacij obſignatis, Bonifacium in poſſeſſione Theſſalonicæ eſſe, accepiffet. Quo certior factus, iam Didymoticum, Imperatori reſtitueret. his legibus pacificatio inter Imperatorem, & Marchionem confecta, & perſcripta eſt. Qua de re, lætitiã voluptatẽq; ſummã totus Exercitus apertiffimè tulit, quòd horum diſcordia Imperium omnino dilapſurum videbatur. Itaq; ignibus totis Caſtris per multas continentes noctes excitatis, ludum, & lætitiã oſtendebant. Mox Bonifacius ſalutato Balduino, bona cum eius venia Vrbe diſcedit, cumq; omnibus ſuis copijs in Macedoniam reuertitur. Itaq; Auguſta Didymotico accerſita, Theſſalonicã verſus abiit. Atq; ita in itinere omnes eius Regni Ciuitates, tũ quæ verſus Thraciam conſtitutæ erant, tũ quæ ad Tempe Theſſalica pertinent, Bonifacium vtilem Dominum ſecundum Imperatorem, & Imperium agnoſcere. Qui Theſſalonicæ Balduini nomine in præſidijs erant, aduentantem Bonifacium parentibus portis accipiunt, tanta alacritate amicæ Ciuitatis, vt neq; ſplendidius excipi, neq; donari liberalius pompæ comites iudicarent. Ibi, paulò antè Raynerius de Monte Hannonius, Imperialis præſidij Præfectus, diem obierat. Cuius morte omnibus dolor acerbus inceſſit: quando magnam Hannonij clientis, itemq; fortiffimi Equitis fato, calamitatem Balduinus Imperator accepiffet. Continuo popularium non lætitiã modò, ſed fauor etiam, omnibus rebus ſeſe oſtendere, quas amor nouo Principum dilectorum in Vrbes ingreſſu fieri ſuadet. Omnes itaq; clientes ſubclienteq; Regni, in fidem noui Domini Bonifacij, conuenire; vno Leone Sguro Græco excepto; qui metu pœnæ deterritus, quòd vi Corinthum, & Nauplium duo maritima Peloponneſi oppida, ſitus opportunitate, & ciuium numero, ac munimentis omnibus firmiffima teneret, rebellare conſtituit: Regemq; Theſſaliæ Bonifacium compositis circa Thermopylas inſidijs, primo quoq; tempore laceſſere: tantum abeſt, vt ſe fidei Bonifacij committeret. Ei adiutor aderat Michael Comnenus (Ioannis Seuaſtocratoris ſpurius fuit) qui Ætholiam, & confinia Nicopolis, & quæ ad Epidamnum vergunt, inuaſerat, Bonifacij paulò antè Conſtantinopoli itineris comes. Is, cum in honore fideliffimorum apud Bonifacium haberetur, in quoddam Peloponneſi benè munitum oppidum, inſalutato Marchione, tanquam in portum, confugit.

fugit. Homo militaris ac confidens, vt quacunq; potentior esset, filiam Græci cuiusdam longè ditissimi, qui eam urbem in ditione Imperatoris regebat, vxorem duxit. Inde ex Peloponneso in Macedoniam & Theffaliam, Marchionis Regnum populabundus incurrere. Interea loci Constantinopolis, cæteræq; Thraciæ regiones finitimæ, pace fruebantur. Nemo in Thracia grassari, aut in agris lasciuire; sine maleficio omnia ab Theffalonica Constantinopolim itinera, omnibus tuta, vt nusquam bella fuisse tanta tranquillitas pacis, & otij, Latinorum beneficio, ostendebat. Porrò Theffalonica Vrbs opulentissima, Macedoniæ Metropolis, Regno Theffaliæ nomen dedit, Thermæ Macedoniæ antiquis fuit, ad Thermæum Ægei sinum, iuxta Axium fluuium, quem hodie Varadium vocant, diui Pauli hospitio celebris, supra cæteras Macedoniæ vrbes, eximia ciuilitate olim floruit, & procul à Constantinopoli duodecim dierum itinere. Ciuitas perampla, rerumq; omnium ad belli vsum abundans: Theodori Gazæ, viri auorum nostrorum ætate Græcè, & Latinè doctissimi, patria fuit. qui Amurathe Turcarum Imperatore Græciam vastante, in Italiam venit, & Latinis literis mira felicitate perceptis, acumine fertilitateq; ingenij nemiri secundus, Græcos, & Latinos omnes sui sæculi scriptores (quòd historiæ Aristotelis de Animalibus, & Theophrasti de Plantis Latinæ factæ declarant) linguæ peritia eruditoq; iudicio superauit. Cæterum cum Autumnus præcipitaret in Septembris exitum, Balduinus autem Constantinopoli summa humanitatis & clementiæ laude imperaret, ciuitas tamen pace vfa in eius fide permanebat. Sub idem tempus, Constantinopoli, Eustachius Canthellus, Antimericus Villaregius, Equites fortissimi, vita defuncti sunt. horum morte, cum ipsorum amici ac familiares, tum res Christiana insigne detrimentum accepit.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R Q V A R T V S.

DE R idem tempus in summa pace, & tranquillitate, omnes vt par erat, ad partarum rerum partitiones oculos animumq; adiiciunt. Itaq; Balduinus Imperator, & Dandulus, Exercitusq; votius, Peregrinos vocabant, electis XXIII-Viris, prout antea communis consilij fuerat, de Venetis XII. & totidem de Gallis, qui iurati beneficia, siue feuda Imperij, munera & honores, inter Venetos, & Gallos distribuerent, simul & seruitia, siue operas imponerent, & indicerent, quas Imperatori, & Imperio edere deberent, æquis partibus diuidunt. Sed quoniam Villharduinus, vt summum, ita minimè enucleatè suis Commentarijs dixit assis, idest totarum rerum Imperij, quadrantem Imperatori lege diuisionis, Venetorum & Gallorum voluntate inter ipsos pactæ conuentæ adiudicari; reliquum autem dodrantem, ipsis Gallis, & Venetis distribui: Nec enim recensuit, quæ res soli, vel quadrantis Imperatorij nomine continerentur, vel in Danduli, & Venetorum, Francorumq; qua-

quatuor uncias, & dimidiatam venirent. Nos, non quæ audita, sed quæ de iisdem rebus, memoria Venetæ Reipub. tabulario, c c c. l x. ab hinc annis consignata est, prout ab Ioanne Francisco Othobono, magno Venetæ Reipub. Cancellario accepimus, qui XV Virum permisso, nobis exscribendi potestatem fecit, eam literis prodemus: ac verba quantum in nobis erit, verbis reddemus, quò facilius, ad eruditorum legentium voluptatem, quæ illo sæculo fuerint cuiusq; iura noscantur. Cæterum post labefactam prisce non modò virtutis & dignitatis, sed potestatis etiam Romanæ, atq; ipsius Imperij statum, sede eius multo ante tempore à Constantino Magno Byzantium translata, cum Græcia omnis, & Thracia, Valente primùm; mox Valentiniano imperantibus, hinc Gotthorum, & Vandalorum incursionibus; inde Asia Scytharum, & Sarracenorum superuentu, bellisq; continenter gestis adè vastaretur, vt amplissimæ alioquin Vrbes Græcorum, olim & Romanorum temporibus celebres, paucorum annorum spacio, funditus euerfæ fuerint. eò redactæ Europæ res fuere, repetitis diuersorum populorum impressiõibus, atq; inualescentibus Barbaris, vt antiquis Urbibus dirutis, recentibusq; subinde conditis, gentium fines, & nomina confunderentur. eo euentu, vt nec prisca nomina retinere, nec veteres fines per lxxx. annos, in hanc vsq; diem seruare illæfos potuerint. Inevitabili enim naturæ lege, adè fluxa, & caduca sunt mortalium omnia, vt rerum, ac populorum casum, aut mutationem, vel nominum interitus consequatur. quo datur intelligi interminas esse rerum humanarum vicissitudines: & quemadmodum homines, sic quoq; quæ ab ipsis ad congregandos, tuendosq; cætus primùm inuenta, & constituta, non modò domos, villas, vicos, sed ipsas etiam cum maiori opere, tum ad vsus etiam potiores conditas constructasq; vrbes, multis modis ad casum interitumq; pronas & expositas esse solere: quem, ne amplissima quidem Regna, & Imperia, quæ suis quoq; fati & periodis obnoxia, nihil stabile & diuturnum habent, effugere atq; euitare possunt: vt verissimum sit, quod sermone vulgi circumfertur, nullum vnquam sæculum aduentare, quin suam quandam morum & rerum faciem à prioribus diuersam, secum inuehat. vt non alia in parte naturæ fidelius nos mortalitatis, & incertitudinis rerum omnium diuina summi numinis prouidentia admonuerit, si fortè cælestia cogitare, & ad aliam vitæ conditionem retinendam accingere nos pergeremus. Nam, ne terra quidem adè in tuto locata est, quin aut horrendis motibus agitata, aut alia quadam naturæ

vi & ratione incitata, regionum, locorumq; non modò situm, sed formam etiam, conditionemq; immutet: cum aut inundantis Oceani fluctibus hausta, alieno elemento cedit, aut in ipso maris profundo exaggerata, patentes eminentesq; campos, magno ambitu, & circuitu extra fluctus vndasq; sternit, atq; educit; aut iacente planoq; solo, in montes affurgit, aut contrario motu, ingenti baratro absorpta, in ima dehiscit. Ea propter, in Urbium atq; prouinciarum Constantinopolitani Imperij per Venetos, & Gallos parti, diuisione recensenda, hoc loco amicum lectorem admonitum volumus, vt si qua interim barbara nomina Ciuitatum, vel Oppidorum, aut Insularum, in Græcia, Thracia, aut Asia, prisca authoribus minus nota referemus, ea, sciat nos ob veterum gentium migrationem Barbarorum aduentu, quòd prisca nomina penitus interierunt, & eorum nomenclaturam, neq; apud Græcos, neq; apud Latinos scriptores inuenerimus, nudis, idest barbaris recentioribus nominibus, nequi notitiæ locorum, quibus scatet historia, rudes & ignari existant, prout in Reipub. tabulario leguntur, notasse: ita verba verbis reddentes, vt dum fidem publici tabularij sequimur, nihil voces torfisse videamur. In cæteris autem, in quibus prisca historia, atq; antiquitate duce, veterum nominum vestigia persequendi facultas fuit, vt ea quamuis multo iam tempore vulgi vsu, & sermone desueta, tamen commemorandis locis tribueremus, omni studio conati sumus. Nam cum dubium non sit, quin bonam partem earum quas memorabimus Urbium, & locorum, quæ post Constantinum in Græcia, atq; Asia, Orientis Imperatoribus cesserunt, iam inde ab Atheniensium, & Lacedæmoniorum temporibus, aut magni Alexandri monarchia, quibus res Græcorum florebant, ad usq; Villharduini sæculum, & Constantinopolim à Venetis, & Gallis captam, per mille, & quingentos amplius annos, aut bellorum interneciones aboleuerint, & absumpserint, vel spontè nata, aut suggesta incendia, aut motus terræ (qui Asiaticas, & Thraciæ, Græciæq; Ciuitates, ceu quodam iure percellere, & disijcere assolent) quassarint, aut vicinis in agris exortæ calamitates, desertas fecerint; seu, si nulla iniuria reliqua nocuit, nomina tamen mutari contigerit, quod vel in ipso Byzantio videmus. multas autem ipsa vetustas, quæ nihil non consumit, luxauerit: contra verò, multas enatas Constantinopolitanis Augustis imperantibus, aut à Triballis, & Mysis conditas, quarum Villharduini sæculo magna celebritas esset; nunc autem penitus dirutarum nomine tantum superstitæ, nec notitia ad nos earum peruenerit, nedum, vt veteres Historici meminisse illarum po-

tuerint, nihil me ad veterum rerum memoriam retinendam, vtilius, nihil ad Historiæ Latinæ præsertim grauitatem præstandam, accommodatius, aut ad officium meum potius facere posse, & debere me iudicauit, quam si illa, siue corrupta, siue amissa prisce ætatis nomina, locis rebusq; ipsis, tanquam cum his hæreant, & consistant, omnibus à me vestigijs indagata, reddere & applicare instituissem. Vt enim Historia res plerumq; remotissimis sæculis gestas, ceu recentes, offert animo, nec vnquam tam nuda est, quin locorum, & regionum, Regumq;, & populorum subinde aliquam mentionem inculcet, sic ratio ipsa flagitat, vt in Urbium Imperij inter Venetos, & Francos partitione pernoscenda, vetustissima quæq;, etiam si abolita extinctaq; sint loca, tanquam nuper extent, ob oculos ponamus, atq; non vbi sint, sed quo loco, tractu ve fuerint pleraq;, magna cura perquiramus.

Quam operam si vllus alius, certè Villharduini Gallicus liber maximè exigit. Neq; enim potest quadrantis Imperatorij, & dodrantis Veneti, & Galli mentio rectè, sine accurata nominum, & locorum obseruatione intelligi. Certè in hoc aliquantulum elaborauit, vt Ciuitatum, Montium, Fluminum, & Viculorum vocabula eruerem, quæ vel eadem eo Villharduini sæculo corrupta & barbara, vel priscis antè Græcis mansissent, vel immutata sint postea Turcarum Imperio, vel aliqua parte corrupta: neq; præterea pertæsum, nouis prisca, alienaq; nostris alicubi miscere: maximè autem rerum Græcarum, & Romanarum, Virorum illustrium, Ecclesiarum, Pastorumq; veterum, quæq; ad Religionem attinent, per interualla meminisse, quod opere huic videretur responsurum precium, si gustum offerrent studiosis, quò deinceps ad reliqua veteris Gallorum, & Venetorum Constantinopolitanæ expeditionis monumenta diligenter perquirenda, alacri animo firmarentur: indicarentq; quantum decoris & gloriæ Regibus Christianis accederet, si in communem hostem, communi consensu arma sua, non solum gloriæ, sed tuendæ quoq; pietati, & publicæ quieti destinata, sumenda esse existimarent. vt scilicet sacro bello Pontificis Max. auspicijs, post tot annos indicto, sublatoq; in hostes Christianæ Crucis vexillo, vnde nostræ ætatis virtutem posteritas intelligere queat, Vrbs iterum Constantinopolis, atq; Orientis Imperium, Christianis gentibus debitum peteretur. Sed video, me imprudentem etiam in enarrando indulgere calamo, ac Christianorum clades deplorantem, iterum velut ex integro, minus quàm deceat, fortasse præfari. Proinde ad Urbium Imperij partitionem nobis reuertendum. In quadrantem igitur Imperatoris XXI Vviri

æstima-

æstimatores, quartam Urbis Constantinopolis cum Thraciæ agro adiudicarunt, eamq; in regione assignarunt, ab ea, quæ ab Aurea urbis porta, Blachernæ, & Occidentali stagno, vsq; ad Agathopolim pertinet. agrum itidem ab ipsa Ciuitate Biziz, vsq; Tzurulum, & Theodoropolim adiunxerunt. Prouincias præterea optimatum, Nicomedensem in Bithynia, Tharsensem ad Cilicas, Diui Pauli Patriam, Pelusiacam in Ægypto, cum ora ad Canopicum os, & ad Nili ostia. Ultra quæ, Occasum versus, Memphis iacet, Regia olim Ægypti Principum: & qua stadiorum aliquot interuallo Pyramides, illæ stupendæ altitudinis turres, interq; orbis miracula habitæ conspiciuntur, Ægyptiorum Regum pecuniæ stultam ostentationem referentes. Præterea Paphlagoniam, & Bucellarij, & Mariandenorum minoris Asiæ prouincias, Galatiæ proximas: atq; item Bithyniam, Phrygiam, Lycaoniam, Pontum, & Cappadoces hinc ad Taurum, montanaq; inde ad ipsam vsq; Sinopem Eupatoris patriam, & secundum Euxini oram, Trapezuntem, & Colchidem. In eandem porò partem Augusti, insulas maris Ægæi cedere voluerunt, Lesbos, vnam omnium insularum, quæ sunt ad Occiduum Asiæ frontem, clarissimam: non fertilitate solùm, sed urbium frequentia, & clarorum quondam virorum fama pernobilem. Obijisse in ea vrbes aliquot terræ motibus, & maris haustu, scriptores tradunt. memorantur ex reliquis Mitylene, à cuius nomine tota insula hodie Metellinum dicitur, vrbs clara Pittaco ex septem sapientibus vno, Alcæo Poeta, Diophane Oratore, & Theophane rerum scriptore, magni Pompei admodum familiare. Methymna insuper, & Ereffus illa, quæ Theophrastum genuit Aristotelis discipulum, & in ludo successorem, Lesbij vini, vt suauioris, commendatione apprimè memorabilem. Lemnum præterea Atho monti aduersam, quem Xerxes Rex Persarum, continenti abscidit; Stalimenem vocant, rubrica Lemnia antidoto aduersus venena præstantis habita nobilem, quæ antiquis non nisi signata venundabatur, vnde sigillariæ nomen hoc tempore adepta est. Scyrum Ægæi Insulam ex Cycladibus iuxta Magnesium, cum vrbe eiusdem nominis, Homeri tumulo insignem: & quæ infra Constantinopolim, atq; Andrum sunt, insulas, Proconesum, scilicet Propontidis insulam, nunc Marmoream dictam, Cetracon, Istrouillam, Samum Iunonis templo, Pythagoræ ortu, & fictilibus claram, inter Icariam insulam, & eam Asiæ oram, in qua Ephesus olim fuit. The- num, Neptuni templo nobilem, & Samothracem Ægæi portuosissimam insulam Thraciæ adiacentem, quæ Hebrus in mare influit:

Lemno quidem minorem, sed fama longè celebriorem: quam Samum primo dixere, postmodùm Thraciam nominarunt, ad eius quæ Asiæ obiacet, differentiam. Vrbes adhæc & prouincias Asiæ, Pylon, Pythiam, Ceramum, Mallaginem, Attramytenam, in Æolide Chiliarum, Pergamenam Troadis nobilissimam, quæ diu Attalicis Regibus paruit, cum Caico campo, & regione valdè opima. Regiones præterea Neocastri, Mylasenam cum Mileto Ionix vrbe, atq; Asiana Laodicæa ad Lycum fluuium, atq; ijs quæ ad ipsos Myfos, Lydos, Cares, & Ionas, ad Mæandrum, & Lycaones pertinent; cum Rhodo, Cariæ, & Lyciæ aduersa insula, veterum etiam studiorum, & eloquentiæ memoria nobili: Ad Hellespontum præter hæc, Lampfacum Asiæ Urbem in minori Mysia, quæ ex Hellesponto se Propontis aperit, magni Alexandri in Persas consentione nobilem; quam olim Themistocli à Rege Persarum dono datam ferunt. Troadis vrbes, oppidaq; ad vsq; Idam montem, & vetus illud Ilium, Troiani belli memoria celeberrimum. Samachium insuper cum Strategijs (Contostephanatus, & Camyzatus Græci vocant) atq; ipsa Chio, inter Samum, & Lesbum pernobili ac fructuosa Icarij insula, centum millium passuum ambitum complexa: in qua, Pelleneus mons marmore olim, quod Chium vocabant, celebris; sed & Chio vino inter laudatissima longè nobilior. Resinam Chij, è lentisco manare scribunt: Mastichem, seu Masticen vocant, ad eò laudatam Medicis, vt nec Indica, nec Arabica antecedit: neq; quæ ex Græcia, & Ponto aduehitur, melior sit. Rursum, Pharsalum Macedoniæ oppidum, Thessalicæ regionis ad Enipei ripas, cum circumiecto agro & campis, qui ciuilium bellorum maximis cladibus nobilitantur. Didymoticum Thraciæ oppidum ad Hebrum. Athyram item, Almericum, & in Macedonia ad Pelasgicum sinum (quem nunc Volum dicunt) maritimam Polyorcetæ urbem, Demetriada. Neopatrum præterea, cum prouincia Velechatina, Petriopolitana, Dipotami, & Calaci, & quæ ad Oreum Athenarum ad mare iuxta Euripum Chalcidis, & Isthiam urbem antiquis olim Atheniensium Colonia nobilem, pertinerent. Cessere insuper Megareses & Bæotij, in quibus Thebæ ille fuerunt Epaminunda Duce, & Vate Pindaro veteribus memoratæ: hodie, tantæ vrbis loco, Castellum tantum esse tradunt. Attica insuper omnium Græciæ regionum olim celeberrima: cuius Athenæ, vrbs non Imperij solùm latè quondam dominantis, sed & artium omne genus, & ingeniorum præstantissimorum alumna fuerat, quòd præcipuo Imperatoris honori datum, eius par-

tis esse voluerunt, ab ipsis Theſſaliæ finibus, & Thermopylarum anguſtijs quæ terra Græciam claudunt, ad uſq; Sunium Promontorium, quod Columneum caput dicitur, ad Myrtoum mare. At Dandulo Venetiæ Principi, quatuor uncias, & dimidiata, rerum Imperij Conſtantinopolitani conceſſæ ſunt. in has veniunt Arcadiopolis, Moſynopolis, Bergula, Thraciæ vrbes, cum agro, & Strategijs, Heraclæa, quæ Perinthus olim fuit, Herculis quondam opus, ab eodem, Perinthij Comitum memoriæ dedicata. pertinentia Chalcedonis ultra Boſphorum, cum Selymbria, & Rhedeſto maritimis Thraciæ ad Propontidem urbibus. Additum Panium interioris Thraciæ vrbs, cum omnibus quæ ad Lopadium oppidum, & ad ipſam Adrianopolim, atq; Adrianopolitanam Diœceſim pertinent: cum Cupe-rio vico, Tzurulo vrbi finitimo, Ceraſio, Mircophyto, & pertinentijs Periftaphi, Brachioli, & Raulati, ac Ciarnilli villis, ac Sagudæ Emporio, atq; his quæ ad Calliopolim urbem in Hellesponti Cherſoneſo attinerent, vbi Seſtos Abydo obiacens, Herûs, & Leandri amore pernobilis. In ſeſcunciæ ratione cenſentur Peloponneſi interioris prouincia Lacedæmon, quæ olim Sparta fuit, nunc Miſitra vocatur, omnium Peloponneſiacarum urbium, Lycurgi legibus, & inſtitutis celeberrima, Menelæi olim Regia; centum olim urbium. dominatu, & annuo Hecatombes ſacro inſignis, cum prouinciæ adiunctis, quæ magna, & parua pertinentia tabelliones appellant. addicta item Lialobrita, Oſtrobos, Oreus, & Caryſtus, Euboæ Ciuitates. Ægæi verò inſulæ ad Saronicum ſinum, quem Ægineum dicunt, Andros, Ægina ipſa, Piræo atq; Attico litori obuera, & Culuris, olim Salamis appellata, Telamonis, qui Aiæcis, & Teucris pater fuit, Regia: cum vrbe eiſdem nominis, Themistoſtis victoriæ clariffima teſte. In Troezenio autem ſinu Calauria, inter ignobiles, aliàs letho Demoſthenis clara. Phytia inſula, circum quam Gtæci Xerxem nauali prælio proſtigarunt. atq; extra Saronicum ſinum, quæ circum Delon, circuli forma in orbem iacent, Cycladarum pars. Zacynthus præterea, & Cephalenia in Ionio ſitæ. Adhæc Locreſium, & Achæorum vrbes in Peloponneſo, quæ ad Corinthiacum ſinum vergunt, Patræ, Olenus, Cyllene Elæorum nauale, Clarentiam vocant, Elidis metropolim, quæq; ad Sicyonios pertinent. In Elide verò & Meſſenia, maritimis Peloponneſi regionibus ad Meridiem, Methone vrbs, cum Prothe inſula adiacente, Prodanum, & Sphagia quam ſapientiam dicunt, Strophadibusq; Pylo Neſtoris olim patria, Iuncum hodie vel Nauarinum dicunt, Meſſeniorum olim nauale.

uale. reliquisq; oppidis atq; insulis iuxta Coryphasium, quæ ad Ionium, & Africum mare vergunt, quæq; hinc Alpheo, & Paniso, inde Eurota Laconia, Vasilopotamon dicunt, fluminibus continentur. præterea, quæ in Methonenfi regione ad Branam, & Cantacuzenum Græcos Dynastas olim pertinerent: quæq; Augusta Kyræcherinae Alexij Angeli fratricidæ Imperatoris filia dotales fuerant. Adhæc Molycera ad Naupactum finem in Locris. Calydon, Pleuron, & Oeneas, quam Dragomeftam appellant. Insuper Naupactum vrbs amœnissimi sinus recessu positum, Antirrhio proximum, Phocidisq; Vrbes, & Vedrinizza, Achaiae prouincia, cum his quæ ab Thermopylis ad Elidas, & Bœotios infra Parnassum, orbis umbilicum, atq; Heliconem pertinent, cum ipsa Delphorum vrbe, atq; Apollinis oraculo, toto olim terrarum orbe celeberrimo. Nicopolis præterea in Epiro, Ambracij sinus fauces intrantibus ad leuam, Preuesam hodie oppidum dicunt, ab Augusto post Actiacam victoriam conditum: & ob deuictum Antonium, quo duraret memoria, sic appellatum. Cum his quæ ad interiorem Epirum, vbi olim fabulosum Dodonæi Iouis templum, atq; ad ipsam Ambraciam Acarnaniae Metropolim, Artam vocant, cum ipsius Buthroti vetere oppido. hinc, ab occasu ad Acroceraunia, Chaonibus, & Thesprotis circum accolentibus, quæ altissimis iugis in Ionium exeunt, Epirum finientia; inde, ab ortu ad Anatolici prouinciam, inter Acheloum Acarnaniae, Aspropotamum dicunt, & Euenum Ætoliae fluuium pertinent. Anaetorium præterea, in Acarnaniae Chersoneso, Vonizzam appellant, Aziliam quam Vatolicam vocant, pluraq; antiqua Ætoliae oppida, cum Diæcesibus, hoc est agri parte, vnde eò fori causa commearetur. cum maritima Leucade, quam veteres Heritum dixerunt, contra Ambracium finem, hodie sanctam Mauram vocant, & Asteria Ithacaq; insulis, quasq; Echinadas dicunt, Corinthiaci sinus ostio, & Acheloi eruptionibus proximas, magna Christianorum nostro æuo nauali victoria nobilitatas. Eo enim mari, inter Ætoliæ, insulasq; Cephaleniam & Zacynthum medio, Christiana Classis Ioannis Austrij auspicijs, Marco Antonio Columna, Pij V. Pontificis Max. triremibus imperante, ac Sebastiano Venerio Classis Venetæ Imperatore fortissimo, eodemq; Diui Marci Procuratore, Selymi Turcarum Regis trecentarum amplius nauium Classem Naupactæo sinu egressum, vt nostros inuaderet, anno post CHRISTVM natum M D LXXI. die Virginii Iustinae sacra, Nonis Octob. debellauit: cum intrepidè cadente Augustino Barbadico, Ioannis filio, Venetæ Classis cum Imperatoria potestate

potestate Legato, vnà & eximiæ virtutis, & nobilitatis Trierarchis dum pro patria fortissimè pugnantes ex sinistro cornu omnium primi prorumpunt, atq; hostes adoriuntur; idem Venerius cum reliqua classe in confertissimas Barbarorum triremes inuectus, atq; acriter dimicans, vnam omnium nobilissimam, quòd nunquam antea acciderat, de Turca hoste victoriam patriæ reportauit. Cessit præterea in partem prouincia Dyrrhachij, quod olim Epidamnum fuit, ad Occiduum Macedoniae frontem, Pyrrhi Epirotarum regis sedes, quam primam Epirum quidam volunt. Albanopolis item cum Carthularatis, quæ Constantinopolitani Imperij Strategiæ erant: quæq; ad Agrauonitas, & veteres Taulantios in Illyrico, Cordæos, interiores Rhetios, Elimiotas, Chaones, & Thesprotos pertingunt: cum prouincia secundæ Epiri, Ianinam hodie vulgò vocant, sub Acroceranijs montibus ad Cassiopæos pertinente. Lychnidium Dassarietorum, hodie Ochridam nominant, vnà & Prilisbæam regionem, cum ipsa demum Corcyra Ionij insula ad Epirum vergente. Trienti vero, Deutorum militum qui Peregrini quòq; vocantur, & Sescun-
 ciæ cum dimidia, XXIV. æstimatores, attribuerunt Lyfimachiam, Cardiam, Eleum, & Maditum, Thracij Cherfonesi vrbes. præterea Gehennam vrbes, atq; item Pamphylum cum agro. Didymoticum vrbes, Anchialum, & iuxta Euxinum Pontum, maritimam regionem superiorem, ad vsq; vrbes Messembriam, Megarensum Coloniam. Et quæ ad Cypsellam, Zarellos, Lobizum, Biram, Macram, & Traianopolim, cum vicis (Casalia vocant) Braconis, & quæ ad Cyzicum trans Propontidem pertinerent, adiecto agro, oppidifq; quæ ad ipsas vrbes attinent. Thracij verò Bosphori insulas duas paruas, alteram in Europam, alteram in Asiam vergentes, Euripò disiunctas, Cyaneas dictas, & Symplegadas, priscis aliquando creditas dictasq; concurrere. at verò extra Hellespontum, Tenedum Ægæi insulam Sigæis aduersam litoribus. Insulas præterea Cretici maris inter Sporadas, Anaphen, Poliegon, Asinen, Therasiam, Melon, & Ægæi ex Cycladibus Ion Homeri tumulo insignem, Tuifaccum, Paron, Oliaron, Nisyryn, Naxon, Asteriam, Hiplagam, Pathmon Djuui Ioannis exilio nobilem, cum suis appendentijs. pertinentia Plitothi, Glauatonis ac Moliuoti, & Hyalo Castellij, & quæ ad Syrolefbera pertingunt. Æni Thraciæ vrbes Catapanichium cum apothecis, cum Catapanichio vrbes Rufianæ, quæ Topyris olim fuit, atq; ijs quæ ad Agrouiuarium pertinerent. Catapanum enim Præfecturam significat. quòd, qui prouinciæ moderationi esset ab
 Con-

Constantinopolitano Imperatore Præpositus, Græco nomine Catapanus vulgò diceretur : quæ vox postea rudis sæculi abusu contractis atq; immutatis literis à recentioribus versa est in Capitanium . unde Catapanichia præfecturas vocabant . In Sescunciam verò eorundem Deutorum militum (nam inter eos & Venetos, vt supra memorauimus, reliquus Imperij dodrans, summa æquitate diuisus fuerat) cessere, prouincia Vardarij ad Axium Macedoniae fluuium, cum Berrhoena prouincia & agro, iam inde ab ipsa vrbe Pella, quæ duobus alumnis, Philippo Græciæ, atq; Alexandro Asiæ domitore, maxime illustris fuit, ad vsq; Hæmum montem in Septentrionem, cum Carthularatis & Despotijs, tam de Brocubisti, quàm de Flecaniza, cum ijs quæ ad Gyrocomicem, & Platomonas pertinent. Prouincia Molisci, & Smolenorum. Prouincia Prilapi, & Pelagoniæ, cum stagno. Prouincia Prespe, & Diodetonisi. Oreus, Larissæ ad Ofsam montem, quam olim pensilem, aut obliquam dixerunt : cum Pelasgico campo, Perræbiæq; & Magnesiæ parte, ad ipsum Thermopylarum saltum, Septentrionem versus, Campestri Thessaliæ proxima: Pherisq; Pelasgicorum camporum ad Magnesium termino; necnon Pagasarum emporio, Ioleo proximo : quo ex loco Pelias Iasonem, ac nauem Argo foras emisisse memoratur. Prouincia inferioris Myfiæ : Prouincia superioris, quam Seruiam dicunt. Prouincia Castoriæ. Tricca demum Achrida, & Deabolis Macedoniae oppida. Vt cuiq; legibus suum tenere, ac frui licuit, luxus pacis comes & alumnus, contagionibus auaritiæ, mores, leges, iuraq; labefecit. qui sua decoxerant, alienis manus iniiciebant. Præterea Constantinopolitani simultatibus primùm, quibus ea gens callidissima excellit: deinde apertè odisse cepit, omniaq; iam inde machinari: Græcis enim dolebat, sua sibi adempta, in alienos, & eos intolerabiles, transferri. Cæterum Monferratensis Marchio, cui ante Balduini Imperatoris declarationem, ex pacti conuenti formula, Cretam Insulam, cum Bithynia, & Ponto de Baronum, & Danduli Ducis, consensu, tanquam futuri Imperatoris ligio homini attributam fuisse memorauimus, Insulam Veneto vendit. Venditionis causam fertunt, quòd Bonifacius ad gerenda bella, & Regni Thessalonicensis componendas res, inops æris, cogendæ pecuniæ studio intentus, Insulam se, in cuius possessionem nondum esset profectus, aduersus Græcos exules difficillimè tutari posse arbitraretur. quando ex Subalpinis in Cretam venturo, obstructus aditus, neq; portus esset: subindeq; implicitum iter: quod sibi ex dignitate nominis, nequaquam alieni arbitrij

trij beneficio reponendum foret. Præterea ad terrestre bellum cum supra ceteros sui sæculi Duces præclarum ingenij robur extendisset, & rerum naualium omnino rudis esset; neq; enim cum terrestri pugnandi gloria nauale decus addiderat, quum alia sit regendorum equorum, & copiarum, alia gubernandæ classis ratio, illius insulæ Marchionem tædium cæperat. Proinde Ponti & Bithyniæ Urbibus Theffalonicensi Regno, cum Imperatore paulò antè commutatis, Cretam quoq; Venetis pecunia commutare cupiebat. Re igitur diu multumq; cum Dandulo Duce per Legatos tractata, confectisq; Adrianopoli tabulis, anno Christianæ salutis quarto supra millesimum ducentessimum, pridie Idus Augusti, in has tandem vtriq; conditiones inclinant. Eas in curiosi lectoris gratiam, ex monumentis publicis de Veneto Archiuo exceptas, hoc loco inseruisse non piguerit. Summa conditionum istiusmodi fuit. Bonifacium Marchionem Cretam Insulam, quam tandem sibi paulò antè Alexius Angelus Iunior, Isaacij Imperatoris filius, vetere affinitate coniunctus, & beneficio alligatus, honorario munere sponderat, dederat, eam Marco Sanuto Veneto, & Rauano à Carceribus Veronensi, quibus libera eius negocij administratio à Dandulo, & Venetis permissa erat, pro Duce, Venetisq; stipulantibus, cedere. Creditum præterea centum aureorum hyperperorum nummum millium, quos idem Alexius Bonifacio de constituta pecunia tenebatur. vnà & Feudum, honoremq; ac ius ex militiæ beneficio, & fidelitatis præstito à se sacramento, quod Marchio ipsius Bonifacij frater, ab socero Emanuele Comneno Imperatore accepisset. Totum deniq; ius suum tradere, tam directum, quàm vtile, quod vel suo proprio, vel alterius iure habet, tenet, possidet; vel habere, tenere, & possidere posset, eius clientelæ causa, in quibuscunq; Constantinopolitani Imperij regionibus, quæ tam Ortum, quàm Occasum spectant, & quod sibi quoquo iure sacro, & religioso, vel ciuili competit. Contra Dandulus, Venetisq; mille argenti Marcas præsentès darent; itemq; tot latifundia, & possessiones per communes arbitros in Occidentali Macedoniæ parte designandas, ex quorum prædiorum fructu x. millium hyperperorum aureorum, Marchio annum redditum perciperet. Quem quidem agrum, cum agri finibus, Colonisq; ab Duce, Venetisq; idem ipse Bonifacius, liberiq; ac hæredes, hæredumq; successores, mares, feminae, liberè & absolutè perpetuò possiderent, tenerent. Imperij tamen, & Imperatoris operarum, & obsequiorum iure saluo, pro seruitijs ex formula præscripta, per Imperatorem indicendis, atq;

assignandis . Cæterum , quò in omni fortuna , atq; honore Marchio incolumes Venetos haberet , ad Veneti nominis cultum , honorem , vtilitatemq; iureiurando Bonifacius obstringeretur , se pro tutela honoris , dignationis , fortunarumq; Venetarum , quas vbiq; Veneti in Imperij ditione possiderent , tenerent , aut in posterum possessuri essent , amico (vt par est) animo , & inuiolata fide , educatis copijs , suppetias laturum , aduersus omnes qui eorum muneribus , honoribus , dignationibus , rebusq; infesti , molestiam illis inferant , aut inferri curent ; Veneti iuris quicquam inuadendo , aut occupando . Hæc omnia suprâ conuenta , mutuo consensu , ac solenni stipulatione intercedente , more maiorum sancita , & confirmata esse voluerunt . Ita Marchioni agris , & possessionibus opportunissimis , & fructuosissimis de quadrantis , & sescunciæ Venetæ portione , vt antè egerant , integra fide in Macedonia assignatis , argentoq; per Venetos in eadem Vrbe Adrianopolitana persoluto , quando ei abundè satisfactum foret , Creta insula , Dandulo & Venetis adquisita fuit . de cuius situ & feracitate postmodum loco magis opportuno dicetur . Eodem quoq; tempore Balduinus Imperator , Aioysio Blesensium Carnutumq; Comiti honoratissimam in Bithynia ex toto Imperio Constantinopolitano clientelam , & fructuosissimam Nicææ Despotiam , quam Græcorum more , Ducatum appellant , vtendam contulit . Ea regio cum in fidem Imperatoris nondum venisset , Græcorum Regulis parebat . Nicæa Bithyniæ Metropolis est , iuxta Lacum Alcanium , quem Nicænum hodie appellant , Turcæ Isnichium vocant , fertilissimo agro clausa , & mater Urbium Bithyniæ dicta . conditam ab Antigono Macedone , & Antigoniam primo nominatam ; deinde à Lyfimacho de vxoris nomine , quæ Antipatri filia fuerat , Nicæam appellatam , scriptores tradunt . Nemo ignorat Synodum Nicænam hac Vrbe , tempore magni Constantini , celebratam , anno à nato CHRISTO CCCXXIIII . Syluestro Romano Pontifice Max. Petri Sedem tenente : primam videlicet ab eo Conuentu quem Apostoli Hierosolymis egerant ; atq; ideò non tam vetustate , quàm sanctitate CCCXVIII . Episcoporum , qui interfuerunt , sacrosanctam . Huius vrbis , superiori sæculo Archiepiscopus fuit , Bessarion ille Constantinopolitanus Patriarcha , homo natione Græcus è Trapezunte Pontica vrbe celebri , lux omnium doctrinarum . quem ob excellentem eruditionem , & multiplicem vtriusq; linguę facundiam , Eugenius III . Pontifex Max. celeberrimo illo gentium omnium Concilio Florentiæ peracto , quo disceptantibus Græcis , &

Lati-

Latinis, præfidenteq; Eugenio ipfo ad Ioannis Palæologi Conftantinopolitani Imperatoris præfentiam, Chriftiani dogmatis fides, publici confenfus authoritate, firmata eft XV. Kalend. Ianuarij, MCDXXXIX. Florentiæ, quod totius Græciæ honori datum eft, in Cardinalium ordinem afciuit: virum liberaliffimum, & cuius domus, Romæ fub Quirinali, ad Sanctos Apoftolos, inftar Academię, olim fuit eruditibus omnibus patens. Is, Græcorum codicum in omni difciplinarum genere, mille trecentorum amplius voluminum, infignem Bibliothecam, fed potiffimum poft cadentis Græcię excidium, & Byzantium à Mahomete Turcarum Imperatore captum, fummo ftudio, maximis fumptibus, & laboribus tota Europa, Afiaq; collegit: & quum nullus omnino locus, ipfa Vrbe Veneta tutior & commodior occurriffet, quo ipfo viuente, ad Græcorum, & Latinorum hominum vtilitatem Græci codices collocarentur, nec eodem defuncto difsipari, alienariq; poffent, Bibliothecam Venetijs deftinauit. atq; vt erat amico in Venetam Rempub. animo, quę illum Turcarum armis Græciam vaftantibus, infignis beneficij loco in patrium ordinem affumi petentem, pauloantè ciuitate, & comitiorum iure donauerat, honorificentiffimè, ad Chriftophorum Maurum Principem, & Senatun, fcriptis litteris, pridie Kal. Iunij MCCCCLXVIII. per Petrum Maurocenum Equitem, & eundem Senatorem Venetum, Romana ad Paulum II. Pontificem Max. legatione domum redeuntem, Marcianę Ecclefię, quò facilius ad Doctorem, & eruditorum vsum pateret, dono dedit. Eam, per multos annos interiori aula Occidentali fupra Ædis vestibulum locatam, nouiffimè eiuſdem Templi Procuratores, Philippus Tronus, Antonius Capellus, Andreas Leonus, Victor Grimanus, Ioannes Legius, Michaelis F. cum altero Ioanne Legio Equite, M. Antonij Triuifani Principatu, in eruditæ iuuentutis gratiam, Architecto Iacobo Sanſouino Florentino, Dorici, & Ionici pulcherrimi operis luculento Gymnafio, è regione fori magnificè extructo, quod inter præclara vrbis ornamenta recensetur, iuxta Ducarim ftatuere, anno vrbis conditæ MCDXXXIII. & locum honeſtarum artium Profeſſoribus, Senatus liberalitate dicarunt. Ei Bibliothecæ à Gymnafij Patauini Curatoribus primùm Marcus Antonius Sabellicus, Clariffimus vir, velut alter Demetrius Phalereus, Alexandrinæ Ptolomæorum Regum LXX millium voluminum Bibliothecæ; mox Andreas Nauagerius præalti ingenij & eximiæ doctri-næ Patricius, vnà cum munere Venetæ hiftoriæ conſcribendæ; deinde Petrus Bembus nondum Cardinalis fa-

ctus, duo Venetæ Urbis, & Orbis lumina, postmodum Bernardinus Lauretanus Andreæ F. doctissimus Patricius. nouissimè verò dum hæc commentaremur, Aloysius Gradonicus Andreæ Senatoris F. nobilissimarum artium, atq; idem Philosophiæ studijs clarus, Præfectus fuit. In Gymnasio autem Aloysius Pisaurus, Marini Senatoris F. nobilissimis moribus, & excellenti doctrina Patricius, Venetæ iuuentuti, patrio more, Philosophiam honestissimo Senatus decreto, è suggestu summa cum laude interpretatur. Sed Bibliothecam publicæ eruditorum vtilitati destinasse non contentus Bessarion, Venetæ etiam Charitatis Collegium, in quod MCCCCLXIII. Pij II. Pontificis Maximi Legatus de Latere in Urbem veniens, amantissimè receptus fuerat, aurea Cruce excellenti artificio elaborata, in qua veri ligni particula Christianæ Crucis, necnon eius diuinæ vestis nonnihil repositum est, liberaliter honestauit. eam in Urbem aduectam, Nicolaus Tronus Princeps cum vniuerso Senatu solenni supplicatione Trinitatis festa die, in eiusdem Charitatis Collegium intulit IX. Kalen. Iunij MCCCCLXXI. vbi hodieq; interiore Sodalium conclaue multa religione seruatur. quo loco eiusdem Bessarionis effigies ad viuum ducta, eximio eius sæculi promissæ barbæ decore venerabilis, nullo purpuræ fastu, atra tantum cuculla, iuxta ritum Monachorum Diui Basilij, non sine summo Græci nominis honore, & Collegij laude conspicitur. Sed, vt ad Nicæam reuertamur, Clientela Nicæna accepta, Aloysius Blesensium Comes, non ita multo post, centum viginti Equites, quibus Petrum Braiaquellum, & Paganum Aurelium præfecerat, in Asiam mittit; quò oppida, & vicos, sibi, Nicænaq; Vrbi attributos, recuperet. Constantinopoli Kal. Nouembris, die omnium Sanctorum exeunt, copiasq; Propontidem trajciunt. Iis, ad Abydum, enauigato Hellesponto, in terram expositis, Cyzicum peruenere. Cyzicus, Propontidis Vrbs est in insula eiusdem nominis, ex Hellesponto Propontidem nauigantibus, ad dextram: per pontem continenti iuncta, à Myleijs olim condita: situs opportunitate, amplitudine, & feracitate, duobus clausis portibus, & naualibus quondam supra ducentis, sed Dindymo vicino monte, & delubro Dindymenæ matris Deum, ab Argonautis ædificato, quod ex summo vertice Vrbi imminet, maximè nobilis. Cyzicenæ Urbis pars in planitie, pars secus montem sita est: ad Rhodiorum, Mafsiliensium, & antiquorum Carthaginensium æmulationem instructa. Ciuitas, quondam magnitudine, pulchritudine, & æquitate cum primis Asiæ Urbibus contendens:

dens : paci & bello apta , aded vt aduersus Mithridatem , centum quinquaginta armatorum millibus, & multo equitatu Urbem terra, mariq; oppugnantem , Cyziceni quadringentis quandoq; nauibus fortiter restiterint . Id oppidum Latinis hominibus frequentatum erat . Eo nostri potiti , Latinorum populorum consilio , qui Urbem incolebant , cum Græcis in Asia deinceps bellare cęperunt . Ponti autem & Bithyniæ Ciuitates Transpontidis Asiam versus , quæ ab Imperio ad Theodorum Lascharem defecerant , omnibus detrimen- tis dedititios Imperiales afficiebant . quandoquidem Lascharis Im- perij Despota, Gręcorum rebus euerfis, in Asiam cum fugisset, Anne Alexij fratricidæ Imperatoris filiæ, dotali iure imperabat ; à Græcis etiam popularibus, in Latinorum odium, Augustorum more, Oriën- tis Imperator dictus, & soceri loco coronatus . Iisdem diebus Im- perator Balduinus, alteram clientelam, totius Thraciæ longè hone- stissimam (Ducatum Philippopolitanum Græci dicunt) Raynerio Traiectensi, ex superiori Mosæ Traiectu in Aduaticis, qui Brabantes sunt, Equiti magnanimo, fruendum attribuit . Cęterum, eodem tem- pore Alexius Ducas Murtzuffus rumore nostri Exercitus perculsus , an consilio dubium, quod ab omnibus amicis, vel popularibus , in quibus aliquid opis erat, destitutus, acie dimicare non posset , cum paucis profugerat : Ille ipse Tyrannus, qui Iuniolem Alexium Cæ- sarem, Isaacij Imperatoris filium vita priuarat, ab Alexio fratricida, vt supra memorauimus, luminibus pauld antè orbatus, turpiter lati- tare cępit . Fama fugæ nunciata (neq; enim magnus Deus scelerum vindex, crimen vllum diu inultum, aut impunitum dimittit) Theo- doricus Losius hominem inditio proditum, ex latebris eruit : capti- uum, vincumq; Constantinopolim ad Balduinum ducit . Imperator de Murtzuffi vinculis certior factus, vehementer gaudere, teterri- mum hominem, & importunissimum in suam potestatem cecidisse . In eum igitur Balduinus, vnà pariter & Barones Assessores abdicata omni Imperatoriæ clementiæ, vel iustæ humanitatis laude , maio- rum more sententia pronunciata , animaduertunt . Supplicij genus fuit . In media Vrbe ad Forum Taurum, quod in septima regione fuisse antiqua Constantinopolitanæ Urbis regionum descriptio de- clarat, sublimis columna cochleis intus peruia fuerat, miro artificio, & sumptuoso marmore ab magno Theodosio excitata . vulgus Grę- corum Turcæq; hodie quoq; historiarum columnam vocant . Hęc, vt quidam volunt, Imperatorum Constantinopolis res gestas, iam inde ab ipso Constantino Magno, ad vsq; Urbis excidium, represen- tabat:

rabat : vt alij verò , tropheæ & pugnas ipsius Theodosij contra Scythas, & Barbaros continebat. Columnę, Theodosij Æneam ingentem statuam tradunt superimpositam fuisse, quæ postmodum ventorum turbine decidisse fertur, eo anno, quo antiqua Roma à Gothis, & Vandalis, in nostram perniciem grassantibus, capta est, qui ccccxii. salutis fuit. Igitur in eius fastigium parricidam Murtzulum, carnifices spectante populo, extrinsecus rapiunt ; vt qui Alexio frangendæ fidei hortator, & belli author inter Cæsarem, & Barones exitisset, summumq; iuuenis Imperatoris fatum veneno, & laqueo præcipitasset, idem vili penula indutus, & more latronum vinctus, non Imperatorum modò , sed infimorum etiam hominum miserimus, è summa columna præceps exturbaretur : meritasq; impietatis atq; perfidiæ pœnas daret : simul vt populo qui vniuersus (quod ex hominum memoria non contigerat) ad Theodosij forum in Tauro conuolarat, sublimis, spectaculum luculentius præberet. Ille, de summo columnæ demotus, antequam in solum daretur, vi ipsa proficisci aeris exanimatus, membris penè omnibus dissipatus est, atq; discerptus. Iam verò & illud memoriæ defigendum ; in illa ipsa columna, vt diximus Orientis Augustorum Icones, seu (vt alijs placet) Theodosij res gestæ, graphicè elaboratæ suspiciebantur ; & in eodem marmore incisa Imperatoris ex alto cadentis mitrata imago, multo enim ante Diuini, nec aëtorum Theodosij, nec futurarum historiarum gnari, prædixerant, Constantinopoli Imperatorem, de summo columnæ præcipitarum iri. Græci, quæ natio delirij semper, & muliebris superstitionis plena fuit, ex eius Imperatoris imagine, mira opinionum commenta effingere. Sic pœna Murtzuli, oraculi fidem, & cælatæ historiæ interpretationem impleuit. Illo ipso tempore, iam & altera victima fratricida Alexius Angelus, qui Isaacium Imperatorem, germanum fratrem, & dominum, occæcarat, in Bonifacij manus cum Euphrosina Augusta, non procul Theffalonica, deuenit. Ita nefandi homines, cineri sanctissimo, atq; osibus patris filijq; iustorum Imperatorum, vltoribus Superis, non serò admodum, pœnas dederunt. Bonifacius rubras ocreas, Imperij insigne, tyranno detractas, vnà & trabeam Imperialem, cum Calyptra Augustali, Constantinopolim ad Balduinum suum dominum mittit, cui id munus longè gratissimum fuit : deinde ipsum Alexium Imperatorem captiuum, vinctumq; tanquam vile mancipium, naui impositum, in Italiam ad subalpinas regiones, in perpetuum carcerem Monferratium amandauit, eo exitu, vt cum vellet, ipso vincto atq; producto,

quod

quod nulli antea, ne ipsis quidem Romanis, terrarum Orbis dominis, aut ante eos, Persarum Regibus contigit, nobilissimum de subacto Orientis Imperio, ad æternum sui nominis decus, triumphum instrueret. Martinalibus, III. Idus Nouembris (qui dies Diui Martini cultui habetur) Henricus Balduini Imperatoris frater, in Asiam contendit, Constantinopoliq; discedens, secunda Propontide Abydum, centum & viginti Equitibus benè strenuis septus, deuenit, & oppido potitur. Id oppidum Hellespontia Phrygia, non longè ab Sigco promontorio, à Mylesijs, vt diximus, conditum; copia rerum omnium, frumenti inprimis, reliquorumq; comeatuum refertissimum offendit. In eo, milites hospitia sibi omnes domesticatim vsurpare. Continuò nostri, eo loci, acri bello Asianos Græcos, & Theodorum Lascharem laceffere ceperunt. Armenij, tota Troade sparsi, & hi magno numero mercenarij pedites, & qui superato Euphrate, per Cappadociam, & Galatiam prædarum spe, in minorem Asiam se receperant, ad nostrorum conspectum, sese Henrici fidei deuouere, quàm Græcis parere, maluerunt: quos durius æquo imperantes capitakiter, præcipuè, ob graua tributa oderant. Eò ipso tempore, Raynerius Traiectensis Constantinopoli discedens, per Thraciam Philippopolim versus iter facit, quam Ciuitatem beneficio Imperatoris in feudum obtineret. Eò secum centum viginti Equites fortissimos duxit, iustisq; itineribus Adrianopolim venit, atq; inde per abruptas conualles, Philippopolim ad Rhodopen contendit, quem hodie argenti montem nominant. Populares, magno plausu, magnisq; honoribus dominum accepere: talem præsertim, qui egentibus, & afflictis opitulari posset. Hos enim Ioannissa Rex Myforum, & Triballorum, frequenter transenso Hæmo, magnis detrimentis afficiebat, quotidianis populationibus agrum desolans. Itaq; Græci Traiectensem opportunè aduenisse, Deo grates agebant; nam populati ac vexati, salutarem aliquem dominum expectabant, qui Ciuitatem metu solueret, & belli mala sedaret. Itaq; qui paulò antè à Raynerio subacti, in Francorum dominatum venerant, quiq; Ioannissæ voluntarij parebant, apertè fidem, opemq; Raynerij implorare. Vnde bellum in Thracia grauissimè geri ceptum, in dies recrudescibat. Interim Balduinus Imperator Macharium Sanmanechaum dimittit, qui vt citius in Asiam trajceret, cum centum Equitibus, inferis Bosphori faucibus iuxta Vrbem sub ipsa Chalcedone, Propontidem transmisit. ad eius ductum se applicant Aloysius Valencurius, & Robertus Ronçus, vnà omnes Nicomediam adequitant. Hæc Vrbs, Bithynia

Bithyniæ emporium est, ad intimum Propontidis sinum, qui ab Astaco vrbe, Astacenus cognominatus est, sita: duorum dierum itinere, Constantinopoli procul; à Bithyniæ Rege Nicomede, qui eam condidit, sic appellata. nam plures fuerunt Nicomedes Bithyniæ Reges, sicuti Siciliae Ptolemæi, & Ægypti Pharaones, propter prioris claritatem. Sed Astacenæ proximæ vrbis ruinis ab Lysimacho euersæ, quam Megarenses, & Athenienses, ante condiderant, Nicomedia luculenter exornata est, & ædificijs aucta. Ciues enim direpta vrbe Astaco, Nicomediam concessere, sinui tantum euersæ vrbis Astaci nomen relictum. Græci simulac præsenferunt ad se veniri, Nicomediam deserunt. Nostri, in ea, castra facere, operibusque & munimentis sepire, vbi frumentum & commeatus in vsum belli conderent, prædasque adseruarent. tum quò tutius sese, si quid Marte communi accideret, ex vsu belli reciperent: maritimo enim & terrestri vrbs itinere percommode aditur. vnde etiam denique apparatus bellum in Asia cum rebellibus vicinis gererent. Nec eos consilium fefellit. agrum hunc Orientalem vltra Hellespontum, Pruseos, Nicenses, Lydos, Philadelphios, Smyrnam præterea, Ephesum, & interiora oppida Theodorus Lascharis Proimperator, Pontum, & Bithyniam Imperio tenebat. Huic Laschari, Alexius Imperator ille, qui fratrem Isaacium luminibus priuauit, Venetorum, Francorumque virtute Constantinopoli fugatus, quem paulò antè à Bonifacio Thessaliæ Rege in Monferratensem agrum captiuum missum fuisse memorauimus, Annam filiam nuptui antea dederat; & (vt diximus) Despotæ honorem concesserat, dotisque nomine Imperij titulos illi tribuerat. Ita Lascharis, post Soceri Imperatoris captiuitatem, Imperator à Græcis declaratus, tum Græco fastu, tum dotali iure audacior, in Nicomedenses æquo grauius dominabatur, fabricatisque aliquot longis nauibus, plerasque insulas subegerat, tanto terrore cuncta implens, vt etiam Caichosroes Iconij Sulthanus cum eo fœdus percussisse, decorum putaret. Theodorus igitur perpetuus Latini nominis inimicus, non Nicomediæ modò, hostiliter nobiscum agere, sed tota Asia vbicumque Francos consistere audiebat, eò concurrere, & conuolare, & omnibus malis quæ bellum apportat, onerare atque afflictare. Interea Balduinus Imperator Constantinopoli, vnà & Ludouicus Blesensis Comes, cum paucis admodum Equitibus agebant. Comes item Sancti Pauli Hugo, qui in Vrbe podagra valde cruciabatur, quod ei non pedes modò, sed etiam genua vehementer laborarent. Iisdem ferè diebus, eò magna multitudo veteranorum Equitum,

tum ex Christianis castris Syria profecta nauibus appulerat, partim Francorum, partim Belgarum, qui superioribus annis, aut angustia animi, aut meliorum prædarum spe, Venetensem Exercitum deseruerant, & diuersos Europæ portus petierant. Hi, rumoribus exciti, quibus Venetos, & Francos Constantinopolim cæpisse, & Balduinum Imperatorem magno Gallorum commodo declaratum fuisse memorabant, rei gerendæ pariter, ostendensq; virtutis cupiditate incensi, ad suos venerunt. In his qui ex Apulia, aut Liguria traiecerant, fuit Stephanus ille Perticensis, Gotthofredi Comitis frater, & Reginaldus Monmirallus, quem Ludouicus Blesensis, ipsius frater amitus, reducem aduenisse mirificè gratulabatur, semperq; in propinquo loco, & honore habuit. magna profectò vis pietatis. quorum fuga Exercitum propè in fide vacillasse constabat, in eo etiam nimio plus indulgentes sumus. Nam & Imperator Balduinus, & ceteri Equites, hos gratissimis animis acceptos, postea semper coluere. homines enim erant magni nominis, nec mediocris potentia; secum etiam optimorum equitum copias Syria deduxerant. Inter eos qui Acone à Christianis copijs discesserant, eminebat Hugo Tapanus, cum Rodulpho fratre, Theodoricus Teneromondanus, qui secum permultos Cataphractos, multos equites Turcopulos (hi expeditorum equitum genus sunt, qui Phœnicia, & Syria more arcubalista in equo merent, antiquorum Velitibus similes) & Centuriones deduxerant. Itaq; Imperator Stephanum Perticensem, ob summam generis claritudinem, cum virtute coniunctam, clientem adoptat; nempe Ducatum Philadelphe assignat. quæ Lydiae Metropolis est, in Mediterraneis Asiae, Attali Philadelphe olim Regia, inter Caystrum, & Pactolum fluuios constituta, vt communicatis honoribus ex æquo regnare videretur. Per idem tempus nuncius ab iisdem adfertur, cum omnibus Francis, tum verò Imperatori ipsi, luctuosus, & lamentabilis, de morte Mariae Vxoris, in itinere Constantinopolim vita defunctæ, quam discedens Belgio, grauidam reliquerat. venter in causa fuit, ne secum illam duceret. Interea Margaretam filiam altero partu Balduino pepererat, nam multò antè, Ioanna filia maior nata edita est. ea recreata puerperio, Virum sequi constituit. Sed multò maius desiderium, in dies rumusculi faciebant, qui Virum tot palmarum victorem auspiciò, inauguratoq; Imperatorem factum referrent. Itaq; classe cum nobilissimo Belgarum Matronarum choro, ex Mafiliensi portu in Syriam venit; vbi, quum Aconem appulisset, quæ ciuitas, ex paucis Syriae oppidis, vna omnium reliqua, Hierosolymarij

lymarij Regni Christiano Francorum præsidio tenebatur, ex certis Authoribus intelligit, rumusculos veros esse, Constantinopolim à Balduino captam, eumq; Orientis Imperatorem creatum. Nam ferreas ingentes captæ Urbis portas, & cathenam, quæ Ceratino sinu Constantinopolis portum occludebat, Barones Francis Equitibus in Syriam dono miserant; quæ res cunctis maiora animo concipientibus, Christianam Rempub. maximis gaudijs imbuunt. Itaq; cum viri desiderium menti vxoris altius resideret, ex Syria certum itineris ad virum consilium capit, in quo ægritudine correpta, IV. Kal. Septembris, Aconę animam egit. felici, vt videtur, exitu: vt, in qua Vrbe Theobaldi quondam Blesensium Comitis, eius magni proavi, qui sacro bello Urbis obsidione decefferat, ossa inhumata essent, in eadem illa Orientis Augustæ honore affecta, tumularetur. Sed tanto omnium dolore sublata est, vt nulla magis lugeri, ac deplorari posse videretur. Iure id certè quidem. Erat enim, virago cordatissima, eadem & magnificentissima, viri peramans, & amicorum eiusdem, ac familiarium tutrix æquissima. Hęc (quam supra memorauimus) Balduini filia Margareta, ex cuius puerperio mater obiit, ea est, quę Ioanna sorore maiore natu, quę Ferdinando Sanctij Regis Lusitaniæ filio primùm, mox Thomæ, fratri Ducis Sabaudia nupta, ac sine liberis defuncta, totorum bonorum lege hæres fuit. Sed Margareta post Bocchardum Comitem Auiennensem, secundò nupta Guilielmo Dampetræ Bargundo, multos liberos, & omnium ditionum hæredes edidit: ac potissimùm Guidonem Dampetram Flandriæ Comitem, à quo Niuernenses, & Maleani Comites fluxerunt. Ab huius verò Margarete stirpe, sexto gradu edita cognominis altera etiam Margareta Maleana, vnica filia Ludouici Maleani, Flandrię, Artesij, & Niuernij Comitis, Philippo Franco, Ioannis Francorum Regis filio, cognomento audaci, Burgundionum Duci nupta, mortuo patre, Flandriæ Comitatum, Artesij, atq; Niuernij, ad secundæ stirpis Burgundiones Duces transtulit: quorum Caroli Carolesij postremi Burgundionum Ducis, ad Nanceium cæsi, Maria Burgunda, vnica filia, & hæres, Maximiliano Austriaco, Federici Cæsaris filio, eidemq; Regi Romanorum nupta, Flandriæ Comitatum, atq; insuper veterem Burgundiæ Comitatum, quem hodie Imperialem, seu Comitatum Burgundiam appellant (Ducatu Burgundiæ, Ducalem dicunt, ex vi Salicæ legis, ad Franciæ Reges delato) in Maximilianum Cæsarem transtulit. Præterea Lucemburgenses, Limburgenses, Namurcenses, Hollandos, Zelandos, Hannonios, & Brabantes,

quibus

quibus Comitatus Philippus auus, cognomento bonus, locupletatus fuerat, in Austriam domum, dotales intulit. ab hoc demum Maximiliano Austriæ Cæsare, natus est Philippus ille Archidux Austriæ, Burgundiæ Dux, atq; idem Flandriæ Comes, ab Ferdinando Aragoniæ, Hispaniæ Rege, qui Sarracenis Bætica expulsi (Granatam eam Hispaniæ partem vocant) quam DCCC. ferme annos tenuerant, Catholici cognomentum sortitus est, veluti in filium adoptatus, & locata illi Ioanna filia secundo genita, & Hispanici Regni hærede, Castellæ Rex factus. qui Carolum V. ætatis nostræ, inclytum Imperatorem genuit, quem omnes de facie vidimus, gerentemq; pro Deo, & Religione bella, varijs periculis, atq; innumerabilibus victorijs, non Pij modò, sed Inuicti nomen adeptum, supra antiquorum Cæsarium gloriam excelluisse cognouimus. Is, ex Isabella Emanuelis Lusitaniæ Regis filia, Philippum Hispaniarum Regem genuit, veram paternæ virtutis effigiem, qui hodie Flandriæ Comes, non modò Flandros, atq; Hannonios in Belgis, iterum velut alter Balduinus Constantinopolitanus, per Burgundiam domum, hæreditario iure possidet, atq; iisdem Lucemburgensibus, Limburgensibus, Namurcensibus, Hollandis, Zelandis, Artesijs, Brabantibus, atq; ipsis demum Imperialibus, seu Comitatus Burgundis, ab eadem Maria Burgunda proauito iure imperat (ipsis demum Insubribus ac Transpadanis, in Cisalpina Gallia, paterna interim virtute cum Mediolanensi Principatu partis) sed & Hispaniarum Neapolis, vtriusq; Siciliae, Balearium, ipsiq; adèd sacro Hierosolymorum Regno per Aragonios, & Castellæ Reges, non modò in nostro Orbe, verum etiam auriferis regnis superiori sæculo ad Occidentem Solem Hispanorum virtute prolatis; quod ad summam Hispaniæ felicitatem, euenit, ad ipsos penè Antipodas, altero in Orbe, qualem sapientissimi quondam homines descripserunt, totius ferè Europæ Regna legitimo iure hæreditatis, ac rara felicitate complexus, Rex absolutæ pietatis, atq; iustitiæ laude regit. Sed, vt ad Mariam Balduini Vxorem reuertamur, ei mulieri Regia ingenuitas, atq; indoles inerat, Campano genere, ac Francico stemmate nobilissima, quando (vt supra meminimus) Henrici Largi Campaniæ, & Briæ Comitatus Palatini filia fuerit, & iunioris Theobaldi soror. moderatio præterea, pudor, atq; pudicitia mirabilis, comitas, affabilitas suavissima: alia deniq; omnia castis optanda, superabant: tanta porrò prudentia (quanquam id rarum in hoc sexu est) vt viris etiam admirationi foret. vt minus mirandum sit, eius mortem cum cæteris aulicis pro

nouitate Regni intempestam, tùm coniugi Imperatori, qui Mariam in Diuæ Sophiæ, de Græcarum Augustarum more, Calyptra Augustali, suis manibus inaugurare cupiebat, acerbissimo dolori fuisse. Eo tamen tempore in errorem voluptas occupauit, vt vicissitudinem bonorum ac malorum, Dei dono acceptam, grati, & eius numinis memores, referamus. Nunciatur, equites qui in Asiam Duce Petro Braiaquello, & Pagano Aurelio Cyzicum profecti erant, Palermum Propontidis Castellum, Græcis cepisse, & in suum vsum munijse, præsidioq; ibi posito, per Æolidem, & Troadem, Bithyniæ interiora aduersum contendisse. Hæc, dum per populares suos cognouit Theodorus Lascharis, quàm maximis copijs in vnum coactis, VIII. Idus Decembris, qui dies Diuo Nicolao solennis est, ac sacer, in Braiaquellum, in planitie ad Castellum Pemaninum, quod est minoris Mysiæ oppidum, sub Olympo Mysio, ad Dolionas pertinens, incidit, consilio an casu, dubium; sed tamen vtraq; pars comparet, & cruento maximè prælio concurrat. Theodorani animaduersa paucitate nostrorum, densatis ordinibus intrepidè præliantur. Nostri, equitibus in agmen quadrata acie distributis, ea animorum constantia pugnabant, vt suorum maxima parte orbatos, quum Fortuna iniqua conditione pugnare coegisset, egregia virtus abundè ad sustinendum, redintegrandumq; prælium, animos ministrasse videretur. Nostri pro tanta paucitate, victoria non sine Diuino numine euenit: sed ea multorum virorum fortium cæde constitit. Igitur Franci tot palmis florentes, in Dei benignitate, suaq; virtute spes omnes ponere; nec iniuria. Eo enim die, boni numinis erga stirpem, nomenq; Francicum, monumentum illustre fuit. In Exercitu nostro, centum & quadraginta equites tantum erant, nec ita multi Centuriones in equo; cum ex aduerso in Theodori Castris, præter pedites, ad mille amplius, Græco more leuis armaturæ equites censerentur. Lascharis, ab holoserico turbinato purpureo capitis tegumento conspicuus, quem vnum præcipuè nostri petebant, equi celeritate periculum effugit. Græci, Gallorum victoriæ, quamuis vtriq; parti luctuosæ, quàm apertè Lascharis fugè, socij esse maluerunt. Hi confestim se, suaq; omnia dedere. Captum Pemaninum Castellum, præ ceteris munitum. Captum & Lopadium vicinum oppidum, eius regionis opulentissimum. Id in minori Mysia, intra fines Bithyniæ, & Æsapum fluuium, ad Olympenam regionem, Olympo proximum, inter Cyzicum & Prusam Vrbes, medium constitutum. Capta item Apollonia, minoris Mysiæ oppidum, ad Rhyn-

dacum

dacum amnem, litori Apolloniatici lacus aquæ dulcis, impositum; quanullum firmitus Castellum, antea in Francorum potestatem venerat. Ita nostri, Dei bonitate fortunatissimi, omnia ex sententia agebant. Eodem fermè tempore, Henricus Balduini Imperatoris frater Troianorum Armeniorum, qui auxiliares erant, precibus Abydo suorum præsidio firmata, per Idæ montis angustias, Atramyttium, proficiscitur. Hæc maritima Asiæ Ciuitas est, Æolidis antiquissima: ad Ægæum mare, contra Lesbon, constituta; habens eiusdem nominis sinum, qui regioni nomen dedit; Atheniensium Colonia: à Lydis (vt quidam volunt) quondam condita, portu olim & nauali insignis, Mytridatico bello magnas Clades experta, conuentu olim Atramytteno nobilis; sed nobis Atramyttena illa potissimum nauis longè nobilior, in qua Paulus primùm victus, à Iulio Centurione Romam nauigaturo, impositus est. duorum dierum itinere Atramyttium ab Abydo distat. Oppidum, Henricus in deditioem accipit, atq; ibi tabernacula posuit. Tota regio supplex, pacem deditioem petere, suiq; potestatem sedulò facere. Hæc Ciuitas commeatus plena, summa fuit opportunitas, Græcos perseueranter bello persequendi. Theodorus Lascharis, tot detrimentis ad Pemaninum paulò antè acceptis, nihil immutatus; bellum acius renouat, & vndecunq; potest, milite collecto, manum comparat. hanc, ad suos aggregat, vt iustum propemodùm Exercitum (nisi quod tyronibus ac gregarijs conflatus esset) temerè confuit. Ei Constantinum fratrem in re militari benè iactatum, Ducem etiam omnium Constantinopolitani Imperij peritissimum, suum Legatum dicit. Ipse, rectà Atramyttium versus adequitat. Vbi Henricus Balduini Imperatoris frater, per Troianos Armenios exploratores rescijt, Constantinum Lascharis Imperatoris fratrem, cum non mediocri Exercitu, infestis signis ad se properare, omnia quæ in bello vsui esse solent, arma, tela, equos, balistas, tormenta, reliquumq; prælij instrumentum, apparat; ac suorum virtute fretus, aciem more constituit, pugnam si per hostem liceret, non detrectaturus. Armenij, moris hostium, locorumq; periti, in cohortes distributi, sub signis anteibant. his equites leuis armaturæ, ad ferendam opem erant coniuncti: succedebant continenti ferè ordine equites Cataphracti, in maiores alas distincti. Itaq; ex præparatò, & eductorum iussu, ambæ acies ferro decernere gestiebant. In equitatu Henriciano, fuere Balduinus Bellouifus, Nicolaus Mayllius, Anselmus Caemus, Theodoricus Lofius, Theodoricus Teneromondus. forte

for-

MCCV. fortuna Constantinus Lascharis, IV. Idus Martij, ad Atramyttium omnes copias ostentat. Henricus simulac de Græcorum Exercitu intellexit, consilium egrediendi oppido cum Exercitu capit, nec se circumsideri passurum affirmat: tùm, quòd eum receptum vti fugæ persimilem nequaquam pro dignitate sui nominis esse existimaret, tùm quòd vetere Gallicæ gentis instituto, id signum esset ducis acie decertare metuentis. Itaq; Ciuitate præfidijs munita, Exercitum instructum, in campum repentè educit, militemq; pro tempore alloquitur. tot victorias suæ virtutis pignora recordari iubet: sibi rem cum Græcis esse: quorum tot bellis satis iam natura cognita, & perspectus pugnandi modus; qui non coniectione telorum, non armata acie, sed acie solùm oculorum fundi, fugariq; soleant: Nec, quod magnæ hostiles copiæ sint, idcirco tam difficilem victoriam facere. Adhæc, sæpe contemptam paucitatem, innumerabiles hostium copias profligauisse. de pugnae euentu feliciq; victoria nihil dubitandum, cum pro Superis, & dignitate Romanæ Ecclesiæ, cum inermi atq; fœdissima gente dimicarent. manere victoribus amplissima præmia, ab optimo, liberaliq; Imperatore; egregiè autem facto functis, à Deo Opt. Max. vti optarent, æternæ felicitatis in cælo sedes. Confirmatis accensiq; animis, nostri protinus signo dato, acriter in hostes inuecti, prælium tam obstinatis animis committunt, vt solo ardore oculorum, telorumq; vibratu Theodoranos in fugam conijcerent. hic manifestè vis Cælitum inter omnes constitit. multis cæsis, multisq; captis, & præda opima onusti, nostri victoriam inter se gratulantur. Populares omnes, fidei Henrici, se deuouere. Quascunq; in Bithyniæ, seu maioris vel minoris Mysiæ partes ibat, Ciuitates in Imperij ditionem redigebat. Verùm missis rebus ad Constantinopolim, in minori Asia non ita procul gestis, ad Bonifacium Monferratensem Thessaliæ Regem redeamus, qui in Macedonia ad Thessalonicen rem curabat. Illi, deliberatum erat Leonis Sguri tyranni præsidia, Nauplij, & Corinthi imposita deijcere, Ciuitatesq; per dolum & latrocinium à Sguro subactas, in potestate habere. Erat Sgurus humili genere Nauplij natus tyrannus qui à patre susceptum aliquandiu, vi magis, quàm Ciuium voluntate Principatum tenuit: cuius etiam imitatione, non sine sanguine imperauit. Sed capta à Latinis Constantinopoli, & euerso Græciæ Imperio, proferendæ tyrannidis occasionem nactus, Athenas, partim Exercitu, partim classe, per Isthmum traducto, adortus est: Atticæq; & Bæoticiæ captis oppidis, vehementer ditatus, latè dominatum extulerat.

Itaq;

Itaq; Bonifacius per Theffala Tempe, Lariffæ campeffria præteruectus, & fufo, fugatoq; Sguro, qui ei circa Thermopylas, infidias struxerat, Græciam & Peloponnefum, Naupliumq; & Corynthum, duas Peloponnefi vrbes, natura & munimentis, hominum militarium iudicio fortiffimas, vno tempore circumuallat. Iacobus Auenes ab equitatu paratus, Nauplij obfidium in Argia cogitat, & fufcipit. Nauplia, Argiæ ciuitas eft in Peloponnefo, olim Argiuorum nauale; ad Argolicum finum (quem hodie Neapolis dicunt) Ægæum refpiciens; Nauplia appellata, quòd eò naues nauigarent: eft enim portu commoda, in quo innumeræ naues tutò confiftant. Sed Nauplio circumfelfo, cæteri Corynthum in Isthmo, locupletem olim vr-
bem obfident, machinisq; omnium generum oppugnare aggrediuntur. Per idem tempus accidit, vt Gotthofredus Villharduinus, alterius Gotthofredi Mareschalli Campaniæ & Romaniæ, ex fratre nepos, qui duplicato Mareschalli patru honoris, Syria initio profectus, Constantinopolim contendebat, atrociffima tempeffate, ex Rhodio & Carpathio mare, in portum Methonenfem deferretur. Nauis, tempeffate iactata & conflictata, inibi hyemandi caufam dederat, dum ea reficeretur, & inffrueretur. Vt Chamæretus Leo, Lacedæmonis Despota (quam antea vocari Mifitram diximus) & Laconum Tyrannus, appulfam nauem refciit, hominem honorificè compellat, eiq; optatiffima de Gallis nunciat. Ipfos, Constantinopolim cepiffie, ac Balduinum de fuis Imperatorem Constantinopolitanum creaffe, qui iam omnium confenfione regnaret. Græcus & Gallus, dextris fidei testibus vltro, citroq; porrectis, falutis ac periculorum focietatem coeunt. Ita regione, maximam partem, armis communibus parta, Villharduinus iunior, in Græco fidem (quod mirum fuit) Græca fide meliorem, expertus eft. Interim Græcus iam fenior, in eum morbum incidit, vnde breui extinctus eft. Cuius filius, omni fe perfidia; & scelere obffringens, paternum hofpitem Castellanis Methones custodibus, prodit. Illi, inimico animo Francum tractant. Villharduinus, cum fama accepiffet Nauplium Bonifacij Exercitu circumfelfum effe, vt fe ex Methonenfium manibus eriperet, eò, ne id quidem fine periculo, adequitat, fexq; dierum itinere, fuperato Tiphoo amne, qui Panifus olim fuit, & Eurota, Inachoq; Peloponnefi fluminibus, per Laconicam ad Exercitum in Argiam peruenit. vbi omnibus, inprimisq; ipsis Bonifacio, Villharduini Mareschalli nepos, quòd inffperatior, eò iucundior fuit: & præcipuo honore apud Marchionem, & Equites habitus: homo prudens, & ta-
men

men bellator non mediocris, omnibus pariter acceptus fuit. Vbi, Marchio sibi in animo esse ostendit, nepotem Mareschalli, omnibus rebus ornare, etq; agros ad columnen domus sustentandum, iure clientelæ assignare, & in tutelam recipere, si suam consuetudinem ac familiaritatem amplecteretur; quod ille in Macedonia agri satis, abundeq; haberet, unde suum militem locupletaret; Villharduinus dixit, conditionem accipere insciente patruo, sibi non licere. Mox iter suum, casusq; omnes, Guilielmum Chiamlitem, qui Marchione Duce mereret, quicum amicitiae usus erat, seorsum edocet. se, de Morea regione longè ditissima, quasi Romæa (Peloponneso antiquis dicta) redire. vox enim Romæa, contractis atq; immutatis literis, à Græcis recentioribus versa est in Moream: quum & Romæi veteres Græci, qui Constantinopolitanis Imperatoribus parebant, quasi Romani vocarentur, & Constantinopolitanum Imperium, idem Romanum, & ipsa demum Constantinopolis noua Roma, iam inde à magno Constantino identidem vocaretur. Peloponnesum enim hodie adhuc cum Macedonia parte, atq; ipsa Thessalonica, Euboea præterea, Epiro, Ætolia, Acarnania, Locride, Phocide, Bœotia, & Attica, Romanæam superiorem, recentiores dicunt: Thraciam verò, cum ipsa Constantinopoli, adusq; inferiorem Mysiam, hinc Ægeum Propontidem & Bosphorum, inde ad Euxinum mare, Romanæam inferiorem vocant. Itaq; si Marchio ipsi copias, quod commodo suo posset, traderet, eò apud Elidas, Achæos, atq; Messenios, vel ipsos etiam Laconicos aut Argiuos, nouas sedes quæsitum, Deo auspice, vnà adituros, seq; rerum partarum portiuncula, quantulam sua voluntate largiretur, contentum fore pollicetur, eamq; omnem, eius ditione suprema, iure clientis (Ligium hominem vocant) tenere. Porrò Ligios inde dictos volunt, quod solenni cæremonia ligatis Reges pollicibus illos fidei, imperijsq; suis vinciant, atq; obnoxios faciant. Chiamlites, honori, & amicitie Villharduini hoc tribuit, vt continuò ad Marchionem eadem de causa, oratum adiret. Is, Chiamliti potestatem abitus cum suis fecit, ei benè fausteq; euenire precatus. Ita Guilielmus Chiamlites, & Gotthofredus Mareschalli nepos, cum centum Equitibus, & magno numero Centurionum in equis, in Peloponnesum reuertuntur, Methonemq; accedunt. Comnenus Michael, vt Francorum paucitatem, speculatus est, popularium maximum numerum aggregat. ea multitudine confidens, ex æquo nostros consequitur: qui in opinionem venerat, se nostros iam iam manu constrictos tenere. Vt de Michaelis aduentantis fama ad nostros dimanauit,

uit; continuò Methonem præsidio firmant, veteresq; munitiones reficiunt, quòd eas paulò antè crebris oppugnationibus disiecerant, ne earum opportunitates secutus hostis, castra locaret. Methone, maritima Peloponnesi vrbs est, in Messeniorum agro, ad Occasum brumalem spectans, quà pelagus Siculum alluit, ex his septem vna, quam Agamemnon spondit Achilli, Pedasus olim appellata. quam cum obsideret Philippus Alexandri Macedonis pater, damnatus est oculo, ictu sagittæ. In ea vrbe, Agrippa Bogum Mauriciorum Regem, Antonij in Actiaca pugna partes secutum, supplicio affecit. portum habet ad Ionium, ex sinu quem Acritas promontorium, hodie Gallum caput dicunt, longum in mare circumductum, sensim efficit. Impedimentis, laxis, calonibusq; & gregarijs, Methone relicta, diei iter adequitant; ac, pro suorum paucitate, acies vel speciosas instruunt. Sed, hæc Ducis ratio (malum) temeritati affinis videbatur. quòd quingentos equites, cum quinque millibus commissuri essent. Sed nihil viris fortibus desperandum, qui se Dei præsentia comitari, atq; animari, Vatum oraculis, persuauissimum habebant. vulgò enim prædicari, Gallos cælesti fortitudine homines esse, aut Dei benignitate omnia prospera, ac sancta illis portendi. Ea fiducia in hostem procurrunt, simul & fundunt ac fugant: vnde nostri, captiuis equis, armis, reliquaq; hostili gaza ditati, victores læti Methonem repetunt. Vtriq; fuit iter, neq; ita conuersum in vrbem Coronem. Ea proxima Peloponnesi vrbs est, ad Messenium sinum, duodecim fermè passuum millibus Methone procul, si terrestri itinere petatur: mari verò, paulò minus viginti. Nam, Acritæ promontorium, quòd Gallum caput vocari diximus, medio fermè intervallo in mare procurrit; in cuius læuo promontorij latere, quà sinus Creticum, & Ægeum pelagus respicit, Corone constituta est; adèd in pelagus exporrecta, vt magna ex parte maris fluctibus alluatur. Coronæ, simulac continente in se ipsi fuerunt, in Chiamlitis, & Villharduini potestate, salutem nedum fortunas omnes ponere. Urbem Chiamlites Villharduino attribuit, qui se eo nomine de morte clientem, in censu professus est. Ibi præsidio constituto, ad Castellum Callematam pergunt, in intimo Messeniaci sinus recessu, quòd Abea olim fuisse, dicunt, inter Coronem, & Laconiam; oppidum ædificiorum pulchritudine, & munitione spectabile, non sine sudore, & sanguine receptum. Nam nostri maximis laboribus exudatis, oppidanos, eò angustiae adducunt, idq; satis longo tempore, vt desperatione propugnandi sumpta, deditonem facerent.

Eorum exemplo, reliqua Peloponnesi oppida, Messeniorum, & Laconum facile domantur. Eodem tempore Bonifacius in Peloponneso (vt dixi) ad Nauplium vehementer laborabat, & spem potiundi abiecturus, atq; Exercitum deducturus videbatur, quod ea Vrbs præter maritimi loci naturam, propugnaculis etiam terrestri parte, præfidij tutissima esset, vt omittam Exercitus detrimenta, non leuia. Alia parte, Iacobus Auennes, sine intermissione Corynthus obsesam vrgebat, vti à Marchione præceptum erat. Corynthus, amplissima & opulentissima olim totius Græciæ Ciuitas, in summis Peloponnesi angustijs ad Isthmum, æquo spatium inter vtrunq; mare constituta, & totius Græciæ quondam lumen appellata; situs opportunitate cæteris Europæ urbibus præstat: quando arx Peloponnesi, clauisq; atq; vna ex compedibus Græciæ nominata, duorum portuum domina, ab vtroq; mari Ægeæ, & Ionio, ac Siculo insuper, magnos ex portorijs & mercaturis prouentus perciperet. Ex quo clarissima opibus, post clade notior. à Romanis enim L. Mummius Duce solo equata, ob violatos Legatos, sed multos post annos, eodem ferè tempore quo & Carthago, rursus ab Orbis restitutore Augusto, instaurata fuit, Colonis Libertini generis edmissis. Corynthus proximum in Ionij maris litore, Lechæum oppidum quondam fuit, cum nobili portu: contra quod, in Ægeum & Ortum spectans alterum, & ipsum nobili portu clarum, Cenchreas vocant, nauali Corinthiorum celebres. elaboratum Corinthium æs, quod ex ruderibus, sepulchrisq; Corinthiorum effosis, Romam afferebatur, diu summo in honore fuit. Ciuitas nempe vna rerum omnium nobilissima, & opulentissima fuit: seu viros ad Rempublicam natos, siue eximias opificum artes spectes. Hinc enim, & in proxima Sicyone, pictoria, & plasticæ, & omne aliud huius generis opificium, peruenit ad summum. Eius urbis, vnà, & totius Peloponnesi Geographicam vetustissimam effigiem, vt scriptores tradunt, ob sinus & promontoria, quibus, vt fibris, litora eius incisa sunt, simul quod tenui tramite, in latus effunditur, Platani folio similem, latissima membrana scite expressam vidimus. ea fuerat illius senioris Vincentij Capellij, viri bello & pace clarissimi, qui, Turcico bello Venetæ classis Imperator ad Actium, Castronouo in Rizonico sinu expugnato, egregia Reipublice nauata opera, absens Diui Marci Procuratoriam dignitatem, in Petri Landi ad Principatum euecti locum, vniuersæ Ciuitatis consensu adeptus est. hac, quam diximus graphica Peloponnesi effigie, eruditissimi Pictoris manu ex fide delineata, ipse Capellius Venetæ,

vnà

vnà & Andreas Auria Cæsarianæ, ac Marcus Grimanus ex Diui Marci Procuratore Aquileiensis Patriarcha, Antonij Principis nepos, Pontificiæ classis Imperator, vsus olim dicitur, dum Hariadeno Barbaruffæ, Ambracio sinu cum tota Otthomanica classe incluso, onerarijs nauigijs ad sinus fauces demersis, expositisq; in terram militibus Preuesæ Castello expugnato, egressum, dictis sententijs eripere consultarent: atq; in Naupaeteum sinum classem inferre, Naupaetumq; oppidum summo Christianæ Reipub. commodo expugnare; quæq; ad Corinthiacum Isthmum pertinent Castella, diripere & vastare, vel ipso maximoperè cohortante Capellio, cogitarent. In ea, Isthmus ille inter Ægeum & Ionium angustissimo quinq; millium passuum interuallo, scitè representatus spectatur, hinc atq; illhinc ingentium vndarum impetum tanto sæculorum decursu, tam pertinaci litorum constantia sustinere, vt etiam transfodere conatis sese impatientem præbuerit. Demetrius Rex, Cæsar Dictator, C. Caligula, Domitianus, Nero, magnis conatibus, sed infausto omine, nauigabili alueo transfodere aggressi, cepto destitere. vnde, enatum vetus adagium: Isthmum fodere; quum frustra aliquid moliri quempiam significamus. Auorum nostrorum ætate c. ab hinc annis, Aloysius Lauretanus Procurator, Ioannis F. Aloysij Procuratoris nepos, Pauli Procuratoris pronepos, Venetæ classis Imperator, bello aduersus Amuratem Turcarum Imperatorem, quò Barbaris in Peloponnesum descensum prohiberet, murum continentibus bellis dirutum, quem Constantinus Palæologus, nouissimus Constantinopolis Imperator, ac Græci Despotæ, cum in Europam Turcarum potentia penetraret, ex mari ad mare Isthmi angustijs produxerant, quò Peloponnesum à reliqua Græcia disiungerent; ex loci distantia Examilum appellant, intra quindecim dies, addita latiore fossa, ad Romanæ magnitudinis exemplum, admirando labore, sed parum felici euentu, restituit. Cæterum ad Isthmi fauces in vetustissima Capellij membrana, præruptus cernitur collis, arduo ascensu, in quo tot ante sæculis Acrocorinthus, veteris Corinthi arx fuit, quæ vrbi olim imminabat, è qua duo diuersa maria, hinc Ionium, inde Ægeum ad Saronicum sinum latissimè prospectantur, loci natura quondam munitissima: quando nullibi, præterquam ex vrbe, accessus pateret. Romanorum rebus euersis, Corinthus cum reliqua Peloponneso, Bœotia, & Attice, Græcicum prouincia facta, Constantinopolitanis Imperatoribus paruit. Leo igitur Sgurus, qui vt supra meminimus, in præsidio Corinthi curabat, Dux vafer, & in-

geniosus, quadam die conspicit Auennis equitum paucitatem, qua opportuno in loco ad Ortum, Cenchreas versus, constiterant, simul & eum, vigiliis dissolutè ducere, ac desiderare. Itaq; hoc cognito Sgurus, diluculo cum copijs, nullo cum strepitu vrbe egressus, repentino procurso, ratus se ea hora segnes & imparatos aggressurum, confestim impetum in stationes inopinantes facit, atq; in castra interiora, imò potius in Auennis tabernaculum, audacter atq; fortunatè penetrat, vsq; adèò perturbatis & commotis castris, vt complures antequam reposita arma caperent, occupati cederentur. Sed inter cæteros, adactò per galeam telo, Draco Struenus confestim cæsus. Ille, certè quidem Eques prouidus & idem pugnax; vir & corporis, & animi viribus pariter insignis. Tanti viri mors, dolorem Exercitui cum magno detrimento coniunctum attulit. cæsi permulti, alij vulnerati quamplures. Iacobus Auennes ipse Dux fortiter pugnans, in tibia graue vulnus accepit. Sed equites, qui cum Auenne propugnabant, quiq; angustia temporis in tantum periculum venerant, collectis viribus, auctiq; animis, in Sguri copias se recipientes, adèò præcipites facta eruptione deferuntur, vt non diu Græci, illatis damnis lætarentur. Siquidem terga dantes, & Corinthum adproperrantes tanto impetu, tantaq; impressione subsecuti sunt, vt postremi agminis permultis cæsis, ad vrbis vsq; portas consecrati, nusquam frontem in nostros conuertere audentem hostem, in oppidum turpiter compellerent. Ea re feliciter patrata, nostri ad vnum omnes, incolumes sese in castra receperunt. Porrò Sgurus Leo, multis cladi- bus paulò post à nostris illatis perturbatus, & exterritus, amissæ Argos, atq; aliorum oppidorum merore, in Acrocorinthum quam veteris Corinthi diximus, in arduo montis, alto atq; munito loco arcem inexpugnabilem, confugit. Cæterum Græci, qui dolo & insidijs magis quàm virtute certabant, dum Francos in Peloponnesi, Macedonia, & Thraciæ oppidis, in agris & hospitij disiectos, ac pallantes, prædæ studere conspiciunt, venisse tempus aiebant, ipsos omnibus incommodis affligendi. Itaq; singulæ Peloponnesi, & Græciæ Ciuitates, idoneos eligunt, qui Ioannissæ Regi Mysorum & Triballorum suadeant, arma in Francos sumenda. facile erat Regem per se Francis infensum, & iam bellantem, instigare. Id si faceret, omnes in eius potestatem vltro venturos, seq; illum iam Græcorum Imperatorem habituros; ac, si fidem daret, Francos omnes de medio sublaturus. iam, iamq; se in eius verba iurare, se dedere, si vicissim ipsos suorum loco, & amicorum haberet. His fœderibus res con-

fecta.

fecta. Per ea tempora Constantinopoli grauius opinione accidit, vt Hugo Sancti Pauli, inclyti nominis Comes, qui septuagenarius diuturno morbo podagræ intabuerat, cum alioqui indomito animi vigore, vel inter tot articulorum cruciatus, nunquam à militiæ laboribus, atq; periculis abscessisset, eiusdem vi consumeretur. vnde luctus & meror singulis, atq; vniuersis maximus fuit. Eum Barones in Diui Georgij Mangani magnificè sepelierunt. Mangana locus Constantinopoli ita appellatus est, quòd ibi veterum Augustorum temporibus, Tollenones, Onagri, machinæ bellicæ, & militaria tormenta asseruarentur. Erat autem locus, iuxta promontorium Bosphorium, in ea Constantinopolitanæ Urbis parte, vbi nunc in maritimo angulo Urbis, claustrum Regium Turcarum Imperatorum videmus; aut certè propè ipsum claustrum, iuxta Bosphori fauces extremas. Ibi Constantinus Monomachus, seu gladiator, qui post Zoen, & Theodoram imperauit, cum insignem aulam ædificasset, Scleræ Augustæ amicæ causa, vt eam dum in venatione esset, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius inuiferet, fiscum & publicos thesauros, vsq; ad insaniam exhauferat. Sed Scleræ paulò post defuncta, Monomachus ad pietatem conuersus, eodem loco celeberrimum templum à fundamentis insigni religione coustruxit, atq; inuictò Martyri Georgio dicauit, in quo Scleræ ossa condidit, quod postea Mangano-rum appellatum est. In id templum, atq; adèd in ipsius Scleræ Augustæ tumulum, vt Nicetæ Choniatae annales Græci referunt, Hugo Sancti Pauli Comes illatus est. Nunc, Regionum claustrorum mole, direpta Æde, & Monomachi aula, cum reliquis Christianorum templis, vt in rebus mortalium sunt rerum vices, adèd, vt neq; Regnis, quæ & ipsa suas habent periodos, quicquam diuturnum maneat; tota loci facies, centum ab hinc annis, Othomanorum Imperatorum substructionibus, immutata est. Cæterum Hugo, tanto bellicæ gloriæ studio flagrauit, vt in eo, ad extremam senectutem varia fortuna exercitus & iactatus, gloriosam etiam mortem in castris, in militum oculis, Baronibus Francis semper exoptatam, oppertierit: & cum podagra ferè semper laboraret, dolores tamen pedum grauisimos, assiduis militiæ laboribus fallebat; nusquam enim à militaribus muneribus discedens, vel imperatis, vel spontè sumptis, sæpe etiam lectica vectus, fascijsq; illigatus, propter acutissimos cruciatus, signo dato, pugnae præsto semper aderat. Dux certè, rei militaris scientia æqualibus antefendus. Declarant hoc, egregia hominis consilia & facinora, quem dormientem, hostis sollicitus

citius quàm cæteros vigilantes cauebat ; magisq̃; omnibus vnũ formidabat: cuius artibus, & vaframentis, quę stratagemata vocant, etiam militares ipsi veteratores ita capiebantur, vt Comit̃ virtuti fortuna semper comitari videretur. nimirum vir consilio pariter, & manu promptus, perantiquam disciplinam militarem in Gallorum castra, seueritate indulgentia condita, induxit. Imperio enim ingenuo, militem in officio continebat, liberalitate magna quidem vsus, sed, ita vt remunerari magis, quàm eblandiri videretur. Ad hæc, nunquam plus laboris militi imposuit, quàm sibi sumpsit. in prædæ partitione, omnium suæ ætatis æquissimus, vt faciliè milites Exercitumq̃; votiuum & Comites, dicto obediens haberet. Domus porrò Sanpauliana in Artesio, apud Leonenses, Britonicensis Britannia, in Armoricis, vetustate antiquissima cum sit, & rerum gestarum gloria cumulata, eo honoris, non nostris modò, sed etiam priscis temporibus processit, vt potentissimi cuiq̃; Belgarum Reguli, eius affinitatem libenter appeterent. Hugo etenim, Balduini inclytæ famæ Imperatoris Iolem amitam, alterius Balduini Hannonij, & Adelæ Namurcensis filiam, Caroli Magni sanguine progenitam, in matrimonium duxit. Ex qua moriens Elisam, & Eustachiam hæredes filias reliquit. Sed Hugoni Sancti Pauli Comiti, alter Hugo senior auus fuit, qui ad primum bellum votiuum, in Syriam cum Petro Eremita profectus est, manumq̃; lectissimam ex suis clientibus, atq̃; ex his qui ipsi ex Armorico, honoris causa secuti erant, eodem duxit: tantumq̃; bellicis rebus inclaruit, vt omnium consensu dignissimus haberetur, qui Hierosolymis Exercitui præesset. Engerranus pater, & idem Comes Sancti Pauli, sacra militiæ operam egregiè nauauit: quando adolescens adhuc, sed ingenio bellici decoris auido, cum patre, nostri Hugonis auo, vt primæ militiæ rudimenta deponeret, ad transmarinum bellum alacri animo profectus, pietatis in Deum, Diuosq̃; studium, Sanpaulianæ domui, aut natum, aut eductum, ac retentum iure optimo ostenderit. Sed quoniam Hugo viuens Didymoticum Thraciæ Castellum, edito in colle situm, benè munitum & copiosum, quod Hebro fluuio ad radices collis circundatur, tuendum acceperat, eoq̃; fortissimos Equites, ac Centuriones deduxerat; hoc Castellum Græci, qui Francorum interuentionem Ioannissæ coniurauerunt, Hugone mortuo, Regi quamprimùm tradunt. Francorum partim compositò necantur; reliqui, & hi pauci, clanculum se fugæ mandant. & salutis causa Adrianopolim versus sese recipiunt; quam Veneti in Urbium Imperij

rij partitione adepti, in ditione tenebant. Sed paucis interiectis diebus, dum concilium coiretur ad Adrianopolim, ciues itidem rebellionem faciunt. Veneti, qui non magnis admodum copijs in vrbe præsidio erant, vrbe, ne id quidem sine capitis periculo, exeunt. Hæc, fama litteris, atq; nuncijs Constantinopolim ad Balduinum Imperatorem, & Ludouicum Blesensem, perferuntur: qui cum paucis equitibus in Vrbe agebant. Ex eodie, in Vrbe angi, & cruciari ceptum, cum in dies tristiora alia super alia renunciarentur. Nihil, nisi vndiq; sociorum desertorum, nulla iuris æquitate confirmatorum & recreatorum, rebelliones in Baronum aures instillabant; nostrorum etiam à Græcis Centurionum, & Præfectorum occisiones, præsertim Baliuorum Urbium & oppidorum. Nam iuxta veterem Galliæ ritum, Ciuitatum præsidarios magistratus Baliuos patrijs etiam nominibus vocabant. Veneti, qui Adrianopoli confugerant, cæteriq; fugæ Comites, Tzurulum Thraciæ oppidum aduolant. Id oppidum medio itinere inter Adrianopolim, & Constantinopolim constitutum, sexaginta passuum millibus Constantinopoli abest, Tzurulo fluuio ablutum. hodie vicus est, Turcarum edificijs frequens, Chiorlicum Barbaris corrupto vocabulo appellatum. Imperij ciuitatem, cui defendendæ Braiaquellus custos, ac præses à Balduino Imperatore datus erat, ingrediuntur. Veneti, nouo auxilio freti, & à Braiaquello recreati, Arcadiopolim ipsis attributum, quæ diei iter à Tzurulo distabat, regrediuntur; ibiq; præsidium vrbe vacua relinquunt. Arcadiopolis, inferioris Thraciæ Ciuitas est, in planitie Propontidi proxima, aduersis ventorum flatibus obnoxia: ab Arcadij Theodosij filio edificata, Arcadiopolis nomen adepta est. Tertium ab eodiem Græci populares in agmen coeunt, & se ad Arcadiopolim conferunt, urbemq; acerrimo impetu vndequaq; aggrediuntur, sed defensorum ea virtus fuit, vel fiducia, vt Veneti non maritimarum tantum, sed etiam terrestrium pugnarum periti, portis repente apertis, in hostem animosè ingrederentur, quem subito in fugam conijecerunt, cædendoq; hostem duopassuum millia consecuti, late propulsarunt, vnde prædarum pleni, maximè verò equos, ac plurimam gazam, hilares Arcadiopolim reportant. Nuncios victoriæ certos homines Constantinopolim ad Imperatorem Balduinum, & Dandulum protinus mittunt. qui luctum (vt par est) gaudio publico commutarunt, doloremq; attenuarunt. & quanquam Veneti hostem disiecissent, Arcadiopolim tamen insequenti die inalbescente cælo deserunt; munitionibus, multo etiam

magis

magis oppidanis, diffidentes, & Tzurulum repetunt. Hoc nostros male habebat, quod non solum clandestinos hostes & occultos, intra parietes & muros urbis inclusos metuebant, sed etiam apertos vindicandos habebant. Itaque omnes Tzurulum, proximum oppidum sese recipiunt: nec multo tutius, quod coniuratores nulla ratione satis caueri poterant. hoc in causa fuit, ut nonnulli recte Constantinopolim pergerent. Eo nuncio accepto, Balduinus suos Assessores repente in concilium adhibet, atque in primis Dandulum Venetiarum Principem, & Blesensium Comitem. de rebellionem sociorum refert, & Regem Ioannissa illorum copijs aucto. Consilium commune hoc ferre fuit. Imperator Balduinus, fratrem Henricum, qui Atramyttene provincie presidebat, litteris quamprimum certiore faceret, ut urbe relicta, caeterisque rebus omnibus posthabitis, ex Asia suppetias sibi latum veniret: simul & Comes Blesensis, Paganum Aurelium, & Petrum Braiaquellum, e Nicena Bithynie provincia, quam a Balduino Imperatore beneficiario iure tenebat, in Thraciam cum toto equitatu Lopadio reuocaret: vno Cyzico ad Propontidem presidij quantulis commodo Imperij facere possent, munito, cum caeteris copijs Constantinopolim ad se, nauibus properarent. Imperator Balduinus Machario Sanmanechao, Mattheo Valencurio, Roberto Ronceio, qui in Bithynia ad Astacenum sinum, centum Equites Nicomediae in presidio haberent, mandat, ut omnibus Propontidis rebus postpositis, sibi opitulatum venirent. Balduini iussu Gotthofredus Villharduinus Thraciae ac Campaniae Mareschallus (nam ab Imperatore Balduino ob eximiam virtutem, Thraciae Mareschalli honore auctus fuerat) Manasses Insulanus, cum quot possent equitibus, qui sane perpauci fuerant, quod reliqui periclitanti patriae necessarii essent, Constantinopoli exeunt, & Tzurulum, Thraciae oppidum, vnde Constantinopolim trium dierum iter erat, perueniunt. Ibi Guilielmum Braiaquellum, cum suo equitatu inter spem & metum iactatum, offendunt: Ita tamen aggregati, animum sibi faciunt, & inter se cohortantur, quadriuum ibi commorati. Imperator vero Balduinus, statim ab Villharduini Mareschalli ab Urbe exitu; quantum potest equitatum cogere, consequi iubet. Ita, ut quatuor diebus, octoginta equites Tzurulum ingressi fuerint. Vnde Villharduinus Mareschallus, & Manasses Insulanus presidio aucti, cum omnibus suis copijs Arcadiopolim adeunt; Ibi diem fuere. Inde, iter Bergulam intendunt. Ea Thraciae ciuitas est, apud Chersonesum, a Graecis vacuam, & desertam offendentes, castra locant. post

tridie

stridie oppidum Neutzicum petunt, edificijs speciosum pariter, & munitum, rerumq; omnium copia abundans, duodeviginti passuum millibus Constantinopoli procul. Ibi cognoscunt Græcum præsidium Adrianopolim profugisse, quod & Græcorum maxima copia sese receperat; quod illis iudicatum erat, ibi Balduinum Imperatorem cum copijs operiri constituunt. Nunc de Raynerio Traiectensi ad Mosam pauca, sed ea admiratione digna. Is, qui pridem Philippopoli, ad Rhodopen custodię erat, quod urbem cum Strategia, Imperatoris beneficio, in feudum obtinisset; quam inter & Constantinopolim nouem dierum spacium numerant, Eques sanè virtutis præter cæteros eximiæ, sed non ita boni & felicitis auspicii, ut omnium sermone iactabatur, centum & viginti equitibus præerat: eum tamen Raynerius filius, Ægidius eius frater, Iacobus Bondinę eiusdem nepos, Carolus Vertodunensis eius gener, maiore tamen aliquanto infamia quàm ceteri, impiè deserunt: & ab eodem, triginta equites, per speciem opis Constantinopoli ferendę, impetrant: sed eos populares rebelles, in itinere adoriuntur: captosq; in Ioannissæ Regis Mysorum manum, tradunt, quibus Rex, nostris infensior, paulò post capita ceruicibus amputari iubet. Horum cladem, pœna quæ perduellibus diuinitus debetur, tantum abest ut nostri mēerent, aut deplorarent, ut etiam Deum Opt. Max. Traiectensis iniurias probè vltum fuisse, prædicarent. complures ad octoginta Raynerij equites, qui nulla sicuti priores consanguinitate tenebantur, propinquorum exemplo, coniurationem sibi facere licere putabant. Itaq; quo libitum erat, tam turpiter, quàm perfidiosè digressi, nunquam ad suos diuerterunt. Ita Raynerius extremis Thraciæ finibus, ad Rhodopen & Hæmum, inter Græcos & Mysos cum tam paucis equitibus, ut tantum vigintiquinque Philippopoli & Stenimachi (quod Philippopolitanæ prouinciæ est Castellum) haberet, destituitur. Nihilominus, ut erat præsentis animo Dux, nihil se deserens, ac omnia obsidionis incommoda forti animo sustinens, impavidus constitit; Fortunam quæcunq; accidisset, experturus. Ita intra urbem inclusus, per diu obsidionem tulit. Cæterum Imperator Balduinus, eo rerum successu perturbatus & exterritus, quod esset, ab equitatu & peditatu non satis instructus, Constantinopoli valdè anxius agebat, & magnum ea de re animo dolorem, concipiebat. Nec enim aduersus Ioannissam hostem numeroso equitatu, & terrore innumerabilium iaculatorum, & sagittariorum cuncta quatientem, aperto in campo consistere audebat. Statuit igitur Henricum fratrem ex Asia euo-

catum, expectare, simul & copias quæ Lopadij, & Cyzici vltra Propontidem agebant. Prima Nicomedensis acies Constantinopolim adproperauit, Macharius Sanmanechaus, Matthæus Valencurius, Robertus Ronceius. hæc acies, centum equitibus maximè strenuis constabat. Horum aduentus Balduini mestitiam, imminuit; atq; hinc spe præsumpta, de summa rerum pluribus, cum Ludouico Blesensi colloquitur. Consilium vtriq; fuit, cum copijs quæ in Vrbe essent, Villharduinum quem præmiserat, celeriter consequi, ne expectatis quidem reliquis copijs, quæ nondum Propontidem traiecerant. Ita homines hoc tantum consilio præcipites & deuij, sine reliquis subsidijs exeunt, cum sic paucis milite, vt in non dubium periculum ruerent. Quid enim progressus tam demens promitteret, nisi reditum incertum & calamitosum, ac ne vix quidem reditum, sed obitum longè fœdissimum? Ita, Imperator Balduinus & Ludouicus Blesensium, Carnutumq; Comes, cum centum & quadraginta equitibus, Vrbe Constantinopoli egressi, iustis itineribus, Villharduinum Mareschallum ad Castellum Neutzicum, vbi subsederat, assequuntur. Nocte, consilium inter se communicant. deliberationis summa fuit, vt diluculo mouerent, ac rectà quadrato agmine, Adrianopolim circumfessum proficiscerentur. Vt consultum, ita maturimè factum. Adrianopolim prima luce diligenter recognoscunt: & in muris ac turribus, Regis Myforum vexilla defixa vident; ac portis & muris, numerum defensorum maximum; iudicant oppugnatione capi non posse. Itaq; sedulitate non mediocri, vrbem IV. Kal. Aprilis (is Martis dies fuit, qui à Christianis Palmarius dicitur) circumfidunt. Ita tres dies sub pellibus ad vrbem, magna cum solitudine & angore, ex paucitate equitum, fuere. Eò Dandulus Venetiarum Princeps, qui nostris consilio dando deesse nolebat, senectute confectus (septem enim & nonaginta annos natus erat) ad cuius grauiorem senectutem cæcitas accesserat, Venetam aciem duxit, Balduini Imperatoris, & Blesensis Comitis copijs, numero parem. Ad portam vrbis, erectis tabernaculis tentoria facit, eamq; obsidet. Quarta die, quæ eadem IV. nonas Aprilis fuit, nostri aliquo numero Centurionum in equo aucti. Illos omnes certè necessitas, telum acerrimum, animabat, quòd famem expugnatione vrbis, sibi antecipiendam videbant. nam mercatoribus qui in castra comæatus comportarent, iter ab hoste tutum non erat, sed nec obsidio, miles, ne latum quidem vnguem, discedere poterat: tanta popularium multitudo in agris grassabatur. Præterea, Ioannissa asperioribus Hæmi

iugis

iugis peragratis, iter ad Adrianopolim liberandam maturare, & cum ingentibus Myforum & Triballorum copijs aduentare, iactabatur. adiunctos etiam illi Cumanos ad quatuordecim millia, (homines generis Scythici) nondum, vt Villharduinus tradit, Baptismate Christianorum ritu initiatos, iaculandi, sagittandiq; peritissimos, homines prædatorios & feroces: & quibus post arma, venationis studium potissimum est: nam & syluis immanibus clauduntur, quarum tam vastam alicubi solitudinem esse ferunt, vt in prouerbium etiam abierit; & Scythica dici cępta sit, quæuis solitudo paulò asperior, ampliorq;: & ferarum nullis gentibus maior, aut numerus, aut varietas sit, vt de magnitudine taceam. Sed de Cumanis (vt & hoc obiter indicemus) Ioannes Baptista Rhamnufius Pater, sui temporis non ineptus Geographiæ Scriptor, secundo de itinerum, ac navigationum perdifficili cursu volumine, cum tribus voluminibus, ex recentiorum, qui Orbem explorantes peragrarunt, & se vel navigationum authores, vel classium Regiarum Præfectos fuisse asserunt, Commentarijs, ad non mediocrem nostri æui utilitatem, omnes ferè cogniti Orbis ad hanc diem plagas, ab ipso Meridiei cardine ad Septentriones, exinde ab Ortu in Occasum, & proinde ad Antoeocos pertinentes, ingenuo labore illustrauerit, Cumanos antiquos Asiaticæ Sarmatię populos (cum Tauroscythas, vel Alanos quidam velint) hodie supra Tauricam Chersonesum, Męoticę paludi proximis refert: Hircani olim maris accolæ ad Septentriones, sub Scytharum, & Sarmatarum nomine comprehensos, eam terrę plagam, vt veteres scriptores tradunt, ceu damnatam, & frigoribus quasi perpetuis infamem, incolentes; gentem ad arma natam, & quæ laboribus, periculisq; militiæ indurata, summa alacritate prælia ineat; & licet sæuas fermè frigore, & niuibus hyemes habeant, tamen haud est illis adeò assidua cęli, tamq; inimica semper inclementia, quin contra æstiuos menses, & temperie aeris eximia, & vbere rerum prouentu, peragant. vt non dubium sit fabulosa omnino esse, quę de imperuio illo supremi syderis gelu & glacie, antiquitas nulla fide prodidit; & parum æquę, quidam veterum scriptorum, eam partem Orbis, ceu damnatam, & frigoribus quasi perpetuis infamem, tradiderint. vt si namus interim modestiæ gratia inexcussum, quòd tanto perè dissentiunt. Enimuerò si sereno cęlo, soloq; fertili, Hyperborei, ad extimum Septentrionem illorum testimonio remoti, fruuntur, vt in Olai Magni Vpsalensis Archiepiscopi, rerum Septentrionalium historijs legitur; si tam clemens Arimphæis, & ipsis in pe-

nitissima Scythia locatis aer est, si tanta rerum vbertas, quantum illi prædicant, sponte etiam enascentium; quid (oro) causæ sit cur minus fertilibus alicubi locis agere, Sauromatis & Scythiis videri debeat, qui tot tamen parallelorum interuentu Soli magis adproximent? Præterea experientia constat, Prutenorum & Liunorum, (vt hodie vocant) maritimam oram, quorum paralleli, ad sexagesimum tertium gradum latitudinis abeunt, vel negligentiori culturæ benignissimè frumentum reddere solere, & intimus interim angulus Mæotidis, vbi Alopétia insula prætenditur, quinquagesimum quintum gradum latitudinis ab æquatore circulo non excedat: citra quem, tamen maior frequentiorq; Sarmatiæ Asiaticæ pars, & Cumania ipsa iacet. vt dubitari nequeat nihil obesse, quin illi vt Austro sunt, & Solis viæ propiores, ita quoq; temperiem cæli haud minus commodam habeant, atq; illi habent, qui propius axem habitant, ac perpetuos dies, & perpetuas multorum mensium noctes habent. Sed omnem ambiguitatem Maximiliani Cæsaris, parentum nostrorum ætate, ad Moscos Legatio sustulit; & eorum commentarij qui multos ante annos, trans Arcticum parallelum in Septentrionem, plagas peragrarunt atq; explorarunt, nihil horum agris, quæ modò ad commodam vitæ alimoniam attinent, supremum illum Orbis & rerum omnium artificem, Deum Opt. Max. denegasse, affirmantes. Antiqua porrò Cumania regio, si recentioribus nostri sæculi scriptoribus credimus, fit enim (prout in rebus mortalium vicissitudo est) vt gentium migrationibus, subinde sedes mutantur & nomina, ab Ortu, Corasmi Sogdianæ populis, per deserta sparsis; à Meridie, Rhà fluuio, & Hircano mari; ab Occasu, longo per Hircanos, & Albanos Iberios tractu, ad Euxinum protensa; à Septentrione, Cassijs montibus clauditur. ad Scythiam intra Imaum montem, pertinere scriptores tradunt. Cæterum, vt ad historiam nostram reuertamur, Blesensis Comes, Cumanorum copijs vniuersam ferè Thraciam depopulantibus, iam difficillima annona famem veritus, III. nonas Aprilis, qui hoc anno Palmarum celebritati Christianis dicatus est dies, vnà & Stephanus Perticensis, frater Gotthofredi Comitiss, & Reginaldus Monmirallus, Hugonis Niuernensium Comitiss frater germanus (is Comitatus Augustonemetum in Niueduno antiquis fuit) Geruasius Castellanus, maxima breuiter pars Exercitus, Peucem (id Thraciæ oppidum est, ad Istrum pertinens) frumentatum eunt. Castellum defensoribus frequens, fortiter propugnatum. nostris re infecta regredientibus, pudori & detrimento, hosti lætitiæ

lætitiæ fuit. Nostri etiam quæ necessitas suadebat, effodere, & scaturigines aquarum, ab obsessorum vsu deriuare: magnum quoq; numerum operarum adscribere, qui Adrianopolitanæ vrbi cuniculos aliâ agerent, aliâ murorum fundamenta excinderent. tantum opere intermissum, dum solennibus Resurrectionis appetentibus, Pascha ad Adrianopolim, inter tot rerum angustias, vt copijs maximè exiguis, sic tenuissimis sanè epulis, celebrarent. Eodem ferè temporis puncto, annunciatu Ioannissam Regem Myforum Adrianopolitanis suppetias ferentem, cum ingentibus armatorum copijs, iam adesse. Ea res, sollicitiores nostros habuit. Balduinus Imperator præsentis animo, copias omnes educit, lustrat, aciemq; instruit, cum Rege congressurus, si pugnae potestatem faceret; Villharduino Mareschallo, & Manasse Infulano custodiae castrorum relictis; atq; ita, in ordinibus stetit, ad proximas Idus Aprilis, qui Mercurij dies fuit. Iam tum, ad decimum ab vrbe lapidem, Rex Ioannissa cum maioribus copijs, apud Adrianopolim confederat. Nam Cumanos Leuis armaturæ equites, Scythas ante, excursionibus nostros laceffitum præmiserat: sed hi, ne clamorem quidem nostrorum ferre potuerunt: solaq; fronte & vultu, continuò duo milliaria turpiter fugantur: At, ijdem Cumani expediti, assuetiq; velitationi magis, quàm prælio, paulò post in nostros cataphractos ab hostium persecutione ad castra reuertentes, crebra sagittarum procella celeriter regrediuntur: nostrosq; sagittis confixos acriter laceffunt, & complurium equos eminus confodiunt, aut grauius fauciant. Franci his incommodis affecti, ad castra redeunt, cum in tempore auxilia non conuenissent, quibus incondita hostium multitudo, acri & repentina eruptione pelleretur. Illis ijdem incommodis commonitus Imperator, continuò concilium vocat, in eo, equites cataphracti pugnam poscentes, suam temeritatem euentu indicant, qui Cumanos equites velocissimos, graues ipsi, sub armis longiùs equo infectati essent. Nihil tamen omnibus deliberatius fuit, quàm acie pro castris instructa, Regem manere, si iterum castris insultaturus esset. Imperator, imminentis publicæ cladis, tanquam fatalis Vates, per præconem toto Exercitu disertè pronuciari iubet, nequis ex quavis auditione, rumore, clamore, vlulatu ordinibus egrederetur, aliàs inobedienti capitale fore. Idem Villharduino Mareschallo, & Manasse Infulano vigilia in obsessos Adrianopolitas mandat. Ita in armis noctem Exercitus egit. Prima luce, XVIII. Kal. Maij, qui dies Iouis fuit, post CHRISTI resurrectionem quarta, milites Mis-

sa perorata, (quod nobis sanctissimum sacrificium est) prandere. Ecce, inter prandia affertur, Cumanos antecursores Regis, ingenti armorum strepitu, & terribili clamore vndiq; ingruentes, in nostra tentoria ab omnibus partibus circumfusos, concurrere, atq; inuadere: temeritate tamen ac audacia potius, quam ordine, & bellica ratione. hic, quamuis profusis clamoribus initio tumultuatum, quod vi celeritateq; incumbentis hostis, dum ad frenandos equos & galeas induendas tempus deesset, ægrè aciem instruere, ac repugnare possent, tamen tubarum ac tympanorum strepitu, ad arma conclamatur, omnesq; vt iussi erant, ordinatim egrediuntur. Balduinus Imperator, hostium superuentu perculsus, vt Cumanos adesse, & fatalis pugnae tempus instare animaduertit, quando Barbarorum celeritate præoccupatus fuisset, neq; temporis spatium superesset, quo in re subita consilium cum Blesense caperet, nihil tamen territus animo se demittit; sed equo celeriter conscenso, vt rerum asperitas, & temporis angustia dabat, equites alloquitur, hortaturq; vt pristinae suae virtutis, memores esse velint: &, quod tam iniqua rerum fors discrimen offerret, vna maximè impauidi animi fortitudine, superandum existiment. Viris quidem fortibus, quales ij essent, ac Francis, de honesta morte, non de turpissima fuga, quæ Cumanorum equitatu circumdato etiam futura esset incerta, esse cogitandum. Cunctis præaltè manum extendentibus, sibi omnino constitutum esse responderunt, qui sæpius eum antea actis bellis feliciter secuti essent, repulsis Cumanis, recepta de Ioannissa Adrianopoli, aut opimam eos ex Scythia hoste prædam parare, aut vnà secum, si ita fors ferat, egregiè pugnando, non indecoro vitæ exitu, mortem oppetere. Blesensis alioqui sanæ mentis, præclarus Dux, & bellator egregius, sed vir æquo acrior, & parandæ laudis audior, quum fortè hostes in conspectum se dedissent, quin in eos confestim erumperet, contineri non potuit. Leuissimè igitur suam aciem in Scythas primus dirigit, missis qui Imperatorem rogarent, vt se cum reliquo Exercitu celeriter subsequeretur. Sed Franci equites gentis more, nihil de victoriæ cupiditate, tum recentium damnorum vindicta incitati, quod Cumanos Ioannissæ auxilia sibi comparare, & nouas vires sumere nollent, pristini consulti in ipso temporis articulo obliuiscuntur: atq; insidiarum ignari, quatuor millia passuum Cumanos fugam simulantes, inauspicatò persecuti, à castris procul in insidias, abruptis Thraciæ conuallibus, haud difficilè trahuntur. Nam Cumani, ausu astuq; prædatorio insignes, ex

Schyta-

Scytharum consuetudine infidiati, vbi nostros in laqueos inductos vident, de repente vlulatu edito, maximisq; sublatis clamoribus, frontem conuertunt, magnoq; impetu procurunt, & nostros eminus (nec enim pedem conferre audent) telis petunt, multisq; incommodis confusos equites, & locorum imperitos, & consternatos adorti, afflictaut & confodiunt. Adhæc, alia, ex insidijs leuis armaturæ milites emergere, nostrosq; laceffere: sed hi, excurrere magis quam præliari assueti, respectare, & ferè animo deiici. Ludouicus Blesensium Comes, qui cum sua acie pugnam præposterè commisisset, errore animaduerso, cum receptum, vti fugæ persimilem existimaret, nequaquam pro dignitate Gallici nominis esse statuebat, aufugere. Itaq; cum mori præstaret, quàm indecoro deformiq; reditu Balduinum Imperatorem & dominum deserere, ante signa accerrimè pugnans, solido thorace Cumanica cuspidè perforato, grauitè duobus acceptis vulneribus fauciatur: quorum dolore equo excidisset, nisi ipsum turmalis eius Ioannes Friaſeus, in equum repente alleuasset. Cum in equo satis benè, vt in tantis malis, adhuc federet, à suis maximis precibus monetur, vt sibi consuleret. respondit, si loco illorum esset, fortasse salutem fuga quæsiturum fuisse; sed Blesensi præclaro genere in Gallia ad arma nato, nefas inexpiabile esse, Orientis Imperatore suo domino in prælio deserto, fugere. imò verò, quandiu vires atq; arma superessent, pro religione, proq; optimo Imperatore, ac Imperij libertate, cum Barbaro hoste pugnaturum. Imperator, Equitibus, familiaribus, & clientibus vehementer pressis, se vndiq; circumuentum prospiciens, ac tum demum in insidias delatum, reliquos milites voce quàm clarissima poterat, appellat; ne per Deum immortalem, per vetera clientelæ iura, quibus vt Domini Beneficiarijs, ita etiam conuersim clientes patronis, mutua obstringuntur fide, se impiè desererent. sibi persuasum esse non fugere, sed potius, vt Hannoniæ stirpis hæredem decebat, Namurcensi sanguine progenitum, extremo eo vitæ actu, vnicam veræ fortitudinis laudem spectantem, & quicquid vel iniqua belli sors afferret, tam æquo, quàm indomito animo ferentem, suo mortui corpore locum, quem viuus occupasset, retenturum. His duobus tantis, ac talibus viris, suæ virtutis testimonium, ad perpetuum gentis decus, Gallicis Commentarijs Villharduinus nominatim dicit. meliores nec Duces, nec milites sua memoria extitisse. Pluribus horis continenter, sine intermissione certatur. tum verò à Cumanis horribili clamore sublato, Franci equites & Imperatoris clientes cæduntur,

tur, atq; ita, vndiq; vertuntur in fugam, vt cuncti ferè in eo tumultu admodum cruento, cum indagine innumerabilium turmarum, clauderentur, interfecti captiq; sint. confodi equi, substerni equites, vulnerari, Scytharum conclamatione, ac nostrorum cadentium gemitu, cælum consonare. Sed Balduini vox Regalis, & digna Augustorum genere, vnde illi origo fuit, non ita omnibus animum fecit, quin multi sese fœdè prælio subducerent, & fuga salutem quærent. Superantur tamen nostri atrocissima cæde. Balduinus Imperator fortiter pugnans, multitudo hostium circumuentus XVIII. Kalend. Maij, anno qui fuit à partu Virginis quintus supra millesimum & ducentesimum, viuus capitur; dolor & lamentum omnibus incredibile: & ad Ioannissam Ternobum deducendus (ea vrbs Mysiæ Regum, ex omnibus Hæmi ciuitatibus munitissima, & præstantissima, in montis vertice, Regia est) asseruatur. Ipse Ludouicus Blesensium Comes, vulneribus debilitatus, interficitur. Caput eius hastæ præfixum, lugubri humanæ miseræ spectaculo, hostis abstulit. Cæsi sunt, Petrus Episcopus Bethlehemitanus, quem Imperij Electorem superius fuisse memorauimus. Stephanus ille Perticensis Gotthofredi Comitis frater, qui ob eximiam virtutem, à Balduino Philadelphia Ducatu assignato, in clientelam superioribus mensibus susceptus fuerat. vnà & Reginaldus Monmirallus, frater germanus Hugonis Comitis Niuernensium præclara nobilitate conspicuus. ambo cæsi Blesensis amitini. Cæsus Matthæus Valencurius, qui secundam aciem, prima Constantinopolitana aduersus fratricidam Alexium oppugnatione, duxerat; atq; ibidem, in suburbano ponte ante portam fortiter pugnando, suffossus equum amiserat. Robertus Ronceius, qui quintam aciem in prælium duxerat, cum Monmorentiaco. Ioannes Friaæus Blesensis cliens, qui eius nomine, Villharduino Legationis principe, cum reliquis Legatis, Dandulum Principem Venetias adiit, & Gualterius Nuylliacus, quem superius Constantinum Lascharem, Theodori fratrem, pro Alexio Imperatore propugnantem, captiuum fecisse docuimus. Theodoricus de Arenacio, quod olim Minoriacum fuit, & Ioannes eius frater; Eustachius Caumontius cum Ioanne fratre, Balduinus Nouauillanus multiq; alij virtute, & natalibus clari, qui suis nominibus (quod ea cæsorum strage occulebantur) notari vix possunt. Verùm longè maxima cædes edita est, in Nicomedensem aciem, quæ ex Asia Machario Sanmanechao, Valencurio, & Ronceio Ducibus, Propontidem traiecerat. in quam è transuerso à Mysis continenti sagittarum

gitarum procella perturbatam veteranę Cumanorum turmę , quę ex infidijs prodierant , acriter inuectę , grauibus , & incuruis gladijs frustatim cędendo arma , & clavis ferreis pertundendo cassides , & generosos equos perfodendo , passim sternebant , cum iam ipso Balduino capto , & Henrico fratre cum auxiliaribus turmis ex Asia seriũs aduentante , nemo inopinato oppressis opem ferret . spirantibus spolia detrahunt Scythę , & capita obruncant , atq; hastis infigunt . complurium tamen fuga ę Barbarorum manibus , multa nostrorum cęde fessis , & satietate captis , in maiora castra ad Adrianopolim fuit nostrę calamitatis nuncia . Nam hęc atrox in nostros ę Cumanis clades illata , omnium superiorum temporum ad illum diem strages superauit . Nam flos equitum , qui cum Balduino Imperatore erant , fatali quadam , & inauspicata temeritate potius , quęm hostium virtute deletus interiit ; sic , vt totum Exercitum assiduo luctu funestaret . Nunquam enim antea acciderat , postquam in Orientem Francorum arma penetrassent , sicuti videre fuit , ę Gotthofredi Bullionis vsq; temporibus , ę tot Balduini , Fulconis , Hierosolymarum Regum , Boemundiq; Antiocheni Principis aduersis prelijs , vt Barbarus , & victor , & incruentus euaderet . Ita , vt nostri qui Cumanorum infidijs ad Thracię conualles , supra Adrianopolim ferę inulti ceciderant , detrimentum acceptum , graui etiam ignominia cumulasse videri possint . Ea re perspecta Gotthofredus Villharduinus Thracię , & Campanię Mareschallus , qui ad portam obseffę Adrianopolis excubabat , sese minus deserens , reliquijs dissipati Exercitus colligendis , omnes animi neruos intendit ; protinusq; cum suo equitatu , turpiter fugientes anteuertit ; iubetq; Manassem Insulanum , qui alteram Adrianopolis portam custodiebat , se maturę subsequi . Is , tam subito , quęm felici consilio , complures in fuga affecutus , quos vi & minis cohibere nollet , eorum animos oratione confirmat , sibiq; ad summam rei conseruandam , beneuolę conciliat . Manasses , quod iussus erat , in tempore se , suosq; Villharduino coniungit . Tum , acies copiosior redintegrata videbatur . Eam sic instruxit , vt retractos ę fuga , inter suorum ordines commisceret . Villharduinum multę res cohortabantur quare hoc munus exequeretur ; ad suam enim dignitatem Mareschalli , & Campanię , & Thracię pertinere . deinde in morte , vel vno secundo prelio immortalitatem nominis adepturum . Postremõ , nisi hisce reliquijs auctus , & firmatus fuisset , aut sibi effugiendum , aut omnibus ad vnum nullo commodo Imperij , cadendum . Pauesacti , quę maxima multitudo fuit , ex fuga quę ad

nostrorum cędem , pomeridiano tempore facta erat , etiam ante ipsius Mareschalli , & Manassis oculos , nullo ordine , nulloq; pudore , in tentoria aduolare . alij , diuersoria petere , alij aliò locorum , & latebrarum , vbi se tutissimos fore putabant , gradum celeriter inferre . Ad eum modum reliquię ex fuga , diligentia & sagacitate Vilharduini , vsui Reipub. restituuntur . Cumani , qui nostros fugientes acriter infestabant , persecutione desistere . Sed Myssi , ac Triballi , itemq; Gręci , sagittis , & fundis hostem oblatum ferire , & fundere . Nostri , qui in ordinibus erant , satis habebant tela declinare , ac se tueri . Eo modo vsq; ad vesperum , Adrianopolitanis conuallibus , die quem XVIII. Kal. Maij , atq; eundem nobis perniciosissimum fuisse diximus , dimicatum . quo tempore Cumani , & Triballi , nullo propè suorum sanguine , tanta potiti victoria , multis nostrorum interfectis & cęsis , nuncio de Imperatoris Balduini captiuitate accepto , ad suos sub noctem alacres sese recipiunt : nostris interim Adrianopolim obsidentibus ; eo exitu , vt vertente anno , qui Constantinopolitanę Urbis captę , & Balduini inaugurati memoria , nobis festus dies esset , idem cęli Exercitus , captiui Imperatoris , & Blesensis clade , Latinis omnibus maximè dirus , & luctuosissimus haberetur .

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R Q V I N T V S .

VILLHARDVINVS Campaniæ, & Thraciæ Mareschallus, qui, vt supra memorauimus, custodiæ castrorum relictus Adrianopolim obsidebat, statim ac tantæ cladis nuncium accepit, ad maiora castra mittit, qui Dandulum Venetiarum Principem, cum suis copijs ad se accedere iuberet, quod ipse, ne latum quidem digitum, Adrianopolitanæ portæ obsidione discedere, sine suo maximo periculo, possit. Is luminibus orbatus erat, & senex; sed pro annis, viuus satis & vegetus: animi autem magnitudine, & dandi consilij sapientia, quæ in hominibus id ætatis liquidior est, tanta, quantam existimare possumus. Villharduinus hunc, apud se simul aspectum, & salutatum, seducit, vt cum solo de summa rei communicaret. Ostendit Balduinum Imperatorem prælio, quod XVIII. Kalen. Maij, cum hostibus Cumanis, quatuor passuum millibus ab Adrianopoli, commissum fuerat, à Scythis victum: captiuum ad Ioannissam, Mysorum &

Triballorum Regem, in interiorem Mysiam trahi. hoc, nuncios, & authores qui certiores haberentur, de Imperatoris Fato attulisse. Adhæc, Comitem Blesensem occisum: Exercituusq; maximam & validiorem partem, deletam: Imperio demum Fatum suum videri instare. ipsum, quàm maturimè tantis malis pro sua sapientia mereri oportere; ac reliquias, quamvis perexiguas, vel potius nullas, quoad fieri potest, seruare: eò deniq; calamitatis rem processisse, vt in precibus ad Deum & votis (qui nisi nostra obsecratione Fatum ipsum fleat, & opem miseris rebus ferat, iam iamq; de Imperio actum esse) salus, magis quàm in consilio humano posita videatur. Consultationis hæc summa fuit. Dandulus, ad Exercitum adiret, consolaretur, omnes in armis paratos, in suis quemq; tabernaculis, nullo strepitu ac tumultu, tacitum signum recessus operiri, iuberet. Villharduinus autem suos pro castris apud Adrianopolim, in ordinibus ad primam noctem produceret, eo tempore, quod dictum esset, castra moturus, quò facilius iter clam hoste faceret, suosq; hostili offensa eximeret. Dandulus porrò aciem primam regeret; Villharduinus agmen suorum clauderet. ita indicta profectio, expeditissimi omnes primis tenebris consulta maturè exequi, agmen equitum peditumq; certo ordine, sed deuo itinere, minus ab hoste infesto, vt, aliquot passuum ad iter circuitu addito, integri, & saucij ad vnum omnes, salui reducerentur, quò sauciorum commodo fieret, Rhædestum versus, castrensi gradu incedere. quæ ciuitas Thraciæ maritima ad Propontidem, ab Adrianopoli, viam tridui abesset. Sed magnus numerus eorum qui sese prælio subduxerant, quod die Iouis, supra Adrianopolim ad Hæmi conualles, cum Cumanis factum fuisse memorauimus, insequenti nocte, qua noster Exercitus castra ab Adrianopoli mouit, rectà Constantinopolim, quæ quinque dierum iter abesset, tanta fugæ celeritate intenderunt, vt eò bidui spatio penè prius improuisi in vrbem peruenirent, quàm iustis itineribus profecti à nostris crederentur. qui eos ex castris vel ob id nusquam discessuros existimabant, quòd fama increbuisse ab Cumanorum equitatu, paulò antè Balduinum Imperatorem, & nostros acriter infestari. Hæc festinatio nimio plus diligens, omnibus probro fuit; cum vt viæ, sic honoris sui compendio, tutius etiam sese nostris, ad Adrianopolim coniungere possent. in his fuerunt Crassus Longobardus Comes, in Transpadanis, Bonifacij Marchionis cliens, Odetus Hamus, qui cum Balduino notam Cruciatorum acceperat, Hami in Veromanduis Toparcha (ita enim Franci Equites, more gentis de beneficijs

neficijs militiae, quae Feuda vocant, quod ea & in suis, & in legitimis hæredibus continuata, è gente vel familia, alienare nefas est, nomen accipiunt) item vnà vigintiquinque Equites, qui pugna turpiter exceſſerant. illi sunt, qui vltimi matres in prælio intendunt, primi remittunt. veriti credo, ne fama, quam omnem perdiderant, prius de Imperatoris calamitate, quam sua nunciatione ad Petrum Capuanum Cardinalem, Summi Pontificis Innocentij III. in Vrbe Legatum, Cononem Bethunium Constantinopolis Præfectum, & Milonem Brabantium afferretur, non tam in Urbem venire properabant, quam aduolare. Illi, re intellecta, casum acerbissimum grauius inter se lugere & merere; atq; aduersa, vt fit, fama maiora facere; reliquum Exercitum, qui Adrianopolim insidebat, occisione occisum, aut captum credere. Sed istos in luctu & merore Constantinopoli relinquamus; & quod ad historiam pertinet, Ducem Venetiarum Dandulum, cum Villharduino Mareſchallo commemoremus. Illi, ab Adrianopoli continentem noctem in lucem itinere facto, Pamphilum, amicam, & in fide Imperij positam urbem, deueniunt. Sed in bello, paruis momentis magni casus intercedunt. Nam, tum ed Petrus Braiaquellus anteuertat, Paganus Aurelius, & reliquæ manus Ludouici Blesensis, qui numero ad centum equites planè strenui fuerunt: itemq; centum quadraginta Centuriones ad equum rescripti. Hi ex Nicæna Blesensis prouincia (Ducæam vocabant) iuxta Troadem, Helleſpontum traiectioni, ad castra apud Adrianopolim constituta, proficiscebantur; nostrorumq; aciem procul speculati, Græcos ad se venire rati, illico ad arma conclamant, & fortunam experturi, resistunt. proinde exploratores ad nostros mittunt, qui sciscitentur vnde gente, quæ causa viæ, amici an inimici, gradum inferrent. Renunciato Francos & Venetos esse, ab hoste reduces, magna vniuersorum calamitatis comploratio, tota vrbe excitata; sed longè maxima Balduini Imperatoris casu, Blesensisq; & complurium Baronum cæde cognita, plangore & lamentis castra complebant. dolorem augebant Blesenses equites, Ludouici clientes, popularesq; qui in luctu & squallore Dominum pro Imperio oppetiisse proclamabant. Is, Regia domo prognatus, vtrumq; genus, paternum scilicet atq; maternum, ab Regibus duxit. nam in paterna gente, Reges Daniæ nusquam intercisâ serie suos progenitores ciet. Stephanum Blesensem proauum habuit, Conradi Imperatoris filia genitum. Is, primo sacro bello, in Syria Duce Bullione, militis iuxta, atq; Ducis muneribus, per diu cum functus esset, quod fortissimo, cuiq;

cuiq; ad nominis immortalitatem apprimè gloriosum est, per summum decus, in acie vir maximè pius, causa Religionis in Palæstina propè Ramulam oppetijt: vt suo sanguine in CHRISTI cultu tuendo, effuso, quod veræ pietatis est munus, peccatorum maculas elueret. Huius hæreditariam bellicæ mortis gloriam, Theobaldus frater, nostri magnus propatruus, Blesensium Comes secutus, prima Ptolemaidis obsidione periculosissima, cecidit: vt, iam Stephanum illum Bononiæ Comitem patrum magnum, Angliæ Regem, post Henrici Regis auunculi mortem, in gentilibus suis, ad perpetuum Blesensis familiæ decus, habere possit. Maternum verò genus à Francis Regibus habuit. quippe qui Adela Ludouici VII. Francorum Regis filia genitus esset. ad hæc Philippi Regis amicus: cum Philippus Aliza Blesensis amita, eadem senioris Theobaldi Campaniæ, & Briæ Comitis Palatini filia, natus esset. Balduino autem Imperatori Constantinopolitano, affinitate coniunctissimus; quando Mariam Ludouici sororem, patruelem Henrico Largo, Campaniæ & Briæ Comite Palatino genitam, idem Balduinus vxorem duxisset. Sed, vbi à dolore paulum resederunt, primi, medij, vltimi, toto Exercitu lustrato, luctum fletibus penè redintegrare, quando voce non possent; seq; mutuò consolari: inter se reduces salutare, & quòd incolumes essent, gratari: atq; è vestigio nostris obuiam procedere, quoad in Mareschalli conspectum se darent. Villharduinus postremi agminis reliquijs deducendis sedulò, atq; anxie curabat: quòd Ioannissam Mysorum & Triballorum Regem pugnandi causa, si hostem offenderet, cum omnibus copijs, ad Adrianopolim venisse comperisset, ne quod maius detrimentum acciperetur; huic vni rei potissimum prospiciebat. Ioannissa, vbi spem se de hoste debellando fefellisse vidit, nostrosq; è vestigio ad prælij aduersi nuncium abscessisse cognouit; motis repente castris, celeriter consequi statuit. qua de re nostri mirandum in modum gaudere, Deoq; gratias agere, quod sese hosti importunissimo non obiecisset: quandoquidem Francorum paucitas, in non dubium vitæ periculum venisset. Qui Asia paulò antè ad nostros Pamphilum se receperant, suppliciter Villharduinum orant, sua opera vteretur, omnia sese eius fidei permittere, omnia imperata tanto studio, vt naturam vincere posse viderentur, facturos polliceri. Proinde omnes secum quòd vellet, terrarum traheret. Villharduinus homines in tam secundæ voluntatis cursu, laudat: addit, eos probè cognoscere, quo in statu Francorum & Venetorum res essent. itaq; nouissimos in agmine, qui defatigatione milita-

militarium onerum penè eneçti essent, subleuandos esse: propterea suadere, quod ipsorum bona gratia factum velit, ipsos resectos & pro tempore integros, in suorum de via fessorum locum, postremo agmine tuendo, asciscere statuisse, vt si opus facto erit, virtutis specimen se dignum, in omnium oculis edant: ipsum è vestigio suos adiutum, & hac militaris operis vice, homines periculorum, necdum præteritorum recordatione pauentes, recreaturum. Illi, se confidentiùs Villharduini dicto audientes fore profitentur. Itaq; nihil ille cunctatus, militum nouorum substitutionem admaturat, & eo libentiùs, quòd eos equites perbonos, & rei militaris peritos, honoratos etiam in primis, & fideles nosset. Ita instructi Calliopolim, Chersonesi Thraciæ urbem ad Propontidem, Imperio fidam, quòd itinere continentis noctis, equi penè rupti essent, meridie ingrediuntur; vbi tabernacula statuunt, seq; & equos satis duriter curant. Cæterum, quæ fors suppeditabat, his & quidem exiguis vescuntur; ibi reliquum diem manserunt. Ioannissa certissimis vsus exploratoribus, nostros in equis, velocitate quanta maxima potest, diem continuum vestigijs abeuntium insecutus, quatuor passuum millibus à nobis tendit. Primis tenebris, qui in urbem venerant, ad arma parati, sub signis summo silentio exeunt. Villharduinus, vt Regis Myforum ad se accursus præsensit, aciem ducit, vt pridie eius diei fecerat, & omnibus copijs, quòd militum animos ex pauore & fuga receptos reficeret, Rhædestum urbem contendit; tantumq; itineris nocte & insequenti die continuatis obiit, & nullo detrimento accepto, eò incolumis perueniret. Rhædestus trium dierum itinere Constantinopoli procul, à Græcis habitata. Ea, cum in Venetorum quadrantem cessisset, opum affluentia, & mercium omni genere referta, per maris facilem aditum, & crebrum omnium gentium accessum, quòd portu esset commoda, maritima negotiatione clarissima omnium urbium Propontidis habebatur. Ita urbem, nullo defensore pro muris portisq; consistere auso, ingrediuntur. tamen re, vt in malis, satis commoda, urbis omnibus naturæ, artisq; munimentis, nisi propugnatoribus, firmæ copia, etiam incolarum Græcorum, rebusq; bello necessarijs abundantis, nullo negotio potiuntur. Sic virtus popularium animos deseruerat. Tum primùm nostri, vti procul à periculo, respirare ac salutem sperare ceperunt. In hac tamen fortuna pro incommodis, non ita abiecta & misera, Villharduinus Campaniæ & Thraciæ Mareschallus, qui pro omnibus excubaret, Senatusq; Imperialis, qui ex clade cum Villharduino ad Rhædestum conuenerat, sollicitiùs de Vrbe

Con.

Constantinopolitana, quàm de sua ipsorum salute angebatur. Itaq; prima luce de communi sententia, certi homines in Urbem passis velis, cum his ferè mandatis nauigant. quoniam Fato misero ac funesto Imperatoris, Urbem percussam suspicarentur, Urbanorum animos explorent, hortenturq; ne sese deserant, neve transfuersos agi patiantur; scirent Exercitum Dei benignitate, & ipsorum virtute incolumem Rhædesti ab illis stare: propterea decernant, vtrum ius & fidem, an fortunam sequi malint. Hanc, si optarint (quod Dij omen auertant) se sibi consulturos; sin in fide constent, se postmodùm fatales ad ciuium salutem concursuros, & in puncto temporis adfuturos. Balduinum Imperatorem (vt sunt belli euentus) Cumanorum equitatu circumuentum, fortiter pugnando captum, in Mysiam ad Ioannissam in seruitutem trahi: Blesensi, ceterisq; Baronibus, eodem prælio, vbi loci singulariter optabant, exitum contigisse. nec enim mortem Equiti post bellicam, secundam honori vllam esse posse. Quo verò die nuncij ex Rhædesto Constantinopolim appulerunt, quinque onerarias ingentes naues, viris armisq; & reliquis rebus, quæ ad bellum vsui forent onustas, Deuotis equitibus, itemq; Centurionibus, qui partim equo, partim pedibus mererent, compluribus etiam Venetis, qui vrbe mercibus & rebus preciosis penitus exinanita, iisdemq; in naues impositis, ad suos remearent, plenas & refertas, in portu offenderunt. In quinque nauibus, armatorum ad septem millia numerus portabatur. Eodem Guilielmus Bethunius Aduocatus, Balduinus Aubeniacus, Ioannes Virsinus origine Blesensis, Ludouici Comitissæ cliens, atq; alij ferè ad centum numero; quos nominibus tacitis, in gratiam suorum gentilium, fugam inhonestam lucrifacere sinamus. Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pontificis Max. in Græcia Legatus, Conon Bethunius Prothouertarius Imperij, & Milo Brabantius Priuinus Pocillator, honorarij Imperatoris ministri, quos superiùs à Balduino Græcorum aulicis ministerijs præfectos fuisse memorauimus, qui Urbem præsidio turbabantur, vnà etiam complures magni nominis viri, in tanto rerum discrimine portum petunt, ac non prece modò, sed etiam obsecratione magnam lamentorum vim & lachrymarum effundentes, perfugas per Deum immortalem orant, Reipub. Christianæ vt miserescerent, vsuramq; temporis se tantulam petere, dum sanguine Barbarorum, mortuos in bello expiarent, dum eorundem capitibus CHRISTI Sepulchro, cuius recuperationem vnice moliebantur, parentarent; pro sua tandem pietate, sanctis Baronum manibus, suorum patronorum

norum qui pro Imperio fortiter occubuiſſent, pij clientes iuſta perſoluant: neu deniq; Cruciatos milites, Religioni propugnandę deuotos, auib; eſcam aut feris relinquunt; nec, dum ipſi de Sepulchro CHRISTI omnium noſtrorum ſoteris in alieno ſolo, fortiter dimittant, ſuum etiam humi extorres miſerę amittant. proinde maneat, ſecumq; communibus auſpicijs pium bellum gerant. Cæterum homines inexorabiles, vti erant fluctuoſo, atq; præcipiti ingenio viri, contempta pietate, contempto Diuino numine, desperatis rebus, anchoras incidunt, portuq; in altum prouehentes, ventis ſeſe permittunt. Sed Deus impietatis vindex, precibus vocatus confestim adfuit. Ecce namq; imbris, nimbis, turbinibus, procellis, cæterisq; tempeſtatibus abrepti, fluitantes in alto poſtridie eius diei, quo die noſtri ab hoſtili cæde reduces Rhædeſtum euaserant, in Rhædeſtinorum portum retorquentur. Ibi Villharduinus, ac Dandulus ſummę authoritatis Princeps, nihil Clericorum, & Baronum Conſtantinopolitanorum precibus, aduerſus hos pelagi emenſores concedentes, idem omnes precari: qui Mareſchallo aderant, aut eum ſtipabant, ad pietatem excitare, monere, hortari, orare non deſiſtebant: aliquid pietati dandum eſſe, quæ vna omnium virtutes complecteretur, dicere: nullum verò poſthac tempus fore, quo ſua vſquam manſio gratior eſſet & clarior. illi, ſe conſideraturos reſpondent, & quæ videbuntur, poſtero die Dandulo & Villharduino renunciaturos. Verùm inſequenti nocte, Petrus Froeuillanus Eques, & idem Bleſenſis Comitibus olim cliens, homo cæteroquin quantiuis pretij, clam nocte ſeſe ſubduxit, equo atq; armis pro derelicto habitis, in nauem Ioannis Virſini, eiufdem Bleſenſis popularis ſeſe abdidit, & flagitioſe exceſſit. qui poſtridie reſponſum rogatis Villharduini, Ducisq; Veneti ſe daturus dixerant, homines nulla conſtantia promiſſi, & fide, mari tempeſtiu, vt diluxit, Duce Veneto & Mareſchallo inſalutatis, vela faciunt: ſuoſq; conturiales & conſanguineos, improbitatis atq; perfidię notati, turpiter deſerunt. Sic fides violata, magno dedecore homines onerat. Illi Exercitum quidem ex animi ſententia declinant, ſed ignominiam ac ſermones hominum, quacunq; nauigant, declinare non poſſunt, maximè omnium Froeuillanus. Ita q; hoc verè dicunt, fato eſſe inexpiabili, qui metu vitæ amittendæ, perpetuum probum admitteret. Is certè, honorem remiſiſſe omnibus videtur, qui mortem dedecori antepoſuit. Quis enim eſt, qui modò ſenſum aliquem, non dico ciuilem, aut Martium, ſed humanum habeat, qui non illa in ore populi ſer-

mones & probra fugiat. Hui commilitonem reliquit; hui, commilitonis, Imperatoris, & signorum desertor, & præsidij decessor. At hos mittamus. De Henrico Balduini Imperatoris fratre agendum. Is, Atramyttio, ex Æolide, ubi fratris Legatus bellum, ut supra diximus, in Asia cum Theodoro Laschare Pseudoimperatore administrabat, quòd Imperij commodo posset relicto, ut se fratri adderet, & subsidio veniret (nondum enim de Fatali claude audierat) Adrianopolim versus, equitum agmen agebat, eum sequentibus Armenijs peditibus, auxiliaribus, ad viginti millia, qui ei contra Lascharum in Asia opem tulerant. Sed quòd Henrici discessu, ob Lascharanorum metum in suis sedibus consistere non auderent, secum Propontidem traiecerant. In itinere, Græci qui prælio effugerant, nunciant fratrem Imperatorem Balduinum à Scythis victum & captum; Comitem Blesensem, ac Barones, ad vnum omnes, cæsos. Paulò post, iisdem de rebus certior fit ab his, qui Rhædestum ex hoste se receperant. Illi hortabantur, ut omnibus rebus postpositis, iter quamprimum admaturret. Eo nuncio accepto Henricus, etsi animo grauius consternaretur, compresso tamen dolore, multis de causis ceptum iter appropere constituit. Porro profectioem in equis acceleranti, necessariò Armenij pedites ponè relinquendi erant, qui vxores, liberosq; , veriùs belli impedimenta, quàm adiumenta, carris cum ueherent, equitatum consequi non poterant. Cum verò Henricus multos popularium motus perentisceret, sic tutò viam inituros rebatur, ne eis necessè esset equitatu tegi. Proinde quod tutum atq; utile videretur, seorsum ad vicum Cuperium, nullis obseptum muris, sed incolarum frequentia munitum, Cortacoplam Casalem Græci dicunt, tabernacula statuit. Eo ipso die, casu potius quàm consilio, Anselmus Cordius eundem in locum conuenit. vnà etiam Villharduinus iunior, Villharduini Thraciæ & Campaniæ Mareschalli nepos, antè à Patruo Macram urbem, & Traianopolim, ac in Abbatiam in agro Beroensium dimissus, qui ager ei fruendus temporario beneficio concessus erat. Paulò post, eodem casu, manus equitum Philippopolitanorum qui ab Raynerio Traiectensi discesserant, subsecuta est, (quam Henricus humaniter liberaliterq; suscepit, ut aduersus Cumanos sibi certa parataq; præsidia essent.) Hæc acies centum Equitibus egregiè strenuis, quingentis Centurionibus qui equo militarent, constabat. Ij præteritæ cladis ignari, Imperatori Balduino Adrianopolim, expeditis itineribus suppetias laturo proficiscebantur. Per idem tempus, his pariter Balduini infortunium,

Exer-

Exercitusq; internecio nunciatur. Ad eam auditionem, tantus repente pavor omnibus incescit, vt nihil prius, quàm fugam Rhædestum cogitarent, atq; in itinere Cuperium vicum, quem Cortacoplæ Casalem diximus, ad hospitia contenderent, vbi Henricus cum sua manu tabernacula constituerat. Ad eorum conspectum, Henriciani celeriter ad arma conclamant, Græcos ad se rati adproperare. Ita mutuo quoq; metu procul, vtriq; vtrosq; hostes credere. Sed cum propior accessus notitiam ipsorum inuicem fecisset, læti ac gesticulantes inter se salutare, & gratulari, atq; vnà apud Cortacoplam noctem ducere. Postridie Rhædestum versus iter faciunt, eoq; vespere perueniunt. vbi in Dandulum, in Villharduinum, ac cæteros, qui sua se virtute ex hostis manibus eripuerant, bona fortuna incidunt. optatissimos quidem certè aduenisse, omnium præ gaudijs lachrymæ indicabant. præclare fortuna cum Balduino egisset, si hæc tot lectissimorum equitum copiæ, in quibus Gallici equitatus flos censebatur, apud Adrianopolim in tempore constitissent. Imperator hoc subsidio fretus, non modò se suosq; non afflictaffet, sed damna quæ accepit, vel maiora hosti dedisset. Verùm, Imperij Fatum aliud tulit. Id, in solius Dei manu est, flectatur necne; in eiusdem manu est, quem velit mentis, quem victoriæ compotem esse. Ita, postero die ibi, itemq; alterum ad urbem suis rebus constituendis, sumpserunt. Eò tempore, Henricus vno omnium ore fratris loco Balius Imperij salutatur: qui dies, vt in tanta rerum asperitate, & Imperij perturbatione, hilares omnibus illuxerunt. Balius porò è Gallijs magistratus translatus est, Iurisdictioni & militiæ in sua nomo siue præfectura. Quòd autem Balduinus ad Ioannissam captiuus, Ternobum Hæmi urbem perductus esset, nec certior nuncius authorve eius mortis ad proceres adferretur, placuit concilio Henricum Baliuum Imperij Gallico more, velut Interregem, prodi. Aut hoc, Baronum atq; Equitum de summa Balduini virtute iudicium, aut hæc animi ipsorum moderatio, ambitionem ingenuo quodam pudore tenuit: cum, in tanta Principum & Optimatum copia, ne vnus quidem aliquis Imperium ambierit. Nam Balduinum, vt omnibus charissimum, ita omnium consensu Imperio dignissimum, tam superstitiosa sollicitudine, ac miseria viuere cupiebant, vt viuere crederent; quanquam & Exercitum concisum esse, & ipsum à Barbaro hoste ab ipsa immanitate ingenerato captum scirent. Interea populares Græci, Armenios Henricum subsequi iussos, nec opinantes & impeditos sub sarcinis, coniuratione facta adorti, suo

in eos odio omnes ad vnum concidunt aut capiunt. paucis interiectis diebus, eodem Ioannissa Mysorum ac Tryballorum Rex immodicæ spei plenus, copiosissimum Exercitum conducit, cui facile fuit non repugnantes vincere. Eoq; oppida & castella capit, ac ciuitates ad deditonem perpulit. Cumani, quos esse Scythas antè diximus, rerum prouentu audaciores facti, Constantinopoli tenus excursionibus omnia populati, omnes vicos ædificiaq; , quo adire poterant, incendunt. Henricus Imperij Baliuus, Dandulus, Villharduinus, qui necdum Rhædesto maritima vrbe decesserant, quam inter & Constantinopolim trium dierum iter intercedebat, concilium coeunt, cuius deliberatio hoc habuit. placere Venetum præsidium Rhædesto custodiendo collocari, quod id oppidum ad Propontidem situm, in rerum Imperij partitione Dandulo attributum esset; Rhædesto enim conseruato, facilem Urbis Constantinopolis defensionem fore. postero die, nostri agmine quadrato Constantinopolim versus, viam capessunt. Eò itinere Selymbriam vicinam urbem perueniunt, vnde Constantinopolim bidui iter erat. Selymbria, inferioris Thraciæ maritima ciuitas ad Propontidem, loco edito in semicirculi formam constituta, olim, Selyos oppidum; cum veterum Thracum lingua, Bria urbem sonet, quasi Sely ciuitas dicta, situs opportunitate, incolarum frequentia, & crebro vltro citroq; commeantium nauium appulsu, opulentissima, triginta fermè passuum millibus Constantinopoli procul, mari verò, vnius diei paulò minus itinere abest. Oppidum igitur Henricus præsidio de suis copijs transcripto, firmat; quoniam id fratris Imperatoris vsu non modò proprietate esset; & oppidanos ad sustinendum Scytharum impetum, defendendumq; patriam magnifica concione in foro habita, confirmauit: continuò viam Constantinopolim pergunt, vbi hilariter simul & honorificè à Ciuibus, præsidarijsq; militibus accepti, vt quorum aduentus omnes metu soluisset. Cunctis enim Imperij oppidis, castellis, vicis, & ciuitatibus, præter Constantinopolim, Rhædestum, Selymbriam amissis, & in Ioannissæ ditionem redactis, Vrbi maximus pauor incidat, adeò vt in ea propè desperatis rebus tumultuaretur. Ultra autem Propontidem & Hellespontum, in Phrygia, Æolide, Troade tantum Pægarum vrbs ad Propontidem, quam Cyzicum diximus à veteribus nominatam, in Imperatoris ditione tenebatur. Cætera omnia Bithiniæ & minoris Asiæ oppida, Theodorus Lascharis occuparat. Ea res Baronibus vehementer dolebat. Itaq; de Baronum sententia, Nubilonus Suefsionum Episcopus, qui eximio rerum vsu,

& spe-

& spectata facundia clarissimus habebatur, Nicolaus Mayllius, Ioannes Blesensis, viri prudentes, efficaces, assidui, constantes eliguntur, qui in Italiam profecti, ab Innocentio III. Pontifice Max. à Francis, Flandris, ab amicis & fœderatis demum populis, opem cadenti Imperio, peterent. Interim Barones cum Exercitu in statione & præsidio urbis, quanquam ea res magni angoris esset, & curæ, manerent; sed quod illos tanta spes Urbis defendendæ teneret, quantus amittendæ metus ante ceperat, laborem sibi libenter imperant, atq; ita, ad Penthecostem diem, qui eo anno in IIII. Kalend. Iunij incidit, conquieuerunt. Ad has tamen communes ærumnas, maximus malorum cumulus, Henrici Danduli Venetiarum Principis morte accessit, cuius consilio Imperium Constantinopolitanum stetit, & floruisse, si eo viuo ignotum inuidia voluit, mortuo sanè quam cecidisse aperuit, cessit quidem è vita suo magis, vt qui senectutem propè emeritam haberet, quàm suorum tempore; alienissimo etiam Imperij tempore. Hunc Veneti honorificè elatum sepulchro in Diuæ Sophiæ atrio condiderunt. Idem pariter, & Galli luxere. Hæc Villharduinus. at illa, quæ in omnium animis ac linguis palàm feri debent, tabulis publicis consignata fideliter transcripsimus, optimum bellatorem fuisse, optimum Principem, idemq; optimum Imperatorem, corporis robur atq; animi prudentia, & consilium, regenda Reipub. virtusq; classe CCC. amplius nauium numero gubernanda, perspectum facilè ostendit. Is, natus quatuor & octoginta annos, omnibus XLvirum sententijs, anno post CHRISTVM natum MCCCII. Kalend. Iunij Urbis Principatum adeptus est; & XIII. annos Reip. quam maxima vigilantia & sapientia præfuit. Rem nummariam ita constituit, vt commodorum Ciuitatis Venetę, reliquorumq; populorum ipsi censitorum rationem duceret, vt quid in nummis quisq; haberet, æris & argenti flatorum nota meliore grossos vocabant, certò sciret, cum antea Venetijs monetæ vsus vel rarus, vel potius nullus esset. Captiones quoq; forenses, quibus quasi præstigijs miseri rei implicabantur, singulari facilitate resoluit, & refellit; itisq; adè ipsam, antea durum & strictum, vt interpretum leguleiorum, atq; librariorum cauillationibus eximeret, Collegio Examinatorum, vt vocant, instituto, æquius melius reddidit. quorum munere cum rerum causæ plurimarum, tum rerum publicarum, ac priuatarum fides, quæ testibus, tabulis, argumentis quæritur, præcipuè explicatur atq; expenditur; vnde vulgò nomen acceperunt. De criminibus quoq; è iuris formula, leges pulcherrimas de doctissimorum hominum consilio

primus

primus edidit; ab præcessore Aurio Maistropetro antea inchoatas, quibus fontes plecterentur, & concepti sceleris penas darent. ijs, postmodum paucis adiectis, ad hanc diem utimur. de censura morum, & quæ ad tranquillum Ciuium statum pertinerent, cogitauit; & perfecisset, nisi bella interpellassent. In quibus sibi ærumnosus, suis autem Ciuibus fœlix fuit. Nam rei naualis scientia, quæ in Veneta Rep. ceteris rebus omnibus gratia, & dignatione præstat, quæq; Venetias per tot annos, in amplissimo maris Imperio collocavit, ipsam Rempub. beavit, atq; ad summum perduxit. Siquidem res maiorum virtute partas, non solum incolumes seruauit, sed multo meliores, atq; ampliores fecit. Testis est perlocuples quadrans, & sesquuncia Imperij Constantinopolitani, quod ius in prædæ, manubiarumq; partitione, omnium voluntate qui vicissent, Reipub. Venetæ attributum fuit: vnâ & ipsi Dandulo, eiusq; successoribus Ducibus, Despotæ Imperij nomen. concessum etiam ut purpureos calceos indueret: quod Regium insigne haberetur. Quæ communia cum Balduino Imperatore, & Imperij Baliuo, ad extremum vitæ spiritum gestauit, quadrantis, & sesquinciæ Imperij, Romanicæ titulo sumpto; qui honor postea non tantum Venetiarum Ducibus, sed Prætoribus etiam Venetijs Constantinopolim à Repub. missis, qui in quadrante, & sesquuncia Romani Imperij, Ducis vice ius dicerent, indultus fuit. Ea prærogatiua, Venetiarum Duces à Dandulo omnes, tituloq; Domini eius partis, sexdecim ad Delphinum vsq; sine controuersia, centum & vndecim annorum curriculo vsi sunt. diem circiter Kal. Iunij obiit, Christianæ salutis anno MCCV. & ad Sophiæ elatus, magnifico funere in Fani atrio, loculo è marmore sublimè ad parietem facto, conditur. Id sepulchrum ad vsque patrum memoriam, marmoreis Diui Marci insignibus, & Ducaria etiam infula exornatum, Mahomete II. Turcarum Imperatore, qui Constantinopolim cepit, atq; in Turcarum potestate redegit, Fanum Diuæ Sophiæ in Mahometanæ superstitionis vsu reficiente, demolitum fuit. thorace, galea, & calcaribus, atq; ipso demum ab inueterato multorum annorum situ longè conspicuo Danduli ense erutis. & ab Gentile Belino Ioannis fratre, eximio eius sæculi pictore, qui apud Mahometem aliquot annis fuerat, in patriam reuertente, ad Dandulos Diui Lucæ Henrici Gentiles, Venetias postmodum delatis. facie rufa Dandulus, & statura procera fuisse traditur, glaucis oculis, quanquam eorum acies omnino hebesceret, sed tota corporis specie ad dignitatem apposita. ingens sui desiderium, Venetis, Gallis, bonis omnibus

nibus iuxta reliquit. Vixit annos nonaginta septem, valetudine com-
moda, atq; inoffensa. Moriens Henricus superstites filios reliquit
Raynerium, & Fantinum, ambo in vita honoratissimos. Fantinum
quidem aliquot post annos Patriarchatu Constantinopolis, morte
Mauroceni vacuo; Raynerium Diui Marci Procuratione dignatos.
Dandulo mortuo, Veneti qui Constantinopoli agebant, consilium
magistratus creandi, qui iuris Veneti vrbibus, atq; oppidis præffet,
communiter capiunt. Itaq; Marinum Zenum, hominem elegancia
ingenij, & sapientia insignem, sed supra cæteros Reipub. admini-
strandę vfu spectatum, diu multumq; in opera Dandulo Principi na-
uanda versatum, Prætorem eligunt; ea lege, vt quem posthac Vene-
tiarum Dux, Comitijs de more habitis, stato tempore, Vicarium eò
legasset, ei vti iusto Prætori cuncti parerent. Zenus ipso Præturæ
ingressu, eisdem Magistratus sibi habuit, quos pridem Dandulus in
morem Venetum instituisset, Iudices sex; Consiliarios quatuor, Ca-
merarios duos, & cum Conestabili, Aduocatores communes. Despo-
tæ quoq; Imperij, Dominiq; Romanix nomen, in titulis habuit.
Purpureos item calceos, Danduli more, induit. Idemq; inita Prætu-
ra, statim de beneficijs, quæ Feuda vocant, legem tulit; quæ Dan-
dulus Venetis antè fruenda in perpetuum Constantinopoli, atq; in
Thracia, assignasset, ea cliens nisi homini Veneto, ne resignaret, &
alienaret: qui secus fecisset, placere, eum quinque librarum auri
multam publico dependere, simul & qui conditionem accepisset,
iure Feudi cadere. Cæterum, Mysorum & Triballorum Rex Ioan-
nissa, ad IV. Kalen. Iunij, circiter Penthecostes festos dies, re, quo-
cunq; arma intulerat, ex animi sententia gesta, vniuersam ferè Pro-
uinciam prædabundus, impunè percurrebat. Cum igitur Cumanos
diutiùs in armis grauissima ætate in Thracix campis tenere non-
posset, quin vasis collectis, ob magnos solis feruores manipulatim
vno tempore in patriam repedarent, in Bonifacium Theffalonicen
versus, cum Mysis & Triballis in Macedoniam iter expedit, quem
vnum ex omnibus Francis sibi negotium faceffere sentiret. At Mar-
chio Monferratensis, nostrorum in Adrianopolitanis conuallibus in-
felicis pugnx nuncio perculsus, vixdum ex dolore resederat. adhæc
hostis aduentu conterritus, re infecta ab Nauplio suas copias ex Pe-
loponneso, superatis Thermopylarum angustijs, protinus Theffalo-
nicen reducit; & eam vrbem, multitudine militum, tanta quantam
cogere potuit repentè munit. Eodem tempore, Henricus Imperij
Balius quàm maximis potest copijs, Græcos quod supra præstitæ
fidei

fidei sacramentum efferatos animos ab Imperij studio penitus auertissent, pleno gradu tota Thracia persequi; atq; in terga Tzurulo tenus, vnde Constantinopolim iter est tridui, instare. Tzurulani Græciq; & vitæ & excidij metu, & sua mobilitate impulsî, sine cunctatione, ne præconis quidem voce audita, salutem fortunaſq; omnes, in Henrici potestatem ponere; confestimq; sese in eius fide mansuros confirmare: tantumq; pœnam rebellium deprecantibus, Henricus pro sua clementia, & mansuetudine ignouit, tametsi genus leuissimum, & ad motum fortunæ moueri solitum, difficilè Imperio fidem seruaturum intelligeret. Inde proximam Arcadiopolim adëquitat. Eam propugnatoribus nudatam, ac desertam offendit, quòd Græci, siue se vrbis defensionî impares agnoscerent, siue perterriti ne deditioe pro suo maleficio præcisè negata, pœnas periuræ rebellionis darent, spe salutis in fuga constituta, alius aliò, perfugerant, atq; euagati erant: ac deinceps Balius rectà Beroen Thraciæ urbem mediterraneam, Græcorum defensorum frequentia & munitione, præter cæteras adornatam, gradum infert. Ex quo supplicum deditio opinione omnium citior, libentibus animis accepta: quòd, is gradus, ad summam victoriæ factus esse videretur. Paucis post diebus, Neapolim maritimam Thracum ciuitatem accedit, Christopholim vocant, oppidumq; ad deditioem voce præconis vocat. Id oppidum è Thracia, Macedoniam ingredientibus, primum obtingit, ea Thraciæ parte constitutum, quæ ad Strymonicum sinum vergit, Contessæ vocant nautæ, Atho monti aduersa. Neapolitani, quamquam ab equis & armis benè parati, Græcorum auxiliarium etiam maximo numero freti, cum nostros tota mente, atq; omni animi impetu, capiendæ vrbi imminere viderent, magis ad eò cupiditate prædæ quàm victoris gloria, nam apud Exercitum pleriq; clariores, quàm honestiores, quibusq; præda, quàm palma potior esset; nihil enim pensi habebant, dum ditarentur, Henrici clementiam experiari, quàm militum rabiem periclitari maluerunt. Sed interim dum alia vrbis parte deditiois leges disceptantur, nostri alia urbem clanculum eo astu inuadunt, vt Baliuum, atq; oppidanos, qui de deditioe agebant, planè fefellerint. qua de re, cum Henricus grauiter angî, cuius honor, Imperijq; ad eò maiestas ageretur; tùm verò ciues eius belli violatum, dolenter quæri; propterea Baliui Imperij fidem obtestari. Franci, ipso in urbem ingressu, Græcos obuiam cadere, alios in seruitutem rapere, oppidum compilare atq; diripere. Cæſorum quidem magnus numerus, sed captiuorum maior. Ita, Neapolis Thracum,

Thracum, insanæ credulitatis pœnas dedit. nostri, ibi triduum commorantur. Græcis reliquis, & oppidi expugnatio, & strages, tantum metum iniecit, vt omnibus Thraciæ oppidis & castellis desertis, partim Adrianopolim, partim Didymoticum perfugerint, quòd se eorum locorum munitione, salutem tutari posse confiderent. Interea Rex Myssiæ Ioannissa, nihil oscitans, in Bonifacium Monferratensem in Macedoniam descendens, ad urbem Serras, copias omnes ducit, militem hortatus, vt gradum adderet. Serræ, Macedoniæ amplissima ciuitas est, ad Thraciæ fines, Atheniensium quandoq; Colonia, Amphipolis idè antiquis dicta, quòd Strymon amnis, ex Hæmo delapsus, urbem circumfluat, & peninsulæ forma oppidum amplectatur; à quo situ, vrbi postea nomen datum. In ea hodie, Orthomanorum Regum moneta, peculiari inter cæteras officinæ sede, cuditur. Eius oppidi tutelæ Bonifacius Marchio præsidium validissimum, de suorum numeris delectum dederat, eiq; Hugonem Agrippinensis Colonie magni animi, magniq; nominis Ducem, vnà & Guilielmum Arelatensem ipsius Mareschallum, de suis manipularibus præfecerat. Ioannissa igitur celeriter Serras profectus, omnibus copijs urbem circumdedit; mox commisso prælio, & multorum strage edita, nequaquam sustinentibus nostris, suburbium vi capit. Coloniensis, cum suis propugnans, vulnere medio oculo accepto, cadit. eius morte, qui fortissimus Dux, fortissimusq; bellator omnium opinione habebatur, tantus pauor Exercitui incessit, quum pluribus in locis pugna ederetur, & quòd maximè terrebat, sagittarum procellis vndiq; sternerentur, vt iam acies fluctuaret, compulsiq; in oppidum cum se nihildum à metu collegissent, quæ in illo vestigio temporis reliqua salus erat, consilij ancipites in arcem se recipiunt. Eò Rex vrbe capta, machinas celeriter admouet. qua re, nostri insueti obsidionis, magisq; hostem laceffere, quàm bellum defendere assueti, conturbantur. nec enim arcis situm planè oculis collustrarant, & commeatus qui vix biduo sufficeret, ex penu atq; horreis renunciatus, magnum pauorem iniecerat. quare non ita post de deditioe proloquuntur, quem animi languorem atq; imbecillitatem, tota nobilitas illis exprobrauit. Rex Ioannissa has deditiois leges dixit. Si Franci arce decederent, illis ad suos saluis rebus, incolumiq; præsidio, tutum iter fore. reditus gratia XXV. Proceres quos præcipuo honore haberet, iuratos comites qui eos cum armis, & equis dirigerent & custodirent, adhibere: pollicitus illis neq; equos, neq; arma adimere; deniq; aut Theffalonicem, aut Constantinopolim, aut in

Hungariam, aut quò potissimùm horum locorum adire mallent, eò tutos dimittere. Rex fide data, equites ad se salutatum introductos, placidè refalutat, tabernaculo in proximo posito regificè accipit. Ita muneribus prolixè donati, triduo mansere. mox, cum comitibus se in viam dederunt. Sed Mysus, vt ea natio inhumana est & infida, suis equitibus imperat, vt nostros in via deprehendant, miseros, spoliatosq; rebus omnibus, expilatos, nudos, & excalciatos pedibus, qui diurnitate belli defatigati languerent, vixq; corpus in corpore haberent, superatis Hemi iugis, in interiorem Mysiam producant, quò lassitudine de via enecarentur. at virtute & robore qui valerent, qui peregrinationis patientes essent, eorum ceruicibus capita abscinderent, vt accumulata feritate, procul Exercitu ipsius perfidia contereretur. Ita Rex sedifragus, contra ius gentium ac fas, in nostros iurata pactione deditos, & ad terram arma projicientes, atrocissima cæde grassatur, & crudeliter excruciatos perdit. Eò euentu, vt ingens hominum multitudo mortem suppliciter deprecantium, paucorum dierum spatio crudelissimè fuerit trucidata. Itaq; nostri incommodum, quod omnium bellorum detrimenta antecessisset, acceperunt. Rex è vestigio, in Bonifacium capitali odio incitatus, Serrarum vrbe cum arce complanata, itineribus diurnis & nocturnis quàm maximis potest, nihil eum retardantibus fluuijs, in vnum illum inuolat. Sub idem tempus, Henricus Imperij Baliuus ad Adrianopolim castrametatum proficiscitur, eamq; vrbe celeriter vallo & fossa circumdat. Sed obsidionem plenam periculi videt. nam pro muris, atq; de muro qui propugnarent, Græci Scythæq; innumerabiles ob oculos stabant: deinde nostros crebris ex vrbe eruptionibus, in tantas angustias vrgebant, vt nusquam per Adrianopolitanum agrum ad prædam discurrerent. cum alij castris vltra Baliuum factis, commætu, qui supportari poterat, nostros facilè intercluderent. His difficultatibus impediti, ne frumentatum quidem, nisi coacta manu, adire poterant. capiunt consilium exeundi castris, vt alios pro vallo, & fossa statuunt; aliorum aciem dirigant, quæ obsessos omni vi premeret; alios armis, scalis, machinisq; omnium generum faciendis adscribant. Sic, ab omnibus rebus expugnationi necessarijs, parati & instructi, vrbe aggrediuntur. Sed neq; virtute, neq; ingenio, atq; arte, vrbe admodum quam munitam, capere potuerunt. quin potius (ita paruo momenro magnæ rerum inclinationes fiunt) obsessores ipsos obsideri videres, deinde fortissimus quisq; grauiter sauciatus. hæc incommoda incommodiora Petri Braiaquelli lapide in ad-

aduersam frontem balista misso icti, lethale vulnus reddebat, quòd eò luctuosius fuit, quòd is vulgò equitum, maiorem virtutis opinionem haberet: sed è conflictu elatum, & lectica in tabernaculum deuectum, medicus curauit. quum magnus Deus Francorum precibus vocatus, susceptis votis, pro Braiaquelli salute, præsens adesset. Balius obsidione parum procedente, immò re desperata, secum Exercitu, multis detrimentis à ciuibus atq; Græcis, in nouissimum agmen instantibus acceptis, Pamphilum, tanquam in portum recipit. Ibi statiuca castra duos menses habuerunt, interdum populabundi circumiectas Thaciæ regiones Didymoticum versus, atq; aliorum vagari. Ciuitatum agros, nisi qui fructuum & frugum vbertate inuitarent, circumeundo magis quàm obeundo, magna prædarum copia sese explebant: eo tempore hybernorum speciem, qui more militari, appetente hyeme, ingruebant, Pamphili agitantibus. ad quam urbem etiam merces commeatusq; proxima Rhedesto, ac maritimis Propontidis ciuitatibus vicinis, largè inuehebantur. Sed tantisper Balius Imperij omisso, quod series historiæ postulat, ad res Venetas veniamus. Raynerio Dandulo in Patris Henrici Venetiarum Ducis Principatu vicario, nondum de illius morte nuncio in urbem delato, Rogerius Maurocenus vsufructuarius Apsoensis Comes (qui comitatus in altera Absyrtidum Flanatici sinus insula ad maritimam Liburniæ oram, Ossarum vulgò dicunt, sicuti Arbensis in Illyrio, & nonnulli alij, hodie iuris est annui, eius qui Reipub. videtur) Rogerius Permarenus, Benedictus Grilionus, Paulus Quirinus Senatores primarij, à Reipub. Constantinopolim legantur, cum ipsius Raynerij litteris, & his mandatis nominatim, Reipub. nomine Balduino Imperium gratularentur, quem nondum in prælio à Cumanis captiuum factum intellexerant, idq; Rempub. ex animo gaudere testarentur. Itemq; Senatam Venetum actorum Danduli Patris, in Vrbe Constantinopoli, & quadrante Imperij authorem profiterentur, deq; his tabulas publicas confici curarent, & confectas in ærarium referri. Sed & hæc vniuersim, quæ commodo Reip. fierent, mandata habebant. IVviri Legati in Vrbe Constantinopoli honorificè accepti, de Balduini captiuitate, de Henrici Danduli Venetiarum Ducis morte, cognoscunt. Zenum quoq; concilio publico Venetorum omnium, qui Constantinopoli fuissent, Prætorem & administratorem quadrantis, & sesquunciæ Imperij lectum. Ea de causa Zenus, vt erat præstanti ingenio, atq; vsu rerum singulari Senator, concilium cogit. In eo, Legati postulant, vt

beneficia, siue feuda, quæ Dux Dandulus in vita de quadrante, & sequencia Imperij tum in vrbe, tum in Thracia, Macedonia, aut Epiro cuiq; attribuisset, quæq; posthac alij pro iure attribuerent, nulli à possessore, nisi Veneto homini alienari possent. Zenus Prætor de concilij sententia, Legatorum postulationes dignas videri, de quibus tabulæ confierent, & in ærarium referrentur, pronunciauit; moxq; muneribus donatos, attributo commeatu & nauigijs, quibus Venetias transportarentur, domum dimisit. Dum hæc agerentur, Patres Venetijs de Danduli morte certiores facti, XIII. Kalen. Augusti, nuncius enim actuaria naue Venetias celeriter aduectus erat, Petrum Zianum, Sebastiani Principis filium, vsufructuarium Arbæ Comitum, quæ Scardona Illyrij insula antiquis fuit, & eo tempore Consiliarium, cui multum recens Sebastiani Ziani clarissimi patris memoria suffragabatur, omnibus XL virum suffragijs, Nonis Augusti Ducem declaratum excipiunt. Is è vestigio vt Veneti annales tradunt, non domum suam, sed palatium ad Diui Marci Ædem pertinens, populi coactu migrat; Vir egregiè probus, atq; idem æquus, & cum morum suauitate, liberalitate, ac munificentia, tum verò summa in Deum pietate, Patribus, & Ciuibus iuxta gratiosissimus. Sed ad Ioannem Regem Mysiæ regrediamur. cui, vt modò posui, Serræ deditæ, eiusdem iussu cum arce funditùs deletæ sunt, omnibus paulò post contra fidem deditijs ad vnum necatis. Is secundarum rerum successibus audacior factus, extemplò Macedoniam ingressus, Theffalonicem prouincię Metropolim adequitat. ad vrbe, atq; in Theffalonicensium agro, complures dies commoratur. Bonifacius Monferratensis Theffaliæ Rex, opinione grauius, Balduini sui, & Imperatoris, & Patroni calamitatem, Theffalonicæ lugebat; merebat etiam Barones, qui funesto illo prælio fedè perierant. dolorem cumulabat Serrarum deditio, ac suorum equitum, per summam Regis perfidiam, interitus acerbissimus. Mysus, equis excurrendo fessis, & fractis, cum Bonifacium opprimere non posset, cui vni ex omnibus infestissimus erat, & inimicior quàm Balduino, progredi destitit; & mutato consilio, per Hæmi rupe in Regnum redijt. De Philippopoli autem paucis dicendum. Philippopolis ad Hebrum, quem Marizam dicunt, Thraciæ ciuitas, sub Rhodope, partim in collibus, partim in planitie sita; oppidum antea, mox à Philippo, qui post Gordianum imperauit, condita, Philippopolis appellata est; à quibusdam Trimontium, ob situm, quòd tribus quasi montibus cingatur, dicta est; Constantinopoli nouem dierum itinere abest, omnium

nium Thraciæ urbium clarissima, & munitissima. Hæc ciuitas per se infida, apertè cum Raynerio Traiectensi domino suo, Imperij beneficiario bellum gerere cepit. nam paulò antè Balduinus Imperator, Philippopolim, cum agro ac reliquo ciuitatis censu, Traiectensi de Imperio benemerito, atq; etiamnum benemerenti, iure feudi (vt vocant) tribuerat, quod beneficium in ærarium Imperiale relatum esset. Ita q; ciuitas Balduini casum, Blesensis, Baronum q; interitum ac Francorum stragem quàm maximam, Serras expugnatas atq; euerfas, cum fama accepisset; sciret etiam Traiectensem patronum à suis necessarijs & cognatis, atq; adè ab Raynerio filio, ac nepote, vel per indignationem, parentis iniustitia, ortam, vel rerum desperationem, de hostis florente Fortuna præsumptam, vt desertum nomen Francicum, sic omnino extinctum esse putauit; atq; ita stirpitus eradicatum, vt non modò posthac fruticari, sed ne efflorescere quidem posset. Infelicius igitur fortunam infectata, ad Myfi potentiam, atq; opes maximas deuolauit, se q; ei dedit: ac, ne sine munusculo ad Regem perfugeret, Traiectensis domini prodicionem apportat: pollicita, si Philippopolis muro adequitaret, si armatum se tantum ad urbem ostenderet, clàm, palam'ue in urbem introducere. hoc clandestinum cum hoste colloquium vt Traiectensis rescuit, hoc vnum præcipuè extimuit, ne ciues se Regi viuum traderent. Ita q; diffusus se tueri posse, quod valde cuperet, suas copiolas colligit, suburbio quàm præteriret, vbi Philippopolitis, qui ciuitatem Ioannissæ vltro dediderant hospitia facta erant incenso, diei itinere continuo Stenimacum castellum petit, quod Philippopoli sex millium interuallo abesset. Stenimacum Thraciæ oppidum est, in Philippopolitana Strategia, ad Rhodopen sub radices montis situm, cum arce, prærupto in colle qui vrbi incumbit. Constantinopoli oppidum nouem dierum itinere abest, hodie Turcis maiori ex parte dirutum, Stamacum appellatur. Oppidum id popularium multitudine, sed qui non magnum rei militaris vsum haberent, satis pro tempore refertum; at frumenti, commeatusq; ita inops, vt ex omni copia, ne diarium quidem suis posset suppeditare. Eò, se cum sua manu abdit, vitamq; ibi tredecim menses, parcè ac duriter traxit. nam rerum inopia, eò hominem adegerat, vt ei necessè esset carnibus equinis victitare. hoc etiam Traiectensem incommodè habebat, quòd cum inter Stenimacum & Constantinopolim nouem dierum via interesset, rari vltro citroq; internuncij mitterentur. Rex Myfiæ à ciuibus facile persuasus, è vestigio Philippopolim Exercitum dirigit, tormenta muralia menibus

menibus admoturus, ni protinus se dederint, & urbem obfidione cincturus, ni ad eius conspectum (quod Rex fidem & iusiurandum dedisset, omnes ad se æquo iure habitos iri) protinus deditioem faciant. At verò, postquam Mysus in manu habuit, consueta perfidia vsus, in Græcos sæuit: vulgus omne ferro de medio tollit, idq; in urbis Archiepiscopi oculis; honestiores, excruciatos necat: partim viuis cùtis detracta est, partim caput ceruicibus demessum: reliqui in catenas coniecti, & his constricti raptabantur. mox urbem diruit, domibus, palatijs, omniq; ædificiorum genere formosissimam, non modò deformat, sed muris, turribus, arce deiectis atq; euerfis, solo adæquat. Ita Philippopolim tertias pulchritudinis ciuilis, ingenij, ac dignitatis virùm omnium Imperij urbium modò sibi vindicantem, tanquam cadauer, non sine lachrymis proiectum videres. Sed Henricus Imperij Baliuus, qui extremum Autumnum Pamphili egerat, quæ urbs ad mediterranea Thraciæ, inter maritimam Rhædestum & Didymoticum castellum constituta est, ineunte hyeme, quo tempore miles conquiescit, cum suis intimis, de Rufio, quæ Topiris olim fuit, consilium capit: vtrum præsidium eius tutelæ, quod ciuitas inter Strymonem & Nessum media, agri vbertate nulli cederet, & is locus Thraciæ umbilicus esset, ad bellum gerendum peropportunos imponendum censerent, necne: omnium consilium fuit, Urbem rebus omnibus munire. decretum itaq; præsidium centum quadraginta equitum, complurium Centurionum in equis, cui Theodoricus Losius Imperij Seneschallus, vnà & Theodoricus Teneromondanus Imperij Conestabilis, præessent. quos Imperij magistratus præsidiarios & militares, Balduino Imperatore declarato, iuxta patrium Galliarum ritum, vbi sine discrimine hoc magistratu funguntur viri militares & togati, ex Baronibus creauerant, eosq; patrijs nominibus vocabant. Eò confestim Henricus Baliuus Imperij, centum & quadraginta equites, magnumq; numerum Centurionum, in equis mittit. iussos, quod Imperij commodo facere possent, quàm latissimè vagari: Græcosq; & colonos armis laceffere, & quocunq; adirent offendere, quiduis facere, dum aliqua hosti incommodarent. Ipse, Beroen ad reliquias Exercitus proficiscitur. ibi, centum & viginti equitum turmam, & magnum Centurionum numerum, qui equo mererent, collocat: inde Arcadiopolim milite Veneto munit. inde Neapolim Thraciæ, Theodorum Branam Græcùm Equitem tutatum allegat. is Branas, Agnetem sororem Regis Franciæ vxorem duxerat. ideoq; vnus ex omnibus cum Francis semper sentiebat, cum cæteri

Graci

Græci rerum Francicarum euentum speculantes fide vacillarent, aut nos odissent. huic vni Græcorum, quos vulgò fortunæ quàm fidei, religionis quàm veritatis sequaciores Franci semper fenserant, maximum rerum suarum fidem habere, quòd eum pietas erga patrem, cuius iniuriam vlcisci miserè cuperet, & illustri affinitas cum Franciæ Domo, vt Græcis inimicissimum, ita Latinis, siue sua sponte, siue quòd eos solos pietatis vindices videret, amicissimum faciebant, cum per eos solos, pietatis laudem, ac fructum capere speraret. In recenti enim memoria habebat, Alexium Branam patrem Equitem maximè generosum, & vetere obsequio, insigni studio, atq; affinitate, cum Angelis Constantinopolitanis Imperatoribus inclutum, ab Isaacio Augusto Imperatore, viuum indignis modis habitum, & mortui caput ad ludibrium omnium, sceleratamq; contumeliam, in mediam aulam prolatum: atq; eodem, ad spectaculum, matrem captiuam, femina primariam, ac pudicitie quàm generis laude nobiliorem, vocatam. ita, quanto odio Græcos, tanta fide, & benevolentia Latinos complectebatur. Solus igitur Branas Franciæ dignitatis fautor, & adiutor Neapolitanis præficitur. Arcadiopolitæ, & Neapolitæ, siue Ducis Branæ singulari amore, siue natura in Francum procliuiore, suo sumptu continens bellum cum Græcis gerebant, ex quo finitimorum graues inimicitias sibi crearent. Balius rebus commodè, vt in incommodis, institutis, Byzantium cum sua manu redit. Vt igitur Henricus Imperij Balius Beroc ad hyberna Constantinopolim, mense Octobri redijt, ab eo Zenus Prætor postulauit, veteres pactiones à nobis antè memoratas, quas Dandulus Princeps cum Balduino recens creato Imperatore, de quadrante, & sesquencia rerum Imperij fecerat, per arbitros diuisionis Imperij datos à Balduino, Flandriæ & Hannoniæ Comite, qui paulò post Imperator delectus est, & eodem ipso Dandulo Venetiarum Principe à Bonifacio Monferratense, à Baronibus, ac reliquis Votiuis militibus, idest Peregrinis, qui communibus armis Constantinopolitanum Imperium acquisiuerant, & à Balduino Imperatore iam declarato confirmatas, vt iureiurando renouet. Præterea, illa pactione concilio publico prioribus addita, Henricus Balius Imperij Zeno Prætori Veneto pristinis quidem legibus adiudicauit, quas à nobis ex eodem tabulario Veneto, Laurentij Massæ, viri doctissimi, eiusdem Reipub. à secretis, opera expromptas, non abs re visum est, hoc quoq; loco referre. Hæ, in huiusmodi ferè verba conceptæ. Imperatori, Regni aut ampliandi, aut tuendi causa, in expeditionem

nem proficiscenti, milites Imperij, idest Vasalli vulgò dicti, ex Kal. Iunij, ad III. Kalend. Octobris (is dies Diuo Michaeli festus est) suo sumptu & stipendio militante. Milites Imperij Franci, Venetive, priuilegiarij, qui hostem Imperij finitimum habebunt, dimidium eius temporis suo sumptu, & stipendio nauant. Illi ijdem, si vicini hostis incursionibus, & repentinis, ac quotidianis iniurijs vexentur, ac infestentur, eius temporis vacationem habent. Hoste cum Exercitu Imperij terras deperditum, aut populatum ingresso, milites Imperij, siue Clientes, præter legitimos dies & pactos, quantum temporis concilio publico videbitur, Imperatori, suo sumptu militando. his seruitijs, oneribus, & operis, Vasalli, & Clientes Imperij, Venetive priuilegiarij, Francive, dum possessiones, & feuda in Imperio habebunt, alligantur & tuentur. Imperator ceteros sumptus pro Imperij ampliacione, aut defensione, de Imperij fructu, ac censu facito. Idem, concilio publico de Imperij tuitione dicto audiens esto. de Imperatore militibusq; Francis, ac Venetis, his legibus minus obtemperantibus, Venetorum & Francorum, iudicium eius rei ergò selectorum, animaduersio esto. Imperator, nihil contra leges ac iura agito. Siquid commissum, eorundem selectorum iudicium esto. Quando verò militiæ onera grauiasunt, eo nomine feuda (quæ nihil aliud sunt, nisi beneficia bellica) vt singulis clientibus tributa, quorum fructibus se ipsi in armis sustineant, ita Augusto cum Imperatoris appellatione, totius Thraciæ quadrans adiudicatus esto. Actorum Henrici Baliui, Danduli Ducis, & eius VI. Consiliariorum, Baronum, Marchionis quoq; Bonifacij, & eius Consiliariorum, si que pactiones informandæ sunt, addendo, adimendo ve cognitio esto. Hæc Henrico Imperij Baliuo, & Marino Zeno Prætore in Blachernij palatij aula agentibus testes, hinc quidem rogati, Ioannes Faletrus, Ioannes Maurocenus, Marcus Dandulus, Ioannes Balastus, Marinus Valaressus, Andreas Molinus magistratus Veneti, à Baliuo autem Gotthofredus Villharduinus Romaniæ & Campaniæ Mareschallus, Conon Bethunius, quem superius Imperij Prothouestiarium diximus, Petrus Brachiolus, Manasses Insulanus, maior honorarius Coquus, Macharius Sanmanechaus Panetarius, Milo Priuinus Pocillator, Equites, omnes honorarij Imperatoris ministri. At Rex Ioannissa, nihil oblitus quod suæ incolumitati, ac dignitati conducere arbitraretur, idem valde à pecunia, & suo milite paratus, quòd omnem ferè Thraciam rapacissimè diripuisset, Cumanorum, quos Scytharum genus diximus, innumerabilem multitudinem trans Istrum, spe stipendij

stipendij inuitat. Iis Hæmo appropinquantibus, Myfos dispartitis
 muneribus adiungit, eo consilio, vt Transalpina regione superata, in
 hostilem agrum irrumpant, & latè prædatis finibus, ferroq; & incen-
 dio cuncta absumant. Igitur, tertia post Natalem CHRISTI Do-
 mini hebdomade, communicatis viribus, hyeme iam præcipitante,
 Thraciam populatum dimittit, sed præcipuè Adrianopoli atq; Di-
 dymotico opem latum, quòd in sua fide & tutela essent. Cumanis &
 Valachis in vnum coactis, atq; multitudine in dies crescente, spe-
 cie tanti Exercitus, animi quoq; Regijs creuerunt. eà fiducia, in Fran-
 corum castella, inexhausta auiditate adequitare, atq; incurfare. Theo-
 doricus Teneromondanus Imperij Conestabilis, alter præsidij Præ-
 factus, qui aduentantium Barbarorum motum præsenferat, certior
 factus III. Kalen. Februarij, Cumanos & Valachos in quadam villa
 satis oscitanter corpora curare, eò cum centum & viginti equitibus
 iter nocte continuat; paucis Topyris, quod Rufium diximus, defen-
 sioni relictis. Cum diluxisset, se in villam incidisse cognoscit, in qua
 Cumani, & Valachi iacuerant, & pernoctarant. Ita q; de improviso
 irruunt, vt ne à colonis quidem sentirentur, militesq; Regios Cuma-
 nos, nec opinantes, ferro occupant, stragemq; horribilem edunt. cæ-
 sos spoliant, equos ad duodecim secum abigunt. Mox cæde facta
 sese in viam Topyrim versus conijciunt. In illo ferè temporis vesti-
 gio, Myfi, Scythæ, & Valachi ad septem millia numero, ad arma, ad
 equos concurrere, ad nostros adequitare iniurias vltum; ita, vt bene
 mane Topyrim venerint. Nostri, & hi perpauca defensores, hostis
 aduentu exterriti; portas claudere & in muris consistere. Eò factum,
 vt hostis, cum neq; scilas, neq; quicquam quo munitiones disturba-
 ret secum conuectasset, re infecta recederet, eumq; suæ temeritatis
 puderet ac tæderet. Huic, vix tria à Topyri passuum millia progres-
 so, Franci in reditu, Duce Teneromondano, pridie Kalen. Februarij
 occurrunt. qui, cum se in hostem incidisse sentirent, nequid indi-
 gnum Francico nomine, & rebus ab se antea fortiter & præclare ge-
 stis, animo conciperent, sese non deserunt. Teneromondanus Co-
 nestabilis suas copias repentè in quatuor acies distribuit & instruit,
 eo consilio, vt nulla fugæ significatione Topyrim lentè festinarent,
 qui paucorum tanquam portus esset. At Cumani, Valachi, Græci
 pedetentim, quæ maxima multitudo erat, populari tumultu collecta,
 quæq; Regijs auxilio, agmen clausum venerat, in nostros infesti
 adequitare, nouissimos incitatis equis premere, magnisq; incommo-
 dis afficere. Theodorici Alostensis Seneschalli manus, cui Villanus

eius frater præerat, quòd Theodoricus Imperij Senefchallus Constantinopolim ad suum munus decessisset, postremum nostrorum agmen muniebat, ac tuebatur. In hanc aciem potissimum Cumani, Valachi, Græci, vndiq; ingruentes, sese atroci ululatu edito, circumfundere, & certatim inuolare, equos confodere, omnia miscere, maximi clamores excitati; tanta etiam impressio, & tam vehemens in nostros facta fuit, vt turbatis ordinibus cum impetum sustinere non possent, hostis in medium penetraret. Constat Andream Vrboesum, Ioannem Coisium, atq; alios fortes viros medio agmine sustentando, maximos labores exudasse; hostisq; impetum ita repressisse, vt in Teneromondani Cchestabilis primùm, mox in Caroli Frainesij aciem propulerint. Nostri paucorum virtute subleuati, ad primum à Topyri lapidem procedunt, vnde ipsam urbem ab oculos constitutam cernerent. Regij indignantes Francos sibi eripi, animosius nostris in terga instare, equites atq; equos certius configere, vltra nostros progredi, vt circumclusos Topyri intercluderent. Scythis enim equitibus qui leuis armaturæ sunt, vt scriptores tradunt, naturæ instituto, mira est in castris velocitas: vt quum procul abesse creduntur, proximi sint & improvisi obruant, quum verò paratum accinctumq; hostem intelligunt, eadem qua venerant, sese velocitate subducant. iterum, in aquatione & frumentatione coercenda, & intercepti commeatu insignis solertia. Sanè nec pugnant cominus, nisi multis à causis de victoria persuasi; atq; hoc consilij semper primo loco habent, vt vexatum incursionibus hostem, præterea fame, vigilijs, stationum molestia premant, tædioq; militiæ afficiant, ad copias transferendas & castra mouenda impellant, vt ponè sequendo, adoriri sparsos, & conficere imparatos queant, quibus artibus graues alioqui populi Romani legiones, haud rarò in Orientem magnis cladibus affecerunt. nunquam verò plus dampni ab illis est, quàm cum in planis locis bellum trahitur, & omnia vagis excursibus patent. Ita q; Scythæ equites leues, nostros cataphractos eminus feriebant: quos fugaces, nostri præ armorum pondere, cursu adæquare non poterant. Ita, cum Franci modò egregiè sustinentes, & modò renouantes impetum, eo euentu pugnarent, vt defendendo haud offendendo parum proficerent, & constitutum tenere iter non possent, cum Scythæ iam ab omnibus partibus se circumfudissent, & nostros velut prædam indagine clausam, venatoria consuetudine passim opprimerent, omnes ferè aut occisione occisi, aut capti. Luctuosum sanè certamen; vnde ex centum viginti maximè strenuis equitibus,

& spe-

& spectatæ virtutis, tantum decem Topyrim ad suos euaserint. Ea in pugna Theodoricus Teneromondanus Rufiani præsidij Præfectus, atq; idem Imperij Conestabilis ardentissimè pugnans, cum ab insignium cristarum ornamentis Balius Imperij à Barbaris esse putaretur, est obruncatus. Pariq; sorte, centum & decem illustris nominis & virtutis notæ equites, capto ab hoste eorum Signifero, capti, trucidatiq; sunt. In his fuere splendidiore, Aurius Insulanus Eques præstantissimus, qui cum Ludouico Blesensi Comite, suo Domino, ad sacrum bellum venerat; Ioannes Somponus, Andreas Vrboefus, Ioannes Coifus, Guido Confluentinus Rhenanus, Carolus Frainefus Gallus, secunda Constantinopolitanæ Urbis expugnatione muralis coronæ gloria nobilis, Villanus Aloftensis, Theodorici Aloftensis, Imperij Seneschalli frater, qui dum supremæ virtutis conatum edunt, adhortantibus Barbaris, vt se potiùs dedere, quàm interfici velint, cum his qui secum erant equitibus, ita obstinatis animis certant, vt patrio gentis more, fortiter potiùs cadere, quàm in hostium potestatem turpiter venire malint. Reliquorum cæforum, & captiuorum numerus, nec reperiri quidem, nedum recenseri potest. Cumani, Myfi, Græci, multo nostrorum cruore conspersi, cum iam cædis fatietas illos cæpisset vsq; adeò, vt plerisq; languescerent manus, re benè & feliciter certata, omnibus armis nostrorum & equis, ac vexillis, cæteraq; præda & manubijs ditati, relicta Thracia celeriter domum redeunt. Decem illi quos cæde ereptos diximus, quiq; Topyris tutelæ relicti erant, primis tenebris vrbe egressi, itinere totam noctem contento, Rhædestum benè mane perueniunt. Eius cladis pridie Kalend. Februarij acceptæ adeò funestæ & exitiosæ, nuncius Henrico Imperij Baliuo, ad Diuæ Mariæ Blacherniæ puluina, magna cum veneratione, & Litania Sacerdotum omnium, populiq; Constantinopolitani, armatis militibus de more templum intransibus, supplicatum procedenti, III. Nonas Februarij, qui dies Virgini Deiparæ, Christiana cæremonia ab candelis solennis est, atq; idem festus, offertur. Magna religione id delubrum Byzantij colitur: communis quippe omnium persuasio est, inibi stolam Diuæ Mariæ, præterea partem Zonæ, eiusdemq; vittas capitales, in vrna aurea à multis sæculis, summa religione seruatas, supplicantibus ostendi. Casum omnes merere, & tantæ stragis incommodum lamentari, suumq; vrbi fatum impendere, atq; instare dicere, quum inopinato nouæ, & prioribus quidem malis acerbiores clades, quotidie subirent. Eo die, Henricus Imperij Baliuus, com-

presso animi dolore de Selymbria maritima Propontidis vrbe tuenda, consilium exquirat, ne desperatis auxilijs, durius sibi consulere-
 rent. omnes censere, Selymbriae, quod oppidum ipsum bidui iter
 Constantinopoli oppositum, eidem vrbi aduersus maritimas, terre-
 stresq; copias, pro vallo & fossa esset, quod propinquum & primum
 hostem antecursorem praesentisceret, extremis temporibus perfu-
 giur salutis omnium certissimum. In praesidio repente eò Macha-
 rius Sanmanechaus cum quinquaginta equitibus mittitur. Non ita
 post, Rex Mysiae Ioannissa de equitum Francorum occisione cer-
 tior factus, tanta voluptate debacchatur, quanta in Barbarum ca-
 dere potest. nuncium enim eò optatiorem acceperat, quò is equi-
 tum numerus, ex omnibus Francorum copijs selectior fuisset, & pre-
 stantior. Proinde sibi maiores spiritus sumere, deq; nomine Fran-
 cico, ac stirpe radicitus excidenda, altius cogitare cepit, quòd eos
 ex suo ingenio metiens, nunquam quieturos diceret. Ex templò ad-
 mirabili conquisitione, de Cumanis quos Scythas diximus, Mysis,
 Graecis (quoniam superiori populatione, nostri equitatus maxima
 parte caesa, egregiam operam nauassent) vndecunq; potest, maxi-
 mum militum numerum colligit. cum hoc Exercitu, iterum Thra-
 ciam ingressus est. ad eum vndiq; Legati de pace mittebantur, qui
 se, suaq; omnia Regi dedicarent. nec id mirum. tanti enim Exerci-
 tus, tot victorijs fortunati terrore, omnium etiam per se fidelium,
 voluntatis commutatio facta est. Veneti, qui Regem paulò antè ad-
 uentare audissent, eiusq; aduentus fama, vel constantissimos à Fran-
 ciamicitia, & fide facile detorqueri viderent: quando sibi non cum
 armato hoste certandum, sed cum diro Sathana, eiusq; satellitibus,
 Euro ipso perniciosioribus, quibuscum nullam omnino operam Ve-
 neto dignam edere possent; Arcadiopolim protinus deserunt. At
 Ioannissa rebus omnibus posthabitis, magnis itineribus Neapolim
 Thracum venit. eam Latinorum, & Graecorum praesidijs fatis fir-
 mam coram cognoscit. Blasium Fransurem equitem Bellouacum
 Latinis praesse, Theodorum autem Branam Graecis spectatae in-
 Francos fidei, quòd illi Regis Franciae soror Augusta matrimonio
 iuncta esset. nihil tamen ille cunctatus, suos urbem oppugnare iu-
 bet, sperans primo impetu capi posse. nec spes fefellit, ea enim in-
 pugna, vel maximè cruenta, pleriq; nostrorum ceciderunt. Blasius
 Fransures praesidij Praefectus, inter primos captiuus ad eum dedu-
 citur, ac eiusdem iussu statim necatur, ceteriq; omnes Franci iuxta
 & Latini, quos auctoritatis, aut virtutis opinionem inter Francos,
 vel

vel Latinos habere cognouisset, ne oneri essent, interficiuntur: vultus minutum, mulierculæ, puberes, impuberes in Valachia in perpetuos carceres conijciuntur. Vrbs postremò diues & potens, & in optimo Thraciæ agro sita, funditus euertitur, hoc fatum Neapolitanorum Thraciæ extremum fuit. Cæterum inter Neapolim, & Rhædestum ad mare situm, XXI III. millia passuum intererant. Hæc vrbs maritimis diuitijs opulenta, & lunato portu circumambiente Propontide, benè munita, & perampla, Venetum præsidium acceperat; quum pridem in rerum partitione, in Venetæ Reip. partem celsisset. Præterea, Centurionum in equis ad duo millia manus accesserat. vt primùm Cumanorum eruptione cognita, Rhædestum præsidij causa conuenissent, Nuncio calamitatis Neapolitanæ trepidè apportato, tantus repente pavor nostrorum animos occupat, vt inde virtutem omnem fugaret, nec quicquam consilij in eorum pectoribus posset consistere. Dein fama vires pavori de Regis Ioannis perfidia, de captiuis excruciantibus dante, Veneti momento ad naues conuolant, magno strepitu, ac tumultu; nullo certo ordine, atq; imperio, cum quisq; primus nauem conscendere adproperaret, Centuriones in equis, Franci, Flandri, atq; aliunde orti milites, planè vecordes & attoniti, nihil expectato, vti instituerant tubæ sonitu, neq; abeundi signo, quòd equestris tympani leui pulsu per ordines dari solet, tumultuosè properantes, terra statim fugam capeffunt. Pavor sæpe rerum maxima momenta vertit; quòd cum aliàs, tum verò hac maximè Rhædestana fuga compertum est. hanc urbem quæ natura & opere munitissima esset, quæ loci opportunitatibus reliquis Thraciæ urbibus præstaret, quæ viris & nauibus abundaret, Rex vt oppugnaret in animum nunquam inducere poterat, nisi fama fugæ omnis pedestris præsidij ac naualis, per singula propè horarum momenta ab certissimis exploratoribus delata, ipsum secunda fortuna fatiatum coegisset. Cum verò Francos, Flandros, Venetos fedissimè aufugisse certò rescisset, & in propinquo esset (nempè decem millibus passuum à Rhædesto tetenderat) suam inde victoriam præfagiens, facilè iam captam urbem captum diuertit. Græci, qui in vrbe remanserant, numero & viribus impares, ad promerendam Regis beneuolentiam, sese illico dedere. Sed omnes ad puberes comprehenduntur, exceptis his, qui fuga arrepta sibi consuluerant, in interiorem Mysiam relegantur. Vrbs funditus disturbata: qua nullum damnum maius iniuria dari poterat, quoniam ea vna opulentissimarum Thraciæ & florentissimarum esset, & situ loci opportunissima.

Huic

Huic propinquum Panium, haud meliore fato fuit. hæc maritima inferioris Thraciæ ciuitas est ad Propontidem, iuxta Chersonesum, Rhædesto proxima. urbem auxiliij desperatione repente deditam labefactat & diruit: Colonos in Mysiam relegat. Ex eo loco iter Heracleam, quam veteres Perinthum nominarunt, accelerat. Ea pariter maritima Propontidis ciuitas, celeberrimo illo Amphitheatro marmoreo ex vno lapide exciso, quod instar septem Orbis miraculorum numeratur, antiquorum temporibus nobilitata est; ab Hercule olim condita, mox (vt diximus) Perinthis Comitum memoriæ dedicata. Portum habet commodissimum: iurique Venetorum in partitionibus concessa, quam tamen paruo præsidio munerant. Ita infirmam Rex oppugnat, nusquam resistente Veneto, primoque impetu capit. ideoque communem reliquarum pugnantium fortunam experta est. magna cæde facta, reliqui captiui in Mysiam trahuntur; vrbs solo adæquatur. Mysus inde profectus, Daonium peruenit, quæ in mediterraneis Thraciæ ciuitas est, inter Tzurulum & Selymbriam constituta, quam olim Daones condidere. ciuitas sanè quam munita & ædificiorum pulchritudine spectabilis; virium tamen imbecillitate, nec defensa, & statim dedita, Regis iussu euertitur. Exinde, Tzurulum adequitat. Homines, aded pusilli animi, vt imbelli inimico magnum animum facerent, ne aliquod grauius detrimentum supremæ calamitatis acciperent, sine mora, deditorem faciunt. Hinc Cumanis & Mysis, euersione vrbs facta, captiuisque; viris & mulierculis, in Mysiam contra fidem, ac iusiurandum proreptis, sola nostrorum remissione confidentiores, totam Thraciam emensi, Constantinopolim adequitant. Cum Henricus Imperij Baliius in vrbe esset, nec suorum paucitate hostem offendere posset, simul & urbem defendere, urbanorum animos metus, & meror præoccupant, ita vt Vrbi fatum extremum venisse quererentur: ed dolentiùs, quod Cumanum prædas opimas facere, suasque omnes fortunas diripere, & quod indignius est, colonos circumiecti proximè agri, mulieres, pueros in seruitutem abducere, vrbes denique; & castella excindere oculis cernerent. Ita Constantinopolitani Imperij opes omnes, prædas, rem Latinam, detrimentis post hominum memoriam maximis affecerunt. repente è vestigio Athyræ, inter quam & Constantinopolim vigintiquatuor millia passuum intercedebant, prædabundi contendunt. quam Henricus Imperatoris frater, Pagano Aurelio beneficio perpetuo vtendam dederat. Athyra Thraciæ ciuitas, inter Selymbriam & Constantinopolim constituta, Phœnicum Colonia, ab Thyra fluuio, qui ex Rhodope

depo Propontidem influit, nomen accepit. Sed Athyrani ciues qui fedæ mortis supplicio animum desponderant, Aurelio absente, audito hostium aduentu, inde maximo numero cum territorij incolis auferunt. Myfi urbem aggrediuntur, Oppidani qui in vrbe remanserant, vitæ desperatione audaciores facti, fortiter, vt in supremo actu, audentes primo obsistunt, mox in aduolentes vndiq; Mysos pedibus erumpunt; & tanto animo, tantaq; alacritate impetum faciunt, vt sese lanceis Barbarorum induere, & offerre sagittis non dubitarent, modò Mysos vel femiuiui, traiectiq; vulnerarent. tantus inerat aut desperatis, aut deuotis animis mortis contemptus. hostes tandem urbem vi, atq; impresse expugnant. atq; hic tanta eorum qui remanserant occisio patrata, quanta nullo antè in oppido facta fuit. Cæterum constat hoc, omnes vbiq; locorum fidei Regiæ deditos, aut ferro extinctos, aut viuos in Mysiam raptatos, mancipia Barbarorum fieri; omniaq; oppida & castella excisa fuisse & euerfa. Ita, tota Thraciæ regio, oppidis frequens, quæ sunt circum Constantinopolim, quò quinque dierum via obiri potest, miserè fædata, & vastata; Bergula & Selymbria exceptis, quæ præsidio Francorum ab importunissimi hostis diritate & perfidia tutæ essent. Bergulam Anselmus Chaemus, centum & viginti equitum virtute tuebatur. Selymbriam Macharius Sanmanechaus quinquaginta equitum præsidio obtinebat. Henricus autem Imperatoris frater, cum reliquis copijs Constantinopoli confederat. Ex quo, rem Latinam in summum periculum redactam licuit cognoscere, quod de summa Imperij nihil præter muros Constantinopolis, Bergulæ & Selymbriæ vicinioris Thraciæ urbium, in nostra potestate haberemus; nec quo Fati peruersitas euasura esset, satis humano consilio prouideri poterat. Græci, nostrorum miserijs atq; ærumnis, aut satiati, aut pro malis illachrymantes, qui à Francis ad Ioannissam descuerant, eiusq; sacramento militabant, ruinis etiam oppidorum Græciæ, & castellorum, Regisq; immanissimi perfidiâ commoti, sese Barbaro ad necem traditos putare. Itaq; sibi prospicere, & inter se colloqui. coniectare Regem Adrianopoli quoq; & Didymotico euerfionem in itinere domum, breui illaturum. Id si faceret, perpetuò de tota Thracia actum esse: quando Adrianopolis vrbs omnium Thraciæ amplissima, & opulentissima foret. Didymoticum autem Hebri amnis meatibus maximè tutum. Ius igitur defectionis à tanta iniuria meritò natum, eoq; bonis omnibus probabile arripiunt. Clam Legatos Constantinopolim, ad Theodorum Branam (isillius Alexij Branæ filius fuerat,

fuerat, qui militum fauore ad Imperium olim Constantinopolis contendens, ab Isaacio Augusto olim defecerat) rogatum mittunt, vt pro suo in Græcos studio, & quanta maxima apud Henricum Baliuum Imperij, & Venetos gratia atq; autoritate posset, hisdem satisfaceret: suppliciter sibi veniam peteret: doceret, Græcos bona fide ad Imperij autoritatem redituros, atq; vnà Græcos & Francos amicitiam inuituros, si ipsis Adrianopolim, atq; Didymoticum concederent. Ea de re à Baliuo & Venetis illicò concilium habetur. deliberationis exitus fuit, ipsos, pacem petentibus dare: Adrianopolim & Didymoticum cum suis agris, eo iure quo Adrianopolitæ & Didymotici clientis Imperiales habuissent, tabulis augustalibus ritè confectis, Theodoro Branę vt Gręcorum Procerum splendidissimo, & Agneti Augustæ eius vxori, Philippi Regis Franciæ sorori, nullo pecuniæ tributo imposito, ea lege, beneficio tribuere, vt officia & obsequia patrono Imperatori atq; Imperio, cliens clienta ve ederet. Hęc Agnes, vt in Urbis captiuitate suprà memorauimus, primùm Alexio Comneno Cæsari, Manuelis Augusti filio impuberi nupsit, Andronici opera de medio sublato: eadem, ipsi Andronico, post Augusto coniugata; quo demum populari seditione extincto, Imperioq; ad Isaacium Angelum delato, tertio Branę denubit. Conditio pacis à Græcis accepta: atq; ex ea die, Baliuus & Veneti veterum iniuriarum obliti, Græcos sincerissima fide, Brana conciliatore in amicitiam receptos, perpetuò fouendos à Mysorum incurfionibus susceperunt. Accidit autem, quod prætereundum non videtur, vt Niceta Choniata Græcis annalibus tradit; quòd ante tantam Scytharum ex Asiatica Sarmatia, & Caucasij montibus in Thraciam incurfionem, circa Thracię campos Constantinopoli proximos, Cornicum & Coruorum legiones, aliæ à Septentrione, aliæ ab Austro in vnùm locum congregatę, duram atq; ingentem pugnam in aere commiserunt; siue ostentum illud fuerit, prognosticumq; futurę Scytharum cum nostris pugnæ, seu naturalis contentio, quòd multitudine cadauerum ijs campis per annum ante iacentium, quibus alites ipsi vescuntur, pugnatum sit ob pastus cupiditatem. Sed acri vtrinq; prælio factò, magna cæde edita, Corui magnitudine corporum, acrioribus magisq; falcatis armatis vnguibus ac rostris, alisq; vtentes patentioribus, cum maiores captarent auras, Cornices quasi pugionibus confoderunt, & proinde phalanges meridionalium Cornicum, terribilem in fugam verterunt. Cum ad cadentium Cornicum acruos conclamare Corui, crocitu atq; significare victoriam cernerentur. Fuere
tamen

tamen qui id prodigij loco acciperent, quasi futurum esset, vt Latini aliquando à Scythis, & Sarmatis Asiaticis, seu Septentrionalibus pulsî, rebus perditis, vehementer afflicterentur. nemo tamen, qui non futurum breui in Thracia contendentium Exercituum auguraretur certamen, partisq; alterius scdam calamitatem prospiceret. Alij autem felicius interpretabantur, nostros Septentrionales pulsî Græcis quasi Meridionalibus Cornicibus, Imperium ad Latinos transtulisse; simulq; futurum, vt Imperator Latinus & milites, cum Græci bello superiores, prout iam cœpissent, ab ipsa victoria dites aliquando euaderent. Cæterum Mysus, Deum atq; hominum apertus hostis, animo agitans quibus maximè consilijs, quaq; arte Francorum reliquias prosterneret, educto ex hybernis milite, Thracieq; oppidis, castellis, vicis, intra Februarium & Martium menses direptis, euersis, exustis, Fanis Dei, Cœlitumq; spoliatis & vexatis, è vastitate, tandem atq; inanitione, Aprili mense post Resurrectionis solennia iter Adrianopolim, & Didymoticum versus celeriter facit. sperans se vtriusq; oppidi, consimiliter ac cæterorum, potiturum. In eo itinere, Græci qui in Exercitu erant, speculantes Regem Adrianopolim versus copias ducere, furtim in crebris, sed non ita frequentibus manipulis, modò viceni, modò trigenteni, modò quadragenteni, modò centeni fugam, interdiu & noctu, in urbem consciscunt. Vt Rex id animaduertit, à Græcis petit vt sibi portas recluderent. Illi se facturos negant, & Regi perfidiam turpiter exprobrantes, cuius auarè & crudeliter dominantis Imperium, aliquot iam menses in luctuosa seruitute pertulissent, nominatim refricant ei fractam fidem, cum primùm à Francis ad ipsum defecissent. Cum enim iurato promississet, Græciam omnem incolumem seruare, suam deditiorem, miserrima cæde & cruciatibus Græcorum exulum, innocentium ciuitatum incendijs; rerumq; omnium euersione, remuneratum fuisse. Hæc (addunt) oratione non renouaremus, quod satis apparent, & in omnium oculis obuersantur, nisi eius crudelitas atq; immanitas, & iuris gentium contemptus, vbiq; gentium iam prouerbij locum obtineret, nota Mysæ nationi ad æternam ignominiam iniusta. His rebus nobis persuaderi, illum inter tot funera nostrorum, & vulnera, in nobis paria, ac inveteribus alijs dedititijs, exempla editurum. Rex, tametsi famæ suæ ignarus non esset, vt alienatos abs se Græcorum animos nequaquam intelligeret, & præsentiret quam parum spei in populi studijs esset reponendum, vbi tamen nullum locum suis postulatis reliquum, sed homines per se infideles palàm in se bellum

parare videt, Didymoticum circumfedit, Tollenonibus, vineis, machinisq; omnibus conductis oppugnatum aggreditur. agrum circum Urbem latè vastat. Adrianopolitis, & Didymoticinis animum per se vegetum, & satis fortem, fides sedusq; cum Henrico Imperij Baliuo & Venetis, impendiò magis augent. Legatos itaq; animum suum Constantinopolim testatum mittunt; simul & auxilium imploratum, deprecatore Theodoro Brana vsuri. Per Deum Celitesq; Henricum Baliuum, & Venetos orant, vt Didymotico suppetias ferant, & obsidione teterrimi hostis liberent. Henricus legatione audita, confestim Venetos & Barones in consilium aduocat. multisq; de ferendo auxilio disputationibus habitis, quòd nihil in ipso imminentis periculi limine, magis perniciosum foret longa deliberatione, bona pars censuit Didymotico auxilium celeriter mittendum. multi, qui ne portis quidem pedem efferre volebant, Constantinopolim suo præsidio nudandam non esse, præsertim in tanta paucitate, quæ in stationibus vrbis esset. Ea militum transcriptione, Christianam rem in summum periculum adduci. Illud tamen siue altercatio, siue ratio obtinuit, vt Henricus Imperij Balius delectu, ex omnibus Græcis, Francis, Venetis, inquilinis, diligenter habito, Exercitum quàm maximum collectum, Selymbriam educeret. Ita, sedula conquisitione delectus fit, vt copias non contemnendas Henricus coegerit. sed cum consternatæ multitudinis is esset pauor, nouis cædibus & periculis quotidie auctus, vt difficilè ad bellum profecturi viderentur, ac certissimus futuræ cladis timor mentes omnium occuparet, Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pont. Max. Legatus in castris, vir spectatus, prodijt, qui vt sacratum virum decebat, quòd nostrorum animos confirmaret, è suggestu apud Exercitum, hæc verba habuit. Hanc Ciuitatem viri Franci & Veneti, vosq; Græci & Inquilini, qui honestis artibus dediti Urbem incolitis, vnam de Deo, vnico palmarum datore, ac militiae præside opinionem habere persuasus sum. Sed fortasse pietatis erga Deum momenta, non satis vobis nota sunt. Pietatis sanè primum gradum erga Deum esse, qui, cum eius castissimo cultu tenetur, tum verò nouis cultoribus conciliandis, & refractarijs atq; sectarijs dissipandis & perdendis, pauci id quod est, intelligunt. Iam, si pro patria, quæ communis est parens vniuersorum, si pro singulis parentibus, ac necessarijs, libenter pericula subimus, qui secundus est, & tertius pietatis gradus, quid causa religionis Dei agendum? quæ princeps est pietas, reliquarum omnium virtutum fundamentum. Nullam verò scitote Christianis inter se belli gerendi

iustam

iustam causam esse, si discordiæ & inimiciæ inter eosdem suscipiendæ, nulla æqua ratio esse potest. Nam omnes Christianos è pluribus velut in vnum corpus, pace, amore, & charitate contrahi, Diuinus ille nostræ Religionis conditor, & idem Soter omnium communis iubet: cuius corporis se caput vnum profiteatur. Sin autem hoc discordia, inimicitia, & odium distrahit, ac dissipat, vbi CHRISTVM Deum relinquimus? vbi eius signa deserimus? Siquidem plurium corporum plura capita esse necesse est. Inimicitiam certè, multo verò magis bellum ex hominibus exterminandum, ac stirpitùs eradicandum esse, vtriusq; miseri exitus, sed belli miseriores, declarant. Reliquum est igitur contra impios solùm (nam interpretatem & impietatem medium nihil est) iustam esse non contentionem modò, sed etiam dimicationem. Cumanus & Scytha quocum bellum facitis, non modò per se impius est, verùm etiam palàm hostis piorum; & si vsq; patimur, Religionis omnis extinctor, & fatalis euerfor. Quid Myfi, quid Triballi? nonne ab Romano Pontifice Max. defecerunt? Hoc verò bellum aduersus Cumanum, Mysum, Triballum, quanta nullum vnquam patratum fuit, iustitia & pietate regitur. quandoquidem hæ gentes, quæ à Diuinis legibus & Pontifice Max. defecerunt, expiatæ veluti sacris armis, & deniq; victoriã vestra lustratæ, ad antiquos Christianæ Religionis ritus reuocentur. Cumq; iusta causa armorum (quæ conscientia timido etiam animum addere solet) pars sit victoriæ, quid in hunc hostem inuolare dubitamus? At, fortè laborum merces & præmia quæruntur? Superstites equidem hosti opulento, spolia opima atq; exuuias, magno cum decore, ad vniuersam posteritatis memoriam, detracturos confido. Animis verò pio bello mortuorum, cælum ipsum, Romanus Pontifex Max. Innocentiùs clauibus (vt scitis) datis diuinitùs, referabit. Nunc agendum, maioribus Dei auspicijs, sed Henrici Baliui Imperij ductu, optimi Ducis pariter & militis, æternæ spe laudis incensi, in prælium iustum & pium adite. Eodem tempore, Legati ferè quotidie ab Adriano poli ad Baliuum, cum his mandatis venire. Græcos, nisi opem ferret, funditùs interijisse: & quoniam rerum omnium inopia premerentur, caueret per Deum Cælitèsq; necessitatem, sibi mortem consciscendi addere, quòd antè optarint, quàm vultum Ioannissæ Tyranni aspiciant. Continud Baliuus concilium Venetorum & Francorum conuocat; & de re Adrianopolitana refert. Sententiæ dicuntur. Omnes protinus Beroen petere oportere, vbi de toto negotio melius cognoscerent, & vt res flagitaret, prouiderent. Vt sapientissimè consultum,

ita maturrimè factum : motis castris tabernacula IX. Kalen. Iulij ad Beroen statuunt, pridie eius diei, qui Diui Ioannis Baptistæ natalis memoria festus est. Eò ab Adrianopoli oratores, eodem die audientiam petunt. Introducti in curiam; Eadem vis hostis (inquit princeps Legationis) quæ vos & necessitas, quod omen Deus obruat, aut in hostem malè vertat, Didymoticum in se admittere vrget & cogit. Eos, fortassis octo dies suffecturos putate. inde, puncto post temporis, nisi rebus perditis opem fertis, actum esse. Regem Ioannissam machinamentis murum quotidie quassantem, quatuor locis iam labefactasse nuncio. qua semel fenestram aperiat, continuò militem isto mortis contemptu quem vidimus, in mediam ciuitatem irruiturum. qui iterum acerrimo impetu in murum inuolasset, sed Dei voluntate, & nostra virtute depulsus esset. Vt Legati Curia egressi sunt, Balius re à Venetis, à Baronibus pluribus disceptata, Nos (ait) recentes Selymbriam vsq; progressos (Barones optimi, vosq; viri Veneti) Didymoticinis & Adrianopolitis, cæterisq; in vicinia Imperij clientibus non saluis, in Urbem regredi ne dicam refugere, puderet ac tæderet. Proinde omnes, vt pridie Fecialis sanxit, ritè confessos, & sacre hostiæ communicatione expiatos, cras in ordines dirigere, si ita vobis videatur, Deo Diuisq; benè iuuantibus, auspicabor. Equites fortissimos viros (quod vos quoq; scire arbitror) ad quadringentos in acie constituere possum: tot enim lustrando Exercitu facilè recensui. Baliuo ab omnibus assensum est. Mox, Legatos accersitos rogant, quo statu res foret, quot hominum millia Rex in ipsos coegisset. Respondent, equites, patrio more armatos ad quadraginta millia collegisse, præter pedites innumerabiles, sed quos nullo ferè numero in Exercitu haberet. Scythæ enim Mysi, ac Triballi, cum equitatu præcipuè polleant (nam quisq; vel egentissimus domi equum alit, quo prædetur & militet) scuto, hasta, incuruo gladio vtuntur, & nonnunquam lancea, missilibus, atq; arcubus rem gerunt. Concursum profectò vtriusq; aciei nimio plus impar: vt tantam nostrorum paucitatem, tantæ Barbarorum multitudini congressum ducere non sani Ducis videatur. Insequenti die, VIII. Kalend. Iulij, qui dies est natali Diui Ioannis Baptistæ dedicatus, prima luce, delicta omnes Christiano more confiteri, & sacratissimam Eucharistiam de Sacerdotum manibus, summa religione totis castris sumere. Postridie eius diei, nouem acies constituunt. Gotthofredus Villharduinus Romanix & Campanix Mareschallus, vnaq; Macharius Sanmanechaus, honoris causa iussi primam manum ducere, Conon Bethunius secundam,

dam: tertiam Milo Brabantius: Paganus Aurelius, & Petrus Braia-
quellus quartam: quintam Anselmus Chaemus: sextam Balduinus
Bellouifus: Hugo Bellinensis septimam: Balius autem Balduini Im-
peratoris frater octauam: postremo Garnerius Cornaius, cum Flan-
driis, & Theodoricus Lofius Imperij Seneschallus, nouissimæ aciei
præesse iussi. Milites adeundi in hostem, & pugnandi auiditate di-
spersi, præ gaudio, atq; voluptate debacchari. Confestim arma in-
spicere, eademq; & equos polire, nullum laborem recusare, in om-
nia deniq; capitis discrimina sese Ducibus offerre. Idcirco sese tan-
to labore, è media cede, è medio certaminis incendio, per medios
hostes, & eos confertissimos eripuisse, minimè decorum putabant,
ne Balduinum Imperatorem suum, atq; Blesensem, quos adhuc pu-
blicè lugebant, inultos relinquerent. Ioannissè anima, Principum
& Baronum manibus parentandum. Ita; nostrorum paucitas om-
nibus rebus prouisis, iuxta ac si hostis coram adesset, alacris, qua-
drato agmine, tridui iter Didymoticum versus perrexit. nec verò
meminisse possumus vllam aciem voluntate periculosius certamen
quæsisse. Nam præterquàm quòd Gallis perpaucis, cum innume-
ris dimicandum esset, verendum etiam fuit, ne Græci quos obsidio-
nis discrimine liberatum adibant, quorum fidem semper fluxam ex-
perti essent, coniuratione facta cum Rege, ad eò capiendæ Didy-
motico propinquo, ipsos in periculum vocarent: sed tamen consue-
ta in omnes supplices, & miseros clementia, & bonitate, tanquam
pro certis amicis, mortem obirent. Gallus igitur mortis contem-
ptione nobilis, Myso prælium denunciat. Vt Rex ex fama, & au-
ditione accepit, Francos & Venetos Adrianopolitanis auxilium ve-
nire, incertus quid faceret, illico mente perculsus & abiectus, com-
mutata belli ratione, machinas vrbis expugnationi destinatas, ex-
iit, & clàm, ne vasis quidem collectis, Hæmum versus, in fugam se
conijcit. Mirandum, cuius paulò antè non aciem militarem, sed ocu-
lorum Barbari aciem ferre non poteramus, eum ad solius Francici
aduentus famam modò surgentem, animo cecidisse. Omnes rem tan-
tam & supra historiarum fidem positam, Deorum fauori & numini mani-
festo, potiusquàm Gallici nominis terrori, atq; virtutis famæ acce-
ptam referre. Balius autem Imperij Henricus, die quarta quàm Be-
roe decesserat, Adrianopolim venit, atq; in Hebri ripa & pratis pro-
pè vrbem tendit. Ita vrbs Adrianopolis grauissimo obsidionis peri-
culo soluta, se, cum coniugibus, & liberis ad nostrorum conspectum
portis effundit, præ lætitia atq; alacritate in cælum oculos, manusq;
tollens.

tollens. Obuiam properat, vnà chorus Sacerdotum solenni in pompa, longissimo ordine, sub Crucibus, & Litanijs, suppliciter suæ salutis authoribus gratulatum procedit. à prima face ad altam noctem, Adrianopolis turres festis luminibus ornantur, quò proximis castellis atq; oppidis lætitiã declararunt. Nihil fanè prætermissum atq; intentatum, quo lætitiã re tam fœlici significari solet. Eodem tempore rumor totis castris surgit, Ioannissam in castellum Rusocastrum Triballorum finibus, ad Hæmum, quã Thraciam respicit, se recepisse. Ea de causa Henricus illò ad castra mouit, præliaturus, si pugnæ facultatem hostis daret. Sed Rex nostrorum ad se accursus certior factus, castello clanculum egreditur, & quàm maximis itineribus, in suos fines repedit. Nostri Regem quinque dies continenter insequi, nec tam celeriter, quamuis studio suos vlciscendi, naturam penè vincerent, quàm ille cum leuis armaturæ equite, & pedite expeditissimo præcurrere poterat. Ea de causa, quinto die castellum Leleraim in Mysorum finibus fessi de via, subeunt. Ibi, quò ab hostis persecutione interspirarent, triduum commorantur. quo tempore, manus optimorum militum, discordia, qua nihil cum omnibus in rebus, tùm verò in bello perniciosius, castris secessit. Eius manus ductor Balduinus Bellouisus, fato nescio quo, Exercitu certè incommodo atq; infausto, ab Henrico Imperij Baliuo discordabat. Bellouisi sectam, Hugo Bellinensis, Guilielmus Gominus, Drusus Belraimus sequuti sunt. Illi, suos omnes clientes, necessarios, atq; obçratos castris secum abducere. habere & equites ad quinquaginta seditionis comites, quos optimis proximos nominabant, rati Exercitum sua manu destitutum, iam hosti imparem, his locis consistere non ausurum. Itaq; Henricus Imperij Baliuus non mediocriter anxius, Barones & Venetos ad consilium capiendum euocat. assensum est biduum progredi. tentoria in Rhodopes valle amœniore, ad castellum Munia-chum, propè flumen Arzum constituunt. Inquilini castelli, statim se Baliui fidei permittunt, nostrosq; liberaliter pro facultatibus, quinque dies acceperunt. Ibi, quò iter haberent, palàm omnibus facere. Henrico enim, Baronibus & Venetis constabat, suppetias Raynerio Traiectensi ferre, qui iam ferè decimum tertium mensem diuturnæ obsidionis tædio affectus, Stenimachi, (vt diximus) inclusus fuerat, & ab omnibus rebus, quæ vsui necessario quæruntur, pessimè habitus. Vt consilium fuit, Baliuus cum parte copiarum eò loci constitit. partem ad Raynerium, qui discrimine obsidionis ereptum ad castra deducerent, Rhodopem versus misit. sed pauci itinere admodum

pericu-

periculoso, atq; infesto, auxilium Traiectensi ferebant. magis adeo ipsi, alienæ opis atq; subsidij indigentes: quod eis ferè necessè esset quacunq; obirent, Myso, & Triballo hosti occurrere: quippe qui palàm trium dierum viam, per abruptas montium conualles, in terra hostili inirent. qui verò tantum negotij exhaurirent, deliguntur Conon Bethunius, Gotthofredus Villharduinus Thraciæ & Campaniæ Mareschallus, Milo Barbantius, Petrus Braiaquellus, Paganus Aurelius, Anselmus Chaemus, Theodoricus Losius, Guilielmus Perticensis; vnà adit Veneta manus, cui Andreolus Valerius Venetus præerat. Hæc acies sic instructa, tantum itineris obijt, vt iam Ste-nimacum, Rhodopes castellum Philippopolitanæ prouinciæ edito in colle constitutum, quod vrbi imminēbat, videre posset. Raynerius Traiectensis casu, rimis quâ murus Castellij fatiscēbat, primam aciem, quam Villharduinus Mareschallus ducebat; post alteram, quæ rectè, & ordine militari procedebat, subiecta in valle speculatur: sed ignarus in auxilio, an in exitio sibi aduenirent, suos, de quibus nondum iam longo tempore interuallo, ne rumusculus quidem ad se penetrarat, vixdum suspicabatur, quid nisi Græcos, in ipsorum terra ad se circumsidendum, ingredi suspiceret? Gotthofredus Mareschallus Thraciæ & Campaniæ, aliquot Turcopolos (equites ij sunt, balistarij iaculatores) præmittit, qui Castellanos de Traiectensi percontarentur. Mortuus esset an viueret ignorabatur, quod iam tanta longinquitate temporis, nullum de eo nuncium accepissent. Vt Turcopoli equites coram in Castellij conspectu fuerunt, à Traiectensi & militibus, maximo tubarum & tympanorum clangore, salutantur, incredibili profectò lætitiæ voluptate ipsorum, vt par erat, in tam salutari aduentu. Traiectensis militesq; propere amicis obuiam egrediuntur, lætiq; alius alium præ gaudio non sine lachrymis, appellant & gratulantur. Barones militesq; vt gratulatio deferbuit, in oppido quod ad Castellij radices sub Rhodope positum erat, & Castello negotium faceſſebat, castra faciunt. Ibi nostri Barones, qui in re militari experientissimi essent, in sermone in ipsam laborum, atq; ærumnarum militarium recordationem incidunt. Ansam dabat Balduini Imperatoris casus, & Blesensis, ac reliquorum Baronum cedes. alius aliud in medium proferre, superioribus mensibus sæpè audisse, Balduinum in carcere necatum; sed huic auditioni fidem non habere. Raynerius Traiectensis, qui crebris sermonibus Barbarorum, proxima Ternobo Ioannissæ Regia aduentantium, certior factus esset, Balduinum à Mysis excruciatum interiisse, eiufq;

eiusq; rei testes locupletissimos proferre, quando Stenimatum
 Hæmo proximum, ab Ternobo non longè abesset, de morte dicere,
 quo authore res credita. Ferunt Annales Græci Nicetæ Choniatae,
 atq; alterius Acropolitæ, Balduinum prælio, superiore anno ad Adria-
 nopolim factò; captum; Ternobi in vinculis aliquot menses fuisse;
 deinde iussu Ioannis, inhumanæ feritatis Tyranni, manibus, pedi-
 busq; Tenedia securi præcisus, cadaver canibus lacerandum, in val-
 le quadam alitibus, ferisq; expositum: calua autem ab labris auro
 circumdata, gemmisq; plurimis & lapillis exornata; ad diuturnam
 vindictæ memoriam, testimoniumq; virtutis, tanquam honestissimis
 omnium militiæ trophæis, ad ornamentum abaci, in epulo Regem
 inmaniter Scytharum ritu, pro poculo vsum. Porrò Balduinum an-
 nos tres supra triginta, & menses decem vixisse; Imperio autem vnum
 tantum præfuisse tradunt: peruenusto totius corporis habitu, maie-
 state oris, & blanda oratione, vt scriptores referunt, supra eius sæcu-
 li heroes, maximè commendabilem: cum ore probo, graui, & maxi-
 mè verecundo, ab sancta quadam hilaritate esset valde conspicuus.
 & præter generis nobilitatem (quæ haud dubiè clarissima fuit) tot
 summorum Principum serie, vel ipsius Caroli Magni sanguine insigni,
 præterq; egregiam corporis proceritatem, ac Imperatoriam planè in-
 dolèm, affuisse illi liberalitatem, ac munificentiam, quanta in nullo
 antea Principum: Religionis verò ac pietatis augendæ, sed vnus præ-
 fertim continentiæ, quam Græci scriptores potissimùm celebrant,
 supra cæteras virtutes, studium incredibile. Cum sine virili prole de-
 cefsisset Balduinus, Ioannæ & Margaretæ filiabus, quarum antè me-
 minimus, in Belgio superstitibus, Flandriæ & Hannoniæ hæredita-
 tem reliquit. quarum Ioanna maiore natu sine liberis defuncta, Mar-
 garetæ, totorum bonorum, lege hæres fuit. à qua mox reliqui Flan-
 driæ Comites, & Belgicorum Regnorum, ad inferiorem Oceanum,
 hæredes, per varias successiones fluxerunt. Cæterum Traiectensis,
 & equites prima luce Stenimaco decedunt, & triduo, ad Baliui ca-
 stra Muniachum optatò perueniunt. quod oppidum ad Arzum fluui-
 um, qui è Rhodope in Propontidem influit, constitutum est. Nostri,
 totis castris gratulantibus, reduces salutantur. gratulationem cumu-
 labat vnus Traiectensis aspectus. quem ex hostis carceribus, saluum
 aduenisse mirabiliter gaudebant. gratiæ his etiam actæ, qui pericu-
 losum, implicatumq; negocium generosè suscepissent, & incolumem
 ad castra Raynerium reduxissent. Tum, è vestigio inter Barones
 & Venetos de consilio capiendo communicatum. hoc consultatio
 habuit:

habuit: vt rectà Constantinopolim pergerent, vbi Henrico Baliuo, fratri Balduini Imperatoris mortui, ad Diuæ Sophiæ diadema Augustale, more Græcorum Cæsarum imponerent. Theodorum interim Branam, Græcis Adrianopolitis, & Didymoticinis Ducem relinquerent. Super hæc, Baliuus Imperij eidem quadraginta equites attribueret. nostri iustis itineribus Constantinopolim perueniunt. Ibi hilarem in modum excipiuntur, victores multitudine rerum gestarum, nimium quàm gloriosi. &, cùm Græcorum sociorum desideratorum è summis obsidionum periculis liberatione, tùm suorum præcipuè ciuium conseruatione nobilitati. Ab vrbanis verò & inquilinis, lætitiæ quantum animis exprimere poterant, ab omnibus omnium ordinum, atq; generum hominibus habiti. Igitur in Vrbe Barones iuxta & Veneti, Henricum Baliuum Imperij, in Diuæ Sophiæ, XIII. Kalend. Septembris, die Dominico, qui Assumptionem Beatæ Virginis sequitur, anno post CHRISTVM natum millesimo ducentesimo sexto, maximo Procerum, atq; omnium militum studio & fauore, Augustum de more celebrant, atq; acclamant. Henricus igitur, in Diuæ Sophiæ templo ineundis Imperijs consecrato, ritu Græco, qui in Alexij Cæsaris historia superius explicatus est, Imperator, à Thoma Mauroceno Constantinopolis Patriarcha, inauguratur. Is Roma superiore anno, altero post Patriarchatum adeptum, recens Constantinopolim appulerat: cuiq; Innocentius III. Pontifex Max. Raynerio Henrici Danduli Principis filio deprecatore, Patriarchatus author factus esset. ac post, eidem ex suis virtutibus fatis noto, Archiepiscopatum Thebæorum destinasset. Sed prius eodem loco, Henricus Imperator nouus ad Aram maximam, Benedicto Sanctæ Susannæ Cardinali in Orientis Ecclesia, eiusdem Innocentij Romani Pont. Max. Legato, ipsoq; Mauroceno Patriarcha testibus adhibitis, iuratò promittit Marino Zeno Prætori Veneto, qui post Dandulum Imperij quadrantem, & sesquunciam Reip. nomine tenebat, castè ac inuiolatè seruare pactionem scriptam, quam superiori mense Octobris, dum idem Baliuus Imperium regeret, confirmauit; ratamq; & sanctam partitionem, per diuifores Imperij delectos factam, habere: simulq; & pacta Martio mense, secundo ab eo iam anno inita, antequam Constantinopolis caperetur, & Alexius Ducas Murtzuffus Vrbe pelleretur. hæc stipulatus Zenus Prætor, spondit Henricus Imperator. Eaq; præter idem Imperator, vt suæ erga Rempub. Venetam benevolentia testimonium profiteretur, auxilium Venetis pollicitus, ad res quæ in eorum quadran-

te, & seſquuncia ipſis obuenerant, recuperandas, in quas Græcos, Myſos, & Triballos, non ſine ſcelere, ac vi inuaſiſſe fama conſtans erat. Vt Ioanniſſa Myſorum Rex, Henricum Imperatorem inauguratam, Theodorumq; Branam, cum quadraginta equitibus, copia ſanè quam tenui, Conſtantinopoli, Adrianopolim, & Didymoticum Auguſtali beneficio, in ditionem miſſum reſcijt, dum ceteri in vrbe delident, dum epulo Auguſtali, & ludorum celebritate, inaugurationi noui Imperatoris, muneribus oblectantur, & per multos dies gaudijs ſumma cum voluptate exultant, dum Barones Circos equitum curſu celebrant, Franciq; & Veneti manus non defendendo Imperio, ſed nouo Imperatori in theatris plaudendo laſſarent, & conſumerent, Exercitum de Myſis, Triballis, Cumanus, vndecunq; poteſt, maximum confeſcit, diuerſiq; Hæmi iugis in Thraciam tranſmiſit. Iam verò (qui ſons omnium incommodorum fuit) Theodorus Branas, munitionum ex diſciplina extruendarum non ſatis peritus, nondum muros Didymotici antè machinis Regijs quaſſatos, ac labefaſctatos, reſecerat. Sic enim crebrò eos percufferat, vt pluribus locis non rimæ, ſed fenestræ ad omnes hoſtis iniurias factæ, non peditem modò, ſed equitem admitterent. His Ioanniſſa inuitatus, omnibus copijs rectà Didymoticum petit. Machinamentis mœnia deuoluit, ſoloq; complanat. Regius eques, imbellem ſenum, iuuentum, impuberum multitudinem, in agris, & quaſcunq; raptor prædas compilare poteſt, abigit. Illo ipſo tempore, Adrianopolitani vicinorum incendio commoti & anxij, ab Henrico Imperatore ſubſidium ſupplices petunt. Didymoticum captum, & euerſum docent: omnia Ioanniſſæ incendio, & prædæ patere. Is, quanquam calamitatum concurſu penè eſſet obrutus, ſuæ tamen fidei, & maiestatis eſſe duxit, urbem amicam, cuius egregia fides modò perſpecta eſſet, prædæ hoſtis eximere. Igitur, vt primùm celeberrimo Baronum conuentu, Auguſtali diademate accepto, atq; omnibus militiæ Præſectis in vrbaniſ magiſtratibus ſacramento adactis, & Auguſti nomen, & adminiſtrandi Imperij curam ſumpſit, Exercitu quàm maximo poteſt diligenter coacto, Adrianopolim iuſtis itineribus ad Branam contendit. quòd præcurſionem ad urbem Exercitus, maximam partem equitum cataphraſtorum, non pateretur. Verùm vt fama ad Myſum pertulit Gallos cum Exercitu aduentare, belli rationem commutat, & ad ſuos è veſtigio réfugit. Inter hæc, Henricus Imperator Adrianopolim peruenit: & erectis tabernaculis ad urbem, in pratis Imperatoria caſtra ponit. Branas Cæſarem ſalutatum procedit.

cedit. Ad eundem populares confugiunt, quorum preces lachrymis & ploratu mixtas, leniter audit. Docent, Ioannissam capto Didymotico, & funditus disturbato, præda opima onustum, suas vxores, & liberos, colonos etiam quotquot in proximis agris cepissent, secum omnes rapere: illum impeditum vix iter diei abesse. Imperator, se eorum iniurias, pro Imperij dignitate, & sua in Theodorum Branam, atq; Adrianopolitas beneuolentia, non neglecturum respondit. Ad arma protinus conclamari iubet, & quam celerrimè hostem insequitur, si ei de manibus prædas, ac manubias eripere posset, certus pugnare, si hostis potestas fieret. Sed quantum nostri appropere, tantum Mysus præcurrere: quem quadridui viam insecuti, ad urbem Beroen deueniunt. Beroe, Thraciæ vrbs est, Hæmum ascendentibus ad Thracum montana, penes Crenum montem, cuius arcem Constantini Leonis Copronymi filij, quondam Imperatoris mater Irene, eadem Imperatrix cum filio quum edificasset, Irenopolim appellauit. Beroenitæ, ad nostrorum conspectum vrbe derelicta, in Hæmi iuga & syluas, nota perfugia sese abdunt. Imperator ad urbem castra habet, quam frumenti commeatusq; omnis generis, refertam offendit: atq; ob eam causam, biduum ibi agitat. Interim equitem, peditemq; expeditiorem, quoquo versus, non irritò conatu, populatum dimittit. Regione omnibus rebus, præcipuè verò gregibus, armentorum & bubulorum, reliquiq; pecoris, ornata & copiosa. Hi, intercepta ingenti præda, dum nemo vnquam resistit, præteruecti Beroem & Thraciæ montana, luctuofas Pliscobam vsq; excursiones fecerunt. ita, vt passim atrocibus incendijs Mysorum ædificia conflagrarent, & magnus Ioannissæ incuteretur timor. in castra redeunt prædarum feliciter dites. Exercitus inde Pliscobam urbem locupletissimam, sed ciuibus vacuum, proficiscitur. Ibi, tabernaculis positis, Græci speculatores Imperatori referunt, Mysos, & Triballos, cum omni præda, & manubijs in carros impositis, in valle confedissee: tantumq; sex millia passuum abesse, & captiuos à se recognitos dicere. Extemplò Imperator negotium Græcis Adrianopolitis, simul & Didymoticinis imperat, quibus duas equitum turmas addit. harum alteri Eustachium fratrem, alteri Macharium Sanmanechaum, fortissimos Equites præficit: cohortatus ne Mysum sub sarcinis, hoc auxilio freti, adoriri dubitarent, si suorum desiderio tenerentur. Ita omnes vna acie in ordinibus ingressi, hostem cum præda & manubijs in conualle assequuntur, vt de exploratoribus didicerant. Itaq; nostri in Mysum nec opinantem irruunt. ille

substinere. compluribus verò hominibus, & mulierculis, & equis, vtrinq; cecis, & fauciatis, Ioannissa pernici equo cum suorum paucis turpiter fugiente, Francus Dei Opt. Max. fauore, ea die, Mysum tot superiorum bellorum successibus indomitum hostem, vindicatis iniurijs, fudit & fugauit, castrisq; exiit: prædas omnes & manubias, itemq; captiuos Græcos suis recuperat: & passim illatas antea iniurias magnificè refarcit. In castra præire, quò, non nisi multa nocte peruenerunt: Exercitus nouissimus sequi; hostem, si erepta per noctem receptum veniret, prohibiturus. tanta porrò in reditu multitudo fuit, vt ordinatim incedentes, quatuor millia passuum longè occuparent. Hęc certè recuperatio, vt maximi periculi, ita maximi momenti fuit. Nam præterquam in mancipio hostis fuerat, virorum, mulierum, puerorum ad viginti millia, captiua vestis, ac cetera præda, ac manubiæ, vix tribus carrorum millibus portabantur: cui rei tanta equitate nostrorum moderatum est, vt quisq; suos, suaq; cognita auferet; ac ne vnus quidem repertus, qui se non fateretur in integrum restitutum. His rebus Imperator Henricus, ceteriq; Barones vehementer gaudere, Dijsq; immortalibus gratari, omnibus hospitia in proximo, iussu Imperatoris præbita. Imperator alterum diem Pliscobæ, rebus Græcorum qui ex hoste recepti essent, componendis, agit. Postridie eius diei, omnibus ad suos redeundi potestate facta, in viam Adrianopolim se dedit. Hostiles prædæ quarum maxima copia fuit, in Exercitus partes cessere. Ibi diebus quinq; rebus ordinandis consumptis, Didymoticum concedit. Positis ante urbem castris, quomodo capta fuisset, ex ciuibus cognouit: quæ damna ab hoste accepisset, & ruinas inspexit: an Castellum eo munitiois restitui posset, vt propugnaculo Constantinopolitani Imperij, ac tuitio- ni foret. Hac de re cum Baronibus, & cæteris Ducibus deliberationem habuit; quorum ad vnum hic sensus fuit, vt Didymoticum relinqueretur, quòd, nec munitu facilè esset, tam breui, & tam difficili tempore.

P A V L I
 R H A M N V S I I
 V E N E T I
 D E B E L L O
 C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
 L I B E R S E X T V S .

Q U O D E M tempore, Ottho Rocha , domesticus Bonifacij cliens , idemq; arcani consilij particeps, vnus certè Procerum facilè princeps, Rocha Montisferrati Vrbe ad Tanarum oriundus, à Bonifacio Theffalonicæ Rege Legatus, iungendæq; affinitatis author, & sponsalium præcipuus interpres, cum mandatis nominatim de Agnete eius filia nuptui collocanda, Didymoticum ad Imperatorem in castra venit: atq; in eam rem peracuti ingenij sui studium, & vim omnem dum explicaret, memorat Bonifacium, filiam iam nubilem, quæ suauitate formæ, & morum elegantia plurimum excelleret, ex Transpadanis Theffalonicen, ea gratia accersisse, vt ei desponderet; qua de re etiam antè inter se egissent. Henricus, ab Otthone cum stipulatus esset puellam in matrimonium ductum iri, Otthoq; Bonifacij nomine vicissim spondisset, & precium dotale apud Augustum Imperatorem nihil maius futurum esset pollicitus, quàm insignem lectissimæ virginis formam; Theffalonicensium, ac Constantino-

tinopolitanorum concordiam, & in duobus proximis Regnis incomparabili Cræcorum, & Latinorum commodo, tranquillitatem afferentem. Placuit vtriq; sponsalia facere. Pactis itaq; nuptijs, Legatus Rocha Theſſalonicen reuertitur. Imperator interim milites præſidijs, & ſtationibus conuocat: omnes iubet prædas, Beroes direptione partas & auectas, in medium collocare. Ita, iuſtis itineribus peragrato Adrianopolitanorum interiore agro, in Myſorum fines peruadit. Sed Henrici aduentantis fama, rectaq; in inferiorem Myſiam pergentis, Myſi metu perculſi, fermè omnes vrbibus profugere, & in proximas ſyluas, atq; Hæmi rupes, ſe recipere cœperunt. Nemine vſquam reſiſtente, Thermas oppidum cum Exercitu venit. Ea Scopiorum vrbs eſt, ædificijs ſpecioſa, in Triballorum agro ſita, altera Hæmi parte, qua ad Iſthmum vergit, calidarum aquarum medicę ſalubritatis fontibus nobilis, vnde illi nomen. Oppidum vacuum capit, & diripit. Aquilum etiam propinquum (ea erat Triballorum Regia) opima omnis generis præda ditatus, Therma quarto, quàm capta eſt die, ingreditur, & muris turribuſq; complanatis, excindit. mox Thermas Henricus miſerabili vaſtitate diſturbari, atq; incendi iuſſit: quum nuſquam alienę calamitatis miſericordia, cędibus & ruinis gaudentem Barbarum animum mouerent. exinde omnes manubijs onuſti, inſtantis iam hyemis frigora pertimeſcentes, circiter Kalendarum Nouembris, Adrianopolim ſeſe ſine offenſione recipiunt; quòd hyems à bello quietem faceret. quo tempore, Henricus Imperator & Barones, de fatigatione bellorum, Conſtantinopolim in hybernare migrarunt; Græcis, quos tot periculis ipſorum cauſa à ſe obitis, in fide confirmarat, Adrianopoli cuſtodix relictis, & vnà Petro Randignano, vicanum equitum Præfecto. Interea Theodorus Laſcharis, qui trans Propontidis, & minoris Aſiæ accolat, Pſeudo imperator dominatu tenebat, vti erat feruido, atq; ob id fluctuoſo ac præcipiti ingenio vir, pactas cum Imperatore Henrico inducias, dolo fregit. Imperator, vt Græci natura leuis infidelitatem comprimeret, Pegas ad Propontidem, quam veteribus Cyzicum fuiſſe meminimus, Petrum Braiaquellum, quòd ea vrbs ipſi fruenda beneficio data eſſet, Paganum Aurelium, Anſelmum Cahemum, Euftachium Germanum ſuum, turmam equitum in primis bellicoſorum, ad centum quadraginta, mittit. Illi in Bithynia Laſcharim bello acriter laceſſunt, latiſſimè circumagunt, omnia diripiunt, diruunt, exurunt. adeò, vt vaſtitate & ſolitudine, ipſa detrimenta hoſti illata, clariſſimè pateſcerent: Bellum enim vt imperatum erat, igni & ferro decernunt, ac

popu-

populabundi tandem Daschylium vsq; penetrant, quæ maritima Bithyniæ Ciuitas ad Propontidem, in peninsulæ formam. tribus lateribus Propontide alluitur; altera vrbs parte ad continentem posita; Daschylico lacu in veterum Dolionum finibus nobilis. hoc oppidum benè natura loci munitum erat, propterea quòd penè rotum mari cingitur; reliquum spatium, quòd mare intermittit, quaq; in oppidum è continenti ingressus est, Castellum erat antiqui operis desertum, quondam muro, turribusq; & ingenti fossa circumdatum; nunc aliquot turres vetustate deiectas videre licet. Eò, nostrum Exercitum Petrus Braiaquellus, vtilis Dominus introducit, oppidumq; quòd sibi fruendum concessum erat, munire cepit, murum, turesq; reficere. duo Castella excitat, & totidem portas. vnde noster miles eruptionibus, & excursionibus in Lascharis agros factis, prædaretur, & quòd prædas agens, tutò receptum haberet, quales iam tum in Daschylij peninsulam raperent. Id certè oppidum, lippitudinis instar, oculo Lascharis permolestum erat. Nam, vt Franco tuendo, ita hosti reprimendo, opportunissimum. Ea de causa Lascharis die, & nocte munitionibus insidiabatur. Ibi, sæpè acriter, magnis vtrinq; acceptis incommodis, pugnatum. Sed tantisper Theodorum Lascharim mittamus, vt quòd rerum gestarum series, ratioq; historiæ postulat, de Theodorico Losio Imperij Seneschallo, qui Nicomediam aduenerat, memoriam renouemus. Nicomedia vnus diei iter abest à Nicæa Bithyniæ, altera post captam urbem, Augustorum Græcorum Regia, in qua pridem Græci Imperatores de more diadema accipere soliti erant, ex quo, Nicæa Metropolis iure censetur omnium Theodori ciuitatum. Losius igitur cum parte Imperialis Exercitus, Nicomediam peruenit; quam urbem superius Bithyniæ Ciuitatum clarissimam diximus, in sinu, qui ab Astaco vetere vrbe, Astacenus dictus est. Urbis arcem, conductis innumerabilibus operis, dirutam reficit; Diuæq; Sophiæ Ædem cum sacratis ædificijs per amplam & excelsam, quæ arcis speciem spectantibus præbebat, ruinis deformatam, eandem parietibus excelsam, firmiter refectam aduersus Lascharim, in belli vsum vertit, eamq; castrorum loco habuit. In hoc rerum statu, Bonifacius Monferratenfis Thessaliæ Rex, Thessalonica Amphipolim decedit, eam ruinis ab Rege Ioannissa sedatam restituit pariter, & Drammam, ædificat: quo in oppido Ioannissa Rex, insignes ruinas ediderat. Drama, Macedoniæ oppidum est Thessaloniciæ prouinciæ, in valle Philippis circumiecta, iuxta campos Romanis aciebus iterum

con-

concurrentibus insignes, quibus Marcum Brutum, & Cassium Cæsaribus interfectores, ab Augusto, atq; Antonio olim fusos fuisse memorabant. Tum verò Philippi, quæ altera vrbs est Macedonia, remota à mari, & ad flumen Strymonem versa, non longè ab Amphipoli Colonia, celeberrima quondam vrbs à Philippo Macedonum Rege, Alexandri Patre, nomen adepta, omnesq; agri incolæ, sese in potestatem Bonifacij Marchionis subijciunt. oppida, vicos, diruere, agros vndiq; populari, & prædari. tanta vastitate fieri, vt tam longo interuallo Ioannissa hostis Serras, Drammam, & Philippos minus commodè inuaderet, nisi famem quæreret: neq; eò Exercitum sine magno comœatu, atq; emolumento conduci posse. His rebus conficiendis multum temporis impensum; adeò, vt adulta hyeme natalitia Dei CHRISTI festa iam exacta essent. Inter eos dies, Marchionis Legati Constantinopolim ad Imperatorem perueniunt, iidem, qui comites Marchionis Monferratensis filiam, & Henrici Augusti sponsam, Thessalonica Biremibus Abydon deduxerant. Imperator continuò lectissimos quosq; de suis purpuratis, & in his præcipuè summi honoris causa, Gotthofredum Villharduinum Thraciæ & Campaniæ Mareschallum, qui huius belli Commentarios conscripsit, Henrici amicitia clarum, Milonem Brabantium Priuinum, datis muneribus Agnetem salutatum, & exceptum mittit. Iustis itineribus Abydum perueniunt. Ibi Legati ad eam adeunt, munera exhibent, nomine Henrici Imperatoris salutant, eamq; magna omnium lætitia, & gratulatione exceptam, comitatu suprâ quàm scribi potest, ornatissimo, Constantinopolim deducunt, vt solennes nuptias, editis spectaculis, magno apparatu celebrarent. Puella virili animo, sed Italico lepore, ac venustate peramabilis, ab Henrico incredibili sumptu, apparatuq; excepta est, & sub vmbella aurea, triumphali pompa in Urbem deducta. Cæterum aduentantibus ferijs Carneualium dierum, ne appropinquarent ea tempora, per quæ Christianis legibus vxorem ducere non licet, dies auspiciatò nuptiarum dicitur prid. Nonas Februarij, qui Dominicus dies à Purificatione Deiparæ Virginis secundus fuit: quo die Henricus Imperator, atq; Agnes illustrium Græcorum matronarum choro comitata, in Diuæ Sophiæ, Deum Opt. Max. sui in connubium perpetuum consensus, testem faciunt. Eo in templo, Augustæ nouæ Nuptæ Henricus, & vir & Imperator, peractis de more à Thoma Mauroceno Patriarcha Sacris, caput Imperatrici calyptra, Græcorum Augustarum ritu, cinxit. Itaq; honores maiestati Augustæ debiti, hi singulares,

Iares, & penè Diuini, ab omnium ordinum, atq; generum hominibus tribuuntur: Epulum namq; nuptiale apparatusissimum; & lectus genialis in Palatio Bucaleontis regificè stratus; repotiaq; insequentibus diebus summo splendore celebrata. Circensium præterea ludorum in Hyppodromo aurigationibus, & hastarum certaminibus tota Vrbe præ lætitia complurium dierum Græcorum, simul & Latinorum magna celebritas; dum admirantibus Græcis perpetuos dies conuiujs, saltationibusq;, & edendis spectaculis, nobilissimi quiq; Monferratenses Equites, cum Francis decurrerent, & vtrinq; cultu virtuteq; certarent. Interim Theodorus Lascharis, qui fide fracta (vti dictum) cum Henrico Imperatore bellum gerebat. Græcorum equitum multitudinem in Bithyniam effudit, vt cum Henrici copijs confligant; aut si hostis armatus non occurrat, ferro atq; incendijs omnia Francorum oppida deuastarent. Itaq; Lascharis, quò belli socium sibi asciscat, Ioannissam Francico nomini, atq; Imperio inimicum grauem, ac maximè infestum, tunc superioris belli diuturnitate fessum & desidem, quòd communem Martem, belliq; casum nimium timeret, crebris Legationibus sollicitat. Iam tempus venisse sui vindicandi, & belli reliquias extinguendi. Imperatorem Henricum in Asia bellum sibi facere; eoq; tota mente atq; animo distrahi; sperareq; se victo, & Asia suo dominatui subiecta, Regem Mysorum facile debellari posse; quod è contra illorum capiteuenturum certo iudicio auguraretur, si Francis alio, atq; alio loco distentis, confociationem acierum præpedirent. Imperatorem ipsum, nouæ sponsæ illecebris delinitum, cum paucis Constantinopoli, desidiam atq; ocio languescere: Baronesq; & Equites, populumq; Constantinopolitanum conuiujs, saltationibusq; dies insumere, manusq; in Theatro, non defendendo Imperio, sed nouis maritis plaudendo conterere. si consueta virtute paucitatem adoriretur, haud dubiam palmam reportaturum, quæ præteriti temporis iniuriam deleret, spemq; Francis posthac Mysiæ inuadendæ præcideret. se, interea loci negocium facessiturum. Legati hoc vnum instare, cuius causa Legationem instituisent, Imperatorem ista paucitate contra duos vix, ac ne vix quidem satis defensum iri, nec duos Exercitus, alterum in Asra, Bosphoro & Propontide interiectis, alterum in Europa grauiore rerum suarum incommodo, & miserabili prouinciarum excidio, sustinere posse. Eo tempore, ita bona fortuna tulerat, Rex Exercitum permagnum, ex Mysis & Triballis comparauerat. Iam hyems præcipitauerat, ac ver ipsum appetebat. dimi-

MCCVII. dium enim mensis Martij agebatur, qui dies in primam quadragesimam inciderant. Itaꝫ; Macharius Sanmanechaus id belli tempus peropportunum ratus, murum Castello Characi circumdare incepit. Id Castellum Constantinopolim versus ad sinum Astacenum, qui Nicomedensis dicitur, constitutum, olim maximum Emporium, duodecim passuum millibus Nicomedia procul. diuersum etiam Castellum, olim Cium Emporium, non procul accolentis Phrygiæ à Mylesijs conditum, vel ipsius Apollonij summi Vatis testimonio, Argonautarum hospitio celebre, ad sinum, inde Cioticum dictum Astaceno sinui continuum, & ad Orientem Solem magis recedentem Nicæam versus situm, tunc Ciuitotium à Nautis appellatum, Guilielmus Senonus muniebat. Regis Ioannissæ, & Lascharis coniuratione, Imperatori Henrico tantum negocij exhibitum fuisse, testis est Villharduinus Mareschallus, quantum homines vix meminisse possent: cogebatur enim diuisis copijs, inani spe pluribus locis bellum administrare. Per idem tempus, Ioannissa Mysorum Rex, suis copijs, & his maximis, Cumanos ex Scythis adiunxerat, homines prædandi, quàm præliandi peritiores, magisꝫ; irritare pugnam, quàm decernere, & collato pede certare assuetos. Itaꝫ; horum omnium viribus in vnum coactis, Thraciam peruadit. Cumani astu, pernitate, atꝫ; velocitate præferoces, agrum Constantinopolis excurrere, & populari, & quæ ipsorum audacia est, repentini & insolentes erumpere, vrbisꝫ; ipsius portis adequitare. Rex, alia parte Adrianopolim, valle & fossa circumdare, muros & turres, tribus & triginta machinis, quæ mangana appellantur, percutere; qui defenderent, tantum Theodorus Branas, Græciꝫ; & vnà Petrus Randingianus, cum viginti equitibus vrbis præsidio relictæ erant. Sperabat enim Mysus, postquam Branam & Adrianopolitas vi subigere non posset, ipsos tamen diuturnæ obsidionis incommodis minimè suffecturos. Illi, tam repentinæ & periculose obsidionis, certiozem Henricum confestim faciunt, ab eoꝫ; subsidium petunt. nuncio obsidij Henricus valde angi, cum nostrorum calamitates accumularentur. Nam Branæ & Adrianopolitanis opitulandi, vix rationem inire poterat, suis copijs aliò, atꝫ; aliò disiectis. Nam illi bellum vltra Propontidem contra Lascharim agendum: & minima copia bonorum militum, cum ipso Constantinopoli erat. Ita ne hostem quidem in leui armatura, decursionibus arcere poterat; omnia vastantem, & exurentem quæ incurreret: nedum obsessis auxilium, atꝫ; salutem afferre. Baronum concilium vocat. horum decreto Constantino-

poli

poli omnium ordinum, atq; generum hominum delectus ex tota Vrbe habetur. vnde quanta maxima posset vis militum coacta, circiter Nonas Maij, Adrianopolitanis auxiliatum, Vrbe egrederetur. Ea re Daschylium, vbi copiarum maiorem partem haberet, mittit, qui præsidia rebus omnibus posthabitis, ad se venire iuberent. Eustachius ipsius Imperatoris frater, & Anselmus Chaemus cum parte copiarum ad Imperatorem celeriter nauigant, Petro Braiaquello Daschylij præsidio, & tutelæ cum paucis relicto. Vt Laschari nuntiatum Adrianopolim à Rege Ioannissa circumfideri, & Henricum Imperatorem imparatum, & multo spacio à suis equitibus disiunctum, præsidia vndiq; accersere, in tanta præterea consilij angustia esse, animoq; ita perturbato, vt quâ potissimum hosti occurreret, iudicare non posset, copias quàm maximas cogere admaturat. Itaq; ad Daschylianorum conspectum tabernacula intendit, & è vestigio hostem ad certamen elicit, & ad manus venit. Hic crebrò magna vtrinq; detrimenta manibus confertis data, & accepta. Lascharis verò, quò Græcorum nemo eius sæculi Dux, vel in consilio capiendo solertior, vel in exequendo acutior, & efficacior habebatur, vt defensorum paucitatem animaduertit, nihilq; inde periculi sibi impendere, atq; imminere speculatus est, magnam partem Exercitus, & nauigiorum, quæ in manu haberet, ad Castellum Ciuitotium, quod Cium paulò antè diximus, nunc Schium vocant, celeriter conducit. Id Castellum, quod vitium fecisset, Guilielmus Senonus reficiebat, & erectis munitionibus in belli vsum adornabat, Theodorani tamen circiter Kalend. Aprilis, dimidia iam quadragesima, terra mariq; celeriter oppugnare aggressi. In Castelli præsidio erant quadraginta equites Franci, virtute animi, & corporis viribus insignes, quibus Macharius Sanmanechaus præerat. Verùm Castelli munitiones non ita exædificatæ, & resectæ erant, quin cominus hastis, atq; ensibus decerni posset. Ideoq; Theodorani summa vi erumpentes, coactis agminibus, & intento remigio, impetum terra, mariq; faciunt. eoq; toto die quem Sabbatum nominant, prid. Kalend. Aprilis, ad primas tenebras pugnatum. Hoc Villharduinus in suis Commentarijs, Theodoranis, & quadraginta equitibus præclaræ virtutis summo periculo cognite, testimonium dedit. magno quidem animo Castellum, terra, mariq; oppugnatum, sed maiore propugnatum. Theodoranis gloriam, at Ciotijs, vnâ & quadraginta equitibus Francis, aduersus tantas Lascharis copias pugnantibus, gloriam simul & salutem peperisse; sed eam omnino non incruentam.

cum vix quinque equites Franci ex illa fatali ad honorem turma, sine vulnere fuissent, vno Ægidio Milonis Brabantij Priuini nepote excepto, qui dolore vulneris, cruciatus & abumtus est. Paulò antè huius pugnae initium, die sabbati factæ, oppidani cognito hostium consilio eximia pernicitatis hominem, Constantinopolim repente mittunt, qui res in summum discrimen adductas doceret. Is, incitato equo cum in Urbem peruolasset, Henrico Imperatori in Palatio Blachernarum prandenti, nuncium affert, à Theodoranis Cium terra, marique insideri; nisi, primo quoque tempore nostris subueniatur, omnes breui, aut appetituros, aut quod acerbius, in hostis potestatem venturos. Idem audiunt qui fortè cum Imperatore prandebant, Conon Bethunius, Gotthofredus Villharduinus Campanie & Thracie Mareschallus, Milo Brabantius Priuinus; alij etiam, sed hi pauci auditores aderant. Illi attonita, & valde suspensa mente ex cogitatione periculi, cum aliquandiu stetissent, rem protinus cum consilio, & cura agitare. Imperator hac re audita, nihil ipso ore perturbatur, sed erecto animo, expeditum capit consilium ferendæ opis; & de communi sententia repente è vestigio ad maritimam oram festinans, signum tuba dari iubet, & Galeonem conscendit. vna eodem, quotquot commodum vehi possunt, ascendunt. Mox, tota Urbe præconibus circummissis pronuntiatur, vt omnes in numeros statim relati, illico arma capiant, & Imperatorem Cium proficiscentem, summa festinatione consequantur, vt Francis, qui Cio oppido circumfiderentur, quamprimùm opem ferrent, nisi eos aut ferro necari, aut mancipia hostis fieri vellent. Ad præconium, parent edicto milites, tanto studio, vt omnes copiae ad signa facile conuenirent, & totam Constantinopolim portis ad portum tumultu effundi; Venetos, Pisanos, atque alios inquilinos, qui rei naualis aliquem vsum haberent, voluntarios ad naues concurrere cerneret. tanta erant omnium, sed Venetorum præcipuè, in tuenda obsessorum salute studia; tanta voluntatum consensio, alacritas, atque certamen, vt numerus omnibus nauigijs capi non posset. Ita, vbi sibi quisque primum itineris locum peteret, eodem equites expediti repente ruunt, & arma comportant. Ea re constituta, portu naues confestim soluunt: quibus à Prandio in crastinam lucem remigio actis, Imperatorem sequuntur. Imperatori qui nusquam itinere intermisso, tam multa luce nauigasset, Astaceum sinum orto iam sole præteruecto, mox Cioticum ingresso, Cium procul apparet. Simul Theodorani, qui Castellum terra marique circumfidebant; simul & nostri, qui ea nocte summa constantia excu-

bantes

bantes somnum oculis non ceperant . Sed in continenti munitionum opera fuerant, quamuis à vulneribus egrè haberent, vt qui extremum fatum expectarent . Imperator Henricus, quid hostis terra mariq; moliretur diligenter explorat . dum autem oppidi situm, & murorum altitudinem specularum, videt hostem ad oppugnationem iterum accingi, quia impetus, oppidi ruina esset . Sed quid agat, vix ei satis liquet . suorum paucitatem, reliquorum periculis, & ruinæ temere illaqueandam non putabat . Ipsum pauci consecuti, Gotthofredus Vilharduinus Mareschallus, alio nauigio vectus, Milo Brabantius Priuinus, quidam Pifanus, itemq; vnicus eques . In summa, classiculam septemdecim nauigiorum, nec satis in tumultu vrbano extructorum habebat : cum ex aduerso Græcus hostis, classe sexaginta nauium numero, Castellum acriter oppugnaret; eo euentu, vt sub arce constitutis nauibus, neq; terra, neq; mari aditus vllus liber, aut tutus exituris, vel ingressuris relinqueretur . & si Gallico more armatorum cuneis effectis, nostri portis erumperent, facilè à Græcorum multitudine qui in castris erant, intra vrbem cum detrimento retruderentur . Imperator hoc cum animo suo reputabat, si reliquam classem in anchoris expectaret, & pateretur Theodoranos, integros & recentes, in faucios, & defatigatos ruere, de ipsis actum esse : nec tamen sese animo prosternit; quinimo expeditum consilium capit, quoniam Mars communis esset, & sæpe parua manu copiæ maximæ funderentur, & fugarentur, classiculam cum hoste committendi . Vt igitur suos tam eleganter, quam tutissimè, equitum more, toto corpore armatos vidit, suorum virtuti confusus, aduersariorum vires magnoperè despiciens, cohortatis remigibus, atq; agmine facto, gubernatores iu hostem audacter rostra dirigere iubet . Hos, Theodorani ad se ruerunt vt suspexerunt, statim ab Vrbe auxilium credidere . Itaq; in vestigio, relicto Ciuitotio, in apertum mare progredientes, sese ad pugnam offerunt, & in nostros appellunt . Exercitus verò obsidio, qui Castellum terra oppugnabat, remittere; & in litore confidere, vt euentum classium specularetur . Ita, Imperator septemdecim nauiculis, sexaginta numero nauium, iniqua conditione, classem distinet; & ita angustè vrget, vt pugne spectatores, sublatis clamoribus de litore suis inclamarent, Imperatorem compositò ex Ceratino sinu, qui portus Constantinopolis est, auxilio in Cioticum sinum, Castellanis inuectum . Eò, paulò ante noctis tenebras, tanta ex Vrbe auxilium nauigiorum copia, per secundam Propontidem applicuit, vt nostri facile mari superiores essent . hidem tamen armati, totam noctem in-

somnia

somnem egerunt, & naues in anchoris alligarunt. Inde consilium in negotio communiter capere, vt simulac dilucesceret exirent, & cum hoste, si pugne potestatem faceret, in litore prælium committerent, eumq; classe exuerent. Ita, Henricus Imperator, prouecta classe & armata, qui modò ab hoste metuebat, repentiè metui cepit. Sed Theodorani desperata victoria, quòd classẽ nostram præsidijs auctam & firmatam viderent, sese Laschari incolumes seruare, quàm aliquem aduersæ fortis casum subire, maluerunt. quanquam id consilium, vti fède captum, à Græcis maximoperè improbaretur. Itaq; siue nostrorum consilium alicunde explorassent, siue per se prospexissent, naues clam media nocte subducunt, omnesq; ad vnã, incendunt: mox per continentem se in fugam conferunt, & Cium deferunt. Erat opinio orta primo à Præfectis Theodori, ac demum edita in vulgus, Lascharim in Ciotios terra, mariq; esse progressurum, vt equitatu & classe, sed terrestribus potissimùm copijs, qua parte virium erat superior, vndiq; præmissis aciem ostentaret: & si Franci equites Cio exirent, iusto prælio congredetur. Sed, ab ea ratione aliena fuga, & receptus in interiorem continentem, & succensa classis, adèd timorem antea de Theodoro, & Græcis non ab re conceptum, ex animis nostrorum deterisit, vt mox qui tanta Græcorum mole incubisset, tantæ arrogantia, & fastus Imperator existimatione spoliatus, turpiter profugisse crederetur: Græcosq; iam sæpius Franci, vti ignaros, rudesq; militiæ, obsidionumq; præsertim, penitus iriderent. postquam oppidulum tot circumfessum copijs, multorum dierum spacio capere nequiuisent. Cæterum, duabus de causis succensis nauibus eam fugam Theodoranos cepisse, de iisdem Græcis nostri postmodum didicerunt. primò, sicuti ipsi iactabant, vt proximam Nicomediam, & Losij Seneschalli equitatum, breuiore compendio Astacenum sinum circumuecti, aggredierentur: quem commeatu, reliquisq; munitionibus nondum urbem firmasse cognouissent. secundò, quòd Cium vti mari cinctum, & valido equitum præsidio firmatum, nequaquam sibi tentandum esse decreuissent, quo ab nostris infesso, atq; in tergo Græcis relicto, ad Nicomediam fanis hominibus minimè fuerit procedendum. Nos potius credimus, Theodoranos prospecta omnium Baronum ad id subsidium alacritate, cognitoq; Imperatoris aduentu cum maritimis præsidijs, de quorum numero ad eos ampliora, & maiora vero à speculatoribus deferbantur, repressisse animi ferociam, & potius se recipere succensis nauibus, & amissa classe, quàm ancipiti euentu nostrorum vires, quas

toties

roties experti erant, collatis signis iterum experiri maluisse. Nostri tam ignominiosa hostis fuga, quam fatali obsidionis solutione, merito gaudere, Dijsq; immortalibus gratias agere, & victoriam gratulari. Imperator multo manè, itemq; cæteri omnes in terram descendentes, Castellum inuisere. Offendunt suas multò maximam partem aut vigilijs attenuatos, atq; ægros, aut faucios. Inspiciunt etiam. Cium, non ita loci natura munitum, vt etiam operibus defendi posset. Itaq; Imperator muris de Venetorum, & Gallorum sententia disiectis, cum suis celeriter collectis, naues conscendit, & superata Bosphori rapiditate; in Urbem reuertitur. Interea Ioannissa Rex, ingenio ferox, laboris impiger, vetere consilio suo innixus, nihil animo conquiescere; veritus semper, ne si Francos Græcia non exterminet, ab illis ipse Regno pellatur. durabat ille in Adrianopolis obsidio, machinisq; muralibus, ita Urbem & turres perculit, & labefecit, vt ad motis fabris, & perforatis menibus, in magnam spem eius potiundæ veniret: eoq; sæpe in muros ascensus arreptis, & appositis scalis tentatus; sæpe machinationes, & tormenta in portas, in turres, promouebat: sed tanta defensorum virtus, atq; ea præstantia animi fuit, vt fortiter propugnantes, & ad omnes hiatus, hostilemq; impetum aduolantes, ei non diuturnam spem relinquerent: Adhuc Græci, qui Barbaros, oppugnationum artificium paulò antè docuissent, his facillè occurrebant; vt iam Rex, dolore tantæ fiduciæ ad irritum cadentis, de recessu facillè cogitaret, retrocedendumq; inde statueret. Latini tamen & Græci, ne quid intentatum reliquum esset, crebris litteris, & nuncijs ab Imperatore opem orare non desistebant. hoc vnum significare; nisi confestim militum, & commeatus auxilium miseris apporet, omnino perituros. Imperator in tantis rerum asperitatibus animi fluctuare, qui huc, atq; illuc vno tempore ad opem euocaretur. Nam, si his subueniat, illos deserat necessè est. Imperator Thraciæ opituletur, vt minus occurrat Myfus, Lascaris Asiæ imminebit; Asianis Imperator auxilietur, eius recessu Mysis continuò maiores spiritus, capiendaq; Adrianopolis fiducia maior accedet. Ita Myforum Rex, mense Aprili Adrianopolim obsedit, nec quicquam propius factum est, quam vt caperet, siquidem continuata quassatione, muros & turres duobus locis labefecerat, soloq; æquarat, vt iam minutis prælijs cominus lanceis, atq; ensibus concertaretur; atq; ita sæpenumerò, pede collato pro muris vtrinq; fortiter dimicatum; multi vtrinq; cæsi, multi vulnerati, atq; hinc nonnulli cruciatu vulneris, & dolore confecti. Sed ea erat Græcorum

corum, & Latinorum propugnatorum constantia, ea virtus, vt nihil tanta Triballorum, & Cumanorum multitudine, terrerentur: & probe se menia defensuros, & extrema quæq; omnia passuros dicerent, modò ab Augusta optimi Cæsaris liberalitate, opportuna militum, & commeatus præfidia, nondum perditis, vel conclamatis rebus, mitterentur. Cæterum hoc pro incommodis non infeliciter cecidit. Scythæ, quos Cumanos diximus, stipendio muneribusq; trahi solitos, leuibus quidem certaminibus pugnantes, iusto prælio certandi infuetos, & à Rege in agrum hostium ad prædas euocatos, opimis prædis onusti, ad ipsum, Adrianopolim reuertuntur: missionem domum petitum, & si liberum commeatum non faciat, certi tamen Sarmatiam in suos fines, proficisci. Itaq; Regi exponunt, se necessaria de causa in patriam accersi, eoq; diutius ipsi nauare non posse, petere vt eius bona venia, ad suos redire liceat. Ita emensa inferiore Mysia, Thyraeq; & Borystenis ostijs superatis, per Tauroscythas, & Roxolanos ad Moetim properant, & iustis itineribus domum concedunt. Rex, Cumani auxiliarij spe deiectus, resistendi animum abijcit, ea obsidione nihil vltra tentata prælij fortuna: itaq; vrbe relicta de suorum Ducum consilio, Ternobum per Hemi valles iter conuertit, & se in Mysiam recepit. Cogitanti profectò cuius Regem potentissimum tantis copijs, rebusq; omnibus quibus bellum administratur ornatum, & copiosum, eundemq; hostis vlciscendi præter cæteros auxilium, vrbis etiam menibus duobus locis disturbatis, vt iam extremo facto propinqua foret, quando quidem tam pauci cum innumerabili Exercitu prælio contendere cogi possent, re tamen infecta ad profectionem in patriam accitum, obsessis Deus præsens adfuisse videtur. Hoc adeò verum est, prout Dei nutus, & voluntas est, in cuius manu omnia existunt, ita homini euenire. Nectamen Adrianopolitæ tardius Imperatori nunciare, quanto in periculo versarentur. Regem secessisse, quo paratior ad se de improviso resiliet. Idcirco obnixissimè de auxilijs supplicare, si vrbem obsessum, & oppugnatum rediret, homines fidelitate erga ipsum summa præditos, sedè perituros. Propterea Græcis exanimis, animum sua ope (quòd potest) restitueret. cogitaret Regem indignitate Græcorum, atq; Latinorum odio exardescere, & quòd præsens excidium intentat, vrbem ab omnibus necessarijs rebus nudam, illum verò abundare. Imperatori iam profectionem Adrianopolim instituenti, & cum omnibus copijs egresso, renunciatur Ioannem Styriorem pyratam sauiissimum, è Calabria oriundum, Theodoranæ classis ductorem, à

maris

maris appellatione, Græca voce in Francicam detorta Hamiralem dicunt, septemdecim Biremibus, Abydi angustias superasse, & in Propontidem iam classem penetrasse, iamiam ad oppidum Daschylium in Bithyniam applicuisse, quod Petrus Braiaquellus, & Paganus Aurelius custodiebant. Ipsum mari, Theodoranum autem Exercitum terra, oppidum insedisse. præterea quòd Imperatorem vehementius maceraret, & torqueret, Daschylienses rebellionem fecisse, & Petrum Braiaquellum Dominum suum, cui iurato fidelitatem dederant, deseruisse. Adhæc, Proconesios ipsius clientes fidem violasse, & defecisse; itemq; milites Braiaquelli magnam partem perdidisse. Proconesus, insula est Propontidis, Hellesponto Constantinopolim nauigantibus ad dextram, iuxta Cyzicum sita: Helaphonnesus olim dicta, Cyzicenis marmoribus nobilis; ex quo, continuata posteris Cyziceni marmoris memoria, insula postea marmoreæ nomen adeptæ est. Hæc insula, Braiaquelli ab Imperatore Henrico, ob eximiam in dubijs asperisq; rebus, fidei, pietatis, & expediti consilij laudem, beneficium, idest feudum erat. Nuncius adeò tristis, ita Imperatorem Constantinopoli exacerbat, vt dum facinus profundè admodum, & grauiter in pectus descenderet, ei nihil adhuc staret, quod sequeretur. Verùm ex tempore, id expediti consilij de Baronum & Venetorum sententia cepit, Petro Braiaquello, & Pagano Aurelio profus opitulandum. Imperatoris enim auxilio orbatos, morti, & prædæ proculdubio hostibus addictos iri. Augustus repentè ex vestigio quatuordecim biremes Venetas comparari, Trierarchosq; de Venetis nobilioribus, & præstantioribus, quiq; maiorem rei nauticæ usum haberent, institui iubet, Baronesq; eodem imponit. Protinus Conon Bethunius Imperij Prothouestiarius, Biremium vnâ cum sua manu conscendit: alteram Villharduinus Mareschallus; in tertiam Macharius Sanmanechaus, se suasq; copias intulit: in quartam Milo Brabantius: in quintam Anselmus Chaemus: in sextam Theodoricus Losius Imperij Seneschallus ingressus. Guilielmus Perticensis, septima. Eustachius Imperatoris germanus frater, octaua vehitur. Reliquas sex, qui ex Venetis virtute cæteris præstarent, à Marino Zeno Venetorum Constantinopoli Prætore delecti, alacriter conscendunt. singulis verò Biremibus tales, & consimili virtute, & fide milites Imperator ascribit. Classis viris, classiarijs, & armis, apparatu maximo instructa, summo silentio, & singulari celeritate portu Constantinopoli soluit: quæ res, tum Adrianopolis ab Imperatore auxilium tantisper retardauit, dum Daschylium obsidione li-

beraretur. Igitur classis Bosphoro egressa, & secunda Propontidis navigatione vsa, ad leuam mox deflectens per transuersum equor re-
 ctà Daschylium versus prouehitur. cuius rei certior factus Ioannes
 Styrones, Theodoranæ classis Hamiralis, protinus Daschylio clas-
 sem deducit, & inde Hellespontum versus, secunda Propontide no-
 stris non expectatis, se in fugam vertit. hunc nostri biduum, dies
 noctibus continuantes extra Abydi angustias quadraginta millia
 passuum confectantur: sed, spe Styrionem remis, & velis secunda
 Propontide volantem consequendi adempta, conuersa repente na-
 uigatione aduerso freto Daschylium redeunt. Ibi Petrum Braiaquel-
 lum, & Paganum Aurelium exquisitis animis vident. cognoscunt
 etiam Lascharim desperatione oppidi capiendi sumpta, sed multo
 magis ipsorum aduentus formidine, celerius se fugæ mandasse, atq;
 Prusam, quam hodie inuersis, atq; immutatis litteris posteriores
 Bursam vocant, se recepisse. Ita Daschyliogruissima obsidione,
 & periculosissima soluta, classis Constantinopolim reuehitur. No-
 stri classe in terram expositi, quæ breuius iter esset, Adrianopolim
 diuertunt, & inuisunt; Branamq; & ciues collaudant, atq; in fide con-
 firmant. At Lascharis, suos Duces cum maxima copiarum parte, Ni-
 comediam ad Astacenum sinum in Theodorici Losij milites præsi-
 diarios mittit, quod is Diuæ Sophiæ Ædem firmiorem refecisset,
 quam cum sacratis ædificijs per amplam & excelsam, arcis loco habe-
 ret. Nicomedenses missis Constantinopolim nuncijs, repente Lo-
 sium suum patronum, necnon Imperatorem, aduentus hostium cer-
 tiores faciunt, simul opem implorant, ita necessariam, vt nisi pri-
 mo quoq; tempore sibi succurratur, funditus interituros, omni in-
 terim ope, atq; opera aduersus hostem connifuros, atq; extrema
 morte, suam erga patronum, atq; Imperatorem fidem testaturos di-
 cerent. Et quoniam commeatus inopia valde tentarentur, fas esse
 Henricum Imperatorem, fauore atq; adiumento erga Adrianopo-
 litanos paulum intermisso, Nicomediæ omnium Imperij ciuitatum
 fidelissimæ penè cadenti, opem ac salutem afferre, atq; Exercitum
 quantum maximum cogere posset, Propontidem in Asiam trajicere.
 Eam vnâ rationem esse, & Nicomediæ in libertatem vindicandæ,
 & Lascharis Tyranni opibus Imperij, & neruis non modò refrenan-
 di, sed etiam opprimendi. Imperator, Nicomedensium precibus
 sollicitatus, eduçta classe, & remige militibusq; completa, ad Asta-
 cenum sinum contendit, vt postquam suos præsidijs confirmasset,
 ignobiles Lascharis motus, & inanem Græcorum strepitum, hincinde

pro-

prouocantium , & recedentium irrideret . Theodorani nunciato Francos aduentare , fugam ex agro Nicomedensi Nicæam versus , in interiorem Bithyniam arripiunt . At Imperator , hostis fuga audita , concilium conuocat . decernitur , vt Theodoricus Lofius Imperij Seneschallus præfidijs fuorum equitum , & Centurionum , ad Aftacenum finum præfens Nicomediam tueretur : Macharius Sanmanechaus Characen proximum oppidum : Guilielmus autem Perticenfis Dafchylum custodiret . Ita , Imperator vniciq; fingula oppida in fide Imperij retinenda commendabat . His rebus confectis , Auguftus ad Urbem reuertitur , & reliquum Exercitum incolumem reducit . Ibi pauculos dies commoratus , fuę dignitatis effe duxit , Adrianopolim iterum petere , & Hæmum versus cum omnibus copijs , hoftilem agrum populabundus incurrere , & vastare . Dum verò profectiõnem comparat (ita fortuna , hominum confilia femper verfante) Theodoricus Lofius Imperij Seneschallus , qui Nicomediam præfidiõ tenebat , & Guilielmus Perticenfis , quadam die fuas cópias in Nicomedenfem agrum populatum agunt , vt ingentem interciperent prædam , & magnum Græcis timorem incuterent . Id Theodorani per fpeculatores refciunt , feq; comparant , vt tergis noftorum inftarent , quos , numerus in noftorum paucitatem extimulabat . Græcorum arma erant præter fagittas , longiffimæ haftæ vtrinq; ferro præfixæ , quas agili manu comprehendebant . his fumma peritia in pernicipibus equis vtebantur , & aduerfi pariter , ac fugientes noftros lethifera cuspide vulnerabant . Ita , illi nouiffimum agmen laceffere , primùm leuibus pugnis ; poft , iufta acie contendere . fit pugna atrox , ac diu anceps : quando Græci numero superiores , vim noftorum cataphractorum ferre non poffunt . iamq; difsipati , & difiecti fugam oculis , atq; animis circumfpectabant , quum aduentante Constantino Lafchare Theodori fratre , Græci equites qui ad primam fagittarum procellam noftros expulerant , reductis cornibus noftorum aciem circumuenerunt . quo cafu , viri pariter , & equi mortiferis fagittis fternebantur , nullusq; in medio circumuentis oftendendæ virtutis locus relinquebatur . Ita , noftri pauculi , ægrè plurimorum impetum ferentes omnes ferè capiuntur . In eo quidem certamine Theodorici Lofij præftantis viri virtus enituit , fed infelici euentu . fortiter enim pugnans , bis equo excuffus , bis in equum fuorum manibus sublatus , alacris , eo die exempla militis , & Ducis optimi edens , aduerfo ore lethaliter vulneratur , & cum fua tandem phalange acerbè à fortuna mulctatus , perpaucis fibi fuga falutem quærentibus , captiuus

ad Lascharim deducitur. Villharduinus Francus historicus, tametsi Gallicis huiusce belli Commentarijs integrum de re cuiq; iudicium relinquit, quod tamen in se est, Losij casum timori & culpæ vnus Anselmi Remensis equitis adscribit, qui impietatis dedecus, & tanti sceleris facinus nihil animo reputans, Losium Seneschallum suum patronum in pugna cliens, cuius phalangis dux esset fiduciarius, turpiter deseruit. atq; ille, quamuis periculum declinarit, nunquam tamen vti inexpiabilis infamiæ totius patriæ labes, & cladis author, Baronum sermones & exprobrationes declinabit. Guilielmum verò Perticensem egregiè pugnans atq; equo deturbatum, sui in equum subleuant: qui iam in manu faucius, cum se hostium impressioni impari cognosceret, mortem, equi velocitate, euitat. memor, sapientis esse, nec carere exemplis, cedere interdum ferociæ, & rerum commodius agendarum captare occasionem. Qui è manibus hostium euaserant, & ad Diuæ sophiæ arcem in tutum confugerant, Guilielmus Perticensis, Anselmus Remensis, quiq; Nicomediam è prælio se receperant, nuncium Constantinopolim ad Imperatorem decernunt, qui eum acceptæ calamitatis certiores facerent: qui Losium Seneschallum Imperij, & vnà phalangem ipsius captam docerent; se verò, in Diuæ Sophiæ arce apud Nicomediam, à Theodoranis circumfideri. Adhęc, omni comœatu qui in arce esset, se tantum quinque dies tolerare posse. proinde suppliciter opem implorare, idq; quam primùm factò opus esse, nisi obsessorum seruitute & morte, Imperij opes decrescere; eadem verò de causa hostium spes, atq; animos crescere velit. Imperator sibi indecorum fore iudicans, si Losij de se benè meriti salutem negligeret, sineret amitti arcem Diuæ Sophiæ, & Nicomediam magno sumptu, magnisq; laboribus permunitam, generoso consilio, fortunę, virtutisq; suę periculum facere constituit. Ita q; nulla interposita mora, iter ad hostem maturat, copiasq; omnes extemplò Propontidem traducit. Milites noua & incredibili animorum alacritate, Losio captiuo, & Nicomedensibus suppetias celeriter ferre iubet: quos nullę difficultates retardarunt, quin obsessis in tempore opitularentur. Erat enim Losius Imperij Seneschallus, vt virtute præstantissimus, ita nobilibus factis, & præsertim Murtzuffi Constantinopolis tyranni captura, Henrico Imperatori, vniuersoq; Exercitu vehementer charus. hæc causa fuit Imperatoris ab Adrianopolitanis iuuandis, iterum contra ac miserè cuperet, auertendi. Imperator copijs Bosphorum traiectis, & Asiatico in litore in ordines directis, castrensi itinere versus Astacenum sinum, Nicomediam peruenit:

nit: atq; ibi adulto vere, & læto iam gramine virentibus campis, in valle longè amenissima, quæ alteram vrbis partem spectat, secundum Sangarium fluuium, qui ex Olympo monte Phrygiam, Epictetum, ac Bithyniam alluens, Euxinum ingreditur, tentoria statuit, instructisq; aciebus, Theodoranis committendę pugnę potestatem facit. Hunc Constantinus Lascharis, Theodori frater, idemq; eius copiarum ductor, renunciantibus speculatoribus, simulac conspiciatus est, statim se in viam, ascensu proximum montem superans, Nicæam versus conuertit. vehementer perturbatus, vt ij plerunq; solent, quibus præoccupari deprehendiq; contigit, dum insidias hosti moliuntur. Ea de causa Imperator, totum id quod propositi sui fuerat, egregio ausu consecutus, suos quam longissimè possent vastabundos in plures alas, modicis tamen interuallis in agris latè pagisq; præsertim, prædari iubet. Vastitatem tota Bithynia, & solitudinem, vsq; ad inferiores Phrygas, & Mysos, quàm exitiosissimam efficere. quia, ea natio simul atq; Lofius Imperij Seneschallus captus fuit, eiusq; manus deleta, statim rebellionem fecisset, & omnia in Francos hostilia, pro virili partem molita esset. Itaq; dum equites prædatum dimittit, Imperator quinq; dies sub pellibus egit, nostri igitur non intermisso itinere, longè latèq; regione peruagata, funestam & luctuosam, in Asia Græcis excursionis suæ memoriam relinquunt: aded, vt magnam omnis sexus multitudinem, improuisi repentiniq; opprimerent. vt cathenis, & laqueis tracti, miserè equorum cursum adæquare cogentur. ædificia item & Regulorum exulum villas, mollioribus montium iugis ædificatas, Scytharum more succendunt, tanto terrore cuncta implentes, vt per quinquaginta milliaria rectis & transuersis itineribus, cuncta ex continenti fumo, atq; ignibus colluceant. sed coacta ingenti præda, euastata regione. eodem ferè itinere ad castra propè Sangarium ad Henricum regrediuntur. His rebus animaduersis Theodorus Lascharis, vehementer territus & conflictatus, re iam exhausta, vt tot malis obuiam iret, à bello residere cogitat, & ea de re nuncios ad Henricum Imperatorem mittit, qui duorum annorum inducias ea lege peterent, si Daschylum, arcemq; Diuæ Sophiæ ad Nicomediam complanatam vellet, se captiuos omnes libenter missurum: ipsumq; in oppida omnia & minoris Asiæ, Bithyniæ & Phrygiæ Castella protinus restitutum. Imperator, de tanta re ad Venetos, & Barones refert. bona pars sentire, & dicere duos potentissimos inimicos, locis longinquis diuersis bellantes, quales Ioannissam Mysorum, & Triballorum Regem, & Theodorum

rum Lafcharim Afianorum opibus sustentatum, & adiutum sapius experti essent, non facile à nostrorum paucitate sustineri. Vnum verò solum, nullo ferè negotio debellari, aut ei resisti posse. Ideoq; præstare Daschylij, & arcis Diuæ Sophiæ trans Propontidem iactura, & ruina commoda, quæ clarissima omnium oculis in Thracia, propè Adrianopolim obuersarentur, redimi. proinde, Lafcharis ab Impèratore cum summo studio per Legatos peteret, quod penè in suam potestatem transtulisset, & longè periculosius sit amissum retinere, quàm penè ereptum vltro concedere, quum id nullis viribus, nulla ingenij solertia recuperari possit, Theodoro Lafchari ab Ioannissa Regis amicitia discedenti, inducias concedi oportere, non modò vtile, sed etiam necessarium esse. nam, dum cum Rege Lafcharis amicitiam, res, rationemq; belli iungeret, vt planè alterum vinceremus, victoria tamen per alterum vti non licere. In horum sententiam pactæ induciæ & iuratæ. Henricus Augustus continuò Petrum Braiaquellum Daschylio accersit: persuadet pro suo iure, vt oppidum Lafchari tradat, simul & Diuæ Sophiæ arcem. quæ, vt arbitrato suo vellet, teneret, demoliretur ve; quibus rebus induciæ sanctiores videbantur. Theodoricus Losius, Seneschallus Imperij, reliquiq; captiui redduntur. Confestim Henricus nihil ab instituto consilio discedens, Constantinopolim reditum comparat; vbi statuit cum omnibus copijs Adrianopolim adire, atq; ita octauo Kalend. Iulij, iam multa ætate, qui dies Diuo Ioanni Baptistæ sacer est, Selymbriam pergit. Ex eo die, iustis itineribus Adrianopolim aduenit, & Prætoria ad urbem, Adrianopolitanis in campis posuit. Adrianopolitæ Imperatoris præsentia valde hilarantur, portisq; apertis effusi, vt quibus nihil longius foret, quàm vt vrbis tanquam ergastulo emitterentur, repente in Prætorium Imperatorem salutatum concurrunt: eum æquissimis animis omnes viderunt. Eodem Græci frequentes aduolant: Ibi diem Imperator agit, dum inspicit attentius, quæ aries murum percussisset, ac præsens agnoscit murorum & turrium discussiones, combustiones, saxorum subuolutiones; detrimenta deniq; tormentis Regijs, cuniculis, & machinationibus illata, oculis cernit. Postridie castra mouet, quatuorq; dierum iter in fines Regni Ioannissæ pergit. quinto autem die ad Lulum confedit, quæ vrbs ad Hæmi montis radices sita est, populo satis frequens, quod eò Rex Barbarus paulò antè Coloniam deduxisset. Verùm populares tanti Exercitus aduentu in fugam consternuntur, atq; in Hæmi nota latibula sese abduunt. Henricus antè urbem castra ponit, nostri equites, sed ij leuis armatu-

armaturæ, perpetuis illatis detrimentis, quum etiam incendijs graffarentur, prædabundi regionem quam latissimè percurrunt, vnde greges bouum, ac bufalorum, aliaq; armenta abigunt: quorum ea regio, agrorum & pastionum amplitudine abundans, ditissima est. Adrianopolitani inopes, vt incommoda accepta maioribus commodis sanarent, prædæ cupiditate castra sequebantur. hi carros, quos secum aduexerant, frumento alijsq; leguminibus onerant. hîc tri-duum Imperator Exercitum reficit. nec tamen vllum tempus equitum leuis armaturæ populationibus vacuum esse sinebat. Sed illud satis incommodè rationem belli habuit, quòd dum iter montuosa & angusta Hæmi via prædatoribus faciendum esset, equi valde atterebantur, ascensus descensusq; difficultatibus fessi & rupti. Hoc mali remedium Imperator putabat, si Eustachium germanum fratrem, Theodoricum Flandrum, nepotem Philippi Namurcensis & Louanij Comitum Filium, Anselmum Chaemum, Gualterium Escornaium, Ioannem Bliantium qui quatuor Cathaphractorum equitum turmas implebant, equitibus leuis armaturæ prædationibus occupatis, subsidio mitteret. Itaq; nostri hoc præsidio freti, audacius in interiorem Hæmum penetrant, quo acta præda, terrorem popularibus, cædes & incendia aduerso tempore circumferrent. Sed quando in Hæmi montis, tot illustrium virorum cladibus, & aduersa nostrorum fortuna nobilitati mentionem incidimus, etsi leuiculum fortasse quibusdam videri poterit, non tamen ab instituto labore alienum erit, hoc loco, tum propter ipsius montis inter ceteros Europæ nobilitatem, & varios in eo nostrorum casus, tum verò magis propter rerum ad historie captum attinentium memoriam, accuratius pauca quædam, neq; ea sanè iniucunda de eius origine & situ posteris, Francorum res Constantinopoli gestas ad admirationem lecturis, breuiter aperire. Secant Rhætiam superiorem, quam primam dicunt, perpetui montes, qui à Graijs, & Peninis Alpibus ad vada Sabatia, & Ligusticum mare, Narbonensem Galliam à Togata diuidentibus, oriuntur, & in Orientem conuersi, multiplici incolarum frequentia, oppidis, pagis, amnibus, fontibus, Brigantino lacu clari, altissimis iugis, continenti tractu, diremptis innumerabilibus populis, vsq; in Thraciam penetrant, & in Euxinum porriguntur, per interualla locis plurimis peruij, at nominibus, vt locis differentes. Hi, ab iisdem Sabatijs, vbi ad Rhætorum iuga peruenerunt, per Iulias & Carnicas alpes, perpetua veluti cathena in Dalmatiam abeunt, Pannoniam ab Illyrijs disterminantes; reflexo inde ad Scardum montem itinere, per
Dar-

Dardanos & Macedones Thraciam ingrediuntur, ac demum vastissimis rupibus in Euxinum prorumpunt. Sed, ut primum, relicta Macedonia, Thraciam attingunt, vno Hæmi nomine vocantur. monte interim Rhodope, Atho, Ismaro, cum reliquis humilioribus iugis, cedentibus. Hic est Hæmus ille Thraciæ mons, qui immanibus, & supra quam facile credi possit, altis iugis extollitur, tot vatum carminibus clarus, à Meridie Macedonicis Alpibus exortus, atq; inde perpetuo dorso variè flexus in Septentriones excurrrens, & in Pontum desinens, innumeras gentes determinat: breuiterq; hoc sibi Regnum in Thracia vendicat, quod in Macedonia Olympus, in Græcia Parnassus, in Italia Apenninus, & in Sicilia Ætna possident. Ex huius vertice propter immensam altitudinem, vtrumq; mare, Ionium scilicet & Ægeum cerni posse Polybium credentem, grauis author Strabo hallucinatum existimat. Hæmi exelsitatem sex passuum millibus subiri scriptores tradunt. huius auersam partem ad occasum æstiuum, & in Istrum deuexam, Mysi seu Valachi, quos diximus, fermè totam accolunt, in qua superius Ioannissam Ternobum Regiam habere memorauimus. infesta Thracibus & ad latrocinia gens nata, cum plana Getæ, Triballi veteres, & Sarmatæ, vsq; ad Pontum, vicis atq; pagis magis quam vrbibus occupent. vnde sumpto de Hæmi accolis nomine, omnem regionem quæ vltra Thraciam, ad Istrum protenditur, Mysiam inferiorem, & Valacchiam dicunt, Moldauiæ proximam, Euxini Ponti, & Ciabri fluminis, aliter Sucouæ, sinibus inclusam; quam eandem Constantinopolitæ, & Thracæ infra Hæmum habitantes, Transalpinam, quasi trans alpes vocant: quum Mysia superior, hodie Bosnam à Bosna fluuio, & Seruiam dicunt, Dardano clarissimo amne irriguam, à Septentrionibus confluente Danubij & Sauis, à Meridie Macedonicis montibus, ab Ortu eodem Ciabro amne, & ab Occasu Dalmatia terminetur. In Hæmo igitur monte, multæ atq; latissimæ sunt conualles, à Mysis & Thracibus partim aratri cultæ, & pastionibus fertiles, partim syluis atq; nemoribus impeditæ, quæ amnes non modo vitreos fundunt, & fontibus scatent, sed alicubi etiam præbent salutes thermas, & foidinas maximè beneficas: tamen omnes Hæmi tractus, celsissimis atq; asperrimis iugis, sit vel media æstate, Aquilonibus, gelu, & perpetuis niuibus infames. Hæ conualles, ad exitus fauces habent quem plurimas pertinentes ad eam planitiem, quæ Thraciam & Philippopolitanam prouinciam respectat, atq; Adrianopolim perducit. Ad hos exitus, viarum angustia nostris Hæmum ingressis minus notæ,

ad

ad suos reditum difficillimum faciebant. Quare Myfi in vnum maximo numero contracti, vti quisq; de superioris Hæmi rupibus quas pro speculis habebant, de nostrorum excursionibus? fumo significatione facta, cognoscit, distinctis locis se conglobant; intenti expectantes, vnde nam Franci equites essent erupturi. Quum igitur non sani homines, acta præda, nullis præmissis speculatoribus, ex Hæmi conuallibus viarum ignari descensum admaturant, Myfi nostros pluribus locis vno tempore, impetu facto, effuso cursu, & clamore edito adoriuntur. in locorum ignaros & equis fessis, sub sarcinis inuadunt, virisq; multò etiam magis equis incommodant; ita vt victis propiores essent, quam victoribus. tumultuaria pugna exoritur. Myfi, vndiq; circumstant, & præoccupatis angustijs, quæ exitum coarctabant, à tergo simul & à lateribus se ostendunt; nec, latioribus protecti scutis, longioreq; hasta præualidi, incuruo gladio, aut parua secure ad galeas pertundendas, armatum nostrum equitem aggrediuntur. Nostri, nihil animo dimisso, tanta vi, tantaq; alacritate partim equites, partim amissis equis, pedites resistunt, vt modò confertis, modò dissipatis ordinibus pugnarent. sed cum numero pauci essent, atq; equis extrema lassitudine defatigatis vterentur, consistunt, & pro tempore consilium capiunt, vt fortissimos quosq; in tergo dimicatuos mittant. Reliqui capto moræ spacio, ad euadendum antecedant: & sæpè conuersi, ac demum auersi, certamen redintegrent; vt pugnare simul, atq; iter facere cogantur. Sed recentium cataphractorum turmis nouissimè præsidio aduentantium recreati, post multam pugnam, nonnullis hostium interfectis, qui fauces viarum custodiebant, nostri angustijs egressi, cum in patentem planitiem euasisissent, & se maioribus turmis cataphractorum iunxissent, prælium redintegrant. Cæterum Myfi qui dispersi sæpius circumuolitarant, & nostros assiduè in orbem pugnantes inuenerant, pari successu vires experti, subitario præsidio perspecto, & nostrorum insidias veriti cum ultra audendum non putarent, conuerso itinere insequendi finem fecerunt. Franci equites, cum primùm Diuino ductu, auspicijsq; effugium paruit, se in castra ad Imperatorem, iustis itineribus recipiunt. Postridie Henricus Imperator vasa more militari colligi iubet, iustisq; itineribus Adrianopolim versus castra mouet. In castris ad urbem in prato positus, quindecim dies egit, dum miles prædas, & manubias, frumenti & commeatus actas, Adrianopoli in tuto deponit. Eodem fortè, & Bonifacius Marchio Rex Thessalonicæ, Serris decedens, quas egregiè munierat, Mosynopolim venit; quæ vrbs sta-

tim Marchioni deditioem fecit. Ea re confecta, Legatos Adriano-
polim ad Imperatorem Henricum generum confestim mittit, qui do-
cerent, quoniam propius accessisset, Marchionem de communibus
rebus loco propter Hebrum flumen opportuno (Marizam dicunt)
quod sub oppido Cypsella fluit, secum colloqui velle : quando præ
negotiorum multitudine, nihil coram de rebus communibus consti-
tuere potuerat, & periculofum fuisset, non pacatis Græcis, per quo-
rum fines ingredi oportebat, vnà ad colloquium coire. Imperator,
cum suo Senatu Bonifacium focerum suum Mosynopoli esse, liben-
ter audiit: idem gaudere omnes Imperatoris comites. Bonifacij nun-
cijs responsum, se præscripta die, colloquio non defuturum. Ita Im-
perator institutam viam peragit, Cononemq; Bethunium Protho-
uestiarium Imperij, & summa virtute Equitem, Adrianopolis tutelę
præposuit, centum equitibus attributis. Non ita multo post, vterq; in
Cypsellę conualle, ad locum præstitutum conueniunt. Cypsella,
Thraciæ ciuitas est ad Rhodopæos colles, Adrianopoli proxima, pro-
pè Hebrum, iuxta quam amnis labitur à Cypsello olim condita, vn-
de vrbi nomen antiquitùs Cypsellum. Ex altera Hebri parte Impe-
rator, ex altera Bonifacius Monferratensis Rex Theffalonicæ, fata-
lis voti sui compos tendit; idq; tanta omnium lætitia, quanta vix dici
potest. nimirum, amicorum tanto interuallo absentium gaudiorum
morsus acriores esse solent. Tum ferè primo verbo Marchio focer,
filiaecquid agit? vt valet? responsum dicto citius, grauidam esse; quę
vox omnes omnium nuptiarum felicitates complectitur. Hoc nuncio
pater lachrymis suffunditur. Eodem tempore, feuda pacta ante cum
Balduino quondam Augusto, renouant simul Bonifacius Imperialis
cliens (quem nunc hominem Ligium vocant) & Henricus Augustus:
recensq; fidelitatis, vt moris est, solennibus cæremonijs facta pro-
fessione, authoratur. Nam Theffalonicæ ceterarumq; Macedonię,
& Theffaliæ Ciuitatum, Imperatorem ipsum iustum, legitimumq;
Dominum, se verò tantum vtilem confirmat, vt qui rem Imperij ad
perpétuo vtendum fruendum quæsiisset. Atq; illo ipso tempore Bo-
nifacius Marchio nonnullas possessiones Gotthofredo Villharduino
Thraciæ & Campaniæ Mareschallo, veteri amico, de maiore Impe-
rij beneficio, siue feudo, delibatas, nempè Mosynopolim cum agro,
aut Serras (Amphipolim fuisse diximus) cum earundem agro, vtrum
optarit, quo iure Mosynopolitæ veteres, aut Serrani tenuerunt, atq;
etiamnum tenent, beneficio dedit. Ita Villharduinum subclientem
eiusq; hæredes fecit, Imperatoris iure saluo. Ibi, dum biduum com-

morantur, deq; mutuo inter se amore, propensa præstantiq; voluntate multa commemorassent, in suis tamen sermonibus ingentem, utiq; spem capere. Nam quamuis, Dei voluntate, colloquium tam latum & festiuum inijsent, eo tamen hostes offendi posse. quandoquidem per familiares sermones, certius & efficacius consilia, de bello aduersus Mysum gerendo, non semel, aut iterum inita, explicataq; fuissent. Constituunt igitur aliam colloquio diem: se sub Octobris finem, ad Urbem Adrianopolim adfuturos, atq; eò copias omnes contracturos, quas communibus auspicijs in Ioannissam Barbarum, atq; immanem, omnisq; iuris contemnentem hostem, ductarent: si sua consuetudine ritu apum, relictis aculeis subitò euolantium, imbelli aggressu, multitudine vexata, & rebus omnibus enudata, ceptas obsidiones deserat. His rebus quæ videbantur constitutis, maximè hilares è vestigio diuersi abeunt. Marchio, properante fato Mosynopolim, quæ extremæ Thraciæ ciuitas est ad Hæmum montem, Sardicæ proxima. Imperator, Constantinopolim, qui biduum in prato propè Cypsellam castra habuerat. Bonifacius Marchio quinq; diebus Mosynopoli rerum actioni datis, continuò de Græcorum popularium consilio, qui exiguo suorum numero ingentia Mysorum agmina consertis manibus stultè, atq; insolenter concisuros, & deleturos iactabant, Exercitum in Hæmum montem Francis maximè funestum agit. cuius partem ad Mosynopolim vergentem, Mosynopolitæ agrestes de proximæ vrbis nomine, Mosynopolitanum montem appellant, viamq; diei in Hæmi interiora vastabundus procedit. ibi, cum aliquandiu fuisset, & repentinis incursionibus ingentem cladem Mysi attulisset, è successu rerum se ipso ferocior, ratus Ioannissam inexpectatis copijs aggredi, & maximis detrimentis afficere, susceptum consilium temerè præuertente fortuna, in Mysorum insidias incurrit. inde enim redeuntem Mysi montani, cum de superioribus Hæmi iugis per deruptos, & angustos tramites se dimittentem Henricum conspexissent, ad eò accuratè, ac diligenter, vt equitum numerus facilè recenseretur, amplioribus copijs suis confirmati, abeuntem de repente inuadere non dubitarunt. Ita q; vt fors cuiq; telum, quidpiam ve teli vice obtulerat, vt viderunt Bonifacium tanquam viribus imparem, cum paucis esse, eò armati vlulatum tollunt (id signum in hostem procurrendi dare consueuerunt) atq; omnibus partibus Bonifacium, vt à re feliciter gesta ex labore se reficere, & conuiuiscere parantem, dum equi & viri promiscuè, summa lassitudine fessi, corpora curarent, totis viribus adoriuntur. Maximè autem

agmen postremum eminus cominus fatigant, atq; irritant. Marchio, excitato tumultu ad Myforum clamores, cum induendę loricę tempus deesset, districto gladio in fata sua præceps ruens, in equum casu excursioni adornatum adcurrit, & vecordi impetu, infaustoq; consilio in nouissimam aciem, qua conferta pugna laborabatur, è vestigio contendit, ac in Mysos impetu facto, acerrimè dimicans, hostem paululum sustinuit, ac repulit; sed mox Barbaro animo ad audaciam erigente, ac prælium penè instaurante (quod tum demum natura homines maximè audere faciat, cum repentè commutata fortuna, timere desierint) compluribus Bonifacij equitibus interfectis, alijs dispersis, & in fugam versis, Bonifacius in tanta rerum asperitate, lassitudine, ira, doloreq; perditarum rerum consternatus, iniquiore loco pugnans, tametsi supremę virtutis opus constanter ederet, vulnus in brachio inter cubitum & humerum, excisis neruis & musculis, grauissimum accepit, vnde se, equum, atq; humum cruore suffundebat. Ea re animaduersa miles, subito animo defici, & per ignauiam cedens, passim cędi. qui proximè astabant, dominum præ vulneris cruciatu, & dolore vix in equo hærentem, sustentant, & fulciunt. Sed cum sanguis arteria concisa, minimè sisti posset, ita vbertim vulnere manabat, vt semihorę momento secuta concussione refrigerato, & penitus extincto calore, oculis rigentibus, collo brachijq; contractis interiret. Equites tumultuantes, vno consensu, omni spe salutis in fuga constituta, è manibus hostium sese eripientes, iacentem humi relinquere, atq; animos remittere. Qui manserunt, & ad exanimem astiterunt, omnes ad vnum concisi. Bonifacio caput ceruicibus amputatum, & lanceę præfixum, Ioannissę Ternobum dono missum. Quo insperato, nec opinato munere, cum non obscure admiratus risisset Marchionis temeritatem, quod Myforum viribus stultissima ratione extimatis, suos equites qui essent exigui, cum tanto equitatu intra Hæmi conualles committere, quàm regredi maluisset, nihil sibi in vita quicquam iucundius, & gratius oblatum fuisse, palàm Deos hominesq; testatus est. At verò, hostis capite immaniter lacerando, cum odium satiare non posset, oculos exaturabat. Ita nihilo felicior Balduino Augusto, & Ludouico Blesensium, & Carnutum Comite, Bonifacius animi præstantia, & virtute plusquam heroica, anno qui Christianę salutis fuit, septimus supra millesimum ducentessimum, bello pro patria occidit, ac honestum vitę, atq; militię finem imposuit. Vir certè tam tristi vitę exitu indignus, nisi eo fati genere, aduersus Religionis nostrę hostes

for-

fortiter pugnans aditum sibi ad cælum, perenni cum gloria munificet. Neq; verò operæ precium esse reor, vt à legentibus hoc loco, & ad historiæ calcem properantibus, veniam deprecemur, quòd nos hi tres viri, duo quidem Belgici superiori, vnus Italici nominis decus præfenti libro tot rebus præclare, ac fortiter gestis inclytis heroibus comparandi, ab instituto longiùs abstraxerint. quando, eos omni laude ad perennem nominis famam, peculiari volumine exornari par fuerit. veterum Græcorum more, qui rerum gestarum copia, & gloria pollentes, non ipsos modò Reges, & Imperatores, sed minores etiam Duces nobilissimo elogio æternitati consecrarunt. quoniam præclarum viuidæ gloriæ lumen, quod æternum luceret, hoc ipso pio, atq; honestissimo vitæ exitu, posteris suis reliquerint. Tantis dolor luctusq; focii morte Henricum Imperatorem cepit, vt nihil ei ad animi sensum acerbius accidere posset. nec merorem Latini Thraciæ incolæ minorem sustinebant. haud immeritò. dolebant enim clarissimum bello Ducem, omnis memoriæ Principem, militari scientia, & liberalitate præter cæteros claros, tam miserè, atq; indignè perijsse. Agnetem Augustam deplorantem, eiulantem, ac lamentantem Patris fatum, non sine lachrymis videres. Siquidem de tanti Patris cæde, tantus meror, & dolor mulieri, pro conditione, impatibilis est. qui Francis, & Constantinopolitis, qui alienis sensus abstrusos omnes corpore excutit, atq; exulcerat, quid filiæ, Patris morte addita, ad doloris acerbicatem adiungas? Nisi verò vnus aliquis Cælitum, animum ipsi releuasset, qui sensim contabescebat (adeò enim parentes in liberorum visceribus hærent) totam oppressisset. quo porrò luctu, ac merore eius beneficiarios angi, & excruciaci credas, qui Bonifacij benignitate, vitam commodè ducebant? quo, ceteros Barones affectos putas? horum animis eo maior incessit, quod Bonifacij morte hostium spes elatas, nostri incredibiliter mererent. Monferratenses Marchiones in Subalpinis Italiæ regionibus trans Padum, à Saxonia Ducibus repetita origine, antiquissima stirpis sunt: Ex quibus Bonifacius, genere, ac nobilitate Marchionum omnium Italiæ princeps fuit. Paternum genus à Saxoniæ Ducibus; Maternum ducit à Cæsaribus Augustis, vetustissimis Austriæ Ducibus. Nam, ab Henrico Austrio III. Imperatore, Leopoldus Austriæ natus est. cuius filia Iuditha Bonifacij mater, eadem Conradi Imperatoris ex matre soror, Austria nomine fuit. Ex Maria autem Lotharij II. Imperatoris, & Saxoniæ Ducis filia, Raynerius, atq; ex hoc natus Guilielmus Bonifacij pater. Quare Bonifacium

facium origine sanctum , atq; Augustum fuisse , eiusq; gentis memoriam , sanctitati proximum Cēlites colendam , teneamus : quòd , ea iam ab Conrado , & Guilielmo Longaspatha , germanis fratribus , pro communi Religione in Syria , sese domestica consuetudine deuouit . Moriens Bonifacius , ex prima vxore Agnetem Augustam , & duos liberos mares , Guilielmu Monferratenfis Marchionatus , & Demetrium Theffalonicensis Regni hæredes reliquit . cum ex secundis nuptijs Margaretę Hungarię Regis sorore , Isaacij vidua , vtpotè sterili thoro , nullam prolem suscepisset . Sed Demetrio Theffalonicensium Rege sine liberis defuncto , in Bonifacio IV. Guilielmi filio , Marchionatus Monferratenfis , cum Theffalonicense Regno continuatus . Cæterum , in Ioanne Marchione , magni Guilielmi filio (prout in rebus mortalium vicissitudo est) omni mascula Bonifacij , & Monferratenfium Marchionum prole extincta , Iolantidis Ioannis sororis , Imperatori Andronico Palæologo , Seniori cognomento , Michaelis primi Palæologi Constantinopolitani Imperatoris filio pridem nuptæ , filius Theodorus Porphyrogenitus , Constantinopoli in Italiam perueniens , Monferratensem Marchionatum , mortuo auunculo , ad Palæologos transmisit : à quibus , longa Palæologici Augusti generis serie , in Transpadanis nempe ducentum quadraginta annorum spacio , ducta , Bonifacio Guilielmi IX. & Annæ Alenconię ex Regum Franciæ stirpe , filio , currentis equi lapsu exanimato , Christianę salutis anno trigesimo supra millesimum quingentesimum , nulla prole superstite , Marchionatum , cum ascendentis stirpis ordine nemo propior haberetur , Ioannes Georgius Bonifacij patruus suscepit . Is , quòd esset secundo partu editus , tùm verò natura , & valetudinē imbecillus , iam dudum à parentibus sacris initatus , ex antiqua Marchionum prærogatiua Lucedij Abbas erat factus . quandoquidem templo cum sacratis ædificijs peramplo , & excelso à Monferratenfibus Principibus in Deiparę honorem , priscis sæculis condito , atq; in alimenta Cisterciensium Monachorum , amplissimis & maximè frugiferis prædijs , vt supra retulimus , liberali pietate collatis , per quadringentos annos ex domestico Patronatus iure , manserat penes Marchiones ius Archimandritæ , siue Abbatis declarandi . Palæologę igitur restituendę familię Monferratenfis , vsq; ad interuencionem extinctę , cum nisi in vno Ioanne Georgio spes foret , sacris protinus renunciauit , ac mox Carolo Cęsare despondente , Iuliam Aragoniam insignem Regię stirpis puellam , vxorem duxit , eo Rege Federico genitam , quem externorum Regum con-

furatione

iuratione, Neapolitano Regno patrum memoria exutum, & profugum in Gallia ad Ludouicum XII, singulos miseræ suæ casus deplorantem, Turonis fato functum audiuius. Sed his nuptijs, bono aliquin ex auspicijs Cæsaris concepto omine, felix euentus postmodum defuit. Siquidem, prout nosmetipsos medio in cursu spes nostræ persæpè frustrantur, Ioannes Georgius, vt erat languido corpore, & tum maximè diuturnæ valetudinis tædio grauitè conflictatus, in lethalem incidit febrem, cum de more apud Casalenses, quæ certa Marchionum sedes est, nuptiæ forent festa hilaritate celebrandæ. Itaq; deducta paulò post Regijs honoribus in Monferratensem agrum puella, quam vix semel aut iterum, officij causa accedentem ad lectulum salutarat, intra paucos dies fato cédens intacta virgine, maritalis thori fructus, ex perpetuo morbo decerpere non potuit. quamobrem Margareta Bonifacij defuncti soror, eadem Federici Gonzagæ Mantuani Ducis vxor, Salasso Marchione, & Sabaudio Duce controuersiam iuris facientibus, Caroli V. sententiâ, ex vsu iuris & æqui, legitima hæres pronunciata, M D X X X V I I, Marchionatum Monferratensem ad Gonzagas detulit. Nunc Margaretę filius Guilielmus Mantuæ Dux, Francisco fratre paterni dominatus hærede, sine liberis superioribus annis sublato, fraternum primo Mantuæ Principatum adeptus; deinde matris eundem Monferratensem Marchionatum, opulentissimam in Subalpinis hæreditatem, summa Monferratensium beneuolentia, materno iure creuit. Sed nulla profectò res, vt ad Bonifacium tandem regrediamur, in vsu militari posita fuit, quæ huius viri scientiam effugerit. Sapientia verò militaris, & consilij grauitas, quæ quò rarior in bellatore (qui haud ferè perturbationibus vacat, vt interdum etiam animo tumultuetur, ac fluctuet) eò certè pulchrior in Bonifacio, quanta in nullo vnquam aut audita, aut lecta. In eo etiam, præter immortalitatem, alia omnia nata cum bonis, vel ratione parta, adde etiam quæ homines de Dijs, atq; fortuna optanda ducunt, abundè erant. Gentis vetustas, per Saxoniam Duces, & Henricum primum Imperatorem, iam inde ab Aledramo progenitore, qui posteris ad virtutem gradum fecit, nuptijs Gilbergæ Berengarij Italiæ Regis filiæ dignato, factis nobilissima, cum Henrico Orientis Imperatore in generum ascito, illustris affinitas, animi magnitudo, opes, potentia, liberalitas, beneficentia; atq; hinc nata gratia militaris. Modestiam verò illi planè familiarem laudant, quòd se ad eò ciuilem & vrbani, ad eò semper commodum omnibus præbuit, vt Ducem pariter, &

com-

commilitonem diligerent, vt facilè amicos inueniret, & difficiliùs amitteret. Illud tamen Imperij lumen extinctum, sapientiæ, fortitudinis, celsitudinis animi, munificentia, triste omnibus desiderium reliquit. His, tota vita constanter vsus, si vnum mortis diem eximas, quò audaciùs quàm consultiùs in armatum hostem inermis irruit, iure dicere possumus; sed eam tamen euenisse vel iniquis etiam confitendum est, quam martius miles præcipuè voto petit, Deos, aut ex hoste victoriam, aut mortem precatus. Bonifacio igitur extincto, cuius desiderium nullius virtus non dico expletura, sed ne lenitura quidem esset, Imperium Constantinopolitanum, altero lumine orbatum videbatur. Ita fluctuante Imperio, vno tantum relicto Henrico, qui Prætoris Veneti & magistratuum consilio ac cura vsus, in excubijs & custodia tanti Imperij laboraret, Græciæ exules de repente emergunt. &, qui tacitas similtates gerebant, educis copijs apertè bellum vndiq; administrant. Ex his qui opibus & clientelis valebant, hinc in Macedonia & Thracia, inde in Bithynia & Troade equitatum tumultuarium, ac peditatum colligere, & specie belantium quocunq; adibant, depopulari, & quoscunq; obuiam haberent, aut sibi adiungere, aut pugnantes fundere, ac fugare. Sed vnus maximè Theodorus Lascharis, Francis natura infestissimus, tanta animi ferocia Bonifacij morte audita, tantaq; sperata victoriæ fiducia, vir stolidè pugnam efferrè, vt tota Bithynia, & Troade Francos intra paucos dies solus se exterminaturum audacter prædicaret. alij, ægestate nauiculas vndecunq; possent nacti, pyraticam facere. In Græcia verò, circum maritima Peloponnesi litora, archipyrata (quæ gentis est leuitas, & præceps ingenium) repertus, nymbum prædonum, opinione citiùs, duplicat. Hi, Ægæi, Icarijq; maris insulas omnes prædari, vrbesq; non ita munitionis opere, aut natura tutas, capere, & ibi receptacula constituere, & nostris negotium faceffere. His rebus fieri, vt Veneti Insulani, & Peregrini Franci Proceres appellati, in Ægæi Creticiq; maris insulis, magna detrimenta acciperent; interdum etiam sedibus pellerentur. Idcirco Venetijs à Patribus Senatusconsultum in eam sententiam opportunè factum, vt ex Venetis qui opulenti essent, & suo sumptu classem commodam, & classarios alere possent, his ius esset quæ in quadrante, & sesquuncia Constantinopolitani Imperij Veneto attributa erant, & à prædonibus occupata, recuperandi, & salua Veneti Ducis, Rei q; publicæ clientela, in rem suam vertendi. nominatim autem omnes Ægæi, Ionijq; maris insulas, maioribus quibusdam insulis exceptis, quas publico

blico propriè referuatas volebant, quòd hæ nisi maioribus auspicijs atque copijs recipi possent. Itaq; læti illo Senatusconsulto, magna animorum alacritate complures Constantinopoli comparatis triremibus, & nauibus ædificatis, sinu Ceratino egressi, res repetitum contendunt; & quidem ad non dubiam prædam, quòd possessiones maritimas, ex partitione rerum Imperij, frugiferas colerent. Igitur infra Hellespontum Marcus Dandulus, & Iacobus Viadrus Gallipolim ad Propontidem Chersonesi Thracij urbem, Sesto proximam, occupant. Alij aliò excurrunt. Marcus Sanutus, aliquot Ciuibus socijs ascitis, ex Cycladibus Naxon, Paron, Melon, Æginam, & inter Sporadas, antiquis dictam Therasiam, nunc Santerinam in suam potestatem subijcit. præclara virtute Ægæi insularum cum posteris Principatum adeptus, quem Ducatum appellant. Ab hoc mox Franciscus Crespus, ducta vxore Florentia Sanuta Marci filia, Marci Senioris at nepti; cæteri; dein Crespi Duces, Orientalium Imperatorum affinitate clarissimi, omni mascula Marci Sanuti, & Dominorum de Carceribus prole extincta, Ægæi per multos annos Principatum in Naxo insulatenuerunt, ad Iacobum vsq; Crespum alterum & vigesimum Naxus, & Ægæi Ducem. cui proximè à Selymo Turcarum Imperatore, contra paterni iurisiurandi fidem, direpta insula quando esset vnà cum prætiosa suppellectile, Principatus ereptus, Senatus Venetus, cum exul in Urbem venisset, ob veterum Cresporum Regulorum cum Rep. necessitudinem, & merita; vel quòd bello aduersus Michaelẽ Palæologum Imperatorem, aliquando Reip. suppetias tulissent; quo nomine Raynerij Zeni Principatu, anno post

CHRISTVM natum MCCLXV. Ciuitate, ac Comitiorum iure quidam donatos ferunt; vel quòd cum Venetis clarissimis Patricij sanguinis familijs, Priola scilicet, Cornelia, Lauretana, & Zena postea affinitatem coniunxissent, quarum singulis magno auri pondere, Nicolai quondam Crespi filia in matrimonium iam pridem fuerant collocatæ; vel postremò, quòd nostra ætate Catharina Iacobi soror, eadem Ioannis Aloysij Pisani Senatoris vidua, Francisci; ac Ioannis Patriciorum parens spectaretur, prouetum annum certè pecuniæ, qua sese liberòsq; aleret, præclara cum laude summæ pietatis attribuit. Cæterum Rauanus à Carceribus Veronensis, is viuo Dandulo, ob magnum ingenij robur, & exploratam fidem, in consilio affidebat, Eubœam sibi vendicauit, cum proximo Euripo, qui (viferunt) septies in die reciprocante æstu commouetur. Eam insulam cum ab Duce Venetiarum, & Rep. clientelæ nomine accepisset Rauanus, &

nepotes rerum naualium rudes, suis viribus mox diffisi, quando eam maritimis præsidijs, non absq; ingenti pecunia, tutari possent, & à prædonum incurfionibus sæpius vexarentur, Venetæ Reipub. non ita multos post annos, vtiles domini ius suum cessere. Sed familia à Carceribus, vt omnium rerum vicissitudo est, in vnico Nicolao Ioannis à Carceribus, & Florentiæ Sanutæ filio, trientis Euboici paterno, itemq; Ægæi materno iure Principe, non multos post annos penitus extincta; cum Summaripa interim familia, Paros, Antiparos, Andrusq; Ægæi insularum dominatus, iam inde ab Gaspare Summaripa, qui Mariam Sanutam Nicolai cognomento Spezzabandæ filiam, Nicolai à Carceribus sororem vterinam duxerat, ad superiora vsq; tempora continuatus, à qua demum, parētum nostrorum ætate in Veneriam Patriciam familiam transijt Summaripis extinctis. Eubœa Insula pleno iure in ditionem recepta, Patres vti de Corcyra ab Leone tyranno antea recepta, fecerant, quemadmodum infra referemus, Venetum Præfectum, Baliuum appellabant, Gallorum more præsidiarum, & togatum magistratum, Chalcidem ad insulæ præsidium mittunt, qui Chalcidensibus, vnà, & Insulanis ius diceret, & classe, ac terrestribus copijs, hostium iniurias propulsaret, præcipuè verò, de Feudis militiæ, siue clientelis agrorum (casalia vocabant) quæ in Eubœa Veneti Patritij, & Ciues trientis iure, amplissima habebant, cognosceret: &, æqui ac iuris optimè semper consultus, agros equestris militiæ nomine emeritis tradi solitos, & ex Venetis legibus beneficiarios, legitimo hæredi, vel cui magis præclarum ius esset, adiudicaret. Is magistratus in insula continuatus, donec Eubœa in Venetorum ditione fuit. Cæterum, Marinus Dandulus, Andron vsurpat. Andreas, & Hieremias Ghisij, Marci filij excursionem continuantes, Theonon Miconemq; (recentiores Micolos dicunt) Scyrum præterea, & quæ ad Pelasgicum sinum pertinent, hodie Voluum nominant, Scyathum, scopelumq; interceperunt. Petrus Iustinianus, & Dominicus Michael Ceam. Philocolus Nauaiosus Lemnum, quam nunc (vt suprâ retulimus) Staliminem appellant, antido Lemnio, quod terram sigillariam dicunt, pernobilem, inuasit: idemq; postea præclaræ virtutis nomine, ab Henrico Augusto singulari cum honore Imperij Megadux factus, & inter Imperij Proceres ascriptus. Nec ita multò post, Zianus Dux consulto Senatu, Rainerium Dandulum Henrici Ducis defuncti Filium, vnà, & Rogerium Permarenum, peritissimos rei naualis Duces, vnus, & triginta Triremium classi præficit; eo consilio, vt Corcyram publico Reipub.

commo-

commodo recuperent; mox in Græciam nauigent, ac vno tempore, summis viribus, non modò Ionij, sed ipsius quoq; Ægæi maris insulis arma inferant; neq; prius incepto abstant, quam commissa pugna honestis pactionibus insularum quadrantis & sesquinciæ Imperio potirentur: aut postremò cum classe superati & victi, in eadem belli fortuna conciderent. Classis Corcyram prouehitur, & ex præscriptis conditionibus bellum administratur. Leone Vetrano Genuensi insulæ tyranno, & sæuissimo Archipyrate capto, & de eo publicè supplicio sumpto; vnaq; de sexaginta amplius insularis, nefandæ tyrannidis socijs, latronum more strangulatis, insulæ potiuntur. Et quia Methonem atq; Coronem, duas munitissimas Peloponnesi vrbes, gerendo bello, & Cretæ reliquisq; Reipub. insulis, atq; oppidis recuperandis, maximè opportunas didicerant, Corcyra digressi, & classe in Peloponnesum celeriter promota, Methonem, mox iuxta Siniuosas prominentium montium rupes ac scopulos, magno ambitu superato Gallo capite, in Messeniaco sinu proximam Coronem pyratarum perfugia, receptacula, & latebras capiunt, sceleratisq; hominibus purgant, & in suam potestatem redigunt. Ex naualibus turmis & classiarijs delectu habito, copias conscribunt, atq; oppidis imponunt. mox, à Patribus in recepta oppida cum dubiæ oppidanorum fidei parum crederetur, Ioannes Quirinus, & Iacobus Delphinus à Castellis custodia, Castellani dicti, statim mittuntur quæ paribus præsidijs tueerentur: Exinde Zianus fraudem atq; perfidiam Corcyreorum suspectans, quòd Græcos de more gentis leues, & infidos, ingenio semper excubanti paratoq; non temere cauendum intelligeret, ad res constituendas & componendas Corcyræ insulæ, X viros patricos, itemq; plebeos, velut in Coloniam, mittit. Atq; in his Angelum Acotantum, Petrum Michaellem, Stephanum Foscarenum, Iacobum Ferrum, Gilbertum Quirinum, Octavianum Firmum, Symeonem Bonum, Marinum Campulum, Iulianum Scauiarum, & Ioannem Dotonum. Interim Venetus Præfectus sub Baliui titulo, qui præsidarius & togatus est magistratus, insulæ præesse iussus: hodieq; collegis Consiliarijs adiectis, Corcyram insulam posthac per trecentos & sexaginta amplius annos, perpetua ac constanti incolarum fide, quasi domestico ingenti præsidio custoditam, in Reip. ditione moderatur. Bimus magistratus est, præclarisq; viris demandatur: His Corcyræ rebus gestis, Dandulus & Permarenus, insulæ per ditionem potiundæ spe, classem ad Cretam appellunt, quam superius de Bonifacio Monferratense Marchione, præfenti pecunia Dandulum.

Venetiarum Principem emisse memorauimus, de cuius præstantia, & situ, ab ipsa operis calce quasi decurso spacio, eius interpellatione, ad carcerem reuocati, non ad legentium voluptatem, sed propter insulæ celebritatem, quæ sanè terræ ipsius vetustatem & amplitudinem arguit, nonnulla quæ apud scriptores longo labore didicimus, cum ab historiæ serie non recedant, operæpretium erit paucis enarrare. Creta, Candia dicta, nostri maris insula nobilissima est, eiusdem nominis Candiam Urbem, insulæ Metropolim, ad Aquilonem habens. maior est quàm Cyprus; minor autem quam Sicilia & Sardinia, quibus solis in toto Mediterraneo cedit; interim nobilitate & fertilitate par omnibus, & nostro præsertim sæculo, maluatici vini vnus omnium laudatissimi copia, quod maximè generosum est, longè superior. Situs insulæ Orientalior est quàm Peloponnesi; interq; Atticam Græciæ, & Cyrenaicam Africæ oram, media iacet, haud amplius bidui ad alterutram nauigatione. alluunt maria, ab Occasu Ionium, ab Ortum Carpathium, à Septentrione Ægæum, & ab ea vocatum Creticum, à Meridie Africanum. Forma eius oblonga, re-tortis lateribus, & inter æstiuum Ortum, Occasumq; ita porrecta, vt altero fastigio in Boream, altero in Notum transuersa reclinet. angusta magis & longissima est ad Orientem, vbi contra Rhodon Sammonico Promontorio extollitur. ab Occasu retusior, in duo Promontoria dispalescit; quorum Austrium contra Phycuntem Cyrenaicæ Crioumetopos dictum, quoniam frontem arietis exprimat: alterum, obuersum Peloponneso Cimarum vocatur, Straboni. Sunt & in lateribus Promontoria, quorum Austrinum potissimum Phenice contra Chorum & Africum, Arctum Zephyrium Sporadibus aduersam, Ptolomæo. Plinius *iv. lib.* nusquam latiore esse quinquaginta millibus passuum, tradit; cum longa tamen ducentorum septuaginta millium sit, & ambitum quingentorum viginti millium, complectatur. nec multò minus apud Ptolomæum ex obseruata graduua longitudine colligitur. referendum id duxi quò similis vero fiat, quod magno consensu scriptorum traditur, centum eam urbibus aliquando fuisse claram, quarum circiter quadraginta, Plinij ætate numerantur. extant hodieq; non paucæ; quarum minimum decem suos Præfules habent, Vrbe metropolitana maritima: eo, quo & insula nomine, Candia dicta; fortassis à candore deducto nomine: quandoquidem Strabone teste, eius insulæ montes occidui, albi seu candidi dicuntur. In totum autem iniquior est molliter assurgentibus cliuis, quorum fertilissimæ conualles cernuntur. Exasperatur & montibus

Ida maximè, qui mediæ insulæ altissimus imminet, & ante Solis Ortum Sol videt, pedem eius, oppidis circum coronæ instar, ambientibus. Rigant amnes Oaxis, Virgiliano notus carmine, & Letheus, alijq; non ignobiles. Ager Creticus syluestrium caprearum & stambucorum copiosus, ceruo eget. Lupos, vulpes, aliaq; quadrupedum noxia nusquam educat. Largæ vites, mira Solis indulgentia; nihil hortis vbiq; à Citriorum pomorum & medicorum aménitate beatius. in apricis enim & erectis collibus odoratæ syluæ perpetuè vident, ita aptè exceptis in orbem Solibus, vt Autumnus prælongus, & suo tepore suavis, contusa duritiæ hyemis, cum verna temperie coniungatur. Arborum prouentus adedò abundantes, vt in huius tantum insulæ parte, quarum copiosa est, repullulent cæfæ cupressi. sed hac vel vna re beata est Creta, quod noxijs animalibus caret. porrò gloriam fertilitatis, non vrbium modò fama, verùm & vetustatis honos, & potentia, rerumq; gestarum memoria vincit. Præfuisse Insulæ Iuppiter fertur, vetustissimus Rex, cuius Lactantius ante alios, meminit. fuit & Gnosius cognominatus Rhadamantus, tanta integritate vir, vt tribunal ei & iudicium apud inferos pristini Vates fabulosè tribuerint. De Minoe Rege minimè fabulosum est, primum eum Cretensibus leges dedisse, & optimis institutis magna ciuilitate ornasse, quam mox paulò & Lacedæmonij sint imitati. De maris Imperio & insulis Cretæ subiectis, scriptores abundè testantur. Inde enim prouerbum natum, Cretes nescit pelagus; de eo, qui quod eximiè nouit, dissimulat. Variè postea Tyrannis paruit, non Græcis modò, sed & Barbaris; donec post deuictum in Asia Antiochum, Romani eam Metello Duce, qui inde Creticus dictus est, deuicerunt. Quocirca, in Romanæ Reipub. ditione multos annos fuit. Inde, post CHRISTVM. natum, cum Paulum, & Creta ipsa Apostolum euangelizantem audisset, mox Episcopum habuit Titum: qui alijs ordinatis, celebres in ea postmodùm Ecclesias constituit. Sed euerfa Romani Imperij potentia, vel, à Constantino, Byzantium delata, per multos annos Creta Græcorum Augustorum iuris fuit, quam tamen Sarraceni classe sæpe vastarunt. Postremò, collapsis Imperij Orientis rebus, & capta à Latinis Constantinopoli, per Venetos, ingenti pecunia, vt supra retulimus, de Monferratensi Marchione Bonifacio coempta, in prouinciam redacta est. Cæterum non ita longo interuallo post Danduli, & Permarenij in Cretam appulsum, atq; insulam ex multorum mensium bello in ditionem receptam, quòd eam præter dubiam incolarum fidem, nec militari præsidio satis custoditam

stoditam viderent, ad arcendos Græcorum tumultus, Colonia Ziani Principis & Patrum sententia, è sex Urbis regionibus (ex quo Sexteros appellamus) Senatusconsulto Cretam deducta. cum interim Venetus Prætor Iacobus Theupulus, Ducis titulo insulam, adhibitis Consularijs & Quæstoribus, administraret. Præceps enim erat Græcorum natio, & rerum nouarum cupida; nec ita fidei quam Reipub. dederat, tenax. Atq; ideò haud scimus mirandum ne sit, quod homines industrij & ingeniosi, cum se plus alijs videre & sapere intelligant, ad Imperium solum se natos putant, suiq; generis homines, externorum in eum gradum, inuasionem, & perpetua possessione, Imperij dignitate orbatos, iniquo animo ferunt, nec homines facile natura mobiles, nouisq; rebus studentes quieturi videntur. Ex singulis igitur Venetæ Urbis Sexterijs delectu habitu, certum Patriciorum, equitum, & plebeorum peditum numerum, quibus agri ex lege publico assignati, Ziano Principe authore, anno Christianæ salutis duodecimo supra millesimum & ducentissimum deduxerunt, quæ Colonorum insulæ firmissima foret custodia. Ita, Zianus Princeps missa in Cretam Colonia, & dictis legibus Colonorum, Rempub. fortiter prudenterq; administrabat. Verùm qui præclaro augendi Imperij, & proferendorum foris finium studio detentus erat, domi quoq; sicut & alij superiores Principes Veneti, Christiana pietate memorabiles, summæ in Deum, Diuosq; omnes pietatis studium ostendit. Nam præter vetustam Diuæ Helenæ Ædem, cuius in Insula quæ ad Orientem Vrbi accubat, exædificandæ author fuerat, vbi Oliuetani Monachi frequentes Sacris operabantur, eò etiam Diuæ corpus Constantinopoli paulò antè ab Aycardo Canonico Regulari, Venetias delatum, & apud Carmelitas ad eam diem paruo in honore repositum, piè deportandum curauit. Sacellum quoq; in Palatio Marciano, Diuo Nicolao sacrum (cuius nomen in summo honore ab Urbis primordio, ciues ac nauæ in nostrâ Vrbe præcipuè habent) à Dandulo Duce pridem bello Constantinopolitano votum, cum is morte præreptus, id erigere non potuisset, Zianus successor, ære proprio constituit, ac dedicauit. Sed patrum memoria Leonardi Lauretani Principatu, loco religione soluto, quod veteris palatij incendio & ruina absumptus, in elegantiore postea formam nostro sæculo, ab Francisco Donato Principe restitutus, foro accesserit, siquidem in eo hodie III viri Aduocatores ius dicunt, Ara Diui Nicolai, eodem in Palatio propius Diui Marci Ædem, delubro nobili fornice composito translata, ab Andrea Crito Principe
luculen-

luculenter exornata est. quo VIII. Id. Decembris à Duce, & Saturnum Collegio, Ædis Marcia Canonice Sacra facientibus, quotannis castè, & piè supplicatum aditur. Sed Zianus qui pia liberalitate Sacellum Diuo Nicolao erexerat, in eiusdem quoq; parietibus, bellum Constantinopolitanum rubrica depictum, quod Sacello adhuc integro Maiores nostri viderunt, à posteris spectari voluit: vt quam & Ædem andulus difficillimo bello, pro Reipub. amplitudine vovisset, in eadem quoque ipsius studio, & cura, ad totius posteritatis memoriam, & non dubium gloriosæ victoriæ testimonium, totius belli series spectaretur.

F I N I S.

V E N E T I I S.

Apud Marcum Antonium Brogiolum,
M D C X X I V.

INDEX LOCUPLETISSIMVS

NOMINVM, AC RERVM OMNIVM,

Quæ in hac de Bello Constantinopolitano Historia
continentur .

A

- ABAS** Molismensis. fol. 42
Abbas Clareuallensis. 36
Abbas Diuæ Mariæ Lucedij, qui Bonifacium Marchionem ex Transpadanis secutus erat, mors. 101
Abydus Hellepontii Vrbs est ad Troadem spectans Sesto ad triginta stadia distans ad littus Asiæ minoris à Milesijs condita. 60
Abydeni repentino classis appulsu territi Alexio Casari portas aperiunt. ibid.
Absyrtides Flanatici sinus insula. 219
Acarmania prouincia, in Venet. parte. 166
Achelous Acarnaniæ flu. hodie Aspropotamos. fol. 166
Achaorū vrbes in Peloponneso in Venet. parte. 165
Acoluthus, semper gressus Imperatoris sequitur. fol. 143
Acona Syriæ vrbs vna omnium reliqua Hierosolymitani Regni Christiano Francorum præsidio tenebatur. 178
Acritas promontorium, hodie caput Gallum. 17
Acrocerania Epirum finiunt ab Occasu. 166
Acrocorinthus olim Corynthis arx in prærupto colle sita, vnde duo vtrinque maria hinc Ionium, inde Aegæum longissime prospectantur. 187
Acropolis Constantinopolitana. 74
Ademarus Podiensis Episcopus Miles votiuus. 6
Adrianopolis, ab Henrico fratre, a Balduino premissio in fidem recipitur. 147
Adrianopolis Thraciæ Ciuitas ab Adriano Augusto restaurata, Adrianopolis vocata. 147
Adrianopolis vrbs in Venet. parte. 165
Adrianopolis turres festis luminibus ornat, & omnia lætitiæ signa ostendit. 238
Adrianopolis rebellio. 191
Adrianopolita, & Didymotici Legatos Constantinopolim mittunt, auxilium imploratum. 234
Adrianopolita quam celerrimè Imperatori nuntiant, quanto in periculo versarentur, Regemq; secessisse quò paratior ad se de improviso resliret, & simul auxilium petunt. 256
Adrianopolitani grauissimo obsidionis periculo soluti, se, cum coniugibus & liberis ad nostrorum conspectum portis effundunt. 237
- Adrianopolitani* vicinorum incendio commoti ab Henrico Imp. subsidium petunt. Didymoticum captum & euersum, omnia Ioanniſſæ incendio, & prædæ patere docent. 242
Aduatici Brabantes sunt ad Traiectum Mosæ. 20
Aedes D. Georgij olim Constantinopoli celeberrima Regionum Turcarum claustrorum mole substructa, prorsus iam immutata cernitur. 189
Ædes Diui Iacobi Riualti Veneti Ducis iurisdictioni subiecta. 134
Ædes Diui Ioannis Elemosinarij Riualti Veneti Ducis iurisdictioni subiecta. 134
Ædificia, moles, & ornamenta vrbs Constantinopolitana. 61
Ægidius Lanoius moritur. 154
Ægidius Milonis Brabantij nepos in Cij defensione moritur. 252
Ægidius Landasus Belga in tumultu moritur. 44
Ægidius Trasidius. 28
Ægina vrbs & insula Ægei Piræo, atque Attico littori obuersa. 165
Æni Thraciæ vrbs Catapanichium cum apothecis in Deuot. parte. 167
Ænobarbi in Syriam traiectus. 7
Æris alieni residui solutio Francis à Venetis prorogatur authore Dandulo. 31
Ætholia regio. 157
Agathopolis. 163
Agnes Philippi Regis Franciæ soror Alexij Porphyrogeniti Manuelis filij Constantinopolitani Imperatoris vidua, deinde Andronico Imperatori secundo nupta, capta vrbe in Bucaleontis Castellum confugerat. 126
Agnes Philippi Regis Fræciæ soror Alexio Comneno Cas. Manuelis Augusti fil. impuberi nupsit, Andronici opera de medio sublato, eadem ipsi Andronico, post Augusto coniugata, quo populari seditione extincto, tertio Brana nupsit. 232
Agrauonia in Venet. parte. 167
Agrippa in Methone vrbe Bogum Mauriciorum Regem Antonij in Actiaca pugna partes secutum supplicio affecit. 185
Agrippinum talentum Marcha argenti puri. 14
Agrium Castellum in Campania Briæ. 8
Agrouinarium in Deuotorum parte. 167

Alani

I N D E X :

<i>Alani Euxino proximi.</i>	112	<i>Alex. Aug. sex menses imperavit.</i>	109
<i>Alardus Macharellus, Legatus electus.</i>	12	<i>ALEXIVS Angelus Comnenus tyrannus sua impietate Venetorum & Francorum animos deflefit.</i>	30
<i>Albanopolis ciuitas in Venet. parte.</i>	167	<i>Alex. tyrannus Isaacium fratrem Constantinopolitanum Imp. luminibus orbat, in carcerem conijcit, & Alexium eius filium Porphyrogenitum in custodia tenet.</i>	33
<i>Alcinous Rex Phaeacum, & eius horti.</i>	54	<i>Alex. tyrannus pauidus insidias vndiq; timens destitutus a Ciuibus ad fugam se parat.</i>	85
<i>Alcaeus Poeta Mytileneus.</i>	163	<i>Alex. tyrannus compilata omni imperatoria Gaza paucis mulierculis fugæ consilium turpiter communicat.</i>	85
<i>Alexander Villaregius mil. Cruc.</i>	37	<i>Alex. tyrannus Irene filia, & decem auri centenarijs in nauem impeditis, Euphrosina Imperatrice cum familiaribus in palatio relicta, sub primam noctis vigiliam fugit.</i>	85
<i>Alexandria vrbe à Saracenis capta eidem Aegyptij Sulthani imperare incipiunt biennio antequam Mahomethes Sceleratus delirij sui leges daret.</i>	134	<i>Alex. tyrannus imperavit annos octo, menses tres, & dies octo.</i>	85
<i>ALEXIVS Porphyrogenitus Isaaci Angeli Comneni Imp. Constantinopolitani filius è carcere, quo ab Alexio Angelo Comneno patruo tyranno detinebatur euadit, & patrem in Regnum restituere procurat.</i>	33	<i>Alex. tyrannus aduentus Balduini metu Mosynopoli fugit.</i>	148
<i>Alex. Porphy. in Italiam nauigat, & Anconam in Picenum defertur.</i>	34	<i>Alex. tyrannus in Bonifacii Marchionis manus cum Euphrosina Augusta deuenit, vinctus nauique impositus in Italiam in perpetuum carcerem ab ipso Bonifacio mittitur.</i>	174
<i>Alex. Porph. ad Philippum Sueuum Germanorum Regem sororium pergit.</i>	34	<i>ALEXIVS Ducas cognomento Murtzuffus Græcorum lingua superciliosum significat, Græcis aptissimus visus ad facinus committendum, Alexij Augusti prodendi.</i>	108
<i>Alex. Porph. Tridentum in Rhæticijs alpibus situm petit.</i>	34	<i>Alex. Ducas Alexio Augusto belli aduersus Francos suscipiendi author.</i>	108
<i>Alexius Porphyrogenitus ad Marchionem Monferratensem & Barones mittit, qui intercedunt pro eius auxilio.</i>	34	<i>Alex. Ducas Alexio Aug. insigniter carus.</i>	108
<i>Alexio Porphyrogenito ad castra redeundi tempus præfigitur.</i>	48	<i>Alex. Ducas ad Prothouesiarij dignitatem per Alexium Augustum prouectus.</i>	108
<i>Alex. Porph. antequam Dandulus, & Barones cum classe soluerent in castra Iaderam peruenit.</i>	53	<i>Alex. Ducas cum duos menses, dies sexdecim imperasset, ab imperio fugiens, vrbe excessit.</i>	125
<i>Alex. Porph. classem cum Dandulo, & Baronibus conscendit.</i>	54	<i>Alex. Ducas ob violatam Eudociam filiam Alexij tyranni a satellitio obsecandus traditur.</i>	148
<i>Alexium Porph. in sublimi biremis parte locatum, vrbe Constantinopolim circumuehendum, ac Græcis promuris exhibere spectandum, cõstituitur.</i>	70	<i>Alex. Ducas rumore exercitus Franci percussus profugiens latitare caperat.</i>	173
<i>Alex. Porph. accepto patris nuncio de Imperij restitutione March. Monferratensem ad se vocat.</i>	86	<i>Alex. Ducas in columna fastigium a Carnifice ductus, more latronum vinctus, è summa ipsius columna præcipitatur.</i>	174
<i>Alexij Porph. nouerca Hungariæ Regis soror.</i>	87	<i>Aliza Teobaldi Campaniæ, & Briæ comitis Palatini filia, Blesensis amita.</i>	206
<i>Alex. Porph. inter Venetorum primores, & Gallorum Equites fulgentibus armis, insignibus, & cristis conspicuus pernobili equo vectus in medio incedens, triumphans inuehitur, & Constantinopoli susceptus est.</i>	89	<i>Almarici Reges Syria.</i>	6
<i>Alexij Porph. inauguratio resignate Imperio patre Isaacio decernitur.</i>	90	<i>Allobroges populi.</i>	19
<i>Alex. Porph. Augustus Kal. Aug. inauguratur.</i>	90	<i>Alopetia Insula ad intimũ Mæotides angulum.</i>	195
<i>Alex. August. coronatus, per Questorem pecuniam cæpit dependere, quæ pro rata nauli Venetis solueretur.</i>	94	<i>Aloysius Blesensium Comes centum viginti Equites cum prefectis in Asiam mittit, oppida, & vicus Nicænamq; vrbem recuperatum.</i>	172
<i>Alexij Aug. collocutio priuata cum Baronibus.</i>	95	<i>Aloysius Michael M. Antonij Senatoris filius.</i>	128
<i>Alexius Aug. de vnione Græcæ Ecclesiæ cum Latina difficultatem proponit.</i>	95	<i>Aloysius Gradonicus Bibliothecæ præfectus.</i>	172
<i>Alexio Aug. multi Barones comites se præbent, quorum nomina recensentur.</i>	97	<i>Aloysius Pisaurus Phylsophiæ interpres in Veneto Gymnasio.</i>	172
<i>Alexius August. exercitum procrastinationibus, pensionibusq; Græca fide ludit.</i>	103		
<i>Alex. Aug. ab Alexio Duca Murtzuffo strangulatus, regio funere elatus.</i>	109		

I N D E X.

<i>Aloysius Valencurius.</i>	175	<i>lum vocant, residet.</i>	15
<i>Aloysius Lauretanus Venetae classis Imperat.</i>	187	<i>Apemius mons.</i>	18
<i>Alpes Cottiae.</i>	18	<i>Apollinis templum & Oraculum in Chalcedone.</i>	63
<i>Alpes Graiae.</i>	263	<i>Apollonia Mysiae minoris oppidum.</i>	180
<i>Alpheus fluvius Peloponnesi.</i>	166	<i>Apostolorum Templum Constantini, & Divae Helene aliorumq; Augustorū sepulchris nobilitatū.</i>	139
<i>Ambracius sinus, hodie Sancta Maura.</i>	166	<i>Apsorensis Comitatus vbi.</i>	219
<i>Ambracia, hodie Arta dicta.</i>	166	<i>Aquilum Triballorum regia.</i>	246
<i>Ambracia Acarnaniae metropolis cum suis vrbibus in Venet. parte.</i>	166	<i>Ara Divi Nicolai, Leonardi Lauretani Principatu loco religione soluto palatii incendio, in elegantiorum formam à Francisco Donato Principe restituta, eodem in palatio prope D. Marci aedem.</i>	278
<i>Americus Lusitanus Cypri Rex.</i>	13	<i>Arabes à quo tempore amorū initia computat.</i>	135
<i>Amphipolis ciuitas Macedoniae à Ioannissa diruta à Bonifacio restauratur.</i>	247	<i>Arbae insula, olim Scardona Illyrici fuit.</i>	219
<i>Ampulla, seu vasculum ex chrystallo, Christi sanguinis, qui Berythi ex eius imagine à Iudeis confossa singulari miraculo manavit.</i>	131	<i>Arbensis Comitatus in Illyrio.</i>	219
<i>Amurathes Turcarum Imp. Graeciae vastator.</i>	158	<i>Arbitri ad componendas difficultates à Bonifacio quinam fuerint electi.</i>	152
<i>Anaphe insula Cretici maris inter Sporadas, in Deuotorum parte.</i>	167	<i>Arcadiopolis inferioris Thraciae ciuitas, & eius situs.</i>	191
<i>Anactorium in Acharnaniae Chersoneso, hodie Nozzam appellant, in Venet. parte.</i>	166	<i>Arcadiopolim Henricus propugnatoribus vacuam, ac desertam offendit.</i>	216
<i>Anchiali vrbis in Deuot. parte.</i>	167	<i>Archieconomus, Gallis maior Seneschallus, dicitur magnus Domesticus.</i>	143
<i>Andes. Galli.</i>	11	<i>Archimandrites Lucedij, Barones ad Alexij reductionem hortatur.</i>	47
<i>Andri incolae Caesaris filio Alexio supplices obuiam pacem petunt veniunt.</i>	59	<i>Archipyrate in Graecia emergit, qui praedonū nimbo collecto maris insulas praedatur.</i>	272
<i>Andros Insula Aegaei ad Saronicum sinum in Venet. parte.</i>	165	<i>Arctum Zephyrium Cretae promontorium Sporadibus aduersum.</i>	276
<i>Andrus Aegaei Insula est Eubaeae proxima Cycladum prior, cum oppido Antandros.</i>	59	<i>Argenti Marcharum duo millia de mensa Riuaaltina sumptas, Duci Barones exhibent.</i>	18
<i>Andreas Dandulus Trierarchus.</i>	39	<i>Argonautae Cio oppido hospitati.</i>	250
<i>Andreas Dandulus Princeps insignia ab Henrico mutata vsurpat.</i>	54	<i>Arimphaei, vbi siti.</i>	195
<i>Andreas Dandulus Dux post Henricum.</i>	128	<i>Armenij mercenarij pedites sese iungunt Henrico.</i>	175
<i>Andreas Vrboesus Gallus primus per scalas turrim apprehendit & capit.</i>	123	<i>Arsacidae Sicariorum genus.</i>	23
<i>Andrea Griti Principe Riuaalti incendio D. Ioannis Eleemosinarij templum absumptum cum omnibus aedificijs restitutum.</i>	134	<i>Artesij Comitatus in domum Austriacam à Maria Burgunda dotali iure illatus.</i>	178
<i>Andreas Nauagerius Bibliotheca praefectus.</i>	171	<i>Arx Galatarum capitur cum portu Constant.</i>	74
<i>Andreas Arta Caesariana classis Imp.</i>	187	<i>Ascalona à Saladino direpta.</i>	6
<i>Andreas Molinus.</i>	224	<i>Asine insula Cretici maris ex Sporadibus in Deuotorum parte.</i>	167
<i>Andreas, & Hieremias Ghisij Marci filij Thenon, Miconemq; Scyrum, Scyathum, Scopelumq; intercipiunt.</i>	274	<i>Assisae leges à Gallis Principibus, & Hierosolymorum Patriarcha in Syria editae.</i>	142
<i>Angelus Acotantus Corcyrae Venet. Xvir.</i>	275	<i>Assisij legibus Antiochenus Princeps, Edessanus, & Tripolitanus Comes, item Cypri Rex, & alij vtebantur.</i>	142
<i>Anselmus Leodiensis mil. Cruc.</i>	1171	<i>Assisias leges Balduinus Constantinopolim transferri, & publicari iubet.</i>	142
<i>Anselmus Pessinensis mil. Cruc.</i>	24	<i>Aspropotamos, olim Achelous fluvius.</i>	166
<i>Anselmus Chaemus.</i>	181. 231. 237. 239. 246. 251. 257. 263.	<i>Astacum ciuitas, à qua Astacenus Sirius.</i>	176
<i>Antecursores Corcyrae portum capere, nouissimosq; praestolari iubentur.</i>	53	<i>Astria insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	166
<i>Antigonos Propontidis insula.</i>	62	<i>& 167</i>	
<i>Antimericus Villaregius Constantinopoli obiit.</i>	158	<i>Attalus Philadelphus Rex Lydiae.</i>	177
<i>Antipodes ab Hispaniarum Rege dominati.</i>	179	<i>Atho montem Xerxes Persarum Rex continenti abscidit.</i>	163
<i>Antirrhium Naupacto proximum.</i>	166		
<i>Antistes vrbis in regione Olinuolensi, quam Castellum vocant, residet.</i>			

I N D E X.

Attica omnium Græciæ regionum olim celeberrima. 164
Athyra, Thraciæ ciuitas, ab Thyra fluuio nomen accepit. 230
Athyriani ciues aufugiunt. 231
Atramyttium Asiæ ciuitas maritima ad Ægeum mare contra Lesbos constituta. 181
Atramyttium Atheniensium colonia eius situs, & à quo condita. 181
Attrebates. 11
Augustinus Barbadicus Ioannis filius, in bello nauali contra Turcas primus irrumpens, occidit. 166
Augustorum ornatus, & gestamina aurea, quæ petentius amittunt ad pompam gemmis innumerabilibusque uniuersis, exornata inter Venetorum thesauros spectantur. 129
Aurius Insulanus Cruc. mil. 9. & 227
Austrium Cretæ Promontorium. 276
Axius fluuius, hodie Varadius in Thessalia. 158
Azilia, quam Vaticam vocant, in Venet. parte. 166
fol.

B

BALDUINVS Flandriæ, & Hannoniæ Comes una cum Maria uxore cruce signantur. 10
Baldwinus Venetias Belgio delatus. 26
Baldwinus, & reliqui Barones omne argentum, & aurum, & margaritas in medium proferunt. 30
Baldwinus legatis Alexij porphyrogeniti respondet pro Marchione Monferratense. 35
Baldwinus de Bardum, & Danduli sententia classis Flandorum pref. Etō rescribit Martio mense ad se mouere, & Methonæorum portum in Peloponneso peterent. 49
Baldwinus suorum primam aciem educit, cateraq; suo quoque ordine subsequuntur. 73
Baldwinus, & eius frater Henricus, Ludouicus Comes Blesensis, & Hugo Sancti Pauli Comes suis copijs oppugnationem aggrediuntur. 80
Baldwinus ad Pontepopti monasterium in vacuo Murtzuzzi tabernaculo confidet; & militum ea super re omen. 124
Baldwinus Imperator Coronam spineam CHRISTI Saluatoris Ludouico Francorum Regi Lutetiam mittit. 132
Baldwinus eligitur Imperator. 138
Baldwinus coronatur, & veteri Augustorum more in D. Sophie eiq; Imp. Calyptra imponitur. 139
Baldwinus Sophiano in Templo, atq; aurata in sella ad aram maximam ab uniuerso exercitu, Græcisque, qui in Vrbe erant Rex, & Imperator appellatur. 139
Baldwinus Imperator inauguratus, in Bucaleontis Palatium deducitur. 140
Baldwinus ad hostem proficiscitur. 147

Baldwinus Adrianopolim magnis itinerib; peruenit, ubi Henricum fratrem cum copijs excipit. 148
Baldwinum Bonifacius salutatum adit, multis de ratione belli agit, sed pluribus in eam partem vt de Regno Thessalonice donatum, uelit ad feudum quamprimum dimittere. 149
Baldwinus Blachas Castellum capit. 150
Baldwinus Thessalonica perges, quoquo versus ibat, omnes ad eius fidem supplices confugiebant. 150
Baldwinus Castellum Christopholim in deditioem recipit. 150
Baldwinus nuncio accepto de Didymotico à Bonifacio capto, & Adrianopoli obsesta in Bonifacium proficiscitur. 153
Baldwinum Dandulus Dux, Blesensis Comes, & Conon Bethunius pro Bonifacii compositione adeunt, ac ipsum Dandulus alloquitur. 155
Baldwinus rebus Propōtidis opitulatum curat. 192
Baldwinus fortiter pugnant, uincit, & ad Ioannissam Regem Ternobum mittitur. 200
Baldwini Ioannissæ iussu manibus, pedibusq; præcisus, cadauer canibus lacerandum, alitibus, & feris expositum, calua autem ab labris auro circumdata, gemmisque, & capillis exornata in epulo Regem pro poculo Scytarum ritu immaniter apposita. 240
Baldwinus vixit annos tres supra triginta, menses decem, Imperator unum tantum præfuit. 240
Baldwini mores, & facies Cesaribus similes. 240
Baldwinus Ubeniacus profugus. 208
Baldwinus Bellouisus Hannonius miles Cruc. 10
 71. 83. III. 181. 237. 238
Baldwini Reges Syriæ. 6
Baleares insule sub Hispaniarum Rege. 179
Balius egressis legatis, re à Venetis, & Baronibus pluribus disceptata milites in ordines dirigere intendit cui omnes assensum dedere. 236
Balius Imperij Andranopolim uenit, atque in Nebri ripa prope urbem tendit. 237
Balius Corcyre insule Cōsiliarijs adiectis per trecentos sexaginta amplius annos perpetua ac constanti incolarum fide in Reip. ditione moderatur. 275
Balini à Græcis ciuitatum præsidiarij magistratus dicuntur. 191
Barbysa flumen in suum Ceratinum influit prope Byzantium. 73
Barones Franci omne aurum & argentum ad Dandulum Ducem mittunt, vt redacta pecunia solueretur. 30
Barones Iaderæ hybernare urbemq; atq; agrum contra Hungarorū Regem propugnare constituerunt. 48
Barones Hybernis exactis, & solennibus Christi resurrectionis peractis rem nauticam parant. 51
Barones Franci Corcyrensilibus omnibus cadem, & testis ignem denunciant, in Imper. fil. Alexio ex-
tem-

I N D E X.

templo se dederant .	55	stum demonstratum.	109. 110. 111
Barones vniuersi mutata veste, & sordidati cum ipso Alexio Casare, vniuersi Sacerdotes, Episcopi, Abbates, & sacriati viri praelata Cruce cum infulis, & verbenis ad seditiosos reconciliandos concedunt .	57	Bellum in Thracia captum recrudescit.	175
Barones ad seditiosorum pedes accidunt, nec se prius surrecturos obtestantur, quam illi sponderint, se ab exercitu non recessuros .	57	Bello Constantinopolitano nullum maius, difficilius, aut periculosius gestum.	62
Barones, Comites, & Dandulus in terram descendunt ad D. Stephani.	62	Bello aduersus Murtzulum pugnaturi ad imperia accipienda conueniunt.	122
Barones Alexij pernicaciam, & oratoris Rufi audaciam stomachati vehementissime comoti sunt.	70	Benedictus Grilionus Venet. Legatus ad Balduinum Imp. Constantinopolitanum.	219
Barones castra, & vallo, & fossa circumdant.	78	Berengarius Italiae Rex.	271
Barones cum Duce Veneto quomodo victoria virentur consultant .	86	Bergula Thraciae ciuitas est apud Chersonesum eam Franci equites à Græcis vacuam offendentes, castra locant.	192
Barones Alexium solemnem pompam in urbem deducunt.	89	Bergulam Anselmus Chaemus centum & viginti quatuor equitum virtute tuebatur.	231
Barones concilio aduocato de Alexii postulatis referunt .	96	Berythus à Saladino direpta, & diruta.	6
Barones, Dandulusq; Princeps per Legatos Alexium de pecunia admonent .	103	Bernardinus Lauretanus, Bibliothecæ præfectus.	172
Barones ab Alexio se fraudatos conspicientes cum Dandulo consilio inuito per vim repetere constituant.	104	Bernardus Clareuallensis Cenobiarca.	36
Barones, ac Dandulus concilium tuba aduocant.	109	Bernardus Moruillus fidem frangit .	26
Barones, Dandulus ac Veneti ad concilium conueniunt, ac pluribus in vtranq; partem dictis sententijs, ne qua inter Gallos Venetosq; dissensionis occasio, capta vrbe, præberetur, inter se pacta legibus confirmant .	115	Bernardus Montroliensis mil. Cruc.	10
Barones, & Equites à Raynerio Traiectensi de Balduini Imperatoris morte certiores fiunt.	239	Bernardus Sombrenchenus mil. Cruc.	ibidem.
Barones, & Veneti consilio capto Constantinopolim versus pergunt .	248	Beroe Thraciae vrbs vbi sita, & à quo condita.	243
Baronum, & Comitum superuentum certamen multorum cæde conuentum tandem dirimitur.	44	Beroenitæ ad Francorum conspectum vrbe derelicta in Hemi iuga, & syluas nota pfugia sese abdunt.	243
Basilii porphyrogenitus Samuele Bulgarorum Principe, non tantum Thraciam, & Macedoniam, sed Graciam, & Peloponnesum vastante ad Sperchium amnem ingenti clade superato, Bulgarorum in Valacchia opes euertit .	99	Berhoena prouincia ab vrbe Pella vsq; ad Hemum montem in Deuotorum parte.	168
Basilie familie insigne à Balduino Constantinopolitano Imp. donatum.	143	Bertoldus Catzenellobogensis Comes in Hassia.	37
Basilicarum numerus ingens Constantinopoli.	61	Bessarion Archiepiscopus Nicææ, & Constantinopolitanus Patriarcha, homo Græcus ex Trapezite vrbe, lux omnium doctrinarum ab Eugenio IIII. Pont. Max. celeberrimo illo concilio Florentiæ peracto, in Cardinalium numerum ascitus est.	170
Belgradus fluius in Ceratinum sinum fluens, olim Hydræles.	75	Bessarion in patricium ordinem à Venet. assumpt.	171
Belgradum, olim Taurinum dictum, Belgradum vocant, ad Danubij, & Sani confluentes.	98	Bessarion Charitatis Collegium aurea Cruce excellenti artificio elaborata, in qua veri ligni particula Christianæ Crucis necnon eius diuinæ vestis nihil repositum est, liberaliter honestauit.	172
Bellouaci milites Cruc.	9	Bessarionis effigies ad virum ducta in Charitatis Collegio Venetijs conspicitur.	ibidem.
Bellum pium quod contra hostes religionis suscipitur.	5	Bethunij oratio ad Alexium Augustum.	104
Bellum Constantinopolitanum à Ziano in D. Nicolai sacello ad totius posteritatis memoriam, & nobilissimæ victoriæ testimonium depingi curauit.	278	Bibliotheca mille trecentorum amplius librorum in omni facultate à Bessarione Cardinali Reipub. donata.	171
Bellum Constantinopolitanum pluribus de causis in-		Bibulum diripitur, ac destruitur à Saladino.	6
		Bira in Deuotorum parte.	167
		Bizia ciuitas.	163
		Blacchæ Castellum opulentum Macedoniae.	156
		Blachernia ex porta crebriores irruptiones fiebat.	79
		Blachernium palatium in angulo vrbis ab Anastasio Casare conditum.	77
		Blacherniani Henrico Comitis Balduino fratri ditionem pacta tantum salute faciunt.	126
		Blanca vxor Theobaldi Sancti Nauarrorum Regis filia.	21
		Blasius Fransures in pugna Neapolitana cecidit.	228
		fol.	228
		Blesensis	

I N D E X.

- Blesensis maternum genus à Francis Regibus.* 206
Blesensis Adela Ludouici V I I. Francorum Regis filia genitus. 206
Blesensis equo acrior, cum hostes in cōspectum se dedissent, suam aciem in Scythas primas dirigit. 198
Bocchardus Comes Auiemensis Margareta Balduini filie maritus. 178
Bœotia, & Thebarum feudatarius magnus Primitius dictus. 143
Bogus Mauriciorum Rex ab Agrippa, quod in Athiaca pugna Antonii partes sequutus esset, supplicio affectus est. 185
Bohemundus Antiochiæ principatu spoliatur. 6
Bohemundus III. Antiochenus Raymondus Piceniensis filius in Syria. 49
Bolga Asiaticæ Sarmaticæ ingens fluuius, quem Rhæ veteres, Tartari recentiores Hedilum uocant. 98
Bombardæ artificium apud Germanos à Chymista monacho casu repertum. 38
BONIFACIUS *Marchio Montisferrati in Insubribus, Imperator Crucigerorum electus, & accersitus, onus suscepit, Crucem in Diua Mariæ Suesionum Templo à duobus Episcopis, & duobus Abbatibus Cisterciensibus sumpsit.* 23
Bonifacius Iaderam se contulit. 44
Bonifacius, Balduinus, & Ludonicus cum alijs Baronibus concilio inito Alexio porphyrogenito fidem præstandam decernunt. 47
Bonifacius, & Balduinus cum Alexio porphyrogenito hippagogis, ac biremibus actis Andrum eam capiunt. 59
Bonifacius planitiem custodit. 79
Bonifacius equitibus Transpadanis pompam anteit. 89
Bonifacius qui hostem Murtzulum effugisse nesciebat eum exorto Sole per mediam urbem in equo Bucaleontem versus explorat. 126
Bonifacius Castellum, & Castellanos Bucaleontis in deditionem redigit. 126
Bonifacius Agnetem Philippi Regis Franciæ sororem, Alexio porphyrogeniti Imperatoris uiduam, & Margaretam Hungariæ Regis sororem, Isaacii Imperatoris viduam, & alias complures primarias fœminas comiter suscepit, & metu soluit. 126
Bonifacius Margaretam Isaacii Imperatoris viduam uxorem ducit. 139
Bonifacius Augusti equitate fretus, rogat, ut res permissas (Ponti scilicet, & Bythiniæ urbes) Thessaloniciæ regno in Macedonia cōmutare uelit. 146
Bonifacius cum multis equitibus regreditur. 150
Bonifacius eum suis, & Græcorum copiis Adrianopolim pergit, ibiq; castra habet. *ibidem.*
Bonifacius Didymoticum Castellum deditum præsidio firmat. *ibidem.*
Bonifacius Villharduinum cum socio magno honore ac lætitia in castris excipit. 152
Bonifacius Balduino salutato urbe discedit, & Thessaloniciam versus abiit. 157
Bonifacius Cretam insulam Reip. vendit. 168
Bonifacius Leonis Sguri præsidia Nauplii, & Corinthi imposita deicere deliberat, ciuitatesq; ab ipso per dolum, & latrocinium subactas habere. 182
Bonifacius Corynthem in Istmo locupletem olim urbem obsidet. 183
Bonifacius Villharduinum Iuniorē liberaliter tractat. 184
Bonifacius re infecta ab Nauplio copias Thessaloniciam reducit, & urbem munit. 215
Bonifacius Thessalonica decedit, & Amphipolim à Ioanissa sedatam restituit. 247
Bonifacius Thessaloniciæ Rex Serris decedens Mosynopolim uenit, quæ urbs statim deditionem facit. 266
Bonifacius Legatos ad Imperatorem Generum mittit Adrianopolim. 266
Bonifacius Gotthofredo Villharduino Mosynopolim cum agro, aut Serras cum earundem agro, utrum optarit beneficii sue feudo dedit. 266
Bonifacius paternum genus à Saxoniæ Ducibus, maternum à Cesaribus Augustis ducit. 269
Bonifacius moriens, ex prima uxore Agnetem Augustam, & duos liberos mares, Guilielmum Montisferratis Marchionatus, & Demetrium Thessaloniciensis Regni, heredes reliquit. 270
Bonifacii mansuetudo, & continentia erga mulieres captiuas. 126
Bonifacii morte tantus dolor Henricum generum caput, ut nihil acerbius accidere posset, nec Latini minorem sustinebant. 269
Bonifacii extincti lætus encomium. *ibidem.*
Bonifacii extincti laudes. 271
Bonifacio omnes clientes subclientesq; Regni in noui animi fidem veniunt, vno Leone Sguro Græco excepto 157
Bonifacio Guilielmi IX. & Annæ Alenconiæ Imperatoris prole defuncto, Marchionatum Monferratensem Io. Georgius Bonifacii patruus suscepit. 270
Bosphorus XL. stadiorum interuallo Chalcedonem, & Byzantium interfluit. 63
Bosphorus à bouum meabili transitu dictus, eo quod non latius distent eius littora, quam ut tranari boues possint. 64
Bosphorus Thracius ab Io. Inachi filia in buculam à Ioue conuersa tranatus traditur. 64
Bosphorus Thraciæ à Dario ponte traiectus. 72
Bosphorus traiecitur non longe ab Hermo Promontorio, ubi ex Asia angustissimus in Europam traiectus. *ibidem.*
Bosphori littorum ab inuicem distantia. 64
Bosphori littorum angustia in duobus locis tanta est, ut & alitum cantus, & canum latratus audiri possint. 64
Bosphori sinus cornu antiquis uocatum. 73
Bosphori

I N D E X.

- Bosphori perennis cursus naues sine remis, aut ventis in Peræ sinum seu Ceratinum perducit. 73
- Bosina oppida multa, sed celeberrimum, quod Synderoniam Hungari vocant. 98
- Bosna Illiridis fluvius in Sauum influit. 98
- Bouis Promontorium, seu Damalicum, nunc Scutariorum, palatium Græcorum Imperat. 64
- Brabantes in domum Austriam à Maria Burgunda dotales illati. 178
- Brabantes sub Hispaniarum Rege. 179
- Braconi vici, sine Casalia in Deuot. parte. 167
- Brachium D. Georgij martyr, una & portio capitatis Diui præcursoris Ioannis Baptistæ, quod olim Theodosius maior in suburbij Constantinopolis templo ad hebdomum transtulit. 133
- Brachium corporis Diuæ Luciæ D. Georgij sacrario ob exosculantis Abbatis miraculū relictum. 134
- Branas Cæsarem salutatum procedit, & ad eundem populares confugiunt, quorum preces lachrymis, & ploratu mixtas, leniter audit. 242
- Bria, Remi, Lingones, Campaniæ Comitatum definiunt. 8
- Brigantinus lacus. 263
- Brugæ in Belgij finibus. 10
- Bucaleontis palatium vnde dictum. 141
- Bucaleontis palatium ab Nicephoro Phoca Imperatore opulentissimo exadificatum. ibidem
- Bulgaria, & Valacchia, olim Mysia inferior. 98
- Bulgariæ fines sunt à meridie Thracia, atque Hæmus mons, ab ortu Euxinus, ab occasu Dacia, à Septentrione Europæa Sarmatia. ibidem
- Bulgari, & Valacchi omnes Scythæ fuerunt. 98
- Bulgari à Bolga flumine dicti Bulgariæ nomen dederunt. ibidem
- Bulgari regionem ab Imp. concessam vernaculo sermone Zagoram appellarunt. 99
- Bulgaros cum crumpe eorum principe Græcorum ritus vanissime sequentes Christianis sacris initiatos ferunt. ibidem
- Bulgaris sedem concedens Michael Theophili fil. perpetuum Græcis Imper. belli seminarium concepit. ibidem
- Bullæ, & annuli quorū in pallis gemmæ & maximi pretij lapides inclusi inter Venetorum thesauros spectantur. 129
- Burgundi comitantes sub Hispaniarum Rege. 179
- Burgundiones Constantinum Lascarem Theodori fratrem inter multos capiunt. 78
- Burgundiones Græcorum maximum numerū in fugam compellunt. ibidem
- Burgundiæ Ducatus ad Franciæ Reges in vim Salicæ legis delatus. 178
- Burgundiæ Comitatus in domum Austriam à Maria Burgunda dotalis illatus. ibidem
- Buthroti oppidum in Venetorum parte. 166
- Byzantium Pausaniæ Lacedæmoniorum Ducis. 62
- Byzantium à Pausania Spartanorum Rege conditum. 65
- Byzantium opportunissimo loco in Thraciæ finibus atque Europæ ad Bosphori fauces situm. 65
- Byzantium à Cæsare Constantino instauratore Constantinopolis appellatum. 65
- Byzantium à Mahomete Turc. Rege captum. 171
- Byzantiū, seu Constantinopolis vrbs descriptio. 65
- Byzantio omnium piscium genera e Ponto in Propontidem secundo Bosphoro deferuntur. 65
- Byzantiū cornu (Peræ sinus nunc vocati) descriptio. 73
- Vide Constantinopolis.

C

- C**AEnobium Dinorum Cosmi & Damiani à Iustiniano Imperatore constructum, & à Græcis Cosmidium appellatum. 76
- Cenobium instar arcis editiore tumulo constructum Bohemundi Castellum vulgo appellatur. 76
- Cenobiarcha Clareuallensis concione omnia in castris miscere conatur sic seditiosis incitatibus. 46
- Cenobiarcha Clareuallensis fidem frangit. 51
- Cenomani Galli. 11
- Cæsar Dictator Corinthiacum Isthmum transfodere conatus, opere destitit. 187
- Cæsari in medio castrorum tabernacula quam ornatissima collocantur. 55
- Caichosroes Iconij Sulthanus cū Theodoro Lascharo fædus percussisse decorum putat. 176
- Caicus campus cum regione valde opima in Imper. parte. 164
- Calaci Prouincia in Imp. parte. 164
- Calauria in Troezenio sinu insula Demosthenis morte clara in Venet. parte. 165
- Calceamētū rubrū futuri Augusti erat insigne. 108
- Calidon vrbs in Venet. parte. 166
- Callemata olim Abea castellum in Peloponeso. 185
- Campaniæ Comitatus fines. 8
- Candia insula à Candore dicta, vide Creta. 276
- Cantacuzenus Græcorum Dynasta. 166
- Caphareum Promontorium Eubœæ insulæ. 59
- Cappadocum Prouinc. in parte Imp. 163
- Caprearum syluestrium in Creta insula copia. 277
- Captiones forenses quibus quasi præstigijs miseri rei implicabatur singulari facilitate resoluit Hæricus Dandulus Collegio Examinatorū instituto. 213
- Captiuorum in vrbe Constantinop. quatuorcentena amplius millia. 127
- Caput D. Ioannis Baptistæ è Coslao Vico, Valente imperante Constantinopolim delatum fuit. 133
- Carbunculi pinnato fulgore radiantes, qui in maxima ara Marciana solemnibus sacris, vel umbratete-cto sublatis liquidioribus flammis scintillant. 129
- Caristus

I N D E X.

<i>Caristus Euboea vrbs in Venet. parte.</i>	165	<i>Chamaretus Leo Lacedaemonis Despota, & Laco-</i>	
<i>Carnica Alpes.</i>	263	<i>num tyrannus.</i>	165
<i>Carolus Magnus.</i>	37	<i>Chaones ad Acroceraunia in Venet. parte.</i>	166
<i>Carolus V. Imp. pro Deo, ac religione bella gerens</i>		<i>Characi castellum ad sinum Astacenum.</i>	250
<i>varijs periculis, & victorijs non solum p̄j, sed</i>		<i>Chartarius fluuius in Ceratinum sinum defluit.</i>	75
<i>inuieti nomen adeptus, supra antiquorum glo-</i>		<i>Chartularati, qui Imperij Strategia erant in Venet.</i>	
<i>riam excelluit.</i>	179	<i>parte.</i>	167
<i>Carolus V. Imper. ex Isabella Emanuelis Lusitaniae</i>		<i>Chartularius magnus, quis.</i>	144
<i>Regis filia, Philippum Hisp. Regem genuit. ibid.</i>		<i>Chibias in Aeolida Asia vrbs in Imp. parte.</i>	164
<i>Carolus V. Imp. Margaritam Federici Gonzaga Ducis</i>		<i>Chios inter Samum, & Lesbum pernobilis insula,</i>	
<i>Mantuae uxorem, Bonifacij Monferratensis</i>		<i>& Chio vino inter laudatissima nobilior.</i>	164
<i>sororem Marchionatus heredem pronunciat.</i>	271	<i>Choniata res Constantinopolitanae annorum LXXX-</i>	
<i>Carolus Carolesius, postremus Burgundiae Dux, ad</i>		<i>VIII. scripsit.</i>	136
<i>Nanceium casus.</i>	178	<i>Chrisopolis antiqua vrbs.</i>	64
<i>Carolus Vertodunensis.</i>	193	<i>Christi sepulchrum, & Solymorum regionem ab ho-</i>	
<i>Carolus Franesius Gallus in Cumanorum pugna</i>		<i>stibus detineri, Christianis turpissimum.</i>	5
<i>casus.</i>	226.227	<i>Christianorum exercitum omnem sub iugum misit</i>	
<i>Carrociū quid, & quale, eiusdemq; vsus.</i>	112	<i>Saladinus.</i>	2
<i>Carrociū non nisi bello indicto educi, & in foro si-</i>		<i>Christianis dissidentibus Turcarū pestis scripsit.</i>	114
<i>sti consueuerat.</i>	113	<i>Christophorus Maurus Venet. Dux.</i>	171
<i>Carrociū in maiori vrbs Templo asseruabatur. ibid.</i>		<i>Christopolis Macedoniae castellum.</i>	150
<i>Carthularati, & Despoti, tam de Brocubuisli, quam</i>		<i>Ciabris fluuius, Sucona dictus.</i>	264
<i>de Flecaniza in Deuot. parte.</i>	168	<i>Cimarus Cretae promontorium.</i>	276
<i>Carum regio in Imp. parte.</i>	164	<i>Cinesius mons, vel Cinerius vnde dictus.</i>	18
<i>Casa à Venetis in Diui Nicolai littore constructa</i>		<i>Circus siue Hippodromus Constantinopolis.</i>	67
<i>pro Gallorum exercitu.</i>	28	<i>Circenses ludi.</i>	141
<i>Cassopai sub Acroceraunias montib. in Ven. par.</i>	167	<i>Cistercium a quo edificatum, & eius situs.</i>	24
<i>Cassij montes.</i>	196	<i>Cisterciensis sodalitatis regula vnde.</i>	24
<i>Castoria prouincia in Deuot. parte.</i>	168	<i>Cium castellū seu Ciuitotū nunc Schium vocat.</i>	250
<i>Castrum nouū à Venetis classis Imp. expugnati.</i>	186	<i>Clarambaldus Chappiaci nepos miles Cruc.</i>	9
<i>Castellani à castelli custodia dicti.</i>	275	<i>Claromons Auernorum Galliae oppidum, vbi milites</i>	
<i>Catapanus quid.</i>	168	<i>ad expeditionem Hierosolymitanam votinae mili-</i>	
<i>Cathena Byzantium coniungens.</i>	66	<i>tiae nomina dedere.</i>	6
<i>Cayrum vulgo Babylonem vocant.</i>	17	<i>Classis vniuersa naues CCCCLXXX. habebat.</i>	33
<i>Cayster fluuius Lydiae.</i>	177	<i>Classis idoneo tempore soluens in Istros, & Terge-</i>	
<i>Cea insula à Venetis capta.</i>	274	<i>sinos mouet.</i>	39
<i>Cenchreae oppidum.</i>	186	<i>Classis Venetorum Flanatico sinu praeteruecta Ia-</i>	
<i>Cephalenia insula in Venet. parte.</i>	58. & 165	<i>deram versus intendit.</i>	40
<i>Ceramus Asiae vrbs in Imp. parte.</i>	164	<i>Classe Iaderam appulsa urbem recognoscunt opinio-</i>	
<i>Ceratinus sinus.</i>	66	<i>ne munitiorem.</i>	40
<i>Ceratinus sinus piscium abundans.</i>	73	<i>Classe instructa VII. Id. Aprilis postridie Paschatis</i>	
<i>Cerasius in Venet. parte.</i>	165	<i>Deuoti vrbe egressi ad portum hospitantur.</i>	51
<i>Cetracon insula in parte Imp.</i>	163	<i>Classis, eiusq; apparatus, & ornatus descriptio.</i>	61
<i>Calliopolis vrbs in Venet. parte.</i>	165	<i>Classis in Ceratinum sinum ceu in portum tutissimum</i>	
<i>Chalcedon vnde dicta, à quibus condita, restituta,</i>		<i>recipitur.</i>	74
<i>& euersa.</i>	63	<i>Classis in conspectu exercitus consistit.</i>	75
<i>Chalcedon cum pertinentijs vltra Bosphorum in Ve-</i>		<i>Classis Flandrica in Syriam appulsa Christo, deuot-</i>	
<i>net. parte.</i>	165	<i>tisq; satis penarum dedit.</i>	113
<i>Chalcedonica Synodus 600. amplius Patrum.</i>	63	<i>Classis Christiana victoria ad Echinadas insulas</i>	
<i>Chalcedonium palatium.</i>	63	<i>contra Selymum Turcarum Regem parta anno</i>	
<i>Chalcis vrbs Aristotelis morte clara.</i>	59	<i>MDLXXI.</i>	166
<i>Chalcis olim nomen totius Euboeae fuit.</i>	59	<i>Classis confederatorum aduersus Hariadenum Bar-</i>	
<i>Chalcidenses Alexio suppliciter occurrunt.</i>	53	<i>barussam Summi Pont. Caesaris, & Venet.</i>	187
<i>Chalcidis Propontidis insula.</i>	62	<i>Clauius vnus ex ijs quibus Christus Dominus cruci</i>	
<i>Chamaretus moritur.</i>	183	<i>affixus fuit Venetijs in sacratio seruatur.</i>	184
		<i>Cocycus</i>	

I N D E X.

<i>Coccyus miles Crucig.</i>	10	<i>Constantinopolis mundi mundus.</i>	61.62
<i>Colchis.</i>	163	<i>Constantinopolis aspectu militibus cor palpitavit.</i>	62
<i>Colonia Ziani Principis, & Patrum sententia, Creatam deducitur.</i>	278	<i>Constantinopolis trecentis amplius annis post natum CHRISTVM à Constantino Imperatore structa.</i>	65
<i>Colossi Constantinopolis.</i>	61	<i>Constantinopolis à Venetis, Gallisq; capta.</i>	124
<i>Columnæ fragmentum maius, à Franciscanis monachis sepulchro Hierosolymitano sacris nostro aeo Senatui dono missum.</i>	231	<i>Constantinopolis à Balduino amissa, & à Michaele Paleologo per prodicionem recepta.</i>	132
<i>Columnæ fragmentum in Marciano sacario conservatur.</i>	132	<i>Constantinopoli delectus hominum habetur, vt Adrianopolitanis succurratur.</i>	250
<i>Columnæ fragmentum maius Vincentius Fidelis ex Palestina Venetias attulit anno salutis MDLVIII.</i>	133	<i>Constantinopolitanus murus à terra CCL. à mari CCCC. tormentis percussus.</i>	77
<i>Comestabilis magnus, à Balduino creatur.</i>	143	<i>Constantinopolitanum bellū Venetis maritimi principatus nomen tribuit.</i>	4
<i>Comestabilis à Præfecto Prætorio differt ualde.</i>	143	<i>Vide Bizantium.</i>	
<i>Compendium oppidū in finib. peninsule Francie.</i>	11	<i>Constantinus Magnus equos æneos Byzantium deportavit.</i>	130
<i>Compendium coniurati omnes singulis bimestribus necessario conueniunt.</i>	12	<i>Constantinus Paleologus Imperator Constantinopolis murum Corynthij Isthmo ex mare ad mare produxit, quem Venetæ classis Imperator restituit.</i>	187
<i>Compendij legati creantur.</i>	12	<i>Constantinus Monomachus celeberrimum Templum construxit, & Diuo Georgio dicauit, quod postea Manganorum appellatum est.</i>	189
<i>Concilium Baronum & deliberatio.</i>	56. 57	<i>Constantinus Lascharis à Burgundionibus captus.</i>	78
<i>Concilium Gallorum, & Danduli in Diuorum Cosmæ & Damiani Templo.</i>	119	<i>Conuiuia & festa ob victoriam in castris acta.</i>	127
<i>Concilium de Imperatore Constantinopolit. eligendo, & prius de XII viris qui tum crearentur.</i>	135	<i>Copiæ lustrantur, & in sex quadratas acies distribuuntur.</i>	71
<i>Concilium Florentinum sub Eugenio IIII. Pont. Mæc.</i>	170	<i>Corcyra ab Acroceraunijs quinquaginta passuum millia distat.</i>	54
<i>Conditiones restitutionis stipulantur.</i>	48	<i>Corcyra, & insula, & vrbs eiusdem nominis in Ionio est ad Adriatici sinus os, Thesprotis aduersa.</i>	54
<i>Conditionum ex Veneto Reipub. tabulario exscriptarum tenor.</i>	115	<i>Corcyra Homeri poemate, & Ulyssis hospitio clara fol.</i>	54
<i>Confederatorum classis portum occupat.</i>	60	<i>Corcyra, & Græcia in Salentinorum littus recta nauigatio est.</i>	56
<i>Coniuratio Lascharis, & Ioannissa plurimum negotij Imperatori e hibeat.</i>	249	<i>Corcyra Ionij insula ad Epirum vergens in Venet. parte.</i>	167
<i>Conon Bethunius mil. Cruc. legatus electus per Balduinum Flandriæ Comitem.</i>	12	<i>Corcyra insula à Leone tyranno recepta Veneti Baliuum ad eius custodiam mittunt.</i>	274
<i>Conon Bethunius Belga, Ruffo Imperatoris legato respondet.</i>	68	<i>Corcyra insula à classe Veneta in ditionem recepta ac recuperata.</i>	275
<i>Conon Prothouestiarius à Balduino creatur.</i>	144	<i>Corcyra oppidi descriptio.</i>	54
<i>Conon Prothouestiarius Imperij profugos orat, vt manerent.</i>	208	<i>Corcyre dum Francus exercitus recreat, factio rebellium sua contagione maximam exercitus partem contaminat.</i>	55
<i>Conradus Bonif. frater Tyri ab Arfacidis occisus.</i>	23	<i>Corcyre Baliui, & consiliariorum magistratus binus est, & præclaris viris demandatur.</i>	175
<i>Conradus Imperator.</i>	37	<i>Corcyrenses perterriti in arcem se recipiunt.</i>	55
<i>Conradus Imperator Iudithæ Bonifacij matris frater.</i>	269	<i>Corcyrenses Alexio Cæs. insulam, atque arcem tradunt.</i>	55
<i>Conradus Episcopus Alberstadiensis mil. Cruc.</i>	37	<i>Cordei interiores, in Venet. parte.</i>	167
<i>Conradus & Guilielmus Longaspatha germani fratres.</i>	279	<i>Corona spinea CHRISTI Domini Lutetiæ Parisiorum in sacello Regio vna & spongia, & lancea seruantur.</i>	132
<i>Conradus Mansferratenis frater Theodoram Constantinopolitanam Alexij adolescentis amitam duxerat.</i>	55		
<i>Conradus Montiniacus ex Crucigeris.</i>	9		
<i>Constantinopolis octauo mense postquam oppugnata, expugnata.</i>	4		
<i>Constantinopolis Christianorum thesaurus.</i>	46		
<i>Constantinopolis supra septem colles constituta.</i>	61		
<i>Constantinopolis situs.</i>	61		

I N D E X.

<i>Coronæ solido ex auro permulta inter sacros Venetum thesauros uisuntur.</i>	129	<i>Cumani Scytharum genus hominum, iaculandi periti.</i>	195
<i>Cornelius Auitus Chalcedonem restituit.</i>	63	<i>Cumanae regionis situs.</i>	196
<i>Cornu Byzantij siue Peræ sinus cornu Ceruino persimilis.</i>	73	<i>Cumani Francos inuadunt.</i>	198
<i>Corpus Diuæ Lucie multos annos repositum fuerat apud Abbatem Diui Georgij omnibus ornamentis honestabatur.</i>	134	<i>Cumani, vicos ædificiaq; incendunt.</i>	212
<i>Corpus Diuæ Helene ubi repositum.</i>	278	<i>Cumani à Ioanissa in Thraciæ campis teneri non possunt.</i>	215
<i>Corpora Diuarum Agathæ, & Lucie ubi seruentur.</i>	133	<i>Cumani in agrum Constantinopolit. excurrunt.</i>	249
<i>Coruorum & cornicū pugna ingens in aere visa.</i>	232	<i>Cumanorum genus, regio, ritus, ac studium.</i>	195
<i>Corynthus oppidum ui occupatum.</i>	157	<i>Cumanos, Thaurō scythas, vel Alanos quidam uolunt.</i>	195
<i>Corynthus instaurata.</i>	186	<i>Cumanos antiquos Asiaticæ Sarmatiæ populos, Rhammusius pater refert.</i>	156
<i>Corynthis laudes.</i>	186	<i>Cuperius vicus in Venet. parte.</i>	165
<i>Corynthus cum reliqua Peloponneso, Bæotia, & Attica Romanis rebus quersis Constantinopolitanis Imperatoribus paruit.</i>	187	<i>Cuperius vicus, à Græcis Cortacopla casalis dicitur. fol.</i>	210
<i>Corynthium æs quid, & quale.</i>	186	<i>Cyane insulæ Thracij Bosphori in Deut. parte.</i>	167
<i>Coryphasium.</i>	166	<i>Cyclades insulæ Egæi maris.</i>	163. 165. 167
<i>Crassus Comes ex Traſpadanis Marchionis Monferatensis cliens.</i>	67	<i>Cycladum insulæ, Naxos, Paros, Melos, Egino à Marco Sanuto occupatæ.</i>	273
<i>Creta siue Candia in Deuot. parte.</i>	176	<i>Cydarus flumen in sinum Ceratinum influens.</i>	73
<i>Cretæ insulæ descriptio, situs, atque præstantia.</i>	276	<i>Cyllenæ vrbs, Eleorum nauale in Venet. parte.</i>	165
<i>Creta insula ceruo caret, lupibus, vulpibus, & alijs quadrupedibus noxijs.</i>	277	<i>Cyllene nunc Clarentia Elidis metropolis.</i>	165
<i>Creta insula capreis agrestibus, & strambucis copiosa.</i>	277	<i>Cyprus insula Templariorum Equitum à Guidone Lusciniano empta.</i>	7
<i>Creta noxijs animalibus caret.</i>	277	<i>Cypsellæ vrbs in Deuot. parte.</i>	167
<i>Creta Paulum Apostolum euangelizantem cum au disset, mox Episcopum habuit Titum, qui celebres in ea ecclesias, alijs ordinatis instituit.</i>	277	<i>Cyrenaica Africae ora.</i>	276
<i>Creta Romani Imp. potentia euerſa, vel à Constantino Byzantium delata per plures omnes Græcorum Augustorum iuris fuit.</i>	277	<i>Cyzicus trans Propontidem in Deuot. parte.</i>	167
<i>Cretam Ziani Principis, & Patrum sententia ex sex vrbs regionibus colonia mittitur ad arcendos Græcorum tumultus.</i>	278	<i>Cyzicus Propontidis vrbs.</i>	172
<i>Cruciata dicta signum Crucis.</i>	8	<i>Cyzico Latini potiti cum Græcis in Asia bellare ceperunt.</i>	173
<i>Crucigeri circiter Penthecostes dies Venetias iter parant.</i>	25	<i>Cyzicena vrbs descriptio.</i>	172
<i>Crucigeri portum Sancti Nicolai adnauigant.</i>	25	<i>Cyziceni aduersus Mythridatem quadringentis quandoque nauibus fortiter restiterunt.</i>	173
<i>Crucigerorum coniuratio pro recuperando CHRISTI sepulchro.</i>	2	D	
<i>Crucigerorum Francorum Baronum nomina.</i>	8	<i>DACI, olim Getæ Euxino contermini.</i>	112
<i>Crucigerorum ex Campani parte nomina.</i>	8	<i>Damalicum Promontorium, siue Bouis, nunc Palatium Scutariorum Græcorum Imp.</i>	64
<i>Crucigerorum ex Blesensi parte nomina.</i>	9	<i>Damascus Syriae vrbs.</i>	49
<i>Crucigerorum ex peninsula Francia nomina.</i>	10	<i>DANDVLVS Venetiarum Princeps.</i>	
<i>Crucigerorum ex Balduini parte, & ex Arthesio nomina.</i>	10	<i>Vide Henricus Dandulus.</i>	
<i>Crucigerorum legati Venetias perueniunt.</i>	12	<i>Dardanus Bosniæ fluius clarissimus.</i>	264
<i>Crucigerorum militum pars magna Venetos portus tenebat.</i>	26	<i>Darius Xerxis pater ex Asia in Europam moturus Bosphorum Thraciæ ponte copias transiecit.</i>	72
<i>Crumus Mystorum Princeps.</i>	99	<i>Daschilum maritima Bithyniæ ciuitas ad Propontidem, Daschilitico lacu nobilis.</i>	247
<i>Culuris insula Salamis appellata in Venet. par.</i>	165	<i>Daschilio obsidione soluta classis Constantinopolim reuebitur.</i>	258
		<i>Deabolis Macedonia oppidum in Deuot. parte.</i>	168
		<i>Debeltum Euxini vrbs.</i>	85
		<i>Deditionis Iadertinorum conditio, ut Veneti vrbs, agri, fortunarumq; omnium suarum potirentur, salutem tantum corporibus concederent.</i>	41
		<i>Delos</i>	

I N D E X.

<i>Delos insula Cycladarum pars in Venet. parte.</i>	165	<i>Diuus Joannes Eleemosinarius Alexandria postremus Patriarcha.</i>	134
<i>Delphos vrbs Apollinis oraculo celeberrima in Venet. parte.</i>	166	<i>Diuo Ioanni Eleemosinario Edes consecrata in Riualto.</i>	134
<i>Demetrius Rex Corinthum Isthmum transfodere conatus opere destitit.</i>	186	<i>D. Marcus Venetos omnibus dubijs temporibus certo tutelari numine conseruare creditus.</i>	82
<i>Demetrius vrbs in Macedonia maritima Polyorce- te in Imp. parte.</i>	164	<i>D. Marcus Oriente insensus precisè Venetias euo- catus.</i>	82
<i>Demetrio Thessalonicensium Rege sine liberis de- functo in Bonifacio IV. Guilicmi filio Marchio- natus Monferratensis cum Thessalonicense Re- gno continuatus.</i>	270	<i>D. Marci Edes Ducum sacellum, nō metropolis.</i>	15
<i>Demosthenis lethum.</i>	165	<i>D. Marci corpus Alexandria in urbem aduectū.</i>	82
<i>Deo, Diuisq; à sacerdotibus pro victoria supplica- tur.</i>	74	<i>D. Georgij brachium illis in regionibus nautæ san- ctissime venerantur.</i>	61
<i>Deum omnia imperia largiri, & regere hoc vno Alexij facto dignosci.</i>	86	<i>D. Jacobi Edes vrbs primordio ex voto constru- ctæ.</i>	134
<i>Desertores Christiani magnas clades perpeffi.</i>	28	<i>D. Nicolai Fanum ad portum Venetiarum.</i>	35
<i>Develtum ad Euxinum.</i>	99	<i>D. Nicolai corporis reliquie à Grecia auecte.</i>	25
<i>Despota Mysitra vocatur.</i>	183	<i>D. Nicolai Edes ad portum Cassinensium Cœnobio hodie inseruit.</i>	25
<i>Despotæ imperij nomen.</i>	214	<i>D. Petri Edes Episcopalis Venetiarum.</i>	15
<i>Despotarum, Autocratorum, Seuaftocratorum, & Protoseuaftorum munus, Galli, ac Franci pro- cures implent.</i>	139	<i>D. Simeonis qui Christum Dominum senior in vl- nas accepit corpus, Venetias allatum.</i>	134
<i>Designatores præmissi, qui tabernaculis loca ante- caperent.</i>	66	<i>D. Mariæ stola, & zonæ pars, ac vitta capitales in vrna aurea in Diuæ Mariæ Blacherniæ Constau- tinopoli seruabantur.</i>	227
<i>Deutorum Sescuncia.</i>	167	<i>D. Sophiæ Fani descriptio.</i>	90
<i>Dextera D. Ioannis Baptista vbi asseruetur.</i>	133	<i>Dodonei Iouis Templum fabulosum in Epiro.</i>	166
<i>Dianæ fanum in Chrisopoli antiqua ad Bosphorum Thracium, nūc palatiū Scutarium Græc. Imp.</i>	64	<i>Domesticus murorum, qui castrorum, & manium curam habet.</i>	143
<i>Didymoticum Thraciæ oppidum in Imp. parte.</i>	164	<i>Domesticus magnus qui ante Imp. enssem gestat ibi.</i>	
<i>Dindimene delubrum ab Argonautis in Cyzico in- sula edificatum.</i>	172	<i>Dominicus Michael faderam obsidet, & nihil ope- ratur.</i>	31
<i>Dindymus mons Cyzici insule.</i>	172	<i>Domitianus Imper. Corinthi Isthmum transfodere conatus, opere frustratus destitit.</i>	187
<i>Diodetonisi prouincia, in Deuot. parte.</i>	168	<i>Draco Struenus cæsus.</i>	188
<i>Diophanes orator Mitylenens.</i>	163	<i>Dragomesta vrbs olim Oeneas.</i>	166
<i>Dipotami prouincia in Imp. parte.</i>	164	<i>Dramma Macedoniæ oppidum.</i>	247
<i>Discordia inter Balduinum, & Bonifac. exorta.</i>	149	<i>Drungarius magnus, Imperatoriæ classis magnus Dux.</i>	143
<i>Discordia inter Balduinum Bellouifum, & Henri- cum Balianum exorta.</i>	238	<i>Drusus Belramus mil. Cruc.</i>	10
<i>Dissensio inter Francos pene suborta ob desperatio- nem pecuniæ inueniendæ in spem vertitur.</i>	30	<i>Drusus Belraimus Bellouisi sectam secutus cum eo è castris secedit cū suis clientib. & necessarijs.</i>	238
<i>Dissensionum inter Romanam & Græcam Ecclesias origo.</i>	145	<i>Drusus Cressoneffarus mil. Cruc.</i>	10
<i>Dissidentium, & perfidorum conuenticula à Baro- nibus detesta.</i>	55	<i>Drusus Cressoneffarus fidei desertor.</i>	51
<i>Diuisio prædarum, & manubiorum in partes tres siue vncias octo.</i>	128	<i>Ducentenos Græcos singulis Gallis opponi potuisse ex captiuis constabat.</i>	79
<i>Diuisio prædarum in vncias octo. quarum duæ fu- turo Imperatori, tres Venetis, tres Francis tri- buuntur.</i>	128	<i>Dynastiæ Græci, Brana, & Cantacuzenus.</i>	166
<i>Diuisores XII. de Venetis, & totidem de Gallis per Imp. Dandulum, & exercitum eliguntur.</i>	159	<i>Dyrrachium.</i>	2
<i>Diuisiones per XXIV. viros electos inter Venetos, & Gallos Imperatoremq; ipsum.</i>	163	<i>Dyrrachium in Chersoneso constitutum.</i>	54
<i>Diuus Bernardus.</i>	20	<i>Dyrrachium Occidæ Macedoniæ vrbs.</i>	54
		<i>Dyrrachium à Romanis, abolito priori nomine Epidamni, sic appellatum.</i>	54
		<i>Dyrrachini Alexium Imp. fil. salutant, & vrbs clauis offerunt.</i>	54
		<i>Dyrrachij prouincia, in Venet. parte.</i>	167
		<i>Dyrrachium Pyri Epirotarum Regis sedes.</i>	167

I N D E X.

E

ECCLESIA Iadertina, & Archiepiscopus Patriarchæ Gradenſi parere volebat. 31
Eccleſiæ Alexandrina, Hieroſolymitana, & Antiochena Apoſtolica doctrinæ prærogatiua, & Chriſtianam pietatem edoctræ, ante Cõſtantinopolitana, quæ neminẽ Apoſtolum audiuit prælatæ. 145
Eccleſiarum Orientis, & Occidentis diſtractio cum Orientalis Eccleſiæ, atque Imperij clade, & Græci nominis interneſione Diuino numine peccata puniente. 145
Echinades inſula, vbi Selymi Imp. Turcarum claſſis à Chriſtianis deleta fuit. 5
Echinades inſula Corinthiaci ſinus oſtio proxima in Venet. parte. 166
Edictum de prædis, capitis pena, & ſacrorum interdictione ſancitum, militum auaritia uiolatũ. 127
Electoris futuri Imp. iuſurandum datur. 136
Electorum Imperatoris Senatus in Auguſteone palatio prope Sophianum Templum conuenit. 136
Elei, Eleorum nauale. 165
Eleus in Deuot. parte. 167
Elimiota in Venet. parte. 167
Elis Pelopomeſi regio maritima in Ven. parte. 165
Elisa Hugonis filia. 190
Emanuel Luſitanæ Rex Caroli V. ſocer, & Philippi Hiſpaniarum Regis auus maternus. 179
Engerranus Hugonis ſenioris filius, iunioris pater, & ipſe ſub patre ſacræ militiæ operã nauauit. 190
Enguerardus Bonnenſis mil. Cruc. 10
Idem ſibi fractor & transfuga. 51
Ephesus Aſiæ olim ciuitas. 163
Epiſtamnum, nunc Dyrrachium vocatum Pyrrhi Epirotarum Regis ſedes. 167
Episcopus Auguſtoduni in Heduis mil. Cruc. 24
Episcopus Auguſtodunus à fide diſcedit. 26
Episcopi, Præſules, & Canobiarchæ hymnos præcipientes uni Deo victoriam acceptam referunt. 89
Episcopi, ac minores Præſules ad concilium cum Baronibus aduocantur. 109
Episcopi, & Patriarchæ Cõſtantinopolitani cum Romana ſede de primatu certare uoluerunt. 110
Episcopus Cõſtantinopolitanos Eccleſiæ vicinæ, vt patres honorabant. *ibid.*
Epirus interior in Venet. parte. 166
Epiri ſecunda prouincia, quam Ianinam hodie vocant in Venet. parte. 167
Epulum coronationis Græci Imperat. ſupra luxum exhibitur. 94
Equites in Murzuſti Tentoriũ impetũ faciunt. 123
Equites rare virtutis quadraginta in Balduini exercitu morbo pereunt. 154
Equites Bleſenſis enauigato Helleſponto Cyzicum perueniunt. 172

Equi aenei quatuor Venetis conſpiciuntur ex præda Cõſtantinopolitana. 129
Equi aenei per antiquum opus inſano Regum ſumptu toties deportati. 130
Equi Diui Marci in propilæo præclarum Imperij in continente præſagium. 131
Ereſſus Leſbi inſula vrbs. 163
Ereſſus Leſbij vini ſuauiſſimi. 163
Eubæa inſula. 59
Eubæam inſulam, Rauanus à Carceribus cum in poteſtatem cæpiſſet, Venetæ Reipublicæ ius ſuum vrile cedit. 274
Eubæam veteres Macram appellarunt. 59
Eudocia, Euphroſinæ Alexij tyranni vxoris filia à Murzuſto peramata, ex palatio, vrbe iam capta lembo imponitur. 125
Euenus Etolia fluuius. 166
Eugenius Pont. Max. 6
Eugenius IIII. Pont. Max. celeberrimum illud omnium gentium Concilium Florentiæ habuit. 179
Euphroſina Imperatrix Alexij vxor ab ipſo, vrbe fugiente, domi relicta. 85
Euripus canalis reciproco curſu notus. 59
Euripus Eubææ inſula ſepties in die reciprocationem facit. 273
Eurotas Laconicæ fluuius, hodie Valiſopotamos. 166
Euſtachius Bononiæ Belgicæ Comes. 6
Euſtachius Cantbellus mil. Cruc. 11
Euſtachius Cantbellus Cõſtantinopoli obiit. 158
Euſtachius Caumontius cum Ioanne fratre in Cumanorum pugna cecidit. 200
Euſtachius Conſluentinus Rhenanus. 8
Euſtachius Henrici Balduini fratris cliens hoſtium fugam, & ſuorum victoriam facit. 79
Euſtachius Sambruicus mil. Cruc. 10
Euſtachia Hugonis filia. 190

F

FACILIVS eſſe ſeditioſorum licentia exercitum diſtrahere, quam contrahere. 56
Factio ſeditioſorum, quæ Corcyra motus excitauerat diſcordias etiamnum obſtinatus querit iuſurandum teſtare, & manes promiſſas petit. 96
Fama à coniuratis ſpargitur adoleſcentem Imperatorem non ſine maximo Alexij Ducis mærore vi morbi interiiſſe. 109
Fama Cõſtantinopolis veritate minor. 61
Fama de Murzuſti obcecatione à ſuis audita exercitus tunc totus dilabitur. 148
Familia à Carceribus in uno Nicolao Ioannis à Carceribus, & Florentiæ filio extincta. 274
Fantinus Dandulus Henrici Ducis filius Cõſtantinopolis Patriarcha. 215
Fanum Diuæ Sophiæ deſcribitur. 90

Fede-

I N D E X.

- Federicus Anobarbus Rom. Imperator.* 4
- Federicus Aragonius Rex externorum Regum con-
iuratione Neapolitano Regno exiit, & pro-
fugus in Galliam ad Ludouicum XII. Turoni de-
functus.* 270
- Ferdinandus Sanctij Lusitania Regis filius Ioanna
Balduini filia vir.* 178
- Ferdinandus Aragonius Hispania Rex Philippum
Archiducem Austriae locata illi Ioanna filia Hi-
spania Regni haerede, Castellae Regem creauit.* 179
- Fenda pacta ante cum Balduino Augusto renouan-
tur inter Bonifacium Imperialem clientem, &
Henricum Augustum.* 266
- Fidei fractores magna detrimenta acceperunt.* 20
- Flanaticus sinus, Quarnerius hodie dicitur.* 40
- Flader ab exercitu recipitur faustis salutationib.* 59
- Flandri Crucigeri fidem datam Balduino, Venetias
petituros fallunt.* 26
- Flandri sub Hispaniae Rege.* 179
- Flandri Crucigeri iter faciunt.* 25
- Flandrorum classis quae Belgio soluerat, in Massilię
portum oppulit.* 49
- Flandrorum multitudo Crucigerorum à Belgarum
littoribus soluit.* 25
- Flandrię, & Hannonię Nobilitas cruce signata.* 11
- Florentia Sanuta Francisco Crespo nupta Naxi, &
Aegei Ducatum ad Crespos transtulit.* 273
- Fœdus inter Græcos, & Ioannissam inicitur.* 188
- Fœminæ primaria Byzantia in Bucaleontis Castel-
lum confugiunt.* 126
- Fœminæ & Regina, à Bonifacio Comiter excipiun-
tur.* 126
- Fortuna nullius propriam potentiam ac felicita-
tem esse vult.* 44
- Franci cum pecunijs caverent ob paucitatē militum
vnde Venetis solueretur ad colloquium exerci-
tum vocant.* 29
- Franci sex viros ad Imp. creandum eligunt qui sunt,
Nubilo Suesionum Episcopus, Garnerius Tri-
cassius Episcopus, Petrus Bethlehemita Episco-
pus, Acconensis Antistes, Nicolaus Picciolus,
& Iacobus Maluicinus.* 136
- Franci ex Abydo bello Asianos, Græcos, & Theo-
dorum Lascharem lacescunt.* 175
- Franci ex Syria Constantinopolim profecti à Bal-
duino, & cæteris Equitibus gratissimis animis
excipiuntur.* 177
- Franci non solum clandestinos hostes, & occultos in-
tra parietes vrbis metuebant, sed apertos vin-
dicandos habebant.* 192
- Franci, Cumanorum copijs totam Thraciam popu-
lantibus Peucem frumentatum eunt.* 196
- Franci equites fatali quadã & inauspicata temerita-
te potius quam hostiũ uirtute deleti interiere.* 201
- Franci ex cõsulto, vt melius de negotio intelligerēt,
motis castris tabernacula ad Beroen statuunt.* 235
- Franci nouem acies constituunt.* 236
- Franci totis castris peccata confitentur, & sacratis-
simam Eucharistiam de Sacerdotum manibus
sumunt.* 236
- Franci, Regem quinque dies insequuti, cum leuissime
præcurrentem consequi nequirent fessi de via Le-
lefram castellum in Mysorum sinibus subeunt,
ibiq; triduum vt interspirarent cõmorantur.* 238
- Franci in terram ex classe expositi Adrianopolim
diuertunt.* 258
- Franci luctuosam ac funestam in Asia Græcis rebel-
libus excursionis suae memoriam relinquunt.* 261
- Franci Neutricum petunt adificijs spetiosum pariter
& munitum, omniumq; copia abundans.* 198
- Francorum phalanges sex, Græcorum sexaginta sin-
gula singulis numero pares.* 84
- Francorum, & Belgarum equitum multitudo ma-
gna ex Syria profecta Constantinopolim ad suos
deueniunt.* 177
- Francorum strages à Cumanis illata omnium supe-
riorum temporum strages ad illum vsque diem
superauit.* 200
- Francos ad Hemi exitus in uiarum angustijs cędunt
Mysi.* 265
- Francis ea grauiter commotus detegit.* 42
- Francis omnia incommodiora, quorum paucitas
cum diuturnitate pugnae fatigata, è scalis re-
gredi non posset, aut casu, aut hostis gladio pe-
rire cogebatur.* 119
- Franci Península Crucigerorum nomina.* 9
- Franciscus exercitus ad Orientem in colles Ponti
consedit.* 64
- Franciscus Colomensis Agrippinas mil. Cruc.* 10
- Franciscus Contarenus Zacharię Equitis fil. Adis
Marciang Procurator.* 131
- Fulco Nuyllianus singulari sanctitate vir.* 7
- Fulco Nuyllij Paræcię Curio.* 7
- Fulco bellum in Syriam Francis canit.* 7
- Fulco diuinitatis exempla mirifica edebat.* 8
- Fulco tam multas meretrices ad castitatem retra-
xerat, vt eis alendis hospitalia publice consti-
tuerentur.* 36
- Fulco stipe publice emendicata Cenobium edificauit
Diuoq; Antonio Campestri dicatum, non procul
Lutetia mulierib. emendatis fruendum dedit.* 36
- Fulco ob eloquentiam in concionibus vitiorum se-
curis vulgo dicebatur.* 36
- Fulconis Nuylliaci mors, & eius laudes.* 36
- Fulcone Cistercij concionante plures ad crucem su-
mendam suadentur.* 24
- Fulcone concionante, Occidentales Germani ad
vtranque Rheni ripam ad sacrum bellum exci-
tabantur rubraq; cruce humeros obsignabant.* 36
- Fulcones Reges Syrię.* 6

I N D E X.

G

G ABRIEL Superantius onerariarum nauium Nauarchus.	38	GOTTHOFREDVS Villharduinus Campa- niæ Maraschallus testis verus, & religiosus hi- storiæ Constantinopolitana.	4
Galata Olimp. nunc Pera est.	72	Gotth. crucem sumit.	9
Gallia togata.	26	Gotth. Legatus delectus cum quinque alijs Orato- ribus ad Rempublicam Venetam.	12
Galli singuli duccenos Græcos hostes oppositos dissi- pant.	2	Gotth. respondit ad interrogata Ducis Danduli.	14
Galli cum Venetis bellum Constantinopolitanum suscipiunt.	3	Gotth. orationem habuit ad Venetos.	16
Galli terra, Veneti mari iterum ad vrbis oppugna- tionem se comparant.	79	Gotth. per Subalpinos in Franciam reuertitur.	18
Galli è muro regredi Græcis cõpulsis & duo capti.	80	Gotth. cum socijs ad causam piorum curam con- uertunt.	21
Galli duo murum per fenestram scalis appositis transcendunt, & Danis ac Britannis propugna- toribus pulsis, ab Imperat. conductis, Francis militibus XV. iter faciunt.	80	Gotth. legationem ad Burgundionem, & Barledo- rcium Comitem renunciat.	22
Galli Equites acie instructa aduersus Græcorum no- tornos tumultus dispositis ad ripas, & portas cohortibus, excubiis agentes, reliquam noctem sub armis insomniem duxerunt.	107	Gotth. in Taurinas, & Subalpinas gentes legatio- nem suscepit.	27
Gallorum sue Francorum in Syriam militia voti- ua Crucigerorum.	2	Gotth. testificatur Barones mutata veste, & sordi- datos ad pedes accidisse Gallorum, vt ab exer- citu non recederent.	57
Gallis omnia se suppeditaturũ Alexius spondet.	96	Gotth. quintam aciem duxit cum alijs.	71
Gallum Caput antiquis Acritas.	58	Gotth. Orator cum tribus alijs Gallis, & duobus Venetis, vt de conditionibus, & pactis ex plen- dis agerent.	86
Gallum Caput, olim Acritas Promontorium.	185	Gotth. Orator ad Imp. Isaacium, vt conditiones con- ceptas Imperator iuraret.	87
Gallipolis vrbs ad Propontidem à Marco Dandu- lo, & Iacobo Viadro occupata.	273	Gotth. missus cum quinque alijs vt indicerent bel- lum Imperatori.	104
Garnerius Borlandus mil. Cruc.	37	Gotth. à Duce Dandulo, & Comite Blesensi ad Mar- chionem Adrianopolim missus, ut conciliaret ip- sum Marchionem cum Balduino Imp.	151
Garnerius Borlandus Theutonius cum insigni igno- minie nota nauem Onerariam in Syriam cogi- tans irrepsit.	48	Gotth. mandata exposuit Marchioni.	152
Garnerius Tricassium Episcopus ex Crucigeris.	8	Gotth. Orator iterum delectus ad Bonifacium.	156
Gaza à Saladino direpta, ac diruta.	6	Gotth. legatus sequester in Didimotici possessionem mittitur.	157
Gehenna vrbs in Deuot. parte.	167	Gotth. à Balduino Thraciæ Maraschalli honore au- ctus, Tzurulum missus.	192
Gemma, & res pretiosæ, quæ inter Venet. thesauros ex præda Constantinopolit. adhuc visuntur.	129	Gotth. in obsidione Adrianopolis turpiter fugientes cum suo equitatu anteuertit.	201
Gentes, quæ in nauì obuiam erant, pudore se in na- ues abdunt.	59	Gotth. misit ad Dandulum Principem, vt ei auxi- lium ferret, dum Adrianopolim obsidebat.	203
Gentilis Belinus Ioannis frater pictor eximius.	214	Gotth. postremi agminis reliquijs deducendis anxie curabat.	206
Gerestum Promontorium.	59	Gotth. vt Ioannissæ aduentum præsensit, aciem du- cit, & Rhedestum contendit.	207
Gerardus Machortius mil. Cruc.	10	Gotth. testis actorum Henrici Baliui, Danduli Du- cis, & VI. Consiliariorum.	224
Gerardus Machortius moritur.	154	Gotth. primam aciem ducit.	236. 239
Gerlo Daniæ Princeps.	20	Gotth. missus ab Imperatore Henrico cum muneribus salutatum Agnetem illi desponsandam.	248
Germania Cisthenana, & Transithenana, & iam Al- bim, & Visurgim ingentes equitum turmas sub crucis vexillum constat.	37	Gotth. Imperatorem Henricum sequitur dum Cium oppitalutum proficiscitur.	253
Germanorum Proceres complures cruce signati Ve- netias se conferunt.	36	Gotth. quatuordecim biremium vnam cum sua ma- nu conscendit, ut Daschylum proficisceretur.	257
Germani Crucigeri nobiliores.	37	Gotth. Bonifacius Marchio Mosynopolim cum agro aut Serras, beneficio dedit; & sublicentem eiusq; hæreses fecit.	266
Geruasius Castellanus Crucig. mil.	9		
Gilberga Berengarij Italiæ Regis filia, Aledrana Henrici primi Imp. patris vxor.	271		
Gilbertus Quirinus Corcyræ Venet. Xvir.	275		
Glauatonis pertinentia, in Deuotorum parte.	167		

I N D E X.

Gotthofredus Villharduimus alterius Gotthofredi ex fratre nepos Syria profectus, Constantinopolim tē dens, atrocissima tempestate, ex Rhodio, & Carpathio mare in portū Methonēsem defertur. 183	Græci speculatores referunt Mysos & Triballos cum omni præda, & manubijs in carros impositis in valle consedisse, & captiuos cognouisse. 243
Gotthofredus Bellomontanus miles Crucig. 11	Græci Bonifacio extincto nauiculis vndecunque natis egestate pyriticam faciunt. 272
Gotthofredus Bellomontanus cum Reginaldo Monmirallo in Syriam fugam capit. 49	Græcorum imperium in Mysos, & Triballos translatum. 3
Gotthofredus Bollio Eustachij Bononiæ Belgicæ Com. fil. Lotharingiæ Dux miles rotiuus. 6	Græcorum cohortes summo silentio, citatoq; agmine intempesta nocte sese vrbe eripiunt. 125
Gotthofredus Comes Perticensis mil. Cruc. 11	Græci exules Bonifacio mortuo emergunt, & aperte bellum administrant. 272
Gotthofredus Com. Perticensis mil. Cru. moritur. 24	Gualterius Brenge Comes mil. Cruc. 8
Gotthofredus Cormeriacenus mil. Cruc. 9	Gualterius Brenge Comes. 56
Gotthofredus Ioinuilla ex Crucigeris. 8	Eiusdem belli successus. ibidem.
Gotthofredus Ioinuilla Campaniæ Seneschallus. 21	Gualterius Brenensis Co. Tancredi, & Sybillę filiam Sicilię Regno eius dote dicto uxorem duxerat. 18
Græci debellati, & imperium ad Lat. translatum. 3	Gualterius Brenge Comes maiorem partem Appulię, quę Calabria, & Appulia Daunia dicitur, ac felicem Campaniam subegerat. 56
Græci Francos conspicati exercitum instruunt, & aduersum consistunt. 67	Gualtierus Busierus mil. Cruc. 10
Græci propugnatores saxa, sagittas, calcem fumantem ignem liquidum in Francorum castra, & Venetas naues deijciebant. 77	Gualterius Escornaius. 263
Græci simul ac vexillum Venetorum imponi conspexerunt de Statione, & custodia fugiunt. 82	Gualterius Fulimesus mil. Cruc. 9
Græci cognita Tyranni fuga in castris iuniorem Alexium dominum salutant. 86	Gualterius Gandeuilla mil. Cruc. 9
Græci peruersam de rebus diuinis persuasionem tenent. 95	Gualterius Gandeuilla legatus electus. 12
Græci iniquo animo ferunt Græcam nouæ Romæ ecclesiam à veteri Roma iam dudum omni Imper. honore nudatam iura petere. 95	Gualterius Guiguorus mil. Cruc. 8
Græci multis erroribus circa fidem impliciti. 95	Gualterius Montis Beliardis mil. Cruc. 8
Græci egre ferunt Alexium Galli, & Veneti, quos maxime oderant beneficio Imperium habere. 95	Gualterius Nigellanus mil. Cruc. 11
Græci Venetam classē artificio per longissimas noctes incendere conantur. 106	Gualterius Nigellus Constantinum Lascharem captum mancipium suum facit. 78
Græci parum virtute valentes ferè semper acie abstinebant. 106	Gualterius Nuylliacus in Cuman. pugna cadit. 200
Græci Crucigeris oppositi, in nauigijs Venetos restinguendis ignibus districtos, eminus sagittis, & telis petebant. 107	Gualterius Sandionysianus fidei fractor. 20
Græci insidias Alexio Augusto parant quomodo, & quare. 107	Gualterius Stombenus mil. Cruc. 20
Græci proceres Latini Imperatoris odio cum suis amicis & clientibus noua regna quæsitum concedunt. 147	Guido Aesdinensis mil. Cruc. 11
Græci Nicomediam Francorum aduentu audito deserunt, Franci in ea castra faciunt. 176	Guido Castellanus mil. Cruc. 10
Græci Gallorū uictorię, quam Lascharis fugę, potius socij esse cupientes deditiōnē confestim faciūt. 180	Guido Chappiacus mil. Cruc. 9
Græci Legatos ad Ioannissam Mysorum & Tribalorum Regem mittunt, ad persuadendum ipsi, vt arma in Francos sumeret. 188	Guido Confluentinus Rhenanus. 24
Græci, Arcadiopolim aggredi conantes, à Venetis defensoribus fugantur. 191	Guido Confluentinus in Cuma. pugna cęsus. 24. 227
Græci qui in Rhedesto vrbe remanserant, ad promerendam Regis beneuolentiã, sese illico dedere. 229	Guido Dampetra Flandrię Comes, Margaretę Balduini filię filius. 178
	Guido Foresti Comes mil. Cruc. 26
	Guido Foresti Comes fidem frangit. 26
	Guido Hierosolymorum Rex carcere elapsus Cyprum se recipit. 7
	Guido Luscinianus Hierosolymorum Rex. 2. 6. 7
	Guido Monfortensis Simonis frater fidem frangit. 51
	Guido Plesseius mil. Cruc. 8
	Guido Pessinensis ad Tenarū in Hannonia. mil. C. 24
	Guidonis Castellani Cociaci viri illustris mortui cadauer, vt fit in mare projicitur. 59. 60
	Guidonem Luscinianum Hierosolymę Regem uiuum capit Saladinus. 2
	Guilielmus Aduocatus Bethuniensis mil. C. 10. 208
	Guilielmus Anglorum Regis filius mil. Cruc. 6
	Guilielmus Arausiensis Episcopus mil. Cruc. 6
	Guilielmus Arelatensis. 217
	Guiliel-

I N D E X.

<i>Guilielmus Bethunius, in portu profugus.</i>	208	<i>HENRICVS Dandulus Venetiavū Princeps,</i>	
<i>Guilielmus Bonifacij filius.</i>	270	<i>Francos Equites Venetijs excipit. cum ipsis con-</i>	
<i>Guilielmus Bonus Siciliæ Rex.</i>	18	<i>iurat ad recuperandum CHRISTI sepulchrum.</i>	
<i>Guilielmus Carnutum Vicedominus.</i>	49	<i>bellum parat aduersus Sulthanum, & classẽ</i>	
<i>Guilielmus Chiamlites.</i>	24	<i>maximam educit.</i>	2
66. 68. 99. 150. 152. 185		<i>Henr. maritimi Imperij titulum virtute acquisiuit.</i>	
<i>Guilielmus Chiamlites, & Gotthofredus Marechal-</i>		<i>Imperij Constantinop. partem quartam cum di-</i>	
<i>li nepos cum centum Equitibus & magno nume-</i>		<i>midia Reipub. Venetorum adiungit.</i>	4
<i>ro Centurionum in equis in Peloponnesum reuer-</i>		<i>Henr. Crucigerorum legatos suscipit.</i>	12
<i>tuntur, Methonemq; accedunt.</i>	184	<i>Henr. Senatũ petitum dat, & mandata audit.</i>	13
<i>Guilielmus Dampetra Burgundus Margareta Bal-</i>		<i>Henr. tempus ad consulendum, & respondendum</i>	
<i>duini filia vir.</i>	178	<i>præfigit. Responsum dat, si ita tamen Concilio</i>	
<i>Guilielmus Gifnensis irruptione ex Blachernia in-</i>		<i>XLvirum placuerit auxilium datarum. pacta,</i>	
<i>Gallos facta, vbi Græci insignem cladem accepe-</i>		<i>& conditiones proponit, quæ ab oratoribus acce-</i>	
<i>rant concidit.</i>	79	<i>ptantur, & inde Sancti Spiritus Missa celebrata</i>	
<i>Guilielmus Gominius mil. Cruc.</i>	10	<i>in Diui Marci Aede confirmantur, & societas</i>	
<i>Guilielmus Gominius Bellouisi sectam sequutus è ca-</i>		<i>concluditur.</i>	14
<i>stris secedit cum suis clientibus & necessarijs.</i>	238	<i>Henr. orationi Willharduini respondet. pacta iurant,</i>	
<i>Guilielmus Lanoyus.</i>	56	<i>& subscribunt, & simul oratores Romam mit-</i>	
<i>Guilielmus Longospatha.</i>	270	<i>tunt ad Innocent. III. Pont.</i>	17
<i>Guilielmus Margaretae Monferratensis filius, Man-</i>		<i>Henr. Francis pecunia deficiente ad Venetis soluẽ-</i>	
<i>tua Principatum, & Monferratense in Marchio-</i>		<i>dum reliquum solutionis prorogandum in Conci-</i>	
<i>natum tenet.</i>	271	<i>lio proponit cum conditionibus quæ à Francis ac-</i>	
<i>Guilielmus Marchio Monferra. Bonifacij pater.</i>	269	<i>ciuntur. Eiusdem pietas in Deum, & patriam.</i>	
<i>Guilielmus IX. Rex Franciæ.</i>	270	<i>Ab Emanuele Constantinopolitano Imperatore</i>	
<i>Guilielmus Nuylliacus mil. Cruc.</i>	9. 114	<i>luminibus priuatus.</i>	31
<i>Guilielmus Perticensis.</i>	239. 259. 260	<i>Henr. orationem habet ad Concilium. Cruce in sum-</i>	
<i>Guilielmus Raynerij filius Bonifacij pater.</i>	269	<i>mo Pilei à sacerdotibus signatur. Cruce signatus</i>	
<i>Guilielmus Sanoames mil. Cruc.</i>	9	<i>cum pluribus Venetis.</i>	31
<i>Guilielmus Senonus Cium castellum munit.</i>	251	<i>Henr. toti nauali negotio præfectus.</i>	38
<i>Gyrocomide in Deuot. parte.</i>	168	<i>Henr. fractam fidem Tergestinorum armis vindican-</i>	
		<i>dam infesto vultu exprobrat.</i>	39
		<i>Henr. conspirationem Gallorum audit, & eorum col-</i>	
		<i>loquia cum Iadertinis contra Venetos.</i>	41
		<i>Henr. respondet se nihil Baronibus inconsultis salua</i>	
		<i>fide agere posse.</i>	41
		<i>Henr. Baronib. persuadet Iader. & hyemandũ fore.</i>	43
		<i>Henr. à Baronibus reconciliationem inter Venetos,</i>	
		<i>& Gallos per totam hebdomadam procurat.</i>	44
		<i>Henr. inconsulto nihil ulla in re fiebat.</i>	49
		<i>Henr. Alexio porphyrogenito naues administrat.</i>	53
		<i>Henr. Clypei siue scuti signa mutat, quare Clypeus</i>	
		<i>superne albus, inferne rubeus fuerat, ac lilia ce-</i>	
		<i>rulea in albo, & candida in ceruleo sparsit. Hen-</i>	
		<i>rici Danduli, & Andreæ familia tota, nunc ex-</i>	
		<i>tincta Danduli à Sancto Luca, Henrici Principis</i>	
		<i>agnati mutata ab eo insignia sumunt.</i>	54
		<i>Henr. oratio ad Barones in Diui Stephani Canobio</i>	
		<i>apud Constantinopolim.</i>	62
		<i>Henr. classẽ ad oppugnationem vrbis disponit, &</i>	
		<i>armis instruit.</i>	76
		<i>Henr. mari Constantinopolim oppugnat.</i>	80
		<i>Henr. in puppim prætorie armatus conscendit, &</i>	
		<i>suos hortatur.</i>	81
		<i>Henr. in terram descendit, ad exercitum Francorum</i>	
		<i>contendit,</i>	

H

H <i>AMAXOBII Euxino proximi.</i>	112		
<i>Hamonijs in Belgis sub Hispaniæ Rege.</i>	179		
<i>Hamonijs in domum Austriacam à Maria Burgun-</i>			
<i>da dotales illati.</i>	178		
<i>Hamonia, & Flandriæ nobilitas Cruce signata.</i>	11		
<i>Hamonia ad Castrilocum.</i>	10		
<i>Hassia olim veteres Catti sub Hercinijs saltib.</i>	150		
<i>Hæmus mons, Thermas, & fodinas maxime salu-</i>			
<i>bres habet.</i>	264		
<i>Hæmi mōtis nobilitas, origo, et situs describuntur.</i>	263		
<i>Hæmi excelstatem sex passuum millibus subiri scri-</i>			
<i>ptores tradunt.</i>	264		
<i>Hæmi ex vertice vtrunque mare Ionium, & Eg-</i>			
<i>geum cerni posse Polybium affirmantem Strabo</i>			
<i>hallucinatum existimat.</i>	264		
<i>Hebrus amnis Thraciæ fluuius.</i>	156		
<i>Hebrus fluuius hodie Mariza appellatur.</i>	220		
<i>Hecatombes sacra Lacedæmoniorum.</i>	165		
<i>Hellepontus Brachium Sancti Georgij dictum,</i>			
<i>quod in id mare eius Diui Brachium vectori-</i>			
<i>bis excidisset.</i>	60		

I N D E X.

contendit, turres deserit, suosq; sub Diui Marci vexillum cogit. conciuacula ad suos.	84	Henricus cum reliquis copijs Constantinopolim confederat.	231
Henr. & Barones solemnibus tabulis consecris commune bellum facere promittunt.	97	Henricus copias non contemendas cogit.	234
Henr. V. viros ex primoribus eligit ad creandum Imperatorem.	139	Henricus Baronum & Venetorum consilio capto tentoria in Rhodopes valle constituit.	238
Henr. à Balduino Imperatore Imperij Despota cum Peloponnesi feudo creatur, cui & purpureos calceos concedit.	143	Henricus Balius Imperij, in æde D. Sophiæ à Baronibus, & Venetis maximo procerum, atq; omnium militum fauore Aug. de more acclamatur.	241
Henr. ad Maurocenum Patriarcham litteras dat, vt Ecclesiam Græcam capite indigentem diutius frustrari nollet.	146	Henricus à Thoma Mauroceno Constantinopolis Patriarcha ritu Græco inauguratur.	241
Henr. ad Balduinum de Bonifacij cum ipso reconciliatione allocutio.	155	Henricus Imp. nouus promittit Marino Zeno Prætori Veneto, castè, ac inuiolatè seruare pacta.	241
Henr. rerum Constantinopolitani Imperij quæ obuenierunt in diuisionibus.	163	Henricus exercitu coacto Adrianopolim ad Branam contendit.	242
Henr. Adrianopolim Venetam aciem duxit, & eam obsidet.	194	Henricus Thermas peruenit, oppidum vacuum capit, diripit, ac incendi iussit.	246
Henr. Venetjs rem nummariam constituit cum ante monetæ vsus rarus esset.	213	Henricus in Diuæ Sophiæ Templo Agneti Augusta, nouæ nuptiæ caput Calyptra, Græcorum Augustarum ritu cinxit.	248
Henr. facie rubra, statura procera, glaucis oculis fuit. vixit annos nonaginta septem.	214	Henricus Mysorum fines peruadit.	248
Henr. sepulchrum in Diuæ Sophiæ Templo à Mahomete II. Turcarum Imper. qui Constantinopolim cepit demolitum fuit.	114	Henricus per legatos Agnetem Bonif. fil. salutatum & exceptum mittit.	248
HENRICVS Balduini frater mil. Cruc.	10	Henricus Galeonem conscendit, & Ciuium opitulatum nauigat.	252
Henricus secundam aciem ducit.	71	Henricus septemdecim tantum nauiculis Theodoranam classem sexaginta nauium distinet atq; vrget donec magna ex vrbe nauigiorum copia subsequente nostri mari superiores essent.	253
Henricus copiarum partem educit, & postulatum mittit.	111	Henricus Adrianopolim iterum petere, & Hennum versus incurvere parat.	259
Henricus pro palatio Blachernorum tendit.	124	Henricus Eustachium germanum cum quatuor Cataphractorum equitum equitibus armaturæ leuis prædationibus occupatis subsidio mittit.	262
Henricus Abydi oppido potitur.	175	Henricus ante vrbe castra ponit Franci equites prædabundi regionem quam latissimè percurrunt ibi.	
Henricus vbi rescituit Constantinum Lascharim cum exercitu ad se properare aciem constituit.	181	Henricus Imperator, & Bonifacius gener in Cipselle conualle conueniunt.	266
Henricus Attramitium profectus oppidum in dedicationem capit, & ibi tabernacula ponit.	181	Henricus Ardilierius Cruce sign.	8
Henrici ad exercitum militaris oratio, ad animos confirmandos.	182	Henricus Argillierius fidei fractor.	28
Henricus Adrianopolim versus equitum agmen agebat.	210	Henricus Arramæus perfidiæ reus.	26
Henricus vno omnium ore fratris loco Balius Imperij salutatur.	211	Henricus Arramæus mil. Cruc.	37
Henricus cum cæteris Baronibus Constantinopolim redit.	212	Henricus Castellanus cum Reginaldo Monmirallo Syriam petit.	49
Henricus Imperij Balius Græcos tota Thracia persequi instat Tzurulum vsque.	215	Henricus Largus Campaniæ Comes, ob eius liberalitatem sic dictus.	18
Henricus Neapolim accedit, Christopholim vocant, oppidumq; ad dedicationem vocat.	216	Henricus Longocampus fidei fractor.	28
Henricus Imperij Balius Adrianopoli frustra obfessa cum exercitu Pamphylum se recipit.	218	Henricus Montrolianus mil. Cruc.	9
Henricus Beroen proficiscitur.	222	Heraclea, olim Perinthus in Venet. parte.	165
Henricus Neapolim Theodorum Branam tutatum allegat.	ibidem.	Heraclea à Joänissa capta et vrbs solo adæquata	230
Henricus Arcadiopolim Veneto milite munit. ibid.		Hercules Heracleæ suæ Perinthis conditor.	165
Henricus Beroe ad hyberna Constantinop. redijt.	223	Hermannus Hassiæ Comes mil. Cruc.	37
Henricus pactiones iureiurando confirmat.	223	Heruillus Bellouifus mil. Cruc.	9
		Heruillus Castellanus mil. Cruc.	9
		Herus, & Leandri amores.	165
		Hierosolymorum Regnum sub Hisp. Rege.	179

I N D E X.

<i>Hierosolymitani Regni Christiani reliquie in Syria.</i>		<i>Iacobus Cresspus alter & vigesimus Naxi, & Agai Dux, principatu spoliatus à Senatu Veneto cum exul in urbem venisset, ciuitate, ac comitiorum iure donatus.</i>	49	273
<i>Hierosolymitanum Regnum ab Urbano II. Pont. auspiciatum, sub Urbano III. concidit.</i>	7	<i>Iacobus Delphinus.</i>		275
<i>Hiplagia insula in Deuot. parte.</i>	167	<i>Iacobus Ferrus Corcyrae Venet. Xvir.</i>		275
<i>Hippodromi portus nouus, à Turcis Caterga limena dictus.</i>	141	<i>Iacobus Fransures legatus Danduli, & Baronum. Balduino litteras tradit, & mandata liberrimè exponit.</i>		154
<i>Hircanum mare.</i>	196	<i>Iacobus Maluicinus eques Imp. elector.</i>		136
<i>Hircani olim maris accolæ ad Septentriones sub Scytharum, & Sarmatarum nomine comprehensi.</i>	195	<i>Iacobi Theupuli Ducis tempore innumerabilia ex Constantinopolitana præda veteris sacrarum incendio conflagrarunt.</i>		129
<i>Histrice ora maritima Venetis rebellat.</i>	31	<i>Iacobus Theupulus Venetus præses Ducis titulo Cretam insulam, adhibitis Consiliarijs, & Quæstoribus administrabat.</i>		278
<i>Hollandi in domum Austriacam à Maria Burgunda dotales illati.</i>	178	<i>Iacobus Sansouinus Florentinus Architectus.</i>		171
<i>Holerici, purpure, & auri antiquis Ducibus nullus erat vsus.</i>	32	<i>Iacobus Viadrus.</i>		273
<i>Homines ad quindecim millia Francorum ope ex incendio scaphis enatantes in aduersam Peræam constituuntur.</i>	101	<i>Iadera à Venetis, & Gallis Crucigeris obsidetur.</i>		40
<i>Horationes vehementes omnium Baronum, & Danduli ad suos ad nouam pugnam, & urbem capiendam.</i>	120. & 121	<i>Iadera ab vrbe Veneta CC. passuum millia abest.</i>		40
<i>Hugo Agrippinensis Coloniae Serræ vrbi à Bonifacio præfectus.</i>	257	<i>Iadera iterum inuasa Iadertini secundo deditionem faciunt.</i>		42
<i>Hugo Bellinensis mil. Cruc.</i>	10	<i>Iadera Gallorum auxilio capta solius Veneti præda ex pacto fuit.</i>		43
<i>Hugo Bellinensis Balduini Bellouisi sectam insequutus est.</i>	238	<i>Iadera situs.</i>		40
<i>Hugo Braiaquellus mil. Cruc.</i>	9	<i>Iaderam Centuriones nulla vi, nisi Diuina capi posse iudicant.</i>		40
<i>Hugo Coloniensis mil. Cruc.</i>	24	<i>Iadertini animum despondent.</i>		40
<i>Hugo Coloniensis, à Joannissa Serræ suburbio capto, vulnere medio oculo accepto, cadit.</i>	217	<i>Iadertini nõ tam rerum, quam vitæ trepidi ad Dandulum mittunt, & deditionem faciunt.</i>		41
<i>Hugo Cormeracenus mil. Cruc.</i>	9	<i>Iadertini ad Belam Hungarie Regem deficiunt.</i>		31
<i>Hugo Caluomontinus fidei fractor.</i>	26	<i>Iason.</i>		168
<i>Hugo Didymoticum castellum tuendum acceperat.</i>	190	<i>Iccium portum, hodie Caletum.</i>		25
<i>Hugo magnus Philippi Francorum Regis frater ex rotius militibus.</i>	6	<i>Icon Virg. Deiparæ Græcanico opere expressa.</i>		113
<i>Hugo Sandionysianus, fidei fractor.</i>	26	<i>Icon Virginis Deiparæ in præda diuisione Dandulo Duci obtigit à summo cultu ad Aram maximam Diui Marci salutatur.</i>		ibidem.
<i>H V G O Sancti Pauli Comes mil. Cruc.</i>	11	<i>Icone Virginis Deiparæ capta, Henricus Bald. frater exclamasse fertur, debellatũ esse Tyrannum. ibid.</i>		
<i>Hugo Sancti Pauli, Petrus Ambianus, Eustachius, Anselmus Leodiensis tertiã aciem ducebant.</i>	71	<i>Iconienses Turci Palestinam infestant.</i>		17
<i>Hugonis Sancti Pauli mors Constantinopoli in Diu Georgij Mangani magnifice sepultus.</i>	189	<i>Ida mons Cretæ altissimus, qui ante Solis ortum Solem videt.</i>		277
<i>Hugonis Sancti Pauli laudes.</i>	ibidem.	<i>Ignis Græcus liquidus inter fluctus ardet.</i>		106
<i>Hugo senior qui sacro bello primo in Syriam cum Petro Eremita profectus est, Hugonis huius auus fuit.</i>	190	<i>Igni à Francis intermisso exercebatur quidquid à colle Blachernio vsque ad Energetæ monasterium trium millium spatio pertinet.</i>		82
<i>Hugo Tapanens ex profugis ab exercitu Acone cum Rodulpho fratre Constantinopolim veniunt.</i>	177	<i>Ignes Græcorum tanto artificio in classem Venetam apparati Venet. uirtute in nihilum recidunt.</i>		107
<i>Hyalo Castellij pertinentia in Deuot. parte.</i>	167	<i>Illiricus Tergestinus sinus dictus.</i>		39
<i>Hydralis fluius Belgradus dictus.</i>	75	<i>Illirici latrones Martelosij dicti.</i>		48
<i>Hyperborei populi.</i>	195	<i>Ilium vetus Troiam belli memoria celeberrimum, in Imp. parte.</i>		164
I		<i>Imaginem Diuæ Mariæ Virginis, Diui Lucae opus credunt.</i>		133
I <i>ACOBS Aucines mil. Cruc.</i>	10. 56.	<i>Imp. Constantinop. quib. ceremonijs inauguratur. 90.</i>		
<i>74. 99. III. 150. 186. 188.</i>				
<i>Iacobus Bondinaus.</i>	293			

I N D E X.

<i>Imp. Constantinopolitanorum inaugurandorum mos per octingentos amplius annos ductus.</i>	91	<i>Internuncius, vulgo Dragomanus dictus.</i>	87
<i>Imperium maris apud Cretas.</i>	277	<i>Io Inachi filia.</i>	64
<i>Imperij digni, duo ex omnibus censebantur Balduinus Comes, & Bonifacius Marchio.</i>	135	<i>Ioanna Ferdinandi Regis Lusitaniæ vxor, Balduini filia.</i>	178. 240
<i>Imperiales magistratus Latino more, ac Francico Balduinus informat.</i>	142	<i>Ioanna Balduini filia, Ferdinando Sanctij Lusitaniæ Regis filio nupsit.</i>	178
<i>Imperiales Ponti, & Bithyniæ ciuitates, quæ ab Imperio ad Theodorum Lascharem defecerant omnibus detrimentis dedititias afficiunt.</i>	173	<i>Ioannes Austrius classis Philippi Hispaniarum Regis Imperator.</i>	166
<i>Inachus Peloponnesi fluius.</i>	183	<i>Ioannes Baptista Rhamnusius Xvirum Collegij à Secretis.</i>	116. 195
<i>Incendium primum vrbs atrox, sed mulierum ululatu virorum ac puerorum ambustorum clamoribus horrifonum, magis terribile videbatur.</i>	100	<i>Ioannes Blesensis orator ad Innocent. III. Pont.</i>	213
<i>Incendium secūdo factum in vrbe, media ferè nocte, nocturni tumultus faciem præbens, adeo vastum atq; atrox ut nullis remedijs restingui posset.</i>	100	<i>Ioannes Bliantius subsidio missus.</i>	263
<i>Incendium per octo dies populantibus flammis latissime grassatur.</i>	101	<i>Ioannes Cappiacus mil. Cruc.</i>	71
<i>Incendium tam late serpebat, vt nulla re nisi ruina restingui posset, & per inferiorem vrbs partem amplius duorum millium spatio vici integri cremarentur.</i>	ibidem.	<i>Ioannes Caumontius cæsus.</i>	200
<i>Incendium tertium à Francorum obsidione Francivates religioni habuerunt.</i>	125	<i>Ioannes Coisus in Cumanorū pugna intercidit.</i>	227
<i>Incendij calamitas Francos, & Græcos multum inter se alienauit, nec satis authorem incusare poterant.</i>	101	<i>Ioannes Dotonus Corcyra Venet. Xvir.</i>	275
<i>Incendio multa hominum millia consumpta. ibidem.</i>		<i>Ioannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus. fol.</i>	134
<i>Incendio à Francis Cōstantinopoli inmisso, tot domos consumptas Villharduinus testatur, quod tribus vel opulentis Gallia ciuitatibus pares essent.</i>	125	<i>Ioannes Faletrus.</i>	224
<i>Indulgentia delictorum Gallia publicata militibus votiuis.</i>	8	<i>Ioannes Fisiones mil. Cruc.</i>	9
<i>Induciæ inter Balduinum & Bonifacium.</i>	152	<i>Ioannes Franciscus Otthobonus Reip. magnus Cancellarius.</i>	160
<i>Innocentius III. Pont. Max.</i>	3. 9	<i>Ioannes Friasæus legatus electus.</i>	12
<i>Innocent. III. Pont. pecunie vim maximam cogit, & votiuum exercitum per concionatores facere constituit.</i>	7	<i>Ioannes Friasæus legatus ad Pont.</i>	50
<i>Innocen. III. Pont. Petrum Capuanum Cardinalem cruce rubra dextrum humerum signatum in Galliam legat.</i>	8	<i>Ioannes Friasæus Blesensis cliens in Cumanorum pugna cecidit.</i>	200
<i>Innocent. III. Pont. Fulconi crucis signum denuncian dum mandat.</i>	8	<i>Ioannes Froeuillanus cum Reginaldo Monmirallo in Syriam fugam capit.</i>	49
<i>Innocent. III. Pont. Raynero, Henrici Danduli Principis filio deprecatore, Thomæ Mauroceno vt Constantinopolitani Patriarchatus dignitate condecoraretur author fuit.</i>	241	<i>Ioannes Georgius Bonifacij Monferratensis patris Lucedij. Abbas, Palæologæ Monferratensis familiae extinctæ restituendæ causa, sacris renunciatis, Iulia Aragonia Federici Regis filia desponsata in morbum incidens vxorem uirginem intactam reliquit.</i>	270. 271
<i>Insidia à Græcis Alexio Aug. parantur.</i>	108	<i>Ioannes Legius Diui Marci Procurator.</i>	171
<i>Insubres in Cisalpina Gallia.</i>	179	<i>Ioannes Marchio Monferratensis.</i>	270
<i>Insubres ac Transpadani cum Mediolanensi principatu à Caroli V. acquisiti.</i>	ibidem.	<i>Ioannes Maurocenus.</i>	224
<i>Insulæ Propontidis frumenti reliquij; commeatus refertissima.</i>	62	<i>Ioannes Nigellanus Brugarum Castellanus.</i>	25
<i>Insularum quarta pars Imperatoris.</i>	163	<i>Ioannes Nigellanus Brugarum Castellanus, classis Flandrorum præfectus.</i>	49
		<i>Ioannes Nouiodunensis Balduini Cancellarius, Legatus ad Pont.</i>	50
		<i>Ioannes Nouiodunensis Theologus.</i>	51. 153
		<i>Ioannes Palæologus Constantinopolitanus Imp.</i>	171
		<i>Ioannes Quirinus Castellanus.</i>	275
		<i>Ioannes Seuastocrator Michaelis Comneni pater. fol.</i>	157
		<i>Ioannes Styrones pyrata sæuissimus è Calabria oriundus Theodoranæ classis ductor.</i>	256
		<i>Ioannes Styrones classis aduentantis nuncio allato, protinus Daschylio classem suam deducit, & nostra non expectata se in fugam vertit.</i>	258
		<i>Ioannes Villarius perfidiosus mil. Cruc.</i>	26. 114
		<i>Ioannes Virsinus mil. Cruc.</i>	9
		<i>Ioannes Virsinus, in portu profugus.</i>	208

I N D E X.

- IOANNISSA* Rex Mysorum solus superbo ingenio deditioem facere noluit. 97
- Ioannissa* Isaacio patri patruoq; Alexij viginti annos bellum tulerat. 100
- Ioannissa* magno detrimento Græcorum Cæsarum Regnum opulentissimum sibi comparauerat. 100
- Ioannissa* Isaacio Angelo Alexij patri hæreditario fratris iure hostis erat. 100
- Ioannissa* ab Petro Regnum accepit, vir ingenio militari, sed maxime turbulento, crudelitate atque perfidia infamis. 100
- Ioannissa* ad liberandam Adrianopolim cum ingentibus Mysorum & Triballorum copijs aduentare iactabatur, adiunctis illi Cumanis ad quatuordecim milia. 195
- Ioannissa* hostis debellandi spe lusus, motis repente castris celeriter consequi statuit. 206
- Ioannissa* in Bonifacium iter facit. 215
- Ioannissa* vniuersam prouinciam prædabundus percurrerat. 215
- Ioannissa* in Bonifacium ad urbem Serras copias omnes ducit. 217
- Ioannissa* Serras profectus multorum strage edita suburbium vi capit. 217
- Ioannissa* crudelitas. 218
- Ioannissa* secundarum rerum successibus audacior factus. 220
- Ioannissa* iterum exercitu ex Cumanis, Mysis, Græcis collecto Thraciam inuadit, ad eum vndique legati de pace mittebantur, qui se suaq; omnia dedicerent. 228
- Ioannissa* Tzurulum adequitat, homines pusilli animi deditioem faciunt. 231
- Ioannissa* Adrianopolim, & Didymoticum versus iter facit. 233
- Ioannissa* Didymoticum oppugnat. 234
- Ioannissa* exercitus vt legati retulere ad quadraginta milia equites ascendebat, præter pedites innumerabiles. 236
- Ioannissa* audita fama Francos, & Venetos Adrianopolitanis auxilio venire illico fugit. 237
- Ioannissa* Rusocastrum receptum, Henricus cum exercitu insequitur. 238
- Ioannissa* dum Franci in vrbe desident, & inaugurationi noui Imperatori incumbunt, Didymoticum capit. 241
- Ioannissa*, Gallos cum exercitu aduentare audiens, ad suos è vestigio refugit. 242
- Ioannissa* cum suorum paucis pernici equo turpiter fugit Francus hostem castris exiit, prædas omnes recuperat. 244
- Ioannissa* Adrianopolim obsidet, & machinis muros percutit. 249
- Ioannissa* copijs suis maximis Cumanis iunctis Thraciam inuadit. 249
- Ioannissa* continua quassatione muros, & turres Adrianopolis duabus partibus solo æquarat. 255
- Ioannissa* à Cumanis derelictus resistendi animum abiicit. 256
- Iole* Balduini Imp. amita Adela Namurcensis filia Hugonis vxor. 150
- Ionium* Regio in Imp. parte. 164
- Ionium* mare. 165
- Ioppes* à Saladino direpta. 6
- Ios* insula Cycladum Homeri tumulo insignis in Deuot. parte. 167
- Irene* Alexij Imp. Constantinopolitani filia, cum patre fugit. 85
- ISAACIUS* Angelus Comnenus Constantinopolitanus Imperator. 3
- Isaacius* Angelus Comnenus Constantinopolit. Imp. ab Alexio fratre oculis priuatur, & in carcerem conijcitur, cum nōdum decem annos regnasset. 33
- Isaacius* Angelus Irenem filiam Philippo Germanorum Regi nuptam collocauit. 34
- Isaacius* Comnenus commutata fortuna modo inops, cæcus & catenatus, hilaris nunc & orbis terrarū principum amplissimus, populum uniuersum eadem hora inimicum, & amicum expertus est. 86
- Isaacius* familiares suos ad exercitum mittit, qui Alexium filium, Barones, & Dandulum de Tyranni fuga certiozem facerent, ac se in pristinam fortunam restituerent. 86
- Isaacius* & Alexius Tyrannus luculenta Dei exempla, homines in momento temporis vel ad gloriam enebentis vel deprimentis. 89
- Isaacius* Barones & filium regie in vrbe excipit. 89
- Isaacius* pater Alexij, rumore de filio Cæs. in carcerem coniecto, & Murtzuzlo parricida Imperatore creato, in agritudinem in grege animi incidit & moritur. 108
- Isaacius* stammata facie fuit, rufo capillo, mediocri statura, valido corpore, ac lacertoso, & quo ad animi uirtutes non contēendus Imperator. 108
- Isabella* Emanuelis Lusitaniæ Regis filia, Philippi Hisp. Regis mater, Caroli V. Imp. vxor. 179
- Isara* in Belgis. 11
- Ismarus* mons. 260
- Isicus* sinus, hodie Agiacius nominatur. 49
- Isibica* vrbs in parte Imp. 164
- Isthmum* Corinthi qui transfodere conati sunt, opere lusi ac frustrati desitire. 187
- Isthmum* fodere adagium. 187
- Istrouilla* insula in parte Imp. 163
- Ithaca* insula Vlyssis patria in Venet. parte. 166
- Judea* & Syria nulla via nisi per Babylonem, & Egyptum, aut Asiam inuadenda est. 47
- Judaicus* vicus Lesthanor appellatus. 74
- Juditha* Leopoldi filia, Conradi Imperatoris ex matre soror Bonifacy mater. 269

I N D E X.

- Julia Aragonia Federici Regis filia, à Ioanne Georgio Monferratenſi deſponſata, eo moriente, virgo intacta relinquitur.* 270
- Julia Alpes.* 263
- Julianus Scauiarius Coreyra Venet. Xvir.* 271
- Iulum vrbs ad Hæmi montis radices poſita populo ſatis frequens, quod eo Rex Barbarus paulo ante coloniam deduxiſſet.* 262
- Iuli populares Franci exercitus aduentu in fugam conſternuntur, atque in Hæmi nota latibula ſeſe abdunt.* 262
- Iuncus inſula olim Pylus.* 165
- Iuo Inſulanus Perticenſem in Appuliã ſequitur.* 41
- Iuo Vallenſis mil. Cruc.* 11
- Iuppiter vetuſtiſſimus Rex Creta præſuiſſe fertur. ſol.* 277
- Ius gentium parricidas morte, boniſq; mulctat.* 109
- Iuſtinianus Imp. Templi D. Sophiæ inſtaurator.* 90
- Iuſtinus Europalata Iuſtiniani nepos Imp. Conſtant. ſol.* 141
- K**
- K** *AL. Auguſti Alexius Auguſtus inaugura- tur.* 90
- Kal. Auguſti Auguſtus Caſar nutantis Imperij Ro. nomen Aeliaca victoria confirmavit.* 90
- Kal. Auguſti Diuus Petrus ex vinculis in libertatem reſtituitur.* 90
- Kal. Auguſti in memoriam Auguſti victoriæ po- culis ad menſam aſſidendo celebrantur.* 90
- L**
- L** *ACEDEMON Licurgi legibus celebra- rima.* 165
- Lacedæmon Menelai olim Regia centum vrbibus do- minatu, & annuo Hecatombes ſacro inſignis. ibid.*
- Lacedæmon Peloponneſi prouincia in Ven. par. ibid.*
- Lacedæmon olim Sparta nunc Miſitra.* ibidem.
- Lacones à Chiamlite domantur.* 186
- Lampsacus Aſia vrbs in minori Myſia.* 164
- Lampsacus olim Themiftocli ab Alexandro dono data fertur.* ibidem.
- Lampsacum Abydo proximum.* 60
- Landgravius Thuringiæ Cruc. mil.* 37
- Laodicæa Aſiana ad Lycum fluuiũ in Imp. par.* 164
- Lariſſe campeſtria.* 183
- Lariſſe ad Oſam montem, in Deuot. parte.* 168
- Laſcharis. vide Theodorus Laſcharis.*
- Latini, & Græci ex Adrianopoli crebris litteris ab Imp. auxilium orare non deſiſtunt.* 255
- Latiniacum oppidum ad Matronam.* 7
- Latronum Illyricorum feritas.* 48
- Laurentius Maſſa Reip. à ſecretis.* 223
- Lecheum oppidum portu nobile quondam fuit.* 186
- Legatus Pontificis Petrus Capuanus Cardinalis.* 8
- Legatus Pötificius Petrus Capuanus in Caſtris.* 234
- Legati ſex à tribus Comitibus Gallis electi ad Rem- publicam Venetam.* :
- Theobaldus Co. Campaniæ, & Briç elegit Gottho- fredum Villharduinũ, & Milonem Brabantũ.*
- Baldwinus Com. Flandriæ Cononem Bethuniũ, & Alardum Macharellum.*
- Ludouicus Com. Bleſenſis Ioannem Friaffeum, & Gualterium Gandeuillam.* 12
- Legati Principem Venetum vnã cum Concilio of- fendunt.* 13
- Legati Ducis mandato admiſſi in Marcianam A- dem, & Villharduini oratio.* 16
- Legati inſtant de paſſionibus perſcribendis.* 17
- Legati conditiones deſcriptas ſubſcribunt.* 18
- Legati, & Dandulus oratores ad Pont. mittunt. ibid.*
- Legati reditus ad Barones accingunt.* ibidem.
- Legati mittuntur ad Peregrinos, & eorum Duces, vt Venetias diuerterent.* 27
- Legati deliguntur qui cũ Baronibus de Alexij condi- tionibus agerent, & Venetias proficiſcuntur.* 34
- Legati Tergeſtinorum, & Muglenſium deditiõnem aſſerunt.* 39
- Legati ex caſtris ad Philippum Sueuum Regem cum Alexio ad Proceres reuertuntur.* 44
- Legati ad Ducem introducti mandata referunt.* 44
- Legatorum promiſſiones pro Sueuo Rege, & Impe- rat. Conſtant. illi Imperio reſtituto.* 45
- Legati Iſaacium liberari è carcere, & cum Alexio in Imperium reſtitui per confederatos petunt.* 45
- Legati quatuor duo Clerici, & duo Equites Romam miſi, vt à Pontifice veniam peterent de Iadera capta.* 50
- Legati Veneti munus ſuum præſtant, & ex Gallis tres, Bonnenſis ſolus fidem violat.* ibidem.
- Legati deliguntur ad Iſaacium, vt de conditionibus & paſſis explendis agerent.* 86
- Legati in Conclauẽ introducuntur.* 87
- Legati ablato diplomate conſcripto auro ſigno pen- dente in caſtra reuertuntur.* 88
- Legati ſex ſeciales ad Alexium Imperatorem, vt illi bellum indicerent.* 104
- Legati Adrianopolim ad Marchionem.* 151
- Legati reuertentes legationem referunt.* 152
- Legati Theſſalonicam ad Balduin. decernuntur.* 153
- Legati ad Marchionem Didymoticum accedentes Villharduinus pro omnibus verba fecit.* 156
- Legati ad Bonifacium Conſtantinopolim accerſi- tum leguntur niſi militares, & togati, & ad exornandam legationem Dandulus ex ſuis duos adiunxit.* ibidem.
- Legati quatuor Venetijs Conſtantinop. miſi Baldui- no de Imperio gratulati eorumq; mandata.* 219
- Legati Adrianopolitani ad Balianum miſi, vt au- xillum implorent.* 234
- Legati

I N D E X.

Legati Adrianopolitani audientiam petunt, & man data referunt .	236	LUDOVICVS Blesensium, Carnutum, & Clā romontanorum Comes primus Cruce signatus.	8
Legati ad Agnetem Imperatricem cū munerib.	248	Lud. elegit duos Oratores ad Remp. Venetam.	12
Legati à Theodoro Laschari ad Joannissam missi, vt Imperatorem debellaret .	249	Lud. Sueffiones peruenit cum alijs Baronibus, vbi Concilium pronunciatum erat.	22
Legati Theodori Lascharis ad Henricum Imperatorem vt inducias peterent .	261	Lud. aurum, & argentum in commune confert.	30
Legatus Bonifacij Ottho Rocha ad Imperatorem Henricum, de Agnete Bonifacij filia Imperatori nuptui collocanda.	245	Lud. suadet, vt Alexio Barones fidem seruarēt.	47
Lelefram Mysorum Castellum .	238	Lud. pactiones cum alijs Francis iurauit.	48
Lemnia rubrica antidotum aduersus venena.	163	Lud. accepit literas ab Innocent. III. Pont. quibus delictis omnibus absoluit .	51
Lemnia rubrica, nunc sigillaria, quod antiquis non nisi sigillata vendebatur.	ibidem.	Lud. ad votinum bellum deduxit viros illustres.	58
Lemnos Atho monti aduersa hodie Stalimene vocata .	ibidem.	Lud. quartam aciem ducit.	71
Lemnos insula Egæi in parte Imp.	ibidem.	Lud. relictus præsidio Castrorum.	97
LEO Sgurus Græcus Bonifacium Thessaliæ nouum Regem laceßere parat.	157	Lud. propter quartanam Byzantijs expugnationi adesse non potuit.	124
Leo Sgurus metu panæ deterritus, à Bonifacio rebellare constituit .	157	Lud. obuam proficiscitur Bonifacio.	156
Leo Sgurus ex Peloponneso in Thessaliam, ac Macedoniam populabundus excurrerat.	158	Lud. centum viginti Equites in Asiam mittit, vt oppidum, & vicos sibi recuperarent .	172
Leo Sgurus non sine nostrorum cæde fugatur.	180	Lud. Adrianopolim circumsessum se confert.	194
Leo Petranus Genuensis Archipyrata, Corcyra Tyrannus, à Venetis insula capta vltimo supplicio publicè afficitur.	275	Lud. Annonæ famem veritus cum Baronibus Penicem frumentatum proficiscitur.	196
Leopoldus Austriæ ab Henrico IIII. Austrio Imp. natus est, cuius filia Iuditha Bonifacij mater.	269	Lud. duobus vulneribus sauciatur.	199
Lesbos Egæi maris insula in parte Imp.	163	Lud. interficitur caput eius haste præfixum hostis abstulit.	200
Lethæus Cretæ fluuius.	277	Ludouici ex parte Principes, qui crucem cum illo sumpserunt .	7
Leucas vrbis maritima in Venet. parte.	166	Ludouici Oratores obuam fiūt Papiæ ad Ticinum, vt mandata expmerent de suscipiendo bello.	27
Lex Salica.	178	Ludouici paternum & maternum genus, luctus, & laudes.	205
Lialobrita vrbis Eubææ in Venet. parte.	165	Ludouico Balduinus Imperator Nicææ Despotium contulit.	170
Liburnum littoralis Hevuriæ portus.	18	Ludouicus Francorum Rex.	18
Ligius Gallicè, cliens dicitur.	28. & 184	Lud. Franc. Rex Balduino Imp. suppetias tulit.	132
Ligures Cisapemini.	24	Lud. Hungarorum Rex cum Venetis bellum gerit.	2
Ligusticum mare.	263	Lud. Maleanus Flandr. Artesij, & Niuernij Co.	178
Limburgenses sub Hispaniarum Rege.	179	Lud. IIII. Landgravius Turingiæ mil. Cruc.	37
Lobizum in Deuot. parte.	167	Lud. VII. Francorum Rex.	21
Locri.	7	Ludi equestres in Circo Agrij indicti.	8
Locrensi vrbes in Venet. parte.	165	Ludi Circenses, & alia spectacula in nuptijs Henrici Imperatoris, & Agnetis Monferratensis.	240
Lopadium oppidum in Venet. parte.	ibidem.	Lupi à Creta insula exulant.	277
Lopadium captum à Francis.	180	Lutetia Parisiorum.	7
Losij casum Villharduinus Historicus timori, & culpæ adscribit .	260	Lycæonia prouincia min. Asiæ in Imp. parte.	163
Lotharius II. Imperator, & Saxoniam Dux, Maria Raynerij Monferratensis matris pater.	269	Lycæonum Regio in Imp. parte.	268
Lucedium Monasterium vbi situm, & à quo conditum.	47	Lychnidium Dassartiorum hodie Ochridam nominant in Venet. parte.	167
Lucemburgenses in Austriacam domum à Maria Burgunda dotales illati.	178	Lycurgi leges & instituta.	165
Lucius Mummius Corynthum ob violatos legatos solo æquat.	186	Lydorum Regio in Imp. parte.	164
Lucius II. Pont.	6	Lysimachia vrb. in Deuot. parte.	167

M

MACHARIUS Sanmanechaus mil. Cr 9
MACHARIUS Sanmanechaus, à Balduino Pincerna creatus.

144
Macha-

I N D E X.

<i>Macharius Sanmanechaus à Balduino Imperatore ad rebelles debellandos mittitur.</i>	175	<i>diones transtulit.</i>	178
<i>Macharius Sanmanechaus Selimbria in praesidium cum quinquaginta equitibus ab Henrico mittitur.</i>	228	<i>Margareta post Bocchardum Comitē Auiemensem, secundo Guglielmo Dampetra nupta, multos liberos, & omnium ditionum hæredes edidit.</i>	178
<i>Macharius Sanmanechaus Charnen. muro circumdat.</i>	250	<i>Margareta Bald. filia, Joana eius sorore maiore sine liberis defuncta, omnium honorum hæres fuit. ibi.</i>	
<i>Macharius Sanmanechaus Cium oppidum cum Francis aduersus Lascharim defendit.</i>	251	<i>Margareta Bald. filie propago, ac descendentes. ibid.</i>	
<i>Macharius Sanmanechaus ad Characem oppidum tuendum deligitur.</i>	259	<i>Maria Henrici Largi, filia cum Balduino viro Flandriae Comite & Hannoniae Cruc. sign.</i>	10
<i>Macherophori satellitiū Grifonum vulgo dicti.</i>	87	<i>Maria Burgunda vnica filia & hæres Caroli Carolesij Burgundie Ducis, Maximiliano Austriaco Federici Cas. fil. Romanorum Regi nupta.</i>	178
<i>Macra in Deuot. parte.</i>	167	<i>Eiusdem dotalitiū bona quæ & quanta.</i>	ibid.
<i>Maditum vrbs in Deuot. parte.</i>	ibidem.	<i>Maria Balduini Imperat. vxor, virum sequi constituens, in Syriam veniens Acona animam egit, & sepulta ibidem.</i>	178
<i>Magesia pars in Deuot. parte.</i>	168	<i>Maria Lotharij II. Imperatoris, & Saxonie Ducis filia, Raynerij Monferratensis mater.</i>	269
<i>Mahometes anno D C X X I. leges dat à quo tempore Arabes Mahometanae superstitionis annorum initia computant.</i>	134	<i>Mariae Balduini Imper. vxoris laudes, & Balduini dolor.</i>	179
<i>Mahometes II. Turcarum Imp. Constantinopolim cepit, & Templum Diuæ Sophiæ Mahometane superstitionis in vsu rededit.</i>	214	<i>Mariandenorij prouincia min. Asia in Imp. par.</i>	163
<i>Maleæ Promontorium Peloponnesi prouerbio nauiculatorum trito homines terret.</i>	58	<i>Marinus Campulus Corcyrae Venet. Xvir.</i>	27
<i>Maleani Comites à Guidone Flandriae Comite fluxerunt.</i>	178	<i>Marinus de Caballis senior, Eques & Senator.</i>	140
<i>Manasse Insulanus Cruciatu miles.</i>	9	<i>Marinus Dandulus Andron insulam vsurpat.</i>	274
<i>Manasserius Insulanus, magnus coquus à Balduino creatus.</i>	144	<i>Marinus Zenus à Venetis qui Constantinopoli agebant qua lege in Prætozem electus sit.</i>	215
<i>Mandatorum Villharduini, & Senatus ad Constantinopolitanos præsides tenor.</i>	208	<i>Martelosij latrones Illirici dicti.</i>	48
<i>Mangana locus Constantinopoli.</i>	189	<i>Maritimi imperij titulu Veneti ab Alexandro III. Pont. obtinuerunt.</i>	4
<i>Marciano imperante Chalcedon sexcentorum amplius Patrum Synodo nobilitata.</i>	63	<i>Massilia ad maritimam oram Narbonensem.</i>	49
<i>M. Antonius Sabellicus Bibliothecæ præfectus.</i>	17	<i>Massilienses.</i>	17
<i>Marcus Brutus Cesaris interfector.</i>	248	<i>Mattheus Monmorentiacus mil. Cruc.</i>	10
<i>Marcus Dandulus, & Iacobus Viadrus, Gallipolim occupant.</i>	273	<i>Mattheus Monmorentiacus Iaderam se cõtulit.</i>	44
<i>Marcus Grimanus ex Diui Marci Procuratore Patriarcha Aquileiensis Antonij Principis nepos Pontificiæ classis Imperator.</i>	187	<i>Mattheus Monmorentiacus moritur.</i>	97
<i>Marcus Sanutus Venetus.</i>	168	<i>Mattheus Valencurius ex Namurcis mil. Cruc.</i>	10
<i>Marcus Sanutus Egæi insularum principatū cum posteris adeptus.</i>	273	<i>Mattheus Valencurius Guilielmi ex morte acceptum incommodum resarciit.</i>	79
<i>Marcus Sanutus aliquot ciuibus socijs ascitis ex Cy cladibus Naxon, Paron, Melon, Egynam, & inter Sporadas Therasiam, nunc Santerimam dictam, suæ potestati subiicit.</i>	273	<i>Mattheus Valencurius in Cumanorum pugna casus.</i>	200
<i>Mareschallus Prothostrator Græcè dictus.</i>	144	<i>Maximiliani Cesaris legatio ad Moscos omnem ambiguitatem sustulit.</i>	195
<i>Mareschalli nomen vnde deductum.</i>	ibidem.	<i>Mediolanensis principatus à Carlo V. Imp. acquisitus sub Hispaniarum Rege.</i>	179
<i>Margareta Augusta vxor Isaacij Imp.</i>	87	<i>Megareses Chalcedonis conditores.</i>	63
<i>Margareta Bonifacij Monferratensis soror, Federici Mantuae Ducis vxor, Marchionatum Monferratensem ad Gonzagas detulit.</i>	271	<i>Megareses oraculo Apollinis cæci iudicati, qua de causa sterilem edificandæ vrbs locum elegerint. fol.</i>	63. 65
<i>Margareta Maleana, Margareta Balduini fil. Flandriae, Artesij, & Niuernij Comitatus ad Burgundiones transtulit.</i>		<i>Megareses in Imp. parte.</i>	164
		<i>Megaresium colonia Mesembria.</i>	167
		<i>Mellagine Asia vrbs in Imp. parte.</i>	164
		<i>Mellibocus mons.</i>	150
		<i>Melos insula Cretici maris in Deuot. parte.</i>	167
		<i>Memphis.</i>	17
		<i>Memphis Regia olim Egypti.</i>	163
		<i>Menelai Regia.</i>	62

I N D E X.

Messenia Peloponnesi Regio maritima in Venet. parte.	165	Mosynopolis Thracia vrbs.	147
Messenij à Chiamlite facile domantur.	186	Mosynopolis vrbs in Venet. parte.	165
Messeniorum nauale Pylos.	165	Mosynopolis extrema Thracia ciuitas est ad Hæmum montem.	267
Metellus Romanorum Dux ob Cretam deuictam, Creticus dictus est.	277	Muglenses Venetorum tributarij, rebellant.	31
Methone vrbs Peloponnesi maritima in Venet. parte.	165	Muglenses quinquaginta vini dolia Duci Veneto pensitare damnati.	39
Methone maritima Peloponnesi vrbs.	185	Muniachum Castellum in Rhodopes valle prope flumen Arzum.	238
Methone portus.	ibidem.	Muniachi iniquissimi se Baliai fidei permittunt, nostrosq; liberaliter pro facultatibus quinque dies accipiunt.	238
Methone ac Corone munitissima Peloponnesi vrbes, à Veneta classe è pyratarum manibus recuperantur.	275	Murrhina Cn. Pompeij de Regibus Mithridate & Tigraue victoria & triumpho nobilitata inter sacros Venetorum thesauros spectantur.	129
Methopum Promontorium Turcæ hodie Acramspadoninam vocant.	73	<i>MVRTZVFLVS.</i>	
Methymna insula Lesbi ciuitas.	163	Vide Alexius Ducas Murzuzus.	
Michael Theopbili filius, & Theodora mater Imp. Constantinop. Bulgaris Thraciæ particulam qua asperrima est ad incolendum concesserunt.	99	Murus ex mare ad mare Isthmi ab Aloysio Laurentano Venetæ classis Imperatore bellis diuitus, restitutus.	187
Michael Comnenus Joannis Senastocratoris spurius Leonis Sguero contra Bonifacium adiutor.	157	Mysia ois diuiditur in superiorem, & inferiorem.	98
Michael Comnenus Fracos hostiliter insequitur.	187	Mysia superior, nunc Servia dicitur, in qua est Dardania, & à Bosna Illiridis flumio Bosna.	98
Micone insula, hodie Micole dicta in Egeo.	274	Mysia inferior Valachicæ, & Bulgariæ prouincias complectitur.	97
Mylasena regio cum Mileto Ionæ vrbe in Imper. parte.	164	Mysia inferior Bulgaria appellatur, & Valachia.	98
Militum votiuorum nomina & numerus.	6	Mysia inferior in Deuot. parte.	168
Militibus pro religione pugnantibus peccatorum expiatio indulgetur.	6	Mysiæ superior prouincia, quam Seruiam dicunt, in Deuot. parte.	168
Milo Brabantius legatus electus.	12	Mysi, Illirij, Poloni, Sarmatæ eadem ferè inter se lingua vtuntur.	99
Milo Brabantius primus Pocillator à Balduino creatus.	144	Mysi Scytbæ, & Valachi ad arma, ad equos concurrunt.	225
Milo Brabantius perfugas orat, vt maneat.	208	Mysi tandem Athyræ vrbe expugnant.	231
Ministeriales Imperij à Balduino creantur.	143	Mysi Henrici aduentantis fama percussi omnes vrbus profugiunt.	246
Minos Rex Cretæ.	277	Mysorum Regio in Imper. parte.	164
Misitra olim Lacedæmon, & Sparta.	165	Mysus Rex euestigio Philippopolim exercitum dirigit.	221. & 222
Misyæ nominis origo, & regionis situs.	98	Mysus Athyræ, Henricus Balius Pagano Aurelio dedit.	230
Misyæ inferior, hodie Transalpina Moldauia trans Hæmum, & Bogdania nunc à Turcis quasi Bulgaria.	99	N	
Mitylene Lesbi insule ciuitas, à qua tota insula hodie Metellinum vocatur.	165	N AMVRCENSIS miles Cruc.	10
Mobilium portio, quæ Venetiæ ex prædæ diuisione obtigit.	129	Namurcenses sub Hispaniarum Rege.	179
Molisci prouincia in Deuot. parte.	168	Namurcenses in Austriacam domum à Maria Burgunda dotales delati.	178
Molinoti pertinentia in Deuot. parte.	167	Narbonensis Gallia & Togata.	263
Molycera in Locris vrbs in Venet. parte.	166	Nauarchi biremes muniunt atque exornant ad frumentatum eundem.	63
Monachi sindonis candidæ sodales Cistercienses.	47	Nauarimum insula, olim Pilos.	165
Monachi qui in castris erant inter se dissidentes.	47	Nauæ in Peræ sinum sine remis aut ventis feruntur solo Bosphori perenni cursu.	73
Monferratenfes Marchiones à Saxonia Ducibus repetita origine, antiquissima stirpis existunt.	269	Nauium, biremium, & armamentorum numerus infinitus pro classe paratus.	28
Moræa quasi Romæa Peloponnesus antiquis dicta.	184		
Morini in Gallia.	11		
Mos & ritus inaugurandorum Imperator Constantinopolitanorum.	91	Nauiga-	

I N D E X.

<i>Nauigationis tempus post vernum equinoctium constituitur.</i>	48	<i>Nicopolis Atholia ciuitas.</i>	157
<i>Naupactum vrbs in Venet. parte.</i>	166	<i>Nicopolis in Epiro vrbs, nunc Preuesa in Venet. parte.</i>	166
<i>Naupacteus sinus in Eocris.</i>	166	<i>Niuernenses Co. à Guidone Flandriae fluxerunt.</i>	178
<i>Nauplium Peloponnesi oppidum à Leone Sguro vi occupatum.</i>	157	<i>Niuernij Comitatus in domum Austriacam à Maria Burgunda dotalis illatus.</i>	178
<i>Nauplium à Bonifacio per Iacobum Auemem obfessum.</i>	183	<i>Nisyris insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	167
<i>Nauplium Argie ciuitas est in Peloponneso, hodie Neapolis.</i>	183	<i>Norandinus Saladini Aegypti Sulthani fil. Syria, & Palaestina dominatur.</i>	2
<i>Nautę territi biremes ad terrā appellere dubitat.</i>	81	<i>Nubilo Sueffionum Episcopus mil. Cruc.</i>	10
<i>Naxos insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	167	<i>Nubilo Sueffionum Episcopus Legatus ad Pont. 50</i>	50
<i>Neapolis Campaniae sub Hispaniarum Rege.</i>	179	<i>Nubilo Sueffionum Episcopus & Tricasij Antistes Dandulum Principem ad Imperium prouehere volebant.</i>	137
<i>Neapolis, Christopholis dicta, Contesse vocant nautę fol.</i>	216	<i>Nubilo Sueffionum Episcopus, Nicolaus Mayllius, Ioannis Blesensis viri eliguntur qui in Italiam profecti ab Innocentio III. Pont. Max. à Francis, Flandris, ab amicis, & federatis populis opem cadenti Imperio peterent.</i>	212
<i>Neapolis expugnatio.</i>	217	<i>Nummi veteres argentei, vel aurei Aug. primi mox Neronis aenei, Domitiani, ac Traiani quadrigas, curuiq; & aurigam triū seculorum spatio ab Romanis principibus inuicem raptus testantur.</i>	130
<i>Neapolis vulgus minutum, in perpetuos carceres conyicitur.</i>	229	<i>Nunciū iucundissimū in castra allatus de Flandrorum classe.</i>	49
<i>Neapolis vrbs à Ioannisa funditus euertitur.</i>	229	<i>Nunciū de morte Alexij in castra adfertur.</i>	109
<i>Neapolitana in pugna maximè cruenta multi Francorum cecidere.</i>	228	<i>Nuyllium oppidum ad Matronam.</i>	7
<i>Neocastri regio in Imp. parte.</i>	164		
<i>Neopatrum vrbs cum prouincia Velecatina Petriopolitana, Dipotami, & Calati in Imp. parte.</i>	164	O	
<i>Nero Imper. Corynthis Isthmum transfodere conatus, spe lusus destitit.</i>	187	<i>O A X I S Creta insula amnis Virgiliano motus carmine.</i>	277
<i>Nestor ex Pylo, hodie Nauarino, oriundus.</i>	165	<i>Obelisci Constantinopolis.</i>	61
<i>Neustria, nunc Normannia.</i>	20	<i>Oceanus Armoricus.</i>	49
<i>Nicea Bithynię metropolis est.</i>	247	<i>Oceanus Cantabricus.</i>	49
<i>Nicea in qua pridem Greci Imperatores Diadema accipere soliti erant.</i>	247	<i>Ochrida, olim Lychnidia dicta.</i>	167
<i>Nicea ab Antigono Macedone condita Antigonia, primo nominata.</i>	170	<i>Octavianus Firmus Corcyra Venet. Xvir.</i>	275
<i>Nicephorus Phocas Constantinopolit. Imp.</i>	141	<i>Odetus Campanus mil. Cruc.</i>	24
<i>Nicolaus Crespus.</i>	273	<i>Odetus Campanus Chiamlites moritur, & in Apostolorum Templo conditur.</i>	139
<i>Nicolaus à Carceribus.</i>	274	<i>Odetus Dampetra Burg. mil. Cruc.</i>	24
<i>Nicolaus Mayllius mil. Cruc.</i>	11	<i>Odgerus Sancleron Cruce sign.</i>	8
<i>Nicolaus Mayllius Flandrorum Crucig. Dux.</i>	25	<i>Odo Hamus, Hami Castelli in Veromanduis Toparchus mil. Cruc.</i>	10
<i>Nicolaus Mayllius in equitatu Henriciano.</i>	181	<i>Odo III. Burgundiorum Dux Theobaldi nepos.</i>	21
<i>Nicolaus Picciolus Eques Imp. elector.</i>	136	<i>Odo Burgundiorum Dux Crucigeris Imperator re- quæsitus pudore, vel ignauia negat.</i>	21
<i>Nicolaus Rufus ad Francos peruenit litteras Alexij Imp. dat.</i>	67	<i>Oeneas, nunc Dragomesta in Venet. parte.</i>	166
<i>Nicolai Rysi Imperat. Constantinop. Legati oratio, & mandata.</i>	67	<i>Olai Magni Vpsalensis Archiepiscopi rerum Septentrionalium historia.</i>	195
<i>Nicolaus Sanutus cognomento Spezzabanda.</i>	274	<i>Oldonicus Thoneus mil. Cruc.</i>	37
<i>Nicolai V. Pontificis beneficio Aedes Diui Petri Venetiarum Patriarchalis sedes facta.</i>	15	<i>Olenus Peloponnesi vrbs in Venet. parte.</i>	165
<i>Nicomedes plures Bithynię Reges sicut Pharaones Aegypti.</i>	176	<i>Oliaros insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	167
<i>Nicomedia Bithynia emporium ad intimum Propontidis sinum, à Nicomede Bithynia Rege, qui eam condidit appellata.</i>	176	<i>Oliuerius Rochefortis mil. Cruc.</i>	9
<i>Nicomedia Astacene proximę vrbs ruinis luculenter exornata, & edificijs aucta.</i>	176	<i>Oppida & insulae iuxta Coryphasum, quę ad Ionium & Africum mare vergunt in Venet. p.</i>	166
<i>Nicomedeis prouincia in Bithynia in Imp. par.</i>	163		

I N D E X.

ORATORES. Vide Legati.	
Oratio Villharduini Principis legationis qui Comitum mandata Duci Venetiarum exponit.	13
Oratio Villharduini in Marciana Aede.	16
Oratio prima Ducis Danduli in Ecclesia Sancti Marci ad Venetos.	17
Oratio, vel potius sermo, Danduli ad Venetos, quo Barones pecunia carere demonstrabat.	30
Oratio secunda Danduli ad Venetos in Ecclesia Sancti Marci.	31
Oratio Balduini, qua respondet Alexij legatis.	35
Oratio Danduli ad Barones dum Iaderam expugnare volebant.	42
Oratio Principis legationis, qui profectus fuerat cum alijs ad Philippum Sueuum, & Iaderam reuersi erant.	44
Oratio Danduli in Diui Stephani Cænobio.	62
Oratio Nicolai Rusi oratoris Alexij Imperatoris.	67
Oratio Cononis Bethunijs, qua Ruso respondet.	68
Oratio Villharduini ad Imperatorem Isaacium, qua de conditionibus & pactis explendis egit.	87
Oratio Bethunijs ad Alexium Imperatorem.	104
Oratio Danduli ad Trierarchos, et ad Classarios.	120
Oratio Pantaleonis Barbi de deligendo Imperatore Constantinopolitano.	137
Oratio Sueffionum Episcopi, qua Balduinum Imperatorem dicit.	138
Oratio Danduli ad Imperatorem pro Bonifacij compositione.	155
Oratio Cardinalis Capuani legati in castris.	234
Oratio Baliui Adrianopolitani Oratoribus.	236
Orcum Athenarum in Imp. parte.	164
Oreus vrbs Euboea in Venet. parte.	165
Oreus in Deuot. parte.	168
Ossa mons.	168
Ostrobos vrbs Euboea in Venet. parte.	165
Otho Rocha Didymoticum ad Imper. legatus.	245
Otho Federici Anobarbi Cas. fil. A Venetis classe superatus ad Salborium Histriae Promontorium.	4
Othomanis ad Imperium euectis, omni Asia sunt potiti.	114
Oxia Propontidis insula.	62
P.	
P actiones duodecim tantum Barones iurant.	48
Pactiones tabulis conscriptis Franci, & Veneti iureiurando confirmant.	115
Pacta & leges ante urbem captam.	ibidem.
Pacta & conditiones de Creta venditione inter Bonifacium & Venetos.	168
Pacta inter Dandulum, & Balduinum inita ab Henrico Baliuo Imperij Balduino fratre iureiurando confirmantur.	223
Pactolus Lydiae fluius.	177
Paganus Aurelius mil. Crus.	9
Palatium Augusteonis.	136
Palatium Blachernium.	104
Palatium Bucaleontis.	141
Palatium Scutarium antiquis Damalicum Promontorium.	64
Palatiorum Constantinopoli numerus ingens.	61
Pamphylus vrbs in Deuot. parte.	163
Pamphylus vrbs ad mediterranea Thraciae inter Rhadestum, & Didymoticum.	222
Panissus amnis, nunc Tiphous.	183
Panium interioris Thraciae vrbs in Venet. par.	165
Panormus Propontidis insula.	62
Pantaleon Barbus collegas de Dandulo ad Imperium prouehendo dissuadet pluribus rationibus.	137
Pantaleon Barbus Viri collegas persuadet, ut Balduinum eligant.	ibidem.
Paphlagonia prouincia min. Asiae in Imp. part.	163
Parricidae ubique gentium capite puniuntur.	109
Parridarum vindicibus licere vel in terra, vel in caelo beatos esse.	ibidem.
Parnassus vrbs vmbilicus.	166
Paros insula ex Cycladibus in Deuot. parte.	167
Pars Imperatoris quadrans, idest tres vnciae vrbs Constantinopolis cum Thraciae agro.	163
Pars Danduli Venet. Ducis quatuor vnciae, & dimidiata.	165
Pars Deuotorum militum triens, vel fescuncia cum dimidia, idest quatuor vnciae, & dimidiata.	167
Pars rerum mobilium quae Venetis obuenerunt.	129
Pars rerum mobilium tantundem ad Imperatorem, & Gallos delata est.	135
Patriarcha Constantinopolitanus primatum inter Graecorum Ecclesias diu tenuit, & cum Romano Pont. de principatu vanissime disceptauit.	145
Patriarchae Constantinopolitano soli ius erat imponendi diadema Imperatori, nisi pater vetus Imp. adesset, qui cum Patriarcha imponebat.	91
Pathmos insula Diui Ioannis exilio nobilis.	167
Pathmos insula ex Cycladibus, in Deuot. part.	167
Patrae Peloponnesi vrbs in Venet. parte.	165
Paulus à Iulio, Ceturione victus Rom. ductus.	181
Paulus Apostolus Cretae euangelizat.	277
Paulus Quirinus Venetus legatus ad Balduinum Imp. Constantinopolim.	219
Pausanias Lacedaemoniorum Dux.	61
Pax & tranquillitas in vrbe, & in Thracia.	158
Peftinacorius fluius, olim Barbyses.	75
Pelagoniae prouincia in Deuot. parte.	168
Pelagicus campus in Deuot. parte.	168
Pelagicus sinus, hodie Volum vocant.	274
Peloponnesus, hodie qui sit.	184
Peloponnesiacus Dominus, Imperij Despota, seu Princeps.	143
Pelusiaca in Aegypto prouincia in Imp. parte.	163
Pemani Castellum praeceteris munitum capitur.	180

I N D E X.

<i>Pagine Alpes.</i>	263	<i>insulam occupant.</i>	274
<i>Pera olim Sicena regio & Galata.</i>	72	<i>Petrus Landus Princeps Venet.</i>	186
<i>Pera apud Byzantium à breuiore traiectu Græcè appellata.</i>	66	<i>Petrus Michael Corcyra Venet. Xvir.</i>	275
<i>Pera Pera potius dicenda.</i>	73	<i>Petrus Nigellanus mil. Cruc.</i>	11
<i>Pera sinus, olim cornu nuncupatus.</i>	73	<i>Petrus Randingianus cum Theodoro Brana Adria nopolim custodit.</i>	250
<i>Peregrini milites, Deuoti dicti.</i>	26	<i>Petrus Zianus Sebastiani Principis filius, Arba vsufructuarius Comes, à Venetis Patribus, nuncio de Henrici Danduli morte accepto, Venetiarum Dux declaratur.</i>	220
<i>Peregrinorum militum magna pars diuersos portus petit.</i>	26	<i>Peuce, oppidum Thraciæ.</i>	196
<i>Perfidiosi & transfuga, aut per mare submersi, aut per terrestrem viam à latronibus caesi.</i>	48	<i>Pharaones Egypti Reges.</i>	176
<i>Pergamena Troadis nobilissima in Imp. parte.</i>	164	<i>Pharsalum Macedoniæ oppidum in Imp. part.</i>	164
<i>Periculum Malearum duarum nauium occursum subleuat.</i>	58	<i>Phenice Cretæ Promontorium contra Chorum, & Apicum.</i>	276
<i>Perræbia in Deuot. parte.</i>	168	<i>Philadelphia Lydiæ Metropolis.</i>	177
<i>Perticensis Comitatus in Vnellis.</i>	11	<i>Philea, antiquis Phinopolis dicta ad Euximum sita. fol.</i>	11
<i>Perticensis, in Apuliam nauigat, sibi que plures adiungit.</i>	41	<i>Philea Thraciæ ciuitas à populabundis Francorum capta & deprædata.</i>	112
<i>Petriopolitana prouincia in Imp. parte.</i>	164	<i>Philea, olim Phinei Regia, qua Iasonem, & ceteros Argonautas excepit.</i>	ibid.
<i>Petrius, vicus est vrbis Constantinopolitane ad Cerratinum sinum.</i>	82	<i>Philippus Alexandri Macedonis pater Methonem obsidens istu sagitta oculo damnatus est.</i>	185
<i>Petrus Albertus Venetus primus turrin ingreditur.</i>	123	<i>Philippus Archidux Austriae Maximilianii Cas. fil. Carolum V. Imp. genuit.</i>	179
<i>Petrus Albertus ab Equite Franco vulneratus interijt.</i>	123	<i>Philippus Aug. Gallie Rex in Syriam traiecerat.</i>	3
<i>Petrus Ambianus Eremita Gallorum ducum, & militum ad bellum sacrum hortatur.</i>	6	<i>Philippus Constantinopolitanorum Imperator Chrysopolim exædificauit, vt templum Deo opt. max. conderet.</i>	64
<i>Petrus Ambianus mil. Cruc.</i>	11	<i>Philippus cognomento bonus.</i>	179
<i>Petrus Eremita votiui belli primi motor.</i>	21	<i>Philippus Francus Ioannis Francorum Regis filius Burgundiæ Dux.</i>	178
<i>Petrus Eremita Ambianus.</i>	36	<i>Philippus Hispaniarum Regis tituli, ac Regna.</i>	179
<i>Petrus Ambianus moritur.</i>	154	<i>Philippus Hispaniarum Rex Caroli V. Imp. fil.</i>	179
<i>Petrus Capuanus Legatus Pont. in Galliam Cruce rubra signatus.</i>	8	<i>Philippus Namurcensis, & Louaniensis Comes.</i>	10
<i>Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pont. Legatus in Græcia perfugas orat, vt maneat.</i>	208	<i>Philippus Rex Aliza Blesensis amita natus.</i>	206
<i>Petri Capuani Cardinalis ad exercitum tumultuaria oratio.</i>	234	<i>Philippus Suenus Teutonum Rex.</i>	3
<i>Petrus Azani in Bulgarorum regno successit.</i>	100	<i>Idem Alexij promissorum sponsor.</i>	45
<i>Petrus & Azani fratres Bulgarorum Reges, ex priuatis Græcorum Imperator. hostes.</i>	100	<i>Philippi vrbs Macedoniæ, omnesq; agri incolæ sese in Bonifacij Marchionis potestate subiiciunt.</i>	248
<i>Petrus Bembus, nondum Cardinalis Bibliothecæ præfectus.</i>	171	<i>Philippopolis ad Hebrum fluuium Thraciæ ciuitas à Philippo condita, Philippopolis appellata.</i>	220
<i>Petrus Braiaquellus mil. Cruc.</i>	9	<i>Philippopolis ciuitas infida cum Traiectensi bellum gerere cepit.</i>	221
<i>Petrus Braiaquellus Palermū Græcis eripuit.</i>	180	<i>Philippopolis Balduini casum, & Francorum stragem cum audisset, ad Mysi potentiam, atq; opes deuolat.</i>	221
<i>Petrus Braiaquellus, Paganus Aurelius & reliquæ manus Ludouici Bles. Pamphilum veniunt.</i>	205	<i>Philippopolitæ Ragnerium Traiectensem Ioanmissæ produnt.</i>	221
<i>Petri Braiaquelli virtus.</i>	79	<i>Philocolus Nauaiosus Imperij Megadux.</i>	274
<i>Petrus Bromontius mil. Cruc.</i>	24	<i>Philocolus Nauaiosus Lemnon insulā inuadit.</i>	274
<i>Petrus Bromontius fidei fractor.</i>	26	<i>Phocidis vrbes in Venet. parte.</i>	166
<i>Petrus Episcopus Bethlehemitanus occisus in Cumanorum pugna.</i>	200	<i>Phrygia prouincia min. Asiæ in Imp. parte.</i>	163
<i>Petrus Froeuillanus mil. Cruc.</i>	9	<i>Phytiusa insula in Venet. parte.</i>	165
<i>Petrus Froeuillanus cum Reginaldo Monmirallo in Syriam fugam capit.</i>	49		
<i>Petrus Iustinianus, & Dominicus Michael Ceam</i>			

I N D E X.

<i>Pileus Venetorum Ducum olim Xilinus.</i>	32	<i>Prætores Cōstantinopolim à Veneta Rep. missi.</i>	214
<i>Pipinus Rex Venetis bellum infert. Clodia potitur.</i>		<i>Prætorium Chalcedoniū.</i>	63
<i>A Venetis profligatur.</i>	1	<i>Preuesa oppidum Epiri, olim Nicopolis ab Augusto post Aethiacam victoriam conditum, & ob de-</i>	
<i>Piræum littus.</i>	165	<i>niçtum Antonium sic appellatum.</i>	166
<i>Pise.</i>	18	<i>Preuesa Castellum expugnatum.</i>	187
<i>Pisani.</i>	17	<i>Prilapi prouincia in Deuot. parte.</i>	168
<i>Pittacus Mityleneus ex septem sapientibus.</i>	163	<i>Primi muralis coronæ decus conscensuris muris qui-</i>	
<i>Placentia.</i>	18	<i>nam promeriti fuerint.</i>	123
<i>Platis Propontidis insula.</i>	62	<i>Principis insula Propontidis, & alie.</i>	62
<i>Platomona in Deuot. parte.</i>	168	<i>Proconesus Propontidis insula, nunc Marmora in</i>	
<i>Pleuros vrbs in Venet. parte.</i>	166	<i>Imp. parte.</i>	163
<i>Plinius naturalis historicus.</i>	276	<i>Proconesus insula iuxta Cyzicum.</i>	257
<i>Plitoti pertinentia in Deuot. parte.</i>	167	<i>Proconesus insula Braiaquelli fendum.</i>	257
<i>Poliogon insula in Deuot. parte.</i>	167	<i>Proconesij fidē uiolat, & defecisse eos nūciatur.</i>	257
<i>Pons ab exercitu reficitur super Hydralen fluiuium</i>		<i>Prodanum insula in Venet. parte.</i>	165
<i>ab hostibus excisus.</i>	75	<i>Profugi ex Syria reduces Constantinopolim.</i>	177
<i>Pontifex piorum in impios mentes colligare facile</i>		<i>Profugi imbribus & procellis abrepti Rhodestum</i>	
<i>potest.</i>	5	<i>retorquentur.</i>	209
<i>Pontifices qui ad Hierosolyma recuperanda Chri-</i>		<i>Propontis numquam tot nauium, aut tanta classis</i>	
<i>stianos excitarunt.</i>	6	<i>apparatum à prisçis vsque temporibus tulit.</i>	60
<i>Pontus prouincia inter Imp. partes.</i>	163	<i>Prota Propontidis insula, & alię.</i>	62
<i>Portus Scutarij profundus.</i>	64	<i>Protbe insula Methone adiacens in Venet. par.</i>	165
<i>Portus Scutarij olim Chalcedoniorum nauale.</i>	64	<i>Prothocomes, q Imperatoris largitionib. præst.</i>	143
<i>Portus Chalcedoniorum succedunt ad palatium Im-</i>		<i>Prothocomensis qui mari cæteris curatorib. præst.</i>	
<i>peratoris fratricidæ Alexij, cui nomen Chalcedoniū.</i>	63	<i>fol.</i>	144
<i>Prespe prouincia in Deuot. parte.</i>	168	<i>Prothostratoris seu Marefchalli munia.</i>	144
<i>Præcutini.</i>	26	<i>Prothostratorem, quē nos Marefchallum vocamus,</i>	
<i>Præda equorum phaleratorum, mulorū, castrensiumq;</i>		<i>Gottfriedum Villharduinum Bald. creat.</i>	144
<i>instrumentorum ingens à Deuotis capitur.</i>	124	<i>Prouinciarum quarta pars quæ Imp. obtigit.</i>	163
<i>Præda diuisio, ac distributio inter Venetos & Gal-</i>		<i>Ptolomæus Cosmographus.</i>	276
<i>los.</i>	128	<i>Ptolemæi plures Siciliae Reges ob prioris clauita-</i>	
<i>Præda Constantinopolitanae gemmæ, & res pretiosæ</i>		<i>tem dicti.</i>	176
<i>in Diui Marci Gozophilacio (thesaurum dicunt)</i>		<i>Ptolemæi diripitur ac destruitur.</i>	6
<i>conseruantur.</i>	129	<i>Pulcheria Arcadij filia, Marciani vxor pia Im-</i>	
<i>Præda portio, quæ Venetis ex mobilibus in diuisio-</i>		<i>peratrix.</i>	77
<i>ne obtigit.</i>	129	<i>Pugna nocturna in sinu Ceratino inter Francos, Ve-</i>	
<i>Prædarum nullibi vnquam tantum toto orbe actum</i>		<i>netos, & Græcos ob classis incendium.</i>	107
<i>Villharduinus qui eas vidit refert.</i>	126	<i>Pylos Nestoris patria, Iuncum, hodie Nauarinum</i>	
<i>Prædarum ac manubiorum partes tres, & vncia</i>		<i>Messeniorum in Venet. parte.</i>	165
<i>octo.</i>	128	<i>Pyramides Egypti inter orbis miracula.</i>	163
<i>Prædarum, ac manubiorum socij tres, Imperator</i>		<i>Pylon Asiae vrbs in Imp. parte.</i>	164
<i>futurus, Venetus, & Francus.</i>	128	<i>Pyrrhus Epirotarum Rex.</i>	167
<i>Prædarum, & manubiorum nomine mobilia & mo-</i>		<i>Pythagoras Samo insula ortus.</i>	163
<i>uentia comprehenduntur.</i>	129	<i>Pythia Asiae vrbs in Imp. parte.</i>	164
<i>Prædarum in vniuersum, præter res furto ablatas,</i>			
<i>quæq; Venetis æris alieni nomine persoluta sunt,</i>			
<i>quater centena millia argenti pondo; equorum</i>			
<i>omnis generis decem millia.</i>	135		
<i>Prædones, peculatores, furesue deprehensi aut con-</i>			
<i>uicti suspensi pœnas dant.</i>	128		
<i>Prælium à Gallis cum Murtzusto.</i>	113		
<i>Præmia à Dandulo proposita.</i>	81		
<i>Præsidia ex naualibus turmis conscribuntur, & op-</i>			
<i>pidis imponuntur.</i>	275		

Q

QVALES Principes aduersum leges sunt, tales etiam reliqui solent esse cives. 156
 Quarta vrbs pars quæ in diuisionibus Imperatori Constantinopolitano obtigit. 163
 Querelæ seditiosorum. 55
 Quinque nauibus armatorum ad septem millia portantur. 208

R.A.V.A.

I N D E X.

R

R AVANUS à Carceribus Veronensis. 169	Richardus Dampetra Burgundus mil. Cruc. 24
Ravanus à Carceribus in cōsilio affidebat. 273	Richardus, & Philippi Regum dissidia. 7
Ravanus à Carceribus Eubœam sibi vendicavit, cum proximo Euripo. 273	Richardus Angliæ Rex in Syriam traiecerat. 7
Raynaldus Dampetra fidei fractor. 28	Rhodus insula in Imp. parte. 164
Raynerius de Monte in Hannonia ad Castrilocom mil. Crucig. 10	Rhodopes mons, hodie mons argenti dictus. 175
Raynerius de Monte moritur. 157	Rhodope mons. 264
Raynerius Traiectensis ex Aduaticis mil. Cruc. 10	Robertus Bonnensis mil. Cruc. 10
Raynerius Traiectensis Philippopolim in feudum obtinet. 175	Robertus Bonnensis Legatus ad Pont. 30
Raynerius Dandulus Divi Marci Procurator. 215	Robertus Bonnensis transfuga. 51
Raynerius Dandulus in patris Henrici Venetiarum Ducis Principatu Vicarius. 219	Robertus Cenobiarcha Molisimensis Cistercium monasterium condidit. 24
Raynerius Dandulus, & Rogerius Permarenus Corcyram recuperatum mittuntur. 274	Robertus Flandriæ Comes miles votivus. 6
Raynerius, Mariae Lotharij II. Imperatoris ex filia filius, sue ex filia nepos, Guilielmus pater. 269	Robertus Froeuillanus mil. Cruc. 9
Raymundus Tripolitanus Comes se dedit. 6	Robertus Ioinuilla mil. Cruc. 8
Raymundus Tripolitanus in Sarracenorum gratiam ad Mahometis sacra defecit. 49	Robertus Maluicinus mil. Cruc. 10
Raymundus iunior Tripolitanus Comes recutitus dictus in Syria. 49	Robertus Maluicinus fidei fractor. 51
Raymundus Tolosatus & Sancti Egidij Co. mil. votivus. 6	Robertus Monfortensis mil. Cruc. 11
Reges Danie Blesensis progenitores. 205	Robertus Normannus. 6
Reges novem Christiani post Gotthofredum in Syria per duos de nonaginta annos regnarunt. 6	Robertus Quadrigarius mil. Cruc. 9
Regna aurifera ad Occidentem solem ab Hispana virtute prolata sub Hispaniarum Rege. 179	Robertus Rōceus in Cumanorum pugna cæsus. 200
Reginaldus Monmirallus Cruce signatus. 8	Robertus Ronceus Machanio se applicat. 175
Reginaldus Monmirallus legationem ad Boemundum impetrat. 49	Rodericus Monfortensis Stephanum Perticentem in Apuliam sequitur. 41
Reginaldus Monmirallus cum socijs iuramentum neglexit. ibidem.	Rogerus à Marchia mil. Cruc. 10
Reginaldus Monmirallus ex profugis ex Syria Constantinopolim venit. 177	Rogerus Maurocenus Venetorum legatus ad Baldwinum Imperatorem Constantinop. 219
Reginaldus Monmirallus in Cumanorum pugna occisus. 200	Rogerus Permarenus Venetorum legatus ad Baldwinum Imperatorem Constantinopolis. 219
Reginaldus Dampetra mil. Cruc. 9	Rogerus Permarenus, & Raynerius Dandulus Henrici fil. à Veneto Senatu ad Corcyram Reip. recuperandam mittuntur. 274
Regiones ad Meandrum in Imp. parte. 164	Rogerus Suicensis mil. Cruc. 37
Reliquie sanctorū e Constantinopolitana præda. 133	Romani Gallos X. annis vicere, Hispanos nec centum. 4
Res mira & fluctuosa Constantinopoli accidit. 33	Romani Metello Duce Cretam diuiserunt, & multos annos in eorum ditione fuit. 277
Resmam Chij è Lentisco manare scribunt Mastichen, seu Masticen vocant. 164	Romanorum Pont. coronandorum Imperatorum mos & authoritas. 91
Rhâ fluvius. 196	Romanæ superior quæ dicatur. 184
Rhadamantus Gnosus ex Creta summae integritatis vir. 277	Romanæ inferior quæ dicatur. 184
Rhædestum maritima vrbs Thraciæ in Venet. parte. 165. 211. 239	Romea quasi Morea. 184
Rhemi milites Crucig. innumeri. 9	Rossicus dominus seu feudatarius. Imp. Dapifer 143
Rhæria superior perpetuis montibus secata. 263	Roxolani iidem Russi formidabiles. 112
Rhæti interiores, in Venet. parte. 167	Roxolanorum mare. 112
	Rufus orator Alex. imperat. 67
	Rusum vrbs, olim Topiris ab Henrico Imp. Balduino presidio firmatur. 222
	Rusiana vrbs, olim Topiris. 165

S

S ABATIA vrbs. 263
Sabaudius Dux. 271
Sacrarj veteris incendio innumerabilia ex præda Constantinopolitana conflagravit. 129

I N D E X.

<i>Sagudæ emporium in Venet. parte.</i>	165	<i>Scyros insula ab Andrea & Hieremia Ghisij occupata.</i>	274
<i>Saladinus Egypti Rex, Syriaeque Sulthanus Christiani nominis in Syria extinctor.</i>	6	<i>Scythæ.</i>	195
<i>Saladinus Egypti Sulthanus omnium Imperatorum callidissimus, & felicissimus.</i>	2	<i>Scytharum Mysorumq; arma.</i>	236
<i>Salamis Egæi insula nunc Culuris appellata, Telamons, qui Aiæcis, & Teucris pater fuit, Regis.</i>	165	<i>Scythia.</i>	196
<i>Salassus Marchio.</i>	271	<i>Seditiosi student ut exercitus dispergatur.</i>	48
<i>Salborium Histriae Promontorium ubi Otho Federici Anobarbi fil. classe superatus.</i>	4	<i>Seditiosi in gratiam redeuntes, quomodo, & quibus pactis.</i>	57
<i>Samachium cum Strategijs in Imp. parte.</i>	164	<i>Seditiosorum mens erat ne Alexius Cæsar in Imp. resitueretur.</i>	46
<i>Sammites.</i>	26	<i>Seditiosorum factionis principes.</i>	56
<i>Samothicum Cretæ Promontorium contra Rhodon.</i>	276	<i>Selymbria Thraciæ vrbs in Venet. parte.</i>	165
<i>Samos insula; Iunonis Templo, Pythagoræ ortu & scilicibus clara inter Icariam insulam, & Asiæ oram in qua Ephesus olim fuit.</i>	163	<i>Selymbria inferioris Thraciæ maritima ciuitas.</i>	212
<i>Samothrace Egæi insula pbrtuosissima in Imper. parte.</i>	ibidem.	<i>Selymbriam Samanecchaus obtinuit.</i>	231
<i>Sanctius Nauarrorum Rex.</i>	21	<i>Selymi Turcarum Imp. classis à Christianis ad Echinadas fracta.</i>	5
<i>Sancti Pauli Comitatus in finibus Attrebatum, & Mormorum.</i>	11	<i>Senones.</i>	26
<i>Sangarius fluuius.</i>	261	<i>Sepulchrum Christi pijs in ærumnis solatium.</i>	17
<i>Sanguis ex imagine Christi Domini Berythi à Iudæis confossa manauit.</i>	131	<i>Sequani.</i>	19
<i>Sanguis sacrosanctus magna veneratione depromitur.</i>	131	<i>Serræ olim Amphipolis ciuitas clarissima.</i>	150
<i>Saphyri, Topazij, Grysoliti, & Hyacinthi inter Venet. thesauros inspicuntur.</i>	129	<i>Serræ vrbs in Balduini fidem iurat.</i>	ibidem.
<i>Sapientia insula olim Sphagia.</i>	165	<i>Serræ vrbe hodie Otthomanorū moneta cuditur.</i>	217
<i>Sarraceni Siciliam inuaserunt.</i>	7	<i>Serræ Macedoniæ ciuitas est ad Thraciæ fines Amphipolis dicta antiquis.</i>	217
<i>Sarraceni Cretam sæpe vastarunt.</i>	277	<i>Serræ vrbe cum arce complanata Ioannissa in Bonifacium capitali odio incitatus diurnis, & nocturnis itineribus inuolat.</i>	218
<i>Saronicus sinus.</i>	165	<i>Sessites fluuius.</i>	47
<i>Saronicus sinus Agineus dictus.</i>	ibidem.	<i>Sestos Abydo obiacens in Venet. parte.</i>	165
<i>Scardus mons.</i>	263	<i>Sexviratus seu Principis Venetiarum consiliarij.</i>	14
<i>Scardoi montes Boffinæ fines.</i>	98	<i>Sex viri Veneti in Imp. electione quare in Balduinum procliuiiores.</i>	137
<i>Scopelos insula ab Andrea & Hieremia Ghisij occupata.</i>	274	<i>S G V R V S. Vide Leo Sgurus.</i>	
<i>Scutarium vicus est Bithyniæ olim Chrysopolis dicta Chalcedonis Emporium.</i>	64	<i>Sicilia vtraque sub Hispaniarum Rege.</i>	179
<i>Scutarium Palatium Græcorum Imperat. Chalcedonio ædificiorum pulchritudine, & magnificentia prope pat.</i>	64	<i>Sicyonij.</i>	165
<i>Scutarium Portum profundum habet in sinum mediocriter curuatum.</i>	64	<i>Sigeon Promontorium.</i>	175
<i>Scutarij vici descriptio.</i>	64	<i>Simeon Bonus Corcyra Veneti Xvir.</i>	275
<i>Scutigera, qui parmam Imperatori prægestat.</i>	143	<i>Simon Monfortensis Cruce signatus.</i>	8
<i>Scythos insula ab Andrea & Hieremia Ghisij occupata.</i>	274	<i>Simon Monfortensis à fide deficit, cum pluribus alijs.</i>	51
<i>Scyllaceus sinus.</i>	7	<i>Simon Nealsensis fidem frangit.</i>	51
<i>Scyphi, calices, phiale ex callaide gemma, à colore turcina hodie vocant, Iasside & purpureo Amethystino lapide inter sacros Venetorum thesauros spectantur.</i>	129	<i>Sinderouia oppidum Boffinæ Regum sedes.</i>	98
		<i>Sinopsis Eupatoris patria.</i>	163
		<i>Smaragdi eximij ponderis inter thesauros Venetorum uisuntur.</i>	129
		<i>Smolenorum prouincia in Deuot. parte.</i>	168
		<i>Somona.</i>	11
		<i>Sophia Iustini Curopalatæ Imp. vxor.</i>	141
		<i>Sophianum Templum Constantinopolis.</i>	61
		<i>Sparta sine Lacedæmon nunc Mistra.</i>	165
		<i>Sphagia insula quam Sapientiam dicunt in Venet. parte.</i>	165
		<i>Spina de Christi Domini corona decerpta, ex Constantinopolitana præda Venetij seruat, nam corona reliqua in parte Imperij fuit.</i>	122
		<i>Sporades</i>	

I N D E X.

<i>Sporades insulae Cretici maris.</i>	167	<i>Telamon Aiacis, & Teucris pater.</i>	165.
<i>Stalimene insulae Aegaei maris olim Lemnos.</i>	163	<i>Tempe Thessalia.</i>	183
<i>Stambucorum Graecae insulae ager copiosus.</i>	277	<i>Templum Sophianum Constantinopolis.</i>	61
<i>Statuarum simulacrorum & tabularum ingens numerus.</i>	129	<i>Templum Sophianum Iustiniani opus.</i>	61
<i>Stephanus Angliae Rex ex Blefensi familia.</i>	206	<i>Templum Iunonis in Samo.</i>	163
<i>Stephanus Bononiae Comes Angliae Rex.</i>	21	<i>Teneios Aegaei insulae in Deuot. parte.</i>	167
<i>Stephanus Carnutum, & Blefensium Comes Miles rotiuus.</i>	6	<i>Tergestini, a Venetis deficiunt.</i>	31
<i>Stephanus Blefensis proauus Conradi Imp. filia genitus sacro bello in Syria Duce Bullione prope Rgnulam oppetit.</i>	206	<i>Tergestini & Muglenses numerosae classis aduentu terrentur.</i>	39
<i>Stephanus Perticensis mil. Cruc.</i>	11	<i>Tergestini & Muglenses ad primum terrae appulsum missis legatis deditionem faciunt.</i>	39
<i>Stephanus Perticensis à Balduino in clientem adoptatur, & Philadelphia Ducatus illi assignatur.</i>		<i>Tergestini quinquaginta vini dolia annua Duci pensitare damnati.</i>	39
<i>Stephanus Perticensis Gotthofredi Comitis frater, cum alijs profugis ex Syria Constantinop. venit.</i>	177	<i>Ternobus Hemi vrbs, vulgo Ternouizza.</i>	99
<i>Stephanus Perticensis Gotthofredi Comitis frater, in Cumanorum pugna occisus.</i>	200	<i>Ternobus vrbs Mysiae Regum Regia.</i>	200
<i>Stephanus Theobaldi proauus rotiuus belli primi miles, cum Petro Eremita.</i>	21	<i>Themistocles.</i>	165
<i>Stephanus Theobaldi patruus Angliae Rex.</i>	21	<i>Thenos Neptuni Templo nobilis insula in Imper. parte.</i>	163
<i>Stratopedarcha, qui commeatus, & reliqua necessaria in castris curat.</i>	143	<i>Thenos insulae Aegaei.</i>	274
<i>Strophades insulae.</i>	58	<i>Thenos, Miconeq; ab Andrea & Hieremia Ghisij; Marci filijs vsurpatæ.</i>	274
<i>Strophades insulae in Venet. parte.</i>	165	<i>THEOBALDVS Campaniae, & Brię Comes Crucis signatus viginti duos annos natus.</i>	8
<i>Strymon annis ex Hemo delapsus Serras urbem circumfluit.</i>	217	<i>Theobaldi ex parte Crucigerorum nomina.</i>	8
<i>Suhalpini.</i>	18	<i>Theobaldus duos legatos delegit ad Rempublicam Venetam.</i>	12
<i>Summaripa familia extincta.</i>	274	<i>Theobaldus quamuis ægrotaret, letitia perfusus in equum tolli iussit, eiusdemq; testamentum, mors, & laudes.</i>	19. & 20
<i>Syena regio Thraciae nunc Pera, siue Galata prope Byzantium.</i>	73	<i>Theobaldus Barleducij Comes Theobaldi frater amittus, Crucigerorum Imperator petitus siue metu, siue auaritia, repudiat.</i>	22
<i>Sycione pictoria, & plastice, & id generis omnibus alijs opificijs clara.</i>	186	<i>Theobaldus Blefensium Comes sacro bello defunctus Acona sepultus.</i>	178
<i>Syluester Romanus Pont. Max. Nicenam Synodum primam ab Apostolorum conuentu Hierosolymitano Constantini Magni tempore CCCXXIII. celebravit.</i>	170	<i>Theobaldus Blefensis propatruus prima Ptolemaidis obsidione cecidit.</i>	206
<i>Symplegades insulae priscis aliquando creditæ, difflęq; concurrere in Deuot. parte.</i>	167	<i>Theobaldus Carnutum Comes.</i>	6
<i>Synodus Chalcedonica sexcentorum amplius Patrum.</i>	63	<i>Theobaldus Theobaldi filius posthumus Nauarorum Rex.</i>	21
<i>Synodus Nicæna celebrata numero Episcoporum presentium CCCXVIII.</i>	170	<i>Theodoricus Alostensis.</i>	226
<i>Syrolsberorum pertinentia in Deuot. parte.</i>	167	<i>Theodoricus de Arenacio, & Ioannes eius frater in Cumanorum pugna occisi.</i>	200
		<i>Theodoricus Dietzensis mil. Cruc.</i>	37
		<i>Theodoricus Losius mil. Cruc.</i>	37
		<i>Theodoricus Losius Imperij Seneschallus.</i>	222
		<i>Theodoricus Losius Nicomediam peruenit vrbs arcem dirutam refici iussit.</i>	247
		<i>Theodoricus Losius vulneratus, captiuus ad Lascbarim deducitur.</i>	259
		<i>Theodoricus Losius Imp. Seneschallus ad Nicomediam tuendam decernitur.</i>	259
		<i>Theodoricus Losius Seneschallus Imperij reliquiq; captiui redduntur.</i>	262
		<i>Theodoricus Philippi Namurcensis, & Louaniensis Comit. fil. mil. Cruc.</i>	10
			Theo-

T

TANCREDV S Sicilia Rex.	18
<i>Tarantinus sinus.</i>	7
<i>Tarsus Diui Pauli patria.</i>	163
<i>Tarsensis prouincia Cilicie in Imp. parte.</i>	163
<i>Taulanti in Illyrico, in Venet. parte.</i>	167
<i>Taurus mons.</i>	163
<i>Taurica Cherfonesus.</i>	195

I N D E X.

<i>Theodoricus Philippi Namurcensis Com. fil. Dux Flandrorum.</i>	25	<i>Theodorani Cium deserunt.</i>	274
<i>Theodoricus Philippi Namurci, & Louanij Co. fil. fol.</i>	49	<i>Theodoropolis ciuitas.</i>	163
<i>Theodoricus Teneromundanus ex profugis reductus ex Syria Constantinopolim.</i>	177	<i>Theodosius magnus Imperator Constantinop.</i>	90
<i>Theodoricus Teneromundanus in equitatu Henriciano.</i>	181	<i>Theodosij columna descriptio ex qua Murtzustus precipitatus fuit.</i>	173
<i>Theodoricus Teneromund. Imper. Conestabilis.</i>	222	<i>Theophanes verum scriptor Mityleneus.</i>	163
<i>Theodoricus Teneromundanus in Cumanorum pugna obiit.</i>	227	<i>Therasia insula in Deuot. parte.</i>	167
<i>Theodorus Branas Agnetem sororem Regis Franciæ uxorem duxit.</i>	222	<i>Therasia, Sporadam insula, Santerina dicta, à Marco Sanuto occupata.</i>	273
<i>Theodorus Branas Græcos omnes odio prosequetur.</i>	223	<i>Thermas oppidum, vnde illi nomen.</i>	246
<i>Theodorus Branas Græcis Adrianopolitis, & Didymoticinis Dux relictus.</i>	241	<i>Thermarum numerus ingens Constantinopoli.</i>	61
<i>Theodorus Gaza Græcus ex Thessalonica, Latine, & Græcè doctissimus, omnes sui seculi scriptores superauit.</i>	158	<i>Thermopila.</i>	166
<i>THEODORVS Lascharis Latinorum inimicus hostiliter agebat.</i>	176	<i>Thessalonica Theodori Gazæ viri doctissimi patria, olim floruit, Thessaliæ Regno nomen dedit, Diuipauli hospitio celebris.</i>	158
<i>Theod. Lasch. Imperij Despotæ, Orientis Imperator soceri loco coronatus.</i>	173	<i>Thesproti Corcyræ aduersi.</i>	54
<i>Theod. Lasch. à Francis bello laceffitus.</i>	175	<i>Thesproti in Venet. parte.</i>	167
<i>Theod. Lasch. Pontum, & Bithyniam tenens cum Crucigeris bellum mouet.</i>	176	<i>Thomas Maurocenus Constantinopolis Patriarcha Henricum Balduini fratrem Imperatorem inaurat.</i>	241
<i>Theod. Lasch. Annam Alexij fratricidæ filiam uxorem duxit.</i>	176	<i>Thomas Maurocenus à Venetis sacerdotibus Constantinopolitanus Patriarcha toti Orientis Ecclesiæ præficitur.</i>	144
<i>Theod. Lasch. Proimperator quas prouincias tenebat.</i>	176	<i>Thracia, vt rerum vbertate, & copia, ita hominum multitudine abundat.</i>	62
<i>Theod. Lasch. plures insulas subegerat.</i>	176	<i>Thraciæ regio tota à Ioannissa Mysorum Rege miserè vastata.</i>	231
<i>Theod. Lasch. tremebundus, Caichofroem Subhanum Iconij cum eo fœdus percutere coëgit.</i>	176	<i>Tiphons amnis, olim Panisus dictus.</i>	183
<i>Theod. Lasch. multis detrimentis captis, nihil immutatus, bellum acrius renouat.</i>	181	<i>Tirus, & Ptolemais vrbes maritimæ.</i>	13
<i>Theod. Lascharis Constantinus frater ad Attracium copias omnes ostentat.</i>	182	<i>Titus Cretensium Episcopus celebres Ecclesias instituit.</i>	277
<i>Theod. Lasch. Pseudoimperator inducias fregit.</i>	246	<i>Topyris vrbs, nunc Rusiana.</i>	167
<i>Theod. Lasch. Ioannissam aduersus Francos in fœdus asciscit.</i>	249	<i>Tormentorum bellicorum, & instrumentorum diuersa genera, & quantitas magna enumeratur.</i>	37
<i>Theod. Laschar. Ciuitotium Castellum, seu Cium oppugnat.</i>	251	<i>Tangrolipices Turcarum Dux.</i>	114
<i>Theod. Lasch. Paschilium oppugnat.</i>	251	<i>Traianopolis in Deuot. parte.</i>	167
<i>Theod. Lasch. solers in consilio capiendo, efficax in exequendo.</i>	251	<i>Traiectensis, & Equites Stenimacho decedunt, & Muniachum perueniunt.</i>	240
<i>Theod. Lasch. fugam parat.</i>	258	<i>Trapezus.</i>	163
<i>Theod. Lasch. in Losij præsidarios milites Nicomediam mittit suos duces.</i>	258	<i>Triballi Constantinopolitanum Imp. obtinent.</i>	3
<i>Theod. Lasch. à bello residere cogitat.</i>	261	<i>Tricca Achrida Macedonia oppidum in Deuot. parte.</i>	168
<i>Theod. Lasch. ad Henricum Imp. nuncios mittit, qui inducias peterent.</i>	261	<i>Tricassium Campaniæ metropolis.</i>	19
<i>Theod. Lasch. Bonifacij morte Francos solus exterminaturos se predicat.</i>	272	<i>Tricassium Villharduinus reuersus Theobaldum, morbo grauatum perire vidit.</i>	19
<i>Theodorani fugam Nicaeam versus arripiunt.</i>	259	<i>Trierarchi Duces biremium & eorum nomina.</i>	38
		<i>Triremium vsus nondum compertus.</i>	38
		<i>Troezenius sinus.</i>	165
		<i>Trunculus ligni Crucis Domini quem Constantino in prælium eunti præferri solenne erat in Marcianæ Aedis sacrario seruatur.</i>	132
		<i>Tuisaccum insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	167
		<i>Turca Francos equites cedunt.</i>	114
		<i>Turcæ Auorum nostrorum memoria in Europam traiecti, Adrianopoli primum, mox Constantinopoli.</i>	

I N D E X.

<i>napoli capta, ad eam potentiam quam hodie admiramur peruenerunt.</i>	114
<i>Turcarum vires tenuibus initijs ex Scythia, & Caspio mari (vnde illis genus) per Asiam se sparserunt, annis retro plus minus septingentis sexaginta paululum ante Caroli Magni Imperium.</i>	114
<i>Turcarum armis Constantinopolitana vrbe capta anno Christi MCDLIII. Palæologo supremo Græcorum Imperatore trucidato, Græcorum nomen funditus euersum, & ipsorum religio pollutis templis profanata.</i>	145
<i>Turcopuli qui, & quales.</i>	177
<i>Turres quatuor ingenti cæde edita capiuntur.</i>	123
<i>Turrium multarum occupatio, & in vrbem irruptio Alexium tyrannum anxium ad fugæ consilium incitabat.</i>	82
<i>Tzurulum ciuitas.</i>	193
<i>Tzurulum, hodie vicus est Turcarum Chiorlicum Barbaris appellatum.</i>	191
<i>Tzurulum Franci omnes se recipiunt.</i>	192

V

V ALACHIA vnde dicta, & quomodo corrupto nomine Valachia dicatur.	98
<i>Valachia & Bulgaria, olim vno Mysia inferioris nomine contentæ.</i>	98
<i>Valachia Ioannissæ Regnum.</i>	98
<i>Valachia ad veteres Triballos, Scythas, & Getas pertinet.</i>	98
<i>Valachia & Bulgaria, olim Mysia inferior.</i>	98
<i>Valachia & Bulgaria Reges Imp. Constantinopolitani fuerunt.</i>	99
<i>Valemius Narbonensis mil. Cruc.</i>	24
<i>Vasilopotamos fluuius, olim Eurotas.</i>	166
<i>Varadius fluuius, olim Axius.</i>	158
<i>Vardarij prouincia ad Axium Macedoniae fluuium in Deuot. parte.</i>	168
<i>Vatolica, olim Azilia.</i>	166
<i>Vedrimizza Achaiae prouincia in Venet. parte.</i>	166
<i>Velegatina prouincia in Imp. parte.</i>	164
<i>Venetia, hodie Marchia Taruina.</i>	25
<i>Veneti quo tempore in insulas se collegerunt cum Histris, & Dalmatis bellum gerunt cum Pipino Rege, Riuoalium incolunt, eorum potentiam omnes admirantur, qua via ad illam peruenerunt.</i>	1
<i>Veneti Francos discessum maturare hortantur ob hyemis propinquitatem.</i>	29
<i>Veneti per annum & amplius naualem apparatus non intermiserunt.</i>	33
<i>Veneti Iadera muros cum turribus complanare cogitabant.</i>	51
<i>Veneti ad Damalim Græcorum Imper. palatium, Scutarium dictum, deferuntur.</i>	64

<i>Veneti è turribus Græcos aggrediuntur vt Gallos anteuerterent, & vrbem antecaperent.</i>	78
<i>Veneti uirtutis specimen Principi suo certatim edere contendunt.</i>	81
<i>Veneti viginti quinque turres Constantinopolis ad Petrium capiunt.</i>	82
<i>Veneti pari pietate omen accipiunt, & Deiparam inter splendidiora victoriae spolia & pretiosam prædam in sui filij cultorum manus deuocatam concessisse, persuasum habent.</i>	113
<i>Veneti ac Franci arbitrato suo, quod victoria licentia concedit, passim hospitantur.</i>	127
<i>Veneti qui Adrianopoli confugerant, cæterique fugæ Comites, Tzurulum Thraciae oppidum, Braia quello commissum aduolant.</i>	191
<i>Veneti nouo auxilio freti, Arcadiopolim regrediuntur ibiq; præsidium, vrbe vacua, relinquunt ibid.</i>	
<i>Veneti quamquam hostem disiecissent, munitionibus tamen & magis oppidanis diffidentes, Tzurulum repetunt.</i>	ibidem.
<i>Veneti Raynerio Dandulo, in patris Henrici principatu Vicario, legatos Constantinopolim mittunt, qui Reipublicæ nomine Balduino Imperium gratularentur.</i>	219
<i>Veneti aduentante Ioannissa Arcadiopolim deserunt.</i>	228
<i>Veneti patres Eubœa insula in ditionem recepta, Venetum Præfectum, Baliuum Gallorum more vocatum, Chalcidem ad insula præsidium mittunt.</i>	274
<i>Venetorum maximus numerus Dandulum Ducem sequutus, Crucis notam accipit.</i>	33
<i>Venetorum classis per multos dies in anchoris ad Diui Nicolai insulam consistit.</i>	39
<i>Venetorum patrum decretum.</i>	272
<i>Venetis Ducibus olim nullus vsus holoserici, purpureæ vel auri.</i>	32
<i>Venetos pactis stetisse res ipsa loquebatur.</i>	29
<i>Venetus Corcyre Præfectus præsidarius Magistratus & togatus.</i>	275
<i>Venetus Senatus cum Ziano Principe, Xyros atritios, itemque plebeos, velut in coloniam ad res Corcyre insule componendas, mittit.</i>	275
<i>Verona Gallorum Cenomanum vetus Colonia.</i>	34
<i>Vestiarius, qui omnes Imp. vestes ac instrumentum Imperatorium curat.</i>	144
<i>Vestiarij Præfectus, quasi Questor Imperij, qui vestigalia, datiq; & accepti rationes curat.</i>	143
<i>Vexillum Diui Marci in turre Constantinopolis primum propositum.</i>	82
<i>Vexillum à quo classariorum Venet. primum in turrim illatum nescitur.</i>	82
<i>Victoria Christianæ classis aduersus Turcas ad Echinadas, anno MDLXXI.</i>	166
<i>Victoria siue palma de vrbe Constantinopolit.</i>	127

Vicus

I N D E X.

<i>Vicus Sancti Stephani in Thracio litore constitutus, unde tota Constantinopolis aestimari potest.</i>	61	<i>Urbes ab Thermopylis ad Elidas & Boeotios pertinentes infra Parnassum, atque Heliconem in Venet. parte.</i>	166
<i>Vicus Chalcedonicus rerum, quae bello vsui sunt, refertissimus.</i>	62	<i>Urbes, & loca quae in Methonensi regione ad Branam, & Cantacuzenum, Dynastas pertinebant in Venet. parte.</i>	166
<i>Villanus Alostensis in Cumanorū pugna perijt.</i>	227	<i>Urbs tanta & tam copiosa, nunquam à tam paucis obsessa.</i>	78
<i>Villanus Nyullicus Cruce signatus.</i>	8	<i>Urbs Constantinopolis, ceteraq; Imperij res in octo vncias diuiduntur. Duæ futuro Imperatori, tres Veneto, tres Franco pactæ.</i>	128
<i>Villanus Nyullicus eximia virtutis, sed incertæ fidei Eques.</i>	27		
<i>Vincentius Capellius Turcico bello, Venetæ classis Imperator, ad Actium Castrum nouum in Rhizonico sinu expugnat.</i>	186	X	
<i>Virginis Deiparæ Icon Græcanico opere expressum, cum carrocio Murtzusti in Francorum potestatem deuenit.</i>	113	X ERXES Persarum Rex strato nauibus mari in Græciam transisse dicitur.	60
<i>Viri duodecim leguntur qui Imperatorem suffragijs datis designent, ex Francis sex, & sex ex Venetis.</i>	135	<i>Xerxes Rex Persarum Lemnum continenti abscondit.</i>	163
<i>Virifex à Dandulo electi ad Imperatorem creandum.</i>	136	Z	
<i>Viri complures magni nominis non prece modo, sed etiam lachrymis perfugas orant vt Christianorum miserescerent.</i>	208	Z ACYNTHUS Ionij insula.	58
<i>Vitalis Dandulus classis Hamiralis.</i>	38	<i>Zacynthus insula in Venet. parte.</i>	165
<i>Vmbri.</i>	26	<i>Zelandi in domum Austriacam dotales illati.</i>	178
<i>Vonizza oppidum in Acharnania Chersoneso, olim Anaclorium.</i>	166	<i>Ziana Venetæ classis Cretam appulit.</i>	275
<i>Votiuæ militiæ qui nouissimum nomen daret Christiana-proditione infamis habebatur.</i>	11	<i>Ziana classis Methonem, atq; Coronæ recuperat.</i>	275
<i>Vrbanus II. Pont. Crucigeros ad recuperanda Hierosolyma, Europa in Asiam elicit.</i>	6	<i>Ziana classis Corcyra potitur.</i>	275
<i>Vrbem senticosam Franci ac Veneti cum falcibus emissi, Romano Pontifici Max. aperuerunt.</i>	125	<i>Zianus Dux Venetus classem Corcyram mittit, vt Reip. eam recuperet.</i>	274
<i>Vrbes Asiae in Imp. parte.</i>	164	<i>Zianus Dux Diu & Helenæ Aedem in insula ex ædificauit.</i>	278
<i>Vrbes Troadis ad vsque Idam montem in Imper. parte.</i>	164	<i>Zianus Dux Sacellum Diuo Nicolao sacrum in palatio Marciano, à Duce Dandulo bello Constantinopolitano rotum, cum is morte præceptus erigere non posset, ex proprio constituit, ac dedicauit.</i>	278

F I N I S.

INDEX NOMINVM FAMILIARVM PATRITII SANGVINIS VENETARVM, Quæ in hac Historia continentur.

A Cotantus Angel. Xvir. 275	Foscarenus Steph. Xvir. 275	Nauaiosus Nicol. trier. Elect. 38
Albertus Petrus. 123	Fradellus Leonardus trier. 39	Nauaiosus Philocolus. 274
Baduarius Iacobus trier. 39	Gatulus Aurius trier. 39	Nauagerius Andreas. 171
Balastrus Ioannes. 224	Georgius Franciscus trier. 39	Orius Antonius trier. 39
Balduinus Andreas. 134	Ghisius Andreas. 274	Pantaleus Dominicus trier. 39
Barbadicus Augustinus. 166	Ghisius Hieremias. 274	Paschalicus Aloys. Proc. 131
Barbarus Aloysius. 91	Gradonicus Ioannes trier. 39	Permarenus Rayner. trier. 39
Barocius Andreas trier. 38	Gradonicus Aloysius. 172	Permarenus Rogerius. 219
Barbus Pantaleon tr. Elect. 39	Grilonus Benedictus. 219	Pisanus Aloysius Proc. 131
Basilius Ioannes tri. Elect. 39	Grimanus Victor Proc. 171	Pisanus Io. Aloysius. 273
Bembus Petrus. 171	Grimanus Antonius Dux. 187	Pisaurus Aloysius. 172
Bolzanius Ioannes trier. 39	Grimanus Marcus Proc. 187	Pisaurus Marinus. 172
Bonaldus Dominicus trier. 38	Griti Andreas Dux. 278	Polanus Raynerius trier. 39
Bonus Simeon Xvir. 275	Iacobus Andreas trier. 38	Priolus Franciscus Proc. 131
Bracadenus Alex. trier. 39	Iulius Ioannes trier. 39	Priolus Laurentius Dux. 133
Caballis Marinus Eq. 140	Iustinianus Iacobus trier. 38	Quirinus Gilbertus Xvir. 275
Campulus Marinus Xvir. 275	Iustinianus Matthæus trier. 39	Quirinus Ioannes Castell. 275
Capellus Antonius Proc. 131	Iustinianus Petrus. 274	Quirinus Otho trier. Elect. 39
Capellus Vincentius. 186	Istricus Vitalis trier. 39	Quirinus Paulus. 219
Casulus Blasius trier. 39	Landus Petrus Dux. 186	Randingianus Petrus. 250
Celsus Petrus trier. 39	Lauretanus Laurent. Proc. 131	Salamonius Petrus trier. 39
Contarenus Bertucius trier. Elect. 39	Lauretanus Leonar. Dux. 278	Sanutus Bernardus trier. 39
Contarenus Ioannes trier. 38	Lauretanus Bernardinus. 172	Sanutus Marcus. 169
Contarenus Francisc. Proc. 131	Lauretanus Aloys. Proc. 187	Sanutus Nicolaus. 274
Contarenus Zacharias Eq. 131	Lauretanus Ioannes. 187	Sanuta Florentia. 273
Cornelius Petrus trier. 39	Lauretanus Paulus Proc. 187	Sanuta Maria. 274
Cressus Franciscus. 273	Legius Ioannes Proc. 171	Scaniarus Iulianus Xvir. 275
Cressus Iacobus. 273	Legius Ioan. Eq. & Proc. 171	Superantius Iacob. Proc. 131
Cressus Nicolaus. 273	Leonus Andreas Proc. 171	Superantius Petrus trier. 38
Dandulus Henricus Dux. 2	Maisropetrus Nicolaus trier. 39	Superantius Gabriel Nauarchus. 38
Dandulus Raynerius. 32	Maisropetrus Aurius. 214	Sylvius Dominicus trier. 39
Dandulus Vitalis Hamiralis Elect. 38	Maurocenus Dominic. trier. 38	Theopolus Laurentius trier. 39
Dandulus Andreas trier. 39	Maurocenus Barth. trier. 39	Theopolus Iacobus Dux. 278
Dandulus Marinus trier. 39	Maurocenus Thomas Patriarcha Constantinop. 144	Triuisanus M. Ant. Dux. 171
Dandulus Fantinus. 215	Maurocenus Petrus. 171	Tronus Nicolaus Dux. 172
Dandulus Marcus. 224	Maurocenus Rogerius. 219	Tronus Philippus Proc. 171
Delphinus Petrus trier. 38	Maurocenus Ioannes. 224	Valareffius Marinus. 224
Delphinus Iacob. Castell. 275	Maurus Christophor. Dux. 171	Valerius Andreolus. 239
Donatus Franciscus Dux. 278	Memmius Dominicus trier. 39	Venerius Sebast. Dux. 166
Dotonus Ioannes Xvir. 275	Michael Dominicus trier. 39	Viadrus Iacobus. 273
Drusentus Angelus. 134	Michael Vitalis trier. 38	Vionus Franciscus trier. 39
Ericius Sebastianus. 130	Michael Ioannes trier. 39	Zane Hieronymus trier. 39
Faledrus Thomas trier. 38	Michael Aloysius. 128	Zenus Ioannes trier. 39
Faledrus Constantinus tri. 39	Michael M. Antonius. 128	Zenus Marinus/Prætor Constantinopolitanus. 215
Faledrus Ordelaphus trier. 39	Michael Petrus Xvir. 275	Zenus Raynerius Dux. 273
Faledrus Ioannes. 224	Mocenigo Ioannes Dux. 131	Zianus Sebastianus Dux. 4
Ferrus Iacobus Xvir. 275	Mocenigo Leonard. Proc. ibid.	Zianus Petrus trier. 38
Firmus Octavianus Xvir. 275	Mocenigo Aloysius Dux. ibid.	Zopulus Petrus trier. 39
	Molinus Andreas. 224	

TYPOGRAPHI ERRORES.

Prior numerus paginas, secundus lineas indicat.

		ERRATA.	CORECTIO.
9	18	vniuerfi	vniuersis
11	35	dictis	diebus
22	7	sine sine	siue siue
22	35	Suessones	Suessiones
42	2	Palatinæq;	Palestinæq;
86	37	Theutorum	Theutonum
138	20	Ex templo	Extemplo
143	14	Peleponnessiacus	Peloponnesiacus
171	31	Ducarim	Ducarium
178	23	Bargundo	Burgundo
210	7	Claude	Clade
224	3	militante	militante
237	33	fidem	fidem
242	12	Cumanus	Cumanis
250	24	Valle	Vallo
273	35	Rabanus.	Rauanus.
	39		